

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Ph. P. 87.

Whitaker's Almanack 1876
1112

Le. 434

Philos. Ethica popul.
2113.

R

GEOGRAPHIA MORALIBUS

ET
POLITICIS
DISCURSIBUS
ILLUSTRATA,

AUCTORE
P. DANIELE BAR-
TOLI
SOC. JES.

Italico idiomate conscripta,
post latine reddita,
Et

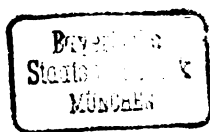
Indice rerum memorabilium
Tabulisque quibusdam æneis in Le&to-
rum gratiam adornata.

Prostat nunc

ULMÆ

in Bibliopolio Woleriano. 1709.

*LECTORI ERUDITO, ET
BENEVOLO, HUIUS LIBRI
CENSOR, SALUTEM.*

*Si hoc præsens
Geographiæ Politico
Moralis opus, no-
bilitate sua atque
præstantia, & vel*

*uno, celeberrimi ætate nostra
Scriptoris, Bartoli nomine, seip-
sum satis commendet; ut adeò
supervacaneū videatur, amplio-
res isthic laudes congerere, de*

Fidei Morumque integritate; (quam percensere aliàs muneri nostro incumbit;) cùm ipse Auctor suis in *Discurfibus* eandem ex professo insigniter & exquisitè perurgeat: de eximiis *Eruditionibus*, quas continuâ propemodum serie, ac mirâ varietate inducit: de *Styli* sublimitate, proponendique elegantia ac dexteritate; quas sanè *Dotes* (ob longè diversum *Idiomatis* nativi *Genii*, solique sibi, ad invidiam prope *Latinitatis*, proprium satis propinquè assequi, *Interpreti* nō raro difficillimum fuit: de *Sapientissimis* denique, utilissimèque propositis veræ ac genuinæ *Politice Doctrinis moralibus*, quibus hæc *Geographia*, ceu *Rediviva Veterum Sa-*

piantum Schola tota personat, &c.
Unum hoc tamen, pro officio etiam nostro, & singulari omnibus, Ecclesiastici mei muneris Confortibus gratificandi studio, commendare præcipue libuit: Esse nimirum hoc Opus sacris etiam Oratoribus, pro Ecclesiastico suggestu Conciones suas doctæ ac solerter efformantibus, cum primis utile, ac per insigniter accommodum. Quid enim ferme aut frequentius, aut utilius pro Concione tradimus, quam *Doctrinas Morales*? Et has quidem etsi laudatissimus iste Auctor propemodum omnes, data opera non nisi inter *Politica* ac profane patientiæ limites pertractet; perquam facile tamen erit, eas-

dem doctrinas é Sacræ Scripturæ & SS. Patrum monumentis ita illustrare, ut sancta illa maiestate, quæ Apostolicum oratorem decet, augustè resplendeat; ipsa vero Auctoris pulcherri-
marum Eruditionum inventa, ornamētorum instar producantur, atque, ut fere amant nostræ ætatis celeberrimi Concionatores, gratiosè ac per appositè inspergantur; ceu quoddam influentis una in Auditorum animos Sacræ Doctrinæ illicium. Uti enim profanis litteris, & affectatis nimium Eruditionibus, Sacræ Eloquentiæ dignitatem onerare potius, quam adornare, indecorum est; ita easdem ceu Ægypti spolia, superum honori & sanctissimis

**Antiquis Doctrinis sapienter im-
pendere, laudatissimum. Ita
Censeo. Constantiae.**

Achilleus Riedel, SS. Theol.

*D. Insignis Ecclesiae Colle-
giatae ad S. Stephanum ibid.
Parochus & Canonicus, Li-
brorum Censor Ordinarius.*

GEO.

GEOGRAPHIÆ POLITICO - MORALIS

NOVO INVENTORI
ET
AUCTORI

Quis NOVUS, à veteri multùm diversus, ULYSSES

*Cum Sociis vastum per Mare tentat Iter ?
Non Europæi tantùm ille per Æquoris undas,
Sed liquidas toto permeat Orbe vias.
Ultima Thule adita est illi, Septémq; Triones,
Ipsaque remigio Incognita Terra prius.
Hunc NULLI celebrant ERRORES, nulla pericla;
INGENIO longè est clarior ipse suo.
Callidus incantat Sirenas, atque triumphat,
Ore Viri quando Mellea Suada sonat.
In nova Circeas transmutat Corpora formas,
Eque feris Homines, dum docet, esse iubet.
BARTOLUS, hic nempe est celeberrimus Orbis
ULYSSES*

*Arte NOVAS retogens, Ingenioque VIAS.
Hoc Duce, MORALI Doctrina GEOGRAPHIA
iuncta,
UTILIS AC DULCIS MIXTA, fuere simul.
Hoc Comite INSICCO quoque si quis NAVIGAT,
Oris
Ditior in patrijs, & Peregrinus erit.*

Accinit Honoris ergo

A. R. D.

IN.

IN GNOMEN,
ORBI GEOGRAPHICO SUBSCRIP-
TAM:
SPECTETUR AGENDO.

*A*Nne limaces sumus, aut Abydi
Ostreas inter numeranda turba;
Muricis pravi, patriaque tantum
Conscia gleba?
At DEUS latè (vaga quando Nerèi
Regna collectis sociavit undis)
Porrigi Terras, nimiumque vastum
Iussit in Orbem,
Distat immensum rutilus ab Indis
Serà Tartessus; Libye flagrantis
Cornu, & excurrentis Nova congelatam
Zembla sub Arcton.
Tanta tam vastis Satijs profusa,
Bellis forsan, Tigridique Scena
Armena; an nobis aperitur, ut SPE-
CTETUR AGENDO?
Nempe, dum Rerum varias per Orbem
Cernimus Formas, animique Mores
Inde formosos agitamus; hinc SPE-
CTETUR AGENDO.

Auctoris honori inscripsit

F. M. S.

IN.

INDEX DISCURSUUM.

- I. Insulæ Fortunatæ. *Spes Aulicorum.*
- II. Ætna. *Infantia, frantum licentia.*
- III. Ithaca Inf. *Suavis violentia Genii.*
- IV. Sina Regnum. *Cacitas seipsos non cognoscentium.*
- V. Promontorium NON. *Indecora petentibus ritè negando responderi.*
- VI. Atlas Mons. *Grandibus negotiis non nisi grandes humeros aptari.*
- VII. Cataractæ nihil. *Blateronibus proprium esse, vel surdos reddere, qui ipsos audiunt; vel in fugam conicere, ne ipsos audiant.*
- VIII. Campi Urabani. *Vitam longam ei brevem esse, qui aliud non facit, quàm vivere: vitam autem brevem, bene operando longam ferri.*

- IX. Zeilanum. *Homines, quorum ome bonum in cortice est.*
- X. Torrentes in medio Oceano decurrentes. *Sinere se à via abstrahi, & stultis vulgi opinionibus se permittere.*
- XI. Ultima Thule. *Mala mala solitudinis, bona bona conversationis.*
- XII. Promontorium Bonæ Spei. *Malum qui prævidit, ex dimidio superavit; qui non prævidit, ex dimidio superatus est.*
- XIII. Strophades Insulæ. *Iustitia Avaritiæ serviens.*
- XVI. Materia Ins. *Quomodo quis ex seipso renasci possit melior, quàm sit natus.*
- XV. Mitylene. *Stulta circa vitæ conditionem electio, longa per totam vitam penitendi materia.*
- XVI. Capreæ. *Vitam magnorum hominum, eo ipso quòd magni sint, abscondi non posse.*
- XVII. Molucca *Homines animo in studia absorpti, aspectu parum concinni, usu peramant.*
- XVIII. Promontorium Capharcum. *Adulatio, scopulis sub aqua latens; Magnorum naufragiis infamis.*
- XIX. Antipodæ. *Inversus illorum genius, qui & agendo & sentiendo aliis adversari amant.*
- XX. Rhodus. *Vigor animi, etiam in sua calamitate triumphantis.*
- XXI. Mare gelatum. *Timor prudens, & fatua timiditas.*

XXII. Thermopyle. *Vitia simul omnia vinci non posse, ubi singula impugnentur, superari.*

XXIII. Thessalia. *Semi homines, & semi-bestia.*

XXIV. Libya deserta. *Qui solus est, & non ex stellis regitur, perit.*

XXVI. Anticyra. *Sapiens commonitio temporis adhibita, ex fatuo sapientem facit.*

XXVI. Terra incognita. *Qui in oblivione hominum semper mortui; qui in Gloria semper vivi :*

XXII. Lacus Avernus. *Flatus pestilens maledicorum.*

VXVIII. Scylla, & Charybdis. *Desperatio, minoris mali fugâ, in majus precipitans.*

XXIX. Mare mortuum. *Nobilitatem Sanguinis, ignobilitate morum amitti.*

XXX. Terra Sancta. *Suam cuique domum debere Terram sanctam esse.*

PAULSEN
STOCKBROKER
MÜNCHEN

Fidei Morumque integritate; (quam
 percensere aliàs muneri nostro
 incumbit;) cùm ipse Auctor su-
 is in *Discurfibus* eandem ex pro-
 fesso insigniter & exquisitè per-
 urgeat: de eximiis *Eruditioni-*
bus, quas continuâ propemo-
 cum serie, ac mirâ varietate indu-
 cit: de *Styli* sublimitate, propo-
 nendique elegantia ac dexter-
 tate; quas sanè *Dotes* (ob longè
 diversum *Idiomatis* nativi *Geni-*
um, solique sibi, ad invidiam pro-
 pe *Latinitatis*, proprium satis
 propinquè assequi, *Interpreti* nō
 raro difficillimum fuit: de *Sapi-*
entissimis denique, utilissimèque
 propositis veræ ac genuinæ *Politi-*
cæ Doctrinis moralibus, quibus hæc
Geographia, ceu *Rediviva Veterum Sa-*

piantum Schola tota personat, &c.
Unum hoc tamen, pro officio e-
tiam nostro, & singulari omni-
bus, Ecclesiastici mei muneris
Confortibus gratificandi studio,
commendare præcipue libuit:
Esse nimirum hoc Opus sacris e-
tiam Oratoribus, pro Ecclesia-
stico suggestu Conciones suas
docte ac solerter efformantibus,
cum primis utile, ac per insigni-
ter accommodum. Quid enim
ferme aut frequentius, aut utili-
us pro Concione tradimus, quam
Doctrinas Morales? Et has quidem
etsi laudatissimus iste Auctor
propemodum omnes, data ope-
ra non nisi inter *Politica* ac profa-
ne patientiæ limites pertractet;
perquam facile tamen erit, eas-

dem doctrinas é Sacræ Scripturæ & SS. Patrum momumentis ita illustrare, ut sancta illa majestate, quæ Apostolicum oratorem decet, augustè resplendeât; ipsa vero Auctoris pulcherri-
marum Eruditionum inventa, ornamētorum instar producan-
tur, atque, ut fere amant nostræ ætatis celeberrimi Concionato-
res, gratiosè ac per appositè in-
spergantur; ceu quoddam influ-
entis una in Auditorum animos
Sacræ Doctrinæ illicium. Uti e-
nim profanis litteris, & affectatis
nimium Eruditionibus, Sacræ E-
loquentiæ dignitatem onerare
potius, quam adornare, indeco-
rum est; ita easdem ceu Ægypti
spolia, superum honori & san-
ctissimis

affinis Doctrinis sapienter im-
pendere, laudatissimum. Ita
Censeo. Constantiae.

Achilleus Riedel, SS. Theol.

*D. Insignis Ecclesiae Colle-
giatae ad S. Stephanum ibid.
Parochus & Canonicus, Li-
brerum Censor Ordinarius*

GEO-

GEOGRAPHIÆ POLITICO - MORALIS

NOVO INVENTORI
ET
AUCTORI

QUIS NOVUS, à veteri multùm diversus, ULYSSES

*Cum Sociis vastum per Mare tentat Iter ?
Non Europai tantùm ille per Æquoris undas,
Sed liquidas toto permeat Orbe vias.
Ultima Thule adita est illi, Septémq; Triones,
Ipsaque remigio Incognita Terra priùs.
Hunc NULLI celebrant ERRORES, nulla pericla;
INGENIO longè est clarior ipse suo.
Callidus incantat Sirenas, atque triumphat,
Ore Viri quando Mellea Suada sonat.
In nova Circeas transmutat Corpora formas,
Eque feris Homines, dum docet, esse iubet.
BARTOLUS, hic nempe est celeberrimus Orbis
ULYSSES*

*Arte NOVAS retegens, Ingeniòque VIAS.
Hoc Duce, MORALI Doctrina GEOGRAPHIA
iuncta,
UTILIS AC DULCIS MIXTA, fuere simul.
Hoc Comite INSICCO quoque si quis NAVIGAT,
Oris
Ditior in patrijs, & Peregrinus erit.*

Accinit Honoris ergo

A. R. D.

IN.

INGNOMEN,
ORBI GEOGRAPHICO SUBSCRIP-
TAM:
SPECTETUR AGENDO.

*AN*ne limaces sumus, aut Abydi
Ostreas inter numeranda turba;
Muricis pravi, patriaeque tantum
Conscia gleba?
At DEUS latè (vaga quando Nerèi
Regna collectis sociavit undis)
Porrigi Terras, nimiumque vastum
Iussit in Orbem,
Distat immensum rutilis ab Indis
Serā Tartessus; Libya flagrantis
Cornu, & excurrens Nova congelatae
Zembla sub Arcton.
Tanta tam vastis Satijs profusa,
Belluis forsan, Tigridique Scena
Armena; an nobis aperitur, ut SPE-
CTETUR AGENDO?
Nempe, dum Rerum varias per Orbem
Cernimus Formas, animique Mores
Inde formosos agitamus; hinc SPE-
CTETUR AGENDO.

Auctoris honori inscripsit

F. M. S.

IN.

INDEX DISCURSUUM.

- I. Insulæ Fortunatæ. *Spes Aulicorum.*
- II. Ætna. *Infantia, frantum licentia.*
- III. Ithaca Inf. *Suavis violentia Genii.*
- IV. Sina Regnum. *Cacitas seipsos non cognoscentium.*
- V. Promontorium NON. *Indecora petentibus ritè negando responderi.*
- VI. Atlas Mons. *Grandibus negotiis non nisi grandes humeros aptari.*
- VII. Cataractæ nihil. *Blatèronibus proprium esse, vel surdos reddere, qui ipsos audiunt; vel in fugam coniicere, ne ipsos audiant.*
- VIII. Campi Urabani. *Vitam longam ei brevem esse, qui aliud non facit, quàm vivere: vitam autem brevem, bene operando longam fieri.*
- IX.

- IX. Zeilanum. *Homines, quorum ome bonum in cortice est.*
- X. Torrentes in medio Oceano decurrentes. *Sinere se à via abstrahi, & stultis vulgi opinionibus se permittere.*
- XI. Ultima Thule. *Mala mala solitudinis, bona bona conversationis.*
- XII. Promontorium Bonæ Spei. *Malum qui prævidit, ex dimidio superavit; qui non prævidit, ex dimidio superatus est.*
- XIII. Strophades Insulæ. *Iustitia Avaritia serviens.*
- XVI. Maleria Ins. *Quomodo quis ex seipso renasci possit melior, quàm sit natus.*
- XV. Mitylene. *Stulta circa vite conditionem electio, longa per totam vitam penitendi materia.*
- XVI. Capreæ. *Vitam magnorum hominum, eo ipso quòd magni sint, abscondi non posse.*
- XVII. Molucca *Homines animo in studia absorpti, aspectu parum concinni, usu peramant.*
- XVIII. Promontorium Capharcum. *Adulatio, scopulis sub aqua latens; Magnorum naufragiis infamis.*
- XIX. Antipodæ. *Inversus illorum genius, qui & agendo & sentiendo aliis adversari amant.*
- XX. Rhodus. *Vigor animi, etiam in sua calamitate triumphantis.*
- XXI. Mare gelatum. *Timor prudens, & fatua timiditas.*

XXII. Thermopyle. *Victoria simul omnia vinci non posse, ubi singula impugnentur, superari.*

XXIII. Thessalia. *Semi homines, & semi-bestia.*

XXIV. Libya deserta. *Qui solus est, & non ex stellis regitur, perit.*

XXVI. Anticyra. *Sapiens commonitio temporis adhibita, ex fatuo sapientem facit.*

XXVI. Terra incognita. *Qui in oblivione hominum semper mortui; qui in Gloria semper vivi :*

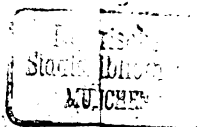
XXII. Lacus Avernus. *Flatus pestilens maledicorum.*

VXVIII. Scylla, & Charybdis. *Desperatio, minoris mali fugâ, in majus precipitans.*

XXIX. Mare mortuum. *Nobilitatem sanguinis, ignobilitate morum amitti.*

XXX. Terra Sancta. *Suam cuique domum debere Terram sanctam esse.*

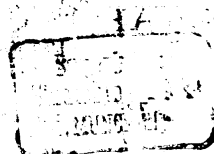

fol.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
155 WEST 42ND STREET
NEW YORK 36, N.Y.

IN GEOGRAPHIAM MORALEM INTRODUCTIO AUCTORIS.

NON invenio vitæ genus, siue in otio
maximo magis negotiosum, siue
cum stabili quiete magis vagabun-
dum, seu denique summâ cum in-
nocentia magis avidum, & alienorum bono-
rum rapax, quàm illud fuerit; quod, referen-
te Plinio (A) magnam anni partem ducebant
antiquissimi illi Provinciæ Hostiliæ habitato-
res; ad Padioram accolentes. Hi, ad primum
Veris exortum & florem, producebant è na-
valibus actuarias quasdam naves, pontonis in
modum amplas patulasque; quas, singulari
cura concinnatas, pretiosisque odoramentis
suffumigatas, atque omni instrumento nau-
tico, & quanta ad diuturni itineris indigen-
tiam sufficeret, annonæ copiâ instruebant;
tum verò nullâ re alia, quàm pulchro alvea-
rium ordine, quem in utraque sponda locave-
rant, oneratas, è statione promovebant; len-
tissimo remorum ductu, contra fluminis la-
psum placidè terram legentes: cum interim
densi apicularum exercitus, suis de casulis in
aditos effusi campos, quibus geminum deli-
tiosi illius fluminum Regis latus coronatur,
pabulationi intenderent; indeque innocenti
prædâ, melle cerâque graves, ad suas alnos,
quæ ob incessûs tarditatem nunquam ab ijs
longè

A

longè aberant, identidem revolarent. Quòd si herbidorum pratorum, hortorum, pomariorum, florigerorumque collium amænior aspectus occurrisset, gubernator juxtim fundabat in arena navigium; & omni solutus cura, sub illâ annosarum quercuum & altissimarum populorum umbrâ, quæ amænissimas Padi ripas densum convestiunt, gelidæ auræ afflatu se recreabat: dum solertissimæ volucres circumjectas Floræ segetes deprædabantur, tantò inter laborandum alacriores, quantò amplior laborum materia fuisset. Fatigatas quoque necessaria balnearum opportunitas excipiebat: igitur ibidem super undarum crepidinibus levi rore spargi, abstergere sordes, & ut est animalculum mirè munditiarum diligens, pro more velut strigilibus se perpolire; demum, punicante jam cælo, intra alveos suos cum silentio recondi, usque dum frigus, & caliginosæ noctis dispulsus horror, denuo laboris copiam fecissent. Hunc in modum, ubi naves adverso flumine dies complusculos pro vectorum arbitratu ascenderant, in alterum marginem transgressæ, placidissimum relegabant iter, usque ad Padi fauces & Adriæ confinia: inde redibat fursum in priorem formam navigatio; idque tam diu ac toties, donec, pòdere collecti mellis ac ceræ ad certi limitis ambitum degravante rates, experientia navicularios monuisset, plena tandè esse alvearia. Quare, inter festos celestium

tum

tum sonos, patriam repetebat classis, tam dulcis mercaturæ opulenta, quam non alio sumptu, nisi amænissimi otij usurâ, comparâssent.

Non absimile iter facere videntur, qui Geographiæ studium impendunt, pari profectò & voluptate, & utilitate. Totus Terrarum ambitus, cuius demum cunque modi illæ sint vel sitûs, montosæ vel planæ, cultæ vel desertæ, sub extremis Zonis vel gelatæ, vel ardentes sub mediâ; tum flumina & lacus, & vastissima maris spatia, & immensus Insularum numerus, quibus alibi sparsum, alibi etiam densè oblitum jacet: totum hoc, inquam, apertum quoddam campi æquor est, ubi expatiari liceat, nullâ oculorum aut pedum fatigatione, animi autem utilissimâ oblectatione. Ibi perpetua theatrorum scenarumque mutatio, imò novorum quasi Mundorum varietas occurrit: ita nempe unum istum sibi quævis Natio proprium facit, dum ab omni alterâ sese colore, oris corporisque habitu, moribus, religione, institutis legibusque distinguit. Deinde verò quàm jucundum est, illam perergrinorum animalium, cum terrestrium, tum aquaticorum contemplari varietatem? avium inusitatas formas, & invisas nostris Oris plantarum species? mille aquarum miracula, & proprias quarundam terrarum affectiones; aut quidquid demum aliud insolitum rarumque, per qualitatum diversarum commixtionem, & formarum generationem

Natura novit in fecundissimâ Elementorum materia elaborare quorum omnium identidem, ac in singulos pæne apices, multitudo quædam sub aspectum se infert; ad quæ singula meritò subsistere liceat, vel admiratione & curiositatis illicio defixis, vel discens studio disputare quidpiam volentibus. Quis sanè alia est, quàm illorum otiosorum per antiquæ Romæ fora obambulatio, ubi quotidie curiositati mercatus prostabat monstrorum ex longinquis Mundi partibus advectorum præter quæ nihil aliud peregrini, admirandum & in genere naturæ insoliti habebat.

Quod si, ut accidere frequentissimè sole fortè in honoratorum doctorumve hominum conventum incideritis, quibus vel præsentia, vel non ita pridem patrata, vel denique illa antiquorum tam inclyta bella infemone sint, aut quidquid demum aliud fuerit quod longinqui, nobisque incogniti soli mentionem inferat, tum enimvero liberè, & verè, neque aliter, quàm si cuncta oculis pervidisses, de singulis pronuntiare posse, id nempe, præter honorem, etiam voluptatis est singularis; utique ex longè alio genere & æstimatione, quàm arrogantis illius Demetrii fastuosus incessus erat, (B) qui in Regio super pallio Universi Orbis descriptionem, auro pretiosisque gemmis expictam, ostentabat. Quæ obierunt maria & terras, ait Macrobius (C) gaudent, cum de ignoto multis vel terrarum situ, vel finibus
mai

maris interrogantur: libenterque respondent, & describunt modò verbis, modò radio loca: gloriosissimum patentes, quæ ipsi viderint, aliorum oculis subiicere: quando magis, nunquam ibi fuisse, & scienter de ijs loqui, tanquam recens inde advenersis?

Fingamus autem, eum, qui id ita posset, parum inde honoris habere (quanquam revera honoris referat quamplurimum) num autem & contemptûs ratio nulla habebitur, qui plerumque ijs obtingit, qui isthæc ignorant? si, dum alij de externis Regionibus, locisque longè disitis, quorum ab Historicis novarumve rerum scriptoribus impræsentiarum ingesta est recordatio, perquam scitè proloquuntur, tu interim haud secus, quàm si de invisibilibus Mundis Epicuri, aut Atlantide Platonis sermo esset, naturalis ac viva hominis statua, id est, mutus efficiaris? ad hocce silentium illius periculi metu adactus, ne, si interloqui velis, turpiter fortè impingas, existimans, Parallelos aut Tropicos esse quosdam populos; Promontorium putes Regnum Gigantum esse; illas tam famosas Barbariæ Syrtes pro Africanarum triremium classibus, Euripos pro ferocissimis velocissimisque beluis accipias; Caput bonæ spei magnum aliquem Consiliarium esse credas, Horizontem verò barbarum quendam Imperatorem, interpreteris; Antipodes autem inter figmenta veræ Historiæ Luciani numeros: aut putes Novum Mundum tam longè ab Vetere re-

In Geographiam Moralem

motum esse , ut ad eum navibus oporteat per
aëras accedere.

Audite (inquit de se ipso Lucianus) illud,
quod in memoriam recurrens impulit me , ut
manum calamo admitterem , & in hoc libro
præceptiones adnotarem quàm maxime ido-
neas, de ordine & dispositione, de stylo & mo-
do conscribendæ Historiæ. Agitabatur Corin-
thus, velut si jam hostium obsidione preme-
retur, dies noctesque militari tumultu & ope-
re: nam & necessitas, & brevissimi temporis
angustiæ urgebant, ut se contra Philippum
Regem communiret, qui cum formidabili
exercitu & irâ, à Macedonia finibus descen-
debat, urbem oppugnaturus; &, seu dedi-
tione, seu armis eam occuparet, id ipsi factu-
rus, quod iratus Rex potest, & exercitus vi-
ctoriâ insolens solet. Igitur, omnium mani-
bus ad defensionem versis, restaurari debilio-
ra mœnium, erigi aggeres, vacuari & palis
prætendi fossæ, portis imponi castella, quid-
quid in circuitu domorum arborumque erat,
excindi; conveyi annona, & pubes militiæ
apta conducì, fabricari machinæ, fervere ar-
metum officinæ. Agebat ibi jam pluribus an-
nis, quasi municipij jure Diogenes: &, quan-
quam decrepito jam vicinus, cum existima-
ret, tolerabilius sibi esse, labore fatigari, quàm
cum rubore otiosum, alieno labori spectato-
rem assistere, attrito palliolo ilia præcinctus,
cepit per urbis declivia volubilem suam do-
mum,

mun, Philosophici Canis lectum, seu luto incrustatum dolium, gyrare. Mirabantur tam novam Philosophiæ exercitationem plerique. at ille. Interrogantibus, in quem usum tam inutiliter se fatigaret, respondebat, ita par esse: (D) *voluto etiam ego dolium meum, ut ne solus otiosè feriari videar inter tot laborantes.* Et ego (prosequitur Lucianus) quocunque me verto, mundum calamitatibus eversum aspiciens; quocunque vado, omnium sermonibus idipsum teri audiens; ita ut ubicunque circulus, ibi & mercatus sit, in quo non aliud quàm tristissimæ narrationes de hâc, illâ, aliisque afflictis Provincijs exponantur; erubesco, si inter homines non videar homo esse: inter tot locutulcios solus linguam non habere; & in isto publico humanarum actionum theatro, illorum mutam personam agere, qui in Tragedia Reges affectantur; aliisque dicentibus soli in habitu Recitantium spectatores facti, ore hiantе vocem non emittunt. Ita iste de se quidem (imò sub figmento tui) damnans eos omnes, qui in mundo ferias agunt, tanquam si in ultima Thule essent, ab voluntaria sua ignorantia in exilium extra mundum deportati; de eius regionibus, incolis, casibus non plus rescire desiderarent, quàm quod (uti Stoicus dixit) intra centum passus ab suo foco & casa gestum esset.

Adolescens erat Atheniensis: is, amore captus illius venustatis, quâ Philosophia excellit,

lit, statuerat, longè à patria discedere, solûsque secum in eius inquisitionem se dedere; certò sibi persuasum habens, eo modo id sibi eventurum, quod cæteris, qui Athenis gloriosè florebant, Philosophis contigisset; quorum alij Italiam, alij Ægyptum, quidam ad extremos Indiæ fines peregrinati, fluminum more, quæ quò longius à fonte procurrunt, eò plus aquæ colligunt, ita ipsi plus sapientiæ hauissent; ita ut, qui antè relictam patriam vix homines fuerant, post annorum aliquot spacium regressi ob eximiam doctrinæ copiam, jam se demonstrarent aliquid ultra homines esse. At ille, posteaquam dimidium Mundi ad remotissimos & ignotos usque fines pervagatus, denique Athenas revisit, fessus oppidò, nec tamen hilo sapientior; ut (E) qui novi nihil, unde Philosophus appareret, præter barbam reportasset, quæ ei tot annorum curriculò prolixè succreverat; & palliolum, lacerum potius quàm consartum; in isto habitu Socratem adiit, tum ut sui eum doloris faceret participem, tum ut causam ab eo percontaretur, quare ipse solus Sapientiam non invenisset, qui in eius vestigatione majora terrarum spatia præ cæteris percurrisset? Cui repente Philosophus: *quia tu ream solo ambulaveras.*

Quod dictum etsi planè aliorum respiciat, in simplici tamen verborum sono acceptum, magnopere mihi pro admonitione inservit, quàm

quàm parum oblectationis, & minus, quàm parum, utilitatis eorum labor habeat, quem ij sibi sumunt, qui se in viam accingunt, soli sursum deorsum per maria, terrasque in Map-
pis Geographicis peregrinaturi; nihil inter-
rim aliud condiscere intendentes, quàm quâ
possint, attentione, & imaginaginationis vio-
lentiâ, dividere Regiones, earumque situm
probè sibi in capite ordinare; in quavis ea-
rum memorabiliora loca punctuatim adno-
tare, eorumque nomina in memoria descri-
bere; dein' ut illi, qui primi Indias aperue-
runt, semper ulterius ab una Regione ad ali-
am, sine quiete & inducijs procurrere. Tam
festinata profectio intra pauciores quidem
dies, quàm famosa illa navis Victoria annos
impendit, Totum Terrarum & Oceani Or-
bem circumvagabitur; tu tamen ex mille
utilitatibus ne unam consequeris, quas præ-
ter incomparabilem voluptatem obtineret is,
qui Geographicum istud iter associatus sus-
ciperet; non quidem in cuiuscunque consor-
tio, sed, (meo quidem consilio) duarum co-
mitum, experientiâ, facundiâ, vel prudentiâ
gratiâque præ cæteris maximè valentium,
HISTORIÆ scilicet, & PHILOSO-
PHIÆ MORALIS.

Et quantum ad Historiam, profectò ista
sine Geographia propemodum ceca est, cer-
tè in caligine posita: cum enim eius Officium
sit, enarrare quæ facta sunt, necesse est designare,

ubi ea conspigerint ; & cum deberet res omnes suis in locis collocare ; easque sæpius ita oculis aliorum subijcere , ut ipsas non videre miseros se putent ; quomodo id efficere poterit , si ipsamet illa non videat ? similis omnino illi generi picturæ , quæ naturam ipsam scitissimè solet exprimere. Id ipsum enim facit Historia ; utpote non in suæ tantum phantasie inventionibus , sed in repræsentanda veritatis effigie elaborans. Cui autem bono , si nobile quidem argumentum sit , & designatio quàm optima , selecti quoque colores ; Geographia tamen illi commodi soli spatium non subternat , in quo solo tale factum narrari coloribus verè potest , velut ita suo certo loco proprium , ut alteri nulli possit citra mendacium ac deceptionem coaptari ? Cæca igitur Historia , si Geographiæ luce destituitur , quâ Terrarum loca varia pervideat. Similiter autem & Geographia , nisi illi Historia materiam loquendi suppeditet , se solâ elinguis erit ; & , ut talis aliud non faciet , quàm digito sicca locorum nomina indicare ; hoc enim totum illud est quod ipsa animo comprehendit. Fac autem , eas sibi mutuè suppetias ferre , & unam quidem oculos , alteram verò linguam ministrare ; tum enim vero prodigium quoddam voluptatis erit id omne cernere , quod Historia invenire recordando potuit , sub nudo illo solo , quod Geographia ipsi subtendit , occultatum fuisse.

Rede-

Redeat nobis in memoriā, quod, spiritu Poëtico abreptus Virgilius prævidit, prædixitque de Theſſalia, omnium ſæculorum odio dignā; quæ paulo ante ſtatio fuerat atrociffimi prælij, lacus civili ſanguine reſtag-nans, ſepultura dimidiæ plebis, & totius ho-ris è nobilitate Romanorum, qui illic ut fe-ræ potiùs in theatrum concurrerant. mutuis odijs dilaniandæ; quàm ut inimici, juſta di-micatione congreſſuri; in tantâ impietate ſo-lum eatenus pij, quodd longè extra conſpe-ctum Romæ, malè auguratæ ipſorum matris, in ſolo barbaro voluerunt tam barbarum fu-rorem defurere. Neque tamen poterunt, ait Poëta, eo pulvere ita conſepeliri, ut venturis ſæculis non extet ſemper viva, ſemperque dolenda triſtiſſimi facti memoria.

(F) *Scilicet & tempus veniet, cùm finibus illis*

Agricola, incurvo terram molitus aratro,

Exeſa inveniet ſcabrâ rubigine pila,

Aut gravibus raſtris galeas pulſabit imanes,

Grandiſq; effoſſis mirabitur oſſa ſepulchris.

Hoc nempe perpetuum eſt Hiſtoriæ opus, de terra, velut theſauros, refodere pretioſiſſimam Vetuſtatis memoriā, quā decrepi-ti temporis oblivio amiſerat, vel abſconde-rat avaritia. Quod ſi placeat in huius rei con-firmationem unum alterùmve exemplum paucis accipere, cogitate, ita Geographiam loqui Hiſtoriæ: iſti, quos pede calcamus, Cam-pi ſunt Marathonij, decem circiter millia A-thenis

thenis distantes. Ad solam Campi Marathoni vocem, Historia mente in se ipsam reflexa, non aliter, quam Poëtæ fingerent veneficam aliquam cum magicâ virgâ, & demurmurata incantatione, vobis coràm explicare theatra & scenas, aut si quid aliud alluberet admirabilis spectaculi; ita planè ipsa, sed merè ex vero, quidquid id locorum upquam gestum est à viginti propemodum sæculis, id denuo facit coràm existere, quatenus id vobis in præsens videndum proponit. Et quid illud? Hic quidem ducenta millia Persarum in superbo vestitu, variòque armorum cultu; illic Græcos non plus decem millia, neq; istos quidem selectissimos, in aciem disponi; accensis coire animis, & ex arte gubernari; jam virum viro confertis in ora gladijs consistere, urgere, fodere inimica pectora; sæpius retrocedere aciem, sed pari fluctu redire sæpius in pugnam; denique hos, quantum numero inferiores; tantum virtute superiores, perrumpere phalangem hostium, turbare ordines, & in fugam conijcere; insistere fugientibus, & cruentam eorum stragem, laniens prorsus per similem, edere. Istic Miltiadem, Græcorum Ducem, illustrissimæ victoriæ auctorem coronari, deque victorum spolijs trophæum erigi, quo non Græcia tantum, sed nec Europâ, aut fortasse Mundus ullum potuit gloriosius monstrare.

Posthæc per Mare quantumcunque Geogra-

gra-

graphia inquirat, num potest illa aliud videre, quàm Mare? Quod si Historiam consulat, in quovis despicabili minimoque Sinu reperiet, unde plurimarum rerum ac nobilissimarum gesta ei in memoriam revocentur. Atque ut ne longè ab Athenis abscedamus, sit hic ipse in argumentum Portus Saronicus. Historia, ubi illum duntaxat nominari audierit, confestim immanem Persarum classem quasi ex fundo maris retrahit, & in ordinem bellè disponit, mille & amplius naves erant rostratae, Xerxis imperio illuc de Megarensium & Corinthiorum litoribus congregatae. Mox in vicino alias bismille, & plures partim bellicas, partim onerarias in subsidijs locat. Hic verò ad Promontorium Salaminæ, centum duntaxat & octoginta non maximæ formæ navigia producit, invictissimi Themistoclis ductu in geminam alam egrigie divisa; ac in medio reliquum aciei corpus. Huuc in modum ea nobis memorabilem illam pugnam ita demonstrat, ut eam pæne oculis videamus ab initio usque ad finem depugnari; quando denique Xerxes ex immensâ navium multitudine, quâ integrum obtexerat Mare, & in sylvæ redegerat speciem (adeò nihil nisi arbores & ligna comparebant) mille in prædam victori relictis, mille freto demersis, Fortunæ beneficium debuit, quòd adhuc unam ipsi reliquam fecerit (nullâ quidem aliâ re, quàm pudore plenam) quâ in Asiam trepidus

dus effugit: immortales Dijs suis gratias agens, quod in illo articulo secundos sibi ventos indulserint, qui eum ab Europa, quam tanto molimine appetierat, eiecissent: quin adeò, in hac ipsa tam præcipiti fugâ, eius gemitus desperatione plenos, & muliebria vota, quibus sibi Mare propitiabat, pæne audire nos facit; Simul in animum nobis revocans, hunc esse illum Xerxem, modò tam ab sese alium, quàm paulo antea fuisset, quando ab litore ad litus, super impetuosas freti undas, injecto ad prodigij speciem ponte, Asiam Europæ commisit, in naturæ opprobrium, quæ eas disjunctas voluerat: & quia indomitum hoc Elementum, sub pontis formâ, barbaræ servitutis iugum sibi imponi, ad illud de collo excutiendum tantis procellarum furijs exarserat, ut id demum disruperit, hanc ille audaciam per carnifices servili fastuario castigari iussit.

Ita ubivis alibi vix passus unus interra, vix in mari palmus erit, quem ubi Geographia nomine suo indigitârit, non confestim Historia thesaurum quendam pretiosorum monumentorum ad manum habeat, etiam ex bellicis tantùm eventibus (si ita placeat) congestum: quandoquidem, si quis per loca singula circumtulit oculos, inveniet universam Terram perpetuò fuisse campum cruentorum certaminum; posteaquam pars una post alteram armatarum litium bellorùmque materies

teries aut statio fuit, theatrum gloriæ virtutibus, sepultura ossibus devictorum.

Quod deinde ad aliorum generum casus attinet, de quibus scire aliquid parem cum voluptate utilitatem habet, solum interrogabo te: cedò ubi hodie est illa inclyta Orbis magistra, Athenæ? ubi Argi & Micenæ. & utraque Thebe? ubi Alexandria, Babylon, Carthago, Syracusæ; Capua, Roma? & centum aliæ his suppare civitates, quarum aliquæ dimidium prope mundum suo sub imperio tenuerunt? Tales modò sunt, ut Geographia, aliàs in minimis quibusque angulis inveniendis sagacissima, non audeat juratò asseverare: *hic fuit.* Ita nimirum excisa erasæque sunt de Terræ superficie grandia illa vestigia, in quibus illæ olim constiterant, tam superbo pede, quàm animo avido, totum sibi Mundum subjugandi. Adhuc quidem supravivunt nonnullæ suo ipsarum excidio; sed cum ijs tantum reliquijs, quæ veterem earum magnitudinem non aliter, quàm vastitate præsentium rudерum com-
monstrent; incertum, an feliciores, quòd non penitus destructæ sint; an miseriores, quòd non ex toto sepultæ: eà nimirum gratiâ, quæ solis cadaveribus præstari potest; quando etiam ipsæ non nisi in parte aliqua audorum, contractorum, huc & illuc disjectorum ossium suorū durant, ventorum lufus, meta fulminum, ferarum cubile, & nocturnarum malè ominosarum nidus.

Ta,

Tales prorsus sunt quatenus ad Geographiam; quæ non possidet, nisi præsentia; neque ultra superficiem propositam profundius intuetur. At enim, quantumvis illic amissæ, tamen conservantur in Historia; & apud eam inveniuntur tales omnino, quales fuerant: ibique etiamnum florent integræ, valentes, immortales, gloriosæ, & veteribus sive prudentiæ, sive doctrinarum aut armorum titulis inclytæ, quibus sibi secundam, & nunquam non durabilem vitam à famâ meruerunt, quàmque illis hodie Historia instaurat. Ita verissimè dici potest, Mundum quidem Veterem abiisse è vivis, & intra sua ipsius viscera consepultum, pro fundamento jacere, cui novitius alter ex alia forma, ordine, operæque superstruatur: sed & hunc ipsum, evolutis aliquot sæculis iturum in frustra: & quod hodie fabrica est, aliquando substructionem fore, quæ securam aliam (uni Deo notam) nationibus, motibus, rebûsque diversam supportet. Quàmquam neque sic peribit illa apud Historiam; cui sanè nihil, quod servari dignum sit, perditur. An non igitur causas habui, cur dicerem, illam semper à latere habere, quocumque nos Geographia deduceret; & de loco in locum audire, quidquid ipsa reminisci posset; hoc demùm esse Philosophorum more Orbem obire? negotium non minùs delectabile, quàm fructuosum.

Quomodo autem non multò maximè expediat,

pediat, si ad simplices Historiæ de rebus præteritis narrationes, in societatem viæ, etiam Doctrinæ Moralis de rebus venturis Institutiones accedant? Illa nobis, ut paulo antè dixi, monstrabit sub terra urbes, quondam Imperij Capita, ac bellatrices Dominas, innumerabili populo habitatas, immensoque stru-ctas circuitu, atque ibi quondam florentes, ubi nunc arida solitudo, incultum nemus, deserta & scabra planicies horrent. Super hoc Philosophia Moralis ita ratiocinabitur: Eccere ergò! ut nihil hîc diu firmo stat pede, quin lapsare demum incipiat, & cadat; sic nihil superveniet, quod non itidem brevi demigret, & abscedat!

Vestri triumphi, gloriæque transeunt,
Et Regna, & ille dulcis Imperij nitor.

Mortale nempe quidquid est, Tempus rapit. Torrentis instar, ex alto deflui, sunt res humanæ; ille non descendit, sed præcipitat; & quanto altior lapsus est, tantò celerius ruit ac præterit: & sicut in torrentibus unda undam trudit; & sequens, impulsà à posterioribus, subjectam profligat; ita urbs urbi, regnum regno, natio nationi (quanto magis homo homini, fortuna fortunæ?) illiditur, omnia ut demum ruant, & evertantur. (G)
Caduca hæc & nimium fragilia, puerilibusque consensanea crepundiis, que vires atque opes humanæ vocantur. Affluunt subitò, repentè disabuntur: nullo in loco, nullà in persona stabilibus nixa radicibus consistunt; sed

B

incor-

incertissimo flatu fortunæ huc atque illuc acta, quos in sublime extulerunt, improvise decursu destitutos, profundo cladium miserabiliter mergunt.

Videbitur fortè (nec sine causâ) non minus immane quàm miserabile, quod habitatoribus Libyæ desertæ evenire solet, quoties Auster furit; uti sanè potest pro genio suo. Nam (ut alibi ostendemus) ibi merus campus est, idemque apertus ac diffusus; merum sabulum & emortuus pulvis; in planitie tam æquali, ut non modò montes nulli sint aut silvæ, cum quibus luctando frangat; sed ne palmus quidem terræ paululum elevatior, qui obsistat, & aliquantùm debilitet impetuosis ventis vehementiam. Igitur cum is fluctuanti illi, & ad omnem flatum mobili arenarum Oceano incumbit, eumque à fundo usque exsuscitat & convolvit, simul ipsas urbes cum ædificijs eruderat, secumque in aëra avectas, in pulvere turbine tamdiu circumgyrat, aliòque transportat, donec ponderis & furiarum fessus, non sine horribili fragore integram domorum procellam deiiciat; ita quidem, ut mutuo inter se collisu mutilatæ, contractæque & sine ordine accumulatæ, novum & inusitatum ædificij genus ex ruinis constituent.

*(H) Regna videt pauper Nasamon errantia vento,
Discussasque domos, volitantque à culmine raptæ,
Deserto Garamante, casæ.*

Miraculum hoc est, deserti Libyæ; sed quod
per

per totum passim Mundum perpetuò videre est; qui & ipse, sicuti Libya, in arena ædificat. Tempus, & miserabiles casus, quos ille semper in comitatu habet, Civitates de suo auferunt solo: & si minùs ipsa Imperia, Regna, & Monarchias longè asportant; certè aliquantùm ab loco dimovent. Quoties enim id uno quasi venti flatu accidere contuemur?

(I) & inter fortunam maximam & ultimam nihil interesse? Hinc scilicet illa tam frequens aspectus variatio, quæ in mundoprehenditur: ut, sicut de Alcibiade quondam formosissimo, postea cum annis in alium oris habitum, & prope diversum hominem transfigurato, Phavorinus Philosophus pronunciavit, (K) *Alcibiades in Alcibiade querebatur*; ita nunc nemo possit Græciam in Græcia, Ægyptum in Ægypto, Romam in Roma, & Veterem Mundum in præsentia agnoscere.

At enim hæ tantæ variationes (rard in melius; quia res, quo magis inveterascunt, peiores fiunt) fortè tam infrequentes sunt, ut non nisi temporum intervallis propemodum immensis, numerari possint? Neutiquam; nisi fortè apud eos homines, qui in rebus, sensum & mentem hominis exigentibus, non plus quàm formicæ sentiunt: quibus (L) *si quis det intellectum hominis, nonne & illa unam aream in multas Provincias dividit?* Tollamus igitur de Terra primò illud magnum ipsius dimidium, quod sibi Oceanus ingurgitavit;

tôtque alia Maria, Freta, & Sinus, qui eam subintrant: deinde quantum ex ea paludes, Flumina Lacúsque sepeliunt: quantum inde occupat vasta illa Montium immensitas: quantum feris assignant nemora & silvæ; quantum sibi Deserta solitudinésque depopulantur: & quod per utramque Zonam frigidam gelu inhabitabile facit: quid denique superest, unde Magnus cum veritate dici possit, qui id totum possideat? (M) *Alexander Macedonum Rex discere Geometriam infelix ceperat; sciturus, quàm pusilla Terra esset, ex qua minimum occupaverat. ita dico, infelix ob hoc, quod intelligere debebat, falsum se gerere cognomen: quis enim Magnus in pusillo est?* Interim tamen, dummodo super hoc exiguo Terræ cumulo mortales dilatare se possint, & in imo hoc Vniversi puncto, quod illa est, Magnos facere; quis respectus ad inviolabiles Naturæ regulas habetur? quæ obedientia sanctissimis Æquitatis legibus præstatur? Ex quo alio fonte illi temerarij ausus & doli, violentiæ & perjuria, proditioes & parricidia, bella & prælia, unamque Nationem confinibus proximis barbaram fieri, & hominem homini lupum? heu! quàm malè cognoscitur, quid nobis verè proprium; & qualis ea magnitudo sit, quæ ex merito illum decet, qui ad majora natus est, quàm quæ potest Natura etiam maxima fingere! Oportet, inter stellas cum Scipione M. T. Ciceronis consistamus & de summo cælorum fastigio, quò

quò hominem virtus evehit, oculos ad hæc inferiora deflectamus, quò alicubi Terram venémur: nam ubi non sine multo labore & oculorum intensione, vix demum illud pæne invisibile punctum, quale prorsus ea esse videbitur, repererimus, tum scilicet cum illo, qui eam ceu retrimentum vilissimum ex illo cacumine despectarat, profitebimur: (N) *Hæc est materia gloriæ nostræ, hæc sedes. Hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes cupimus, hic tumultuatur humanum genus, hic instauramus bella etiam civilia, mutuisque cædibus laxiorem facimus terram. Hæc, in quâ conterminos pellimus, furtoque vicini cesspittem nostro affodimus. At ut quis latissimè rura metatus fuerit, ultraque fines exegerit accolæ, quotâ Terrarum parte gaudeat? vel cum ad mensuram avaritiæ suæ propagaverit, quam tandem portionem eius, defunctus obtineat?*

Ita fortasse in hunc, aut similem, aut diversum etiam modum, pro argumenti diversitate, Doctrina Moralis vobiscum sermocinabitur, si eam Geographicæ vestræ peregrinationis comitem habere volueritis. Nec sanè verendum, ut eius institutio non sit vobis plerunque perquam utilis futura: sicut Alcibiadi, paulum superiùs memorato, plurimum commodavit, (O) ex Socrate Magistro suo memorabilem illam, super depicti Mundi Mappâ, prælectionem Moralem audivisse, quæ potuit hominem, fastu ac sui æstimatione prætumidum, ad se ipsum & intra modestiæ fines revocare.

B 3 Cæ.

Cæterum, quia in duabus reliquis Facultatibus abunde vobis ad manum erunt Geographi, omnium locorum notitiam; & Historici, omnium temporum memoriam proferentes; ego sola Moralia documenta vobis intimanda, mihi sumpsi; non quidem per id omne spacium, quo se immensus ille integræ Geographiæ campus extendit; ne in omni loco, & quasi ad passus singulos institutionis causâ sistere gradum debeamus; sed in aliquâ solum eius parte, circa quam mihi videbitur. namque in exemplum reliquarum arbitrabar posse vobis modicum istud sufficere, quod mihi modò scribere licuit; quando paulisper ab alterius, haud paulo difficilioris argumenti laboribus vacatio concedebatur. Ex qua eadem animi, per cogitationum demutationem relaxandi, causâ factum est, ut non aliam dispositionem, neque ordinem magis exquisitum voluerim locis illis, de quibus hic edisseram, attribuere, quàm illum, quo mihi fortuitò in mentem, atque hinc in calamus, sine discrimine venerunt. Illo præterea metu vos liberabo, ut ne putetis, in comitatu Moralis Prudentiæ necessum fore, continuò aurem concionibus commodare; negotium utique parum conveniens iter facientibus; de quorum numero sunt Geographi. Equidem vobis promitto, quoad vos Illa demum in Terram Sanctam deduxerit, intra solas naturalis Honesti fines progressurâ; eâ tamen moderatione.

360

Ad fol. 22.

INSVLÆ
FORTVNÆ
T. & etc.

Primus Meridianus.

55

ANVS

Portus Sanctus

Camera
luporum

Madera I.

Insulæ Fortu

nunc

Salvages

Canariæ

Palma I.

Comera

Ferro

Teneriffa

Canaria magna

Lancerota

Fort Ventura

Alagranca
Gratiosa

C. Non.

Asnarium Promont.

360

ont.

N. Hautt sculp:

tionem, ut, dum utilitatis gratiâ veritati studebit, voluptati quoque ex Jucundo partes suas sit datura. Quare advertere poteritis, illam studiosè devitare, ne eiusmodi facta producat, aut illorum Auctorum verba, qui ad sacrum Suggestum pertinere videantur.

A. *l. 21. c. 12.* B. *Plutar. in Demet.* C. *Saturnal. l. 7. c. 2.* D. *Lucian. de conscrib. Hist.* E. *Sen. ep. 104.* F. *l. 1. Georg.* G. *Val. Max. l. 9. c. 11.* H. *Lucan. l. 9.* I. *Sen. l. 6 de Benef. c. 33* K. *Stob. serm. 100.* L. *Sen. pref. l. 1. Nat. quæst.* M. *Sen. ep. 91.* N. *Plin. l. 2. c. 68.* O. *Ælian. lib. 3. Hist.*

I.

INSULÆ FORTUNATÆ; SPES AULICORUM.

Miseros vos, & me unâ, si ad nomen Fortunatarum Insularum furor vobis incideret, unico huic ligno, quo, ab Europa per mille procellosissimi huius maris milliaria asportati, illas inquisivimus, ignem iniiciendi. Id quondam fatuæ Trôades fecerunt, quando earum ductor Æneas ad Siciliam appulerat. Ratæ enim, hancce Insulam ijs omnibus utique Fortunatam esse, qui domum alibi non haberent, statuerunt non longiùs mendicatum ire, ex ventorum arbitrio terram in mari quærentes: ubi enim meliorem inventuras? Igitur, ne vel retro ire, vel procedere ulteriùs liberum foret, classis inflammandæ consilium inierunt. Cui aliud non in-

cumbit, nisi temere harum Insularum oram
 legendo, duntaxat videre illas & discedere;
 exiguum damnum patietur, tametsi credat,
 eas esse, quod non sunt: quin potest voluptatis
 gratiâ, referentem illam fatidicam mulierem
 audire: quæ cum per incognitum adhuc O-
 ceanum velocissimo suo phaselo Carolum &
 Ubaldum deduceret, ubi è regione harum
 Insularum constiterat, ea ipsis enarrare cæ-
 pit, quæ de illis simplex antiquitas crediderat:
 (A) Hic nunquam infidas oleas florere; ca-
 visque

Dulcia de scopulis stillare, vel ilice, mella:
 Montibus ex altis liquidos descendere rivos
 Nectaris irrigui, suavi cum murmure,
 quando

Interea Zephyri molles, & rore tepentes
 Euri perpetuum, crudo sine flamine,
 Maium,

Et vernos soles clementi sidere spirant:

Hic, ait, Elysios felici jugere campos

Tendi, famosam requiem sedesque piorum.

Quod si quis eas sibi pro patria deligere, vi-
 tamque ibidem parabit degere, ubi id ei im-
 prospere evenerit, non nisi sibi eius rei culpam
 imputet; ut qui aliorum dictis in ea re credi-
 derit, quam suis ipse oculis potuerat exploras-
 se. Quid igitur vestri nunc vobis enunciant,
 quando has Insulas coram habetis ipsissimas,
 & discoopertas? nam quid mei de ijs referant,
 non amplius allubescet vobis cognoscere.

Pri-

Primi illi inficetissimi picturæ auctores, (B) *quando ars quodammodo in lacte & fasciis versabatur*; quidquid effigiare intenderent, subscribere ad pedem tabulæ solebant, quid esset, quod pinxerant; aut (ut veriùs dicam) quid id esset, quod ipsi esse voluerant: secus periculum erat, ne homo putaretur truncus arboris esse, aut ovis pro cane haberetur. Ita mihi videtur necesse esse, ut, qui has Insulas ponè prætervehitur, in aliquo montis latere prægrandibus litteris legere possit, hæcæ duodecim Inss. unum in cumulum coniectas, Insulas Fortunatas esse; aliter facile eveniet, ut qui illac transeunt, eas pro Infortunatis relinquant. Et quî non? quando eæ ad famam & opinionem in nullo eorum respondent, quæ tanti nominis majestas promittit: dum una ab Inferno, altera à Lupis appellata, omnes denique à Canibus, etiâ Canaria vocitatur, & hoc nomine potissimùm in Europa cognita; uti & à chorearum Canariarum genere quoddam, inde adducto; & à Canariis aviculis, totq anni tempore cantillantibus. Dic mihi nunc, an nò de his Insulis longè sit verissimum, quod antiquus scripsit Geographus: (C) *de harum nominibus expectari magnus Mirum reor. sed infra famam vocabuli res est?* Ita ut tota illiciti vis, quo excitari imperitorum desideria possent, in delictiosa nominis fraude, in mendacio famæ, in fabulatione Poëtices sit reposita: aliter enim, quantum vis earum bona nostris non inferiora

forent, quis nisi mentis inops, eo solum consilio, quò plus barbararum chorearum, & Volucris Musicæ haberet, relicta terrâ patriâ, tam furiosi Oceani procellis se crederet, in Fortunatis Insulis peregrinus & exul futurus?

Cæterum non est mihi hic propositum, eas vobis unam post alteram singillatim enumerare; id enim supervacuum foret: quoniam per se jam abunde ex his Insulis, earumque nomine patet, cuiusmodi sint Aulicorum Spes & Intentiones. Cæterum sufficiat, à me hoc argumentum accepisse: vestrum erit, ut ipsimet super eo ratiocinemini; quoniam ego seni illi Veronensi apud Claudianum quàm simillimus,

Proxima cui nigris Verona remotior Indis,

Benacumque putat litora rubra Lacum;

nunquam mihi persuaderi passus sum, ut pedem extra sepem mei, mihiq; fertilissimi agelli efferrem. Nihil de Aulæ moribus visu cognovi; auditu verò vix paululo amplius quàm nihil; hoc est illud modò tantillum, quantulum etiam qui non vult, audire tamen ex nimium argutis miserorum lamentis cogitur: qui eorum more, quos fuga remigij barbari Tuneto, Uticâ, Tripoli, Algerio dilapsos, cum catenis supra humeros, velut sonoro miseriarum suarum monimento, ad exorandum fortè obolum circumducit, toleratas ærumnas etiam ijs recantant, qui succurrere non possunt.

Quòd

Quòd infortunatus Sertorius (D) ubi in Africa sibi memorari & describi Fortunatas Insulas audiit, consilium ceperit, perpetuum vale Europæ dicendi, & ventorum arbitrio ad eas vestigandas se committendi, neque insolens auditu mihi est, neque creditu difficile. Videbat, sibi à fronte, à tergo, à lateribus dimidium Mundum in armis circumfusum; oppugnatus primò ab una, deinde etiam ab altera potentissimarum factionum, Syllæ & Marij: centum millia hostilium oculorum, caput ipsius vestigantium; quando ipsi unicus tantum restabat in eiusdem defensionem: cùm audiret interim, ex constanti etiam Barbarorum famâ, de Insulis Fortunatis, *Esse in iis Elysios campos, & Beatorum, ut Homerus descripsit, habitationem*, quid miraculi est, quòd earum desiderio caperetur? At enim tempestates in Mari occursuras? majores & periculosiores in terra tolerabat. Num vellet in externo solo vitam ducere, exul, & Româ suâ extorris? jam pridem in Europa patriam habere desierat. Et quamvis ex dimidio falsa esset eorum comòdorum expectatio, quæ illum ad externa loca protraherent; tamen ingens adhuc bonum erat, effugisse tanta mala, quæ cum ex omni parte in Hispania premebant, ac denique oppresserunt, à vilissimo proditore Perpenna violenter super cæna interfectum.

Quòd verò is, qui ad vitæ mercatum de industria

dustria accedit, quò sibi quàm optimam nundinetur, omnibus sub oculos expositis, eas relinquat, quæ nihil habent periculi; sed potius, si experientiæ velit credere, plurimum securitatis, aut saltem quietis, utpote rivalem non habentes; quocum contendas aut dimices; nò calumniatorem, à cuius malignâ linguâ quis se tueri queat, cum is à tergo ferit? non molestissimas animi ægritudines, quando meritis præmia non respondent; nò pericula improvisorū caluum, quorum tam ingeniosa machinatrix est invidia contra omnes, qui in sublime conscendunt, seu proprijs viribus, seu ab extrinseco portati: & deniq; vitam, quæ (etsi bona alia deforent) te tibi, ac tuum esse permittat: Hiscce, inquam, relictis, nonne prodigij instar fuerit, si ad eam accedat, pro quâ in partem pretij, mox primò solvendam, propria libertas veniat, ad alterius arbitrium obligata? Quod dum dico, in mentem mihi venit Diogenes: (E) qui plurimum gloriari solebat, quòd etiam minima in re sui dominium haberet: cum diceret, Aristotelem, Aulicum & Magistrum Alexandri, fameat, seu non, prandere debere, quando Alexandro placeret; Diogenem, servum suipsius & herum, prandere, quando Diogeni allubesceret. Sequitur postea quotidianum laborum stipendium: quorum meritum frequenter minimè attendit, qui solvit: dum à suo tantum arbitrio pendere vult, quantum accipias, ut, licet tam carò emptum, quia

quia tamen datur, non aliter te obliget, quàm donum. Quoties autem, post plura laboriosissimæ servitutis lustra, mileros istos vel in principijs stare cernimus, aut etiam longiùs, quàm cum incoeperat? ad retrogradorum Planetarum instar, qui quò magis antrosum currunt, tantò plus etiam retrorsum vertuntur. Nihil memoro de vultibus, quos figurâ tam varios, & celeriter mutabiles habere oportet, uti facies fictitias, aut personas in scena, quò totum aliud foris ostendas, quàm intus sit. Non de peregrinis idiomaticis, quæ necesse est ex proprio illo Vocabulario condiscere, quod docet, usitatis passim vocibus planè alium & diversum sensum tribuere: ubi duæ illæ *Ita* & *Non*, quæ aliàs pro polo Arctico & Antarctico habentur, circa quos humana omnia negotia versantur, hìc nequaquam puncta fixa sunt; & heu! miserum illum Nautam, qui juxta eas cursum suum moderari voluerit! Non de eo, quòd amarissimam contemptùs, injuriarum & contumeliarum aloen tam sæpe, & grandibus bolis deglutire opus sit: ita tamen ut, tametsi venenum in corde, & nauseam in stomacho sentias, nihilominus vultu non aliud similes, quàm si primum notæ Ambrosiam ex ipsa Juventæ patera biberes, ad solennes Deorum epulas pocillantis. Et hanc aiunt ibi legem esse, longè sanctissimam ijs, qui in Aula velint persistere; ut de se sui que consimilibus ille est fassus, quem (F) cum quidam in-
terro-

terrogasset, quomodo, rarissimam rem in *Aulâ* consecutus esset, senectutem? Iniurias, inquit, accipiendo, & gratias agendo. Sed quorsum me penetro? non advertens, si quâ longiùs processero, ubi nihil nisi tortuosissimæ fallaciæ, errores ac labyrinthi sunt, neque viam me, neque exitum inventurum. Sistamus ergò hîc periodum, quæ super nundinis eligendæ vitæ eo fine cæpta fuerat, ut videre mirarique liceret, magicam illam vim, quam Spes habet, nimium credula cupidorum vota tantopere incantandi, ut putent, sese insulas hæc Fortunatas sub ipsa camporum Elysiorum specie videre, ubi sub ipsum primum aditum beati fiant; dum ijs interim celat, quantum ibi periculorum in itinere, quantum miseriarum in termino adeatur.

Eat nunc Plinius, & queratur, quòd inaurando puppes, & mille phaleris ornando latera, & pingendo rostra navium (G) *pericula pingimus*: quasi istâ amænissimâ specie animus distrahatur, quo minùs ad interitûs & naufragiorum, in quæ nos illæ tam sæpe portant, pericula advertat. Neque enim est, qui propterea navem conscendat, quòd bella sit: nec idcirco quisquam dubio ventorum flatui ac fortunæ se fortunâsque suas committit. Id tamen facit, qui solâ illa exteriori amoenitate, quam *Aula* præsefert, deceptus, totum se fallacibus Spei suæ auris permittit: & per summam simplicitatem credens, eas tam fideles esse in præstando, quàm liberales in promittendo, vadit

dit cum illis etiam longè à natali terra, ibi mergendus, ubi æquor est profundissimum: neque intelligit fatuus, sub illà malaciâ furiosissimas tempestates dormire, quibus excitandis vel unicus ventorum sibilus sufficiat. Sed neque de aquarum montibus adhuc aliquid novit, quos paulo post supra illud, modò æqualissimum Cæuli planum, videbit se in pedes attollere; & tanquam vivos, sed furiosos, inter se concurrere, frontes frontibus, lateribus latera collidere, & demum supra caput ipsius in frustra diffringi. Tunc nempe, quod Poëta Hipponax (H) nubentibus dixit, eos in vita sua duos habere dies quàm lætissimos; unum nuptiarum, quo nova sponsa eis in domum adducitur; alterum exequiarum, quando mortuam foras emittunt; ita certo modo etiam hic; nescio, uter dies ijs sit lætior; isne, quo in aulam intrarunt, bonorum, quæ ibi maxima expectant, spe decepti; an ille, quo inde exeunt, maximis, & eorum expectationi oppositis malis onerati. Sed demus, nulla ibi adversa, nulla infortunia incurri, an parum illud vobis videtur, semper ex spe vivere? semper à ventorum arbitrio pendere? nihil habere, nisi ubi alteri placuerit dare? & non longè majori jure hic repetas, quod Aletes Goffredo, dicenti, ad alendum exercitum in terra, oportere naves onerarias habere in mari, quæ annonam comportarent; non sine stomacho respondit:

Ergo

Ergo tibi à ventis malefidis vivere pendet ?

Verum nimis multi sunt, qui cum Galba somniant (1) Fortunam cum duabus aureis clavibus (quibus ipsam stulti credunt thesauros honorum & opum in custodia tenere) ipsis ante ostium stare, pulsare, & dicere. surge, & sine mora aperi; deinceps enim me unice tuam habebis: & si vel pauxillum morentur, minari abitum ac discedere; ita ut postea inertiae suae paenitentes, frustra eam quaesituri sint, nusquam amplius reperiendam. Ita à se ipsis persuasi, ubi etiam Astrologi fortè prædictio quædam accesserit, qui natalium siderum posituram auguratus, subito ipsis invenerat ea bona in cælo, quæ ipsi nunquam invenient in terra; tum equidem tam certò sibi asseverant, grandem umbram grande corpus esse, ut ad instar fatui illius Æsopici canis, jacturam sibi pro lucro ducant; atque ultro panem ab ore dimittant, quò id expeditum habeant, ad illam tanto falsiorem, quanto majorem, panis imaginem, quæ unice ipsis ante oculos obversatur, avidissimis dentibus appetendam. Ut igitur ornatum vestium, & majus etiam, quàm pro conditione, famulitium sibi circumdant; &, quod plus est, aditum sibi interim emant, & longas illas viarum ambages, per quas in sublime conscenditur (sicut flumina in planicie sæpe leucam in unius passus spatio consumunt) ambitiosissima luxus æmulatione eousque majorum parsimoniam expendunt,

dunt, donant, profundunt, donec ipsa patrimonium & familias exhauferint. Et si ipsos rogabis, tantum alijs dando *quid tibi reserves?* (K) ut olim Perdiccas Alexandro dixerat; qui, cum in procinctu staret invadendæ Asiæ, Europam alijs prodigaliter donabat: responderunt non minori, quàm ille, magnanimately: non aliud mihi, quàm *spem meam* reservo. Itaque fortunâ suâ tam contenti incedunt, ut nullus Alchimista magis: qui licet nummum non habeat, quo cras emaciatum corpus sustentet, nihilominus jam hodie cum Lapide philosophico, quem inquit, haud secus quàm si eum jam haberet, aureos fabricatur mundos; in iisque habitat; regnat, & quoscunq; vult, locupletes facit; seque ipsum, quantum lubet, beatum.

Profligatis autem hunc in modum facultatibus, Spes aurea illud quoque præcipuum auctarium adijci jubet, suam ipsius servitutem: imò quidquid prius datum fuerat, directè ad hoc ordinatur, ut sibi Dominum emant. Nomen Hippocratis, & gloria, quam ex re Medica parem scientiæ meritisque suis consecutus erat, sicut effecit, ut in hac arte pro Oraculo haberetur; ita, cum in Persiam quoque penetrâisset, tantum in Rege desiderium accendit eius viri pænes se habendi, ut missis legatis hominem ad se evocârit. Sed necquicquam. Hippocrates enim haud ignarus, non minùs ad animum, quàm ad corpus pertinere

G

Apho-

Aphorismum illum, à quo Cornelius Celsus (L) Regulas conservandæ valetudinis exorsus erat: *Sanus homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis, obligare se legibus debet*; negavit, se tantum iter velle suscipere, ut denique in servitutem incideret. Cùmque legati reponerent, servitutem eam quidem esse, sed sub Rege; & quali illo Rege? veniret modò; (& fidem illi suam cum juramento oppignerabant) deprehensurum, quòd bonum Dominum haberet: prudentissimus senex è vestigio respondit: (M) *Domino ne quidem bono mihi opus est*; quando per id, quod bonus est, nec illi minuitur excellentia ut Domini, nec sibi subiectio, ut servi: Ego sanè, cùm liber sim natus, & meus ipse herus, tametsi omne Regis vestri aurum in unum par compedum conflaretur, pretiosissimis etiam, quas habet, margaritis incrustatum; idque eâ conditione possim meum facere, si illi pedes immitterem; non equidem id unquam fecerim: nam quantum quis incipit esse alterius, tantum desinit esse suus. quis autem potest tantum ex adverso recipere, quantum dat, si seipsum dedit? Quod si rectè consideretur, nequaquam mirabile videri debet: quando ille quidem servitutem intuebatur ut servitutem; hi verò, de quibus modò loquimur, ex adverso idem esse autumant servire, quod imperare. Hic ipse nimirum ille apex est, ad quem servitus aspirat: radix quidem amara; sed cuiusmodi fructu-

fructuum mater sit, neminem scire, aiunt, qui non dulce illud delibet, quod est, cernere, se aliquid, nescio quid, alijs amplius ac maius esse: vaporum instar, qui de humili palude super solis radijs, à quibus in altum attrahuntur, elevati, tam altè ascendunt, ut cellissima etiam Appennini culmina supergrediantur; ubi, jam velut non amplius res terrestres, nubes effecti, cælum inambulant: resplendent, ut inauratæ; imò intus merum aurum & lux sunt: quibus desuper incumbunt, hos grandi sua umbra protegent: salutaribus nimbis facundant terram: cum tonant, orbem fragore & metu implent; neque laurus ulla est, quæ ab ipsorum fulminibus defendat. Ecce! pro qualibus, sese venditent? prorsus in eum modum, quo toties memoratus Diogenes: (N) nisi quòd illi intus in corde clausum tenent, quod Philosophus ad sonum tubæ publicavit; quando in forum missus, evocato populo (non ut aliàs præcones solent: *en servus vendibilis! quis eum addicit?*) altissima voce proclamavit: *quis vult sibi herum emeret prodeat, & emat; ero ipsius*. Ita omnino intus de se existimantes, quanquam totum aliud foris præferant, euge, videamus illos tandem bene ominato pede dextro antè levato, lætissimâ spei & expectationum suarum turbâ circumdatos, intrare ad Insulas Fortunatas, & Aulicos esse factos. Sequitur nunc, ut, quid ibi reperiant, videamus.

Seneca, ubi Philosophum naturalem agit, non potuit ignoscere nimis protervæ, ut ipse putabat, licentiæ Virgilij & Homeri: qui non contenti verisimilitudine, intra cuius fines ille vult continere Poëticen se debere; usque ad manifestè impossibilia procurrissent; quem negat ipsorum campum esse, siquidem velint ex Regula & arte invenire atque excogitare. Audite, ait ille, quomodo de ventis tam impossibilia fabulati sint, ut tolerari non possint:

(O) *Nimborum patriam, loca fœta furentibus Austris
Æoliam venit! Hic vasto Rex Æolus antro
Luctantes ventos, tempestatêsq; sonoras
Imperio premit, ac vinulis & carcere frenat.
Illi, indignantes magno cum murmure, montis
Circum claustra fremunt. celsâ sedet Æolus arce,
Sceptra tenens; mollitque animos & temperat iras.
Nl faciat, maria ac terras, cœlûmque profundum
Quippe ferant rapidi secum, vertântque per auras.
Sed pater omnipotens speluncis abdedit atris,
Hoc metuens; molêmque & montes insuper altos
Imposuit; regêmque dedit, qui fœdere certo
Et premere, & laxas sciret dare iussus habenas.*

Quomodo, per Deum! claustra ventis ponere, & cavernæ os immenso rupis frusto obturare sit possibile, & ita omnem rimam ac spiramentum obsignare, ut nullibi perflare possint? nam si ventus clausus est, est & mortuus: quod si mortuus, non spirat: at non spirat, nisi aperto aëre. (P) Hoc non intellexerunt: nec id, quod clausum est, esse adhuc ventum; nec id, quod ven-

tus

tu est, posse claudi. Nam quod in clauso est, quiescit: aëris statio est; omnis in fuga ventus est. Ita ille: & ego non minus, imò magis admiror, ipsum non vidisse, quod Poëta malè viderat. Quomodo enim ipse, ut Philosophus, non intellexit, posse ventum in vacuo speluncæ alicuius concludi, quando ut Palatinus, id continuò habebat ante oculos in Regia sui Neronis? ubi ipsemet unus eorum Ventorum erat, qui in illa grandi Caverna, & Carcere malorum Spirituum obserabatur: blandus ille quidem, non nego, & cæteris amænior; quàm multos tamen ille cernebat intumescere, fremere, circumvolare per illas Palatinas aulas & conclavia, inquietos, turbidos, violentos, inter se depræliantes flamine occultarum calumniarum, aut turbinibus apertarum inimicitiarum, tanto cum furore & fremitu rixas suas debacchando, ut Æoli poëtica spelunca nec tertiam vesaniæ huius partem figmento suo æquârit. Novit enim Orbis motus illos, tempestates, & concusiones, quibus ij turbaverant omnia, & in dies singulos misera Roma affligebatur; videns, in sublime evolare eos, qui in fundo jacuerant; & in præceps ire, qui in apice steterant: histrionem quempiam, cytharædum, libertum uno die ad tantos honores atque opes pervenisse, quantas eodem Patricius aliquis, Senator, aut Consularis amiserat; hæreditatem nempe, à pluribus retro sæculis majorum industriâ congestam. Et si

verum fateri volumus, non est ulla Aula, quanquam integerrimi Domini, in quam non quadret nomen illud *Domus Ventorum*. quando tot planè inibi Venti sunt, quot vota & spes eorum, qui ad eam accedunt. quanquam illæ aliâ quoque ratione ventis sunt perfimiles, quòd naturâ suâ pendere, nasci, & consistere soleant in aëre, spirare, & pæne vivere ex aëre.

Quia verò ex unâ parte rarissimum est, & par prodigio, ut se homines ad libram revo-cent, & sincerè deprehendant valoris sui pondus; eoque cognito nihil ultra merita sua præsumant: ex alterâ verò tota illa præmiorum summa, quæ in Aulis partienda proponitur, longissimè infra numerum, desideria, & merita Competitorum esse solet; hinc ordinariè accidit, ut multi simul in ea manus iniiciant, contenturque singuli id ad se rapere, quod non potest nisi uni soli obtingere: quæ proin novarum litium, odiorum, & rabidorum conflictuum est sementis. Adhæc Domini ipsi, quibus tam diu studiosè servitur, quàm diu in manu habent, quo servitutem remunerentur; consuevère in longum ducere suorum spes: & quod Democritus tantum ad triduum potuit, ipsi etiam in multos annos faciunt, scilicet famelicos ore hiante, solo panis odore sustentare. Equidem quantum ad id attinet, quod dixi de non modico illo, quod in Palatijs hoc ipso modicum est, quia toleratur cum multis; dignum planè generosissimi

Pri-

Principis Traiani factum fuit, quod Dion Historicus scriptis adnotaret ad memoriam sequentium sæculorum, & exemplum Dominantium, quicunq; nomen Magnanimi & Grati æstimare sciunt. (Q) Devictis prælio Dacis, & reportatâ insigni, sed cruentâ victoriâ, ingens sauciorum multitudo in sua diversoria ad curationem corporum referebatur: quando Traianus, ut qui impenso suorum sanguine gloriam sibi victoris comparâset, agnoscens, quantum ipsis deberet, priusquam sua sibi arma detraheret, ac fesso corpori quietem daret, ut erat pulvere, sudore, & sanguine perfusus, cepit ipsemet mirâ sollicitudine eorum obire tabernacula, propriisque manibus obligare plagas, & medicamenta adhibere; tantâ fraterni in eos amoris demonstratione, ut ij, quos fortuna integros prælio eduxerat, ægris sua vulnera inviderent: idque tunc longè adhuc magis, quando, deficiente ligamentorum materiâ, quibus laceri artus, & barbaris frameis sædè amputata membra involverentur, ipse detractam sibi ab humeris purpuram, in quot potuit, fasciolas & vincula discidit, quibus gloriosa eorum vulnera vinciret. Cum verò tantus sauciorum numerus esset, quibus una veltis sufficere non posset, necessitas fecit, ut alij purpurâ, alij communi lino & centonibus obligati viserentur. Quâ in re neutiquam inculpari optima Traiani voluntas potuit; quæ utique excusationem

merebatur, quòd aliud agere non posset, quàm illud dividere, quod si omnibus ex æquo participare vellet, portento opus habebat, quo id multiplicaret. Iam verò nimis multi sunt eorum, qui bene meriti, ac malè vulnerati, sine alio emplastro duntaxat honorificâ tali fascia ligati, mox se crederent ex integro curatos esse. Verùm brevioris modi pannus, quantumcunque in subtiles tænias dividatur, non potest par esse omnibus: necessariò ergo fiet, ut pars major quàm optimè secum agi existimare debeat, si eorum saltem necessitati provisum erit, quando ad modum desideriorum suorum, aut fortasse etiam meritorum, ornari honoribus non potuerunt.

Hinc ecce! secundum genus studiorum Palatinorum; dum se omnes laborant provehere, & per medium addensatæ turbæ per-rumpere; alij quidem per se, alij quærendo à quibus antrorsum propellantur, aut efferantur; alij rationes suas & merita ostentando conentur efficere, ut ad cupitum honorem velut bona sorte electi videantur. ubi videre est artes illas machinasque, quibus se singuli protollere longius & concertantes retroconjicere contendunt. Quâ super re prò Dij! quantum scribi non posset? Verùm non est id mei negotij. Prodeat equidem Stoicus, & id nobis ad vivum ponat ante oculos, sub imagine, si minùs propriâ, certè quam minimùm differente. Ubi ingens ille Romanus populus in

in theatro ad spectacula convenerat, consueverant Imperatores plenis manibus ex alto ligneos globulos in turbam spargere: quibus schedulam incluferant, & fortuitum aliquod donum certis notis conscripserant; modò equum, modò ensẽ, aliàs pateram; quin imò domum aut villam: majorem autem partem paleis inferferant, intermixtis solùm muneribus illis, & pretiosis, & non paucis; uti præter Senecam, etiam pluribus locis abbreviator Dionis & Suetonij, memoriæ mandavit. Igitur ad principium desideratæ grandinis, totus populus ex spectatore spectaculum fiebat, intricatissimâ inter se rixâ & pugnâ confusus; inermi illâ quidem, sed non incruentâ; neque mitiore, quàm cùm gladiatores veris odijs depugnabant. Irruere universi, & cadentes orbiculos pro se quisque velle arripere: hi prehensos in confertam turbam conijcere; alij ab invadentibus prosterni, vulnerari, conculcari: isti ad manus inter se venire, seu defendere placeret, quod obtigerat, seu alienum eripere alteri. Et hinc populi perturbationis, fluctus, & tempestas quædam; fremitus & clamor; perinde ut si interitum Urbs vel Orbis minaretur. Peiusne aliquid accidere potuisset, si periculis & infortunijs, non gratijs, pluisset? ita longè plures malè habitì domos redibant, quàm quibus minimæ tantùm sortis portio obvenisset. Longè igitur faceſſat à theatro, qui sapit; (inclamat Stoicus) longè à tam noxijs con-

- C s

certa-

certationibus. (R) Prudentissimus quisque cùm primum videt induci munuscula, à theatro fugit; & scit, magnoparva constare. nemo manum conserit cum recedente; nemo exeuntem ferit: circa præmium rixa est. Idem in his evenit, quæ Fortuna desuper iactat. Æstuanus miseri, distringimur; multas habere cupimus manus: modò in hunc, modò in illum respicimus; nimis tardè nobis mitti videntur, quæ cupiditates nostras irritant. & post paululum; secedamus itaque ab istis ludis, & demus raptoribus locum: illi spectent bona ista pendencia, & ipsi magis pendeant. Mutato nomine Theatri in Palatium, & in vicem imaginatitiæ Fortunæ Antiquorum substituto eo, qui in manu habeat ea bona, quibus possit aliorum desideria & expectationem exsaturare; totum reliquum aptè conveniet ad propositum. sicut etiam illud, quod idem Seneca alio respectu scripsit; sed utinam non etiam in competitoribus duntaxat unius domus, circa idemmet bonum, ab omnibus pariter prætentum, verificetur: non alia, quàm in ludo gladiatorio, vita est, cum iisdem viventium pugnantiumque.

Supereſt denique videre tormentum, quo iſtorum Spes velut in equuleo tenduntur. Qua in re fortè paradoxo ſimile videbitur, ſi dicam, eas quò longiùs ducuntur, eò ſecuriùs trahiſ; & quantò tormentum iſtud majus eſt, tantò fieri tolerabiliùs, aut magis neceſſarium toleratuſ; ſecus, qui impatientià victus diſcederet, quantò diutiùs jam ſerviſſet, tantò plus prætenſionum amitteret: Ita ut, ſi ex vero judicare

care volumus, merita à servientibus collecta, pignus sint, quod Dominus in manu habet, ne relinquere illum ij possint, quin plurimum perdant. Unde jacturæ metus eos tenet servituti obnoxios, & injuriarum patientes; ubi è contra Dominus non alio vinculo se obstrictum putat, quàm Decorì vel Gratiitudinis, in quantum homo sit; & Generositatis, in quantum princeps. Præterea sicut miserorum est proprium, supersticiosos esse, & ex omni re augurium capere; ita qui diu ac sitienter sperant, persuasum sibi habent, siquidem hodie tam cruciabilis ac diuturnæ expectationis filum abrumpant, haud dubiè cras tam diu suspiratam Fortunam adfore: quare si eos non invenerit, quid demum ijs, nisi cum damno etiam probrum restare? sicut illi, qui tædio navigationis ad Orientis Indias, post quinque aut sex menses superatos, quando jam continenti tam vicinus est, ut prosperis ventis post unum diem illas posset contingere; irâ incitatus in obliquum flecteret navem, & in scopulos frangendam impelleret.

Non igitur hîc locum habet ridiculus jocus Spartani illius Pausaniæ: qui, præter artis commendationem, etiam pietatis laude ad cælum usq; efferebat illos medicos, (S) qui infirmos non patiebantur lentè, & quasi unciatim perire, ac per membra singulatim emori, sed citò paucis diebus miseros expediebât, patientiam eorum in compendium colligentes. Neque illud

Iud Julij Cæsaris dictum: (T) qui cùm in Xenophontis Historia longum morbum, & difficilem mortem legeret, quâ Cyrus, à prudentissimo illo scriptore in exemplum Heroum propositus, occubuisse; sui interitus vates, abominatus est id lethi genus. & amicis quærentibus, qualem ergo sibi optaret? subitanè respondit: quam postea nactus est, viginti tribus vulneribus, ad ipsam Pompeij statum, in senatu confossus. Tam expeditum finem Spes aulicæ non consequuntur: omnes phitisi emoriuntur, loquentes & sibi multa promittentes, ac in futurum designantes; neque tamen advertentes, se in præsens egentes esse. Qua in re eiusmodi prodigia eveniunt, ut, qui ea narrari audiunt, nisi oculis quotidie viderent, possentque ipsi testimonium juratum dare, gravatè fidem adhiberent. Certè si quid simile in ordine rerum naturalium aliquando observatur, in miraculis habetur, & vix credi solet. (V) Grandis Platani truncus ab radice excisus, posteaquam securibus ascisq; decorticatus, complanatus, quadratusque fuerat, & ex arbore vivâ cadaver, id est, mortua trabs effectus, denuo cæpit regnere & germinare: emisit gemmas & surculos; ac deinde folia quoq; cum ramis; denique & radices in terra, atq; ita iterum viva arbor fuit, quod si ille cornibus commissus intra muros ad portandum solarium, ita effloruisset, profectò jam neque Babylon hortum pensilem
paris

paris miraculi habuisset. Cæterum non volo ego dicere, an mihi unquam eiusmodi Palatina Platanus conspecta sit: sed vos ego interrogo, utrum recordatione anteaactorum temporum meminisse possitis alicuius, qui radicitus abscissus, dedolatus, unaque & folijs & ramis amputatis, ex arbore in nudam trabem formatus, ita fuerit emortuus, ut in eo etiam sempervivus ille viror, & (liceat ita appellare) secunda ipsius anima expiraret; hoc est, Spes illa, aliquando recrefcere se posse, repullulare & in pristina conditionem replantari, à qua (Dij norunt, qua ex causa) fuerat evulsus? Quod si ita est, quantò difficilius sicabitur aut extinguetur ista spes in ijs, qui eam etiamnum florentem, & pro radice multorum annorum merita habent, seu vera, seu existimata? quibus aded firmi insistent, ut neque ventis cedant, aut validis impulsibus; neque mutationi climatis; neque frigori aut brumæ. Quid jam fieret, si Palatinæ Spes non ex genere Palmarum essent, quarum ubi nucleum terræ mandaveris, exin non nisi post unius sæculi decursum, primos legere dactylos liceat; sed eius generis, quæ mox ab insitione, ac deinceps perpetuò fructum ferrent?

Insanas antiqui vocabant certam vitium speciem, (X) quæ eodem tempore, iisdemque palmitibus uvas, alias maturas, alias turgentes primùm, alias adhuc in flore habenti itaque præbent jam maturatas, excoquunt
adhuc

adhuc acerbas, promittunt insuper etiamnum florentes. Jam isti, quando ad investigandas malè creditas Fortunatas Insulas se accinxerunt, existimarunt fortassis, omnes plantas ibi reperiri, comoditatum, honorum, facultatum, & quidquid insuper venusti, jucundi, ac deliciosi in hortis potest excrecere, æqualiter, id est prodigaliter feraces: cum tamen, ubi illæ post multos Autumnos & inclementes hyemes, ad nuda Spei folia aliquos flores promissorum adjungunt, hoc totum illud Grande sit, quod expectabant. Audite id potius ex eo, qui Aulæ, & magnificentiæ Imperatoris Theodosij laudator fuit, quàm ex me: (Y) *Cùm hætenus, ait, naturâ esset statutum, ut bona sua homines nescirent; & tunc primum inciperent feliciter gaudere, cùm cepissent esse felices; tu, promittendo præstanda, invenisti tempus, quod nobis natura subtraxerat: ut quos adepta solum inebant, etiam adipiscenda delectent. Quod si ergo dicere debeo id, quod plerumque videmus contingere, ecce pro conclusione totius discursus symbolicam imaginem, Spes hominis aulici (nam de his solum mihi sermo erat) repræsentantem: & est ille (Z) quicunque demum sit, quem Polignotus depinxit in scalæ medio, cum gressu tam artificiosè incerto & æquivoco, ut quocunque latere eum spectatores intuerentur, semper pars media ascendere affirmarent, alteri jurarent descendere: tanta erat veritatis in utrumque conformitas*

N. Haurtt Sculp:

mitas, ut ascensus ipse credi posset descendere, ac descensus ascendere. Ita profectò idem contingit in Palatijs, quod de Regia sui Amoris olim Poëta cecinit.

(A4) Somnia, & errores, simulacrâque pallida rerum,

Regalem circumstabant denso ordine sellâ.
Excubat in foribus fallacis Opinio Veri,
Sollicitæq; sedent fulgenti in limine Curæ,
Et Spes, & timido ridens Fiducia vultu.

A. *Torq. Tass. Cant. 15. str 36.* B. *Ælian. ver. Hist. l. 10.* C. *Solin. c. 60.* D. *Plutar. in Sert.* E. *Laërt. in Diog.* F. *Sen. l. 2. de ira c. 33.* G. *l. 35. c. 7.* H. *Stob. ser. 66.* I. *Dio. l. 64.* K. *Plutar. in Alex. l. 1. c. 1.* M. *Stob. ser. 66.* N. *Laërt. in Diog.* O. *Æneid. 1. P. l. 6. Nat. quæst. c. 18.* Q. *Xiphil. in Traia.* R. *Sen. Ep. 74.* S. *Plutar. in Apoph. Lacon.* T. *Sueton. in Jul. c. 87. Plut. in Cæs.* V. *Plin. l. 16, c. 32.* X. *Plin. l. 16, c. 2.* Y. *Pacatus in Paneg.* Z. *Plin. l. 35. c. 9.* Aa. *Petrarch. c. 4.*

II.

Æ T N A M.

INFAMIA, FRÆNUM
LICENTIÆ.

VBI primùm nobis in conspectum venêre
amplissimi illi sinus, florentissima litora,
& colles primò leniter acclives, mox arduo
ascensu semper magis difficiles; cum superba
rupes, grandi ambitu fastigiata; vasta illa dor-
sa, & propemodum inaccessa, hic nemo ibus
consi-

confita, illic arenti cinere pallida; & horridæ præcipitijs cautes; denique rigentia nivibus juga, & immensæ voraginis os, semper fumum flammâsque exhalans; tametsi tacerem, vos ipsi adverteretis, nos ante Montem *Ætnam* consistere. Itaque nec Poëtarum, Oratorum, & Historicorum face, qui illum varijs scribendi formis effigiarunt, ad hoc nobis opus est, ut eum videamus; nec etiam *Ætnæ* ipsi, quæ sibi abunde lucis dat, seque videndam præbet. Imò ipsi gratias habeamus, quod nobis non plura cognoscendi sui indicia faciat; horrendos intra sua viscera mugitus; & foris, per illum grandem rictum, fremitus ac tonitrua, quibus terra succutitur; & torrentium igneorum effusionem; densissimi fumî turbines, usque ad nubium confinia ejectos; erumpentia identidem fulgura, & terribilem tumultum sævientium intus fulminum; & quæ post hæc consequi solet, ardentium lacerati montis viscerum, hoc est ingentium petrarum densam tempestatem; omnemque circa regionem, usque *Taurominium* & *Catanam*, fumantis adhuc cineris procellâ fadè inundatam ac sepultam.

Iam si hic non est *Caminus* quidam *Infernî*, cuius scintillæ, & accensæ fuliginis flocci, nobis videantur esse Incendia, quid aliud erit, quod conservet, nutriat, & in tantos furores incitet istam semper vivam & bullientem fornacem? unde illi aliàs tam abundans materia,

teria, quæ vastissimi oris, viginti stadia circuitu suo complectentis, insatiabilem possit voracitatem exsaturare? Interrogate Philosophos, qui securè per omnia pervadunt; & supra cælos, & intra Oceanum, & sub terra, quodcunque volunt, pervident, aliisque etiam videndum demonstrant; hoc est, imensas cavernas, & subterraneos aquarum ventorumque ductus, venas inextinctorum mineralium, crassos & pingues vapores maris, & quid denique non? quæ ipsi ad miraculum usque denarrant. Ego ut vobis nihil minus, quam ipsi, edisseram, ad Poëtarum partem, fidissimum hominum genus, accedam: qui, uti videbitis, non sunt ausi, velut ab se conspectum vulgare, quod auditu tantum acceperant. Unde de causis Ætnæi incendij, & extraordinariarum commotionum, hoc duntaxat edicunt:

(A) *Fama est, Enceladi seniussum fulmine corpus
Urgeri mole hac; ingentemque insuper Ætnam
Impositum, ruptis flammam expirare caminis;
Et sessum quoties mutat locus, intremere omnem.
Murmure Trinacriam, & cælum subtexere fumo.*

Sic illi quidem exponunt. Et sanè eos peto libenter ausculto propter utilissimam doctrinam, quam, pro suo more, nobis sub velo æmanorum versuum & figmentorum instillant; nempe Improborum Condemnationem ad Infamiam: quæ ad hoc nata est, ut Iustitiæ punitivæ sententias contra fontes exec-

D

qua-

quatur, maximo sui terrore apud omnes relicto: cum ipsa sola sit, cuius manibus frustra sit se velle subducere; quis enim eam effugiat, quæ te punire potest, etiam ubi non es? hæc ratione immortales faciens eos, qui mortui sunt; sed duntaxat ad supplicia immortales & ita claros, ut quantumvis sepulti, tamen in omnium conspectu sint; non alio lumine quàm illius incendij, quo torquentur. Et hæc quidem pæna plerumque ijs reservatur, qui, cum ob excellentiam sui gradus inter homines non habeant, qui eorum scelera possit pro merito castigare, Infamia saltem post mortem eos omnium arbitrio exponit, ut de ijs judicare statueréque ad Iustitiæ normam liberè possint. Unde prout cuique libuerit, eorum ossa proculcando inquietant; millies exurunt eorum statuas; ita eorundem memoriam contaminant, ut mundus eius factorem sentiat: crucifigunt eorum facta, lapidibus obruunt eorum posteritatem, nomen sagittis confodiunt, & quidquid aliud novit & potest pænarum infligere, cui id tam prodive est facere, quàm manum ad scribendum, & linguam ad loquendum expeditam habet. Tale igitur est supplicium, quod Infamia infert, supplicium Enceladi, Gigantum, magnorum virorum; prudentissimè constitutum, justissimè adhibitum, utilissimè formidatum.

Aufer, sodes, ab cervicibus hominum timorem pæpæ malefactoribus impendentis, simul

Infamia, frantum licentia.

81

mul à caverna Æoli grande illud saxum abstuleris, quo, velut sigillo obturatâ portâ, tenebantur venti in carcere, ac procellosi turbines ad catenam ligati: nam aperto exitu, vinculisque solutis,

Quâ data porta ruunt, & terras turbine perflant.

Turbulentæ mortalium passiones æquæ naturâ discordes, quàm venti inter se qualitate locisque sunt contrarij, si facultatem nanciscerentur pro libidine agendi, totum mundum everterent. Igitur Regentum munus est, eas in singulorum pectore obserare. intus, ferarum more in caveâ, fremant, debacchentur, perfurant pro suo libitu; erumpere inconcessum sit, metu, cohibentē, ne temeritatem præsentariâ pænarum sanguinisque multâ luere debeant. Siccine autem publico bono satis provisum fore putatis, quando Regentes, qui plus alijs possunt, sibi ex libito, ut Poëta loquitur, impunè facere licitum possent? &, quia ipsi aliorum sunt Capita, quos pedibus suis habent suppositos, nihil suis ipsi capitibus timerent? Pro responsione accipite documentum Senecæ, ex utraque Philosophiâ, naturali simul & morali desumptum. Uspiamne tellus capita habet sublimitate magis excellenti, quàm altissimos montium vertices; qui propter suam eminentiam videntur propinquiores cælo esse, cui caput inserunt, quàm terræ, quam pede premunt? Ex adverso aliquidne potest imo

D 2

val

vallium, quæ ad ipsorum pedes adjacent, esse abjectius? & tamen illa Celsitas plurimum habet, quod ab isto profundo timeat: quandoquidem hic colligitur, indeque in aërem sublevatur subtilis ille vapor, qui naturæ artificio ibi, velut in Vulcani officinâ, ita elaboratur, temperatur, & in terribile fulmen accenditur, ut exitium misero illi monti impendeat, in cuius verticem irata nubes illud ejaculabitur. tanta ei vis inest ad diffindendum, & pæne dixeram, in frustra comminuendum Caput. Hoc autem fulmen est publicus sermo etiam humilium è plebe hominum; terribilium, quia multorum, quando in execrandis Magnorum flagitijs conspirant; fulmen promeritæ Infamiæ: quam securè illo nomine appelles, quod Seneca fulmini imposuit, (B) *inevitabile malum*: & eo modo necessarium, quo omnia illa bona, quæ sunt maxima; (C) *ad conterrendos eos*, *QVIBVS INNOCENTIA, NISI METV, NON PLACET.*

Porro quàm sit inevitabile, paulo post videbimus. Nunc verò quàm profundè id in viscera penetret, quàmque eius sensus sit intolerabilis, ipsa nobis Dominantium conditio demonstrat: quos videmus famæ plus quàm sitienter esse percupidos, & minimarum etiam læsionum honoris sui, non aliter, quàm si in vivâ carne tangerentur, impatientissimos. Ideoque sicut natura pro materno suo amore & pro-

viden-

videntia omnibus hominibus generale illud antidotum inseruit, quo à præcipitio in vitia cohibeantur, nempe Verecundiam; quæ est odium eorum malorum, quæ conjunctum dedecus habent; ita Magnorum animis plus quàm alijs, horrorem indidit eorum proborum, quæ à publico expectantur; cuiusmodi est Infamia, & quod inde consequitur, studium vitandi ea, quæ illam jure ipsis accersunt. Placet proinde Stoicum producere, in Imperatore, discipulo suo, universalem Principum scholam utilissimis præceptionibus informantem: (D) *Vestra, inquit, facta dictaque Rumor excipit: & ideo nullis magis cavendum est, qualem famam habeant, quàm qui, qualemcunque meruerint, magnam habituri sunt.*

Porro eam afferre, & quod plurimùm refert, durabilem, si non perpetuam, in nullo magis est potestate, quàm Historiæ: unde tanto plus ei Mundus debet, quantò magis ea (uti unus è probatoribus scriptoribus dixit (E) *improbos timore Infamia à malis facinoribus deterret.* Quamobrem illa non minore utiq; fructu imitatur vetustissimi Romanorum Regis Tarquinij Prisci statutum quoddam: qui, ut populi furiosam stultitiam sanaret, cum permulti publicorum laborum tædio seipso perimerent, acerbum illud, sed unicè efficax remedium adhibuit, ut eorum cadavera, qui frustra desperabundi ex hoc mundo paraverant se subducere, juberet in crucem suffigi,

ubi in cōspectu omnium, sub publico ludibrio nuda penderent, donec à carnivoris avibus aut canibus laniata, nihil jam præter hærentia nervis ossa monstrarent. Quod iteratæ necis in jam functos exemplum, tantum apud viventes valuit, ut deinceps mori non appetere, (F) CUM PUDERET VIVOS, TANQUAM PVDITURUM ESSET EXTINCTOS. Proinde non haberet hic locum & usum graciosus ille jocus, quo Antiphon Poëta, cum pluribus alijs ad ignominiosam furcam à Dionysio Syracusarum Tyranno condemnatus, sociorum intempestivam verecundiam repressit. Cùm enim eos videret in via ad patibulum, manibus, aut tegumento è capite detracto, sibi vultum velle abscondere, admirantis in modum: O fatui, ad quid ista obnuptio? exclamavit. an veremini, ne fortè cras in aliquem eorum incurrentes, qui hodie supplicij vestri spectatores sunt, erubescere habeatis? ita ille quidem joco ad socios. Profectò autè infamia, quâ defuncti, si eam sibi meruerunt, velut ad patibulum confixi, inter viventes in æterno opprobrij supplicio prostant, naturæ dedecoris impatientissimæ (sive id nobis, sive in aliquo nostri patiendum sit) tam formidabilis pœna est, ut ipsa mors minùs acerba & intolerabilis videatur: uti sanè Cleopatraz visum, quæ se lethifero aspidis morfu subduxit, ne vel uno die sub Romanæ Urbis oculis, post triumphalem Augusti currum, in

cate-

catenis ignominiosè compareret: proindèque meritò vivi eam perhorrescunt; & nemerantur, sollicitè cavent, (G) *tanquam puditarum esset extinctos.*

Quia verò contraria, cùm unum sub aspectum alterius ponitur, alterno servitio lucem sibi ministrant, quo cognosci meliùs possint; intueamur, quæso, Achillem Romanum, (ita suis à civibus appellatum) cuius effigiem M. Varro, sua manu ad vivum expressam, memoriæ sæculorum reliquit; Sicinium, inquam, Dentatum: qui quoties in publicum prodibat, hoc ipso prodigiosam vitæ suæ historiam in se legendam, & recitandam laudum suarum panegyrim exhibebat. Cùm enim centum viginti prælijs interfuisset; novem triumphos ita comitatu suo ornasset, ut magnam partem eius virtuti tribuerentur; oëties ab hoste provocatus, in aperto campo & conspectu utriusque exercitus, è duello victor, opima spolia reportasset; præter non pauciora alia, pectus quoque monstrabat, quinque & quadraginta vulneribus insignitum, tergo semper illibato, quòd in ipso hostis non solum ferire, sed ne videre unquam potuisset. (H) Iste igitur si fortè in publica solennitate comparebat, (I) *totius Civitatis oculos in se numerosa decorum suorum pompâ convertebat.* siquidem ante ipsum quadraginta duo, ex hostibus singulari certamine peremptis, trophæa præferebantur: viginti sex varij generis Coronæ; quarum quæ minùs

nobiles, ex auro erant; alteræ & numero, & merito superiores *ob civem servatum*; octodecim hastæ puræ; equestres phaleræ quinque supra viginti; armillæ aureæ centum & sexaginta; torques & monilia centum octoginta tria; summatim quadringenta & quinquaginta eius in bello egregiè factorum testimonia, quorum singula potuissent magnos honores publicos mereri; aliqua etiam præmijs fuerant honorata; *Ornamenta Legioni, nedum militi satis multa.* Quod mihi in memoriam revocat festivissimum illud fragmentum, quo Poëta in una brevi linea (utpote extracta ab disticho) id repræsentavit, quod mille alijs dici vix poterat de horribili leonis vastitate, in Amphitheatrum Romæ immissi:

(K) *Quis non esse gregem crederet? Vnus erat.*

Tot præmia totidem heroicarum actionum quis non putaret remunerandæ integræ Legioni sufficere? sed omnia unius militis erant. Talis Sicinius fuit. Nec propterea, quòd ille fatis concessit, etiam sua gloria cum eo confepulta occubuit. Illa tot insignia, quæ pro testimonio suæ virtutis habuerat, ad posteros hæreditate translata, certis temporibus, cum splendidissimâ pompâ foras in conspectum Romanæ Urbis proferebantur, sequente Sicinij statuâ ex cera, vivum heroem exprimente, cum cicatricibus gloriosorum illorum in pectore vulnerum: quod sanè aliud non erat, quàm de anno in annum renovare triumphum.

triumphos, & identidem remunerari vetera tanti viri merita: idque etiamnum post duo millia centum & amplius annos commemorare, quid est, nisi recentibus coloribus eius imaginem interpolare; & illum ipsum in sæculorum recordatione vivum ab interitu conservare?

Igitur si hoc verum est, me hercle non minus verum est, in eorum imaginibus renovari opprobria illorum, quos Infamia, malefactis ipsorum iustissime debita, ad æternam ignominiam, odium, & execrationem omnium sæculorum damnatos tenet. Etiam istis præit in bene longâ serie ignominiosissima pompa suorum flagitiorum; eatenus ad vivum in figuris expressorum, quatenus ea ad verum potuerunt scriptores repræsentare, in quorum membranis etiamnum conspiciuntur. Prodeat, quem non pudet tam fordide ac fædæ operæ manum admoveere; & coram spurcissimis statuis Tiberij, Caligulæ, Claudij, Neronis, Vitellij, Domitiani (loquimur autem solum de antiquis, tanquam nulla recentior ætas, aut alia terra similes haberet) suffigat ex ordine, secundum diversas species in omni genere vitiorum, illud modò, quod Suetonius (ut de alijs nihil dicam) cumulativè de ijs coacervavit. Capita, in quæ abominabilis singulorum vita distributa est, paucis verbis absolvuntur; revera tamen omnia sunt Capita Hydræ: cum singula in ratione

D ;

vitij

vicij plus pestilentiae & veneni habeant ,
 quàm mille aliorum flagitia simul sumpta.
 Hæc est illa probrosa pompa, in quâ eos ultrix
 Infamia etiamnum cogit in memoriâ posteri-
 tatis vivere, tanquam monstra humani gene-
 ris; & tam formidabilis aspectûs portenta, ut
 etiam ij, qui ipsimet non communiter sunt
 improbi, sine horrore eos non contueantur,
 & oculos avertant; sicut de viperis, quæ de
 Medusæ capite proserpebant, Poëta cecinit (L)
ipsique retrorsum

Effusi, faciem vitabant Gorgonis, angues.

Neque mihi quis dicat cum Seneca, qui ira-
 tissimus Historicis (credo quòd vereretur ab
 ijs id, quod ipsi postea accidit) quærit, quid
 utilitatis afferat, illas morum enormitates
 ad æternam memoriam litteris mandare? (M)
Quanto satius est, sua mala extinguere, quàm aliena pa-
steris tradere? in libro Pinacothecam struere,
 monstrorum plenam balsamo conditorum;
 quò semper eorum deformitas extet, non si-
 ne probro naturæ? De talibus tacendo vi-
 tam, aliud memorari non debere, quàm
 diem, quo obierunt: sicut de Afraniâ pessima
 feminâ alius quispiam pronunciavit; (N) *tale*
monstrum magis quo tempore extinctum, quàm quo sit
ortum, memoria tradendum est. Nihilominus ve-
 rum est, quòd virtuti vivorum permultum
 conferant vitia mortuorum. dum enim Infa-
 miam vident, quæ hosce comitatur, horrore,
 perstricti, tanquam pudendum esset extinctos; ita vi-
 vere

vere condiscunt, ut mortui erubescere non debeant. Aliter quodnam fraus superesset, quo Principes retineri possent, ne in omne præcipitium proruant, quò illos suæ appetitiones impellunt?

Sciant igitur, quòd omnis Ulysses suum à tergo Homerum habeat, errores ipsius, non quidem itinerum, sed vitæ, in codicillos adnotantem. Sciant, esse, qui de ipsis faciant, quod olim (O) Diogenes de quibusdam licentiosis juvenibus Corinthi: quorum nomina in grandi mappâ descripsit; & hastæ præfixa, per omnia fora, ubi numerosior populus convenerat, legenda circumtulit. Sciant, sine publicâ quidem celebritate, non tamen sine eodem effectu, hodièque per totum Orbem fieri, quod olim (P) in Ægypto circa cadavera defunctorum Regum. Cuicunque enim, etiam de infimâ plebe, licitum erat illos accusare. Quodsi delicta ijs objecta, validè comprobata fuerant, Iudices ad hoc constituti, latâ sententiâ nomen illorum Infamiâ notabant; corpus vulturibus in prædam relinquebant. Unde factum, ut Ægyptus longo tempore integerrimos Reges haberet, optimèque guberaretur. Tantum valuit tam formidabilis examinis iustissimus metus. Sciant, quòd, quantumcunque magni sint, omnis tamen illorum potentia contra Infamiam infirma sit: quæ illis tunc supervenit, quando quid (quæso) possint in mundo, cum ne quidem sunt in

mun-

mundo? Audiant proinde Consiliarium suum, Tacitum; eo loco, quo sapientis in morem (quod non ubique facit) loquitur: (Q) *socordiam eorum irridere libet, qui præsenti potentiâ credunt extingui posse etiam sequentis ævi memoriam. Legant mysteriosam visionem Erûs in 10. lib. Platonis, in quo effigiem suæ Rerumpub. normæ absolvit: ac notent, reorum dorsis inuri illorum culpas debere; id est, quando ad alterum abeuntes mundum, isthuc tergum obvertunt, eidem dorso totum scelestæ vitæ, cuius pudendam memoriâ hic relinquunt, Processum inscriptum iri. Igitur.*

(R) *Vos, ô Patrius sanguis, quos vivere fas est*

*Occipiti ceco, POSTICÆ OCCVRRITE
SANNÆ.*

Ne dedignemini, huius rei doctorem habere Comædiarum recitatorem; sed in hac arte prorsus principem, & incomparabilem; Roscium dico. Hæc nunquam in theatrum prodijt, quidquid demum recitaturus, quin prius multo cum studio, & pari patientiâ, compluries se domi exercuisset; qui ad talem vocem conveniret porrigere; vel convertere manum; aliàs cum manu conjungere & pedem; nunc contorquere, aut figere oculos; jam acerbum vel dulcè contueri, aut alium sibi vultum adsumere: nunc parumper se commovere; nunc totum in aliam posituram transferre corpus; haud secus, quàm si omnis periodus, quam recitabat, in sua actione

ne

nonnormam sculptoribus proponeret, unde in marmore statuam efformarent, in quâ solûmodo intuendo vivam illam & propriam actionis expressionem, confestim id ipsum intelligeretur, quod ipse animo conceperat, & sermo audientibus significabat. Tanti ille faciebat, populum Rom. spectatorem, & suæ artis arbitrum habere: (S) *nullum unquam spectanti populo gestum Roscius, nisi quem domi meditatus fuerat, ponere ausus est.* Igitur secundum regulam proportionis, quid non debent ifacere, qui vitam propriam (non sicut histriones alienam) & cum eâ quidquid dicunt & faciunt; & propemodum quæ cogitant, totum sub oculis mundi statuunt: & circa se animadverfores habent, qui arctè defixis in eos oculis, celeri manu designant, quidquid in ipsis vitiosum aut laudabile comparet? Num excusationem merebuntur, qui ita sine recti censurâ vivunt, ut ne quidem cogitent, quàm fædas aliquando in foro Infamiæ, ignominiosorum suorum operum imagines sint relicturi? Non res ex æquo mecum & vobiscum agitur, (inquebat Aristippus (T) navicularijs, qui ei improperebant, quòd ipse, Philosophus cum esset, in naufragij periculo expalluisset, quando ipsi alterius omnino operæ homines, nec colorem, nec vultum mutassent:) in vobis enim eiusmodi vita periclitatur, quam si Mundus amittit, tam parum perdit, ut fortè etiam lustrum faciat: ideo rite facitis, quòd nullam
eius

eius curam suscipitis. ego autem id, quod par erat, de me faciebam: amisso enim Aristippo, Mundus uno Philosopho minus habuisset. Similem in modum miraculum non est, illos parum curare, quale post se nomen relinquant, quibus simul cum halitu etiam memoria perit, an unquam in rerum naturâ fuerint; ac idcirco quamdiu hic sunt, ita vivunt, prout eorum genio bene aut malè collubescit. Totum è diverso aliud est cum Magnis, quibus Nomen & fama debet succedere; & *quæ lenicunque meruerint, magnam habituri sunt*; eamque perpetuam, quòd illos recordatio manet semper duratura; & inevitabiliter, quia mortui illam non effugiunt, etsi usque ad Inferni abyssum, non tantùm infra terram descendant. Unde hic vel maximè verum est, quod Stoicus de terræ motu dixit, eam omnium humanarum calamitatum esse longe maxime timendam; eo quòd fulminum jacula, incendiorum grassatio, ventorum rabies, & maritimarum tempestatum furia, bella, pestilentia, fames remedium patiantur, aut effugium; at cùm terra movet, (V) *quam latebram prospicimus? quod auxilium, si Orbis ipse ruinam agitat? quid tibi esse non dico auxilii, sed salutis potest, ubi timor fugam perdidit?* Ita res cum terræ motu, ita cum Infamiâ habet. Non est latibulum, quod te ab ea ascondere; non tam acre ingenium, quod te defendere; non fugæ modus, qui te ipsi subtrahere valeat. Nec sanè
his

l, quod pa
Aristippo
uisset. Si
est, illos
en relin-
tiam me-
tura fue-
vivunt,
lubescit
is, qui-
; & qua
eamque
et sem-
mortui
Inferni
lescen-
quod
nium
xime
cen-
ma-
vesti-
effu-
ram
agi-
est,
no-
u-
re
o-
e
;

N. Hau

hic in mentem venire Grandibus potest (si quidem cor habent, quod Grandes deceat) illud aliàs non improbabile, sed gratiosè dictum, quo Aristoteles (X) vilissimi calumniatoris, qui cum eminus & à longe mordere non cessabat, vesaniam derisit; ubi ego non sum, ait, ibi me pergat ille verberare, ferire & occidere; nihil moror. Aliud omnino sentire Grandes debent, quibus ipsum etiam, quod mortuos consequetur, Nominis *Ævum*, tanquam vita propria, reputandum est; & tam studiosè ab eo omni cavendum, quod eos aliquando ad posteritatis Infamiam posset condemnare, *tanquam puditurum esset extinctos.*

A. *Æneid.* 3. B. Dantes. C. *Nat. quest.* l. 2. c. ult. D. l. 1. de Clem. c. 8. E. Diod. Sic. in *pres.* F. Plin. l. 36. c. 15. G. Arist. 2. *Rhet.* c. 6. in fin. H. Val. Max. l. 3. c. 2. I. Plin. l. 7. c. 28. K. Martial. l. 8. ep. 55. L. Lucan. l. 9. M. l. 3. *Nat. quest. pres.* N. Val. Max. l. 8. c. 3. O. Laërt. in Diog. P. Diod. Sic. l. 1. p. 2. c. 3. Q. *Annal.* l. 4. R. Pers. Sat. 1. S. Val. Max. l. 8. c. 7. T. Laert. in Aristip. V. Sen. l. 6. *Nat. Quest.* X. Laërt. in Aristot.

III.

ITHACA INS.

SUAVIS VIOLENTIA GENII.

Inclinate vos huic, quem ante vos cernitis, indigesto saxorum cumulo: & quamvis sit tantum infelix scopulus, Insulam tamen eum Fortunatam appellate. Eiusmodi enim vir ibi
nata-

natales suos habet, ut neque grandis Creta suo Jove, neque nobilis Delos Apolline & Latonâ tam sint inclytæ. Videtisne in illo edito jugo exiguam rusticarum casarum manum, velut nidum è saxo suspensum? Illa nempe Ulyssis est patria; & hic scopulus Ithaca. Iam si una statua, quæ de manibus Phidiæ prodliisset, potuit quemcunque ignobilem & obscurum locum, qui eam sibi nactus esset, clarum efficere; ita ut, cuius antea ne quidem nomen aut memoria ulla extitisset, postea, increbrescente hinc eius famâ & gloriâ, totius mundi invidiam in se excitaret; quantò magis Ithaca, ob illam vivam spirantemque statuam Prudentiæ, Ulysses? qui totus divinæ Palladis labor, multorumque annorum Opus fuit: perinde quasi Ipsa naturalem voluisset sui ipsius imaginem in viro proponere; & quantum in materia sensibili erat possibile, seipsam in illum transferre.

Neque vos moveat, quòd Ulysses videatis ab Ithacâ juvenem prodire, neque nisi ætate plus quàm maturâ domum reverti. Imò nihil eam ita honorat, uti exitus iste, reditusque. Exierat virtutum inops, nudus meritorum, nusquam nisi inter suas cautes cognitus: percursum externas regiones; mille casus (A) adiit utriusque fortunæ; multa armis & prudentiâ gessit egregiè: deinde autem, sicut in describendo circulo, ad ipsam punctum, unde cæpeum fuerat, redire oportet; in patriam

triam reversus est, Ithacæ suæ in gloriam con-
versurus, quidquid gloriosum Ulysses ha-
buisset. Idcirco ubicunque illum offendetis,
sive in Odyssæâ Homeri, sive in errorum eius
Geographicâ descriptione novi Atlantis,
nunquam illi non videbitis cordis apicem in-
variabili nisu contra Ithacam stare obversum:

Ceu Magnes (mirabile opus) quem navita
secum

Sedibus à patrijs longinquas portat in oras;
Seu quâ Memnonijs Phæbus consurgit ab
undis,

Seu quâ prociduis incumbit fessus Iberis;
Non tamen hinc genium, vel cor, aut lumi-
na perdit,

Quêis natale solum, & charam respectes
ad Arcton.

Confessus est ipsemet Gryllo (B) cum quo
illum Plutarchus periculi faciendi, gratiâ in
colloquium adduxit, se in grandi illo suo iti-
nere, quo maria terrâsque innumerabiles per-
vagatus erat, vidisse Insulas amplissimo cir-
cuitu; portus & emporia per dimidium mun-
dum mercimonijs inclyta; terras amænissi-
mas, & pari fertilitate opulentas; urbes, pro-
vincias, regna, quibus si sua Ithaca confera-
tur, utique ut rupes modica, & nuda, incul-
tâque, nihil sit: Se illâ quidem loca laudibus
pæne usque ad cælum extulisse; suæ tamen
Ithacæ semper amorem reservasse. Ut adeo
perexiguum sit, quod Stoicus tam eximium

E

esse

esse existimavit; (C) *Vlysses ad Ithacæ suæ saxa
 sit properat, quemadmodum Agamemnon ad Mycena-
 rum nobiles muros: Debebat cum patre Rom.
 Eloquentiæ dicere, neque delitias, neque the-
 sauros, neque regna, aut ipsam immortalitatem,
 si ei oblata fuissent, potuisse eum inde avertere,
 aut revocare: (D) *Tanta est vis, tanta natura,
 ut Ithacæ illam in asperissimis saxulis tanquam nidulum
 affixam, sapientissimus vir immortalitati anteponeret.**

Et ecce in huius viri singulari affectu ad
 vivum vobis repræsentato, quid universim pos-
 sit suavis illa, sed ineluctabilis vis propensio-
 nis naturalis, quam sanè in nobis maximam
 habet, alios ad alia planèque diversa, sive ar-
 morum, sive artium, aut litterarum studia,
 & quodcunque demum genus negotiorum,
 quibus Rerump. utilitates plurimùm susti-
 nentur, inclinandi. Et quidem eam vim dixi
 ineluctabilem esse, in quantum eiusmodi in-
 nata inclinatio non potest (salvo cordis dulci
 gustu) vel cohiberi, vel dimoveri, ac multò
 minus converti in contrarium illi, ad quod
 animus impressum habet affectum, sponta-
 neo naturæ illicio proritatus. Quòd autem
 ita comparati, & velut in fronte norati, quis-
 que charactere suæ propriæ aptitudinis, in-
 tremus in hunc mundum, est id sanè singu-
 lare artificium Universalis Providentiæ, de
 industria ordinantis tam existentiam, quàm
 operationem partium ad utilitatem totius.
 Et quia ratio vitæ humanæ, utpote sociabilis

ac

ac civilis, innumerabili varietate & communicatione operum, sive quæ solo ingenio, sive quæ etiam manu perficiuntur, opus habet; ipsa scientissimè novit uniformia illa qualitatum naturalium principia ita miscere & temperare, ut diversæ planè corporum animarumque habitudines, fortè etiam in individuis accidentaliter differentes, existant; quo pacto admirabilem quandam instinctuum varietatem componit; ita eos in singulis, qui nascuntur, dividens, & unicuique specialem quempiam inserens, ut in isto una sola; in alio plures habilitates sese exerant; in quibusdam vix aliqua, & tarde; in alijs prope ad miraculum multæ aut eximæ, & celeriter, ac propemodum præmaturè. Quos inter ij soli sunt optimi, quibus ex vero promitti potest, quod Brunettus de ingenio Dantis fictè auguratus fuerat;

(E) Si modò sequère sideris ductum tui;
Bene ominatum in gloriæ portum tibi
Decurret alnus.

Postquam enim istis natura, quod suum erat, Genium contribuit, ad quidquid se applicaverint, nascuntur jam quasi ex dimidio Magistri: & inter hos atque alteros, quibus illa innata aptitudo deest, tanta differentia intercedit, quanta inter lignum nodis intricatum & perplexum, quod quantovis labore nunquam cuneis rite discideris; & alterum, quod ad omnem ictum, ipsa venâ ducente

E 2

quam

quàm rectissime ad lineam diffilit. Quare permultum refert, ut quis suum ipse instinctum bene nôrit, ac in alijs pariter dispiat, qui filios habet, aut aliter suæ curæ concreditos, de quorum vita disponendum sit, Solertem tamen esse hac in re eum oportet, qui prima illa & spontanea, quanquam adhuc malè formata, naturæ se ipsam proidentis indicia augurari volet: aliàs enim continget, ut, ubi quis rei arborariæ peritus, promicantibus è furculo geminis foliolis, arbitrabitur Palmam nasci, uti revera est; ibi inexpertus quispiam putet se Ulmum invenisse, quam Viti destinet maritare. Differamus nunc paulo distinctius, sed breviter, de toto hoc argumento, quod hætenus tantùm confuse indicabamus.

Debebatur meritis Augusti laus illa, quam ipsi Tiberius (F) per assentationem dabat, quòd-jusserat, ubi primùm fundamenta alicuius seu publici, seu privati ædificij effossa essent, in marmore nomen suum ad posteritatis memoriam incidi: tanquam jam ipsi adscribi fabrica deberet, cuius ipse principium posuisset, & in eo totum ædificij situm, conclavium ordinem, magnitudinem ambitûs, & altitudinis quoque, prout major vel minor competebat, mensuram, & convenientem reliquorum ornamentorum apparatus designasset. Tantundem etiam naturæ debeamus, in quocunque demum artis & negotij
 gene

Indignoque optat posse migrare solo.

Redeat vobis in memoriam, quod in fundanda illa magna, Romæ Æmula & Rivale, Carthagine accidit. Vix modicum terræ egestum erat, ubi fundamenta jacere in litore maris placuerat, cum bovis caput inventum est. (G) *Quod auspiciū fructuosæ quidem, sed laboriosæ, & perpetuæ servæ urbis fuit: meritūque displicuit.* Quare non longè illinc aliud sibi spatium, meliori omine delegerunt; effossâque humo caput equinum apparuit: quod *bellicosum, potentemque populum futurum significans, urbi auspiciatam sedem dedit.* Ita nobiscum agitur: neque fallax est ista prædictio. An enim putatis, cum, pænes quem in fundamento naturæ caput bovis, aut (quod peius) alterius adhuc stolidioris bestię testam invenero, id ipsi pro augurio esse posse, quo se ad ingenij functiones applicet, quæ non cornua in capite, sed alas, ac celeritatem mentis, & quandam spiritus impatientiam requirunt? Et cui caput Equinum obtigit, eum alibi meliores progressus facturum, quàm ubi generositate animi, periculorumque contemptu est opus? De se id Ovidius cecinit, & hodièque omnes de ipso recinimus: qui, sicut famosus ille Pyrrhi R. Achates, cum Apolline & novem Musis, nulla nisi naturæ arte ipsi in corde incisus, (H) *non impressis figuris, sed ingenitis* natus, ingratijs suis coactus fuerat ad Advocandi studium se conferre: sed tam infelici exitu, ut jam tum in se ipso

ipso inchoaret illas , quas postea de alijs scripsit , Metamorphoses : dum ipsi fortum , illo-
metipso non advertente, in Paranasium; de-
clamatio in cantum; Causæ in fabulas, Oratio
in Poëma transformabantur.

Quod verò ad alterum punctum spectat,
hoc est, quòd (I) *ab infantia surgat ingenium*, uti
bene Aurelius Fuscus dixit; & quòd in ijs, qui
Genium sequentes , in tali negotio ad mira-
culum usque eximij aliquando evadent, na-
tura jam in tenera ætate , manifesta eius rei
indicia prodat , videtur mihi in illâ felice api-
cula clarissimè expressum , quæ in succini fru-
sto inclusa , vel sic tamen transparebat foras:
merenturque paucæ illæ voces de toto poë-
mate, ceu gemma, deligi (ut quæ totum fa-
ctum solæ exprimant) & emblemmati sub-
scribi; (K) ET LATET, ET LUCET. Et ecce
idipsum etiam Vitruvio observatum: (L) *in*
quibus locis videbuntur humores se concrippantes, & in
aëra surgentes , ibi fodiatur ; non enim in sicco loco hoc
fieri potest. Ita nempe accidit , ubi aquæ vena
latet , quamvis altè sub humo, suprâ vapores
ascendunt, ex quibus cognoscitur, atque ma-
nifesta fit illa latitatio : & qui sub auroræ or-
tum observare volet, & accurratius adverte-
re oculos , notabit, vapores sursum ebullire,
agglomerari, fluctuare : neque unquam men-
titur indicium; fodiatur modò ; deprehende-
tur, velut in cubili suo, viva & larga scaturi-
go. Qua de re ex tot alijs, quorum vel nomina

audire fastidio foret, satis fuerit unum modò producere de illis solertibus naturæ vestigatoribus, qui de indole in præsens pronunciare, & in futurum de successu promittere quàm certissimè noverunt. (M) Sit is sanè Herodes, inter Oratores temporum suorum longè celeberrimus: qui cùm fortè fortuito in Rhetoris scholam ingressus, audisset adolescentem quendam Adrianum, nescio super quâ materia, recitantem, quæ pro ætatis suæ sensu captûque composuerat; parum ille quidem artis, plurimum verò naturæ deprehendit: ita ut cum summa admiratione discedens affirmaret, se in pumila illa ingeniosissimi adolescentis compositione, **MAGNA COLOSSI FRAGMENTA PERVIDISSE**: certòque futurum, ut is quondam summum in arte nomen adeptus, gigas quispiam haberetur. qua in re verior fortè, quàm volebat, augur fuit: quippe Adrianus, ubi cum tempore & studio naturam perpolivit, majorem, quàm ipse Herodes, præclari Oratoris famam, si non etiam meritum, consecutus est.

Restat adhuc de facilitate & felicitate dicendum, quacum ij, quos genius suus portat, celeriter ad excellentiam perveniunt, ad quam suo ipsi studio nituntur. Certè voluptas illa, quam animus in exequendis suis honestis appetitionibus singularissimam experitur, continuò illam comitatur: inclinatio enim naturalis instinctus utique appetitus qui.

quidam est, perpetuum in eo desiderium fovens earum rerum, quas amat? unde fit, ut anima cum naturæ impetu, tum voluptatis illius sensu inducta, dum se illuc applicat, tota quasi in arcum colligatur, & actus fiat: unde mutuis sese promovent impulsibus, operatio voluptatem, & voluptas operationem. Ubi econtra, qui ab naturâ non est ad eiusmodi negotium factus, si id nihilominus persequi inducat animum, habilitate simul, & gustu voluptatis destitutus, multum quidem luctatur seque fatigat, parum autem lucratur & procedit. Priores illi ab Genio portati, velut aquilarum remigio, & volucrum rotarum bigâ supra nubes evadunt: alteri struthionum instar, aut, ut melius dicam, anserum ritu pedes simul & alas concutiendo, plus non efficiunt, quam ut (gemino planè prodigio) incertum sit, potiusne in terra volitent, an in aëre ambulent: illud solum hinc apparet, quod etsi gemino auxilio connitantur, vix tamen promoveri se possint.

Verum quidem est, quod assiduitas, & obdurata studij laborisque patientia, ingenio seu manu opus esset, paucis diebus nonnunquam ad egregiam laudem processit: unde tanquam à se ipsis nati, sibi solis poterant se suamque gloriam imputare. Negari tamen haud potest, in eorundem istorum operibus, si quis acutiùs in ea introspicere velit, violentiæ illius & coactionis facile indicia repertu-

E f

rum

rum: cùm exadversum, ubi labor de venâ sponteprofluit, naturalis illa, & minimè adscititia Venus existat, quæ tantopere comovet & delectat; ut ne minimum quidem punctum sine arte sit, quanquam artificiosi nihil de industria proponat. Ita odorati liquores felicitis Arabiæ, etiam qui ex eadem destillant planta, multum inter se bonitate differunt; ita ut & florem inde, & fecem colligant. (N) SPONTE MANANS, PRETIOSIOR *sudor est*; ELICITVS *corticis vulnere*, VILIOR *indicatur*. Prima sculptoria opera Michaëlis Angeli ab ijs, qui manum non noverant, credebantur laudatissimi temporis labor esse, ex Corinthi officina, vel Athenarum schola advectus. Et sanè isthic ex eorum numero est, qui dici possunt Magistri nati: non idcirco, quod (ut ipse per jocum dictitabat) artis magisterium cum lacte ab nutrice suxisset, vilissimi cerdonis conjugè; sed propter nativum instinctum, quocum natus fuerat, ad id omne quàm maxime factus, quod vel ingenio comprehendi, vel manu, ad mentis exprimendas conceptiones obediente, effici egregiè potest: unde sicut olim (O) de Archesilao ferebatur, eius proplasticon (seu initia statuarum) pluris vènire solitam ab ipsis artificibus, quàm aliorum opera; ita Michaëlis Angeli primæ nugæ, quas necdum artis discipulus pueriliter in chartam effudisset, plus boni habebant, quàm ea, quæ non pauci artifices magno cum studio elaborassent.

Age

Age nunc, & istorum aliquem cogead aliud quidpiam tractandum, quàm quò cum natura geniúsque ducit:

Delirat, quisquis cælorum invertere leges
Consilio se posse suo præsumit, & audet
Attentare aliquid;

Vita eius & operatio, ut Ulyssis iter, continuis in orbem neçtetur erroribus; cui nuppiam firmari pedem licuit, animo eius unam semper Ithacam respiciente faciet, quod Poëta de fabulosa Clytia, in Heliotropium transformata, cecinit;

(P) *quamvis radice tenetur,*
Vertitur ad solem, MVTATAQVE SERVAT AMOREM.

Capite modò eius rei periculum, an possitis personam hominis mitis & pacifici induere illi, qui ad militarem ferociam factus est? suo malo ad calamum & litteras applicari se sinet, quem natura ad arma & prælia destinarat. Semper enim etiam sub Doctoris habitu esse miles perseverabit: & si possetis eius, quanquam jam vetuli, intimas fibras perlustrare, illud sanè naturæ miraculum deprehenderetis, quod olim in foro Megaræ comparuit; nempe (Q) grandis & antiqua Olea, (symbolum pacificorum & eruditorum) intra cuius viscera omne genus militaris instrumenti repertum fuit.

A. *Infer. c. 16.* B. *Plutar. in Gryllo.* C. *Sen. ep. 66.* D. *Cic. l. 1. de Orat.* E. *in Infer. c. 15.* F. *Dio in*

in Tiber. Xiphil. G. Iustin. l. 18. H. Solin. c. 11.
 I. Sen. Suasor. 2. K. Martial. l. 1 Ep. 112. L. l. 8. c. 1.
 M. Philostr. de vita Soph. in Adriano. N. Solin. c. 36.
 O. Plin. l. 35. c. 12. P. Metamorph. l. 4. Q. Plin.
 l. 16. c. 39.

IV.

SINA, REGNUM; CÆCITAS SEIPSOS NON CO- GNOSCENTIUM.

Euge! à tergo minutarum istarum Insula-
 rum, quas in cumulum huc confudit na-
 tura, jaciamus anchoras; velut aggerem bonâ
 sorte nacti, qui nos à perfidia huius ferocissi-
 mi Orientalis Oceani tueatur, omni vento-
 rum sibilo in iras commoveri soliti. neque un-
 quam furialibus minores Avertant Dj, ne in
 Continentem illam ausitis velle curiosum pe-
 dem immittere. Hæc enim terra, cuius per-
 petuam oram habetis in oculis, quousque ij
 aciem suam possunt protendere, Regnum Si-
 narum est. in cuius vocabulario Politico hæc
 nomina *Externus* & *Hostis*, idem significant: ita
 ut quicumque Europæus eò intraverit (neque
 enim latere quisquam potest, ipsâ aspectûs di-
 versitate alienigenas prodente) jam in facio
 portet condemnationis suæ publicatam sen-
 tentiam; Sinarum legibus mortis reus, eò so-
 lum. quòd inibi natus non fuerit. Igitur su-
 persedeo vos in Regionem, tam mortaliter
 aversantem externos, introducere: conten-
 tus,

tus, quòd eam vobis possim in hac Mappa demonstrare, summa fide delineatam in hoc ipso Regno, quod præstantibus Geographis abundat: licebit hìc non modò totas Provincias, sed singulas pæne locorum minutias contemplari.

Metiamur primò amplitudinem. Longa est Sinarum Regio, quà in Septentriones ab Austro tenditur, prope ad trecenta quinquaginta milliaria Germ. nempe à gradu Meridiani decimo nono, usque ad secundum & quadragesimum: lata ab Ortù usque ad Occasum, circiter ducenta & septuaginta. Et in tanta terræ magnitudine, si montes & saxosa demas, ne palmum invenies, qui incultus jaceat; neque culti palmum, qui non sit biferus. Quippe tota fluminibus perluitur, venarum more in omnem partem circumserpentibus. Sicubi tamen natura fluvios non immisit, arconduxit, vastis canalibus, quos è saxis quadratis struxêre, per ingens spatium, & alicubi ad viginti & ampliùs milliaria, quam rectissimè portantibus aquam. tantum Opus, cuius labor, & immensè sumptus, Rom. magnificentia miracula excedunt. Omnes prope urbes fluminum, aut lacuum ripis inædificatæ, insigni ad majestatem formâ, & pari ad omnem voluptatem abundantia refertæ; incertum, hæcne an illa major sit. Ea porro terræ ubertas est, ut tota Sina possit videri altera Hollandia, aut Flandria esse; tanta urbium fre-

frequentia occurrit, quarum permultæ *Mactritum*, *Olissiponem*, *Parisiōs*, *Londram* magnitudine excedunt. Nolo hic vobis repetere, quæ in speciali libro scripsi, de innumerabili navium multitudine & ornatu, quibus integra palatia imposuerunt: de pontibus, qui ob artis & operis raritatem possent septem mundi *Miraculis* adnumerari, nisi *Sina* dedignaretur pars mundi esse. Nec de serico; cuius ibi tanta est fertilitas, ut omnibus, qui in *Africa* & *Brasilia* nudi incedunt, vestiendis abunde sufficeret; sine caloris tamen molestiæ: tantâ nimirum subtilitate, quæ prope ad venti raritatem tenuetur, inde pannos contexunt. Nec de fodinis omnis generis metallorum ac marmoris, quorum omnes montes facti sunt: nec de reliqua aliorum bonorum copia; quæ cum alibi per diversas terras natura diviserit, in hanc unam videri possit omnia congefisse.

Ad hæc gens ipsa tam cultis & expolitis moribus, ut parem sibi in Orbe non habeat. Ipsi agrestes aliquid nobilitatis præferunt; tanta apud eos civilitatis rituum solertia viget: quorum licet innumerabilis apud eam gentem sit varietas, eorum tamen tam severam rationem habent, ut quivis *Sinenſis* propter maximas *Reverentiæ* demonstrationes, quas ubique recipit, possit quoddam Numen videri. Quoties hospes domo aut convivio excipitur, plures rituum in accedendo & digre-

grediendo formas adhibent, quàm nos in fo-
lenniffimo Sacrificio obfervemus: neque ul-
piam gentium tam accuratè ad id attenditur,
quid conveniat, quàm hic etiam paupertina
plebs facit. Præterea ingenio funt acuro &
verfipelli; optimi fallendi magiftri; & quid vis
aliud, quàm quod in corde obtegunt, vultu
fimulandi. Non jam de artificijs quidquam
dicam: à quibus fi vix aliquid præter designa-
tionis gratiam demas, Europæi fe victos fa-
teantur. Non de legum fapientiâ, quibus
regna omnino quindecim in formam Monar-
chiæ gubernantur; tantâ magiftratum, quos
varij ordines diftinguunt, inter fe colligatio-
ne, dependentiâ, & quæ hinc oritur, regendi
facilitate, ut tota Sina videatur una domus
effe, & omnes habitatores (qui ad trecentos
milliones numerum implent) una familia. Pla-
cet duntaxat de Scientiarum, maximè Mor-
aliũ & Politicarum, inftitutis aliquid memi-
niffe. Certum enim videtur in hac regione Im-
perium litterarium fibi fedem fixiffe: quando
nullus ad principatũ, claritudinem, fangui-
nis nobilitatem aditus, nifi per viam literarum
patet. Sola Scientia, quæ alibi in tam modico
pretio eft, apud Sinas omnia eft, & valet; hinc
fumæ dignitates, fupremum imperium, offi-
cia aulæ, opes familiarum, & quantum beati-
tud regnum habet. Neque cuiquam pedem
promovere conceditur, quem adhuc mere-
tur retro tenere: ibi enim favori locus non eft,
ubi

ubi omnia probantur ad amissim ingenij, ad libram scientiæ, ad experimentum examen, & trutinam optimarum scriptionum: quas qui censere iudices debent, auctorem ignorant; ita ut divinare non possint, cui profint eligendo, vel noceant reprobando. Ita qui vis tantum valet, quantum est; neque ulli, præterquam suis meritis, debet fortunam suam.

Cum tanto scientiæ studio, quis non miretur potuisse accidere, ut Sinenſes maximam, quæ in Mundo esse possit, ignorantiam conjunxerint; nempe ipsius Mundi? persuasissimum sibi habentes, in ipsorum Sinâ totum Mundum consistere: se solos totam hominum nationem; & quod ipsi possiderent, totum id esse, quod natura dare possit: quod ipsi sci- rent, totum id esse, quod tribui ab ingenio queat. Cæterum de Asiâ, de maxima Africa, de nostra Europa, & utrâque America, Septentrionali & Meridionali, non plus callebant, quam nos de ijs rebus, quæ sub Polo Antartico continentur. Cuius in fidem ecce hanc ipsam illorum Mappam Geographicam, quam ante oculos vobis explicui: quam contendunt Universæ Terræ descriptionem esse; quamvis præter ipsorum Sinam nihil completatur, nisi extremos quosdam vicinæ Tartariæ fines: & pro limbo eius hæc terræ segmina, ad modum Insularum freto inspersæ, quæ illi deserta quædam esse, solis feris habitata, credebant: scilicet hoc totus ille mundus erat, quem

quem ipsi putabant in Mundo esse. Unde vehementissima eos admiratio pæne in stuporem rapuit, cum P. Matthæus Riccius (annis abhinc octoginta) primùm aperto, ut alibi demonstravi, in hoc eatenus impenetrabile Imperium ingressu, & conciliatis sibi cùm scientiarum insigni copiâ, tum morum comitate, litteratorum animis, contuendum illis proposuit Universæ Terræ situm, proprijs manibus non sine excellenti artificio depictum: ex quo apparebat Sinam usque adeo non totum Mundum esse, ut necesse esset illam inquirere, illuc in extremum mundi angulum, velut in exilium rejectam. Videbantur quidem sapientissimi illi homines gaudium ex eo scientiæ incremento cepisse: fortè tamen non minus doloris; videntes, quantum minus nunc possiderent: nam qui prius sibi totum arrogabant, nunc se particulam modò illius, propè insensibilem esse deprehendebant. laudabant proinde veterem illam ignorantiam suam: cuius beneficio tam beati erant, quàm se magnos esse existimabant. Verùm isthoc de hisce sufficiat. Demittamus vela: & si vobis molestum non erit, in via pauxillum super hoc utilissimo argumento disseramus; de necessitate, inquam, cognoscendi seipsum, metiendi, librandi, & quàm sincerissimè perspiciendi, quantum ipse sit, & valeat: neque amandi ignorantiam illam, quæ Pigmeum Gigantæis de seipso existimationibus

F

implet;

implet ; dum supra præaltum par grallorum elevatus , quia pedibus per ærem , & super aliorum cervicibus ingreditur , seipsum velut omnibus grandiore[m] admiratur : stolidè ; tanquam si ipse & ligna illa , quid unum essent.

(A) *Æquissimum* haud dubiè est , ut ijs omnibus libenter ignoscamus , qui se fatentur sui perquam amantes esse : & si eius dicti quis auctorem scire cuperet , ipsa se utique natura auctorem esse confirmaret , quæ ceu magistra id omnibus inserit ; non verò Plato , à quo id scriptis primò traditum ; aut Plutarchus , à quo comprobatur . Stultus ille , & tantopere decantatus amor adolescentis , qui seipsum in undis tanquam speculo contemplatus , vanâ sui imagine usque ad animi deliquium in sui desiderium fuit accensus , ille & merum figmentum est poëticum , & simul naturalis veritas : cum nemo non seipsum tenerè admet , in suas cogitationes reflexè intuitus ; ita ut ei non desit , quod alteri illi ;

(B) *Infelix*, quod non alter & alter erat ; quando nos ipsos ita diligimus , tanquam si duo essemus , sine præjudicio divisionis terminorum , quæ saltem permittit affectus separari ; cum aliàs in nobis inseparabiliter idem sit , & qui diligit , & qui diligatur . In eo autem totum periculum est , quod credamus nos ipsos diligere ; reapse autem alium à nobis diversum diligamus . nam si nos ipsos bene pernosceremus , fortè meretriciam illam *Laidem* imita-

imitaremur, quæ jam vetula, ne rugas suas, & vernantissimæ quondam formæ caducam hyemem cogeretur inspicere, speculum suum Veneris templo donum sacrauit. Verum nos prorsus in contrarium; nescio quibus oculorum præstigijs decepti, quamdiu nos in speculo, quod nobis Philautia obtendit, adspicimus, præquam bellissimos arbitramur, & ad insaniam usque deamamus, tametsi tales nequaquam simus; nisi fortè in eum modum, quo eos, quibus phantasmata potentiæ imaginatricis turbata sunt, superbissimè videmus incedere; neque aliter, quàm si personam principum, aut comitatu Cæsaris, vel Dei ipsius majestate, quem quidem se esse putant, essent circumdati; cum revera intra seipfos non nisi stulti sint: & si mentem sanam recuperarent, fortè non aliud se esse deprehenderent, quàm opifices, agricolas, mendicos. Quando igitur omnium est amare seipfos, sed paucorum seipfos cognoscere, & scire, quisnam ametur, dum se diligunt; & maximorum malorum origo inde nobis accidit, quòd nos nimium, & ultra id, quod verè sumus, reputamus; idcirco nullus, etiam inter antiquos illos & semicæcos Philosophos, rectè vivendi magister est, cuius princeps prælectio non sit illa tantopere celebrata sententia **NOSCE TE IPSUM.** (C) Hæc, ut sub Critiæ persona Plato dixit, in superliminari atque aditu eius fani, quod fatidicus Apollo uspiam famosissimum ha-

buit, grandibus literis incisa, tantum auctoritatis obtinuerat, quantum si in labris alicuius Apostoli fuisset descripta. Prostabat tanquam prima consalutatio, quæ publicus ille Veritatis Sol, illuc ex toto orbe peregrinantes excipiebat; ultro cuivis ea respondens, quæ ipsorum maximè scire intererat; quæque consecuti, credebantur aliquando fortunati fore. (D) Num unquam (prosequitur Plutarchus) Geometras audistis demonstrantes, lineam rectam omnium, quæ à puncto ad punctum duci possunt, esse brevissimam? ita planè in Ethicis neque regula brevior, neque rectior, neque ad actiones ex honestate formandas valentior dari potest eâ, quam dictum illud comprehendit, *nosce teipsum*. (E) Istud illusterrimus ille Veritatis campus est, in quo Xenocrates tribunal Infernorum Judicium constituit, & subtilissimum examen, & integras Causarum actiones, & incorruptum iudicium animarum, ibi in speculo nudas se contuentium, & quidquid bene unquam aut malè fecissent, luce aut caligine tanquam literis in pectore sibi descriptum; & quod hinc existit, verum illud æquipondium, quantum laudis aut vituperij essent commeritæ. Et usummatim dicam omnia, illud lucerna est, cum quâ certò quis seipsum reperiat: cum longè sit verissimum, eum, qui seipsum non pernôrit, seipsum pro amisso habere debere.

Non minùs auditu insolens, quàm visu jucunda

Casitas scripsit non cognosc.

85

Sunda est solennis illa cæremonia, quàm scribunt Mogorum Regibus in usu esse quotannis eo die, quo nativitatis suæ memoriam repetunt, & annorum incrementa complent, ad libram, sui ponderis rationem ineundi. Thomas Reus, aurei calcaris Eques, illuc ab Rege Anglorum legatus, rei actæ interfuit, ejusque ad nostrum Orbem distinctam notitiam reportavit. Erectum fuerat in Regio horto ingens tabernaculum, non solum materiæ pretio, sed etiam artis Phrygiæ nobilitate ita conspicuum, ut neque ad venustatem, neque ad majestatem Cæli alicuius terrestris, amplius videretur quidpiam desiderari posse. In medio grandem stateram suspenderant; cuius lances ex solido auro, laticlavus pretiosissimis gemmis coronabat: cæterum tam amplas, ut virum caperent, pedibus infra crura (ut genti sedere mos est) cancellatim reductis; quas aureæ itidem catenæ ternæ singulas sustinebant. Circa papilionem subter sericis, omnique pretio intertextis tapetibus, Barones Regni confederant, pro facultatum quisque suarum magnitudine tam superbè exculiti, ut singuli possent pro Rege haberi; nisi denique Rex comparuisset, cuius conspectus confestim omnium gloriam extinxit: tantus refulgebat splendor ab infinita prope gemmarum congerie, quibus non jam ornatus, sed oneratus videbatur: ita ut omnis palmus in veste, totum thesaurum portaret. Cum hac

F 3

igitur

igitur & corporis & pretij, quin & majestatis (quam eo die totam in dorso sibi gerit circumpositam) gravitate ubi in unâ bilancium confessum est, in alteram tantum argenti conijcitur, donec æquato pondere, & metallum, & Rex pariter in aëre collibrentur. Sublato dein argento, eadem ponderatio fit cum auro & gemmatis monilibus, succedit tertia cum pretiosissimis pannis, multo auro divitibus: dehinc ultima cum farina, omnique genere solidi frumenti. Inde omnia, auro duntaxat cum gemmis excepto, inter pauperes distribuantur, quantum cuiusque necessitas aut meritum requirunt. Prius tamen semel atque iterum argenti formati numerum curiosissimè recensent; eumque cum superioribus annis componunt, ut quàm certissimè constet, quantum vel detrimentum, vel incrementum eo anno tanti Regis abdomen ceperit: & tamen, quantumcunque carnis suminisque sibi adjecerit, nunquam ille ad obesi bovis pondus accedet. Quanto prudentius ille faceret, si per frequenter ac solus secum in aurea bilance incorrupti judicij, quàmque posset, ab omni passionum imunditia expurgati, se libraret ad pondus Justitiæ, magnificentiæ, generositatis, fortitudinis animi, prudentiæ, vigilantæ cæterarumque virtutum & decorum, quæ alioqui virorum Magnorum pondus sunt & mensura? & quantumcunque impræsentiarum deprehenditur, cum illo nimio,

mio, quod de ſe ſuſpicatur, computans, erubelceret, ſe tantopere ſibi ipſi os animùmque obleviſſe; & vel eum ſe deinceps crederet, qui eſt; vel ad id conniteretur, quod de ſe haſtenus ſupra verum credebat?

Ita ſanè quemvis facere oporteret, quando tam univerſale illud malum eſt, quòd nos ipſos videre non ſinit; quàm ſingulariſſima amoris proprietas, cæcum eſſe, etiam cum alios diligimus; quanto magis, quando ipſos nos, quibus nihil vel intimius habemus vel carius? Quòd ſi olim Aſclepiades jam cæcus, interroganti, num acerba ipſi ea oculorum orbitas eſſet; & quomodo non? reſpondit; eoque acerbior, quòd à puero regi debeo? heu! quantis levitatibus; & quantis, ſi ita placet dicere, puerilitatibus, velut opem inde aliquam emendicaturi, ſe permittunt, quotquot imodico ſui amore obcæcati ſunt? hinc enim provenit, ut ſe tam falſò æſtiment, quàm fatuè diligunt. Et ſi volumus de operibus mentis exempla petere, ex quibus ſicut glorioſius eſt ſe jaſtare poſſe, ita decipi delectabilius; quot notitiaz audiuntur, ſuos ipſi oculos & ingenij perſpicaciam eoſq; dilaudare, ut non modò dedignentur ad experimentum provocare, ſed ceu lumine captas aſpernentur, quotquot in altiffimis ſuis jugis Caucasus, vel Taurus Aquilas educavit? Quot Marſyæ ab ſua Amazone deluſi, præ ipſis Parnaffi Numinibus melius ſe poëtare credunt, & præ Mincij Cygno

canere suaviùs; admirantes insuper, nondum sibi geminos lauri ramulos, ut cervis cornua, de fronte in coronam progerminare? quid de nostris diebus dici possit, equidem ignoro: igitur ad veteres vos reducam. Legite modo de duobus Senecis seniore, de duobus Philostratis juniore; quàm multos reperietis, quibus tametsi in difficillimâ Eloquentiæ arte, (F) *pro virtute* (ut de Alexandro Stoicus dixit) *erat felix Temeritas* ; iidem ramen ita sibi videbantur bene dicendo unice optimi, ut alios omnes pro balbis & infantibus haberent? pænes ipsos solos erat & mel Platonis, & Siren Isocratis, & Attica Musa Xenophontis, & conitrus ac fulmina Periclis, & quod de Hercule Gallico dicitur, aureis catenis hominum aures trahere posse ; quòdque isti omnes felici linguæ incantamento solebant, ex conferto populi foro statuarum theatrum facere. itaque & spectatores ipsi erant, & spectaculum ; adoratores, & idolum ; tam beati, quàm imaginari tunc sibi poterant. Quàm multos videre est, qui ad expediendum quodcunque intricatissimum negotium tanta cum fiducia procedunt, quasi prudentiæ Tripodem in pectore, & verissima Oraculi responsa in lingua haberent? Denique quàm multi sunt, qui cupiunt, omnes admiratione ipsorum prudentiæ & ingenij (quod (G) Augustus de suis oculis volebat) in stuporem rapi? aut saltem se obœatos monstrare, Divinitatis

tis quodam fulgure ab ipsorum præcordijs promicante? Insania hæc est, à Philavtia procedens, quâ isti sunt ebrij: quæ, uti vinum abundantius sumptum, cor ultra quàm par est exhilarat; & caput supra omnem modum dementat.

Arcopagitæ, summarum causarum in senatu Atheniensi Judices, à quorum arbitratu non dabatur provocatio; non permittebant Oratoribus, ut pro reo, vel contrà dicentes, arte commovendorum affectuum uterentur. Hosce Aristoteles (H) enumerat, & præcepta de ijs commentatur; utpote quos pro damnosis habet: & aliter quoque ab arte bene dicendi quàm maximè alienum putat, animos commotionibus perturbare, & judicium auditorum pervertere: quandoquidem officium Rhetoricæ, quod est persuadere, proportionatum sit Dialecticæ, cuius est convincere; perinde ac verisimile Vero: sicut igitur ista syllogismo tantùm & inductione pugnat; ita illam Enthymemate duntaxat, quod est syllogismus decurtatus, & Exemplo, tanquam inductione diminuta, uti debere. Commotio autem affectuum, solummodo ad perturbandum judicium, & evertendam rationem valentium, quid aliud facit, quàm curvare regulam in manu illi, qui ad eius amussim dirigere debet illas res, quæ ad considerandum orant propositæ? ita ille: ac bene quidem, sicut & in tribus reliquis aureis libris de arte Rhetorica

torica. At enim quis è meditullio nostri ipsorum poterit fraudulentum illum iudiciorum perturbatorem eijcere, naturalem inquam nostri ipsorum amorem?

Neque sanè scio, quomodo id vos docere debeam, quàm si jussero, unam falsitatem deludere per alteram; nempe considerare vos ipsos, tanquam hominem penitus alium, & similem tantùm vobis: cuius rei uti vobis practicum quendam modum ostendam, utar consuetudine quadam optimorum pictorum, etiā à Plutarcho adhibitā. Isti, ait ille, cùm ad eam, quam possunt, perfectionem perduxerint aliquod opus, non id statim, velut absolutum, ei consignant in manus, cuius est; sed aliquamdiu à conspectu seponunt: postea ceu novum & alterius laborem, denuo subiiciunt oculis; non ex curiositate, sed velut censoris officio iudicisq̃ue revidendum; perdiligenter attendentes, nihilne à veritate rei abjudat penicilli ingenium; quàm grata sit colorum cum varietate unio; quid in actione, quid in rebus aut personis non conveniens; quàm vivus vultuum vigor, luminis & umbrarum casus, locorum in distans remotio; insuper quæ vestita comparent, an nudis membris sat bene commensa sint; & quidquid aliud ab arte desiderari potest: neque facile accidet, ut non reperiant, quod emendari perficique possit. Hoc præmisso prosequitur Philosophus: (1) *quoniam autem fieri non potest, ut homo à seipso*

*seipso seiunctus, ac interrupto sensu assiduitatis, rursus ex intervallo sese adeat; idcirco oportet amicis, qui sunt quasi alteri nos, neque tamen similiter ab irrationabili nimioque nostri amore decepti, potestatem facere suscipiendi de nobis examinis. ita ille Ego tamen existimo, illum, dum nos à nostri ipsorum iudicio removet, nequaquam satis ex vero locutum esse. Scio namque (neque Plutarchus, dum illa Romæ scribebat, ignorare potuit) quod Seneca toti mundo publicâret, & ipsemet solitabat facere, vocando seipsum ante se; & tanquam duo Senecæ in uno forent, unus agere iudicem in tribunali, séque percontari, dum alter rei instar in equuleo responderet: & prout innocentia vel culparum gravitas requirebant, seipsum absolvere, vel condemnare; laudare suaviter, vel acriter reprehendere: idque actitando quotidie, tam evidenter seipsum pernoscebat, ut neque amoris proprii blandimentis, neque aliorum mendaci adulatione falsus, vel hilum altius de se sentiret, quàm par erat. Et hem' exclamat ille (namque id antequam noctu decumberet, usitabat) (K) *qualis ille somnus post recognitionem sui sequitur? quàm tranquillius, altius, liber: cùm aut laudatus est animus, aut admonitus, & speculator sui censôrque cognoscit de moribus suis? Vxor hac potestate, & quotidie apud me causas dico.**

Qui ita facit, hem quantorum malorum, quæ evitat, liber est? quantorum bonorum,

quæ maiora
in bonorum

quæ illi inde eveniunt, locuples? illius imprimis, ut non eò solùm, quòd se inter magnos quis reperiatur (quocunque tandem magnitudinis genere) pro magno superbè se æstimet: neque ex merito & eminentia eorum, quos inter versamini, tanquam si ea pariter vestra esset, quæ tamen ad vos nulla ratione pertinet, arroganter vos jactetis. Nunquid enim indignationem simul & risum provocaret fonticulus, qui in mare ingressus, cum illò aquæ filo, quod ducit, contra Nilum, Istrum, Tanaim se elevaret, eorum tenuitatem deridens, qui quantumcunque grandes sint fluvij, ipse tamen intra maris receptus sinum, jam integrum mare sit? quis unquam histrionem audit, Regis personam in scena agentem, inter alias singulares magnitudinis suæ dotes, etiam illam de corporis mole denarrare, quæ se gigantibus idcirco adæquet, quòd regalis pallij syrma ad quatuor vel quinque ulnas post se trahat. Ephebis sustentandum? similiter in proposito nostro; ut quis dicat, se quempiam magnum esse, non sufficit tunicam monstrare: quam qui pro vestra reputatione sustineat, si procidere sinerent, tantum ea vobis negotij facesseret, cui fortè pares humeros non haberetis. Multi simul possunt totum aliquod efficere; sed unus neque omnes, neque totum, imò ne quidem alter est. Olim Ægyptij, qui proprios fundos habebant, omnes insimul se dominos Ægypti appellabant;

et

Et tamen lege, ut refert *Herodotus* (L) ut qui primum possidebant, id passibus metirentur, & describerent, tot passibus fundum sibi prestandi; qui plus, stadijs (trigesimâ milliariis parte) designarent; locupletiores parasangis uterentur, quarum una triginta stadia continet; denique potentissimi schœnis (mensurâ duplo majore) determinarent possessionum spatia. Hunc in modum singuli possessores illius terræ, suum illud seu modicum, seu multum, aut plurimum, prout facultates eius merebantur, proprio vocabulo recognoscebant. Et sanè, per Deos, dicite mihi: an non expedit, parum habere & suum cum modestia, quàm cum animi elatione totum illud falsò suum putare, quod aliorum est? quatuor pennas habere, sed in viva alarum carne mihi natas, quarum subsidio *me quoque possim tollere humo*; quàm dorso aptare venustissimas pavonis plumas, & psittacorum multicolorem vestitum, & regalem ac magnificum aquilarum habitum, aut cygnorum? quid enim illæ me valeant in altum levare, quando seu furtim, seu commodatò circumposititæ sunt, quibus neque ego possim subdere impetum, nec illæ mihi ferre auxilium? profectò enim si ego Cornicula sim *Ætopica*, ex alieno tantum pennata, tanto magis fuerim ridiculus, quanto minùs aliena ornamenta mihi convenient.

Ubi mihi in mentem venit illius quondam,
ad

ad primum auditum explosæ, postea tamen laudatæ & comprobatæ sententiæ, quam Poëta Aristophanes in solennissimis ludis, quos Ptolomæus Ægypti Rex in maxima illa sua Metropoli Alexandria, Apollinis Musarumque honori dedicaverat, pronunciavit. Vocatus enim, ut ipse quoque inter septem Judices consideret, quorum arbitrato prima laus, & coronæ, & præmia juxta cujusque meritum, poetis distribuerentur, de pegmate carmina sua recitaturis; posteaquam isti dicere cessarant, lex Judices Alexandrini, qui priores assederant, ex vulgi plausu, majore vel minore, tulere sententiam. Ubi ad Aristophanem ventum est, ipse prorsus aliter à cæteris, illi primatum addixit, qui reapse omnium erat pessimus, eoque ne unius quidem è populo voce commendatus, nec à Judicibus aridâ saltem laureola donatus. Tam inexpectatam, & omnium sensu insensatam arbitrationem, jam non risus aut admiratio, sed ira populi, Regisque indignatio excepit: & tanquam hospes ipse jam non Judicem, sed sannionem voluisset agere, & Regionum ludorum totiusque Alexandriae contemptorem, murmur per cuneos ibat; & vix parum aberat, quin grave sibi malum à turbulentis conscivisset. (M) *Cum autem Rex & universi vehementer indignarentur, surrexit Aristophanes, & rogando impetravit, ut paterentur se dicere. Itaque silentio facto, docuit, unum ex his eum esse Poëtam: ceteros*
aliena

alma recitavisse : oportere autem iudicantes non fieri, sed scripta probare. Ita ille, non minùs celer in comprobando suo sensu, quàm in dicendo liber fuerat. Igitur prædones hi Poëmatici, alienis exornati laboribus, à Ptolomæo ad futurum pœnas damnati; insuper cum corona sempervivæ ignominiz in capite, Regno ejecti fuerunt.

Et hinc ecce alterum, & ingens omnino emolumentum nobis enascetur, si nos quàm penitissimè pernoverimus; scilicet ne quid prætere audeamus, ad quod consequendum in facultatibus nostris, seu Capitali, ut dicunt, vires non habemus, quæ sufficiant. Quòd Hercules eiusmodi vir sit (aiebat de illo furiosa, & vindictæ sitiens Noverca) cui in animum venire possit invadendi ætheris audentia, inde mihi persuadeo, quòd sciam, ad id ei necessarias vires suppetere;

(N) *robore expenso tunc :*

Et posse calam viribus vinci suis,

Didicit ferendo. Subdidit mundo caput,

Nec flexit humeros molis immensa labor.

Non ita famosus ille athletha Polydamas, ob virium & roboris, quo omnibus præstabat, incredibilem magnitudinem, suorum temporum Hercules dictus. (O) Cùm enim fortè cum amicis in caverna, ad æstivos calores in umbra declinandos, consedisset post cœnam, viderétque grande saxum, à latere montis resolutum, eorum verticibus imminere, cæteri consul-

consultore alio ad fugiendum non habuere opus, ut quibus per se constaret, sibi dorsum non esse tanto oneri sufficiens; sed ad primum ruinæ stridorem, coniecere se in pedes. Polydamas solus, quanquam catenus nunquam eius experimentum cepisset, quid sit, frustum montis in libero aëre sustentare, pedem humi defixit, manus scopulo objecit: verum iste ne momentum moratus rueret, vasti illius corporis obicem in vestigio prostravit in terram, omniâque ossa in minutias contrivit. Scilicet non omne pondus cuivis humero æquum est: & qui seipsum non perbene cognovit, eiusmodi sibi audebit superimponere, sub quo deficiet, & denique omnino succumbet. Igitur antè seipsum velut in libra expendere: & ubi imparem tali se oneri deprehenderit, non modò illud non expetere, sed ultro etiam oblatum defugere, non est infirmitas, quæ timidum arguat; sed generositas, quæ prudentem demonstret. Ita Antiochus Orator ijs respondit, qui eum ceu pusillanimum ac meticulosum sugillabant, quòd homo tam eruditus, & in Oratoria arte præcellens, non itidem, ut alij longè minoris famæ declamatores faciebant, tractandis Reip. negotijs se immisceret; Non est ita, inquit, ut vos quidem arbitramini. Timeo equidem; verum est: & quia timeo, meritò me longè à periculis subduco. (P) Quem autem timeo? an populum? minime gentium. timeo

timeo duntaxat meipſum. Idque ob eam rem dicebat, quòd ſeipſum naturâ vehementer iracundum cognoviſſet: proinde ubi dicendi ardore, & cauſarum, quas agitare neceſſum foret, pondere incaluiſſet, quiſnam eum ſecurum præſtaret, in eo adverſariorum concuſſu non eventurum, ut etiam non adverſenti volentique ſoluta lingua, non plus rationem ſequeretur, quàm iram?

Itaque grandes illi applauſus, quos ſibi jactatores quòſdam nonnunquam videmus ipſomet dare, quanquam nullum adhuc ſui periculum fecerint, unde ſeipſos, quantum in tali negotio valeant, poterant perſpicere; certiffimo documento ſunt, multum eos præſumptionis, parum ſui notiitiæ habere. Fora urbium (Q) Vitruvius rectè admonet, debere habitatorum numero proportionem aptari: aliter utique inconcinnum futurum, ſi in oppido, cuius ambitus vix mille paſſus expleat, forum tam vaſtum videas, quod Cairi amplitudini poſſit condecere? unde fiat, ut, cum videatur aſpicientibus innumerabiliſſi vulgi conventum promittere, ubi ille totus eo coiverit, adhuc duo trientes deſolati reſtent, melius pro agro ad ſementem ſervituri. Ad eundem modum, ſi quid de teipſo ſpondebis, id non antè fiat, quàm quid poſſis, bene perſpexeris: ne in illâ ſuperbiſſimorum verborum exundatione modicum illud, quod deinde tibi

G

tibi facultates tuæ præstare permittent, planè
 ut nihilum quoddam mergatur & dispareat.
 Quid enim inde aliud existet, nisi ut turpiter
 confusus, apud te erubescere debeas; & ab
 alijs passim ridearis? sicut Alexandro M.
 evenit; qui gestarum rerum felicitate elatus,
 non verebatur se pro Iovis filio jactare. Ve-
 rùm non adverterat, (uti planè omnibus
 superbis solet accidere) in eo ipso se sibi glo-
 riam minuere, in quo eam volebat facere ma-
 jorem. quippe Philippi filio, & eius ætatis ju-
 veni, utique plenum eximiæ laudis fuerat,
 tantas res patrasse: id ipsum autem pro Deo-
 rum aliquo & Iovis filio, prope minus erat
 quàm nihil. Accidit autem, ut dum quodam
 die cum amicis super eo argumento confabu-
 laretur, repentè nubibus tam horribile toni-
 tru erumperet, ut exitium orbi importare
 videretur: concussa intremuerat tellus; &
 quotquot circa Alexandrum stabant, eo fra-
 gore exanimati, vix pedibus consistebant: so-
 lus Anaxarchus Sophista ad Regem conver-
 sus, cuius paulo antè stultitiæ fuerat indigna-
 tus; (R) nunc, ait, & tempus, & locus est, ut
 te Jovis filium probes. tu id affirmas; cuncti
 contradicunt; nemo id credit: ego fidei du-
 bius, rei argumentum expecto. Euge! iti-
 dem, ut Juppiter, tona: téque cælum ac ter-
 ra audiant eâ voce patri respondentem,
 quam neque fingere humanum est, nec imi-
 tari. Verùm neque Sophistæ ratiocinatio,
 neque

neque fulminis terror tantum valuit, ut fatuo juveni ſanam mentem reſtituerent; militis manu & ſagittâ ad id opus fuit. In prælio enim accepto vulnere, ubi ad tabernaculum reſortatus, caput jam ferendæ doloris acerbitati impar fieri, animoque debilitari, plenis etiam rivulis videre cruorem è plaga decurrere, ad ſuos converſus, qui per adulationem ita de eo loquebantur, uti prius ipſe de ſe; nunc alio idiomate, (*S*) *Omnes, inquit, iurant me eſſe Iovis filium: ſed vulnus hoc hominem me eſſe clamat.* Ita in perſona Alexandri locutus Stoicus, ſalubre ijs ſubdit conſilium, qui prægrandibus, & longè ſupra verum excelsis de ſe cogitationibus obnubilari ſibi caput ſinunt; idem ergo nos, faciamus, cum pro ſua quemque portione adulationis inſatuat. dicamus: vos quidem me dicitis prudentem eſſe; ego autem video, quàm multa inutilia concupiſcam, nocitura optem: ſimilitérque de virtutibus alijs, quibus revera caremus. atqui inter adulatorum omnium maximus, maximéque tectus, & nobis intimus, libentiſſiméque auditus, & minimè omnium mentiri ſolere creditus, eſt ſuiipſius amor, qui non ſinit nos ea in nobis videre, quæ ſi videremus, non tanto opere nos amaremus: imò contra omnem veritatis comprobationem credere nos facit, id nos eſſe, quod non ſumus; & id de nobis promittere, quòd virium inopia non concedit.

Quâ in re quandoque eoſque proceditur,

ut prodigia ; imò meliùs dixerim, monstra videamus intolerabilis arrogantiaë, quoties illa, in quâcunque demum materia , ad Pompeij fastum accedit, quo infelix ille in præcipitium deturbatus fuit; eò solùm , quòd intra debitos æquitatis fines continere sese nescius(T) *neque quenquam animo parem tulit : & in quibus rebus Primus esse debebat , solus esse cupiebat.* Itaque tanquam Soli sint, putant sibi insolitum illud reverentiæ genus deberi , quod Aristoteles (V) testatur , apud quosdam Barbaros erga ipsorum Regem in usu fuisse. ubi enim hic uspiam comparuisset, omnes inde diffugere, seque abscondere solitos, velut eius aspectus omnes in nihilum redigeret ; aut ipse Solis instar totum esset ; cæteri tenebræ, & nihil. Loquamur autem de rebus longinquis ; & eo minùs odiosis, ac magis certis. Veterum Philosophorum Sectæ , Academici, Stoici, Peripatetici, Democritici, Epicuræi, & quiqui alij seu simplicis , seu mixti generis fuerint , singulæ pænes se unam, existimabant Veritatem residere ac Sapientiam : cæteras omnes vel stabula pecorum , vel stultorum ergastula, aut repositoria statuarum esse reputabant. Nûmne in Pomponio Mela, antiquo Geographo , subnotastis, quâ ratione nostrum Mediterraneum mare describat? Caput eius intra angustas fauces Abilæ & Calpes reponit, quâ fretum Gaditanum excurrit: ubi in latitudinem diffunditur , Africæ , Europæ , Asiæque oras,

oras, & omnes quatuor mundi plagas allue-
re: ad Hellespontum ac Bosphorum Thra-
cium in angustias constringi: & quanquam
tot maria in se uno complectatur, quot diver-
sas Regiones ambit, diversaque nomina in-
ducit, tamen, addit denique, (X) *id omne, quæ
venit, quæque dispergitur, uno vocabulo NOSTRUM
MARE dicitur.* Jam producite, qualemcun-
que vultis, Veterum Academiæ, quæ
Sapientiam profitebantur, ceu freta, sinus,
portus, & maria plena omnis illius doctrinæ,
quæ de Divinitate, naturali aut morali philo-
sophia comprehendere potest; & advertite be-
ne animum, an non quævis illarum eo solum
vicio, quod neque se, neque alteras bene co-
gnoscat, totam eam sibi arroget dicendo, *id
omne Nostrum Mare dicitur?* Et tanquam id, quod re-
vera permultum est, tamen parum foret, suæ
scholæ ac Sectæ professoribus illud accomo-
det, quod Isocrates Orator in laudem famo-
sissimæ suæ Athenarum urbis scriptum reli-
quit: (Y) *Nostra urbs cæteris hominibus tum sapien-
tiâ, tum eloquentia tantum antecellit, ut eius Discipuli
sint aliorum Magistri: id consecuta, ut nomen Græcorum
non iam nationis & gentis, sed Rationis & Mentis ar-
gumentum esse videatur?* De ipsarum autem ma-
gistris, & primis maximè auctoribus, quo-
rum scita & præceptiones sibi tuendas sum-
pserant, ne quidem dicere attinet. hîc enim
neque de prioribus quisquam in comparatio-
nem admittitur; neque postea nascituris æ-

qualitatis ulla spes relicta est: cum planè in modum, quo de heroum principe Hercule (Z) plerique definiunt, nullum posse excedere longitudinem septem pedum; quòd intra hunc modum Hercules fuerit.

Hinc per naturalem consequentiam, post tam audacem de se existimationem, succedit illa sperandi temeritas, posse se quemvis alium sibi submittere, & opprimere: non advertentes, aliud esse, intra seipsum gestire, & turbinis adinstar super uno pede in orbem se rotare, plenos jubili & plausus, quo seipsum beatos dicant; aliud, in apertum campum prodire, ac litem armis discernere, ubi mundus totus pro testimonio adstet, facta ipsa dijudicent, ferantque sententiam. Quod suo malo didicere Achæi, gens si quæ unquam in mundo fuit, intolerabili sui æstimatione prætumida; qui non minore fiducia, quàm si jam quidvis in manu haberent, credebant, nullum posse ipsis tam difficile molimen in mentem venire, ad quod feliciter expediendum ipsis non valoris, & ingenij centies millies plus suppetat, quàm pro rei gravitate opus foret. Talibus proinde oculis, quibus totum mundum aspernari solebant, Zazynthum insulam aspexerant, admodum de propinquo maritimis ipsorum terris adsitam, & rebus suis utique opportunam futuram, igitur illam vidisse, proba appetendi causa, & jam paulo minus quàm remulco ad se traxisse, & cum terra
Achaia

Achaia conjunxisse fuit. proinde pleno senatu eius occupationem decernere, & ad hoc celeriter exercitum conducere, prædámque, ac totam Insulam, priusquam eam haberent, inter se partiri, omniáque tam in expedito habere, velut ea jam continens, nullóq; maris intervallo dirempta esset. Dum autem naves in prociñctu stant, & sub ostio portûs vela ventis expandunt, pessimo consilio initium facturæ, modica aura, tantum illis propitia, quantum contraria, intus eas cohibuit, itaque portum occlusit, ut inde amplius non egressæ sint. (Aa). Illa aura T. Quintij, qui id loci res Rom. moderabatur, oratio fuit: qui vocatos ad se tam temerarij belli auctores ducésque, hunc in modum allocutus est. Forma vestri huius Peloponnesi, quantum ego quidem contemplando assequi potui, prorsus mihi testudinem ad vivum repræsentat: quid equidem vobis videatur, ignoro: illud scio, si id ipsum mecum putaveritis, magno id vobis commodo, imò salutis futurum. Quamdiu intra vos collecti, implexi, & velut sub concha reconditi, capite manibúsq; adductis restare poteritis, ab externâ violentia faciliè vos securos præstabitis. quodsi fatua quædam præsumptio vos pellegerit, ut caput audeatis longiùs proferre, quemadmodum hæc ipsa hora Zazynthum usque extenditis, ad tam audax factum illud consequetur, ut id male protritum & quassatum debeatis denuò in-

trorsum retrahere. Tantum iste. Unde nec ego plus volo adijcere ; quàm illud modò sapientissimum Plutarchi monitum : (B b) *Deus nulli magis præcepisse videtur illud NOSCE TE IPSUM, quàm ei, qui sit alium reprehensurus.*

*Nam fieri solet, ut iuxta Sophoclis dictum,
Vbi verba temere fuderis, cum quæ volens
Dixi, vicissim eadem ipsa nolens audias.*

A. Plut. de discern. amic. ab adul. B. Orid. Metam. C. In Charmide. D. de Pythiæ orac. E. in Axiocho. F. de benef. l. 1. 13. G. Suet. in Aug. c. 79. H. Rhet. l. 1. c. 1. I. de cohib. ira. K. de ira. l. 3. c. 36. L. l. 2. M. Vitruv. præfat. l. 7. N. Sen. in Herc. fur. O. Pausan in Eliac. post. P. Philost. in vita. Soph. Q. l. 5. c. 1. R. Plut. in Alex. S. Sen. ep. 59. T. Vell. Pat. l. 1. V. Rhet. l. 1. c. 5. X. l. 1. c. 1. Y. in panegy. Z. Solin. c. 5. Aa. Plut. in Apoph. Rom. Bb. de util. ex inim.

V.

PROMONTORIUM

NON.

IN DECORA PETENTIBUS,

RITE

NEGANDO RESPONDERI.

NUnquam tonantis cæli mugitus, aut irati maris fremitus, tantum terroris nautarum auribus incussit, quantum illa æquè formidabilis, ac minima syllaba NON; quæ Africani huius Promontorij, superioribus sæculis tam famosi, quàm hodie vix memorati, nomen

nomen fuerat. Quale id sit, ipse vobis contu-
itus ostendit; terræ cuspidem in mare pro-
minentem, ab extremo magni Atlantis jugo
productam: qui à freto Gaditano, ubi unum
pedem implantat, versus Meridiem per regna
Fessi & Marochi rectà procedens, alterum ad
extremos Provinciæ Sus fines defigit, cuius
apicem hîc circa vigesimum nonum gradum
altitudinis Borealis protendit. Neque tamen
illum tam formidati quondam promontorii
terrorem, inde extitisse putaveritis, quòd
ibi vel in terra magicas alicuius Circe trans-
formationes metuere, vel hîc in mari Sire-
num pertimescere cantus oporteret, sopora-
tos vectores devorantium; aut per medium
concurrentium Symplegadum traducendæ
classes essent; aut quòd nova ibi Scylla & Cha-
rybdis viseretur, quarum una elidat, altera
devoret miseras rates. Totum illud horribi-
le, agitatio & conflictus undarum erat, quem
duo æquora faciunt, in ipso huius promonto-
rij apice ex contrarijs oris adversum inter se
concurrentia, seque mutuò repellentia: qua-
re ubi ventus vel parum adspiraverit, tanto
ferocior insurgit tempestas, quanto mare ibi
per se est concitatus. Quia verò ars nautica
veterum temporibus adhuc tenella & debi-
lis, non audebat in apertum sese pelagus
committere; litora legebat, tanquam una
manu ad terram se attinens, donec Caput
istud conscendisset, etiam sub malacia tempe-

stuosum. unde omnibus unà & animus, & vires excidebant: neque aliter, quàm si catenam, inter Herculeas columnas suspensam contigissent, retro cursum urgebant, juratâ quadam opinione imbuti, hos esse fines, non quidem naturæ, sed nostri in Occidentem vergentis mundi: quos si quis audacior nâvarchus attentare velit, aut non superet, aut non redeat. Ita illud tam horribile, quàm exitiale NON, in istius promontorij nomenclaturam versum, Europam tot sæculis in Europa continuit: neque tamen opum Asiaticarum desideria temperavit, quibus illa pæne usque ad mortis necessitatem languebat. Ubi verò eadem ars cum tempore major facta est, tum usu peritior ac animosior, ita ut jam vastissima quaquaversum maria percurrere, & terram aliquot milliarium centurijs è conspectu auderet dimittere, erubuit nimirum puellares suos metus. unde Caput illud quondam ita formidatum, eo usque hodie in contemptum abiit, ut in paucis Geographicis Mappis locum amplius inveniat; paucæ naves in transitu id aspiciant; nullus nauta id timeat: & India, postquam id superari transirique cæptum est, maximam sui partem in servitutem subacta, tot compedes gerat, quot arces & munimenta illius cervicibus Europæi imposuerunt. Ut igitur totum hunc tam memorabilem eventum in emolumentum vitæ

vita^e morumque convertamus, existimo, hinc nos dilucidè doceri, quantopere intersit, ut quivis in Capite impressum eiusmodi NON præferat, quo ita conterrere, & retro compellere possit audaciam illorum, qui pervertendi nostri opinione imbuti, confidunt, se posse nobis, ille quidem fidelitatem, iste verò justitiam, alius concordiam aut honestatem, & in his omnibus animi innocentiam, petendo instandòque extorquere. Et quamvis hic se ingens nobis campus aperiret ad discurrendum, quomodo rite aut malè aliquid Negari possit; (& alibi, cùm de malacia Guineæ dicemus, de contrario prorsus argumento disputandi locus erit) impræsentiarum tamen solum ad indicatam huius materiæ partem nos attinebimus.

Indigere & petere, sunt duo Gemini eodem utero geniti: & quidem ille prior in mundum exierat, postea iste: ita tamen arctè manibus pedes illius complexus, ut potius unum, quàm duplicem partum effecerint. Vah miserum mundum, si nulla ibi indigentia foret! quivis profectò secum, aut cum paucis habitaret: non solum omnis provincia, sed omnis centum terræ, vix passus centum patens, per se mundus aliquis esset; & hominum genus res dissociata, solitaria & prope modum silvestris: ubi è contra egentia concatenatos, in ingentia populorum corpora componit; maximæq; urbes, imò omnes nationes unus populus, &
tota

tota terra una patria efficitur. Jam vero *Pecuniam* naturaliter subsequitur petendi consilium: ita ut etiam ille, qui illa dat, quibus abundat, ea petat quorum necessitate premitur: unde primum illud commutationis, postea compendiosius & expeditius pecuniæ commercium ortum habuit, quæ in virtute est continetque Omnia. Veruntamen etiam sola verba in mercatum expendere, & petitionem cum acceptione permutare, de illo (liceat ita appellare) contractuum genere est, qui non in quovis æqualiter procedunt: cum permulti sint, qui incomparabiliter facilius nummos sænori locarent, quàm preces.

Vitium id sit, an virtus egregij animi ac celsum spirantis, non refert exquirere: ea tamen vox *rogo* hominem nobilem, & idcirco magis ad largiendum quàm accipiendum, ad offerendum quàm poscendum proclivem, sub labijs cruciabilius torquet, quàm parturientis fætus in transversum actus. Tunc solum miseros se confitentur, quando se illuc redactos vident, ut, nisi aliorum invocent auxilium, suam non possint longiùs perferre miseriam: & quando ad amarissimam vocem *rogo* proferendam os aperiunt, totum sibi vultum rubore perfundunt, & velut præ gravi pondere ad terram inclinant. (A) *Molestum verbum est*, inquit Stoicus, *onerosum, ac demisso vultu dicendum, Rogo*. Qui hoc modo obtinet quod petit, non pro dono computat, quod ei donatur: etenim

(B) non

(B) *non tulit gratis, qui cum rogasset, accepit.* Neque id volo dicere, quod proverbio fertur, gratiam petitam esse ex dimidio solutam. an enim tantum ex dimidio? imò, suscipit ille, ut maioribus nostris visum est, nulla res carius emitur, quam quæ precibus empta est. Igitur qui sibi titulum Magnifici & Liberalis ambit, non expectat, donec oretur; sed necessitatem & merita egentis vidisse, petitionis ipsi ac precum in vicem est: tunc enim beneficium, quod expetitur æstimationis dimidium amisisset, sponte oblatum tantundem id reduplicat. cuiusmodi beneficentia in hominibus, excelso animo præditis, exempla usque ad miraculum egregia suppetunt. Cæterum ex infinita rogantium multitudine, qui eximium aliquid habent sive à nobilitate, quæ eos in petendo tardos modestosque facit; sive à meritis, unde digni sunt ut accipiant; haud dubiè unus pro centum alijs erit, qui existimatione sua tumidi, mendaces, insatiabiles, effrontes, & quod præcipue dicendum sumpsit, aperte scelerati, non erubescunt id flagitare, quod non minus iniquum sit concedere, quam improbum fuerat petisse. Contra huiusmodi homines summæ laudi fuerit, velut durum in mari scopulum stare, tam immobili Negandi decreto fundatum, cum tali indignationis demonstratione, & velut tempestatis æstu, ut ab horum naufragio & interitu alij discant, tam temerariè accedere non audere.

(C) Ah!

(C) Ah! solebat Brutus dicere; quàm infelicitè ille dies suos expendit, qui non didicit impudentibus, cum oportet, etiam cum asperitate aliquid negare posse! Non id viro-
rum est, sed meritoria ancillæ & prostibuli vilissimæ, ad cuiusvis lubentiam se exponere, quidquid ille demum voluerit. neque se ulli Virtutum assimilat: quæ omnes (siquidem bene earum genium consideramus) sunt, velut Spartanorum Deæ, armatæ, & cum hastis ita demissis, quasi in adversorum pectora contorquere cuspidem vellent. Et si comparare utrinque errores placet, omnia denegare, nullo æqui vel iniqui discrimine, naturæ quædam barbaries est, vel animi fastuosi rusticitas: omnia autem indulgere, sæpius pro scelere, quàm pro generositate habendum erit.

(D) Quare huc intelligi debet, quod Fronto quondam Imp. Domitiano, qui Mundi Caput sine capite erat, dixisse perhibetur; malum utique eum principem esse, sub quo nihil facere liceret; sed longè pessimum illum, sub quo non intersit, quid liceat, vel non liceat, sed quidvis libère, fierique permittatur.

(E) Mehercle non ita Juppiter; quod referens Lucianus, non ut Atheus locutus est; si ista tamen erat. Ubi hora audiendis hominum petitionibus destinata advenisset, ait ille, omnes libellos supplices, quotquot in cælum submissi è Terra forent, ante se aperiri jubet: tum ante omnia, insolentia eorum vota, qui rogare non

non verentur, quo concedendo nec ipse iustus foret, & illi obtento eo peiores fierent; potenti flatu eò dispergit, unde nunquam amplius in cælum resiliant.

Cùm igitur quispiam venerit, qui seu veteris amicitiae, seu proximæ consanguinitatis fiducia, aut antiquorum nominum, quibus ipsi eiúsque familiae obstricti estis; aut eorum decorum, quorum respectu nihil ipsi videatur negari posse; eam sibi à vobis indulgeri rogationem cupiat, quæ (nescio speciatim qualis; dicamus tamen in genere) una ex earum flagitiosarum ac deformium numero est, cui si gratificari volueris, necesse sit conscientiam perdere; ac si fortè resciat, honorem; & quoties etiam de vita periclitari? tum, nisi in eludendo multâ dexteritate, aut in repellendo fortitudine utamini; aut, quod in certis casibus præcipuam laudem habet, utrâque; (& sanè utraque, sed diversimode, negantis formam habet;) de rebus vestris actum erit. Apud belli duces non minus æstimatur, qui prudenter ac tempestivè scivit exercitum ex discrimine salvum recipere, quàm bene ordinatam aciem animosè in hostem inducere. idque meritò: quando ibi ingenium ac prudentia hostem ludendo superant; hîc ipsi etiam Impp. confitentur, magnam partem fortunæ deberi, propter accidentia modò prospera, modò adversa, quæ præter omnem expectationem & artis regulam.

lam, repente scenam arenæ immutant; itaque rem totam in oppositum convertunt, ut priùs quàm sciri causa vel modus possunt, victores victis palmam cum campo cedant. At verò servatis densatisque ordinibus lentè, neque cursim suos reducere; & quamvis superbum à tergo hostem habeas, non rariùs illi faciem monstrare quàm dorsum; conflagere simul & proficisci; ita ut non magis videre ab illo pelli, quàm tu illum post te trahere; hoc scilicet perrarum est, & apud belli peritos facinus tam gloriosum habetur, ut ambiguum faciat, potiùsne in Duce spectandum sit, Caput, an pectus; animositas, an militaris scientia. Ad eundem modum maximæ laudi tribuitur, scire (quod maximè cum viris principibus actitandum est) ab armatis, sed inhonestis eorum precibus se eximere, dextrè simul & intrepidè eis tergum obversando, una Syllaba NON oppositâ; ita ut ipsi eum postea admirentur, quem nunc oderunt: & in tanto majore existimatione habeant, à quo sic delusi sunt, quantò plus hostem suspicimus, qui fortissimè dimicans in saluum evadit, quàm timidum alium, qui abjectis armis arbitrio se nostro permittit. Huius rei in fidem demus, si ita placet, fabulosum quidem factum, & in uno duntaxat petitionum genere; maximi tamen in mundo usûs; & à gravi persona profectum.

Impudentissima simul ac impia antiquorum

rum Poësis quantas non Dijs suis rogationes affinxit, turpibus illis & tantorum flagitiorum reis, ut si homines fuissent, huius quidem impudicitia rogum, illius furta restim, istius latrocinia securim, alterius adulteria Seryphum & Gyaros utique non debuissent effugere? Qualis fuerit Apollinis ad Daphnem virginem postulatio, tam vulgò notum est, ut supervacaneum sit meminisse: huius tamen responsio sola memoratu digna est; quæ fuit quoddam NON in facto consistens: quando obversis illi humeris profugit, alterum tantum nunc seipsâ, quàm prius, formosior; ut quæ ne quidem integram detestabilis voti orationem audire sustinuit: sed interea, dum ille in medio ac summo dicendi fervore erat,

(F) *Plura locuturum, timido Penetâ cursu*

Fugit & tunc ipso verba imperfecta reliquit:

TUNC QUOQUE VISA DECENS.

Imò, dum illa ante suum persecutorem fugit,

AVCTA FUGA FORMA EST.

Neque illam assecutus est prius, quàm in Laurum esset transformata. Tunc scilicet illa per castitatem adepta est, quod corruptæ nunquam obtigisset, ut illi ipse leno contemtus, mille encomiorum titulos daret, Arborem sacram faceret, immortali virore semper vigentem ac viventem; cui neque hyems suum decus decutiat; & quæ inter ful-

3

H

mina

mina nihil metuat : dignam , cuius folijs tempora sibi poëtaë incingant , honorentur triumphantium capita , & Imperatorum vertices coronentur. Verùm enimvero tametsi vobis honor alius de novo non accederet , an illud esse parum existimatis , quòd tam generosa Negatio ab ignominia & in famia vos liberabit ? Non enim propterea , quòd Magnus aliquis (cuiusmodi apud antiquos utique Apollo fuerat) aliquid à vobis poscat , consensus vester propudij notam vitabit. Quapropter prudentissima hac in parte Olympias Alexandri M. mater fuit , quando acceptis ab eo litteris (G) cognovit , eum adulatorijs responsis Ammoniaë sacerdotis deceptum , seipsum Iovis filium vocitare. confestim enim , non sine bellâ joci & veri mixturâ , eidem rescripsit : abstineret ab eâ jactantia , quæ sibi plus ignominiaë , quàm ipsi gloriaë afferret : neque sibi pergeret Iunonem , ceu Rivali , iratam facere. secus quemadmodum alium sibi patrem reperisset , ita aliam quoque matrem inquireret. se enim Philippi quidem conjugem fuisse : ut autem pro adultera , tametsi Iovis , pellice habeatur , nunquam sanè esse passuram.

Verùm procedet fortè sub aspectum cum ea majestate , quam habent leges , quibus mundus gubernatur , Lex illa de antiquis duodecim tabulis rotundis , in quibus totum Jus Equestre continetur , extracta ; quæ sub pæ-
na

Indecora petentibus, neganda. Irē

nammittendæ Nobilitatis & Honoris vetat, nequid fæminæ Nobili, quæcunque illa sit, negetur, quod ipsa reverenter postulatum accesserit. Equidem si hæc Lex nulli legi sublimioris potestatis adversetur, cuiusmodi sunt, quas Natura, quas Principes, quas Deus ferunt, sinatur sanè valere aliquid, & accipiet eam, qui volet: non item si contingat (id quod frequenter fit) ut illæ ipsæ Rogatrices nesciant quid petant; sed eò solum instent, ut Officium, ad quod bene administrandum scientiâ & bonitate opus sit, illi impetrent, qui de unâ earum parum, de alterâ minus habet: ut indignus quispiam ad sublimiorem gradum promoveatur; qui aliud ad id meritum non habet, nisi gratiam illius, quæ illum supra digniorum competentium merita improvidè sustollit: ut sceleratus aliquis de reorum numero eximatur: ut cum innocentis detrimento, cæco more calculum & sententiam in favorem partis iniquæ feras, sinistra manu improbè lanceam deprimens; ita ut pondus commendationis præmineat ponderi rationis. Ad talium injusticiarum postulationem, quas sæpe clausis oculis sibi ingurgitare metus ille persuadet, ne inurbanus, ignobilis, rusticus videâre, si factò ipso quoddam NON repones, id ipsa rogatrix, si quidem æqui amans est, gratum habebit: sin minùs, ex merito illud pro pæna recipiat. Sed quod mirum dictu est, reperias homines, qui se con-

tra illos, à quibus aliquid rogantur, tametsi minimè inconveniens vel injustum, nec eorum dignitati, & quem profitentur, recti ac conscientiae tenori indecorum, magis tamen duos solidosque praestabunt, pra quam ipsum Caput NON: hi tamen ipsi ad tam tenorae precibus vocem turpissimè emolliuntur, ac diffuunt; neque jam adamas sunt, sed glacies ante solem, quae penitus liquitur, & omni ex parte ab se lacrimas destillat. Eccere, totum illud ad vivum à Manilio, Astronomo & Poeta, repraesentatum sub una mysticarum illarum, & bifrontium fabularum: cuius si imaginem primis tantum lineis adumbrem, perfacile fuerit eam dignoscere, & ad propositum adaptare. Subeat vobis in memoriam ille Perseus, quam in vincenda Medusa praevalidus, tam contra Andromedam, cuius amor succubuerat, debilis; hic igitur est imago illa, à praenominato poeta sic depicta;

(H) Tandem Gorgonei victorem Persea monstri

Felix illa dies redeuntem ad litora duxit.

Isque ubi pendentem vidit de rupe puellam,

Dirigit facie, quem non stupefecerat hostis:

Vixque manu spoliū tenuit: VICTORQUE

MEDUSAE

VICTVS IN ANDROMEDA EST.

Ceterum pene idem est, non negare, cum oportet; & non negare eo modo, quo oportet, hoc est, ut bene Seneca (I) advertit, *nulsi negantium.* Sunt, qui impudentibus postul-

stulatis cum tali vultu se opponunt, ut amœniore ne annuere quidem possent. Quod quidem mihi videtur idipsum esse, quod Crispus Passienus de ijs dicebat, qui immodicis adulatorum suorum laudibus se opponunt, fastidium quidem monstrantes, sed eiusmodi, quod approbationis vim habeat: videri dolere; sed cum grandi voluptate: caput avertere; sed non secus, quàm si geminam aurem laudatori præberent: ita eum repellere, tanquam invitent: silentium imperare, velut si juberent prosequi: (K) & denique (ut cum ipsiusmet, quam magis verâ, quàm concinnâ comparatione rem explicem) idest *opponere, non claudere ostium*: & quidem sic, quemadmodum *opponi amica solet*; quæ si impulsit, grata est; gratior, si effregit. Igitur hunc in modum aliquid negasse apud eos, qui hoc idioma intelligunt, concessisse est, quantumvis, (ut de Augusto Historicus (L) dixit) factum *specie recusantis*: idque fortè non aliâ mente, quàm ut coram mundi oculis reputationem suam factam testâmque servent; dum ostendunt, se id, quod malè fit, necessitate quâdam facere, quam animis generosis solent eiusmodi preces inferre. Qui sanè sub aliâ verborum formâ idem omnino agere dicerentur, quod ij, qui munimentum, ipsorum fidei custodiæque commissum, occultè adversario tradunt; ea tamen conditione, ut ille prius exercitum & ballistas muris admoveat.

H ;

tunc

tunc enim ceu vero periculo exarmati, ne fortuna statúque suo excidant, juxta æquitatem militarium legum, hostem ad colloquium invitant, & de tradenda arce paciscuntur.

Licet etiam, ubi id expediens fore sperabitur, solidis rationibus liberè & intrepidè uti: quas proinde promptas in manu habere oportet, ad fortiter negandum, quidquid nisi injustè indulgeri non potest. Etenim non rarò accidit, ut etiam improbi petitores, ijs perspectis, vota sua séque ipsos corrigant, aut certè erubescant, & abeant. Cantare olim Sirenes juxta Insulæ suæ litora solitabant, ut improvidos viatores incantarent; quos ubi mortifero sono ad se audiendum illectos, in dulcem somnum composuissent, jam non ut Sirenes, sed ut Harpyiæ in dormientes involabant, occidebant, & ex eorum carnibus ferale sibi epulum parabant. Duos fortissimos viros reperio, qui prudentiâ suâ id periculi evasere: uterque tamen diverso modo; quanquam utroque ad orationis nostræ finem peraccommodo. Equidem Ulysses ubi ad Insulam appropinquavit, comitibus suis aures cerâ obturari; seipsum ad navis malum robustis funibus alligari jussit: ita illæ surdis cantantes, postea quam eos concitatis fortiter remis prætervectos viderunt, rubore perfusæ obmutescere ac jejuna didicerunt. Hisce illi sunt similes, qui funestis eiusmodi postulatis ne quidem aurem præbere dignantur; sed
forti

forti repulsâ, sine alio rationum solatio, dimissis, tergum obvertunt. Aliter ab Ulyssæ Orpheus. hic enim, ubi primum illæ cantum exorsæ sunt, ipse quoque manum admove re lyra cæpit: sed hem, quantò longè quàm illæ suavius? certè quanto id suo comodo, ex Poëta accipite.

(M) *Pieria resonans cytharâ*
Thracius Orpheus, solitam Cantu
Retinererates, PÆNE COEGIT.
SIRENA SEQUI.

Hoc nempe illud est, quod ratio negandi bene proposita, in improbo & noxio petitore operatur; temeritatis suæ ruborem illi inijcit, errorisque agnitionem & pœnitentiam: ita victum post se trahit, quasi convictum: aut saltem admirationem relinquit eius virtutis, quam videt suo vitio superiorem fuisse. Ita egit Themistocles, quando à Græca illa Sirene, (N) Simonide, musico & poëta, suo familiare, nescio quale iniquum obsequium rogatus, quid si à te ego, respondit, eam gratiam petijsem, ut de industria contra artem musicam & poëticam peccares, extra tonum vagando, & falsis notis cantionem flagellando; aut hiulcis versibus, aliisque erroribus carmen grandinando; num tibi ea petitio, ut amici videretur? aut posset abs te aliud inimicus reposcere, quando te maximè cuperet publico vituperio objectum? Jam si tu nullius hominis gratiâ velles malus Poëta aut Musi-

cus videri quomodo tu postulās, ut ego maior homo ac Judex sim, propter te contra honesti regulam, & æquitatis leges agens? quo audito Simonides obmutuit; nisi quòd rubore vultus errorem suum confessus est, ipsòque silentio detestatus. Ita in aliā quidem materia, sed ad morale documentum capiendum bene appositā, Callisthenes (seu Clisthenes malumus dicere) Philosophus & pater Stagirite, qui fortè inter alios convivæ ad Alexandri M. regalem mensam accumbebat; ubi grandes vini pateras in orbem itare, séque jam alterum peti eā velitatione animadvertit, manum retraxit: cùmque illum rex ipse ad bibendum invitaret, (O) *nolo*, inquit, *ô Alexander*; & mox facti sui rationem adjunxit: neque enim committam, ut crateres Bacchi necessaria mihi faciant Æsculapij pocula; hoc est, ut nimio potu æger, post vini dulcedinem, debeat medicinæ amaritiem gustare. Quare verissimè prudentissimèque alibi Plutarchus dixit, (P) *ob metum, ne rusticior videaris, in laterum aut ænium dolorem te ipsum dare præcipitem, id verè rustici est hominis, & mente ac ratione carentis*. An enim ista ratio non est, vel ad simplex tantum naturæ lumen ita clara, ut responsum tam forte non admittat, quin si liberè & cordatè proferatur, in ipsa gula vocem strangulet ei, qui huiusmodi audet postulatam proponere? cuius, si bene perpendatur, omnino hic sensus est: ut ne impolitè, incivilis, & in

In gratificando præparci hominis infamiam incurras, non dubites una cum virtute conscientiam, & non rarò honorem, aut etiam fortè vitam ipsam profligare.

Verùm non ita unicè expediens videri debet, rejecti flagitatus rationes exponere, ut non aliquando pro indignitate postulati (ut nihil modò de persona dicam) conveniat, ad modum justæ vindictæ, alapam apertæ & ficcissimæ repudiationis postulanti incutere; ita quidem, ut etiam invito malæ erubescant dixi; *ad modum iustæ vindictæ*: an non enim gravis injuria sit, ab homine bene nato educatòque reposcere aliquid (quidquid demum illud sit) quod vel tantillum de obscuro, vituperabili, iniquo oleat? namque Aristoteles inter eos, qui parati sunt injuriam inferre, primo loco illos numerat, (Q) *qui se impune facturas sperant*: currunt impudentes isti, ad conferendas vobiscum manus tam dedecoroso flagitatu; & ecce, jam vos pro hominibus tam infelicibus, quàm venalibus & servilibus reputant, ad quos expugnandos non amplius, quàm uno assultu sit opus: ad quos in potestate habendos sufficiat quid petiisse. atque hoc num vobis tolerabile dedecus putatis? Audite in simili casu prope immodicam rabiem, in quam justâ iracundiâ castissimus Hyppolitus incurrit, quando sibi ab noverca violari aures abominabili illâ prece persensit. Invocat ille misericordiam ætheris, quò in vestigio fulmine inci-

H 5

nere-

neretur, tam gravis piaculi reus, quod inficius licet, illi placuisset, quæ eum minus honesto amare potuerit. Inde ad sceleratam, quæ ad ipsius pedes nequicquam pro adulterio supplicabat, conversus, de injuria sibi facta, ut dicebamus, exostulabat;

(R) *Dignus an stupris ego?*

Scelerique tanto visus ego solus tibi

Materia facilis? hoc meus meruit rigor?

Et cum dicto strictum de vagina ens em-
brat, in scelestæ pectus figendum: nisi, me-
liore revocatus consilio, timuisset, tam pud-
icum ferrum, & verecundas manus sædissimo
sanguine conspurcare. igitur à conspectu tam
nefario sese proripit, sublati in cælum mani-
bus exclamans: *ô silva, ô fere!*

Hæc nempe illa culpis est: quâ utinam plu-
res feriantur, ut veritas illorum animis for-
tius imprimeretur, & ab ijs cognosceretur.
(S) Famossissimus Zeuxis puerum pinxerat,
pleno calathio uvas circumpositis folijs feren-
tem, ita ad vivum recentes, quasi nunc pri-
mum collectæ essent. ipsi racemi sine ordine
ordinatissimè prominentes, colore tam natu-
rali, & roris quadam nebula quam levissime
perstrikti, ut ipsa natura veros non sciret ma-
gis veros facere. unde videbatur ipsamet in
volucris fuisse decepta, quæ ad uvarum
rapinam convolaverant. Stupebat in hac ta-
bula, ceu in prodigio populus, & Zeuxin us-
que ad sidera laudibus efferebant; quando
pruden-

prudenter aliquis pronuntiavit, (T) *aves male existimare de tabula: non enim fuisse advolaturas, si puer similis esset*, quod ipsum quoque Zeuxis iudicavit, uvæque delevit; retento duntaxat, *quod melius erat in tabula, non quod similis*. Nam quod aviculæ uvas involent, puerum calathiferum non reveritæ, signum est, quod uvas quidem veras putabant, puerum autem depictum: aliter, si & hunc esse verum vivumque æstimassent, magis illius manum timuissent, quam ut accedere propius auderent. Ita prorsus cum ijs sit, qui vos rem aliquam indignam respiciunt; testimonium falsum, injustum suffragium, beneficium publico noxium, supplicium crudelitati quam æquitati vicinius, obsequium inhonestum. Animum ille sumit, & in vos involat, quia vos picturam esse credit, quæ non plus veri hominis habeat, quam inanem speciem; cæterum sine anima, sine spiritu ac sensu, ut ulcisci injuriam sciatis; sine manu, quâ ei sua verba in os reiiciatis.

Mementote etiam illius, quod apud (V) Polybium, (X) Tacitum, Iustinum legeritis, exercitum Flamini Conf. contra Hannibalem ad lacum Thrasymenum, Arminij contra Germanicum, Achæorum contra Romanos ita in prælium processisse, non tanquam vincere pugnatuos deberent, sed tanquam ligare jam victos: (T) *plures erant, qui vincula, & compedes, & alia eiusmodi instrumenta ferrent, quàm arma ad dimicandum*. Quid autem inde evenit?

id

id quod evenire par erat; nempe totum aliquid falsæ illorum persuasioni contrarium. Tres isti tam superbi exercitus, Romanus, Achæus, & Teutonicus, experti sunt, hostes suos, junctâ fortitudini irâ atque odio, plusquam viros esse, quos ipsi per ignaviam infra fœminas aspernabantur. Igitur victi ac profligati, iisdem catenis, quibus venerant ad superbam prædam avehendam instructi, seipsum vinciendos dedere, post eorum terga ignominiosè trahendos qui, ubi ad manus ventum erat, victoriam sibi fortitudine comparârant.

Non aliter vos agere debetis; sed virtutem vestram omnibus, qui de vobis hætenus securus existimaverant, demonstrare. Neque enim adversus tam improbos invasores, qui vos infimo excordium, & ignavorum loco habent, plus urbanitatis & reverentiæ usurpandum est, quàm animosi Spartani erga Philippum Macedonum Regem usi sunt, cum is sibi per medias ipsorum terras cum exercitu, ritè in ordines composito, transitum petiisset. Digna nempe fuit tali flagitatu responsio. (Z) folium unum, neque aliud intus scriptum, quàm syllaba NON: tam grandibus tamen litteris, quæ totam chartæ mensuram explerent. Neque ausus est Philippus vel passum propius accedere; ita eum una syllaba stupore terroreque impleverat: ut qui eam sciret brevem quidem cuspidem esse, sed in capite prælongæ hastæ fixam. Dicite mihi; (imò respon-

Spondete Plutarcho, qui vos illud interrogat) (Aa) itane prodigè vestrarum rerum liberales estis, ut omni spinæ, quæ vobis pallium apprehendit, & id sibi deposcere videtur, confestim dimittere velitis? Si id quidem subtile & delicatum est, leviter id, credo, ablaqueatum sublegetis, nullâ ipsius, sive sentium offensione: quod si solidum ac forte, haud dubiè cum robusto raptu dentes spineto evelletis, palliùmque vobiscum asportabitis. Hoc ipsum docuit Zeno, Philosophis cum inverecundis petitoribus esse factitandum, quando sub Athenarum mænibus fortè in juvenem quendam, suum discipulum incurrit, qui vultu mæsto & propemodum lacrimante, solus & cogitabandus incedebat; nescius ipsemet, quò iret. (Bb) Quid agis, ait Magister, & quid facies ista sibi vult, eorum similis, qui ad supplicium rapiuntur? Ille vix tandem, & jam multo rubore suffusus, confiteri cæpit, sè nuper à nebulone quopiam de patrando nescio quo flagitio compellatum esse. Et tu, repetij Zeno, quid responsi ei dedisti? Nihil, respondit juvenis: sed pudefactus, atque animo confusus, silentio me subduxi. Indignatus Stoicus, & ardentibus oculis; ignave, inquit! etiam cum vincis, nescis ex toto vincere. habes sanè causam, cur erubescas; sed potius tui ipsius causâ, quàm nefarij illius. itanè plus in ipso vitium potuit, ut auderet à te tantum scelus exposcere; quàm virtus apud te valebat,

bat, ut id illi intrepidè negares? ille non erubuit se fœdum animal monstrare; tu erubescis te hominem ac Philosophum præstare?

Hucusque dixi, quomodo bene respondere ijs oporteat, qui malè rogant. Quod si quis insuper etiam desideret, ne rogari quidem; ecce viam ad id ostendo: scilicet tam publicum justitiæ & incorruptæ æquitatis studium profiteri, ut pro incorruptibilibus palàm crediti, omnium impudentiæ audaciam tollatis, id à vobis petendi, quod frustra sit sperare velle. sic demum de vobis dici poterit, quod Tullius de Catone exclamavit: (Cc) *O te felicem, Marce Porci, à quo rem improbā petere nemo audeat!*

A. *De benef.* l. 2. c. 2. B. *ibid.* c. 1. C. *Plut. in Bruto.* D. *Dio.* l. 68. E. *in Icaromen.* F. *Metam.* l. 1. G. *A. Gell.* l. 3. c. 4. H. *Astron.* l. 5. I. *de benef.* l. 2. c. 2. K. l. 4. *Nat. quæst. proæm.* L. *Tacit.* l. 1. *Annal.* M. *Sen. in Medea.* N. *Plut. in præc. polit.* O. *Plut. de cohib. ira.* P. *de tuenda valet.* Q. 1 *Rhet.* 12. R. *Sen. in Hyppol.* S. *Plin.* l. 35 c. 10. T. *Sen.* l. *Cent.* 84. V. *Polyb. lib.* 3. X. *Tacit.* l. 2. *annal.* Y. *Iustin.* l. 34. Z. *Plut. de garrulit.* A a. *de mult. amicor.* Bb. *Plut. de vitioso pudore.* Cc *Plin in præfat.*

VI.

ATLAS MONS.

GRANDIBUS NEGOTIIS NON
BENE NISI GRANDES HUMANI
MEROS APTARI.

Sive fabulæ Philosophari institerint, seu Philosophia fabulari, utrarumque certè idem sensus

sensus fuit, hoc maris os vel ostium, quod nunc intramus, à labio ad labium tres, aut vix ampliùs leucas amplum; hoc, ubi Hercules laborum suorum terminos constituit; & Veterum simplicitas naturæ fines posuit, ubi *Non plus ultra*; hoc, per quod se angustum nostrum mare Mediterraneum in immensos illos Oceani campos effundit; & quâ vicissim se Oceanus intrudit, omnè id terrarum spatium, quod ab nostro interluitur, adequaturus; totum id, inquam, Continentis solidam compagem fuisse, quâ mutuo sibi Africa & Europa jungebantur. (A)

Sic veteris fræni impatiens, violètus in altas Oceanus moles insurgit; & àriete crebro Firma diu terræ, sed demum claustra revulsit,

Per medium interfusus, quâ nunc ardua Calpe

Hinc, atque hinc Abilæ juga celsa, frementibus Austris

In servuere caput. Sic cognatam Africa cernens

A se divelli Hesperiam, frustra astra Iovèmqve

Increpuit tristi gemitu. sed fortius æræ, Et chalybe, & saxis, undarum elementa perennant;

Et quod tam firmo natura revinxerat ortu, Tempus edax potuit disiungere.

Verùm quidquid sit de hoc, nemo saltem, quan-

quando id acciderit , referre potest : ne tem-
 pus quidem ipsum , quod rerum omnium or-
 tus casusque videt ac notatos habet , id sibi po-
 test in mentem revocare : & quantumcun-
 que sedulo inquirat , nullam eius in anna-
 libus suis memoriam deprehendit. Cæterum
 cuius gratiâ ego vos intra huius memorabilis
 freti angustias introduxi , illud est , ut jubeam
 ad dexteram , quâ Africa est , levatis , quan-
 tum fieri potest , in altum oculis ; simul ta-
 men contuitu , qui totus sit Geometricus , ide-
 oque mirabilis , metiri à vertice usque ad pe-
 dem , incomparabilem istum , qui nostris
 capitibus imminet , montium Regem , Atlan-
 tem. Aspicite , quæso , ut supra seipsum con-
 scendens , seque erigens , superbum caput ,
 jam nubibus propinquum , versus Europam
 obvertat , semper ipsi inimicam , ideoque for-
 midatam ; velut ex insidijs eius consilia ob-
 servaturus : ut immensum dorsum contra æ-
 mulum illud Africæ suæ latus extendat , mu-
 nimenti in morem , humeris suis pro eius
 tutelâ objectis. Sed quamvis permultum sit ,
 quod videmus , id tamen neque totus Atlas
 est , neque major eius pars , sed tantum sum-
 ma & supereminens. Narrabo hic vobis id ,
 quod de antiqua Rhodo Historicus memo-
 ravit , quando insanum illum æreum Colos-
 sum dimensus , quem mundus dignum puta-
 vit , uti septem suis miraculis adnumerare-
 tur , subjunxit ; (B) *sunt alii minores hac in eadem*
urbe

urbe Colossi, centum numero; sed ubicunque fuissent, nobilitaturi locum. Ita est de alijs Montibus, qui ab isto, ceu filij & nepotes, longissima serie descendunt; & se partim in transversum per Regna Fessæ & Marochi dispergunt, Numidiam à Barbaria separantes; partim usque ad provinciam Sus excurrunt, fessumque pedem in Oceano lavant. Omnes mirâ altitudine præsignes; ita ut ubicunque alibi starent, singuli per se quendam Atlantem facerent: sed juxta suum patrem constituti, vix collium speciem habent. Ipse quoque aspectus multum horroris habet; lædis scopulorum ruinis undique in immensa præcipitia disruptis: inter quæ densissima silvarum caligo; ceu penula hic & illic lacerata, asperam rupium nuditatem male convestit: tum innumera aquarum scaturigines, de vertice; lateribus, ipsoque pede integris fluminibus passim per adjectas regiones effusæ: adhæc fumi & flammarum frequentes camini, à subterraneis occultisque fornacibus, circum undique factis sibi spiraculis; exhalantes; ipsi denique summi apices perpetuis nivibus, prope non minus, quam profunda vallium, albicantes: quarum altissimam brumam neque Notorum flatus, neque Æstivi soles unquam possunt aut dissolvere, aut emollire. Plura haud opus est dicere; quibus ista sub conspectum sunt; intueri volentibus. Ego ad eius altitudinem redeo; & in uno Geographo, reliquos omnes vobis

I

audi-

audiendos produco: (A) *Atlas*, inquit Solinus, *è medio arenarum consurgens, &eductus in viciniam lunaris circuli; ultra nubila caput condit.* Quod dum auditis; recordari placet; quàm jocose Aristoteles poëtas derideat; (B) qui, cùm sibi imaginarentur, cælum prægrave esse, & in ruinam pronum, pro tibicine ei Atlantis humeros providerunt. Sed quidquid ipse jocularitur, nunquam profectò tam stultè ex vero opinatì sunt sapientissimi illi viri: quorum præcipuum studium fuit, vulgo celare non solum antiquissimas rerum memorias, quas ipsis Historia debet; sed pleraque etiam mysteria, ex omni genere moralis, civilis, naturalis, & theologicæ disciplinæ, sub involucris phantasticarum suarum inventionum abscondere: quorum omnino unum de præcipuis hîc ante oculos habemus; adèd de se manifestum, ut nequaquam yaldè subtili interprete ad id credendum opus sit; scilicet grandi negotio parès etiam humeros requiri: plurimùmque debere prudentiâ eminere, qui alijs dignitate antestant, & regiminis formam disponunt. Atlantem quempiam, qui caput usque ad cælum effert, eodem posse & cælum regere, & sustinere: & universim Officio imperandi, ex proportionè decere eam aptitudinem respondere, quæ ad tam sublime ministerium necessariò exigitur: aliter quando vires tanto oneri pares non habebitis, id consequimini, ut ei miserè succumbatis; & publicæ rei detrimenta fiant, quæ vestra sunt. Quod non
tan-

tantum de supremis dignitatibus, in quali Atlas erat constitutus, felicioris partis Africæ Regno potens; sed cum proportionem de omni quocunque; etiam minori gubernatione verum est: & de hoc solo expediet nunc ratiocinari, cum respectu ad eum, qui hos eligit; tum ad electos ipsos; & demum ad populos, qui se eorum fidei regendos permittunt.

Nulla superstes est memoria, quod nomen curiosis illis regibus fuerit, (C) quorum iussu & impensis Dicæarchus, peritissimus temporum suorum Geometer, magnam Asiæ & Europæ partem peragravit, altissimos montium inquirens: ut ubi aliquis cæteris dignior, hoc est, altitudine eminentior occurrisset, eius altitudinem à vertice ad pedem, adhibitis suis ingeniosis instrumentis, ex propinquo metaretur. Reperi equidem, neque unum tantum ex Principibus, qui laudabilissimam utilissimamque curiositate perquam studiosè familiares suos, modò publicis, modò occultis dissimulatisque experimentis periclitabantur, ut eos, qui eminebant, deprehenderent; & quantum quisque supra alteros scientiâ, æquitate, prudentiâ, fide extaret, & si quid aliud magni ingenij, animosi pectoris, solertis & iusti viri proprium est, id probe scirent: atque hoc in eum duntaxat finem, ut ijs negotia regiminis pro cuiusque viribus, & meritorum mensurâ tuto imponerent. Aliter enim, ut verum dicam, quomodo non dubitari plurimum pos-

set, quàm bene illa grandis lex auribus totius mundi insonet? (D) *Disputare de Principis indicio non oportet: sacrilegii enim instar erit; dubitare, an sit dignus, quem elegerit Imperator.* Quæ denuntiatio, ut subditi oculos claudant, & cor aperiunt ad recipiendum, quicunque ad eos mittitur, regentem, profectò exinde vires suas habet; quod omnes pro certo existimant ac supponunt, principem (ut quam minimum dicam) non cæcò more quenquam eligere solere, quin prius eius prudentiam in bilance experientiæ pensarit; industriam in arduo quopiam negotio tractando permenisus sit; in laudabili quodam opere eas virtutes notarit, quæ in regentibus quàm maximè desiderantur. itaque nihil hîc (quod aliàs frequenter evenire solet) gratiam amicorum valuisse, à quibus Princeps rogatus, eum sublevarit: nihil privatam benevolentiam, cuius suasu ea gratia petenti facta sit: nihil lucri spem, munij publ. (quod vel auditu factum) publicæ auctioni subjectis.

Cum quodam die in Capite Luciani, plenus ac generalis Deorum utriusque ordinis, (E) maxumorum, ac minorum gentium, senatus convenisset, ac singuli in aureis solijs, magis aut minùs sublimibus ornatisque, & Iovi propinquiùs consedissent, prout cuiusque ætas & merita requirebant, Momus (curiosissimus rerum omnium, privatarum & conamunium, quæsitior, ac libertimus censor) in

in medium processit; nullo reverentiæ adversus tam gravem confessum signo exhibito, velut qui totus varijs cogitationibus immersus, nihil præterea vel attenderet, vel curaret: ac demum, Patres Conscripti, inquit, vos, qui primi Ordinis estis, compello; dicite mihi, per vestram fidem; itane fieri potest, ut sine rubore simul ac indignatione intueamini, tam vile vulgus vestro in numero computari, quod ne quidem dignum est, ut inter homines toleretur? Itane verò quibusdam è vobis haud dum fatis est, se (demus id sanè meritis ac laboribus ipsorum, demus gratiæ ac liberalitati Jovis) novissimè Deorum catalago adscriptos esse; nisi etiam post se trahant, & vi potius quàm ratione contendant, ut cellarij ministri, pocillatores, tympanotribæ, familiares servi, & ephebi in Deos referantur? Tum ad Bacchum conversus, quem integer Satyrorum, Faunorum, & Silenorum grex circumstabat; aspiciite, inquit, quæ hæ novæ imagines, quàm gratiosi vultus, quàm bella hæc Deorum ora dicam, an rostra sint? digna profectò, quæ cælesti nectare perluantur / ita manu quorundam lanigera femora indigitans, & pedes bifurcis ungulis calceatos, & hirsutum pectus, & hispidas barbas, & in frontibus cornua, & caudas non satis honestè tectas; videte, dixit, cuiusmodi Deos nobis faciat Generosus ille. Ad extremum orationem ita conclusit, ut magnopere suaderet, curandum

esse, ut Egregij illi prius ex integro homines fierent, quàm in Deos evasissent.

Tam acuti & pungentis sannæ acerbitas meritò etiam hodie expectanda foret, sicubi contingeret, ut ij, qui (nescio, quâ bonâ sorte) Principum gratiâ Grandes effecti, & in aula potentes, insuper tantum sibi audentiæ arrogarent, ut etiam alios, licet sensûs & intelligentiæ vacuos; vitijs autem tam inquinatos, ut bestijs similiores, quàm hominibus videantur, vellent post se inter Grandes efferre: juberentque pedibus (prope dixissem, ungulis) eatenus supra hominum capita ad culmen ascendere, quatenus qui Jus dicit & imperat, antestat ijs, qui imperia accipiunt & auscultant. Hinc tantopere veterum Romæ Annalium scriptores, ceu præcipuam subversi Imperij originem deplorant, quòd illud magnam partem, & ipsas Romæ æmulas Provincias, cuicunque regendum commissum fuerit, etsi ad nihil minùs quàm ad regendum apto; eo solùm nomine, quòd se in Evnuchorum gratiam, Libertorum protectionem, eorùmque benevolentiam penetrassent, qui, cum intimi ac familiares Cæsarum essent, omnia poterant. & quia hæc vilissima hominum scobs gloriæ sibi tribuebant, si plus auderent, quàm Imperatorem deceret, (ut qui de ipsis Imperatoribus faciebant, quod allubesceret;) infinita erat eorum infelicium turba, qui concurrerent, eorum manibus sacrificia offerentes, ample-

amplexantes eorum genua ante pedes projecti, & cum fœdissima adulatione id exorantes, quod cum bellâ sagacitate soror Hortensij, nobilissimi Oratoris, ab Lucio Sylla, cui cognomentum felici fuit, quondam deprecata fuerat. (F) Hæc illi fortè obviam facta, silentio ad eius latus accessit: cùmque limbum vestis quasi furtivè & per dissimulationem apprehendisset, celeri eum basio demulsit, cum tacito murmure (ita tamen, ut vel sic quoque intelligi posset) veluti secum sola ingeminans; utinam ab felice Sylla unum eius felicitatis filum mihi contingat! quod sanè mox obtinuit, ab eo in conjugium recepta.

Hinc illæ justæ populorum admirationes; hinc illæ non injustæ querimonix dicam, an quod revera sunt, maledictiones? cùm vident, caput Allij de crudo & arenti solo decerpi, & in altum attolli, & mox tantam illius estimationem ac reverentiam ipsis imperari, velut si Caput Jovis esset, intra quod etiamnum Pallas, Dea sapientiæ, habitaret. Quod planè id ipsum videtur esse, cuius causâ poëta Satyricus tam severo dente fatuos Ægyptios momordit, qui talia hortorum Zizania pro Dijs adorabant; eos ita inclamans;

O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis

Numina! Cui profectò persimile est, illos grandibus titulis & officijs onerare, quos nec natura, neq; ars pro regendis urbibus formavit, aut aliqua habilitate ad gubernandum,

disponendum, decernendum, jubendum, de publicis aut privatis actionibus judicandum instruxit: sed potius eò sine produxit, ut in suis fulcibus consisterent, ibique eò grandiores ac pinguiore fierent, quò profundius defossi humòque obruti laterent.

Et quis sibi, quâcunque adhibita vi, persuadere possit, utilitates publ. illi Principi sincere cordi esse, quem videt illarum administrationem eiusmodi manibus concedere, ut peioribus non posset, si eos odisset, quos amat? Cui rei confirmandæ audiamus, quamquam alias vix bene dignum audiri, magistrum Politicorum (atq; utinam nò etiam Atheorum) qui, cum identidem veterum temporum memorias revolveret, & tot suorum inordinatos eventus pervideret, apud se asseveravit; & postea (quanquam aliquando certius, aliàs dubitantiùs) palàm docuit, res humanas, etiam publicum spectantes, non gubernari consilio aliquo aut manu superiore: neque terram Cælitibus curæ esse, neque homines Deo: sed res universas, velut navem in procelloso mari sine gubernaculo relictam, casuum ludibrio esse objectas: & cæco fortunæ libitu temere nunc in altum, nunc deorsum ferri, aut jactari potius; non villas magis & pagos, quàm urbes & regna. Unum è præcipuis eventis, quæ eius animo impiam hanc opinionem impresserunt, fuit, quòd videret, Imperium in manus Claudij esse devolutum,

homi-

hominis non solum ad integri mundi vastissimam gubernationem omnino inepti, sed tam infelicis, ut ad sui ipsius directionem scelerato Liberto opus haberet: de quo nemo unquam putavisset eum iccirco tot annis fortunæ, tanquam carissimum pullum, in pectore latuisse, ut subito eum proveheret in lucem. Id igitur prodigij ubi Tacitus vidit, concitatis denuo cogitationum eius tenebris (quas ille pro luce habebat) definivit, prout vidit; nempe non esse, quod non videbat: quomodo enim Providentia & Claudius unà consisterent? Quod adhuc clarius pronunciavit, quando etiam de Nerone, Claudij successore, scribere occæpit. Ubi enim iste comparuit, (G) *mibi, inquit, quanto plura recentium seu veterum revolve, tanto magis ludibria rerum mortalium cunctis in negotiis obversantur. quippe sania, spe, veneratione potius omnes destinabantur Imperio, quam quem futurum Principem Fortuna in occulto tenebat.* Ita dicebam accidere, ut non credatur, in eo Principe Providentiam vel amorem inesse, qui subjectis non eiusmodi rectores imponit, qui ipsis sciant præesse; idque propterea, quod (dicamus, quàm fieri potest mollissimè) non in eâ, quâ par erat, æstimatione habetur illud, cuius præcipuam curam Principibus incumbere Theodericus R. putavit; & ex quo uno maxima ijs possit gloria enasci. (H) *Hæc libentius amplectimur, dicit ille, quæ nos meritò fecisse gloriamur. Diu quippe trutinan-*

duc est, cui traduntur examina : talisque debet à Principe deligi, qualis ab ipsâ potest Lege dictari.

Conducere autem videtur, hoc loco sapientissimi Regis effato stultissimum factum Imp. Caligulæ opponere: neq; enim aliorum cum minore dedecore, quàm ad stultitiam referri facti illius indignitas potest. Amabat iste ardentissimo amore, quo amari quidquam potest, de velocissimis Asturconibus suis aliquem: cui etiam Velocissimi nomen indiderat; quòd omnes alios, qui ab invicta pernicitate in pretio erant, longè antecelleret. (1) Eum sibi convivam adhibebat; idque omnino consentaneè: nisi quòd magis conveniebat Caligulam in stabulo diversari, quàm caballum in Imperatorio conclavi; dummodo uterque ad unum idemque præsepe. Serviebatur ergo bestię à præcipuis Palatinorum, qui ei inauratam avenam in grandibus catinis ex auro ministrabant; & similibus conchis pretiosissima vina in potum præbebant. Neque tamen hoc esse aliquid putem comparatione illius, quòd illum & designavit, & cum publica solennitate suum in Consulatu Collegam in sequentem annum dixit: & nisi fortissimi duo Tribuni, Cassius Chæreas, & Corn. Sabinus eum triginta ictibus è mundo eiecissent, infelix Roma Caballum vidisset cyclade hæteromalla in dorso, quasi paludatum Consulem in senatum intrare; & P.P. Conscriptos eundem pro suo Capite reverenter

reter excipere ; & sacerdotes in fastis. Historicos in annalibus scribere , *Consulibus Caligula & Velocissimo* ; illo quidem maximâ , isto verò optimâ suorum temporum bestiâ. Vocifere-
tur nunc Claudianus , indignatus , Eutropi-
um Evnuchum Consularibus falcibus ad mo-
tum fuisse ;

Omnia cesserunt , Evnucho Consule , monstra ;
si putare potest , majus monstrum esse , se-
mivirumhominem, quàm integram bestiam,
fuisse in Consulem electum.

(K) *Mopso Nisa datur : quid non speremus amantes?*
dixit apud Poëtam sapiens ille pastor Damon:
adeò illi inconueniens videbatur , tam nobi-
lem sponsam sordido bubulco obtigisse , ut
idcirco putaverit , nihil jam obstare posse, cur
non quivis vilissimus magni se facere , maxi-
mâque sibi polliceri possit, & ad quamcunque
excelsam fortunam appetendam prodire in
medium. Quod sane necesse est evenire ,
quando ipsis factis declaratur , inhabilitatem
nihil afferre obstaculi, quin ad summos hono-
rum apices via pateat , quò aliàs tantùm ma-
ximis hominibus fas erat adspirare audere,
neque aliter quàm per grandium meritorum
gradus ascendebatur. Econtra qui digni sunt,
& meritò laudi sibi ducunt , de ipsis dici pos-
se, quod olim de famosissimo Epaminonda ;
(L) *Honores ita gessit , ut ornamentum non accipere ,
sed dare dignitati videretur ; videntes, dignitatem
assumptorum indignitate conspurcatam esse,*
indi-

indignantur, & ab tali, propemodum erubescendo honore sese subtrahunt: prudentissimo Catonis senioris dicto confirmati; (M) *malle se, homines querere, quare Cato statuum non habeat, quàm quare habeat.*

Jam verò illud quoque periculi memorandum est, in quod perfacile est incurrere, cum à justo ad iniquum declinatur, sive circa gratiam erga veteres intimosque ministros; sive circa remunerationem etiam erga posteros illorum, quorum meritis Principes plurimum se obstrictos fatentur. Hosce igitur titulis honorare, eminentiâ inter pares augere, ad gradus evehere splendore honorificos, & lucro faciendo commodos, facile permittitur: quantumvis ratio alia aut meritum non subesset præter Principis voluntatem; cui utiq; potestas est, de suo, quod lubet, faciendi: nisi quod fortè reperientur, qui de tali gratioso illum jocum repetant, quo à Gallione Senecæ fratre Claudius Imp. post fata inter Semideos relatus, festivissimè derisus fuit, velut (N) *unco tractus in calû;* in vicem scalarum Gemoniarum, quas cœnitus erat; id, inquam, conceditur: Neutiquam autem, ut cum majore aliorum damno, quàm suo lucro, in administrationem aliquam regiminis adhibeantur, ad quam certæ habilitates requirantur, quibus isti destituti sunt, & quas illis Princeps infundere non potest. Auscultate nunc, & si quâ in re corrigi illæ definitiones Senecæ possint, advertite animum:

num: id enim vobis licitum esto. (O) Navis bona dicitur, non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui argentum aut aureum rostrum est, nec cuius tutela obore calata est, nec quæ fisci & opibus regis pressa est; sed stabilis, & firma, & iuncturis aquam excludentibus spissa, ad ferendum maris incursum solida, gubernaculo parens, velox, & non sentiens ventum. Gladium bonum dices, non cui deauratus est balthus, nec cui vagina gemmis distinguitur; sed cui ad secandum subtilis acies, & micro munimentum omne ruiturus. Regula, non quam formosa, sed quam recta sit, queritur. Eo quodque laudatur, cui comparatur, quod illi proprium est. Navis, quæ solum speciosa, multoque auro fucata est, tunc usurpetur; cum tantum voluptatis gratiâ vicina littora obeuntur: ensis non huius gemmis inclytus, ad ambitionis pompam latus adstringat: regula aurea ducendis lineis serviat; quæ usum nullum habent, nisi chartam illinere. Aliam trahium compagem tempestas & navale prælium requirunt; aliam chalybis temperaturam pugna & duellum; aliam normæ directionem fabrica: quod totum in re, de qua disputamus, est dicere, ad alios gubernandos alium virum designari oportere, quam qui solâ apparentiâ laudem ferat. Non tam crasse hallucinamur, cum id nostra interest, nec tam stulte judicamus, aiebat Plato, (P) ut, cum navarcho opus est, qui per immensum & tempestuosum mare nos ferat, rejiciamus expertissimum, eò solum, quod male vestitus, ambustus solibus, facie inanem fit;

fit ; & cum deligamus, qui habitu, vultuque, & moribus elegans, benefactor sit & amicus; idem tamen marium, & tempestatum, & malaciæ, & velorum regendorum, ac temonis, facile omnium ignorantissimus. Serviet forsitan iste ad molliores usus; neque sine eius comodo: non item ad tale iter; nisi fortè gratum esse vobis potest, unà navis ac vestri exitium.

Ita ijsset Atheniensium Resp. Si Timotheus, qui eâ tempestate rerum potiebatur, tam fatuè consensisset, quàm alij eum rogaverant, ut exercitibus, quos nescio ad quod difficile, & ancipitis aleæ bellum mittere parabant, præficeretur quispiam, ad omnia alia, quàm ad arma, aptior: campo quidem perhabilis, sed cùm sementis facienda, non inunda pugna foret. (Q) Oratores, qui in negotia Reip. ampliùs, quàm communi rei expediret, se intruserant, cùm diu per omnem viciniam vestigassent, qui ducendis copijs, & bello feliciter patrando maximè idoneus esset, denique in hominem inciderunt, qualem omnino quæsierant: eumque ad Timotheum adduxerunt, plurimùm eius proceritate ac robore delectati. quippe neque Athenis, neque in omni circum regione memorabant, quenquam eius mensuram molis æquare. Accedebat optima membrorum inter se proportio, quæ sculptoribus posset pro forma & exemplo esse, Atlantem facturis, in dorso cælum

lum è marmore portantem. igitur circa eum admirabundi, monstrabant illa ingentis modi præcordia, illud robustissimum tergi latifundium, illos prævalidos artus, illos musculorum colles, illos juncturarum nodos; nec istarum laudum modus ac finis erat, quando Timotheus stultissimæ garrulitatis pertæsus, Belli ductorem quæri, respondit, non operarium vel bajulum. nam munus exercitibus imperandi, non esse onus jumenti: *non, per Deos; sed serat hic stragula Imperatori: is autem eligatur Imperator, qui videat ea, quæ à fronte sunt, & ea quæ à tergo.* Aliter (& poterat sanè adungere bellissimum illud Poëtæ Menandri dictum) (R) qui universis copijs præest, cùm nunquam legionem duxerit; & qui legionem ducit, cùm nunquam miles fuerit; ubi ad conflictum accesserit, *Hecatomben hostibus adducit*; tot boves sacrificio immolandos, quot milites armis dimicatu-
ros.

Vertamus nunc paulisper ad eos orationem, qui tam audacter eò se ingerunt, ubi Atlante opus est; & ea munia ambiunt, ad quæ sustinenda humeros nō habent, tanto rerum ponderi suffecturos. (S) Invenire est triobolares homulos, inquit Plato, qui instar eorum, quos manibus lictorum elapsos, pernix fuga in templum ad asylum subduxit, à manuali opificio ad Philosophiam transfultant. heri adhuc supparo ventrem cincti, in officina toto brachiorum robore desudabant; hodie
pallio

pallio philosophico involuti, sedent in sublimi; sententiam dicunt, decernunt, docent; sectam auspicantur, cum nusquam discipuli fuerint; à seipsis repente nunc Magistri facti. Similes planè fabro cuiquam, qui corpore pusillus, elumbis, & varus, strabo, & pessimi aspectus; ac morum etiam vultu ipso sœdiorum, recoctus ad fornacem, oculis lippientibus; & calvitie deformis; ubi ab incudè & malleo prorepfit, & semel atque iterum in balneo sese abluit; tanquam ibi cum extimo carbonum atrore, & camini fuligine, etiam reliquas inseparabiles absurditates relinquere potuisset; egressus inde, totus est in se comendo; perpoliando, exornando: jamque elegantem vestem indutus, Cypriò se pulvere conspergit, & odoribus imbuat. ita interpolatus; nescio quàm bellus sibi videtur; ita ut etiam Narcissus in formæ judicio præipso foret sententiâ casurus: procurrat deinde; asperam & callosam dextram extendens, conjugem ducturus; non ut Vulcanus Venerem; sed honestam & prænobilem puellam; cuius inelytò sanguine ipse quoque generosus fiat. Ita ille de philosophastris Atheniensibus: & ita pariter alius potest cum proportionem dicere de ijs, qui ad omnium difficillimam, ut Xenophon aiebat; & nescio quàm divinam artem hominibus imperitandi, cum intolerabili temeritate se intrudunt; licet antehac in non minus diverso, longèque remoto negotio

tio exercitati, quam colonus ille Persa : (T) qui cum Artaxerxi inusitatae magnitudinis pomum ex horto suo obtulisset, insipiens Rex, quem suo pomario praeficere debuerat, confestim regentem urbi imposuit; affirmans, eum, qui industriâ & prudentiâ suâ potuerit poma ad tam insolitam magnitudinem perducere, etiam studij atque sensûs abunde habiturum, quo ex parva civitate grandem efficiat. Hinc illæ tam acerbæ, neque semper injustæ exprobrationes, quibus eorum errores in regendo à sagacioribus traducuntur: in eum ferè modum, quo inclytus Castriotus, cognomento Scanderbeg dictus, (V) arrogantiam Balabani Turcæ, hominis agrestis, & nuper ab arato ad ducendos exercitus praepere ducti. Ab hoc cum generosissimus Princeps ad certamen provocatus, insidiosum etiam donum accepisset, vicissim ei vomerem, vannum, ligonem, runcinam, cæterumque instrumentum rusticum submisit: ac responderi iussit, hæc esse arma, quæ colonum deceant; non ens, nobilitatis indicem; & virgam, Imperatoris insigne. Poneret illa modo ante se; visurum, uti omnia sponte ei essent in manus convolutura, & ad notos callos, quos ei tot annorum usu induxissent.

Neque idcirco, quod in quibusdam minutis rem vobis (vestro quidem iudicio) feliciter successisse cernitis, confestim putetis velim, tantum vobis iudicii & experientiæ ab-

K

unda-

undare, ut ad quasvis, etiam summas res agendas, vos ingerere tutò possitis.

(X) *Non ideo debet pelago se credere, si qua
Audet in exiguo ludere cymba lacu.*

Bene etiam Philosophus (Y) subnotavit, decipi vehementer, qui credunt, virum in Rep. vel alio absoluto imperio versantem, non differre speciatim à patre familias; sed eâ tantum ratione, quâ multum à paucis: *quasi magna domus nihil differat à parva civitate.* Veniat vobis in mentem illius Portij Latronis Oratoris, aut veriùs Sophistæ: qui cum de schola, ubi coram adolescentibus discipulis suis declamitârat, in forum ad causam maximi momenti agenda egressus esset, (Z) ubi conversos in se Judicum oculos, & conferti populi expectationem vidit, tantopere conturbatus fuit, ut non advertens ad dicendi regulas, Orationem suam à grandi solæco inceperit: mox omnino ita ab memoria destitutus fuerit, ut opus fuerit ei permittere, ut à foro ad templum, ab aperto cælo ad umbram & angustias, à multitudine ad paucorum conventum translato iudicio, rationes suas & sententiam proferret. Ita de illo pater Senecæ recenseret, cum salubri documento, quod etiam Stoicus, eius filius, quanquam verbis, generalioribus repetivit: (Aa) *debet semper plus esse virum in latore, quàm in onere.* Qui vult in se grandia munia suscipere, eum oportet iudicio & scientiâ instructum esse, sagacitate & industria,

industria, magnanimitate & patientiâ, efficacia & dexteritate; ad summam, viribus, quæ assumpto negotio superiores sint: eâque præsentarias habere (non tantum in spe) quarum mensuram à præteritis factis reposceti, & ad leviora aggredienda sibi animum ex gravioribus facere, quæ bene peregerit. Hinc videmus (pergit senior Seneca, de suo tempore similitudinem captans) (Bb) quòd *Gladia- tores gravioribus armis discunt, quàm pugnant: diutius illos magister armatos, quàm adversarius sustinet. Luctatores binos simul, ac ternos fatigant, ut facilius singulis resistent. Cursores, quò intra exiguum spatium de velocitate eorum iudicetur, id sæpe in exercitatione decurrunt, quod semel decursuri sunt in certamine*

Qui ita incedit, fidenter incedit, quia paulo minus quàm securè: non vacillabit, quia non specie Belli inebriari se permisit, quin ad pericula respectaret, quæ sub officio regendi, & splendidis munijs latent: non plus honoris & gloriæ habentibus, quàm oneris, quo caput pertundatur, nisi plenum sit cerebri; & cor rumpatur, nisi vires habeat ad ferendum non impares. Et sanè augurari non possum, quam ob rem Stoico audax illa temerarij, & ab omnibus poëtis millies recantati Phaëthontis alacritas placuerit, ut eum in exemplum generosissimi spiritus, qui cum heroica virtute ac magnanimâ reperiri usquam possit, proponere institerit: (Cc) Vide, quàm altè

*K a**ascendere*

ascendere debeat virtus. Solem quoque inducit, patrem adolescentis, qui cum poetica amplificatione ex Ovidio, illi describat difficillimum illum, ab horizonte per Orientalis convexi abrupta ascensum: deinde horribilissimam abyssum, quam sub pedibus intueri necessum sit, quando in cæli vertice sub meridiei punctum consistitur; in tam incredibili altitudine, ut vix non ipsi Soli vertigo caput excerebret: deniq; præcipitem per declive Occidentis descensum. quod si ardentium sonipedum ferocia accedat, quos ille, jam tot sæculorum auriga, & quotidie non minùs eorum contumaciâ eruditus, quàm ipsi ad eius imperia vocemq; assuefacti sint, nihilominus vix potest in ascensu habere morigeros, aut per deflexum fræno parentes: inter hæc tamen jam ita semper tritam posse viam tenere, ut inde ne tantillum exerret, aut sibi sinat habenas de manu excuti; maxime cum in terrificos monstrorum horrores, quibus Zodiacus & cælum plenum est, incurrere continget: id enim vero opus plenum laboris & industriæ esse. nihilominus *hæc cum audiisset ille generosus adolescens; placet, inquit; via: ascendo. est tanti, per ista ire casuro. Iunge datos currus.*

Ne cesse est profectò, bonum Senecam hac vice maximâ comparisonum inopiâ laborasse, quando adactus fuit, à vitio imaginem virtutis emendicare: nisi fortè quatenus virtus Senecæ permultum de Phaëthonte habet: dum

dum audacem requirit (ipse animosam vocat) etiam ultra id , quod vires ferunt. Melius , nisi fallor , ad argumentum meum faciet temerarius iste aurigator , pro complemento mihi futurus illius modici , quod adhuc dicendum restat ; nempe ut ex eo , quod cum ipso accidit , ostendam , necessario contingere debere eius similibus , qui cupidissime ambiunt illa sibi adsumere , quorum primo aspectu Ohe ! exclament , quàm hoc splendidum est , & sine comparatione gloriosum ; diei currum regere , gubernare naturam , negotijs Universi leges dare ? nec simul vident , quàm id difficile , & plenum periculi sit ijs , qui non sunt Sol quispiam , plenus luce scientiæ , plenus calore spiritûs , providentiâ partibus nullis addictâ , cùm sit Cor Universi ; neque in suis motibus malè regulatus , qui omnium rerum motui pro regulâ est. Insiluit igitur Phaëthon in currum , & cursui dedit initium :

(D d) *Sed leve pondus erat , nec quod cognoscere possent Solis equi ; solitâque iugum gravitate carebat.*

Quod simul ac sensere , ruunt ; tritumque relinquunt Quadriunges spatium ; nec quò prius , ordine currunt.

Ipse pavet ; nec quò commissas flectat habenas , Nec scit , quâ sit iter ? nec si sciat , imperet illis.

A. Plin. in præfat. B. Plin. l. 34. c. 7. C. c. 27. D. l. 2. de Cel. t. 4. E. Plin. l. 2. c. 65. F. L. Disputare. C. de crim. sacril. G. in Concil. Deor. H. Plut. in Sylla. I. Annal. l. 3. K. Cassiod. var. l. 5. ep. 40. L. Dio. l. 59. Xiphil. in Calig. M. Virg. Ecl. 8. K 3 N. Ju-

N. *Iustin. l. 6. O. Plut. in Apoph. P. Xiphil. in Claud. Q. Ep. 76. R. de Rep. S. Plut. an seni &c. Stob. serm. 54. T. Stob. ibid, V. de rep. l. 6. X. Plut. Apoph. Y. Vita Scand. Z. Ovid. Trist. l. 2. Aa. Arist. 1. polit. c. 1. Bb. Sen. Controv. præfat. l. 9. Cc. de tranquil. an. c. 5. Dd. de provid. c. 5. Ee. ibid. Ff. Metam. l. 2.*

VII.

CATARACTÆ NILI.
BLATERONIBUS PROPRIUM
ESSE, VEL SURDOS REDDERE,
QUI IPSOS AUDIUNT; VEL INFU-
GAM CONIICERE, NE IPSOS
AUDIANT.

MEtus atque horror, neque tamen minor voluptas est, terribilem istam, simulque delectabilem, quia innocentem, decidui Nili prolapsionem aspicere: qui intra angustissimas fauces durissimæ & ineluctabilis rupis, exili tantum fissurâ diductæ, velut Rex quispiam injusto carcere conclusus, irascitur, spumat, fremit, eminatur: & quia totum id irritum ad accelerandum exitum furore, intumescebat, seque ipsum urget, & tanto impetu foras propellit, ut neque currere, nec simpliciter præcipitare dici possit. quippe ubi ab ostio eluctatus est, in tam immensæ altitudinis voragine se devolvit, ut vel aspicientibus horror ossa concutiat. Verum, ut dixi, ruina hæc illi ipsi est innocens: nam in hac planitie leniter

ter simul & celeriter ex fragmentis suis in unum collectus, mitigatâ jam indignatione, quæ illum ad tam furiosum præcipitium impulerat, tranquillus discedit. An autem non ille vobis videtur velut in pedes erectus stare? aut sicut de Araxe, qui similem in modum ex alto deijcitur, Pomponius Mela scripsit, *(A) aquis pendentibus, semetipsum sine alveo ferens, incurvus, arcuatæque amne?* Et quidem aspicere, quomodo decidens undarum procella, scopulorum illisa verticibus, in tenuissimos nimbos dissipetur, quibus latè adjacentem viciniam perpetuè irrorat; tum illam colorum, velut in Iride ludentium, miram varietatem, spumosis alboribus interfusam; haud dubiè tam jucundi res spectaculi foret, quæ transeuntium morari iter posset, si non insanus strepitus, & intolerabilis plane fragor viam nobis in diceret, qui habitatores ex istâ, cuius etiamnum circum sparsa hæc vestigia videtis, olim civitate ejecit, nunc in desertum, silvescente: qui non patitur, ut sine surditatis periculo longius: quàm brevissimè hæc subsistamus; donec scilicet ex ista undarum tumultuosa diluvie perdiscamus, quantum fastidium importuni illi garritores afferant, qui non sine offensione alienarum aurium, homines velut sub Cataracta Nili volunt detinere.

Ita est. Venit hoc Regale flumen ab Æthiopia, inter spatiosos riparum margines continentem planitiem secans, nisi quâ famosæ E-

lephantinæ finibus appropinquat, aliquot duntaxat passuum millibus distans. *At ubi in scopulos cautum intravit, spumat, & illi non ex natura sua, sed ex iniuria loci color est. Tandem eluctatus obstantia, in vastam altitudinem subito destitutus cadit, cum ingenti circum iacentium regionum strepitu, quem perferre gens, ibi à Persis collocata, non potuit; OBTUSIS ASSIDVO FRAGORE AVRIBVS, & ob hoc sedibus ad quietiora translatis.* Jam quid aliud facit importunus locutuleius, quàm exonerando semper plenum, & volubile infinitorum verborum flumen (quæ undenam scaturiat, paulo post videbimus) grandi tædio & tormento audientes afficere?

Haud secus, ac Pharios ubi sese Nilus in agros,

Ætiopum præceps scopulis devolvit; in auras

It fragor immanis; cælique ruentis imago

Existit, miseris stupidas agrestibus aures

Obtundens; cogitque domos statione movere.

Celerrima illa & pæne fulminea agitatio, quâ serpentes tenuissimæ linguæ filum vibrant, multos facit credere, tres ipsis in ore lingulas stare, non unam duntaxat, tribus parere aut similem. Illa dicendi eluvies, quâ (C) Palæmon Sophista auditorum aures inundabat, Dionysium Rhetorem permovit, ut diceret, os hominis illius duodecim vastos canales habere, unde totidem fluvij egurgitarent:

rent: & linguam eius tam longam esse, ut eam cubitis metiri oporteret, sicut grandem Mensium columnam, in qua Ægyptij quot diebus Nili incrementa adnotabant. Pericles aliàs in dicendo potentissimus, ita ut eum Aristophanes (D) *fulminare, tonare, permiscere Græciam* quereretur, agnomine tamen *Lingua* vocitabatur; quasi totum, quid erat, lingua esset; ferme quemadmodum ille Alpestris, se à capite ad pedes meram frontem esse iactavit. Quis mihi nunc similia reperiet, aut competentes titulos, quibus exprimam, & indigentem eum, qui non est aliud, quàm immensum quoddam verborum diluvium, sine vigore eloquentiæ, sine magisterio artis, & ingenij amænitate, sine ordine, iudicio, sensu? hisce enim partibus destitui proprium est eorum, qui garriunt; non quòd sciant, quid loquantur, sed quia tacere nesciunt; cerebra infelicitè sæcunda; quæ instar matricis, abundantia muci prælubricæ, nullam cogitationem intus concipiunt, quineam priusquam maturuerit, abortiendo potiùs per os eijciant, quàm pariant. Hoc ita universim dictum satis sit: nunc particulares quorundam rationes inspiciamus.

Et primò quidem, quamcunque rem etiam minimam denarrent, ita eam repræsentant longè majorem, quàm revera sit, ut hunc eorum morem non possim veriùs exprimere, quàm famosæ illius bovinæ pellis ob-

K 5

jectu

jectu, quæ à fugitiva Didone in minutissima
 fila dissecta, cum prius vix paucorum pedum
 terram obtexisset, postea ad ingentis spaciij
 ambitum complectendum suffecit, in quo
 Æneas, ad terram Africam tempestate ap-
 pulsus

(E) *ingentia vidit*

*Mænia, surgentemque novæ Carthaginis Arcem:
 Quam mercata solum, quantum circumdare tergo.
 Taurino posset, facti de nomine Byrsam
 Dixerat, aut mercis Dido Sichæia dolose.*

Ita hi extenuando, diducendo, in girum tra-
 hendo, quantumcunque modicum sit, quod
 referunt, tantum spatij comprehendunt &
 loci, & temporis, & rerum, quas sive ex ve-
 ro, sive ex imaginatione etiam falsas adjun-
 gunt, ut abunde materiam Iliadi aut Odysseæ
 subministraret. Talis erat ille, quanquam si-
 ne nomine, celeberrimus Linguleius, qui se
 jactabat de quovis tenuissimo argumento
 centies abundatiùs, quàm ullus alius etiam de
 copiosissimo, dicturum. (F) Verùm quàm
 stulta fuit promissoris huius propositio, tam
 prudens Agesilai responsio: id nempe tan-
 tundem esse, ac si sutor gloriaretur, se infan-
 tis pedibus gigantæos calceos inducturum.

Quid autem de fatuo illo declamatore ar-
 bitramini? quem memorant Stentoreâ voce
 auditores in vicino stantes, propemodum fur-
 dos fecisse: non sanè mitiùs vociferari soli-
 tum, quàm si ipse in Abilæ vertice staret, &
 audi-

auditores in Calpe. tam insani moris admonitus, cum acriter *mensuram vocis* repoposcisset, nunquid putatis, illam bene reddi potuisse; *mensuram loquentis esse distantiam audientis*? Ita profecto ijs, qui immodicè ultra omnem veri, imò possibilis speciem cuncta amplificant, ex Pygmæis Polyphæmos, & ex omni silicè Caucasum elaborantes; res ante oculos ponenda est, de qua differunt; & in manu fascis omnis generis mensurarum, sive multum, sive parum dicendum sit; ut sic eas adhibere condiscant, quæ merito argumenti convenient. aliter enim nunquid stulta laudatio fuerit, longissimâ perticâ uti, ut trium digitorum festucam metiare? Equidem valde dissimile fuit Platonis factum; neque tamen Diogenis reprehensione caruit; quando ille amphoram vini rogatus, pro sua munificentia totum ei dolium submisit: unde non aliam ei gratiam retulit, quàm ut mordaci eum sarcasmo peteret. Namq; ubi primùm eum obvium habuit, (G) exclamavit, qualem te Philosophum esse putem? si ex te quæreretur, duo & duo quam summam faciant, num tu fortè viginti, & non potius quatuor responderes? Jam quid tibi de eo videtur, quòd ampullam rogatus, dolium respondisti? & cum amplo cachinno ludibundus Platonem verecundantem reliquit. Volunt igitur, res sibi ipsis semper æquales esse, quas velut ex naturali effigie repræsentant; neque vident, eas post immoderata illa augmen-

menta, & magnificentias, tantò minùs easdem fore, quantò nunc seipsis grandiores fuerint : unde quotquot in illas incurrerint, eos similem ridere risum deprehendes, qualem M. Tullius risit, quando semitruncam fratris sui, qui vix mediocrem viri mensuram æquabat, imaginem, altitudine gigantis erectam conspexit; gratiosum jocus, *(H) frater meus dimidius maior est, quàm totus.*

Non me quidem latet, Oratores, & multò magis Poëtas (utrosque tenerè & pæne usque ad anxietatem religiosos) frequentem in usu habere unam è Figuris suis, cuius ea vis est, ut, si ita videbitur, res centuplò aut etiam amplius, dicendo supra id quòd verum est, majores efficiat: aiuntque mentiri, quod aliàs omnibus in vicio ponitur, in illa, utpote cui per naturam insit, virtutis esse. Sicut optimi Architecti nonnunquam magnâ cum artis regulâ, ab arte atque regula discedunt; dum columnarum stilos, quando in præalto positæ, conspici infernè de plano debent, ultra justum modum grandes faciunt: ne si ad ordinariam eas mensuram exigerent, pumilæ viderentur, & totius ædificij proportionem confunderent. Nunquid autem è longinquo videre est, res non aliter nisi verbis representatas intueri? Misera igitur Veritas, nisi illi mendacium opituletur: & supra verum augendo, non sinat infra verum comparere! *(I) Quem in finem Stoicus dixit; annis hyper-*

hyperbole extenditur, ut ad verum mendacio veniat. ita inquiunt, istius hominis puritate vinci candorem nivium, illius constantiâ immobilitatem rupium, huius velocitate alata ventorum flabra, aut ingenij capacitate vastitatem Oceani superari, & nescio quæ alia : *nunquam tantum sperat hyperbole, quantum audet: sed incredibilia affirmat, ut ad credibilia perveniat.* Si igitur illa non pro certo id omne affirmat, quod supra id, quod verum est, dicit, profectò jam eos hyperbole non tutatur, qui totum id sibi pro certo credi volunt, quod narrant; neque auditoribus, uti illa, liberam credendi potestatem faciunt, plurimum velint, seu minimum quàm possit, hoc est, unum de centum. Accedit, quòd ipsa Ars non nisi rarissimè, & in magna necessitate, hyperboles usum indulget: ne scilicet, præterquam quòd Orationi fidem detraheret, etiam tædium conciliet; sicut illi eveniret, qui desiderans se pro grandi haberi, continuò grallis suspensus incederet.

Altera Nili cadentis proprietas est, tantum fragorem excitare, ut præter illum audiri vox nulla alia possit; ita omnium aures obstupescit, omnem sonum absorbet. Similiter insatiabilibus illis garritoribus unicè proprium est, ut soli audiri velint. Igitur quidquid novi rumoris referre incipiunt, ne polyphus quidem tot pedes habet, quot ipsi per omne circum latus expandunt. Jam hoc indicant postea dicturos; jam illud per transennam atque

que eminus commonstrant, paulò inferiùs ex integro producendum: unum factum exponunt, atque interim decem alia promittunt; fidemque suam non minùs sincerè exsolvunt, quàm liberaliter obligarant: & in singulis usq; à primo ovo, & mundi creatione auspicantur initium. ipsa quoque deductio milvij volatui persimilis videtur, centum giros, unum ex alio implicantis, neque unquam ex eodem loco extricare se valentis. O prodigium! (K) exclamat Plinius Senior super paucis passuum millibus, quæ fretum Gaditanum distendunt: & mox causam suæ admirationis subjungit; *tam modico ore tam immensa aquarum vastitas panditur!* quasi ab tam angusto ostio totus ille grandis Oceanus exisset, in quem per illud fretum intratur. Admiratio meritò apud eos extitura, qui viderint, ab uno ore, cuiusmodi aliqui habent, tam ingens verborum diluvium dimanare: quo, sicut Oceanus omnes terræ cavitates explet, ipsi quoque totius humani generis aures implere collaborent; ignari, aures esse voragines, quæ fundum non habent. Lucanus poëta pro actu tyrannidis in Cæsare abominatus potius fuit, quàm recensuit, illud; (L)

*Omnia Cæsar erat. Privata Curia vocis
Testis adest.*

Eccere in fabulonibus istis: ubi enim comparuerint, jam nō Mercurius venit, quia silentium reperiatur, ut antiqui putabant; sed quia
id

id faciunt: jam omnes necesse est coram illis muti sint, ubi vellent etiam surdi esse. Quod si fortè colloquio cuipiam interveniant, non aliter id suâ importuna garritione confestim obruunt dissipantque, quàm Ovidius (M) elegantissima inventione fingit Æneæ accidisse, qui in littore stans, multa cum sedulitate moliebatur, nescio cui, in arena obsidionem, insidias, excidium, & sexcentâ Troiæ infortunia designare: nec adhuc partem unam probè satis delineârat,

*Plurâque pingebat, sâbitus cùm Pergama flûctus
Abstulit.*

Deinde tanquam si linguati isti justè metuerent, ne viva, quam in ore habent, infinitorum verborum scaturigo, quibus universum istud inundant & putrefaciunt, unquam exsiccetur, omni modo providendum putant, ne sibi materia blaterandi deficiat, quidquid novi moris excogitari potest, in repositoria congesto. igitur audietis eos minutatim edisserere, quid in dies singulos in Cathaio, & prope etiam apud Antipodas contingat: ita ut credere lubeat, eos adhuc tabelliferas columbas alere, quarum hodieque in Oriente usus est; aut illos velocissimos Theodosij cursores, qui ad extremos mundi fines intra paucos dies eundo redeundoque fecerunt, ut mundus posset parvus videri; aut Ventos, qui explicatis alis in comitatu Ælij Veri currebant; aut si hæc non sufficiant, hippogryphum

phum Astolphi, vulturem Icaromenippi apud Lucianum, vel pennata Persei talaria esse indeptos; & si quod aliud pernicitatis commentum poetæ habent: quin imò eos Gygis annulum habere, cuius virtute invisibiles effecti, omnibus Principum secretis comitijs, conventibus bellicis, & paulò minùs quàm arcanis cogitationum consilijs interveniant, quibus magnates suo in capite senatum faciunt. Tantum scilicet omni de re ac negotio sciunt edicere: idque tam affirmatè, tanquam omnia oculis inspexissent.

In historia naturali Plinij (N) reperietis, quondam in Colchidis regno juxta fluvium Antemunta, urbem floruisse Dioscuriadem, in qua (res dictu mirabilis) trecentas dissimiles linguas ab convenis diversis gentibus audire erat: *Et postea à nostris, ait ille, centum & triginta interpretibus negotia ibi gesta.* Vos quidem narrationi meæ fidem non adhibebitis, quantumvis auctorem prodam Timosthenem; qui si locutus est, sicut scripsit, fuerat fortè ex illo Hyperbolicorum numero, de quibus paulo antè sermo nobis erat. Sed ut à proposito nihil abscedamus, qui de solennibus istis rumorigerantibus præconari quempiam audiet, quid per quatuor orbis plagas fiat aut cogitetur, statuet sanè, in illo tam vasto Ore generalem omnium nationum conventum agi; ibi commune omnium Principum & Rumpub. tablarium esse, universale omnium
totius

totius mundi negotiorum emporium. Neque est, cur illos etiam de privatis familijs vestrarum urbium interrogare omittatis, quod vobis penitissimam rerum omnium à maximis usque ad minimas; quæ videri possunt; quæ non videri; anatomiam sub oculos ponant. Omnia enim perspecta habent; quia omnia hariolantur; & quidquid sciunt, liberrimè explicant. Unde merentur, ut de ijs dicatur, quod Ariston de ventis inquiebat, (O) ex illis maximè inverecondos esse; qui alijs vestem sublevant, eaque detegunt, quæ imprimis operta volumus.

Eat nunc; qui magni momenti secreta habet; atque istis lubricis prodigijsque linguis thesaurum suum concredat; & quàm potest fortissimè impresso anulo (quod Alexandrum Hephæstioni fecisse memorant) eis labia obstringet. Etenim ne si tenacissimâ pice nautica, quâ triremium commissuras oblinimus, ijs os obturaveris, effeceris, ut silentium teneant; rumpendi; nisi efflaverint. Ubi primum per unam aurem arcanum quid concepère, confestim id ipsum sentire incipiunt, quod Ælianus (P) gravidis leænis scribit accidere, acutissimis nempe leunculorum unguitulis ventrem eis scalpturiri; ideoque levandi cruciatus gratiâ, eas sibi nixu partum maturare. Jucundum est, videre nonnunquam, ut homines isti sibi ipsis ad tacendum vim inferant; ita tamen, ut ipso silentio commissa evulgent. Itaque dicunt, se

L.

qui-

quidem apprime scire; nolle tamen prodere, quis, quid, ubi: & cum tot ambiguis vocibus, truncatis periodis, universalibus terminis, tantum denique de illo dicunt, quod dicere non volunt, ut etiam non dicendo, sagacibus auditoribus id abunde aperiant: quo modo salvâ, ut illi putant, arcani fide, exhalant loquacitatem suam.

Verum satis nunc de istis: recedamus hinc pauxillum, priusquam intolerabilis ruentis Nili tumultus aures nobis exfurdet. Et ecce hic ipse noster abscessus propriam molestissimorum blateronum qualitatem denotat, dum longissimè aufugere cogunt eos, qui semel experti sunt, quàm longa & cruciabilis mors sit, illos audire debere. Quâ in re omnino idipsum cum eis renovatur, quod Plutarchus refert ab exercitu Rom. factitatum, quando Marcellus Syracusas obsidione premebat. Tantam ediderat (Q) prodigiosus ille Briarêus (ita Archimedem nominaverat Marcellus) ingeniosissimis, sed terribilibus suis machinis, navium Romanarum stragem, alijs quidem speculorum ope (novo, & in hunc diem ignorato artificio) radios solares ardentissimè reverberantium, inflammatis & exustis; alijs ferrearum manuum unco per proram apprehensis, & in altum velut in pedes validissimè erectis, ac mox iterum toto pondere in profundum & subjectas cautes dejectis: & quæ alia illius ingenij militaria inven-

inventa erant, quibus Romanos sine intermissione ita affligebat, ut nunquam maximus ille Vir in manibus compareret, aut ex funium vel lignorum motu signum eius adventus caperetur, quin extemplo obsidentes horrore perculsi, in confertam fugam desperabundi se darent: ita ut aliud contra Archimedis machinas munimentum non esset, (R) quam in remoto subsistere. In hunc omnino modum Stagiritæ immani culpam garritori respondit: qui, cum cum longissimi fabulamenti tædio jam prope confecisset, neque adhuc finem posset aut exitum invenire, in importunam prorumpens exclamationem, quâ videbatur novum sermonis caput reperisse, philosophæ, inquebat, quæ tibi sententia est? dic sodes ex animo; num tibi ista mea oratio non plena miraculi videtur? eccuius miraculi, subrisit Aristoteles? hoc certè crediderim omnium longè maxumum esse, si quis sit, qui pedibus valeat, quibus se hinc auferat, & tamen velit ad te audiendum resistere. quo dicto, ipsi quidem linguam in ore reliquit, suas verò aures aliò asportavit. Et sanè ei, qui vel parum sensûs habet, non leve tormentum est, longam & malè affectam orationem auscultare debere: ita ut ipsa momenta videantur in dies & menses exerevisse. Et sicut in Plauti scena Sosias ille Amphitryonis servus, cum dixisset, nunquam se noctem, ex quo in vivis esset, illâ, quâ Hercules conceptus fuerat, triduum

æquante, longiorem vidisse, exceptionem subjunxit,

(S) *nisi item unam, verberatus quam pependi perpetē*: ita non mitius affligitur, qui ineptum audire fabulatorem debet; nisi fortē intolerabilius putetur, brachijs, quā auribus suspendi? Unde existimo, Agidem illum, celebratissimi nominis Regem, egregium dedisse Spartanæ suæ tolerantia argumentum, quando orationi, quam legatus Abderitarum coram ipso longē molestissimam recitaverat, nullo vel in oculis, vel reliquo vultu offensionis signo edito, immotus assedit; quanquam ea sine fine, & in re insolenti propinqua miraculo fuerat, quodd cum innumeris vocibus abundaret, triplo tamen pluribus absurdis scateret. (T) Cum igitur tandem blaterando fessus, ad solenne illud *Dixi* pervenisset, & inclinato reverenter corpore ex illo quæsiisset, quidnam responsi Senatui Abderitano daret? Respondit Agis, id modò ipsius nomine Dominis suis referret; ipsum quidem duas horas continenter dixisse, se verò pari patientia loquenti auscultasse.

A. *l. 3. c. 5.* B. *Sen. nat. quest. l. 4. c. 2.* C. *Philostr. in vit. Soph.* D. *ibid.* E. *Æneid. 1.* F. *Plut. apoph. Lacon.* G. *Laërt. in Diog.* H. *Macrobi. Saturn. l. 2. c. 5.* I. *Sen. de benef. l. 7. c. 13.* K. *Proem. l. 3.* L. *l. 3. Pharsal.* M. *de arte l. 2.* N. *lib. 6 c. 5.* O. *Plutar. de curios.* P. *l. 10. hist. c. 3.* Q. *In Marcello.* R. *Plut. de garrul.* S. *in Amphiv.* T. *Plut. in apoph. Lacon.*

CAMPI URABANI
 VITAM LONGAM EI PER BRE-
 VEM ESSE, QUI ALIUD NON
 FACIT, QUAM VIVERE:
 VITAM AUTEM BREVEM BE-
 NE OPERANDO LONGAM
 FIERI.

DUM vos ita curiosè circumspicere, & no-
 vas istas admirari arborum species, ob-
 stupefcere insolentes hominum vultus, &
 peregrinas barbari habitus formas collustra-
 re oculis, & subirasçi video, quòd ne unam
 vocem ex jucundis illis modulationibus in-
 telligatis, quibus ista messorum, plus quàm ex
 dimidio investis turba, labores suos incan-
 tant, lucris suis exultantes; videmini mihi
 apud ipsos, ubi terrarum simus, inquirere.
 Et ego vobis responsi in vicem confirmo, quas
 res Europa miraculi instar suspiceret, hìc in
 America tam consuetum esse quot annis
 cernere, ut miraculum foret, si non continge-
 rent. Hi sunt Campi Urabæ, per cuius fre-
 tum intravimus, in terram exscensuri. Aliud
 de ijs non quærite intelligere; neque enim ad
 eos idcirco vos adduxi, tanquam non mille
 alios hisce similes reperire sit toto hoc tractu,
 ubi novus iste & grandis mundus, plus mi-
 núsve ad unum de duobus Tropicis, aut ad
 Circulum Æquinoctialem appropinquat, à

L 3

quo

quo isti Urabani Campi non plus novem gradibus ad Septentrionem recedunt.

Jam verò intuemini sollicitam messorum istorum solertiam, qui sunt totus populus Terræ *di buona Vista* dictæ, prope extremam Caribanae cuspidem, sub ipsis faucibus freti. Uspiamne vidistis caules tam numeroso culmo opulentos, spicas magis corpulentas, & grani divites, quæ singulis prope manipulis prægrandem mergitem faciant; & ad paucos quosque passus novum acervum? tam fecundum isthic solum est, & tam densa ubique seges. Nunc ad secundam Barbarorum aciem advertite oculos, quæ in metentium vestigia subit, aridas stipularum reliquias falcibus ab imo usque excindens: & tertiam illam, quæ agrum jam Cerere vacuum, levi sarculo, velut perfunctoriè subigit: & denique ultimam, quæ, parte messis celeriter perticis extritâ, denuo resemnat terram: ita ut illa eodem adhuc die de partu suo reconcipiat; & quoties iterabitur messis, denuo sementis renovetur: idque ter in anno; toties enim fertilis ista mater gravidatur & parit, quin unquam partione & nutritu fatigetur, vel à conceptu quiescat. felices igitur, dicetis, quibus terram cultu tam facili, tam secunda fide, & tam largo proventu triferam sors bona in manus consignavit. Quid autem foret, si etiam nos, volendo tantum, nostras possemus tantundem, imò duplo magis feraces reddere?

illud

illud insuper, quod hîc quidem non contingit, ut nobis in omni culmo spica, granis aureis fæta proveniret? remessaque unâ, mox altera suppullularet? ita ut nunquam ab nova messe faciendâ cessare nobis liceret, quando nec illa identidem renasci desineret?

Cùm impossibile sit, eam rem in ordine naturæ veram fieri, ipsimet jam advertitis, me de alia fæcunditate, de alia terra, alio seminis & messis genere sermonem habere. Unicuique sua vita ager est: nihil interest, quàm magnus sit; plurimùm verò, quàm fructuosus. Libyæ sola vasta, & infelicis Arabiæ deserta, terram mundo parem occupant; tantum tamen fructûs non afferunt, quo se alere unus homo posset: parem in modum hominis vita, quanquam centenarij, quid utilitatis habet, si illa tota est instar arenæ emortuæ, lutosæ paludis, fruteri non aliorum, quàm ad ferarum cubilia, aut foci alimentum utilis? Afferte huc ante me (imperat Stœicus) unum de istis infelicibus, qui in omni sua vita nihil agunt aliud, nisi quòd vivant, jam exsuctæ ætatis & decrepitum; capite nivis instar albente, cano barbitio ad usque umbilicum promisso, aridis malis, fugientibus retro oculis, labante tremulòque capite, plicatili rugosâque pelle, artubus fluxa carne maciatis, toto corpore arcuato, & prope ad pedes prociduo: talem cùm intuemini, quid judicare de illo poteritis? certè non aliud, nisi

longissimam ætatem duxisse. (A) *Non ille diu vixit, sed diu fuit.* Enimvero ista rectè distingui, in casu prorsus simili ostendo. faxo biremem, ubi vix è portu egressa est, contrarius & prævalidus ventorum turbo invadat; cui quamvis illa cedere cogatur, tamen arte atque manu fortiter obluctata, passisque velis huc illuc vagando, eludat spiritus impetum. Currit illa quidem, imò potius volat; verum istud currere aliud non est, quàm eandem semper viam relegere, serpentis instar per antiquos identidem mæandros revolutæ, & in capite demum consistere, ubi pridem oportebat in fine constitisse, post triduum facile aliquot centena millia passum decucurrerit: sed quid? num ea Navarchus in computum mittet sui itineris, si reapse ne unum milliare processum est? *non multum navigavit, sed multum iactatus est.* Jam verò quid aliud ab illo agitur, qui protritit iuutiliter annis suis, talem se reperit semisenex, qualis quondam fuerat juvenis & puer? animo per eandem inanias & levitates futiliter effuso, ac iisdem perturbationibus in omnem licentiam præcipitante; totum se etiamnum genio, vesaniæ, fraudibus, vitijs permittens?

Interrogatus Diogenes, quàmnam maximarum infelicitatum supremam putaret; (B) eum senem, respondit, cui, ut possit vivere, mendicare necesse sit. Et Seneca ex seipso percontans, quodnam fadissimum inter homines mon-

monstrum viseretur, sibi ipsi reposuit; (C) grandis natu senex, qui nullum aliud habet argumentum, quo se probet diu vixisse, præter etatem. Porro ad illam mendicationem, & inopiam ejus boni, quod hominis proprium est; & ad illam monstruositatem, homini tantopere indecoram, pervenitur, si ad senectutem perviam liberæ, desidis, omnique cura & metu solutæ juventutis ambulatur: & alibi mihi locus erit fusiùs demonstrandi, quod hîc indicasse suffecerit; nihil facere, & malè facere, unum planè ac idipsum esse. Et primò quidem, ecce, ut in tali vita rigidè observetur Aphorismus Corn. Celsi, pro corporis salute optimus, ad curam animi pessimus; (D) *Post satietatem nihil agendum*: qui se nimio cibo potùque ingurgitavit, laborando abstineat, ut spiritus cum suo calore in stomachi officinâ collecti, possint coquendæ illius ac digerendæ prægrandis farturæ officio vacare: secus ad membra externis functionibus destinata aversi, impedita concoctione quid aliud, nisi stomachum multa cruditate replerent? Hæc nempe duo illa sunt negotia, in quibus majorem partem ejusmodi vita conteritur, *bene pasci, & nihil agere*: quemadmodum pecudes viverent pecuinam vitam ducentes; & reapse vivebat Pacuvius ille, (E) sub Tiberio perpetuus Syriæ Præses. Iste consumptis supercanâ compluribus horis, quæ more Sybaritarum, cum sumptuositate, tum copiâ & dele-

Etu ciborum, & multâ ingurgitatione, omni die videri poterat illi ultima futura; repletus, quantum capere ingens alvi vastitas poterat, præbebat se funeris instar super servorum humeris ad lecti sepulturam efferendum, comitante festivo Musicorum choro, qui identidem ei recinerent; Euge, hoc est vivere, hoc est bene vivere! omnem diem velut ultimum degere; & hodierno sic frui, tanquam nullus sequeretur crastinus. Sub hac symphonia, regi sanè porcorum addecete, helluo ille in profundissimum somnum immoriebatur, ex quo non resurgebat, usque dum posterus dies jam occasui, quàm meridiei esset vicinior. Num igitur dubitari potest, quantò in miserum istum, cui quotidie mergi & suffocari, quin etiam sepeliri in delitijs consuetum erat, aptius conveniret, quod in Herodicum (F) Plato dixit, eius longævam vitam potius diurnam mortem fuisse? quandoquidem insanabili ægritudine prostratus, tot potionibus, quas stomacho nauseante traijiebat; tot secturis & ustionibus, quas tolerabat; tam rigidâ abstinentiâ, quâ malignos humores exsiccare in corpore oportebat; tam diligenti asperioris auræ fugâ, & sævis doloribus, quos illi omnis mutatio temporis afferebat; ita perpetim exercebatur, ut non tam vivere, quàm perpetuò cum morte luctari & agonizare dici deberet: (G) *nempe sic vivit is, qui se utitur*, dixit doctrinæ moralis professor;

for; alij verò, *sic in domo sunt, quasi in conditorio.*

Hæc sibi mutud consequi inquiebam, *bene pasci, & nihil agere*; & ut nihil agas, id operosè studere, quomodo tempus inadvertenti dilabatur. (H) Vetuerat Pythagoras sectæ suæ sequacibus, ne quis unquam gallum perimeret: nam id animal vel maximè philosophicum, astronomicum, & astrologicum esse; & longè familiarius Soli, quàm aquilas, quarum potissima laus est, quòd jam exortum fixè inspiciant; ubi galli eum vident, etiam quando sub nostro hemisphærio latet: eique ipsos passus adnumerant, & quantum absit, hominibus indicant: & ad primum auroræ conspectum cantantes gestiunt, excitatores somniculorum ab natura constituti; & magistri, qui nos fugitivi admoneant temporis, & ad mensuram horarum spatia designent. E contrario Sybaritæ, quorum totus populus de schola Epicuri erat, eosdem ab sua civitate relegarunt, ceu inimicos hominum quieti, & dormientium otio infestos: qui jam prius, quàm dies bene nascatur, ad laborandum evocent; & tempus in partes dividendo, id faciant solito longius videri. Quà in re ostendo vobis unum ex infinitis illis inter se pugnantibus votis, quibus infelix stultorum, id est permagnæ hominum partis, vita à vertice usque ad calcem intexta est: qui quidem de illius brevitate inconsolabiliter quiritantur; neque tamen secus, quàm si ea intolerabiliter lon-

longa esset, omni modo viâque efficere laborant, ut dies putentur momenta esse, & anni nobis dierum instar prætereant. Ita ubi ad infausam senectutem processere, ac retro conversi, sterile desertum (quale est vita ipsorum, nunquam ad initium revocabilis) memoriæ curriculo perlegunt, omnis pilus albus eis in spinam vertitur, inutiles quidem, sed justas tamen lacrimas eis violenter ab oculis extorquentem; debitas sanè pro fatuâ prodigalitate, quâ thesauros temporis, cuius unius avarities laudem meretur, in vanum projecerunt. Ita denique deprehendunt, de suis diebus verum fieri, quod de bonis hæreditate ad nos devolutis, Pomponius Jurisperitus definitum reliquit; (1) nullius quidquam esse, nisi quod *deducto ere alieno* sit reliquum. Omnes enim creditores comparent cum charta in manu, quibus irrevocabili donatione, tanquam factâ inter vivos, tota vita talis semisenij transcripta fuit: quantum hinc somno? quantum comædis addixit & rumoratoribus, & amorosarum narrationum compositoribus? dein otio quantum, & quantum laboribus studii (que ipso otio nequioribus? Cohorrescet profectò, si de octo millibus, sexcentis, sexaginta sex horis, quibus annus componitur, vix sibi viginti quinque (atque utinam tot!) utililiter impensas (quas solas licet in suo numerare) videbit esse superfluites.

Hinc

Hinc est, non quidem in omnibus (quia *Senectus non dat bonam mentem* omnibus; uti apud Platonem (K) quidam vir sapiens dixit) ut, velut prodigio quodam, in senectâ ijs spiritus denuo juvenescat, incipientibus velle vivere, cum moriendum est: sibi que ipsis illud inculcent, (L) *faciamus, quod in itinere fieri solet; qui tardius exierunt; velocitate pensant moram: & ad hoc se animent, consideratis ad unam singulis ætatis suæ, sine fructu præterlapsæ; jacturis: sicut enim ijs, qui in mari navigant, terræq; urbēsq; recedunt; (M) sic in hoc cursu rapidissimi temporis, primum pueritiam abscondimus, deinde adolescentiam, deinde quidquid inter juvenem & senem medium, in utriusque consinio positum; denique ipsius senectutis optimos annos. Optimè sanè, si quos eiusmodi invenire sit, qui, ubi alijs prudentia excidit, eam ipsi recuperent: ita ut saltem in sepulchrali ipsorum marmore incidi possit, quod Similis, ob hoc famosior, quàm quoddam duorum Imperatorum, in bello & Aula, gratiâ & honoribus floruit, suo insculpi jussit: (N) *hic iacet Similis: cuius quidem ætas multorum annorum fuit; ipse tamen septem duntaxat annos vixit; eos septem ultimos notans, quibus cessavit servire alijs, ut sibi viveret. Verùm quantumvis sit laudabile, tandem aliquando facere, quod semper fecisse oportebat; nihilominus etiam juvenes, qui in eo articulo versantur, quo aliorum malo erudiri utilissimè possunt, illud audire velint, quod de eiusmodi senibus, sapere incho-*
anti-*

antibus, dici debet: (O) *quid turpius, quàm senex vivere incipiens?* Stulta providentia est, aiebat Vegetius. (P) & *sera parsimonia*, abliguritâ prodigaliter exercitûs aſonâ, tunc ubi ea jam defecerit, velle manum constringere. Nunquid enim de annis nostris, & ætate vitæ, morum Magister (Q) edixerat? *sera parsimonia in fundo est. non enim tantum minimum in inio, sed pessimum est.* quod cùm dixit, videtur ad verissimum illud Antiphanis effatum respexisse, (R) vitam nostram vino esse persimilem: quod cùm ad fundum est, in vappam & acetum desinit.

Igitur ne tibi, o juvenis, & fortè, ut plerique juvenum sunt, temporis consulte dilapidator, eveniat, ut pariter, & forsan inutiliter postea eius te pæniteat; permitte, ut tecum illa misericordia usurpetur, quâ Tiberius Cæsar, eximio prudentiæ suæ documento, adversus Senatorem Rom. usus est: (S) qui, cùm jam de grandævioribus esset, immodicis tamen bonorum suorum donationibus, & cæterâ prodigalitate ita conturbârat, ut nullum sibi è juvenibus imprudentiâ parem haberet. Igitur non aliter, quàm si adhuc puer & minorennis foret, sublatâ interim rerum suarum administratione, Tutorem ei constituit. Ad hoc tanti momenti officium Seneca vobis ultro se offert; tanto utique dignior, cuius consilio in expendendo dierum vestrorum peculio pareatis, quò ipsemet in consumendis suis fuit accuratissimus; neq; minus

nus exemplo instruens, quàm præceptis. Igitur ante omnia scitote, solum tempus esse illud, (T) *cuius unius honesta avaritia est*: quantumcunque & nim modicum sit, vitæ tamen vestræ pars est: & si non parum dedisse vos putaretis, si cui viginti quatuor guttas vivi sanguinis largiremini; neque utique tam certo vitæ impendio velletis urbani videri, ut quotquot eam à vobis gratiam reposcerent, aperiri vobis venam juberetis, quantumvis ea mensura uno die exempta, possit altero die recuperari; quodnam fascinum, quæ præstigiæ vobis aut tollunt, aut obcæcant animum, ut nō videatis, vos, dum in alios immoderanter tempus effunditis, quod vobis tam exiguo modulo ad vivendum conceditur, id nimirum profundere, quod vobis ipso vestro sanguine millies deberet charius haberi? quando & pretium eius est inæstimabile, & damnum omnino irreparabile. Itaque (V) *nemo tibi ullum auferat diem, nihil dignum tanto impendio redditurus*. Ita in omnes vitæ vestræ dies attendite, ut eos, quantum fieri maximè potest, habeatis frugiferos: (X) facite de vestris, quod ego de meis; id xgo, ut mihi instar totius vitæ sit dies. Hodiernum tam parcè expendo, tanquam crastinum non habiturus. (T) *Crastinum si adiecerit Deus, leti recipiamus. Quisquis dixit, vixi quotidie, ad lucrum surgit*. Ita ille: dignè prorsus, ut eius verba paulò uberius ponderemus.

Sapientes Ægyptiorum, quibus solenne erat

rat per mystica symbola scribere, (Z) ad significandum præsidem & custodem horologii; quod actionum publicarum regula est & definitior, hominem figurabant; una manu numeros, ab uno usque ad viginti quatuor, in fascem collectos tenentem; alterâ verò unum eorum sibi in os ingerentem, & velut dentibus mastificantem. quâ imagine sapientissimi homines haud dubiè longè plus indicare, quàm obijcere oculis voluerunt: & prudenter admonere, quantopere referat, nequaquam dies, ac multo minus menses & annos integros devorare, sed eos minutim in horas; & si possit, in momenta discindere; non aliter quàm cibos, ut in salutare alimentum vertantur, non totos deglutimus, sed in bolos & frustilla commorsos; ita ut sub dentium commolitione prima fiat digestio: ex quo facto non parum saporis degustatur: ita de tempore faciendum, quod nonnisi minutim & velut per micæ absumere decet, cum talium operum opsonio, quæ suâ substantiâ animam nutriant, & sapore (qui nunquam ab honestate sejungitur) recreent. Multum est, quod me Diogenis pudeat, parum sanè tunc pro philosopho se gerentis, quando, nescio quis, monstrato solari horologio, ex eo quæsit, (Z) quidnam de tam ingenioso invento ipse existimaret? hæc, respondit admirabundus Cynicus, ut hæc oppidò plus quàm bella res est! Vide, ut eam percharam habeas; paulo minùs, quàm vitam

vitam ipsam. Scin tu autem, cur ita? equidem si id frequenter inspexeris, nunquam tibi hora prandij inobservata præteribit. Et Paulo melius Rex Theodoricus: qui cum Gunibaldo Regi Burgundionum horologium, opus Severini Boethij, dono transmitteret, quo, ait ipse, (*Aa*) *aquis guttantibus horarum spatia terminantur*; alium meliorem usum ex tam multis alijs, quos pulcherrima ea machina habet, nullum adnotavit, quam ut inde hora sciretur, quâ prandendum est: *belluarum* quippe ritus est, adjungit, *ex ventris esurie horas sentire, & non habere certum tempus, quod constet humanis usibus attributum.* Quamto magis prudentissimum illum Regem, qualem nobis Sidonius & Historici describunt, decebat, ut Gunibaldum doceret, eo instrumento tempus breve triturare, & stillatim illud ad sua emolumenta adhibere? non aliter destillantes lacrimulas respiciendo, quam si margaritæ forent, quas bene operando, lucrifaceret, otiosè vivendo amitteret. Ego (ait Plato (*Bb*) in persona Hipparchi) eos esse cupidos, & ad rem agendam, attentos judico, qui nihil, quantumvis vile, exiguum, & prope nihili, quod eis in manus obveniat, non apprehendant, curéntque in suas utilitates convertere, ad negotium & quæstum transferentes. Et ego eos inter prudentes numero, quique brevissimè ad maximas meritorum & opum animi divitias perventuri sint, qui non solum grandia frustra

M

tempo.

temporis, sed minimas etiam miculas maximi faciunt, & in sua trahere commoda noverunt: haud secus, quàm de auri ramentis & arenulis facerent; quæ non idcirco, quòd permodica sint, desinunt aurum esse.

Multa sæpe mirabatur prudentissimus Imp. Augustus; sed quod fortè maximè, id nunc exponamus. Considerabat ille (*De*) Alexandrum M. ardentissimo desiderio succensum, omnium quotquot in mundo erant, Regum capita, & quotquot regnorum coronas, suis pedibus subjectas videndi; nominis sui gloriam continuatis à Macedonia usque in Persidem, atque hinc usque ad Indiæ confinia victorijs proferendi. Videbat illum maximis sumptibus & apparatu, nautico & militari, numerosam classem instruere, per sævum tempestatibus mare traducendam, quò incognitum quendam mundum occuparet; quem quidem ignorasset eatenus, sed sua illi mens duntaxat augurabatur, utique trans Oceanum jacere. Inruetur illum, non modò muliebriter lacrimantem, sed rubentibus etiam oculis lamentantem, dum ab ebrío philosophastro audiebat, non solum omnes stellas totidem mundos esse ab hominibus habitatos, sed insuper in toto illo, quod extra hunc orbem est, vacuo spatio, infinitos existere eiusmodi. crediderat miser. at quis eum illuc trajiceret? tatum ei sua ambitio promiserat, ut si modò eò pertingeret, nihil dubitaret, omnium se confestim victorem

gloriam & dominum futurum. Ista, inquit, Augustus, cupiditas est, qualis in juvene, hoc est, immodica; & prudentia similiter, ut in juvene, hoc est, modica esse solet: eum quidquid non habebat, appeteret; & quæ habebat, quo pacto conservaret, nihil attenderet. Cui; quæso, relinquebat dimidium mundum, & jam suum, dum interim sub incertâ spe alterum dimidium sub extremis mundi finibus reperiendi, immensi, & eatenus nondum navigati Oceani fluctibus se committebat? Hoc nempe erat, de manibus id dimittere, quod jam securè tenebat; ut eas vacuas apertasque posset ad incertum; & *fortè* obventurum extendere. Jam si id factum imprudentiæ, & paulo minus quàm stultitiæ arguitur, cedò; an non id ipsum apud majorem hominum partem perpetuò deprehenditur? quid enim sollicitudo & cura de secuturis temporibus; & prolongandâ vitâ? quid inquisitio alicuius, qui ex manuum lineis, nobis vivendi spatia harioletur? aut qui ex aspectu positæque stellarum de ævi duratione divinnet? Longissimam nobis pollicemur; neque ullus sibi annos centenis pauciores pacisceretur. Interim, dum de futuro, quod fortè nunquam futurum est, tam anxie cogitamus, nunquam curam suscipimus eo bene utendi, quod in manibus habemus. Imprudentes sanè & stulti, sicut nos ipsi diceremus eum esse, qui totus semper in novis prædijs coëmendis laboraret, vetera

tamen inculta relinqueret : opulentum se existimans , quòd multam terram possideret ; cùm tamen solùm dives sit , qui multos inde fructus colligit : & ad multos colligendos opus sit eorum præceptis auscultare , qui in arte magistri , & agriculturæ periti sunt.

Infelicem Mago Carthaginienſis eum agrum ducebat , qui non continuò influentiâ herilis oculi irroratur , ad eum fæcundandum utiq; plus valentis , quàm vel mille oculi , quibus cælum coruscat , quantumcunque benefico aspectu clari. Hinc severum Columellæ præceptum extitit , (*Ee*) quod sicut maximè necessarium , ita jure primum putavit in ea arte , quam scriptis ad posteritatem mandavit : *qui agrum parabit , domum vendat , ne malit urbanum , quàm rusticum larem colere.* Plus utique , non nego , petivit , quàm par sit ; sed id valde consultò , ut vel sic illud , quod par atque decens est , obtineret. quia igitur herus non potest perpetuò famulorum agrestium operi assistere , ut ne segniter operam , necessariàmque culturam negligant , ecce modum à Columella præscriptum , quo tantundem efficere liceat , quàm si nunquam ab eorum oculis abforet ; cum eò accesserit , quid velit , præscribere ; cùm redierit , severè quantum laboratum sit , requirere : (*Ff*) *nulla est nequissimi hominis amplior custodia , quàm operis exactio.* Ita , dixero , vobiscum ipsis idem jus usurpare debetis. Manè ubi oculos à somno recipietis , supra istius dici decur-

cursum, id est, supra partem vitæ vestræ non contemnendam, mentem circumvolvite: &, si vel parum voletis sollicitè agere, vah quantum inde utilitatis referre poteritis? Imperate vobis summum illud, quod condicio vestra & tempus ferent. Vesper ante decubitum OPERIS EXACTIO sequatur: vos ipsos ante vos sistite, interrogate, rationes poscite & date: & si quid malè omissum est, causas exquirite, ut ijs deinceps occurratur: interim acriter negligentiam reprehendite, nihilo sanè mitius, quàm in desidiosos bajulos, aut residues operas ageretur.

Quod si rationes propositi & effecti rite ad libræ æquamentum consentiant, ò quàm faustus vobis dies decursus est! eum profectò unione aut clavo aureo signare deceat, uti veteres annum. Verùm uti amplius etiam proficiatur, alterum quæque eiusdem magistri documentum audite: (Gg) *Illud deinceps præcipiendum habeo, ut demessis segetibus, iam in area* FVTVRO SEMINI CONSVLAMVS. Ingens solatium, quo mens benefacta sua intuens perfunditur, novos vobis animos faciat, ad nova iterum opera decernenda & aggredienda: semperq; oculus in sapientissimum Biantis philosophi consilium intendatur, tam sedulò operari vos jubentis, tanquam pauculis dieculis victuros; & ita res futuras disponere (quæ sanè optima est ad quamcunque excellentiam evadendi via) tanquam anno primùm centesimo moritu-

M 3

rituros. Hoc nempe est vivere: hoc est metere, non tribus tantum per annum vicibus, ut in Urabæ felicibus campis; sed in eodem agro quotidie novam messem, & novam sementem facere: neque modò eum inde non macrum fessumque reperire, sed postero etiam die lætiores ac fertiliores, quàm primo. Ista colendi agri ratio, ad animum virtutibus ac scientijs locupletandum plus uno mense proficit, quàm si centum annis segniter lentèq; operi instetur: sicut ferè de bono solo Palladius dixit, (*Hh*) *melior est culta exiguitas, quàm magnitudo neglecta*. Verùm ut ab agricultura non discedam, in confirmationem huius argumenti tam egregium factum vobis proponam, ut fortè illud audisse plus, quàm alia quæcunque oratio, roboris habiturum sit ad eam vobis curam injiciendam, quò vos ipsos bene percolere, & ætatem atque annos vestros duplo magis frugiferos efficere velitis.

Paridius, mediocris fortunæ homo, duas filias & unam vineam habebat. illæ tota ipsius familia; ista totum patrimonium erant. Ubi major illarum jam nubilis fuit, ei pater pro dote tertiam partem vineæ assignavit: neque tamen cessavit ex duabus reliquis minus fructuum, quàm cum totam habebat, colligere. Paulo post alteram quoque filiarum matrimonio elocavit: ergo huic pariter dimidium vineæ in dotem dat: simul tamen Paridius, ut erat maxime industrius, ex triente, qui

qui illi solus remanserat, tantam perrexit vindemiam facere, atque cum totam adhuc vineam possidebat. his dictis Auctor, quid ex quodam Græculo oculari teste audierat, subinfert: (Ii) *quo quid coniscitur, nisi, melius scilicet postea cultam esse tertiam illam fundi partem, quàm prius universam?* Ita omnino cum vita nostra res se habet: eatenus fructuosa est, quatenus exulta. uno anno cum triplicatâ diligentia, reddit pro tribus: similiter uti apud Paulum Jurisperitum legebam; (Kk) *ter enixa videtur, etiam quæ ter geminum peperit.* Id juris, quod alia mater vix triennio consequeretur, istius fecunditas mox anno primo obtinebat: tantumque ei profuit, tres uno partu filios edidisse, quantum si tribus annis gravida, unum post alterum genuisset. Igitur totum in eo situm est, ut temporis multa ratio habeatur. (Ll) *Si eo bene uti velis, etiam parvum aniplissimam efficies, numerum annorum multitudine operum superando.*

Ita documentum hoc, quantum ad copiam & magnitudinem operum (nam de reliquo non est hic disputandi locus) egregiè executus est Alexander, hac in parte fortasse magis, quàm in ulla alia verè Magnus: qui tametsi juvenis, & in optimo ætatis flore positus, adeò tamen satis se vixisse credebat, ut cum illam transmittendi, ut paulo antè dixeram, Oceani expeditionem sulciperet, suorum consternationem intuitus, sive suæ, sive ipsi-

us vitæ in tam periculosa (ut non dicam temerariæ) navigationis molimine metuentium, palam edixerit; quantum quidem ad ipsum attineret, ne quid omnino turbarentur. (Mm) *Ego me metior non ætatis spatio, sed gloriæ, licuit paternis opibus contento, intra Macedonia terminos, per ætium corporis expectare obscuram & ignobilem senectutem. Quanquam ne pigri sibi fata disponunt; sed unicuique bonum diuturnam vitam æstimantes, sæpe acerba mors occupat. Verum ego, qui NON ANNO MEOS, SED VICTORIAS NUMERO, si munera fortune bene computo, DIV VIXI.*

A. de brev. vit. c. 8. B. Laert. in Diog. C. de tranquill. an. c. 3. D. l. 1. c. 2. E. Sen. ep. 12. F. l. 3. de rep. G. Sen. ep. 60. H. Laert. in Pythag. l. 1. 145. ff. de Sen. Con. K. in Lachete. l. Sen. quæst. nat. l. 3 præf. M. Idem ep. 70. N. Xiphil. in Adria. O. Sen. ep. 13. P. l. 3. c. 3. Q. Sen. ep. 1. R. Stob. serm. 268. S. Xiphil. in Tiber. T. Sen. de brev. vit. c. 3. V. idem de tranq. an. c. 1. X. idem ep. 61. Y. Sen. ep. 12. Z. Horap. c. 42. Z. Laert. in Mened. Aa. Cassiod. l. 1. ep. 46. Bb. in Hipparcho. Cc. Plut. Apophth. Dd. Colum. l. 1. c. 1. Ee. l. 11. c. 1. Ff. l. 2. c. 9. Gg. l. 1. c. 6. Hh. Colum. l. 4. c. 3. Ii. ff. ad leg. Iul. Kk. Val. Max. l. 9. c. 12. Ll. Q. Curt. l. 2.

ZEILANUM.

HOMINES, QUORUM OMNE
BONUM IN CORTICE EST.

Quandoquidem, teste Seneca, (A) Historicis, potestas est, solem dicendi, quod imago duntaxat est solis, quam ille in nubibus se speculando imprimit; unde à Græcis Parelia dicuntur, *quia accedunt ad aliquam similitudinem solis*: ego quoque licitum mihi reor, Insulam istam Zeilani, ubi nunc superato Indiæ Orientalis vastissimo pelago appellimus, Paradisum terrestrem appellare, quoniam talis revera videtur esse. Imò etiam est, si incolis credimus, qui fortunatæ huic Ipsulæ nomen Ternate indidère, quod nostrâ linguâ Terram deliciarum sonat: & illam altissimam rupem, quam in eius medio usque ad nubium viciniam ascendere videtis, grandem Montem Adami nominant; cuius etiam pedum vestigia summo in vertice incisa, vel, ut illi tradunt, vivo saxo impressa monstrantur: tantæ quidem magnitudinis, ut ex proportionis regulâ, Adami corpus deberet Colossus fuisse, cui pro stylobate vix totus mons suffecisset. Verum quod ad Zeilanum, haud necesse erat eam fabulis adjuvari, quò Paradisus quidam esse videretur. Habet illa Æstates duas, & duas hyemes, id est, geminum ver, geminumque Autumnum; hoc enim

M s

suæ

suæ æstates sunt, & hyemes. igitur totus annus naturæ laboribus aptus est; id quod aliquis magiæ debuit affingere, cum de poetico paradiso cecinit, quod ibi

Æternos flores, æternum cernere fructum est; Dúmque hic pubescit, maturus decidit alter.

Ad hæc quidquid in omnem reliquam Indiam partitum visitur, ista in se collectum habet: cælum semper ridens, auram omni tempestate amænissimam æquè ac salubrem; mare, quo circumfunditur, tranquillum, & ostreis margaritiferis toto undique fundo oblitum. non plana magis, quàm colles & montium dorsa pomiferis saltibus inumbrata: fluminum amniùmque dulcium ingens copia, quibus regio omnis quaquaversum secatur: quam deinde perpetui ventorum mitium spiritus, quàm lenissimè æquor illud identidem velut à sopore excitantium, ita refrigerant, ut quanquam intra Zonam torridam jaceat, neque à circulo Æquinoctiali nisi sex gradus remota sit, nullam tamen æstûs intemperiem sentiat: & si eum pauxillum succendi contigerit, eundem confestim pluvix extinguunt, quas omni mense benignus æther affundit. Porro animalium domesticorum & silvestrium, quotquot hominibus utiles esse solent, speciem nullam desideres. Silvæ autem ebenum, & palmas Indicas alunt, & omne genus plerum, herbarumque.

Quod autem Zeilanum maximè Europæis famo-

famosum reddit, cuius gratiâ eoque quindecim millia milliarium mari enavigant, Cinnamomi arbor est; quæ ibi omnium optima provenit, tantâque ubertate, unde toti mundo abunde provisum sit. Planta hæc solitâ arborum staturâ est, olivam aut nihil, aut vix modicè excedens: ramosa & opaca, folijs cedrum æquantibus; virore tamen paulum subfusco, qualis in lauro. flores ac fructum fert: verum nec à ligno, nec à flore aut fructu æstimata, omne suum pretium in secundo cortice habet: qui certo tempore & artificio, solum illis gentibus noto, in modica segmenta excisus, siccando per seipsum velut in cannam convolvitur: & hæc cinnamomum est.

Et ecce in tam bello naturæ mysterio, imaginem eorum hominum, quorum totum bonum extrinsecus est & in cortice; intus re nullâ æstimabilium: & ut omnino id dicamus, quod de cinnamomo Plinius afferebat, totum eorum pretium, est pretium (B) *corticis*, **IN QVO SUMMA GRATIÆ.** Ratiocinemur hinc paulisper, & aliquos tantum fines, ad quos apparentia ordinatur, indicemus: nam de omnibus velle differere, ob eorum multitudinem & varietatem, longissimæ laboris esset, & integris voluminibus suffectura.

Gravis servitus, oculo servire: horus quippe est, qui nullis obsequijs contentus est; cuius

jus desiderij s impossibile sit , uti unquam facias satis. Nihilominus ea ambitur; & illi vel tantillum p lacere posse, tanto in pretio habetur, ut per magno ematur. Quantum pecuniæ non expenditur, imò quoties totæ opes profunduntur in vestium luxum, in domestici apparatus elegantiam, in famulitij habitus, ultra dominiorem fortunam superbos; in ornamenta equorum, equestrem censum superantia? quàm innumerabilis vasorum quantitas ex pretioso metallo, quæ centum mensis instrueridis sufficeret, ad spectaculum prostat, ceu tota necessariò in unius servitium itura? quid de conclavium fastu; quorum frigidus & insensiles muros, à capite ad calcem, ceu Reginas, serico & auro convestire mos est? Tantæ impensæ ad quid aliud, nisi tantum, ut alieni oculi approbatio ematur? Tolle mihi eos, qui aspiciant; & sustuleris, qui monstrare velint, seq; eviscerare, in corticem protrahendo, quod intus debebat medullam componere. (C) *Quis enim, inquit Stoicus, quis eam, quam nulli ostendet, purpuram induit? quis posuit secretam in auro dapem? quis sub alterius rusticæ arboris projectus umbra, luxuriæ suæ pompam solus explicuit?* NEMO OCVLIS SVIS LAVTVS EST: ne paucorum quidem aut familiarium; sed apparatus vitiorum suorum pro modo turbæ spectantis expandit. Itaque IRRITAMENTVM EST OMNIVM, IN QVÆ INSANIMVS, ADMIRATOR ET CONSCHVS. Et tamen Zoilum illum Martialis

trialis ridemus, tanquam non vera esset morbidarum mentium nostrarum infirmitas illa, quæ in illo fuit ascititia ægritudo: eo tantum sine conficta, ut concurrentibus vicinis & amicis, purpureas cortinas, & eburneum lectum, & culcitras auro pictas ostenderet, in quibus æger distendebatur. Verum

(D) *Si fuerit sanus, coccina quid faciem?*

Si conspectus non fuerit, periêre tantæ impensæ, quæ omnes in alieni oculi gratiam sunt factæ.

Eamus nunc medium tantum passum paulo antrosum: tantillum enim satius est, ut alterum modum deprehendamus, quo aliqui totum suum bonum in cortice seu vestitu gerunt: volo scilicet eos dicere, qui propter magnificum habitum magni se faciunt. quod si hos intus virtus aliâque decora destituunt, quæ sola æstimationem merentur, vix illis, si absq; eo habitu comparebunt. Ubi c ynnamomi arborem cortice nudaveris, quid nisi truncus restat, nihil salice aut sambuco pretiosior? In hocce igitur convenit, quod de Subere Græci dicebant, illud arborem sui corticis nuncupantes; quo solo aliquid æstimationis habet: aliud nihil inde provenit, quod laude dignum sit. (E) *Suberi glans pessima & rara; C O R T E X T A N T U M I N F R U C T U.* quamobrem non inficetè Græci CORTICIS ARBOREM appellant.

Et hem! in quot fora contingere videamus, quod (F) Agefilaus R. in Spartano exhibuit,

buit; quando captos ex prælio hostes publicè
vænum proposuit; hîc quidem nuda corpora,
ibi verò eorundem vestimenta: quæ cum
elegantia essent & nitida, celeriter emptores
habuerunt, illis, quia muliebriter flaccida e-
rant; & parum bonis usibus habilia, ad ludi-
brium modò prostantibus. Et ut in mercatûs
negotio maneamus, si lubet, Senecam audite;
perutile pro mercalis huius auctarium ad jun-
gentem, dignum sanè auditu, sed consideratu
etiam dignius, quàm explicatu. (G) *Mangones;*
quidquid est, quod displicet, aliquo lenocinio abscondunt.
Itaque ementibus ornamenta ipsa suspecta sunt: sive crura
alligatum, sive brachium aspiceres, nudari iuberet, &
ipsum tibi corpus ostendi. Vides illum Stythiæ Sarmati-
æve Regem, insignis capitis decorum? Si vis illum æsti-
mare, totùmque scire, qualis sit, fasciam solve: multum
mali sub illâ latet. Quid de aliis loquor? si perpendere
te voles, sepone pecuniam, domum, dignitatem. Intus
te ipse considera: nec aliis, qualis sis, credas. Ita ille;
& videtur id illi Plato dictasse, (H) quamvis
in alio stylo, nempe philosophicorum suorum
figmentorum: de quibus unum est in Gorgia;
ubi multum, sed justissimè Pluto & Insula-
rum Elysiarum Provilores querebantur, eas
jam pridem plenas esse: quòd tam modico me-
rito, & facillè, ac tam multis in momenta eò
accessus permetteretur. id inde provenire,
quòd de hominibus non ex flagitiosa medul-
la, quâ intus pleni sunt, censura fieret; sed ex
bene olenti cortice, quo se foris contexere.

Ubi

Ubi Juppiter tantæ indignitatis causas, & justissimam querimoniam accepit, tres incorrupti moris Judices nominavit, Rhadamanthum pro Asia, Æacum pro Europa, Minoem verò dubiorum, si quæ inciderent, disceptatorem. Hi deinceps de hominibus judicia exercerent, omni prius vestium, & nobilium insignium fulgore, & majestatis ac honorum fastu, & titulorum dignitatúmque magnitudine exutis, quæ externus quidam cortex sunt, mendax & impostor, quoties sub boni specie malam substantiam abscondit. Ita constitutis judicijs circa id, quod quisque intus est, & non quod foris duntaxat præsefert, haud dubiè minorem eorum numerum futurum, qui ad beatorum sedes admitterentur: neque deinceps ita de angustia habitatoribus querelam fore, ut non potius timendum sit, ne tam grande vacuum habitatores requirat. Ita ille, & post eum Lucianus, ipso etiam venustior ejusdem veritatis inculcator, quando Chærontem in pontone suo idipsum quiritantem inducit.

Quem in finem permultum juberit, recordari, quàm insolitum quidem nationibus alijs, æquè tamen prudentissimum morem (1) Persæ habuerint; publici carnificis manu flagellandi magnorum hominum non corpora, sed vestimenta: velut ista plurimorum scelerum, quæ illi commiserint, rea & in causa fuerint. dum enim tantâ opulentiâ eos adornabant,

reve-

reverentiam eis conciliabant, & admirationem: quosque digito populus monstrabat, eosdem in superbiam sustulerant: & tanquam plus aliquid hominibus essent, hominum contemptores effecerant; & subjectionis obedientiaeque, legibus debitæ, osiores. Apage hinc, (K) succlamavit Metropauptes, indignatus Democratis Lacedemonij superbiae, qui postulare ausus erat, ut sibi liceret solenni pompa Sardos urbem intrare cum regali purpura in dorso, & coronâ in vertice, & sceptro Persidis Regum in manu. Etenim non propterea, quod sceptrum gestares, Persarum Rex fores; non magis quam Jupiter, tamen si fulmen in manu haberes. Grandem videri, grandem haud facit: sed ubi magnus fueris, sponte sua eveniet, ut pro magno habeâre: sicut bonus faciei color ab internâ sanitate efflorescit, quæ illius radix & causa est: & illum equum utique fatuam bestiam appelleremus, qui, quodd aureo instratus sit tapetio, se cæteris posse cursu antecellere, aut in prælio generosiores fore putaret. Stultior etiam, qui, ut Stoicus addit, (L) ad præliare vel Troicum certamen iturus, inspecto frâni phalerarumque fulgore, & sellæ artificiosâ opulentia, eum emeret, tamque charum sibi haberet, quam si Bucephalum esset nactus.

Illud quoque hîc advertendum venit, reperiri homines, quorum licet tota substantia in cortice persistat, ita tamen ad fallendum astuti

stuti sunt , & tam bellè nòrunt superficiem suam mirâ profunditatis specie colorare , ut etiam illis imponant , qui metiendorum ingenuorum aliàs artifices putant se circinum aut bolidem in oculis habere. Et sanè si Zeuxis , tantus ille inter pictores Apollo , ut etiam aves ad decerpendas , quas ipse pinxerat , uvas alliceret , tamen ab æmulo famæ suæ Parrhasio deceptus fuit , ut velum , coloribus efformatum , verum esse arbitratus , (M) *tandem remoto velo ostendi picturam flagitaret* ; mirandum non est , quòd in omni arte contingat , ut nonnunquam fictum pro vero habeatur ; credatúrque grande aliquid latere debere , ubi mera puraque apparentia oculis illudit. Ita fortè videbitis , ad munia maximis in negotijs continenter versantia , eos homines assumi , quibus consilium , sapientia , judicij perspicacia , cogitationum copia & varietas , inveniendi celeritas , prudentia & providentia , tam brevia tenuiâque sunt , quàm pictura artificioso ædificiorum regionúmque in longissima spatia recedentium prospectu fallens : quæ oculum introrsum quasi in immensum asportat , montes , flumina , urbes silvasque velut in longinquo continens , quanquam ne digitum quidem profunda sit. Quare si accidat (id quod nimis frequenter fit) ut Principum aliquis improvidè credulus , se suâque consilia in horum manus committat , ubi dein cum tempore & re ipsaprehenderit illa prudentiæ &

N

cogita

cogitationum brevia, (quæ ne quidem sufficiunt, quando magnis negotijs pares sunt; sed, ita longè multùmque ijs superioribus esse debent, ut ea velut pro potestate ac libitu tractare & conficere soleant) tum respectu quodam: vel tuendæ in publicum existimationis suæ, quam in ijs eligendis oppignerâsse sibi videntur; vel etiam eo metu, ne arcana, quæ ijs credidêre, emanare ad aliorum notitiam possint; coguntur eos tolerare & defendere: atque utinam suo tantùm malo, & non etiam Reip. detrimento! atenim hac de re postea in vertice Caucasii amplior differendi locus suppetet.

Nunc verò, quod diximus, istos tantùm posse, ut eorum cortex credatur medulla esse; primùm quidem nescio, an id artificio cuiuspiam tribuam, an naturali gratiæ, quâ aliqui ita instructi sunt, ut primo sui conspectu aliorum animos occupent: ita ad omnem elegantiam idoneè nòrunt vel pauculas quasdam voces proferre, eaque gestuum morùmque concinnitate exornare, resque omnes mellitissima quadam venustate condire, ut non placeant modò, sed planè in amorem sui rapiant; quanquam vel amantibus sæpe incertum sit, cur id fiat. Itaque ego quoque cum Seneca (N) confiteor, quando is super stilo Fabiani disputans affirmat; *multum est, PRIMO ASPECTU OCVLOS OCCVPARE, etiamsi contemplatio diligens inveniatur, quod arguas: interim*

terim neutiquam id laudi tribuo, illis, qui tam ardentem properarunt huiusmodi homines repente approbare, recepisse, & ad rerum maximarum clavum admove; eo ferè modo, quo de Plutonis erga Proserpinam amore Poëta scripsit, (O)

Pene simul visa est, dilectaque, raptaque Diti:
aut quo legatus Regis Alyattæ à Biantæ deceptus fuit, quando periclitante Priene patriâ eius, ab rege arctissimè circumfessâ, & ad extremâ famem redactâ, Philosophus caduceator cumulos arenæ, desuper levissimè frumento, quidquid in urbe supererat, congesto monstravit. quippe homo simplicissimus, cum facile potuisset, rem manu immissa experiri, oculis credens, eos ex toto id esse, quod foris apparebant, oculorum suorum fidem Regi obligavit, optimè de annona prospectum urbi esse; quæ tamen ultra biduum tolerare famem nequisset, quin se Regis arbitrio debuisset permittere: qui proin desperans, eam fame expugnari posse, refixis castris abduxit exercitum. Tantum refert seu in bonum, si quis nôrit totam apothecam bene excutere & subijcere oculis; sive in malum, cum modicâ veri vestigatione, imò, præcipiti facilitate persuaderi nobis permittimus, rem intus totam esse eiusmodi, qualis esse foris videtur.

Cæterum ad id, quod dixi, aliquos primo statim suo accessu, velut magnete, omnium ad se voluntates attrahere, istud quoque ali-

quorum singulare artificium ad jungamus, qui farraginem quandam politicarum observationum, hinc inde collectarum; apophtegmatum, argutarum sententiarum, historicorum eventuum paratam semper secum de memoria penum habent, id modò elaborantes, ut quàm appositissimè quidvis depromant. hinc est, ut quacunque de re sermo inferatur, sciant dicere aliquid; & ubi necessum fuerit, de negotijs etiam intricatissimis difficillimisque perorare, ad quæ dissolvenda potius quàm rumpenda, majore quàm Alexandri ingenio opus sit, talem adhibent eloquentiæ formam, ut planè credantur tantundem manu valere ad efficiendum, quantum linguâ ad dicendum. Et videor mihi in istis simile quid illius artis recognoscere, quæ fustem inaurati æris fortè ulnâ longum, crassum digito, per foramen chalybeæ incudis inadigens, & ab laxiore semper ad spissiora transmissum, denique ad subtilis filii tenuitatem reducit, simul ad eâ longitudinem, quâ aliquot centenos passus adæquet: ita tamen, ut semper æs intus, foris aurum proftet. huius artis ubi tam bellum opus inspexi, ita mecum reputare cœpi; ecquis jam fidat eiusmodi hominibus, qui sermocinationum fila trahunt; & oculis exhibent modicum illud externi boni, quo sibi cerebrum non sine multo labore inauravêre; quòdque memoria cum mira subtilitate foras educit, quamdiu volunt & possunt: id tamen denique non

non est aliud, quàm aurum in pelle, quæ aurum esse non potest, putari tantum potest? Miserum profectò, qui ab his in fraudem inducitur! tantum periculi subest, ne forte ex tubicine ducem faciat, uti Græcus ille ingemuit; hoc est in proposito argumento, ne qui venustè dicunt, ad maximas res gerendas adhibeat: unde postea, cum in re ipsâ deprehenderetur totum aliud esse, quàm quod prius fallacis speciei argumento credebantur, de ijs pronunciare oporteat, (sicut de Claudio (P) ferebatur; *capax Imperii, nisi imperasset*) viros eos esse, qui ad res maximas apti putabantur, quâdiu nullum illis grave negotium imponebatur. Nimio opere inter se differunt ingenium, iudicium, & istorum, quâ tenent, publicas res tractandi ratio, atq; ut ea singulatim sumam, similia mihi videntur primum quidem apibus, alterum autem vespis: utræque enim nôrunt casulas suas, cancellatim distinctas extruere; apes quidem non tantum cum arte, sed etiam utilitate favos, quos de cerâ elaborant, melle implendo: vespæ autem, quamvis itidem in sex angulos domuncularum suarum stationem metentur, major tamen earum pars, quæ magis crassæ sunt, ex luto instruunt; quæ nobiliores, nescio ex qua arida, & stuppam referente materia; neque eo fine, ut alimenti quidpiam intus reponant; & istud quomodo-cunque demum favo simile cellularium, plerumque ad latus ruinosæ cuiuspiam parieti-

næ affigunt. Quod de istis quidem dixisse sufficiat.

Veniant denique (& sint ultima ex mille corticibus, sub quorum involucro sæpe id comparere solet, quod non est) veniant, inquam, libri: & ipsi quidem meritò ante omnia alia, cum ob rationes alias complures, tum quia vox libri in propria significatione subtilem arboris corticem notat, quo ficcato & complanato veteres ad scribendum utebantur; quemadmodum etiamnum populi quidam Orientales faciunt: & ego eiusmodi volumen vidi, multâ curiositatis materiâ repletum. Cæterum si quis in orbe pretiosus, & æstimatione dignus cortex est: iste est quandoquidem & exquisiti odoris plurimum habet, & eximie virtutis ad res magnas conficiendas, tantâque provenit abundantia, ut tota Europa (ubi eius maximè nativum solum est) planè quædam Ternate sit aut Zeilanum. Quod si jam scriptores reperire est, qui in publicum prodeunt, audiri que postulant ceu magistri ac professores earum virtutum, quas ad rectè vivendum necessarias esse docent (atque de his auctoribus solis sermocinabimur, quòd nos expedire hinc celerius possimus) ij tamen ipsi tam diversum ab eo, quod alijs commonstrant, vitæ genus ingrediuntur, ut vel maximè rei sint eorum vitiis, contra quæ acerrimè disputant; utrum non arbitramini, bene à me dici, corticem quidem istum cinnamomi

mieffe, arborem verò nullâ silveſtri meliorem? rémq̃ue plenam deceptionis eſſe, de auctore velle ex ipſius opere judicare. Ut verò rei huius originem aperiamus, paulo altiùs ducamus initium.

Finis, quem ſibi propoſitum habebant, qui vel ſibi, vel alijs olim ſtatuas erexêre (uti R. Attalaricus ad ſenatum Rom. ſcripſit) (Q) is erat, ut poſt fata novam in marmore aut ære vitam haberent, tam immortalem, quàm illa robuſta ſunt ad tolerandam aëris quamcunque inclementiam; & ſuſtinendum, aliàs inſuperabilem, temporis impetum; cuius ſive ingratijs, quantumvis ad luſtra ſæculorum provivant, neutiquam tamen conſeneſcunt: unde haud dubiè ſingularem merentur æſtimationem. Pluris tamen utique fit, poſſe in continuâ filiorum nepotûmq̃ue poſteritate ſibi ipſi ſupervivere: quandoquidem, ut ille inquit, *quanto verior eſt qui vivit in poſteris, per quos plerumque & forma corporis redditur, & vigor animi protelatur?* Optimè omnino, niſi æquè verum eſſet, (quod heu nimio ſæpe accidit) ut praviffimæ indolis ramî in omnia ſcelera flagitiâq̃; degenerent, tanto totius arboris familiæq̃; opprobrio, ut illa ſe mallet aridam & eradicatam, quàm adeò infelicitèr fæcundam videre. Idque eò evenit, quòd, qui filijs dare poſſunt, ut ſint, haud ſimiliter dare poſſint; ut boni ſint: & ſicut terrena reperimus tam malis qualitatibus temperata, ut nullo cul-

turæ studio mansuefieri & corrigi se patiantur, ita hominum ingenia tam maligna & ad malum obstinacia visuntur, quæ frustra spes ullâ industriâ laboréque meliora efficere. Igitur hæc tam raras felicitates inter se maritare posse, ut & filios habeas, & in ijs immortalitatem degas; & eos non modò tibi similes feceris, sed etiam longè te ipso meliores, id enimvero privilegium est, quod fortè toto in mundo nulli, nisi bonorum librorum scriptoribus obtingit; quorum illi legitimus partus sunt, digniore ipsorum parte editus, nempe mente, quæ illos ex seipsa conceptos formatósque, in capite postea ad maturitatem & perfectionem adductos, in lucem & sub mundi aspectum in charta exponit; quàm rectè Plinius senior non sine solido argumento materiam appellat, (R) *quæ hominum immortalitas constat.*

Quòd autem huic filiorum generi, hoc est, libris possit vita communicari, (si virtutem attendas) non solùm æquè bona, sed etiam eâ, quam ipsorum parentes & auctores ducunt, melior; ut adeò de illis possit id ipsum Poëta repetere, quod olim de Honorio ad eius patrem cecinerat,

(S) *iam Natus adequat*

Te meritis; & quod magis est optabile, vincit: hoc factu tam est facile, quàm in promptu est dicere aliter quàm agere: dicendi quidem stilum habere aureum, sed agendi plumbeum:
in

in libro idæas præstanissimarum virtutum accuratâ calamigraphide efformare, non obscure (quanquam sine voce) indicando , eam perfecti hominis animi formam sui figuram esse; & tamen revera vix primam eius normæ speciem , qualem pictores rudi solum carbone delineant, in se expressam habere. Sic itidem non est difficile , cum maxima sententiarum gravitate , & laudis exaggeratione commendare eam animi puritatem , quâ supra communem Stoam levatus animus, non dignatur , ne eminus quidem, respicere ad ea bona, quæ mentem non meliorem efficiunt ; ideoque pro nihilo aspernatur , quidquid Fortuna vel dare nobis potest , vel auferre : sed totam beatitudinem docet ab sese petendam , si sola virtute atque eius magistrâ philosophiâ , contentus sit. atque ideo audent isti non sine fastu totum pæne hominum genus objurgare , quas immensus honorum ambitus , opum inextenuabilis cupiditas , stulta popularis plausûs affectatio , otium , & sensuum voluptates , gulæ intemperantia , adulatio , impudicitia , plenis velis certoque naufragij periculo in tot scopulos conijciunt , quotquot illa mala sunt , aliâque innumera humanarum perturbationum vitia : cum interim ipsi, siquidem à singulis in easdem rupes incursum suspensam de collo tabulam ferrent , cum depicta inibi casuum suorum historiâ (sicut antiquitus naufragi solebant) fortè non tam

numerosas olim in templo Neptuni Diogoras cum risu circumspexisset, quàm istorum miserijs deberentur. Proin si bonus cortex, & nequam medulla Xilocynnamomum componunt, an non putatis, hosce ipsos eiusce generis nequam arbores esse? Profectò tales sunt; tamque amplæ uberisque, ut ex earum ramis integra conseri ac depangi nemora possent. Atque ut hic tantùm de istis loquamur; tota quasi veterum magistrorum universitas, quicumque de virtute & bonis moribus præcepta ponebant, poterant ex vero dicere, quod Diogenes (T) cuipiam respondit, qui ex eo rogârat, ecclur ipse pro philosopho se venditaret, cùm ne quidem prima philosophiæ fundamenta nôsset? nempe, inquebat, quia etiam istud quoddam philosophiæ genus est, philosophum se monstrare, & non esse.

Romæ sub eodem Imp. Nerone duo advenæ, summi nominis, & Stoicæ sectæ magistri vixerunt, Seneca, & Epictetus. Horum prioris scripta, de sententia doctissimorum virorum, haud dubiè maximus quidam thesaurus sunt, quem in hoc philosophiæ moralis genere hodièque mundus habet. Neque quisquam tam litteratus est aut elimati iudicij, qui erubescat manum extendere, & ex eius libris, quantum sibi opus habebit, emendicare: & res prope miraculum est, quòd quantumcunque unus, seu mille inde desumpserint,

rint; sicut mare hauriendo nunquam minuitur, ita hic thesaurus semper integer persistat, quò se alij quoque exinde opulentent: ita spissæ densæque, imo etiam ita uberes ac mille novarum cogitationum sæcundæ sunt cogitationes singulæ copiosissimi illius ingenij: quod, in quamcunque demum materiam ingrediatur, semper sibi simile est; quamvis per diversas, easque omnes eximias & insolentes formas, variatum. Quæcunque illius periodus (& prope dixerim, linea) perfectam morum doctrinam continet. Non jam dicam cum quibusdam, omnia eius verba margaritas esse: fortè enim ille muliebri hoc ornamentum, & soli capiti decorando aptum, audiens indignaretur. Imò decet eas adaman-tes nuncupare purissimos lectissimósque, qui fulgore suo oculos feriunt, & per istos propriam sibi virtuem ad cor usque propagant, ut inde adversus iniquæ fortunæ ictus, paupertatis incommoda, dedecora iniuriarum, patriæ, amicorum & charorum jacturas, tormentorum & dolorum sensum, ipsam denique mortis terribilitatem, saxei fiant ac indomabiles. Non ibi est aliud audire, quàm tubas prælium animantes, volantia in hostem signa, micantia arma, collisas galeas galeas, & scuta scutis, conflictus strages, atque fugas, suprema pericula, & commistos vincen-tium victorúmque horribiles clamores, ac id omne, quod antiqui dicebant, in Homeri
poë.

poëmatis ad accendenda in legentium animis heroica desideria , occurrere. Senecam qui audiunt, discunt seipsis majores fieri: docet namque eos, nidum & quietem supra id omne ponere, quod inquietare, turbare, & in noxiam libertatem pellicere mortales solet. Eoque vigore explicare ille magnanimos suos sensus novit, ut quis putet, se non mortuam scripturam legere, sed in illa ipsum eius vivum spiritum audire.

Et quamvis ille totum virtutum chorum usque ad solis sphæram eveheret, clarissimo suo stilo singularum merita illustrans; universam è contra vitiorum haram auctissimarum sententiarum jaculis configeret, eoque ea persequens, ut extra mundum penitus ejecta, & tenebris abyssi consépulta vellet; apparet tamen, eum in singulari pretio rerum terrenarum contemptum habuisse: & qui vel modicè eius libros gustavit, sciet sanè, quàm prodigiosa ille in eam rem proferrat, ut probet, non debere famem ventre majorem ali; hoc est, facultatum, deliciarum, commoditatum modum, quas in fundis, palatijs, pecuniâ ultra necessitatis modum plerique requirunt, non primum à philosophia, sed ab ipsâ naturâ nobis solâ vitæ ducendæ regulâ fuisse dimensum; lege utique tam arctâ, quàm justâ; ut mundus me hercle beatus foret, si eâ sciremus contenti esse: tunc enim neque de inopia sciret aliquid, nec de opu-

opulentia: & clausis semel his duabus vitiorum portis, continuò vitia omnia de mundo exterminata, foris in Vacuo exularent. Qui dein eundem audit, duas suas emaciatas mulas describentem, quæ eò tantum, quòd adhuc incederent, monstrabant se veras ac vivas esse; adhuc coenas illius, quas falconis instar stans, & cibum de manu sumens deproperabat; talem omnino, qui minimo sumine digitos inquinaret, undâ ob id & lintheo distringendas; quomodo non crederet, eum plus quàm Stoico rigore seipsum ad illam amussim exegisse, *parum habendi & nihil appetendi?*

Verum quid dicemus, quando nobis Tacitus & Dion Senecarum adductis etiam rationibus convincunt, non opulentum modò fuisse, sed prædivitem, cui fortè nullus in Rom. aula par fuerit? septem & dimidium milliones præsentariæ pecuniæ possedisse, non amplius quàm quadriennio corrasos? vineas & prædia prope Neapolim, Albanum, Romam? hortos & delicioſa viridaria, quæ Imperatorem decerent; imò quibus Imperator, qualis Nero erat, certare non posset? Habeatur sanè calumniatoris in loco Suillus, (V) neque fidem meritis, cùm dixit, eum pupillos ad usque sanguinem emungere; & per iniquissimas vias nescio qualium testamentorum, immensas hæreditates suam in domum abstrahere consuevisse. quid verò ad illud dicemus, quod

Insu-

Insulæ Britanniaë integrum millionem prægrandi fœnore locavit: unde cùm totum debitum simul una vice repetijffet, tantus ibi tumultus extitit, ut res propè à seditione abesset? quid quòd similes usuras per totam Italiam passim gravissimas exercuit? quid de quingentis mensis cedrinis, quas undulati venarum fluxus, aut in nodos orbésque crispæ, velut pavoninae caudæ imitaméto quopiam, pretiosas faciebant, eburneis pedibus impositas, miro thesselarum opere distinctis? ad quid homini sine liberis tantæ opes? philosopho tantum fœnus? Stoico tales deliciae? in spontaneæ paupertatis, & opum contempti-
onis magistro, tanta auri fames ac sitis? Permittite, ut alterius philosophi responso id, utique nobis Seneca responderet, intelligatis. Aristippus pudicitiaë laudator singularis, (X) & moderandarum affectionum rigidissimus præceptor, sædo Laidis meritricis amore interceptus, en, ut bellè facti sui objurgatorem ab se repulit, cùm diceret *habere se Laidem; non haberi à Laide*: obversoque fastidiosè tergo, cum amasiâ suâ discessit; purusne idcirco, an turpis, credo non multà opus esse philosophia, quæ id discernat. Pari verborum modo Sêneca, cùm ei objectum esset sectæ genus, quam profiteretur, & doctrinae splendorem neutiquam cum ijs divitijs, quas tam operosè ac infiniter colligeret, concordare; pro responso librum *De vita beata* publicavit,

cavit, in quo intrepidè sic ipsemet de seipso pronunciat : *Sapiens non amat divitias, sed mavult: (r) non in animum illas, sed in domum inducit: nec respicit possessas, sed continet: & maiorem virtuti suæ materiam subministrari vult.* Si hoc non est habere Laidem, & non haberi ab illâ, sine dubio idcirco non erit, quòd hisce philosophis idioma diversum esset; Senecæ quidem latinum, græcum Aristippo; atque unus amore pecuniæ, alter desiderio sœminæ obstringeretur.

Dum autem ista confabulamur, ecce philosophum Epictetum de suo (ita quidem honoris causâ appellemus) conclavi, quod aliter melius speluncam aut tuguriolum vocaremus, prodeuntem. Accedite ad eum cominus spectandum; & audite, quid vobis oculi vestri, externarum specierum iudices, de eo enuncient. Istud haud dubiè, eum esse vivam & naturalem non sanè imaginem, sed ipsam substantiam miseriæ humanæ. Totus eius habitus, tunicula malè corpori adjacens; mille centonibus tam interpolis, ut mihi sacra illius navis in Delo memoriam refricet, toties fartæ & refartæ, ut eadem planè in toto esset, & nullâ sui parte eadem. Pedes inferiùs nudi; caput, contra quamcunque cæli tempestatem apertum. Crure uno claudus, in altero catenam gerens; utpote servus Epaphroditi, intimi familiarium Neronis. at enim cur domicilium suum exiens non occludit? quia ostio caret, & cur clauderet, ubi nihil est, quod furto

furto pateat? Inopia, eius thesaurus est: quæ sola est, quam nullus fur auferre cupit; quia furis non est dare; inopia autem, nisi dando, non tollitur. Et eccere librum omnium eius rerum mobilium indicem: culcitra una stramentitia pro lecto; & testaceæ ollæ fragmentum pro lucernâ. Et hæc quidem externa Epicteti frons est; iste Silenus, quem qui non aperit, non æstimat; quia lucem & phaleras suas tantum intus habet. Quantæ autem hæ fuerint, & quàm opulentam ille mentem habuerit, pretiosissimis earum rerum, quas emendatior Stoa possidet, non possum aut brevius indicare, aut fusiùs describere, quàm dicendo, quemadmodum in Seneca merus cortex fuit, ita in Epicteto merissimam medullam extitisse: quod ille quàm speciosissimè dixerit, hunc in opus redeigisse: Senecam ingeniosissimis suis scriptis depinxisse quidem sublimissimam idæam, animi omnibus huius vitæ seu bonis, seu malis superioris; Epictetum autem vivendo eam longè uberius, magisque ad vivum expinxisse; & quæ ibi præcepta sunt, isthic historiam esse.

A. *Nat. quest. l. 1. c. 11.* B. *l. 12. c. 19.* C. *ep. 97. sub fin.* D. *l. 2. epigr. 16.* E. *Plin. l. 16. c. 8.* F. *Plut. in Agesil.* G. *Ep. 80.* H. *de Rhetorica.* I. *Plut. de iis qui serò an. p.* K. *Idem in Themist.* L. *ep. 47.* M. *Plin. l. 35. c. 10.* N. *ep. 100.* O. *Metam. l. 5.* P. *Tacit. hist. l. 1.* Q. *Cassiod. l. 8. ep. 1.* R. *l. 13. c. 11.* S. *Claud. de 4. Cons. Hon.* T. *Laërt. in Diog.* V. *Tacit. l. 13. Annal.* X. *Laërt. in Aristip. Y. cap. 21.* X.

TORRENTES IN MEDIO OCEANO DECUR- RENTES.

SINERE SE A VIA ABSTRAHI,
ET STULTIS VULGI OPINIO-
NIBVS SE PERMITTERE.

Mortuo Zeusi, qui immortales fecerat, quoscunque in suis tabulis vitâ donârat, fuit, qui ad eius sepulchrum uno in fasce temerè congestos depiles jam penicillos, convoluta lintea, laceras designationes, formellarum fragmina, & quidquid instrumentorum eius officina habebat, comminutum in frusta suspenderet, cum hac subscriptione: mortuo Zeuside (imò deposito tantum eo, quod in se mortale habebat, ut contemplatus puras idæas, perfectiores earum imagines exprimeret) nemo speret, non solum vincendi illius arrogantiam, sed ne æquandi gloriam. sicut enim vivens ille Artem constituit, ita moriens secum abstulit artificij Principatum. Quod encomium defuncti Zeusidis imitatio quædam fuit illius, quam de illo adhuc vivente Apollodorus panægirin cecinerat, simili omnino sensu eius excellentiam executus.

Nunc ego hâc ipsa eius cogitatione utar ad quampiam meam tantò aptiùs exponendam, dum hoc loco necesse labeo, brevi sermone

○

mone impenetrabile naturæ miraculum vobis proponere, quod existimo eos fluxuos esse, in quorum ostia nunc vos adversis remis importo. Ausrix illa & inventrix huius tam stupendi operis, Universi Sapia, in formandis eius partibus, & assignando juxta æterni exemplaris designationem cuius earum suo loco, qualitatibus, & propria functione, ubi ad inanime undarum elementum pervenit, quendam illis (& quis dixerit, qualem?) spiritum infudit, unde jam aliâ animâ opus non habent, quò vivere videantur. ita nimirum sine impulsu externo, planè de se stabili moventur decursu. Primò enim fluxus & refluxus (de quo alibi differendi locus erit) adminiculo, abeunt redeuntque non aliter, quàm si quis ab uno terrarum margine ad alterum, vel à medio mari ad circumjecta eius litora proficisceretur. Et id quidem commune est totius Elementi huius, atque maximæ undarum molis, quas sive mediterraneus gurges, sive uterque Oceanus comprehendit. Verum hoc nihil est in comparatione illius prodigij, quod passim occurrit, ubi eas jam per media maria, jam secundum litorales oras sinuumque flexus, nunc per canalium mæandros insulis infusus, nunc circum promotoriorum ambitus, ubi ingens aliquis scopulus ærium attollens caput, per subjectas terrarum culpidēs longè in mare saxum protendit pedem; videmus præter omnem expectationem
ita

ita rapidè procurrere , ut insanire possint putari. Neque tamen quidquam ita faciunt, nam certa habent currendi atq; standi tempora, aut refugiendi; quæ sanè ad mensuram exactissimè observant. Viam quoque suam semel, hoc est, in exordio mundi illis præscriptam, ita fixam in mente habent, ut eam non modò nunquam perdant, aut vel latum inde passum exerrent, sed tritum semper callem fidelissimè teneant, quamvis nullo vestigio aut termino consuetum alveum signante. Ita scilicet fluvij incedunt; imò ut brevi videbimus, in maxima confusione quàm maximè ordinatè. Interim quod nos plurimùm facit attonitos, illud est, quod in hunc usque diem nemo tam curioso feliciquè ingenio fuit, qui eorum principium inveniret, unde oriuntur, aut utilitatis finem, quam natura inde sortitur: Et tamen utraque causa certissimò subsistit. Verùm Auctoris sapientia, qui totum hoc excogitavit, ubi opus perfecit, artem subduxit: & reclusis in sinum libris, ubi tota Originalis Idæa huius Universi descripta est, perutile arroganti ingeniorum nostrorum temeritati documentum reliquit; quæ nonnunquam cum insupportabili fastu, etiam non vocata, audet se velle in invisibilium rerum arcana penetrare, quæ tamen verticibus nostris sublimiora, infinitis parasangis humanæ intelligentiæ fines excedunt: dum interim materiales istæ res, atque sensibus,

imò pedibus aded ipsiſ subjectæ , ita nobis cerebrum ac mentem elidunt , ut major earum pars , quantò magis veſtigando penſandòque collaboramus , earum occupatâ notitiâ , ceu vellere aureo ſublato , victoriam reportare , tantò magis nos implicitos obſtriçtòſque retineat. unde , ſi bene rem expendamus , tunc ad culmen ſcientiæ noſtræ conſcendimus , cùm probè dubitare didicimus ; & ſapientiſſimè ille philoſophatur , qui ſaltem ignorantia ſuæ cauſas deprehendit.

Cæterùm ſeu verum ſit , ſeu non , (uti ego quoque exiſtimo) quòd communis ille meliorum ſcholarum magiſter Ariſtoteles , cùm necquicquam in reperienda cauſa deſudaſſet , cuius vi duo illa maria , quæ per anguſti-
as Euboicas colliduntur , modò ſepties , modò duodecies in die , reciproco impetu intrent excantq; , tantum apud ſe veſanum pudorem valere permiſerit , ut minùſ aſperum arbitratus mori , quàm inſanos Euripi fluctus perpetuò audire , velut ignorantiam ſibi ſuam impropèrantes , ſeipſum , ubi rapidiſſimus freti raptus eſt , intrò præcepſ deſecerit , cum jocoſo dicto , *Tu me cape , qui te non capio* : omnino tamen verum eſſe experietur , quicumque contra rapidos fluminum gurgites ſe intro-mittit , veſtigaturus , quare ita faciant ; neceſſum eſſe , ſe ipſum in talem abyſſum præcipitare , ubi deſperet , unquam ſe cauſam illius motus reperturum. Intuemini , quaſo ,
mecum

mecum aliqua illorum prodigia ; Ibi in medio Oceano , planè quieto soporatóque occurrere flumina , immensæ latitudinis ac profunditatis : quæ haud secus , quàm si proprium alveum , & circumpositos ex terra margines ripasque haberent , per medias aquas decurrunt , juxtà prorsum immobiles & tranquillas . & quid dico decurrere ? eum in modum præcipitant , ut ne torrentes quidem , ex præalto abscissóque montis dorso , multo imbrium diluvio effusi , non majore impetu & violentia deruant , quàm istæ inter quietas inquietissimæ undæ ; quanquam utræque in eodem plano fundo jacentes . Neque putatote , istas de abyssó maris scaturigines egurgitari , aut aliunde velut peregrinas advenire . neutiquam : sed sunt ipsum isthoc mare , quod unam sui partem in morem fluvij ita ab se projicit , ac in seipso flumen gignit .

Grandes illæ Indicæ Corbitæ , quæ decem , & quandoque duodecim ventivolis velis instructæ , per quinos senósque menses non conspectâ unquam tellure , perpetuo navigationis cursu quindecim , & quod amplius , leucarum millia emetiuntur ; cùm prosperis flatibus , omnibúsque linteis propelluntur , non tam ire , quàm volare videntur : tantâ vi atque impetu undarum æquor perfulcant . Nihilominus quantulcunque esse possit , confestim ille enervatur & cadit , ubi fortè improvísò navis in eiusmodi torrentis alveum irru-

O ;

pit :

pit : acciditque haud raro , ut ex multo undarum murmure , navis succussu , & spumarum circa proram aggestu , imperitus naviculator , veri similitudine deceptus credat , se magnis duplicatisque passibus provolare ; existimans , navis impetum esse , quo mare tam violenter à prora findatur & subsultet ; cum revera navigium , velut incantatum , aut parum procedat , aut fixum hæreat , aut quasi à fronte subjectis calcaribus incitatum , inadvertenter retro agatur : tam mirabili quandoque ventorum & torrentium inter se confligentium contemperatione , ut cum neutri vincant aut vincantur , navis quanquam semper moveatur , semper tamen in eodem vestigio subsistat. Atque ut nihil de mille alijs dicam , velut in re , quæ quotannis solet accidere , Columbus ille immensi Oceani (quantus nempe hinc usque ad novi mundi terminos interijcitur) & usque ad sua tempora incogniti domitor , cum semel totum diem plenis velis & insigni ventorum afflatu exegisset , denique se reperit vix integram leucam promovisse. Jam mihi recordetur , si quis est , qui illud unquam viderit , tam verum , quam passim non creditum miraculum Remoræ ; vel alterum illud Indicarum , quamvis nunquam in India repertarum ostrearum , (A) *quarum quietus tactus* (scripsit Rex Gothorum Theodoricus calamo Cassiodori , qui ei à secretis epistolis fuit) *plus dicitur retinere , quàm exagitata possint*

sint

sint elementa compellere. Stat pigra ratis, tumentibus alata velis; & cursum non habet, cui ventus arridet: sine anchoris figitur, sine rudentibus alligatur, & tam parva animalia plus resistunt, quam tot auxilia prosperitatis impellunt. Ita cum subiecta unda præcipitet cursum, supra maris tergum navigium constat infixum.

Interim non parum processisse eam navim credendum est, quæ velut in arenas impacta, medijs in torrentibus immota stetit; cum utique pro maximo lucro reputare debeat, quod non quadringenta aut sexcenta passuum milia perdiderit, quemadmodum constat aliquas in itinere Indico, ne animadverso quidem discrimine, occurrentium horum torrentium impetu, ad tantum spatium retro fuisse abreptas: idque ea propter, quod vento destitutæ, pariter viribus carebant, ad resistendum insano victricium aquarum furori necessarijs. Invenio etiam, minimè securum esse, duabus vel tribus anchoris ejectis navem firmare velle. namque rapidissimus undarum vortex, necquicquam alligatas, fundo eximit. alias ipsos rudentes, quanquam prævalidos crassosque videntur septenarium digitorum ambitu, filorum instar diruptos, immani cessisse violentiæ: quæ tanta est, ut memorent, bolidem id locorum ad scrutandam gurgitis profunditatem demitti non posse, præcipiti fluctu plumbum, suberis instar secum auferente.

Ad extremum, quis potest saltem quasi ad aliquam

aliquam regulam reducere irregulatissimum, & heteroclitum proruendi, aut in transversum erumpendi morem istorum torrentium? Acutissima industria anatomistarum ultimis hisce temporibus deprehendit, sanguinem in animalium corporibus circulariter convolvi: & passim varijs locis intra venarum canaliculos, dispositas ostendunt cataractas, & ostiola fluorem inhibentia, per quæ ex uno venarum trunco in adgenitos alios, quasi saltu quodam vitalis humor irrumpit; atque hinc illam sanguinis circuitionem existere: secus enim perpetua illa progressio sine regurgitatione, non foret motus perpetuus. Verum de hoc tam insano, ac insimul (ita enim necesse est etiam vocemus) prudentissimo ordine sine ordine horum torrentium, qui undas maris ab uno loco in alium egurgitant, quis potest modum aut finem excogitare? tametsi Senecæ consentiamus (*B*) motum auræ in ventis, & undæ in fluminibus, actum animæ esse, in eximio hocce elemento imperantis. Quidam fluviorum toto anno non consistunt: alij certos temporum, quin adeo dierum & horarum terminos habent, quibus aut existant, aut denuo concidant & arescant: Aliqui semper versus eandem plagam prouunt, nunquam retro converso cursu: alij eunt redeuntque. Nonnulli ceu peregrinaturi, longè in altum mare expatiantur; alij semper littus radere volupe. Sunt qui

recto

recto semper itinere longos æquoris tractus permeant, alijs in mille spiras & mæandros serpentinum denique evolventibus lapsum. Et quod prodigio simillimum, duos ipse vidi, sibi diversim rapidissimo fluxu occurrentes, licet inter se tam vicinos, ut vix quatuor terræ passibus dirimerentur; quorum ille Orientem, iste occasum petit.

Et ecce, seu culpa ipsorum, seu natura est, (nunc enim primum error me meus advertit) quæ me aliquanto longius quàm necesse erat abstulit, ad deprehendendum in ipsis similem quendam effectum, hoc est, violentum illum raptum, quem popularis ille (ut vocant) fluctus permultis infert; sive terrore suorum judicorum, sive vivendi exemplo etiam eos secum in abruptum asportans, qui aliàs plenis velis sublimium cogitationum, & nobilium desideriorum, per huius vitæ æquor felici cursu ad virtutem, & quæ inde consequitur, Veræ gloriæ portum contendebant.

Audite (sic enim bonorum morum præceptor obedientissimum suum Lucilium inelamat; sed ita, ut in isto totus eum mundus exaudire possit) audite, ô grandes animæ, quæ instar animosarum navium, quas bene unctas, fortiter compaginas, omnique instrumento nautico instructas avidus mercator Oceano immittit, oculo semper ad sidera intento, & dextrâ ad temonem applicatâ, per procellosum humanæ vitæ pelagus, ubi innu-

meri mortales vela faciunt, sed quorsum, nescij; tot in arenas & syrtes impingunt, at quo id modo, ignari; fortunatâ de portu in portum navigatione ditatæ, illinc modestiam & honestatem, illinc justitiam & integritatem, hinc generosum superfluarum opum, pompæ, luxûs, & odibilis superbiæ contemptum, atq; unâ omnium virtutum, non dico opulentiam, sed thesauros eiusmodi comportastis, qui soli hominibus necessarij sunt, & ad bene beatèq; vivendum sufficientes. Incurretis ventorum obstacula, undarum præcipitia, & voracissimas Charybdes, violenta tempestatum prælia: neque tamen idcirco abijcite animum, vilium lemborum ritu, qui ad omnis periculi metum desperantes, cuiuscunque venti arbitrio se permittunt auferendos; sed constate vobis, ite audacter contrâ, & perumpite, quidquid se vobis adversum interponit. aliter, ubi laborem remiseritis, ibi vos reperietis, ubi vos esse ipsimet erubescetis; & qua ratione illuc veneritis, expedire non poteritis. ita sanè est: (C.) *Turpe est NON IRE, SED FERRI; & subito in medio turbine rerum stupentem, quærere, huc ego quemadmodum veni?*

Quemadmodum? Non est profectò (subinfert philosophicâ plenus indignatione Stoicus) nō est illa interrogatio, cui facilius satisfiat. Causa est, quòd inter oves & magnam hominum partem nihil differt, quàm quòd illæ quatuor pedibus incedant, isti duobus erigantur. Illæ igitur

igitur eunt, (D) *non quâ eundum est, sed quâ itur.*

(E) Et quod prima facit, faciet mox altera turba,

Stant cum stante simul : sic omnibus una quietem

Imperat. Econtra mox improvisa lubido

Arripiet cunctas, si currere fortean una

Prima volet, frustra pastor fugientibus obstat,

Et stabuli hirsutus custos, latransque Lycisca.

Prævalet exemplum metui : & mirantibus arvis,

Saltu grex stolidus prærupta per avia fertur :

Nec, si velle putes, possint tibi reddere tantæ

Causam stultitiæ.

Vita nostra neque modum attendit, à morali sapientia præfinitum; neque causas, quarum regulâ se recta Ratio gubernat. (F) *ad morem componimur, optimarati ea, quæ magno assensu recepta sunt.* Ita agimus, non quia ita faciendum sit, sed quia sic fieri videmus. hoc scilicet est *non ire, sed ferri.* Num vos aliquando in id periculi fortuna conjecit, ubi numerosa populi multitudo in theatrum confederat; ut videretis, quando repentinus stridor, velut anhelantis sub onere tabulati, aut cuneorum ruinae molientium, aures acutius verberavit. quanto furore omnes perculsi, pleno fluctu ad

ad portam erumpant? imò non erumpant, sed inextricabili nodo alteri alteris innexi, ferantur, & raptentur? ita quisque à sequentibus pressus impulsusque, premit ac impellit priores; truditur atque trudit, urgetur atque urget: & dum labitur, se in alijs, ne labatur, sustentans, unà secum vicinum avertit, atque iste alios; unde à pluribus superincidentibus demum prostermitur & conculcatur. Ita omnino eis evenit, qui se in furiosum populi torrentem intromittunt, ideo solùm vivendo sicut multi, quia ita vivunt multi; (G) *versatque nos, & precipitat traditus per manus error; alienisque perimus exemplis.*

Dum autem nominari populum auditis, nolite existimare, me istius vocis significationem juxta Dictionarium Fortunæ accipere; ubi idem sonat, quod turbam opificum & ignobilium, retrimenta inopiæ & miseræ mortalitatis, magalia & tuguriola in cumulum congesta, contemptum &c. non palatinas domos, Principum aulas & Equestrem Ordinem, non aurum, sericum, purpuram, non titulos & Nobilitatem: ista enim sub vocibus *Gloriosus, Felix, Magnus, Beatus* reperiuntur. Ego autem in legitimo sensu, hoc est naturali Veritatis, ex probatissimis autoribus desumptæ, (H) *Valgum tam chlamydatos quàm coronatos voco.* & cum Bione philosopho, (I) cum bursam nomino, intelligo non pellem, sed quod intus est. Igitur si apud Regulatæ Eloquentiæ magistrum

gistrum, Orator dives, sed ineloquens, facitissimè fuit ab Afro definitus (K) *Homo in agendis causis optimè vestitus*; facile est ab simili divinare, quomodo ij describendi sint, quibus omne decus & bonitas sua extra ipsos est. Ubi vitam eiûsque actus oportet ex amussi dirigere, num putatis eapropter bene adhiberi regulam tortuosam, quia auro constet? Ut talis est, ibi æstimetur, ubi auro suum pretium est: ubi regulâ opus est, etiam lignum rectum auro est potius.

Prodeant nunc, qui nequitia suæ patrocini-
um ex eo petunt, quòd cum pluribus mali
sint. Quod mihi videtur tantundem esse di-
cere, quàm si homo, qui pro prudente haberi
vult, faculento ovium grege occurrente cir-
cumdatus, non sibi vellet per eas exitum ape-
rire, sed eo solùm, quòd istæ numero plures
sint, ipse quoque cum ijs retro gradum con-
verteret ad ovile, ad pascua, ad natatili, &
quocunq; demum aliò agi se cum vilissimo pe-
core passurus. Ecquis jam non verissimum pu-
tabit, inter hominem & hominem, si vitam
cum vita, & prope dixerim cogitationes cum
cogitationibus conferamus, tantum discrimi-
nis intercedere, quantum ferè inter homi-
nem & pecudem occurrit? nisi quod istam
necessitas ipsa naturæ innocentem præstat,
illum libera in vitium consensio damnabilem
facit. quæ igitur vecordia est, ab armento ta-
lium hominum, quorum quò major est nu-
merus

merus, eo peiores esse mores solent, ideo solum quòd multi sint, se in transversum & retro agi, vel in viam, regiæ prorsus contrariam seduci sinere? quid enim istud aliud est, quàm in fluctum irruentium ovicularum se inferre, atque illis se, quocunque irent, asportandum permittere?

Quod si vobis non molestum est, excutiamus hoc argumentum paulo minutius, idque per manum sapientissimi Socratis: cui Oraculum quondam id laudis dederat, ut diceret, mundum neque in moralis prudentiæ magisterio, neque ipsâ morum probitate parem ei ullum habuisse. sic ergo ille quærit: (L) Ecquid est, cur me non omni jure putem in grandi stultorum elencho conscribendum; si in recuperando mutuo nummum unum, quòd falsarius & adulterini metalli esset, recipere detrectarem; deinde autem integrum ejusmodi cumulum libens pro numerato acceptarem, eâ ductus ratione, quòd hic nummi mali essent quamplurimi? Etenim ubi damnum impendio majus est, major utique stultitia sit necesse est. Et ecce, ut *mutato nomine de te fabula narretur*. Verum ne id vobis tædio sit ex me audire, edisseram linguâ, utique omnium, quas Roma audivit, suavissimâ M. T. Ciceronis; quem non minus philosophiæ laus, quàm eloquentiæ gloria decoravit. (M). *An quidquam stultius est, quàm quos singulos tanquam operarios barbarosque contemnas, eos aliquid putare esse*
ami-

universos? quemvis illorum separatim vel adspicere erubesceres; nunc quia putas à multis te adspici, erubescis, nisi eorum approbes iudicia, sequâre errores, imitêre exempla?

Heu (ita vos respondere audio) nimis terribilem bestiam, Populum! Temeritatis videtur esse, non fortitudinis, nisi à vertice ad plantam (uti Achilles in Stygiam demersus paludem) vulneri sis impervius, faciem illi & pectus audere velle obijcere: tam penetrabiles, ac intoxicatæ sunt sagittæ, quas ille vel ab ore solùm atque linguâ ejaculatur: tam acuti & prælongi dentes, quibus eorum famam præmordet ac dilaniat, qui in eius vestigia non intrant; quid igitur ijs erit, qui adversari sustinebunt? qui irritare? contrà irrumpere ac perrumpere velle; hoc est, bene agendo vitiosa eius acta castigare audebunt? Ipse aded Ulysses, tam decantatus humanæ prudentiæ magister, rationabili timore eousque cedendum putavit, ut etiam ovem induerit, quando ovem videri inter cæteras, quarum in stabulo hospitabatur, ad id ei profuit, ut lævissimi Cyclopi manum evaderet, & se à dentibus redimeret irati Polyphemi.

Quid? itane verò, sagittæ intoxicatæ, rumores illi & fabellæ populi? dilaniatio sanæ, quibus ille per ludibrium probos impetit, & contra honestam bonorum vitam insanit? Hoc sanè insigniter hallucinari est, hoc monstrum inter umbras cernere, & gigantes in nubibus conspi-

conspicari. At enim si hæc tela unquam per-
 timescere (ajebat Fabius Maximus) aut sal-
 tem attendere voluissem, neque mundus
 hodie Romam in pedibus, neque Roma sibi
 mundum sub pedibus videret; neque ego
 Maximus, nisi tantum nomine, forem; ubi
 nunc post contemptam mei contemptionem,
 ludibria, & male sana populi judicia, ille ipse
 populus ultro confitetur, patriæ liberatio-
 nem, & armorum simul artiumque Punica-
 rum Annibalis debellationem mihi tribui o-
 portare. Nam qua tempestate ille exercitum
 per montium vertices, & supra Annibalis ca-
 put, tantis victorijs barbarum in morem in-
 flati, circumduxit, Pænos continenter sub
 freno & quasi obsessos tenens, (quod non ali-
 ud erat, quam hostem nullo suorum periculo
 frangere, & demum sine conflictu superare)
 quæ interim ludibria, quæ dicteria, quos in
 eum sales populi dicacitas domi jactabat?
 Nunquam aliàs tam evidenter argutissimi
 illius dicti veritas apparuit, (N) *argumentum*
pejssimi turba est. Revocatus Romam, quò illi
 potestas dimidiaretur, vix paulo minus quam
 publicis vulgi convitijs exceptus fuit, pleris-
 que illum tanquam Annibalis pædagogum
 sugillantibus, ut qui novâ bellandi formâ ho-
 sti semper in tergo & vestigijs hæsisset: quod
 tamen revera aliud non fuerat, quam semper
 hastam dorso eius intentare; & potius ante
 se illum propellere, quam lequi. Quod per-
 quam

quam bene advertit astutissimus Pænus ; evitare tamen non potuit ; unde dicere solebat, quantumvis Marcellus esset in prælio ferocissimus, haud tamen se perinde Marcelli corpus, quam Fabij solam umbram pertimescere: magisque se ab restitante, pugnamque declinante Fabio, quàm victorioso Marcello debellari. Quid tunc animi Fabio fuit, illas circum se turbidas facies aspeçtanti ; illa opprobria & communem populi contemptum auribus percipienti ? Id, quod vir fortis non linguâ, sed factis asseverat ; (O) *ad honesta vadenti, contemnendus est iste contemptus* ; imò postea etiam verbis pronunciavit, illum longe imbelliorem viliorisque animi censendum, qui ad populi dicta expavescit, quàm qui hostilium armorum fulgore consternatur. ille enim, præterquam (P) quòd tantum cordis non habeat, ut hastæ etiam simplici audeat contraire ; insuper tergum virtuti vertit, quæ est fuga, uti homine omnium indignissima, ita omni vituperio longè dignissima.

Hunc in modum miles breviter perorabat, eloquentiâ scilicet militari. Quod si etiam audire Philosophum allubescit, animo Stoicum, linguâ Cynicum (utramque enim sectam contra vitia profitebatur Demetrius) quo in numero habenda sint populi judicia & sermonculi, & an vir sapiens eorum causâ debeat à bene honesteque vivendo desistere, tali similitudine declaravit, ut, si materiæ indecorum

P

demas,

demas, nihil possit ad veritatem rei dici convenientius. Non sunt, inquit, popularium rumorum sibili, non sunt ictus iratarum nubium, super cervices vestras impendentium; non sunt tonitrus, quorum fragore vobis terra sub pedibus centremiscat, & fulgure pectus confodiatur: flatus est tam intolerandæ graveolentiæ, ut, qui sic auram vitiat, à vobis neutiquam pro formidabili timeri, sed pro vili fungo haberi mereatur. (Q) *Quid ergo stultius homine verba metuente? Eleganter Demetrius noster solet dicere, eodem loco sibi esse voces imperitorum, quo ventre redditos crepitus. quid enim, inquit, me refert, sursum isti an deorsum sonent?*

Imò ut verum dicamus, inter potissima magnæ virtutis ac meritorum testimonia certius haberi non potest, quàm multitudini non placere, *peissima veritatis interpreti*: (R) utpote cuius iniquum iudicium tam infideli lance collibratur, ut suum centrum nequaquam in medio habeat, sed quocunque extra justæ mensuræ limitem, eius linguam aut passionum, quarum irregulatissimâ regulâ vivunt, effrænis abripit impetus; aut utilitatis asportat respectus, quæ itidem de honesto non aliter, quàm quatenus commodum est, iudicat; aut insana illa temeritas, quâ vilissimi pauperrimique in scepra & coronas involant, ubi aliter regnare non possunt; in eo saltem quandam regni speciem exercentes, in quo possunt, dum nempe condemnant vel absolvunt, elevant aut deprimunt.

munt, gloriosum faciunt aut infamem, beatum aut miserum, quem illis placuerit; veruntamen solum intra sua tuguria, apud centones suos, in senatu cogitationum, hoc est, in casa & cerebro fatui hominis & delirantis: quippe apud quos maximum scelus est, in alijs scelera non reperire: idque tantopere eorum oculos vulnerat, ut ad condemnandum eum, qui innocentiam pollet, æquissimi juris sententiam publicare se putent, si (quod Plinius junior, in alio tamen argumento dixit) iterare possint; (S) *nihil peccat, nisi quod nihil peccat.* Fortè autem eius rei exempla vobis defunt? an Aristidi, cui sua integritas pulcherri- mum cognomen Iusti meruerat, ad hoc ut Athenis in exilium iudicio ostracismi relegaretur, aliud delictum, quàm hoc ipsum, vulgo tam odiosum, *Iusti* cognomen opus fuit? (T) Accipite in unius sensu omnium cæterorum stultitiam. *Quidam litterarum rudis ac rusticus, testam tenens adiit Aristidem. petens, ut nomen inscriberet Aristidis. Ad quem ille: nempe tu probè nosti Aristidem? negavit; sed offendi se dixit eo nomine Iusti. Conticuit Aristides, & inscripto nomine suo, reddidit ei testam.* Proinde insolens non debet videri responsio, quam Antisthenes ei dedit, qui prælongo sermone ipsius laudes extollebat, memorans, quantâ in æstimatione & amore apud universos esset. quippe Philosophus rubore perfusus, cum attento oculo totum se à pedibus ad caput collustrâset, veluti vitâ suâ sub

examen revocatâ, profundum denique suspirans; (V) *ecquid ego, inquit, quid mali feci?*

Obloquatur ergo & rumorigeret populus, &, si vult, etiam jaculetur dicteria; nos autem pro constantia in virtutis studio id faciamus, quod Demosthenes ad intrepidè perorandum facitabat. Stans enim in scopuli vertice, ad cuius latus concitatum mare furorem suum debacchabatur, in mediâ frangentium undarum aspergine, sub insano elementorum fremitu, non aliter recitabat Orationes suas, quàm si in foro ad populum declamitaret: ita oculos ad fluctum turbæ, aures ad tumultum, vocem ad strepitum, animum ad horrorem assuefaciens, (X) *ut ad fremitus concitatarum concionum, patientiâ duratis auribus, in Actionibus uteretur.* Agamus, quod de se refert famosissimus laudis & vituperij, favoris & odij popularis contemptor, Seneca: Solus, ac mecum consistebam, nisi quòd mecum sermocinantem habeo divinam illam honestatis magistram, & quæ sola veros homines gignit, Philosophiam. Isthoc tam suavi consortio dum inter mutuas quæstionum & responsionum vices jucundissimè oblector, ecce improvisus confusarum vocum horror aures perculsit, qui etiam scellâs verberabat, & aërem tonitrali mugitu cum in modum quatiebat, ut putari posset, Romam subverti. Id nempe populus faciebat, qui in theatro otiosus duellantium spectator, ad crudeles furioforum illorum victorias

rias ipse pariter infuriatur & insanit ; sed præ voluptatis magnitudine , quâ ebrius sui quæ impos , merita vincentium tantâ vociferatione concelebrat : vel in hyppodromo aurigan-
tibus assidet, volubili curriculorum flexu cir-
cum metas decertantibus. In hoc tam vesano
tumultu persisto, tanquam jam obsurduerim:
neque is mihi amplius quietem turbat, quàm
venti mare , cùm congelatum est. (T. *Subitâ
aliquâ & universâ voce feriantur aures meæ: nec cogita-
tionem meam excutiant, nec interrompunt quidem.
Pœnitenti patientissimè fero. Multæ voces, & in unum
confusæ, pro fluctu mihi sunt, aut vento silvam verberan-
te, & cytharis sine intellectu sonantibus.*

A. Variar. l. 1. ep. 35. B. Nat. quæst. l. 5. c. 5. & 6.
C. Sen. ep. 37. in fine. D. Sen. de vita beata c. 1.
E. Dantes in Parg. F. Sen. ibid. G. ibid. H. ibid. c.
2. I. Stob. serm. 238. K. Quintil. l. 6. c. 3. L. Laert.
in Socrat. M. Quæst. Tuscul. 5. N. Sen. de vita beata
c. 2. O. Sen. ep. 76. P. Plut. apophth. Q. Sen. ep. 91.
R. Idem de vita beata c. 2. S. l. 9. ep. 26. T. Plut. in
Aristid. V. Laert. in Antisth. X. Val. Max. l. 8. c. 7.
Y. Ep. 83.

XI.

ULTIMA THULE.

MALA MALÆ SOLITVDINIS,
BONA BONÆ CONVERSATIONIS.

EUGE , immortalis lauro coronemur pup-
pim navigij nostri ; ecce enim sumus ad ipsos
mundi

mundi fines pertigimus. legite modò ibi in rupis latere, quæ portûs aditum dorso protegit, prægrandibus incisum litteris, **U L T I M A T H U L E**. Hic igitur est ipsissimus naturæ terminus, ista mundi ad septentrionem confinia; scilicet mundi illius, quem antiqui cognitum habuere, tam brevem & angustum, ut fortè non decimam partem adæquet illius, quem hodie nobis solers æquè ac audax navigantium curiositas detexit. Verùm priusquam longius descendamus, liberum Insulæ conspectum, quantus hinc patere potest, subiicite oculis. An non illa chaos quoddam esse horridarum rupium videtur, quarum aliæ separatim huc illuc sparsæ, superbum attollunt verticem, turris in morem, aut marinorum scopulorum, undis circumfusæ? major autem pars sibi ipsis, aut una alteris impositæ, tanquam non in Thessalia, sed isthic Gigantes cælum institissent conscendere, scalâ sibi de montium jugis constratâ? Augment etiam altitudinem illæ, quæ perpetuis nivibus obsitæ, saxearum capitibus insistent, & singulis annis sub hyemis principium incipiunt majores fieri: quippe cùm id locorum sol modicè elevetur, radij eius infirmiores sunt, quàm ut tantam brumam possint liquefacere. Ignis, quem ab altissimis apicibus refulgentem aspicitis, isthic ab ipsis usque terræ visceribus erumpit, per omnem utique tractum cavernosæ, ac inextinctis incendijs conflagran-

flagrantis: quorum ardorem necesse habet per illa spiracula efflare, tam multa numero, quàm multos Insula montes habet; qui omnes possunt Vesuvij atque Ætnæ putari. Dum hæc confabulamur, ecce solem prorsus ita in alto positum, ut circulum meridianum contingat; simul tamen ita humilem, & arcu, quem supra horizontem obeundo efformat, tam angusto & curto, ut hic iste dies, quo sol in Capricorno subsistit, ab lucis ortu ad occasum usque, non plures duabus horis computet; nox autem vicenas binas. Igitur nunc in summam colligite omnes huius Insulæ malignitates; frigus insupportabile, ignes inextinctos, tenebras propemodum perpetuas; & dicite mihi, per Deos, quidnam adhuc desiderari possit ad efformandum Infernum, qui credatur insula esset; vel insulam, quæ videatur Infernus esse?

Id tamen non obstat, quominus ibi habitatores sint, in hoc Orbis exilio tam jucundè viventes, ut, si aliorum deberent coloniam transferre, non mitiùs dolerent, quàm qui in exilium deportantur. Natales cunæ & paterni soli amor eos illuc, velut ostreas, devinctos tenet: & quamvis nusquam alibi miserius vivatur, ipsi tamen hanc qualemcunque insulam etiam cum Fortunatis non commutarent. Cæterum vos admonitos volo, ne cui lubido veniat in terram exscendendi, neq; invitanti-bus Barbaris, ad eorum convivium adeundi.

Primus enim duntaxat gustatus stomachum vobis evertet: maletisque centies potius vestram famem, quàm illorum fercula tolerare. Omitto reliqua: suffecerit scire, Insulam pane non velci: namque terra squallida, geluque exhausta ac præmorta, non tantum vitalis calor habet, quo possit ullum frumenti genus producere. Igitur panis ex mari petitur, piscium omne genus fumo, aut Boreæ flatu, qui id locorum vehementissimus spirat, siccatis, ac postea in farinam pistis, quam aquâ subactam, in massulas formant, sub cinere coquendas. tam misero pane hic vivitur. De reliquâ ipsorum penuria tametsi complura vobis folia recitarem, non plus vobis dixero, quàm ex duobus Senecæ versibus intelligetis, de ultima Thule acceptis, quos ille de Insula Corsica scripserat eo tempore, quo ibi in exilio fuit.

Non panis, non haustus aquæ, non ultimus ignis.

Hic sola hæc duo sunt, Exul, & Exilium.

An verò non putatis, in hisce hominibus, qui & à mundo exulant, & sui exilij tam amantes sunt, ut respectu huius totum facile mundum aspernentur; bene eos repræsentari, qui in medijs etiam urbibus ex suo conclavi sibi Thulen faciunt? & velut ab humana natione relegati, non alibi quàm secum soli habitant? vel quia genio sunt ferarum instar silvestrium & solivagarum ad solitudinem contemperato; vel quia otij desiderio, omittunt ijs sese virtutibus excolere, quæ ad honestè decen-

tér.

térque cum hominibus nobilitate, doctrina, prudentiæ & rerum gestarum laude inclytis, conversandum perquam necessariæ habentur. Igitur hoc de argumento breviter, & quoad fieri poterit, cum aliquo etiam emolumento differamus.

Non incito joco Tiberius quoddam asparagorum genus, quod in Germania repererat, descripsit, silvestre ac maligni saporis; cæterum folijs & caule reliquo nihil ab Italicis distans: (A) hæc, ajebat, herba est, quam qui videt & non gustat, jurabit esse asparagum. Idipsum de quibusdam hominibus est, qui tantum habent, quantum opus est, ut esse videantur homines; ita ut qui eos intuebitur, esse jurare possit: ubi verò periclitari eos volueris, alterius omnino diversæ speciei mortales esse deprehendes: adeò neq; sciunt, neque curant aut cupiunt agere, & multo minus familiaritatem inire cum alijs; homines austeri, umbratici, fugitantes, silvani, & medio in populo solitarij. Optimè de ijs dicere liceret, quod de quibusdam abietibus Plinius dixit; (B) *Situs in excelsis montium, ceu maria fugerit*: Tanquam ea arbor haud ignara, se ad malos & antennas navium creatam esse, simul tempestatum metuens, idcirco ad summa montium juga conuigrasset. Ita planè isti, cum sciant, humanum genus naturæ ductu sociale esse & consortij appetens, tanquam convivere alijs & amicitiam colere non aliud

P ; esset,

esset, quàm in tempestatem excurrere, sese oculis & alloquio subtrahunt, quàm possunt longissimè: & quod poëta noster contrario prorsus sensu, suâ ex mente scripserat, id ipsi pessimo naturæ vitio factitant:

Horrida per nemorum, per celsa atque as-
spera montium (tem.

Me mea mens agitat dulcem captare quie-
Quidquid ab humano cultum vultumque
labore

Accipit, est oculis inimicum & lugubre
nostris.

Jam si Heraclitus, & post ipsum Aristoteles bene pronunciavit, hominem, qui sibi tantum vivat, aut plus aliquid homine esse, aut quid eodem deterius, (C) Deum scilicet, aut bestiam; quòd ille re nulla extra se quæsitâ indigeat; ista suum duntaxat bonum diligat & inquireat; quodnam putatis istarum generum in hujusmodi homines convenire?

Neque his ad suæ excusationis tutelam illa Stoici ad Lucilium suum servire commonitio potest; (D) *fuge multitudinem, fuge paucitatem, fuge etiam unum.* Iste enim ad eos evitandos cohortatur, qui flagitiosi sunt; quorum etiam vicinitas potest vitiorum suorum scabiem affricare. Cum enim interiùs tam corrupti sint, ut malitiosus scelerum humor, quo plenissimè scatent, illis usque in summam cutem ebulliat, non modò in dedecores pustulas efflorescit, sed in propinquos etiam pestiferum quid-

quidpiam, contagij in morem aspirat. Insuper illi cum philosophiæ Stoicæ discipulo negotium erat, qui assuetus aut secum ipso prudenter ratiocinari speculando, aut super libris cum famosissimis scriptoribus communicare, audiendo illos & interrogando, rationes & dubia conferendo, nunquam minùs, ut dicitur, solus erat, quàm cum solus. Ubi hoc non fit, legatur reliquus illius epistolæ contextus; in qua solitudinem ita traducit, ut eam non vereatur scholam appellare, in qua tibi non alio doctore, quàm te ipso opus sit, quò omnes abominandorum scelerum formas condiscas. unde qui illâ non novit quàm optimè uti, huic illam posse majoris periculi causam esse, quàm insanienti aut desperato, qui nunquam ad inferendam sibi necem magis sunt dispositi, quàm cum soli.

Interim non negavero, conversationi, pro ut hoc nomen in amplissima significatione accipiunt, aptari cum veritate non posse, quod de concursu Seneca dixit, qui per eos annos ex omni terrarum parte ab hominibus usu, linguâ, moribus, consilio diversissimis Romanam fiebat, (E) Leva te, scribit è Corsica ad mæstissimam matrem, leva te cogitationibus paulo supra hæc infima altiùs, & intueri innumerabilem illam convenarum multitudinem, cui recipiendæ, & arctis modò contubernijs hospitaturæ, angustus est tam vastus murorum circuitus, & immensæ illius urbis tecta

recta ad paucitatem rediguntur. Nunc etiam sermones quoque ausculta. Ex tantâ linguarum diversitate advertes, eos majorem partem externos esse, Romam ab suis civitatibus, provincijs, regnis, undique ex toto orbe & extremis eius finibus excitos. sed hem! quàm diversis finibus & causis? Alios sublimi per æthera volatu honorum ambitio, & dignitatum cupiditas adduxit: alios illuc ad publicum tribunal necessitas, quasi per terram raptavit. Videbis, quos magni Reges, Senatus, Respublicæ cum egregio famulitij comitatu super gravissimis negotijs suo Romanam nomine ablegarunt. Videbis, quos sua illuc luxuria pellexit; quibus nihil in voto erat, nisi loci opportunitas, ubi vacare genio, & velut in amplo vitierum omnium mercatu prodigere opes simul ac bonam mentem possent. fortè etiam aliquos numerabis, quos rarissimum illud scientiæ desiderium, eaque spes adduxit, fore, ut hic liberè possint hominum doctissimorum consuetudine uti, audire clarissimos Oratores, Jurisperitos & Philosophos, quorum institutione ad disciplinarum istarum apicem ac magisteria conniterentur. Alius omnino illorum sensus est, qui theatralium spectaculorum voluptate accurrunt, ut depugnantium truculentos spectent agones, luctantium robur, peregrinarum belluarum horribiles venatus aut certamina, essedorum cursus, & (quid denique luxus non invenit?)

nava-

navales etiam in continente confectus. Quidam contrarijs prorsus studijs adveniunt, sui quoddam specimen daturi: cum nullibi Virtus vel apertius, vel dignius sui monstrandæ theatrum inveniat? Vah! quid porro de ijs dicemus, qui eodem velut ad publicas nundinas concurrunt, hi quidem formam, alteri scientiam vendituri? Vultus namque & lingua, cum placent, de earum mercium sunt genere, quæ liberum ubique transitum, & certum emptorem habent. Ad summam, quodnam dicemus artis aut conditionis genus esse, cuius homines Romanam non petant, (F) *virtutibus & vitiis magna pretia ponentem?* Ita ille de suorum temporum cursu.

Idipsum dici de amicis congressibus potest; scilicet haud minus diversas, quam frequenter oppositas causas esse, ob quas diversi in eandem coeant societatem. Primò enim haud pauci non alterius agendæ rei conveniunt, quàm ut nihil agant: id inde emolumentum querentes, ut eis velut pro incantamento quopiam serviat; ad eum ferè modum, quo frequenter Equestrium fabularum narratores memorant, quosdam magicâ arte ab uno loco ad alterum è longinquo fuisse deportatos, quia uspiam in regionibus medijs constitissent; ita isti voluptate novorum rumusculorum abrepti, volunt à primo mane usque ad diem medium, & à prandio usque ad cenam ita tempus exigere, ut nunquam inter-

Cur-

currentium horarum sensum percepérunt. Alij ex adversum accedunt, non audiendi animo, sed ut audiantur: utpote tam acri labiorum prurigine stimulante, ut nisi continenter eadem inter se confricent, tolerando dolori se putent esse pares non posse. sive sit quod loquantur, sive non, loqui tamen perinde volunt: ●

Ceu cum vix teneram movere linguam

Infans incipit, & ligata velle in

Vocem solvere blæsulam labella:

Quanquam dicere, quid velit, labore

Vano nititur, atque se fatigat

Incaustum, tamen hoc labore frangi

Mavult, quàm tacitam pati quietem;

Et conando nihil, nihil videri

Adhuc dicere posse velle. nempe

Tam nobis gravis est labor tacendi.

Putes, eorum linguam de ventorum genere esse; qui dum non moventur, emoriuntur: unde quantopere eam sibi debent conservare vivam, tantundem laborant habere irrequietam: cuius rei causas & effectus supra ad Nili casum adduximus. Sunt etiam qui colloquendi copiam medicinæ loco usurpant: aliter enim laboribus suis sive mentis, sive manuum perpetuò affixi, verentur, ne aquarum instar, quæ ubi paludis in morem consistunt, putere incipiunt, fortè putrescant, nisi identidem cogitationes suas exhalare; & pectus ab nigerrimâ crusta, quâ id melancholicus sanguis

guis obvolvitur, confabulando expedire queant. Ita planè de canibus scripsit Venator Xenophon, (G) eos hac ratione sanos vegetosque haberi, si quot diebus à catena in libertatem missi, sinantur se cursu, jocis, saltibus exercere. Perpauci sunt eorum, & vix unum reperiās, qui alloquij usum non aliter, quàm, uti laudatissimus ille Græcus solebat, venationis laborem appetant, in quā possint novum sibi amicum capere: & beatus erit, qui cum illo Juvene apud Menandrum poetam poterit ex vero dicere, (H) se saltem umbram boni amici indeptum esse.

Igitur omisso illo inhonesto, rustico, turbido, & nauseabili conversandi genere, ad alterum urbanum orationem accingo, quod solum eos decet, qui se ab animi nobilitate, & morum elegantia jactant. Neque tamen eos propterea quæro in senatu septem Sapientum concludere, qui subtilitate inventionum, & motis de rebus altissimis ac difficillimis questionibus, allegandis testibus, atque omnem periodum gravissimis sententijs terminantes, potius in scholasticum certamen, quàm sermocinationem conveniebant. sed tales volo, quales plerique sunt, neque noctuas, neque aquilas, sed medij generis homines; cuiusmodi Peripateticus (I) jubebat rationes populares esse, neque nimis sublimes, ut frustra sit velle conscendere, sive spe perveniendi sublatâ, sive labore vires superaturo; neque e-

contra

contra tam humiles, ut plano pede obterantur: sed tali altitudinis mediocritate, ut nec auditus ab intelligentia, nec intelligentiâ ab doctrinâ, nec doctrina à voluptate seiuncta sint, sed se mutuo facile consequantur; quod alijs verbis explicando idipsum est, ac ita navigare, ut remo uno terram, altero mare sulcemus. Ad tale sermocinationis genus ab Thule solitarios evoco; imò prolicio; & ecce, qualium bonorum ostentatione!

Primò quidem, ut ea ipsa solitudo illis tantò postea evadat sapidior, quantò magis fuerit post aliquam abjunctionem desiderata; & jam quasi novior, dum ab contrario ad illam postliminio reditur. (K) *Miscenda ista, prudentissime Stoicus monet, & alternanda sunt, Solitudo & Frequentia: illa nobis faciat hominum desiderium, hac nostri: & erit altera alterius remedium.* Ita de Plinio seniore, (qui fortè ultra omnes, quotquot unquam mundus litteratos habuit, studiorum amantissimus fuit) nepos ipsius Plinius junior refert, hunc ei invariabilem morem fuisse, ut sumpto moderatissimo prandio, modicam etiam somni sorbitiunculam adjungeret. quem ubi brevi excusserat, velut ei in meridie nova lux esset suborta, vividum animo vegetumque ad libros atque stilum se contulisse: & sicut labor, sub quo matutini temporis horas complures durârat, modicam illam pausam ipsi suaviorem faciebat, ita ista ipsi appetentiam & gustum laborandi acuebat;

bat; (L) & quasi altero die, studebat ad cenæ tempus. Igitur nemo vobis eam legē jubebit, ut, cum facie ecclypsatâ. prodeatis; vel ut poëta cecinit.

(M) *Fronte obductâ, ceu Marsya victus:*

Neque ut cum antiquis Ægyptijs, mortualem calvam super convivali mensa repositam habeatis, velut condimentum, aut potius antidotum supervacuæ hilaritatis. An pacti illius recordamini, in quod Aristides Philosophus, cognomento Justus, & Themistocles Imp. convenere? duo utique omnium, quos Athenarum urbs & Græcia tota, in utroque litterarum & armorum studio unquam habuit, præcellentium facile principes. Et hi quidem in causâ Reip. inter se professi hostes, nihilominus, cum ab Senatu Atheniensi, nescio quorsum, pro bono communi simul in legatione ire jussi essent, ubi ad loci confinia pervenêre; (N) hîc quidem, Aristides ait, onus mutuarum offensionum, æmulationis, atque odij, quibus hætenus onerati venimus, deponamus licet; quin unâ & memoriam abijciamus: posteaquam omnia, quorum causâ missi sumus, ex sententiâ expedita habuerimus, atque hæc reversi transiverimus, recipiemus, si voles, priores discordias; & uti antea, pergemus inter nos adversarij esse. Ita omnino vos, si quando de finibus vestræ solitudinis ad honestos conventus prodibitis, vobiscum ipsis pacisci debebitis, & dicere: heus vos, ô cogitationes tristes, genius exoticus,

mores

Q

mores austeri, oculi truces, acerbus sermo, importuna taciturnitas, & quidquid asperum & agreste intus est; hîc vos in limine subsistere jubeo, atque præstolari, donec vos denuo in domum mecum intrò admisero.

- Post hoc advertite, quantam vobis utilitatem afferat illa tam pulchra, in quam vos conjicitis, necessitas adsciscendæ vobis comitatis, elegantiae, affabilitatis, & quæ cæterarum compendium est, humanitatis: hæc enim docet, quomodo, & ubi loqui conveniat; & non inter homines Crocodoli instar versari, qui in rictu, duos palmos amplo, ne unius digiti magnitudine linguam habet: ne ubi in circulum litteratorum, vel sapientum incideritis, obstupefacti, ac propemodum animo confusi, ita adsistatis, ut ex vestri conspectu Dantes Poëta comparisonis suæ recordetur, eamque vobis in faciem occinat;

Riphæis veluti scandens è montibus hirtus
Incola silvarum, duro de robore natus,
Urbis ubi aspectum caput, plateasque nitentes,

Atque Palatinos oculis lustrare penates,
Tectâ superba Ducum, & pompam, & circumflua magnis

Agmina servorum Dominis; urbanâque quantum

Officia antisthent crudis mapalibus; & quò
Distet capripedum generi Mens culta; quid
inter

Sit

Sit mores hominum, pecudúmque: quid illa figurer

Majestas humani oris, sublimè videntis :

Cur alij sensus homini: quid lingua, sonúsque;

Flexilis in varias tanto discrimine voces:

Denique quid sit amor, socialia fœdera jungens ;

(Conjugij species , quo inter se nubere mentes ,

Alloquióque solent dulces transfundere sensus)

Tum stupet ; & rigidâ , quâ prodijt , illice primùm

Se capit ipse minùs: nec ubi, nec quomodo, nec quid ,

Dicere jam possit. tulit admiratio mentem, Et vocem pariter.

Meritis sanè laudibus antiquitas inter picturæ parentes Polignotum extulit, (O) quòd primus figuris os adaperire instituisset , quas ante eam ætatem pressis labijs pingere erant soliti , tanquam fœtenti ore essent , aut animâ etiam pestiferum aliquid afflaturâ. Hic eis labia, cum tali gratiâ reclusit , velut si colloquerentur : ut prope non minorem laudem retulerit, quàm si eas penitus etiam animâ donasset : quoniam picturam , quæ priùs tantummodo argumentum oculorum erat , etiam auribus aptaverat , tam amæno penicilli mendacio, ut putaretur intelligi posse, quid consiliorum illæ statuæ in silentio conferrent. Idipsum

Q 2

vobis

vobis conversatio præstabit; dum os aperiendo efficiet, ut, qui prius tacentes videri mortua hominis imago poteratis, (nam functorum maximè proprium est silentium) nunc videamini non modò vivere, sed inter ipsos viventes ita vivere, ut si bene laudabilitèrque sermocinari condidiceritis, alij omnes attenti silentèsque, tanquam si ipsi essent mortui, mirà cum voluptate vos audiant, & fortè præquam optimam musicam, uberiore.

Itaque res ista tanti momenti est, ut, qui suo loco ac tempore prudenter conferre sermonem novit, quantumvis eum cætera decora destituant, quibus alij præclarum sui pretium obtinuerunt, hoc tamen solo omnibus charus sit, neque uspiam honoratorum hominum conventus, qui illum non perlibenter recipiat, imò ut plus dicam, de eius consorrio sibi non magnopere gratuletur. Respicite Picam, admonebat Plinius auditores suos, ex avibus ferme pauperrimam, pessimèque vestitam. Lacernulâ nigrâ vix dorsum atque humeros tecta, miserum pectus albulo centone præcingit, neque unquam per inopiæ magnitudinem mutabili: hic totus eius vestitus est. Aliæ volucrum quàm multæ versicoloribus percomptæ plumis, ultra Babyloniorum luxuriam superbiunt, velut equites ad Trojanas decursiones expoliti? tantus ibi plumarum nitor, caudarum cristarumque fastus, & tot aliarum phalerarum thesaurus, tam rara

râ elegantia & vivacitate expictarum, ut contritis in pulverem unionibus tinctæ possint videri, nisi tum copia, tum colorum festivissima amænitas cum varietate, naturam defecisset: quin adeò neque Phrygum aut Serum officinæ aliquid tam floridum splendidumque donare telis suis potuerunt, ut vel una avicularum permutare cum illis nitorem suum vellet. Hoc tamen non obstante, ait Plinius, frontalium & inaurium luxu, triumphat, mehercules, Pica. Egeat sanè prædiviti illo vestimentorum ornatu; venustissimo ludentis, & arti illudentis naturæ ingenio; totam hanc inopiam linguæ habilitate compensat, paucula aliqua verba nostri sermonis recantans; (P) *Satis illi decoris in specie humani sermonis est.* Ita prorsus illi contingit, qui in honestorum virorum societatem delatus, ubi in sermonem nobile quoddam argumentum venit, ad quod bene tractandum aut prompto ingenio sit opus, aut expolito iudicio, aut felici memoria, hisce animi opibus demonstrat se egregiè abundare; & tantum potest dicere, quantum fortè nemo illorum, qui ab eleganti vestitu, & plumarum pompâ sibi plausum quærunt. I dolum monendus mihi est, ut, si quæ illum sinistra fors in quempiam neque studiosum, neque civilem catum detulerit, sive aliorum famæ, sive honestatis legibus inimicum, non vereatur, ubi opus sit, Spartanorum morem renovare, apud quos in solennibus convivis is,

Q 3

qui

qui ætate inter cæteros maximè erat prove-
ctâ, ab ipso triclinij limine altâ voce accubitu-
ros admonebat, ne qua vox, per eam convivij
hilaritatem liberiùs missa, ostio illo elabi si-
neretur: sed ibi nata, ibidem commortua, in-
tra eosdem parietes sepeliretur: in tali, in-
quam, loco, egregius ille & facundus homo,
quem modò vobis descripsi, velut si in tur-
mam luporum incidisset, momento vocem
amittat: aut si quid ei adhuc restabit, illud
non plus esse velit, quàm ut dicat, quod olim
fortè in simili casu Isocrates: (*Q*) id, de quo hi
sermocinantur, ego ignoro; & quod ego scio,
de eo hic nullus sermo est.

Quia verò materia colloquiorum, quæ in-
ter viros ad honestatem excultos interce-
dunt, infinitam varietatem habet, & prout
casus feret, nunc de longinquis regionibus,
nunc de occasu & successione Regnorum ser-
mo erit, jam de famosioribus bellis & victo-
rijs, de diversis ac peregrinis nationum mo-
ribus cum veteris mundi, tum novi; & de
multiformi gubernandi ratione ac regula;
aut quandoque necesse erit, de aliorum scri-
ptis ferre judicium, & quæ cuiusque historico-
rum, Oratorum, ac Poëtarum virtutes sint
aut vitia, argutè notare posse; ecce (siquidem
vobis tanta honoris vestri, quanta decet, est
ratio) novam & desiderabilem necessitatem,
quâ vos iste conversationis usus obstringit,
vosmetipsos convenienti scientiæ ubertate
instru-

instruendi : id enim profectò neque à solo ingenio, neque ab incano capite, sed à diligenti studio subministratur. Uti autem animum non perdatiſ, dabo vobis ex acutiſſimâ Plutarchi mente talem eius rei meſuram, ut ea non poſſit vobis (quantum ego quidem mihi de vobis promitto) non videri quàm maximè rationabilis futura.

Peregrinatur quĩpiam, ait ille, (R) cum tempore in patriam rediturus : interim ubi navigat vicinus alicui litori, aſpirantibus ſecundùm Favonijs, ſummam voluptatem haurit, dum ad latus navigij inclinatus proſpectat, ſimul pedibus in mari ſtans, & volitantibus oculis terræ viciniam percuſſans ; quæ ipſi novam ſemper ſuccedentium ex ordine locorum ſcenam aperit, ſiſus, & promontoria, portus & fretorum recessus, fluminum oſtia, & collium theatra, eminentibus deſuper arcibus, & palatiorum delicijs amæna ; nec non urbes, oppida, & caſtella, pulcherrimo aſpectu circumſita. Si quà verò oculis non appellit, auribus pertingit, exquirens de ijs, quæ videt ; & etiam non viſa intelligens, geminam ſibi cumulat oblectationem : poteritque deinceps, ubi fors tulerit, de his rebus cum ex oculorum propriâ fide, tum ex auditu loqui, non modico utique exiſtimationis ſuæ incremento. Non descendit ille quidem idcirco in terram ; multò minus ad loca ſingula vel domos ; ſed aſpicit, & tranſit :

cogitationem, quousque expedit, occurrentibus rebus accomodat; animo autem jam in patria & domi est, ubi bona omnia sua sita habet: ibi ut primùm navis portum tenuit, exscendit ipse, & optatâ parat statione frui. Non alium in modum, ait ille, cum tot liberalibus disciplinis, quarum infinita copia est, agendum esse: uni ex professo operam dandam: eamque vult esse naturalem, moralem, & civilem sapientiam. in hâc putet repositam sibi patriam, vitam, omniâque bona esse: per reliquas cursim modò exspacietur oculus, prout quævis digna erit, cui longiùs breviùsve immoremur: in summâ, neutiquam illas eatenus ignorare decet, ut obmutescere cogamini, cum de ijs sermo inciderit: aut, quod extremæ rusticitatis foret, ignorantiam vestram doctorum contemptu & probris audeatis velle defendere: & non solùm illam supra omnes scientias liberales alias, sed eam solam dilaudare, in qua aliquod eruditionis nomen consecuti estis: renovantes in hoc facto dedecorem illum jocum Gelonis, Syracusarum tyranni. (S) cum enim in solenni epulo pro more per accumbentium manus cythara circumiret, quò omnes communem promovere hilaritatem amæno aliquo cantu studerent, barbarus, ubi ad ipsum cythara pervenit, eam humo allisit, suumque adduci equum jussit: in eum insiluit, ac velut in prælio versaretur, omnem bellantis formam convi-

convivatoribus exhibuit. quod quid erat aliud, quàm significare, se solum virum esse; cæteros omnes ad colum atque cytharam pertinere? neque animadvertibat, quid in tali loco atque tempore conveniret: & non minùs ineptum esse, militarem equum in convivium introducere, quàm cytharam vel in acie pulsare.

Sinite nunc, ut ostendam, qua ratione tantum scientiæ comparare vobis possitis, ut in quocunque honestissimo cætu comparere, quoad necesse fuerit, laudabiliter possitis. ecce igitur, novum & ingens emolumentum, quod ab conversando accipitis. Nempe ut vos non minùs ad dicendum exerceatis, quàm ad contradicendum: eâ tamen gratiâ & dexteritate, ut illa oppositio non generet animorum disjunctionem; & ab calore ingenij non accendatur scintilla aliqua indignationis. Ita præcipiunt leges amænæ moratæque conversationis: quarum prior permittit discrepan-
tiam illam, quæ in auditoribus non minùs oblectationem auget, quàm cùm facultas datur, in arenâ dexteritatem & robur duorum luctatorum spectare, fixè in gradu consistentium, & pari promptitudine adversarij nexus eludentium. altera verò inurbanitatem pun-
gendi feriendiq; repudiat, quâ vel erubescere cogas adversarium, vel irasci; quod sanè gladiatoriam sapit; artem utique propudiosam. Neque exigua laus est in contradicendo ita

scire

scire orationis acrimoniam attemperare , ut dulcedini nihil officias : quin imò ita scitè utramque inter se commiscere , ut mixtum illud evadat sapidius , quàm meracum. Verùm de hac re fusior erit nobis differendi locus , ubi sub angustias freti Magellanici intraverimus. Hic illud solum volo meminisse , quorundam ingenia tam immodici fervoris esse , ut ubi tangunt , pungant ; juniperi instar , cui (T) *spina pro folio est*. eos proinde longè tenendos videri , & in suis solitudinibus relinquendos : quoniam etiam de hominibus accipi oportet , quod de animalibus Aristoteles definivit ; (V) *NVLLVM ANIMAL, CVI VNGVES ADVNCI, GREGALE ESSE.*

Jam verò ubi unquam Symphonia , ex altis , & profundis , mediisq̃ue vocibus tam aptè temperata fuit , fidium omnium sonis , in maximâ licet varietate , maximam tamen proportionum , quibus omnis harmonia unice gignitur & constat , unionem conservantibus , ut eiusmodi voluptatem redderet , quæ vel minus comparari possit cum illâ , quæ in multorum congregatione existit , proprijs quidem affectionibus , virtutibus , scientijs inter se differentium , communibus tamen studijs in unum quid compaginis , non aliter , quàm pulcherrimus Universi huius ordo ex diversissimarum naturarum varietate coaluit ? (X) *Tota enim huius mundi CONCORDIA ex DISCORDANTIBVS constat* , aiebat Stoicus : & ego alibi fuse

fusè de hoc argumento differui. Vide, inquit Rom. Orator, (r) inclytos illos sculptoriæ & fusoriæ artis magistros, Mironem, Polyctetum, Lysippum, Phidiam, & sexcentos alios; *omnes inter se dissimiles fuerunt; sed ita tamen, ut neminem sui velis esse dissimilem.* Idipsum videre erit in eiusmodi selectissimorum hominum conventu: diversæ animorum propensiones, nec ingenia unius modi; sed singuli ex se undique tam elaborati, ut pessimè consuleret, qui, quò similiores inter se faceret, omnes cuperet ad unius normam effectos. Quod quàm gratiose expresserit Maximus Tyrius, cùm de antiquis philosophis, ipse quoque eorum unus sermonem haberet, quælo advertite. (z) Poterátne fingi aut magis esse diversus fortunæ tenor, vitæ stilus, morum ratio, sapientiæ institutio, quàm in Heraclito, Democrito, Pythagora, Socrate, divino illo Platone, Aristotele, Chrysippo, Aristippo, Diogene, Xenophonte, cæterisque eorum similibus licuit deprehendere? Intueri in ipsorum vitas, & ex libris suis eos loquentes audire, aliud non est, quàm gravissimæ laudatissimæque comædiæ assidere; varijs quidem personis distinctæ, sed omnibus in repræsentandâ sua parte tam excellentibus, ut non majori oblectationi fuerit audire regem aliquem Agamemnonem, quàm caprarium aut bubulcum; armatum quempiam Achillem, quàm mansuetum Telephum pastoritio habitu incedentem. quibus dictis excla-

exclamat; O beatos Histriones! & beatos auditio-
num earum spectatores!

Verum aut nulla oblectationis, aut certe non major, quàm levis additamenti ratio habeatur, quando mihi de sola utilitate constitutum erat pauca aliqua sermocinari; utique tandem ad propositum abunde. Unum ex malis, aut certe periculis, quæ solitarios nunquam non comitantur, est; neque judicem habere, neque spectatorem humanum oculum, cuius præsentia ipsis pro fræno sit contumacium suarum passionum: quæ plerumque pluris faciunt tormentum verecundiæ, quàm imperium rationis. Unde laudatissimum fuit consilium Senecæ, quod Lucilio suo misit, ne unquam solus esset, etiam cum solus; sed animo sibi coram, imò intra se intimè, ac in ipso mentis & affectuum meditullio statueret virum aliquem, insignem gravitate, ante quem neque animus, neque corpus audeat extra decori leges excedere. (*Aa*) *Prodest sine dubio*, inquit ille, *custodem sibi imposuisse, & habere, quem respicias, quem interesse cogitationibus tuis iudices: & ad hoc ipsi Catonem, aut Lælium, aut Scipionem, similémve alium assignat, cuius interven-
tu perditique quoque homines vitia supprimerent.* Jam si ij, quorum domesticâ consuetudine uteris, eâ quâ par est, integritate sunt & innocentia (neque unquam facile continget, ut quem inter multos amplior virtus commendat, non pariter major respectus consequatur) cedo, an
NON

non toties te refingis, & cum in animo, tum in ijs, quæ foris apparent, in sermone, incessu, gestu melius componis, quoties in eius conspectum procedis?

Accedit, quòd, sicut hominum corpora quantumvis examussim formata sint, singuli tamen partem sui aliquam habent præ alteris magis exactam, & ab naturæ singulari studio elaboratam, hic quidem capitis orbem, ille aspectus amœnitatem, aut frontem, aut oculos, aut os vel manus, aut totam habitudinem personæ: ita similiter in animis (sive id naturæ beneficium sit, sive virtutis meritum & profectus) una quæpiam singularis dos emicare solet, quæ spectantium in se oculos advertat. ubi id prudenter adverteris, in quo quisque præcipuam commendationem ferat, non sine laudabili æmulationis, quin & victoriæ studio, quoties ad talem conventum te conferes, toties velut in pictoriam Academiam intrabis, ex unoquoque eorum id efformatus, quod in se optimum ille habet; & totum id tibi velut proprium factururus, ex illo quidem gravitatem, minimè odiosam aut molestam; ex alio talem modestiam, quæ solo sui aspectu pro epistolâ commendatitia valet ad promerendum omnium amorem illi, qui eam constanter nôrit præferre; ab hisce perpetuum quendam affectuum suorum, etiam in improvisis casibus, dominatum; ab alijs benignitatem, quæ omnium sibi corda devincire,

cire, & in servitutem mancipare solet; uti etiâ oris tam severam custodiam, ut ne verbum tibi de quopiam, quantumcunque remoto, elabi patiâre, quod ille posset præsens molestè accipere: & sic de alijs magis conspicuis virtutibus, quas in conversatione semper ad manum, & sub oculos venire necesse est. Et ut idipsum sub aliâ forma, neque minus verâ efferamus, hoc est laudatissimum illum veterum Romanorum morem postliminio restaurare, quibus inter solennes epulas celebratissima Majorum suorum gesta, & gloriosas in omni virtutis genere memorias, ad tibiam recantare consuetum fuerat, & destinatis ad hoc factitandum Seniorum gravissimis; ut ea res non tam oblectationis, quàm institutionis speciem haberet, unde ipsorum juvenes frequenter meliores redirent, quàm si pompasam ab Xenocrate orationem ex cathedra audivissent. quare habuit sanè Historicus, (Bb) cur diceret, *quas Athenas; quam scholam, quæ alienigena studia huic domesticæ disciplinæ prætuleram? Inde oriebantur Camilli, Scipiones, Fabritii, Marcelli, Fabii.* Tantundem & voluptatis haurire licet ex conversatione, quam jure queas cum Musica æquiparare; & utilitatis, quatenus non res longè & locis, & temporibus isthinc fitas, audire necesse est, sed vivas, & ante oculos positas cernere licet; & quod in quovis præsentium maximè videbitur laude & imitatione dignum, eligere.

Quodd

Quod si acciderit in aliquorum errores incurrere, ut linguæ lapsus, aut gestus in bene morato minus decentem; docebit vos Plato, quâ ratione, quod in alijs malum fuerit, confestim possitis in vestrum bonum convertere. (Cc) Solebat prudentissimus ille vir, quoties in eorum, quibuscum seu de industria, seu fortuito ageret, moribus sædum aliquid notasset, in seipsum animo se recolligere, & judicis instar ab seipso exquirere; ecquid non & te eadem abominabilis vitiij labes conspurcat? Quod si ita erat, deinceps omni studio in id incumbere, ut ab eo se custodiret. Et, si modò verum fateri lubet, quoties continget, ut, si inquirere volumus, id quod Stoicus dixit, deprehendamus? (Dd) *fortasse vitium, de quo quereris, si te diligenter excusseris, in situ invenies.*

A. Plin. l. 19. c. 8. B. l. 10. c. 16. C. Stob. serm. 28. D. Sen. ep. 10. E. Consolat. ad Helvid c. 6. F. ibid. G. Cynæget. c. 12. H. Plut. de pluralit. amic. l. Rhet. l. 3. c. 13. K. Sen. de tranq. an. c. 1. L. l. 3. ep. 5. Macro. M. Juven. Sat. 9. N. Plut. in apophth. O. Plin. l. 35. c. 9. P. lib. 10. c. 42. Q. Plut. quæst. conviv. l. 1. q. 1. R. de instit. filior. S. Plut. in apophth. T. Plin. l. 16. c. 24. V. Hist. anim. l. 1. c. 1. X. Sen. nat. quæst. l. 4. c. 27. Y. lib. 3. de Orat. Z. Serm. 7. Aa. Ep. 15. Bb. Val. Max. l. 2. c. 1. Cc. Plut. de utilit. ex inim. cap. Dd. Sen. l. 7. de benef. c. 28.

XII.

PROMONTORIUM
BONÆ SPEI.

MALUM QUI PRÆVIDIT, EX DI-
MIDIO SUPERAVIT; QUI NON PRÆ-
VIDIT, EX DIMIDIO SUPER-
RATUS EST.

AUditisne horribiles illos mugitus, illos fre-
mitus, illos ceu mille fulminum è nubi-
bus excussorum continuatos fragores, & in
unum confusos, non minore tumultu, quàm
si mundus corruere, & in frustra dissilire occi-
peret? Scitote, si hoc nondum ruentis cæli si-
mulacrum est, certè confligentis secum ipsâ
naturæ duellum esse, cum tribus elementor-
um suorum in aciem progressæ; quorum
quodvis contra duo depræliatur; àër, aqua
& terra; venti, mare, scopuli. dimicatio est
hæc ipsa tempestas, quam consciscunt: & si
vobis eam contueri oculis placet, huc adeste
mecum; & manibus pedibusque (quod solum
hic nobis licet) residuum viæ perreptando, in
apicem huius rupis evadite; unde, ecce, fero-
cissimæ tempestatis universam faciem sub o-
culis defurentem. Et non putatis, æs illud
triplex, quod Poëta illi circa pectus fuisse di-
xit, qui primus super fragili ligno ausus fuit
ventorum furijs vitam suam concedere, eti-
am hîc adhiberi oportere, ne quis animo con-
cidat, ubi vel eminus & ex securo despexerit?

Cate-

Cæterum quodd hinc gentium mare aded ultra, quàm alibi aut solet, aut potest insaniat, loci conditio facit, in quo sumus. Amplissima peninsula, quæ est ipsa tota Africa, ab nostro Mediterraneo protensa, dum transversim per ardentem Zonam non minus triginta quatuor gradibus & semisse, versus Polum Antarcticum excurrit; ingens terrarum spatium ad bis mille ducentas leucas emensas, in istum denique apicem, pyramidis specie effunditur.

Antè ramen quàm eius verum nomen vobis aperiàm, recordari vos volo, veteres Romanos frequenter rebus nomina imponere solitâsse, prorsus ab eo, quod illæ merebantur, aliena; haud sanè improbabili exemplo. ita Satyricus: (A)

*Nanum cuiusdam, Atlantæ vocamus;
Æthiopem, Cygnum; parvam extort æmque puellam,
Europen; cambus pigris, scabieque vetustâ
Lævibus, & siccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit Pardus, Tigris, Leo, si quid adhuc est,
Quod fremat in terris violentius.*

Ita & hic accidit; re ac nomine sibi pugnantibus. Primus, qui his ultimis sæculis ad novas Indias vestigandas usque huc progressus fuerat, Bartholomæus Diaz fuit. Hic anno 1478. loci mores periclitatus, verissimo nomine Promontorium Tempestuosum dixit: pumque reditu in Lusitaniam iterato, Ioanni II. Regi, cuius auspicijs ea navigatio adornata fuerat, rationem itineris expoluisse; ne-

R

qua-

quaquam, aiebat Rex; sed in oppositum potius, *Caput Bonæ Spei* appelletur. ex eo tempore hæc nomenclatio in omnibus Africæ mappis, loco constitit: in secreto tamen Naviculariorum Vocabulario, quibus ferè non sine capitis impendio contingit Capitis istius indolem experiri, nomen formidabilis Leonis obvenit: nec immeritò; quòd & facillimè, & implicabiliter exardeat. Et si Græcus ille Lycophron Bæotios jocando Cancros marinos vocavit, quòd perpetuo navigandi usu ad solem, pluvias, & omne cæli tormentum expositi, toto corpore pæne ad æstaceum rigorem indurentur; nescio quâ insensibili materie ijs nautis incrustata pectora consent, qui non verentur, se intra vastissimum os, & validissima brachia huius formidabilis Leonis immittere, qui tot classes intercipit, coarctat, abligat.

Duo interminabiles Oceani, qui per utrumque Africæ latus huc descendunt, in Capitis huius vertice in se mutuò incurrunt, eo impetu ac furore, quem nunc oculis usurpatis. Alpes pelagias dixeris, & Appenninos æquos inter se hinc inde collidi: unde tempestas ista, ita extra omnem formam modumque fæva, ut nulla ars nec regula vel timoni moderando, vel obliquandis lateribus, ad frangendum aut eludendum impetum ferocissimæ procellæ possit sufficere. Ad hæc altitudo omnem mensuram superans, & prope fundo carens, vix aliud præter terribilium

anon.

monstrorum formas alit, vicinæ utique tempestatis nuntias, quando sublati capitibus per ingentes siphones, torrentes quosdam undarum in auras egurgitant; tanto subinde etiam numero formidandæ, ut scribant, qui vidêre, quàm longè oculi pertingere acies valeat, nihil eo toto ambitu, nisi immania tam deformium belluarum spectra conspici potuisse. Terra quidem præter scopulos & inaccessæ altitudinis rupes nihil habet; haud aliter, quàm si humana ars & plumbi regula accessisset, in mare præruptas: unde insanus hic undarum fragor existit, quo obsurdescimus, continuo fluctu ad illarum latera se collidentium. Juxta has cautes rapidissimus torrens rectà in Africum erumpit: cui si quando mare ex adverso incumbit, tum ille ceu in furias actus, & contrà eluctatus, geminat tempestatis tumultum: tantùmque æstum ciēt, & in rapidissimos vortices mare convolvit, ut singuli eorum pro charybdi sint, ac pares quantæcunque maximarum navium, deorsum trahendæ. Denique infinitus iste Oceanus, hinc nescio quousque versus Antarcticum effusus, quid aliud nisi campus est, ventorum præliis apertus? quibus quò major libertas est, totas hic vires explicandi, nullo obstaculo aut arctante impetum, aut frangente; eò perniciosior vis est ad totum æquor usque deque vertendum.

Putatis nunc, satis ab me dictum esse in

R. 2

con-

confirmationem eius, quod proposueram, quàm meritò isthoc Africæ Caput nomen tempestuosi, & formabilis Leonis sortitum fuerit? Igitur id nunc accipite, quàm bene illi alterum quoque *Bona Spei* conveniat. Et sanè bonam spem ijs præbet, qui se rite præparant ad illud superandum. ij autem se ad hoc rite præparant, qui maturè periculi providentes, tempus captant ac flexum, quo id circumire oportet. Et quod ad primum, de eo etiam in Europa cogitatur, dum adhuc navis ad Indicum iter destinata, in portu stat, & sub anchoris; dum reficitur, instauratur, omniq; nautico instrumento ad quamcunque sustinendam terribilissimi huius Promontorii tempestatem obarmatur. Neque illa malaciæ spes, quæ nonnunquam contingit, mari quieto, & in amænissimi lacus similitudinem complanato, gubernatoribus curam minuit; ad omnes possibiles occurfus se quàm optimè emuniendi: neque unquam eiusmodi navis vectori committitur, qui non bis atque sæpius ab extremo Oriente reversus, faciem rerum pernoverit, iras, virésque furiosi illius Oceani periclitatus.

Ubi ergo jam omni Africæ orâ occidentali prosperè enavigatâ, ad hoc Caput accesserint propiùs, (quantum quidem instrumentorum artisque usu licet conijcere) tum verò armari navis, & quidquid uspiam præsidij potest, sive contra ventorum immanitatem, sive contra
maris

maris agitati furias, ad defensionem depromi. Et primò quidem largus in flexum ambitus capitur, quippe ubi præcipiti salo, in arctum se compelli versus terram permiserint, exitio se nòrint inevitabili devotos. Tum balistas militares catenis exemptas, ad carinæ centrum demittunt; idcirco etiam, quò laburræ in modum, fundandæ navi, & in æquilibrio sustinendæ serviant, ne procellarum vi ventorúmque impetu evertatur. At vix prima auræ turbamenta se produnt, cùm vectores, quorum numerus frequenter ad mille & amplius excurrit, confestim ceu signo dato, sub tabulatum intra navigij alvum se abscondunt, solâ nautarum turbâ ad necessaria eius temporis officia aut imperia in aperto foro remanentibus. Resarciri interim rudentes; & tum mali, tum antennæ duplicatis funibus obfirmari: jam & alter temo, ubi primus excidat, vel rumpatur; & altera vela cum anchorarijs funibus; & optimæ secures expediri, subitaria navis fragmenta, aut ipsas etiam arbores, ubi opus foret, celeriter amputaturæ. Ipsas adeo balistarum fenestras mira sedulitate oppicare metus suadet; neque segnius alia tabulati spiracula stuppâ offerciunt; ne qua undis transitus pateat, mox ab omni parte ceu diluvio se superfusus; tam quidem furenter, ut haud dubiè nautas, nisi solidis funibus ad suum quisque ministerium forent alligati, eodem, quo seipsas impetu, in altum aufer-

R 3 rent.

rent. Tantum necesse est operæ adhibere, quò Caput istud tempestuosum incipiat *Bonam Spem* illis afferre, qui id superâre voluerint. Sectus, qui id periculî aut non providet, aut non curat, nec ad illud evadendum de necessarijs rebus prospicit, ubi tempestas supervenerit, frustra sibi vel à serâ pœnitentiâ, vel desperato clamore, & inutili ploratu auxilium promittat. Nunc autem in pelago vitæ humanæ, quam fatui mortales putant totam in arbitrio fortunæ esse, eiûsque nutu furtim deorsum ferri; putabimus fortè, nulla nobis unquâ adversa occursura? aut posse sibi quempiam Deos tam faventes promittere, ut ventos jugiter, velut ad imperium à puppi spirantes, cælum desuper blandè arridens, & infra pedes malaciam, nullo repentini periculî fluctu alterabilem, sit habiturus? Nequaquam, mehercle, quamdiu mundus, & rerum terrenarum ordo non alio ire gradu incipiet, quàm quo jam per octo & sexaginta sæcula incessit. Igitur non agit, ut humanæ conditionis memorem oportet; qui earum rerum, quæ repentè evenire possunt, bellè securus, in malaciâ non se præparat, inque salutaribus instruit doctrinis, quas nisi in tempestate in sperata casuum promptè ad manum habeat, miserè sibi noverit pericundum esse; & tunc pœnitendum, quando pœnitentia nihil prodest.

Et hæc est illa moralis lectio, quam fortè nullibi æquè, uti hic, in conspectu turbulenti-

tissi-

tissimi huius Promontorij apprehendetis; quod vobis totam propositi mei rationem unâ simul ante oculos proponit: scilicet maximum in transeundo periculum; necessitatem ad id, ut par est, se comparandi; cum tantâ spe, quæ sufficiat ad feliciter evadendum.

Vita humana, si eius mutationes, & status ac fortunæ diversitates considero, non minus quàm ipsum mare, sinus suos habet ac recessus, fortuitos torrentes, deserta litorum, cæcos scopulos & arenarum insidias, malacias ac tempestates, ventosque modò secundos, modò adversos. Ite sanè cum animo vestro à potentium supremo ad miserorum usque ultimum, per omnes hominum conditiones ac status; & facile per vos ipsos opinionationis meæ veritatem perspicietis. Hic quidem breviculâ alno sollicitè vicinum legit litus, contentus de die in diem vivere. Ille ingenti onerariâ profectus in altum, decem vela omnibus spei & cupiditatum ventis expandit, magnum se in remotis oris facturum: cùm interim aliqui modò ex nauticâ charta, modò ex pyxide captent auguria; alij undeunde aspiret flatus aliquis, eò puppim vertant ac vela. Quidam id solum viâ promovet, quod manibus conficit, omni virium contentione remo incumbens: quando alius etiam dormiendo procedit, fortuitò secundissimam indeptus profluentem, quæ illum gratis transportat. Ille vela legit, & portum invehitur; iste hinc solvit

& egreditur, prædatoriam factur^{us} bonæ fortis, quâ prior jam inventâ nunc frui constituit. Quidam unâ jacturâ, quidquid habebant, amittunt, brevi horâ multorum annorum acerbos sudores auferente: & sunt, qui dum alibi quærunt certa, quæ concupierant, bona, duplum eorum malorum inveniunt, quorum impatientiâ aliunde discesserant. Videtisne illos pæne innumerabiles, qui à vento favorabilis auxilij destituti, ne latum quidem passum longiùs possunt procedere, acerbissimæ cuiusdam malaciæ velut unco affixi? alios autem rapidissimo flatu auferri, fortunatum id sibi iter arbitrant^{es}, quod præcipitium erit? Ibi quosdam pleno cursu in brev^{ia} delatos, carinâ in latentium arenarum dorso impactâ hære immobiles, donec incrementis ponti affluxu relevati solvantur? illos autem cum laceris velis, & arbore ruinam minante, auras clamore, cælum votis complentes, in tempestate cum morte luctari? Et ne longiùs eamus, maximam infelici^{um} illorum turbam, qui ad scopulos illisi, super fragmentis navium pro libidine maris circum acti, eversique identidem, longam mortem paulatim combibunt? Quàm multos verò eorum esse putatis, qui quamdiu cælum favet, & mare tranquillum est, nullâ tempestatum ne quidem cogitatione tanguntur? quàm multos naufragorum, aut jam periclitantium, quibus antè, cum vela ventis, & alto proram darent, nul-

lus

lus discriminis metus inciderat? (B) *Magna pars hominum est*, inquit Stoicus; (melius dixisset, maxima) *quæ navigatura de tempestate non cogitat.* Hinc succedit secundum illud è malis, repente animo concidere; & prius terrore, quàm incursu ipso adversitatis everti. Etenim naturale est, ut repentina mirificè perterreant; neque sciunt, ut quis ad se facile redeat, aut senatum mentis colligat, timore in fugam dispersum. (C) *Stultis, & fortunæ credentibus, omnis videtur nova rerum & inopinata facies.* Magna pars est, apud imperitos mali, Novitas.

Quid de illius Imperatoris providentiâ, aut rei bellicæ notiçiâ judicaretis, qui cum exercitu suo collis planitie occupatâ, superiora loca hosti relinqueret, unde facile infestari pel-lique statione posset? (D) *Aperta vis si præparetur, in montibus*, ait Vegetius, *altiora loca præmissis sunt præsidis occupanda, ut hostis cum advenerit, reperiatur inferior.* An non hæc prorsus est illa, cecitas eorum, qui cum se in throno prosperitatis (cuiuscunque demum modi illa sit) elevatos cernunt, stultissimè mox item & securos se credunt? nec advertentes, se amittere posse quod possident, student se animo superiores facere fortunæ ictibus, id est, rerum humanarum instabilitate, quæ nunquam cum securitate teneri possunt? sed solum cum quiete: quod fit, quando animus certarum Maximarum robore confirmatus, paratus est illas denovo perdere, quin suam perdat quietem.

R. 5

Quod

Quodsi nihilominus eveniat, ipsum eo casu turbari, (E) *præcogniti mali mollisictus venit. Quæ alii diu patiendo levia faciunt, hic diu cogitando.* Unde adversum proditorias artes Adversitatis prudenter adhibebitur, quod cum mala conscientia, cum periculi jam instantis metus Domitiano Imp. persuaferunt. (F) Induxerat ille porticum parietes, ubi deambulare assueverat, grandibus crustis è marmore, ita tersè fabréque expolito, ut speculi instar, etiam quæ eminus erant, subijceret oculis. igitur quaquà obiret, à tergo securus erat: cum nemo ei retro posset accedere, quin eundem in facie haberet. Idipsum sapientibus Prudentiæ speculum præstat; in quo, ut jam mox dicemus, imaginem præsentis habet, quidquid etiam longe abest, si probabile sit, eventurum.

Haud equidem diffiteor, esse quæpiam mala, quæ priusquam veniant, adventus sui nuntios præmittant; uti *Æternæ incendia, quæ prius tonant, quàm fulminent: (G) non antè flammarum globos attollit, quàm interni strepitus antecedant.* Ita mors senibus. Heu me, ait Xenocrates jam seniculus; (H) quantos illa nuntios præmittit, propediem adfuturam se illis significans! Quidquid natura infirmitatum habet, doloris, pænæ, id omne senibus in comitatum, & velut in humeros venit: quantòque illis major debilitas, tantò pondus gravius est; quasi ad evertendum ruinosa parietinæ sili-cernium tot ac tam validis arietibus opus sit.

Quod

Quòd si seniculus ille (pergit philosophus) nihilominus adhuc perstat, neque cessat particulatim naturæ debitum solvere, & reddere quam ab eâ mutuò acceperat, vitam; tum enim vero illa, ceu rabidus exactor eum invadit; & mutuum in usuram detorquens, de modicâ sortè, quæ adhuc misero superest, fructum exprimit immoderatum. Igitur hodie unum dentem, mox alterum cras excutit, donec omnes ei ab ore evulserit. tum non multo pòst auditum ei ab auribus tollit: deinde ab oculis lucem: denique & spiritus, & calorem vitalem de penetralibus cordis; certo utique indicio, eum qui per partes moritur, non diu moraturum, quin totus moriatur. Ita quædam infortunia suis velut augurijs ceu nuntijs prænotantur, quid expectari debeat; sæpe tam ex vero certoque admonentibus, quàm navigantibus vicinæ tempestatis irrefragabili indicio sunt lucidæ illæ maculæ, solis occidui faciem pererrantes: quæ si illum ipso in occasu inficiunt,

(I) *Non illâ quisquam me nocte per altum
Ire, nec à terra moneat convellere funem.*

Unde qui id mali ex suis præfagijs non auguratur, aut (quæ propria est longæ felicitatis infelicitas) non modò non vicinum, sed ne possibile quidem esse, imaginari sibi potest, totum postea damnum suum uni imputet sibi, sibi uni irascatur, de se solo doleat, usque ad animi deliquium, & meliorum desperationem,

onem; ut ijs accidit, qui repentinò malo oppressantur.

Hic in mentem nobis veniat infelicitis exitij, quo Imp. Nero interiit, villis instar mulierculæ plorans; & ad eòdem sc̃rum fletus ac lamenta spurcissimum illum sc̃rum puellam Sporum invicans. (K) Recordamini quoque, eum haudquaquam improvise sublatum fuisse ab Galbæ copijs: quippe ex longinquo venerant, eum ex Imperio deturbaturi. Igitur maturè acceperat eos à castris exisse, appropinquare, advenisse; & propemodum ipsum jam tubarum sonitum exaudierat, ac fulgorem ensium capiti suo imminantium viderat, quando denique Senatum convocavit. Credidère omnes. (& quid credi aliud poterat?) eo fine convocatum, ut expediente aliquo consilio instantis ruinæ periculo occurreretur: cum ille vultu lætitiæ præferente, ubi confederat, Patres Conscripti, ait, (L) nolite in malam partem accipere, quod vos tempore parum fortassis opportuno in consilium advocavi. Ubi enim tam novæ rei ex me notitiæ acceperitis, contemnetis, spero, mihi que condonabitis, quidquid est modicum istud incommodi vestri. Proin nosse vos cupio, invenisse me tandem, quod tam diuturno studio inquisieram, quâ ratione tibiæ contemperari santis posset, uti idem & fortior esset, & suavior. Neq; aliud præterea effatus, Senatum dimisit. Nolim hic ego vos putare, stolidum

dum illum, aut amentem fuisse. ebrius erat felicitatis suæ; neque in animum sibi vel suspicando poterat inducere, Fortunam, quæ paulo minùs quatuordecim annis in Imperio Mundum ei sub pedibus tenuerat, nunc omnia repente in contrariam versuram, & caput eius ad pedes unius suorum rebellium abjecturam, non sine publico Orbis ludibrio & execratione proterendum. Igitur quanquam periculum ante oculos haberet, conspiciere non valuit, quia non credidit: eique evenit, quod post ipsum hodieque accidit non paucis, ut cum vix latum pedem à præcipitio distent, id non pervideant: adeò & obcecata mentem habent, & eversum iudicium; qui sanè ultimus ad ruinam gradus est.

At enim de infinitis calamitatibus, quibus nos conditio postea, velut oppida muris nudata, hostium injurijs exposuit, fortè perpauculæ sunt, quæ nobis adventûs sui quædam præmittant indicia, quibus admoniti comparemus animos ad earum impetum fortissimè sustinendum: majorem partem improvise superveniunt. Itane verò improvise? excipit Rom. philosophus: (M) nequaquam, nisi fortè amentia & phrenesi stupefactis; & ijs, qui oblitii sunt, homines se esse; aut in communi hominum sorte non sunt comprehensi. Cede, num dies exit, quo aliquem ægritudine, aut casu alio perijsse auditis? illum autem excidisse gratiâ principis; illum divitem ad inopiam;

opiam relapsum ; hominem innocentem oppressum calumniâ ; virum nobilem gravi ignominiâ notatum ; totas familias re ac nomine excidisse ; idque non rarò in eâdem, quam habitatis ipsi, viciniâ ? Et ubi hæc desunt, ad ædium nostrarum januam consistamus ; & ex ijs, qui non integræ horæ spatio illac prætergredientur, numeremus, quàm multi eorum non pridem fortunati, jam oppidò miseri sint ; modò robusti, aunc vix pedibus consistant ; quot repentè ab omnibus deserti, quot claudi, mendici, cum egestate conflictantes, aut mille alijs ærumnarum gravati generibus ; atque ita nos ipsos denique compellamus ; *Mirer, aliquando ad me pericula accessisse, quæ circa me semper erraverunt ? illud mihi inopinatum sit, quod jam tot alijs evenit ? nam & ego eorum unus sum quispiam. Quod si id tam facile etiam mihi potest accidere, ubi id mihi firmiter persuasero, profectò jam dimidium ei malo demptum putabo. (N) Quidquid enim fieri potest, quasi futurum prospiciendo, malorum omnium ictus molliet, qui ad præparatos expectantésque nihil asserunt novi : securis, & beata tantùm spectantibus graves sunt.*

Singularis prudentiæ laudem illud Iphicratidis Græci Imp. dictum promeruit : qui cùm per amicorum terras exercitum duceret, haud secus jubebat servari ordines, & castra singulis noctibus vallo communiri, quàm si in suspectâ regione versaretur. quod cùm ducum aliquis

aliquis admiratus, cœu irrationabilem metum reprehenderet; id enim vero longè probrosius verbum esse, Iphicrates respondit, posteaquam damnum acceptum sit, dicere; *non expectabam*. Seneca de alio id refert: *Turpissimam aiebat Fabius Imperatori excusationem esse, NON PVT AVI*: (O) & subdit philosophus; *ego turpissimam homini puto*. Unde profecuitur dicere de se, quod prudenter ab omnibus factitandum est; tametsi in amicâ terrâ sim, & Fortuna se mirificè ostendat sollicitam tuendi honoris mei, dignitatis, potentix, gratix apud principem, æstimationis apud populum, fortunarum, & quidquid demum possideo; non idcirco omitto animum ad defensionem comparare contra omnem, quæcunque mihi accidere potest, aduersitatem. Fortuna quidem amica esse potest; fidelis esse non potest: & dum quis minimè expectat, pœnitet illam benefacti: tamq̃ue austerè sua repetit, ut ipsum petere sit tollere. Quare id omne, quod illa concedit, separatim loco & tueor, tanquam depositum; ut celeriter possim reddere, velut alienum: quippe nihil verè meum esse reputo, extra animi pacem, & virtutis bona; infortunio utique non exposita, quia non subiecta Jurisdictioni Fortunæ. (P) Ita me bene rectèque philosophandi magistri docuerunt. *Illi me iusserunt stare assidue velut in presidio positum, & omnes conatus Fortunæ, & omnes impetus prospicere nullo ante, quàm incurram. Nunquam ego Fortunæ credidi, omnem*

f

si videretur pacem agere. Omnia, quæ in me indulgentissime conferebat, pecuniam, honores, gloriam, eo loco posui, unde posset ea sine motu meo repetere. Intervallum inter me & illa magnum habui: itaque **ABSTVLIT ILLA, NON AVVLSIT.** Imò cum videret, quàm mendaciter & fraudulenter promittat ijs, qui ei fidem habent, eius bona apelavit (*Q*) **FORTUNÆ MENDACIA.** Quamvis enim omnia sint fugacia, uti ipsa est, quæ dedit; tamen vult ea credi stabilia, & immutabiliter beatum, qui hæc possidet: cum tamen oppositum ita verum sit, ut non raro, quemadmodum paves nimium onerando submergimus, ita illa quem celeriter in profundo cupit, eundem novis semper largitionibus cumulare & obruere studeat: ita ut in ista prosperitatis incrementa optimè Aphorismus quadret Hippocratis; (*R*) propinquæ ægritudinis præsagium esse, nimis bene valere: & Corn. Celsi; (*S*) *si plenior aliquis, si speciosior, coloratior factus est, suspecta habere bona sua dabet.*

Itaque demonstratum est, & fortè prolixius, quàm pro tam palpabili veritate necessarium posset videri; quanti intersit prospicere in futurum, seque præparare, ne quod malum improvidos evertat: restat nihilominus docere, quâ ratione, & quando id debeamus. Atque ut ab hoc postremo ordiar. interrogo vos cum Plutarcho: (*T*) si in hac terribili tempestate deprehenfi, audiretis gubernatores, aliosque præfectorum, ac nautas ipsos, cum
quan-

quantâ præcordiorum contentione possent, ab vicinis navibus, quæ ad vestrum auxilium hoc ipsum Promontorium eluctari unâ contenderent, postulare gubernaculum vestri in vicem, aut ab undis quassati, aut etiam de cardinibus abrepti; nunquid nautas hosce alto mergendos censeretis, tametsi ad terram appulissent? flagitiosissimi nebulonum, & tot necibus digni, quot vectores eramus, quibus vestrâ culpa pereundum fuerat; nesciebatis, alterum gubernaculum in promptu esse, & ad primos ferocientis pelagi assultus haberi præ manu oportere, cardinibus inferendum, sicubi primum aut contractum vi tempestatis, aut sublatum fuisset? Ita sanè diceretis; neque sine merito illorum. Cavete igitur, ne eiusdem temeritatis (sive negligentiae placeat dicere) ipsi quoque inculari possitis. Mala imminet, quæ prospicere debetis: frustra enim tunc primum, cum jam in medio furentium procellarum conflictamur, id inclamabimus, quod pridem in tranquillitatis tempore exquirendum erat, & comportandum.

Non id quidem diffiteor; inutile navis pondus est mari pacato navigantibus, geminum illud gubernaculum, quod *Reverentia* appellant: (V) parem in modum forsitan grave vobis erit in complexu. Faustitatis hærentibus, cum aninio reputare, advenire diem posse, quo infelices fiatis, & vel omnibus vestris bonis, vel magnâ eorum parte excidatis, quæ

S

nunc

nunc tam pacificè & oblectanter possidetis; ac in eum casum vobis de eiusmodi considerationibus providere, quæ sat roboris sufficiant ad venturam calamitatem forti animo excipendam. Demus igitur, Fortunam vobis tempestatem concire, insurgere cum mari ventos, & unam illarum formidabilium procellarum, quas solent, in caput vestrum excutere; enimvero in eâ necessitate alter ille Clavus abunde vobis ponderis sui molestiam persolvat. Nec mehercle tam præsumptuosus quisquam Nævarchus fuit, qui præteritæ navigationis tranquillo & prosperitate deceptus, dedignaretur ceu inutilia impedimenta, alteras secum anchoras, funes, vela, rudentes, præter ea, quæ solùm ad iter quietum necessaria sunt, accipere. Tale quidem iter sperare potest, si bique promittere: memor tamen, quàm variabiles sint ventorum flatus; quàm sævum, cum irascitur, mare; contra id omne, quod sibi novit posse accidere, in terrâ, ubi potest, earum rerum paratu se communit, quas nequicquam in mari requireret; ubi egentia quidem erit, non tamen auxilium. (X) Ego inquit Stoicus, *quid futurum sit, nescio: quid fieri possit, scio, Ex hoc nihil desperabo: totum expecto. si quid remittitur, boni consulo.*

(r) Ut, quando hibernos Pontus sine remigibus
mensibus

Exigit implacidus, séque ipso audacior.

(ut qui

Aut

Aut videt, aut credit sua jura irasq; timeri;
Omnis in occulto Nautarum cura laborat,
Exercetque viros: varius labor occupat
omnes:

Non requies statio indulget, non otia portus.
Hi fessas alto puppes, lacerasque carinas,
Seminecesque alnos intra navalia ducunt
Dispositis ex arte rotis: it clamor in altum.
Tum validis trabibus Costarum vulnera
firmant,

Densasq; intexunt crates, & lasa refingunt
Ilia: restaurantque domos, & pinea recta
Undique, dum rapidos contra stet machina
fluctus

Integra, & Æolios aspernatura furores.

It circum per cuncta vigil, stuppaque tenaci
Ora premit, rimasq; picator munit apertas.
Ergo passim operi insudat Neptunia pubes,
Si quo fortè loco labè tulit unda, vel hostis,
Ausus in æquoreo (quid non dementia
tentat?)

Et ferro, & flammâ vecors concurrere campo.
His spartum torquere labor, validosque
rudentes

Ducere: vel gelidis devolvere montibus
ornos;

Populeasque manus remorum in brachia
formant.

Fervet opus; multaque ardens Vulcanus
anhelat

Sub fornace: gemunt duris incudibus æra

Ad numerum ; seu tela viris , seu cudere
navi

Armamenta placet : sudant Steropésque,
Tonánſque.

Plurimus ergo labor : poſcit gemina omnia
Tiphys,

Et ſævus maris irati furor. Anchora du-
plex,

Velæque, & aërij volitantia robora mali.

Inde quoque in partem Saturnia Diva la-
borum

Advenit , & Siculas comportat in horrea
meſſes

Bis coctas : fert Sacra Pales ſua munera ; fumo

Saléque duratas carnes. ſic victus in antra

Colligitur, dulciſque liquor , Bacchæaque
dona ;

Dum jam vere novo pubes exoſa quietis,

In nova ſponte ruit discrimina : provocat
Euros,

Neptunûmque Patrem. Ipſa ultro deſcen-
dere puppis

Gaudet , & horriſonis frontem conferre
procellis

Ac nova vela volant, radipíſque occurre-
re ventis

(ricli.

Ardent , jamque ſui , veteriſque oblita pe-

Omnia futuri reſpectu & providentiâ, quæ
non ſolum ea , quæ eventura ſunt , ſed etiam
quæ evenire poſſunt. pericula ſibi facit præſen-
tia ; idque totum eo tempore & loco, quo ma-
turare

turare adhuc auxilium potest. Ita Archimedes, Mathematicus ille Thaumaturgus, dum adhuc Syracusæ pacis otio fruebantur, prodigiosas suas machinas elaboravit, quibus urbem belli tempore tutaretur. (Z) Steterunt illæ quidem aliquot annis otiosæ, donec Romana classis urbi obsidium admovit: tum verò prodire in lucem, consistere in manibus, easque miserorum oppugnantium strages edidēre, quas nemo enarrabit melius, quàm qui suo periculo probavit. Etiam ad urbana negotia pertinet axioma illud; (Aa) QUI DESIDERAT PACEM, PRÆPARET BELLUM: secus, qui se ad resistendum non præparat, ipsemet hostem ad se oppugnandum, imò deprædandum invitat: quippe inermi nihil restat, nisi aut tradere se adversario, aut fugere.

Ut autem etiam de modo providendi aliquid breviter admoneam, in maximi herois factò totum id vobis commonstro mirificè expressum: quod si imitari volueritis, facillè efficietis, ut in quocunque demum subito sinistroque accidente, animo non cadatis. Philopæmen Achæorum prætor, in ducendis exercitibus locisque aptioribus eligendis, incomparabili fuit scientiâ: idque propterea, quòd, uti Livius scribit, (Bb) pacis tempore secum consultabat, quidquid in occasione prælij facere expediret. Quoties iter faciebat, seu publico seu privato in negotio, si fortè locum difficili & periculoso exitu attigisset, consiste-

S 3

bat

bat paulisper, omnem circà viciniam oculis collultrans: & ubi solus esset, secum ipso exquirendo omnia, quidquid utilitatis aut damni hinc in ipsum redire possit, quâ ratione altiora capi loca, quâ in apertum denuo evadi posset, inveniebat. Quodsi comitatus iret, ab socijs quoque sententias reposcebat: demus, inquit, nos hic locorum repente ab hoste invadi, seu apertè à fronte, seu retro ex insidijs, aut de ista planitie, vel ab isto montis latere desuper in nos decurrat, quid consilij putatis ad salutem capiendum? Quodsi agmine bene ordinato incederet, aut si econtra pro loci angustijs, non ferentibus æqui martis congressum, confusè impetu factò copias in nos præcipitaret, quem in modum excipi tum posse, ac sustineri? cum quot cohortibus, alis, turmis obviam erumpendum videri? & quod permagni interest, quo armorum genere uterentur? brevibusne, & cominus pugnarent vir viro; an missilibus, & à longè? Tum verò quâ parte curribus & impedimentis, cæteræque inermi multitudinì tutò receptum fore? aut quid munimenti istis posse circumdari? Quodsi hostem arcuissent, itérne cæptum prosequi, an relegere suaderent? Inde ubi hospitia, & quàm largo ambitu metari? unde aquam, ligna, pabulum petere? ac postridie quâ via securius, ordinèque discedendi copiam fore? his dictis historicus subjungit: *his curis cogitationibusque ita ab ineunte ætate animum agi-*

tave-

caverat , ut nulla ei nova in re tali cogitatio esset.

Grande profectò exemplum, & fortasse unicum, unde discamus animum ita informare, ut ad subitaneos improvisosque casus, quibus vita humana perpetuò ac periculosè ex omni parte impetitur, velut sine motu ac impatibilem se gerat. Quod si scientia militaris docet tam cautè exercitum collocare in acie, ut quâcunque demum parte ingruant inimici, aut planè se per orbem circumfundant, nullâ licet stationum factâ mutatione, ubique frontem bene ijs obversam habeas; cûr non idipsum animus bene instructus possit cum suis cogitationibus præstare? Necessè est igitur ad eum modum, quo Philopæmen ille, mentem eruditatis, frequenter ob oculos proponendo cûm bonorum jacturam, tum eorum malorum incurfionem, quæ si accideret, afflictura esset. Si filius, cuius spiritu magis ferè quàm tuoipfius vivis ac beatus es, in ipso ætatis flore tibi raperetur, heu miserum patrem! ubi solùm cogitando mortuum, non leviter sauciaris, quid videndo futurum esset? Si amici fidem frangerent; expectatio preces, gratitudo meritum, remuneratio servitutem destitueret; si anni caritas premat: si negotium medio in cursu, nescio quo impellente, retrorsum agatur: si æmulus te præcipitet, calumnia infamet; si scelerata invidia in honestissimam speciem personata, non sine apparente æquitatis suæ titulo, & culpæ tuæ convitio,

te eo solùm, quòd luci suæ umbram facias, tollat de medio; & quæ eiusmodi ærumnarum infinita Ilias orbem infundit; eas singillatim antete statue, & condisce primò, intrueri eas saltem sine animi deliquio: dehinc cum animo tuo senatum habe, quid tum agi ex virtute deberet, sicubi horum aliquid tibi aliquando accideret: Et plerumque quod alteri faciendum suaderes, tibi ipsi fuerit longè utilissimum.

Anchoras edentatas vel obtusas, aiebat Pythagoras, (Cc) esse omnia terrena bona. Rectissime prorsus. nonprehendunt fundum, neque animum firmanæ ærumnæ adversitatum fluctibus agitata. finge tibi filium fato sublatum: non tibi dolorem leniet possessionum copia, non pecuniæ aut nobilitas, non principis benevolentia. scilicet robustâ acutâque anchorâ est opus, quæ in solido dentem figat; & in turbatione, quæ intra te est, titubare non sinat. Eiusmodi autem sunt illæ Maximæ, infallibilium veritatum compendia: Fortunam & Casus nihil esse; nihil stellarum violentiam aut Fati: sed Numinis Providentiam; occultam illam quidem, non tamen cæcam, rebus humanis interesse, quàm rectissime ad optimos fines ordinandis, neque unquam nisi nostro maximo bono. Ipsis rerum amissionibus, & malorum tolerantiam doceri nos, felicitatem nostram in hisce inferioribus reperiri non posse. Et si totius mundi Imperium

rium in manu, & Coronam in capite haberes, unius oboli jacturam utique tibi dolori non futuram? At enim eas tibi nunc, si modò velis, opulentias in parato esse, quibus omnia terrena minus, quàm obulus Midæ thesauris, æquari possint. Si attentius rationum inire calculos velis, reperturum, centies millièsque peiora esse cõmeritum: quòd si cruentæ securis supplicium in diurni carceris pœnam commutaretur, ausurúmne de hac modica molestia conqueri, & non potiùs de incredibilis indulgentiæ beneficio immortales tibi agendas esse gratias existimares? Doloribus, quos patimur, qui impatientiam adjungit, eundem sibi ipsi mala sua auctiora facere: cùmque ea possit in animæ suæ bonum, haud sanè paulo majus convertere, nunquid manifesti furoris esse, spumanti ore catenam velle mandere, nullo utique alio fructu, quàm dentium in chalybe elisorum? Et hem quàm multos arbitrabimur, nobis minùs nocentes, magis gravari? sed major animi virtus etiam majores ægritudines illis tolerabiles facit. Hujusmodi robustarum veritatum, quibus spiritus confirmatur, mille reperias: quas si frequenter præcogitare, & earum momenta nobis ob oculos ponere voluerimus, haud paulo plus adjumenti nobis præstabunt, quàm liber ille DE REMEDIIS FORTUITORUM: qui vulnibus quidem medetur, sed contra ferri aciem non defendit.

S s

Igitur

Igitur qui, ut dixi hætenus, maturè vigilabit ad ea mala, quæ supervenire possunt, prævidenda, sèque ijs rationibus, quæ virum constantem faciunt, non perfunctoriè obarmare insistet, in accidentibus maximi momenti id boni experietur, quod maximus Anaxagoras in levi quidem occasione ab hæc providentia cepit. (Dd) Intraverat ille theatrum, famosissimis Ludis Olympicis interfuturus, grandi endromide involutus; dum ob æris serenitatem, & solis æstum alij quàm levissimè tecti confederant. Igitur mille risibus & jocis exceptus, novum ipse ac primum spectaculum plebi fuit: quando sub ipsum Ludorum initium obnubilari Æther; & pòst in medio eorum fervore, tanta imbrium procella effundi cæpit, quantam vix æstate videre erat. Reddita tandem cælo sua facies; & Philosophus pallium dorso rejecit; solus ipse tunc siccus, cum cæteri omnes gemino, & sudoris, & cæli humore commaduissent.

A. *Juven. sat. 8.* B. *Sen. de tranq. an. c. 11.* C. *Idem ep. 76.* D. *l. 3. c. 6.* E. *Sen. ibid.* F. *Sueton. in Domit. c. 14.* G. *Solin. c. 11.* H. *in Axioco.* I. *1. Georg.* K. *Suet. in Ner. c. 49.* L. *Dio. l. 63.* M. *de tranq. an. c. 11.* N. *ibid.* O. *de ira. l. 2. c. 31.* P. *Consol. ad Helvid. c. 5.* Q. *Ep. 76.* R. *Seç. 1. Aphor. 3.* S. *l. 2. c. 2.* T. *de cohib. ira.* V. *Timone di Rispetto.* X. *Ep. 88.* Y. *Dantes de Infer. c. 21.* Z. *Plut. in Marcel.* Aa. *Veget. prol. l. 3.* Bb. *l. 35.* Cc. *Stob. serm. 1.* Dd. *Lert. in Anax.*

XIII.

STROPHADES INSULÆ.

JUSTITIA

AVARITIÆ SERVIENS.

VÆ Ægyptijs canibus, si ad Nili ripam sitis ponendæ gratiâ, vel puncto temporis demorari voluerint! non plus requiritur, ut à Crocodilis sub aquâ conspecti, repentè invadantur, suæ sitis, & illorum famis futuri victimæ. quis enim eos de latronum istorum fortissimis dentibus, & immensis rictibus subducatur? Igitur quantacunque ea sitis sit, quâ ardent, non tamen unquam dulcedine eius fluminis inescari eousque se sinunt, ut stando id hauriant; sed non aliter, quàm si furto, interruptis identidem sorbitionibus, & bibunt, & fugiunt. Eo modo nos oportet facere in hâc, quam navigamus, periculosâ maris Jonij parte; demissâ voce loqui, & quantâ possumus, remorum contentione provolare: oculos in terrâ figere, sed proram in mare propellere. Istæ, quas præterlabimur, sunt Strophades Insulæ; eo solùm famosæ, quo infames: horridæ, ac simul amænæ: non quidem manu cultæ, naturali tamen rusticitate sua tam venustum præbentes aspectum, ut parem nec Apelles possit in tabula fingere. Mare ipsum solito tranquillius, aliquot angusti portus, brevésque sinus admittunt. Litoris ora mirè amæna: quam interiora excipiunt, alter-

ternis in planitiem diffusa, aut collibus tumida. Eadem magnam partem prædensis obsitam silvis habent, non sine sacro umbrarum horrore, qualis præstigiola fabulantium nemora infamat. digna profectò scelestarum Harpyarum sedes, inibi nidulantium: unde etiam turmatim evolant. Eas tamen videri, quæso, ne vobis libido veniat: quippe quas nemo sine damno suo viderit: tantâ alarum pernecitate in obvios rapacissima hæc pestis involat;

Et pede glutineo, quod tetigere, trahunt. (A)

Quantumcunque autem rapuerint, non idcirco aviditatem explent; nec ubi plurima devoraverint, unquam saturæ fiunt: imò hercle, cum extenuatis squallidisque sint corporibus, quod plus abliguriunt, eò videntur macilentiores esse; & post commestationem famere, quàm antè, ardentius.

*(B) Tristius haud illis monstrum, nec sævior ulla
Pestis & ira Deum Stygiis sese extulit undis.
Virginæi volucrum vultus; sedissima ventris
Proluvies, uncaq; manus, & pallida semper
Ora fame.*

Vah miseri! quos seu tempestatum furor, seu piratarum metus in earum portus se recipere coëgerit. quippe ubi vel minimum demorati fuerint, grande utique jactæ anchoræ portorium solvent, in terra id amissuri, cujus servandi pelago exceßerant. Quâ in re, nescio, an idipsum vobis, quod mihi, videatur repræ-

repræsentari. nam in horum portuum fallaciâ, in harum volucrum rapacitate, in horum miserorum imprudentiâ, salutis causâ huc convolantium, ego infelicitatem eorum intueor, qui rerum suarum necessitate adacti, ad Iustitiæ præsidium ceu portum confugiunt: ubi fraudulentæ Harpyæ ex insidijs eos speculatæ, quantò plus benevolentiae ad illicitum sub specioso Astreae Virginis vultu eis exhibent, tantò avidius eos unguibus suis corripiunt, & dentibus involant, usque ad ossium nuditatem expulandos: prout postea sibi lucrosius fore judicaverint, eos vel damnaturi innoxios, vel absoluturi reos: scilicet, uti Dantes Poëta cecinit, (c)

Album pecunia nigrum, Iniquum Æquum facit:

Affirmat, ubi negandum; ubi aiendum, negat:

Ex *Nem* facit denarius, cum vult, *Ita*.

Vivebant eodem tempore, & Athenis docebant Socrates & Aristippus; ambo uti summi nominis philosophi, ita moribus, quantum concipi dicendo potest, maximè differentes. Socrates ut in verbis, ita in moribus commendator virtutis, sine mercede scholam habebat, ipsemet suæ doctrinae viva synopsis; neque minus bene suos instituens factis, quàm præceptis; inimicus arrogantiae & philosophici fastûs; ab omnis lucri cupiditate alienissimus, contemptor opum & commoditatum, eo usque,

que, ut non nisi unâ vilique tunicâ uteretur, nudis incederet pedibus, habitaret perincommodè, & tam parcè etiam ex tenuissimo victitaret, ut etiam cùm totum absumpsisset, famens à mensa surgeret. Omnia exadversum in Aristippo. Pro nundinis illi Philosophia, quam non nisi grandi pretio tradebat. Pro magno se gerebat per omnia: palatium incolebat, non communi tantùm more excultum ornatùmque: vestitus illi ex purpura & serico: mensa omnibus lautitijs abundans: famulitium nobilitati decens: in summâ, undique deliciæ, magnificentia, splendor. Accidit autem, ut nescio cuius rei causâ Socrates in eius domum intraret: cùmque regalia ornamenta, & totam suppellectilem longè vulgari splendidiorē vidisset, quæreret ex eo; (D) *unde tibi tam multa?* Cui cōfestim Aristippus; *unde tibi tam pauca?* Quasi diceret, tantæ diversitatis unam in causâ Philosophiam esse, quam uterque profiterentur; modo tamen diverso: quippe Socratem, cùm eam donaret auditoribus, & operibus ipsemet exequeretur, necessariò pauperem esse; Aristippum verò, qui eam pro mercimonio haberet, non pro animi culturâ, inde opulentum fieri.

Quid jam vobis videtur? an non idipsum æquè de Justitia dixerim, ac de Philosophia? Id sanè unus de præcipuis, quos in Juris scientia famosos hæc ætas tulit, ingenuè attestatur: Menochius inquam, Magistrorum Alpha,

pha; & in dissolvendis intricatissimis Legum nodis Apollo; uti in doctissimis suis libris, quos ad posteritatis eruditionem publicavit, plus quàm abunde commonstrat. Iste nescio à quonam interrogatus, quantum utilitatis in annos singulos dignitas & Officium Præsidentis Regio Senatui Mediolani importaret, in hæc omnino verba respondit: cum iustitiâ, aiebat, quàm minimum; (ac simul, quantum id esset exposuit) cum iniustitiâ verò quamplurimum. quippe ubi incorruptâ fide atque integrâ id munus geratur, nihil præter tenue stipendium inde provenire; ubi immensarum opum divitem materiam reperiât, qui sibi licitum putet, vendere gratias, & Iustitiam pro merce habere. Et hem, quàm multos omni loco & tempore Stratoclis & Dromoclidæ, duarum Harpyarum, (imò Judicum volebam dicere) nepotes videmus; quos accepimus, inquit Plutarchus, (E) *solitos sese mutuo ad MESSEM AVREAM invitare; sic enim ioco tribunal & curiam appellabant*: dignos profectò, (F) de quorum vivis corporibus carnificis culter id exempli statueret, quod circa Thebanorum Judicum statuas sculptorum scalpella exhibent, quos in testimonium integritatis effingunt sine manibus fuisse: (G) vel sicut Galba Imp. fraudulentò argentario palmas amputari, & in eius subsellio affigi iussit; ita his ipsis sub arcu tribunalis. Quanquam singulis duas tantum manus amputare, revera vix quinquage-

quagesima pars foret illius integri supplicij, quodd merentur: cum ij neutiquam fabulosi sint Briarei, sed reapse centum ingeniorum, quibus alienam ad se harpagare substantiam laborant, centum manibus sint instructi: longè aliter, quàm pauperculus servus, qui modicissimis furtulis herum vellicârat; & tamen apud jucundissimam Plautum avarus senex, cum fortè Strophilum servum in suspicionem furti habuisset, manusque eius oppido diligenter inspexisset, ubi puras reperit, rogare cæpit; (H) *age, ostende etiam tertiam.* nam qui furandi exercitatiores sunt, præter manus (liceat ita dicere) visibiles & publicas, tot alias habent invisibiles & secretas, quot modos inveniendi & patrandi furtum aliquod, ita quidem, ut non appareat; quales jam mox in Harpyis nostris denudabimus.

Vivente Sidonio Apollinare mare Gallicum classis prædatoria infestabat, tam scelestos homines vehens, ut eorum artes videretur cælum ipsum vix posse effugere; ut ille ad Numatium scribit: eique effigiem eorum exhibet, optimæ manus opus, & dignum videri: Quot omanino remiges sunt in singulis illis Saxonum myoparonibus, tot piratarum duces videbis: (I) *ita simul omnes imperant, parent, docent, discunt latrocinari.* Tam inopinato irrum-punt, corripipiuntque improvidos viatores, ut falconibus perniciores putes; tam in refugiendo, seque, ubi conspectos notant, subducendo cele-

celeres, ut plusquam fulmineos credas. Sed quod maximè admireris, cum aliorum casus ipsis pro incremento sint, jactus periclitantium pro piscatu, naufragorum interitus pro prædâ aut congiario, adeò non abhorrent à procellarum periculis, ut ea ultro provocent: ideòque in medijs tempestatibus *exercent illos naufragia, non terrent. Est eis quædam cum discriminibus pelagi non notitia solum, sed familiaritas*, pergit. que eorum depingere ingenia & artes, quibus maris sævitiâ ad prædandi solertiam abutuntur. namq; ipsæ undæ, quæ circa humiles ipsorum cymbas se attollunt, eisdem pro latebra serviunt, ut intra aqueos illos montes, velut in profundâ valle latitantes, interim remigando ad infelices periclitantium, & ab Oceano jam pæne devictorum naves accedant, insiliant, occupent, expilent.

Hiscæ Europæis jungamus alios, usu pares, modo duntaxat dispares; Afros illos, litora nostri Mediterranei, & Syrtium famosissimarum viciniam accolentes: in quas si quam navium vis tempestatis conjecerit, pro conclamatâ habeas: adeò, ubi primum in eas arenarum insidias carina impegerit, nulla ab incurrentibus perpetuò fluctibus quies est, donec ea penitus in fundum defederit, aut ruptis compagibus findatur. Jam aliud à cælo non supplicant illi Pelagij, quàm tempestates & turbines, quæ sunt solæ illæ aurifodinæ, unde deserta ipsorum litora ditescunt. mari sacra faciunt, ut

T

ipso-

ipforum bono conturbetur & furat: Aquiloni, ut toto spiritu illac proflans, navem aliquam quantò graviozem, tantò cariozem, in Syrtes compellat. quod si quam conspexerint, monimento ex omni orâ manuarijs navigiohis convolant, utique pietatis gratiâ ad opem naufragantibus conferendam; imò verò impietatis ductu, ad repiscandas perditorum opes, & corpora in servitutem rapienda. ita sanè;

(K) *litoreis populator arenis*

Imminet, & nullâ portus tangente carinâ,

Novit opes. sic cum toto commercia mundo

Naufragiis Nasamones habent.

Quod si jam arbitramini, (id quod ego non suspicatus inveniri posse, etiam non inquirò) reperiri eiusmodi homines, quorum omnis fortuna in aliorum sita infortunio sit; unde eorum bono accidit, res seu publicas, seu privatas sursum deorsum agi diffidijs, litibus, funestissimis inimicitijs; & ubi id perviderint, seu vocati suppetias, seu ducibus spei suæ augurijs, illò concurrant; & pro eo, ut res turbatas componant, (quod ex arte sua profitentur) naufragumque adjuvent, (cui rei ex officio constituuntur;) eundem quoad possunt, rebus omnibus expolient; quas diximus duas injusti lucri faciendi vias esse; vos ipsi minutiùs accuratiùsque expendite; & ex me tertiam quoq; classem adjungitote, quæ in nulla piratarum specie reperitur; nempe eos, qui agitant,

tant, quod tranquillum; perturbant, quod clarum est; pericula ipsi securitati offundunt, & luci tenebras; tempestates mentiuntur, aut exfuscitant etiam, mediâ in malaciâ; eo scilicet fine, ut miser ille, quem ita circumveniunt, salutis studio, quidquid bonorum adhuc habet, ultro in manus proijciat perfidissimo auxiliatori.

Videamus nunc, meritôque abominemur etiam in seipsis atque in abstracto consideratas, pauculas aliquas ex mille artibus, quibus lucrum ratio, Cos illa ingeniorum, docere posset malè uti iustitiâ. Et primò quidem illam, quando seorsim tam huic, quàm illi litigantium parti rationes & argumenta suppeditantur; singulis favor & auxilium promittitur; quò utrumq; demum emungant: & ubi plus nò superest, fulminatoria sententia contra illam infelicem profertur, quæ minus poterat utilitatis adferre. Ars ista, suam operam pluribus addicendi, more eorum, qui mercem in foro auctionibus vendunt, ei dandam, à quo plus acceperint; longè antiquissima est, & ipsi Cupiditati coæva; quæ illius & partus fuit, & etiamnum magistra est. Ex innumeris, qui eam per omnia tempora exercuerunt, exempli duntaxat loco Pyrrhum illum Regum producā, pariter & fraudibus, & armorum gloriâ illustrem: qui potentiâ exercituum, quos semper alebat, cum se inter Civitates & Principes belligerantes, ubique arbitrum

pacis faceret, utrisque pro sua parte etiam innocentibus pretijs eius gratiam sollicitantibus, consilia spemque suggerebat: (L) & spoliare singulos cupiens, omnibus se partibus venditabat.

Quod deinde ad calami audaciam spectat, reos pro innocentibus absolvendis, & causam indigno litiganti adjudicantis, non sine artis prastigijs, eatenus oculos decipientibus, ut etiam veræ putentur eæ rationes, quæ maxime falsæ sunt; magnûmque pondus habere, quæ duntaxat in manu coempti Judicis præponderant, ob aurum illis appensum; ecce exemplum, quod Lucanus nobis proponit, ubi Julium Cæsarem recitat eò injustitiæ progressum, ut justo possessori Regnum Ægypti tolleretur, addiceret improbissimæ petirrici Cleopatraz. Habebat ille quidem pro se rationem; sed ista nimio opere plus habebat, dum nihil præter seipsam habebat: quo solo comitatu freta, foris quidem tristitiam metûmque simulans, intus tamen alacritatis speique plena, ad Cæsarem contendit: (M)

*Quem FORMÆ CONFISA SVÆ Cleopatra sine ullis
Tristis adit lacrimis, simulatum compta dolorem:*

Et sic versa loqui.

Sed quantumcunque peroraret, nihil profectò id valere poterat ad causam lucrandam; & tamen quamvis etiam minimum diceret, id jam vincendo Judici sufficiebat. Causam tam fædæ rei desideratis?

*VULTVS ADEST PRECIBVS, facièsque incesta
perorat.* Ita

Ita quidem Cæsare actum est, ab lasciviâ corrupto : sed periculum est, ut cum multis alijs similiter agatur, ab avaritiâ depravatis: quando revera non minores ad placendum vincendumque vires habet Helena dives, quam invenusta, Discipuli; quam pulchra illa, sed pauper, Magistri.. Eant nunc Legislatores, conscribant Tabulas, compilent statuta & Canones: bona utique perpendicula, quadras, regulasque aptissimas rebus humanis ad rectitudinem ac honesti normam redigendis. sed quo fructu, si is, qui eas regulas tractat, has ipsas in obliquum torquebit; ab recto rationis filo ad curvaturam utilitatis? si regula ad avaritiam deflectatur, nullo jam veri respectu, sed lucri? Ita accidebat ijs temporibus, quibus Satyricus ille scripsit (N)

Quid faciant leges, ubi sola peccunia regnat?

Aut ubi paupertas vincere nulla potest?

Ergo Iudicium nihil est, nisi publica merces:

Atque Eques, in causa qui sedet, emptæ probat.

Adhæc Injustitia sententiæ, pro pretio latæ in favorem partis indignæ, aliam adhuc secum trahit haud paulo majorem; quod contrariam partem innocentem in publicam criminis opinionem conjicit, infamiæ probro etiam ad injuriam damni adjecto. Intra paucos annos Roma duos Cæsares habuit, crudelitate pares, sed in modo sæviendi planè dissimiles. Tiberius profundo illo suo silentio, & verborum perplexâ obscuritate, certissimum ijs

T 3

exiti-

exitium portendebat, qui eius sensui aut imperijs non obsecundâssent: quod qui adverte-
rant, moriebantur antè, quàm morerentur. Nero planissimè exadversum, quos fataliter
oderat, omnibus amicitiae blanditijs delinie-
bat: cùmque se maximè principis circumflue-
re gratiâ putabant, subitò mittebat, qui pu-
gionem ijs in pectus, aut frameam intorque-
ret in caput, violentissimo necis genere, cùm
ab uno extremo ad alterum, nullâ medijs di-
spositione, transeundum est. Jam verò nolim
vobis id laboris imponere, ut discernatis, uter
horum sanguinariorum principum alteri cru-
delitate præstiterit: nam tertius postea secu-
tus est Domitianus, qui utrumque superavit.
Iste primò contrà innocentes, quos morti de-
stinârat, iudicium exerceri volebat, enormis-
simis scelerum formis pro falsa accusatione
objectis; famam antè erepturus, quàm vitam:
id quod erat bis illos occidere; & fortè inju-
stius in nomine, quàm crudeliùs in corpore;
quando nomen quidem potest immortalita-
tem asserre, cùm corpus jam ab suis primor-
dijs secum ferat fati sui sententiam: imò ipsum
eius vivere sit quoddam sensim mori; dum
quot diebus, quibus vivitur, aliquid perditur
ex eo, quod vivere poteramus. Igitur Domi-
tianus (O) cùm secundum leges faceret nihil, asseve-
rabat de illo Apollonius apud Philostratum,
*iudicium fingens, secundum leges decernere se finge-
bat.*

Et quoniam de crudelitate mentio est illa-
ta,

ta, sive Imperatorum impiorum, sive iudicum iniquorum, his ad illos ceu exemplum collatis, prætermittendum non est, quin de lento carnificinæ genere, quæ Caij Imp. inventio fuit, aliquid dicamus. Vixit is inter Tiberium & Neronem medius; à quorum primo maiorem partem malitiæ traxit, ab altero minimam bonitatis. Sub isto mortes non uno haustu glutiebantur, neque tota amarities unà exhauriebatur, sed sorbitionibus usque ad ultimam stillam. Unde quotidie novicarnifices, nova tormenta super eundem hominem inducebantur; eâ tamen cautelâ, ut misero tantum relinquerent vitæ hodie, quod ipsi cras ad tormenta jam præparata sufficeret: itaque quivis dies sequentium rationem habebat, perimendi finem nullum faciendo; sed pietatem monstrando, tyrannorum omnium sævitiâ crudeliorem. (P) *Videbam*, ait Seneca, horum spectator operum, *apud Caium tormenta, videbam ignes. Sciebam olim sub illo in eum statum res humanas recidisse, ut inter misericordiæ opera haberetur, occidi.* ita ille: vos autem illud vobiscum pensitate, nescio quid simile, quod ij perpetiuntur, quorum causæ ultra modum omnem in longum ducuntur, non sine sensu jam fere intolerabili; ut sæpe *inter misericordiæ opera haberetur, occidi*; id est sententiam contra se decisoriâ accepisse. Verùm id frustra exposcat, qui in monstrum tam impossibile inciderit, nempe hominem, adeò omnis expertem hu-

manitatis, ut solo quæstus sui respectu, etiam artificio miserorum mortes prolonget. quod sanè quid existimem esse aliud, quàm vivas depasci carnes, & sanguinem ex ipsis proximorum venis exfugere? ut proin de illis liceret cum proportionem accipere, quod Valerius de Numantinis affirmavit, cum foris à Scipione ærtissime clauderentur, intus autem ab extrema fame tam dirè haberentur, ut coacti sint occisorum corpora in alimentum sibi convertere: (Q) *nulla est in his necessitatis excusatio. nam quibus mori licuit, vivere necesse non fuit.*

Heu me! igitur ut vos opimetis (neque enim nunc de extremis vitæ necessitatibus loquimur, ut apud Numantiam) usque ad nuditatem ossium expulpani sunt infelices illi, qui periclitantem suam substantiam in manus vestras auxiliij spe concedere voluerunt? Ægyptus, quando sæcundissimis Nili fluentis innundatur, eas quamdiu potest, solo suo superfluo detinet; inde se incrassat, & ut ita dicam, inebriat, dies noctesque per trimestre spatium combibendo, quo perpetim sub aquis occultatur. Neque id mirandum est, cum constet, toto anni tempore, seu ver sit seu æstas, autumnus aut hyems, nunquam ibi cælum nubibus obtendi, nunquam stillam pluviae cadere: igitur ne tota regio infolitudinem & steriles arenas vertatur, exundante ubertim Nilo, etiam venturæ præbabit siti, & ad usque viscerum intima, quàm potest, humoris lese
copiâ

copiâ implet; siccitatis præscia, quam toto deinceps anni cursu tolerabit. (R) *Hunc nobilissimum amnem*, ait Stoicus, *Natura extulit ante humani generis oculos; & ita disposuit, ut eo tempore inundaret Ægyptum, quo maximè usta ferveribus terra, undam altius traheret*, TANTVM HAVSTVRA, QVANTVM SICCITATI ANNVÆ SVFFICERE POSSIT. Parémne avaritiæ, ut ibi naturæ, providentiam reperire est in multis: qui, ubi Causa ipsis discutienda aut judicanda obtigit, aggeres & valla erigunt ad eam sibi retinendam, haud secus, quàm si ex eâ solâ, ut Ægyptus ex Nilo; aut melius loquendo, tanquam ex fundo in usum fructum concessio, victum sibi in omnem vitam quærere deberent? Et tamen quàm multas similes in manu jam habent, totum inde adipem pro se exprimentes? Verùm ut de Parthis, arcu & sagittâ longè nationes omnes prævalentibus, Justinus scripsit, (S) *carne non nisi venatibus quæstâ vescuntur*; ita quibusdam nihil sapit, quod domi suæ natum est; quatenus proprio parcentes, in alieno gulosi sunt: venatu placet vivere; quòd sapidiora videntur, quæ rapta sunt: & hæc eorum ferina est, miserorum illorum viva caro, quos discerpunt & exenterant.

Ita unus hanc artem condocet alterum: nec quisquam sibi putat turpe, quod alii fuit fructuosum. Haud dubiè si quod unquam, illud certè sordidum ac fatens portorium fuit, quo Romam Vespasianus oneravit, (idque Suetonius

T 5

dicat)

dicat) (T) *vestigal ex urinâ commentus*. Et quidem Titus eius filius, ut erat animo magis generoso, urbano, & verecundo, exorsus tantam sordium vilitatem, cæperat apud patrem de inauditi tributi indignitate conqueri; ex quo nunquam possit tantum quæstus existere, ut non millicies plus vituperij sit redundaturum. Tacuit ibi Senex, & postea consequentibus aliquot diebus, aliorum sermone deducto, quoad allatâ primâ fædissimi mercimonij exactione, Tito pecuniam monstravit, nihil significans, unde ea venisset: sed manum ex ea implens, filij naribus admovit, odorari iubens, num quid fædi oleret? num pectus tibi, aut stomachus obluetur? inquires. neutiquam, respondit Titus. Tum, scias, subinfert Vespasianus, hoc aurum ex illâ, quam tu tam male olidam fætentemque vocitabas, gabellâ esse. an ignoras, fimum vitibus substerni? at ubi eius succo istæ se repleverint, inde tu vinum trahis. quo dicto iussit pecuniam ad alios suos thesauros inferri; neque destitit id tributi, quoad vixit, exigere. Sed nolim ego hoc responsum vel minimum subagitare: veritus, ne parum tolerabilis sit futurus, quem exhalaret, fætor. interim tam horrendas proditiones, calumniolas accusationes, tam sæpe venditum pudicitiae florem, tot perfidias maritales, & manus tam in scribendo falsas, quàm in jurando sacrilegas, illas innocentum oppressiones, fortunarum extor-

ones

ones & rapinas, sub judicij & sententiæ latæ titulo palliatas, & quidquid aliud venaliùm flagitiorum Cloaca isthæc Maxima aperit, non fætere illi, qui jam collo tenus intravit, ne miremur: quando objecta naribus pecunia, quæ inde trahitur, non modò stomachum nullâ scelerum graveolentiâ oblædit, sed lucri etiam fragrantia refocillat; uti quidem infelices illi putant: & Satyricus ex ore infamis sui sæculi affirmavit,

(V) *Lucri bonus est odor ex re
Quâlibet. Illa tuo sententia semper in ore
Versetur, Dîs atque ipso Iove digna Poëtâ:
Vnde habeas, quarit nemo; sed oportet habere.*

Sed longiùs ultra ea quæ hætenus diximus, antiqui procedunt, adjungentes, abusum Iustitiæ non rarò in manifestas rapinas transire. Quæ culpa quamvis fuerit sceleratissimorum illorum temporum, ab Augusto deinceps per multos annos, propria; (non quasi jam prius non incognita; certe tamen non ita, uti pòst, continuo usu vulgata) nihilominus utile fuerit audire, quibus abominationibus & lamentis ea jam tunc exagitata fuerit: brevitatis tamen gratiâ non aliter, quàm si ea omnia in unius Velleij Paterculi calamo resedissent; quamvis iste jam sub Imp. Tiberio vixerit, neque infinitum illud miseriarum chaos viderit, quod posteriora tempora, & ipsas pæne Dionis, Suetonij, Taciti, plenas horum scelerum historias fædavit. (X) *Postea, ait ille,*

id quoque accessit, ut *sevitiae causam avaritia præberet*; & *modus culpæ ex pecuniæ modo constitueretur*: & qui fuisset *Locuples*, fieret *Nocens*: sui quisque periculi merces foret: nec quidquam videretur turpe, quod esset *quæstuosum*. Sicut fit de rebus omnem atrocitatis modum supergressis, nec jam facile fidem audientium inventuris, ut ex sapius, & varijs modis idipsum significantibus renarrentur; ita ille super eâdem re complures loquendi formas unam in periodum accumulavit; pro catalogo ingentium accusationum, innocenti servire indicem magnarum, quas habeat, *faculatum*: quàm dives sit, tam item convinci & nocentem esse; ob quod ad lentam calamitosi exilij mortem mereatur condemnari, in aliquam Archipelagi rupium deportandus: quantas opes quis habuisset, tantas & causas habuisse, cur ad fiscum raperentur; quasi ipsæ pro jurato testimonio fuissent, horum id omne commisisse, quod potest, qui pecunias habet. itaque sicut Arbiter ille de infamibus Neronis delicijs cecinit;

Si qua foret tellus, quæ sulvum mitteret aurum,

Hostis erat:

Ita, ut cui viscera de corpore traherentur, sat causæ erat, plenum auri fuisse: neque aliud opus erat, ut pro reo convicto confessoque haberetur, ubi (T) *Publicum crimen fuit, Divitem fuisse.*

Et miseram sanè eâ tempestate innocentiam opulentorum, si ausi essent illam in Contradi-

tradictorio testimonijs & rationibus probare. Veniat vobis in memoriam Brenni illius: qui allatis jam mille auri libris, quibus Romani patriam & Capitolium ab fulmineâ eius armorum violentiâ redimebant, idcirco solum, quod isti de nimio superpondio quererentur, quod Barbarus auctis ponderibus exigebat; cum terribili vultu ac gestu frameam de vagina produxit, novumque pondus prioribus adiecit, auro rependendum, non sine gravissimarum duarum vocum auctario, *væ victis!* (Z) ita miseris innocentibus vel suspirasse ad conspectum fortunæ suæ, quæ tanquam reos subito ad extremam egestatem dejecerat, tali superpondio constabat, quod toto asse majus foret; hoc est, carnificis securi in collum fulminatâ. Videamus hoc in illo (Aa) inculpabili Equite Q. Arbelio demonstratum: qui in illâ sanguinolenta proscriptione Syllana, cum forte uno die in forum prodixisset innocentiae suæ fiduciâ securus, ibique præter meritum se quoque grandibus litteris in numero proscriptorum notari conspexisset, inhorruit, congemuit, neque manus à vultu abstinere præ dolore potuit; heu me inquiens: & quid in me delicti est, nisi quod fundum in Albano habeo? Hæc una culpa est, quæ me tantopere reum facit. Et fuerunt hæc ultimæ eius voces: ita vix eas protulerat, cum etiam cultrum in guttâ habuit, ob eam duntaxat novam causam rescandâ, quod pro tuenda suâ innocentia los aperuisset.

Nunc

Nunc ad extremum restat mihi illam, uē antiqui vocabant, inter omnes Harpyiarum generationes pessimam producere; hoc est, illarum Viceconsules, Prætores, Syndicos, Iudices delegatos, Thesaurarios, & Quæstores, & quæ alia dicam nomina? eorum officialium, qui ab senatu aut Principe mittebantur ad gubernandas Provincias, imponenda & excutienda tributa, revidendas fisci tabulas, habendas extraordinarias quæstiones & iudicia: omnes ministros iustitiæ cum potestate, quæ eiufmodi hominibus dari solet; cum interim (pessimo temporum illorum fato) vix quisquam eorum esset, qui, ubi primum viam ad destinatum eius regiminis locum ingressus esset, non continuo verum esse probaret, quod Poëta de illâ, cum qua ipse profectus fuerat, non communi Harpyiarum aliquâ, sed pessimarum & majorum unâ, omnibus magis famelicâ & insatiabilius vorace, cecinit;

(Bb) *curvis*

Vnguis ire parat, nummos raptura Celeno.

Quapropter sicut Historicus memorat, (Cc) Scythas nominare idipsum esse, atque turbines & terræ motus vocare; eo quod, quocunque terrarum venissent, vasta omnia & desolata relinquerent; haud aliter de istis. male augurata erat Provincia, civitas, quin imò oppidum & pagus, ubi hi comparuerant: cum aliud præsentiae suæ signum post se non relinquerent, quàm inopiam loco propriam fecisse, &

& aliorum opes secum abstulisse: & ex quovis loco eandem Harpyiæ famem adhuc totam & insatiam asportare, nec tamen in ullo alio exsaturare posse. Itane autem laus sit, & gloria plus quàm humanæ virtutis, quam Pyrrhus Magno Achilli patri suo tribuit, cum narrat, cum in Trojanæ expeditionis itinere, quacunque transisset, furibundæ tempestatis in morem, populorum strages, Regnorum & Provinciarum exterminia traxisse, quanta integer exercitus multorum annorum stativis non dedisset? Talem ipsemet catalogum recitat: cui per linguam Senecæ Tragædi subjungit; (Dd)

*Hæc tanta clades gentium, ac tantus pavor,
Sparsæ tot urbes, turbinis vasti modo,
Alterius esset gloria, & summum decus;
Iter est Achillis.*

Unum solùm iter? igitur necesse est, turbinis instar incesse, quidquid occurrerit, evertentis: instar terræ motûs, quoquo se extenderit, omnia cum horribili tremore succutientis, & in ruinâ dantis. Jam taliû & turbinum, & Tremorû, qui aliud non sunt quàm Provinciarum exterminatores, quas vel obiter tantùm, & sub visitationis titulo percurrunt; facile esset sexcentos producere, solummodo Romanam historiam perlegenti: sed sufficiat nobis una illa Harpyia pro reliquis, Quintilius Varo: qui (Ee) *Syriam pauperem divitem ingressus, dives pauperem reliquit.* Et quare, per vestram fidem, non de
ava-

avaritia dicimus, malam debere eius virtutem esse, quæ tantum malorum efficiat? Ego certè non scio, quâ re aliâ id vobis explicare possim, quàm frustum rude magnetis, & ex fodinâ recens ante oculos ponendo. Ille, si modò mediocri bonitate sit, ferrum duplo aut triplo, quàm ipse sit, ponderosius ad se trahet. Quodsi illum ferro armaveritis (quod quemadmodum ex arte fieri debeat, frustra sit hîc velle describere) tantopere adstringet condensabit, & prope dixerim, multiplicabit se eius virtus, ut etiam tricies, & quadragies majus suo ipsius pondere arrepturus sit, & perquam firmiter retenturus. Ita mihi videtur res se in istiusmodi hominibus habere. Armate eos potestate judicandi, auctoritate, jurisdictione, tantò fortiore, quantò magis absolutâ, tum verò videbitis, quomodo avaritia, quæ est illorum vis attractiva auri, multiplicet vires ad rapiendum alienum, centies ac millies amplius, quàm antè habebant, cum nondum eos ferrum Justitiæ robustos fecerat.

Dum ista disputo, video non modicam istorum turbam prodire in medium, & audientiam postulare; haud quidem negandi animo, sed, quod magis novum & absolum videbitur, defendendi ac justificandi injustitias suas. Nos, inquiunt, nequaquam fas est in eodem cum alijs damnandorum cumulo numerari; quando in illis quidem injusta haud dubiè, & inexcusabilis reperitur avaritiæ crudelitas; in

in nobis autem meræ necessitatis effectus. Atque ut eius qualitatem causasque explicemus, finite, ut ad id verbis doctissimi Senecæ utamur: (F f) *Provincias spoliari, & nummarium tribunal, auditâ utrinque licitatione addici, non mirum: quando, quæ emeris, vendere gentium ius est.* ita ille. qui licet (ut verum fateamur) non ad nostram excusationem, sed reprehensionem potius scripserit; interim tamen res ita eunt: & si iustitia apud nos sub mercatu est, id eò solùm fit, ut sumptus recuperemus, quos seu in munera, seu pretium expendimus, cùm tale Officium, dignitatem, magistratum nobis comparavimus. Quare sicut Lucianus in suis Dialogis (Gg) ostendit, quantopere Charon, ille Stygius navarchus, desideret, ut hîc suprâ frequenter mundus hominibus vacuetur, sive per universales pestilentias orbem vastantes, sive cruentissima numerosorum exercituum prælia, annonæ difficultates, eluviones aquarum, & urbium excidia terræ tremoribus everfarum; idque solùm eo fine, ut ubi animarum latis depluerit, ipse ex naulo, quem pro trajectu solvunt, habeat, unde Mercurio & censum pro lintre solvat, & pretium pro officio portitoris: ita planè nos abunde criminalium causarum esse, & civilium cupimus, quò & à condemnatis, & ab absolutis id exprimamus, sine quo impossibile est, ut ijs nos debitis exsolvamus, quibus nos infelicis Officij acquisitio oneravit. Adhæc plerumque accidit, ut

ijs in officio succedamus, qui talem in modum regionē vindemiarunt, ut nihil nisi succiduos quosdam acinos reperire sit residuum: (Hh) sicut ad sui purgationem Rex Antigonus, eorum unus, qui Alexandro M. successerunt, dicere solebat: illum quidem Asiam messuisse; proinde sibi, cui solummodo spicas sublegere contigisset, incumbere, ne quam omitteret superstitem. Idcirco necessitate adacti, non inducti avaritiâ, (Ii) *efficimus imperium, quod est procuratio.*

Ita illi quidem interpretantur in eum sensum, qui ipsis sit propitius: & longiùs etiam perorarent, si vellemus audire indigna deblaterantes, & in alios culpam exonerantes, quæ tamen ipsos onerare non cessat. Quod si, nec sine veri colore, vellent inculpare illos, quibus suas imputant nequitias, fortè id replicare deberent, quod Batus Tiberio respondit, quando Imperator magno cum dolore tristem de quarundam Provinciarum rebellionem nuntium accepit: (Kk) *Vos, inquit Batus, in culpa estis, qui ad custodiendos greges vestros non canes aut pastores, sed lupos mittitis.*

A. Rutil. itin. B. Virg. l. 3. *Æneid.* C. de *Infer.* c. 21. D. Laërt. in *Aristip.* E. in *præcept. Polit.* F. idem de *Iside & Osir* G. Suet. in *Galb.* c. 9. H. in *Anul.* l. 1. 8. *epist.* 6. K. *Lucan.* l. 9. L. *Iustin.* l. 17. M. l. 10. *Pharsal* N. *Petron.* O. l. 7. c. 7. & 9. *vite Apoll.* P. *Nat. quæst. præm.* l. 4. Q. *Val. Maxim.* l. 7. c. 6. R. *Nat. quæst.* l. 14. c. 2. S. *Iustin.* l. 41. T. in *Vespas.* c. 23. V.

Inven.

Juven. Sat. 14. X. lib. 2. Y. Xiphilin. in Calig. Z. Flor. l. 1. c. 13. Aa. Plut. in Sylla. Bb. Juven. Sat. 8. Cc. Niceph. Greg. l. 2. Dd. in Troade. Ee. Vellei. l. 2. Ff. Lib. 1. de benef. c. 9. Gg. in Dialog. mortuor. Hh. Plut. in apophth. Antig. Ii. Sen. l. 4. nat. quaest. praef. Kk. Dio. lib. 55.

XIV.

MATERIA INS.

QUOMODO QUIS EX SE IPSO
RENASCI POSSIT MELI-
OR, QUAM SIT NATVS.

SI hæc Insula, quæ Oceanum Atlanticum navigantibus prima occurrit, adhuc eiusmodi esset, qualem se ante ducentos quadraginta tres annos primis suis inventoribus obtulit, qui violentiâ tempestatis ab suo itinere excussi, non quæsitam reperêre, quando adhuc mundus nesciebat, num ea in mundo esset; nihil profectò videretis præter unam ingentem & densissimam silvam, facile 80. leucas ambitu complexam; quantum nimirum totam Insulæ oram concludit. Ab infimo eius centro usque ad extremos margines, quæ mari alluitur, non erat ne pedem soli reperire, qui nemerosus non esset: Cùmque tot retro sæculorum cursu (Deus scit, quot illorum) nunquam humano pede vel oculo contacta sit, nihil ibi nisi silva erat & feræ: silva tamen omni rusticarum arborum specie densa; tam grandium simul & annosarum, ut illi cæte-
V 2 rarum

rarum abavi, circum se ex decimâ etiam generatione nepotes viderent; majores ab latere maximarum, minores ad pedes majorum: ita ut quanquam unica tantum silva esset, complurium tamen speciem præberet, secundum diversas singularum ætates, unam quasi supra capita aliarum: quippe ubi unâ quâpiam plantarum emortuâ, centum aliæ jam subnatæ, contenderent in eius locum succedere. Nulla tamen nisi extremo senio peribat: cumque una vetustissimarum moriebatur, non cadebat in terram; sed fulcientibus undique alijs (tam spissi densique ordines erant) vivarum robustissimis brachijs portabatur erecta: donec sensim ramis uno post alterum putrefactis, quasi membratim procideret. Ferarum autem illic habitantium quis possit numerum inire, cum tota silva unum modò cubile esset? quis species denarrare, cum neque oculis intrò defigere obtutum, multò minus liberum inferre pedê liceret? Cæterum tam implicitis inter sese nexibus frutetum omne coaluerat, minoribus plantarum erigere capita ob majorum vastitatem non valentibus, ut tota tellus impenetrabili quâdâ indagine sepiretur. Jam perinde ut ex procerissimis monticulis, quos grandia ossa & valentes nervi compingunt, maximi luctatores & athletæ prodibant; ita ex hâc peiùs utique sæcundâ, quàm sterili terrâ, & silvestri solo, si quis foret, qui cicurandæ colendæque manum vellet adhibere, haud dubiè

dubiè mäter prodiret frugum feracissima, & ad quidvis gignendum aptissima, cuius semine maritaretur. Verùm aperire campos velle, & recidere tam spissa nemora, & posternere solidissimos truncos, quos longissima ætas, & innumerabilium tempestatum injuriæ pæne ad ferri aspredinem edurârant; & extirpare, densissimas veprium sepes caudicisque, tam altis vagisque radicibus defixos, cui tantum animi fuerit, ut id tentare præsumat?

Itaque non succurrebat alia ratio, quàm flammis, etiam ferrum mollientibus, tantam barbariem domare. & tamen istæ propitiò ventorum auxilio ad eruderandum immissæ, vix post emensum septennij spatium, potuère ad contrariam usque ripam pertingere: tantum materiæ erat, quod insatiabilem aliàs ignium voracitatem, tanto tempore & pasceret, & fatigaret. Ita quidquid vivi erat, extinctum est; repurgata tellus, & emundata; ipsique suis cineribus ad miraculum usque fecundata: ita ut sexagesimum redderet eius generis, cuiuscunque semen accepisset: possetque hodie tota Insula jure optimo maris Atlantici Hortus appellari, non minùs frugifer, quàm delitiosus. Octo limpidissimi amnes universam pererrant, velut ex constituto sibi rigandam sumsisissent; præter innumeros minores, dulcis ac vivæ aquæ rivulos, quibus passim tellus scatet. Visuntur variæ magnitudinis montes: quorum qui sublimiores sunt,

circa pedes Cedrorum plantas alunt immensæ altitudinis; & Naxos pulcherrimi ligni, intus pæne ad rosarum usque rubedinem puni-
cantis. Frugum venustas & sapor tantus, qui persuadeat, ex paradiso fuisse transplatatas. Uvarum longitudini, quæ ad tres & quater-
nos palmos accedunt, par vini suavitas re-
spondet. In reliquum id repetere suffecerit,
quod, qui vidit, ad memoriam scripto pro-
didit, omnia ibi esse; & quidquid ibi est, per
excellentiâ, aurum esse. Potissimum tamen
Insulæ pretium in saccharo est, quod ab ea
etiam nomen habet; & tantum omni externo
cum dulcore, tum gustu præcellit, ut nescio
quid melius esse, quam saccharum videatur:
tantâ etiam ubertate provenit, ut fama sit,
quibus annis major proventus est, ad octo li-
brarum milliones colligi solitâsse.

Nihilominus quamvis in totam aliam ab an-
tiquâ, qualis per tot retrò sæcula fuerat, for-
tunatissimè transformata sit, retinet ea tamen
adhuc illud nomen, quod primò acceperat, quan-
do non aliud nisi silva esse apparuit; Madéra
enim nostrâ lingua lignum significat. Neque
sanè aliter fieri oportebat. nam quoties vete-
ris illius status, tamque horridæ & desertæ me-
moriam, in præsentis tamque habitatæ ac opu-
lentæ comparisonem venit, incredibiliter
eius gloriam adauget. Atque ea mihi qui-
dem videtur, velut in morali symbolo osten-
dere, quantum profit sui ipsius culturam su-
scepiſſe.

ſcepiffe: quippe nullam tam aſperam ſilvam eſſe, denſam, & quãdã naturæ malignitate intractabilem, quam illa non in aliam habitudinem, morum amœnitatem, & omnis generis perfectiſſimarum virtutum fertilitatem poſſit perducere: ita ut illius pretio, omnem comparationem ſuperanti, invidere incipiant etiam ij, qui velut ſolo naturæ ad bonum propenſæ beneficio, nihil rationis imperio obluſtantis, non reſtitantis, nec ad moraliſ diſciplinæ dictata contumacis, honeſtè operantur; imò videntur natali quodam ac felici ſidere terrenum naſti eſſe, quale Agriculturæ magiſter Columella docet optimum, eſſe ſi (A) *cum reddat plurimum, minimum poſtulet.*

Verùm quod id uſu ipſo effeciſſe, parem & gloriam habeat, & voluptatem, id eſt utramq; incomparabilem; (nam de modo practico id exercendi, famoſæ illæ Græcorum Thermopylæ, non longè ab hinc peculiarem de eo diſputandi locum ſuppeditabunt) non eſt mihi antè demonſtrandum, quàm probavero, id non ſolùm poſſibile, ſed longè factu, quàm creditu eſſe facilius; dummodo rem non timide ac muliebriter, ſed generoſè, ardentè-que aggrediàre. Et quamvis ad id probandum rationes ſeſe offerant, & multæ, & variæ, & ad diſputandum uberes, tamen unam ſolam mihi delegi magis ſimplicem, & ad intelligendum planam, atque ex alio prorfus genere, quàm morum: quæ tamen, niſi malè

T 4

video,

video, ad id quod intendo, probandum, non minus efficacitatis habet, quàm incessus Diogenis ad convincendum, possibilem esse motum progressivum, quem Zeno Eleates multis non minus ingeniosis, quàm falsis rationibus contendebat ceu impossibilem demonstrare.

Natus erat Græcæ Eloquentiæ parens Demosthenes ita malè ab natura instructus ijs partibus, (s) quæ ad formandum perfectum Oratorem requiruntur, (plures omnino, quàm in sceptro famosissimi Jovis Elæi metalla varia distinguebantur) (c) ut sicut olim Vindex solebat de Nerone dicere, eum quidem omnia alia potius, quàm Musicum esse; meliorem tamen musicum esse, quàm Imperatorem; ita de Demosthene liceret affirmare, eum sanè totum aliud, quàm fabrum esse; magis tamen fabrum, quàm Oratorem. Quo tempore primum exedram ad dicendum conscendit, necessitate adactus bona sua, quæ Tutores ei perfidè involaverant, recuperandi; perinde quasi signo dato, omnium sibilis exceptus explosusque, pænè in proverbium abierat: neque aliud populo magis persuasit, quàm se ad persuadendi artem minimè factum esse. Sed neque postea quoque, cum denuo in eandem arenam Eloquentiæ prodijisset, res illi melius successit: quin imò cum jam novitas hominem nihil excusaret, simulque antiqua appareret ad bene dicendum ineptitudo, populus id suum arbitratus contemptum esse, risum in indi-

indignationem vertit, passimq; digressus concionantem destituit. unde infelicem tanta verecundia obruit, ut conspectum hominum nō ferens, obvolutus caput, cursu accelerato domum profugerit; ita linguæ suæ iratus, quæ tam inficetè ipsi in ore stabat, ut si iterum verbulo peteret ad dicendum prodire, dentibus potestatem fecerit, eius audaciam morfu præcidendi. Erat impediti oris, neque ulla contentione poterat litteram R. extundere, ut vocamus caninam; Rhetoribus maximè necessariam, & postea ipsi adedò propriam, ut magno suo damno eius vim cum alijs multum Alexandri M. pater expertus sit, contra quem hodièque in famosis illis suis Philippicis latrat, ringitur, dentibus frendit, ac mordet. Ad hæc latera habebat debilia, vocem raucam, pronuntiationem intercisam, perinde ut qui anhelando loqui vult, nec potest: itaque illum etiam nondum mediata periodo, jam spiritus & anima deficiebant, ut omnibus fastidio esset, meras sententiarum minutias proferentem audire. Gestus deinde neutiquam laudabiles & concinni; cum brachia sædè huc & illuc jactitando, nunc in altum ejacularetur, nunc absurdiùs deprimeret, perinde ac si adhuc ad paternam incudem laboraret. Alia quoque assuetudo hominem sædabat, altero humerorum in altum emicante; plane ut si exiret aliquod onus vellet: ita ut seu videretur, seu audiretur, perinde offenderet vel oculos,

los, vel aures, sensuum nostrorum maximè delicatos, & fastidij pronos.

Talem igitur natura Demosthenem crearat. Eugene nunc qualem se ipse refecit? herclè tam sui diversum, ut si secum ipso componatur, jam non plus in ipso de priore Demosthene deprehendatur, quàm de antiquâ & sylvestri Insulâ in modernâ Materiâ reperiamus. Atenim quia ad pernoscendum Demosthenem satis est, illum nominâsse; (adeò ille notus est omnibus: & constat, Græciam, tot tantorumque Oratorum matrem, non habuisse illi in ullâ huius facultatis gloriâ æqualem, seu laterum firmitatem, seu vocis sonum & amantitatem, seu dicendi gratiam aut maiestatem, vigorémque actionis; seu argumentorum varietatem, ac rationum pondus, seu commovendorum peritiam affectuum, & reliquos veræ Eloquentiæ nervos considerare:) ostendatur potius, quemadmodum ille infelicia naturæ dona percoluerit: & ab uno tam desperato extremo, ad alterum non minus desperabile sit transgressus. (D) Monstrabatur, vivente adhuc Plutarcho (qui Traiani præceptor fuit) subterranea quædam specus, quam dicebant illam fornacem fuisse, in quâ Demosthenes solus secum, in imo suæ domus se ipsum, qualis tunc erat, colliquatum, in eam quam postea induit, formam refuderat; aut verius loquendo exsculpserat: quando labor, quo se ille refinxit, non fuit fusorij operis,

ris, repentinus, & unius diei; sed diuturnus, & obstinatae prorsus patientiae, sensim per partes procedens: cum primò, quæ rudiora erant, ab se amputaret, ut in crudo marmore eminentiores assulas, non sine malleorum pondere, & validis dolabrarum ictibus: postea primùm in minoribus elaboraret, ex omni parte propositæ imaginis, usque dum ad perfectum eam perduceret & expoliret. In quo studio tres integri menses transiêre, quibus pedem nunquam extulit domo. & ne tam improbi laboris impatientia illum in publicum proijceret, aut relaxandi animi necessitas immemorem faceret decreti sui, monstruosum, visûque deformem se effecit, capillis per medium verticem derafis.

In hac igitur specu inclusus, velut in altero ventre, ubi reformari, & in alium omnino, quàm intrarat, renasci volebat, dies totos cum majore noctis parte consumebat, ut corrigeret, quidquid in eo natura peccârat. Scabrosam illam litteram R. quam efferre antè non poterat, invenit, quomodo facilem sibi ac prorsus naturalem redderet, lapillorum ope, quos in ore tamdiu huc illuc commutabat, dum reperiret, quâ parte sibilus ille crudior proveniret; quem vice illius literæ emittebat: tum celeriter eandem, quoad posset, sine intermissione iterando, ita linguam assuefecit, ut ea per se denique litteræ illi competentem asperitatem adijceret. Infirmitatem laterum &

& spiritûs brevitatem, qui cum medijs in periodis deficiebat, eo modo corroboravit, ampliavitque, quòd cum magna contentione ab imo domûs ad tecti fastigium ascendens, interim quanta posset vocis elatione, uno hiatu longos sententias recitaret; nihil remittens, quoad absolvisset, quamvis anhelitu ob geminatum laborem intercepto, propemodum animam amitteret. Humeri exultantis assuetudinem, ut in alia materia dicam, metu puncturæ, quâ se læsurus erat, emendavit. Denique inconditas illas brachiorum jactationes, & reliquos corporis motus parum orationi respondentes, *CORREXIT ANTE MAGISTRVM (E)* stândo; perinde, ut Platonius ille Africanus ante speculum, in quod intuendo se exercebat.

Hunc in modum ex rudi saxo per suum laborem in statuam transfiguratus, dignam, quæ totas Athenas pro theatro, & mundum pro admiratore haberet; denuo de spelunca sua in publicam fori lucem prodivit. Quo in itinere, id sanè ei præferri grandibus litteris scriptum oportebat, quod de ipso postea, Tiberij Cæs. ætate, Romanus ille veterum memoriarum compiler adnotavit; *(F) Præliatus cum rerum naturâ, & quidem victor abiit, malignitatem eius pertinacissimo animi robore superando. Itaque ALTERVM DEMOSTHENEM MATER, ALTERVM INDVSTRIA ENIXA EST.* Neque hoc velim solummodo ad debitam summi viri gloriam

am

am dixisse ; sed multò magis in eum finem ,
ut in tam grandi exemplo commonstrem ,
quid susceptæ industriæ constantia valeat ad-
morum , suique ipsius in melius reformatio-
nem. Redeat vobis in memoriam ille anti-
quis tantopere celebratus Milo Crotoniates,
homo immensarum virium , quæ illum per
mille occasiones, in hoc fortitudinis genere, si-
ne pari gloriosum fecêre. Ecce unum de mul-
tis exemplum. (G) Victor in Olympicis ludis
extiterat ; cùm repentè cum sui ipsius statuâ
comparens , in humeros sublatam per in-
gens spatium usque eò deportavit , ubi Or-
chestra visebatur eorum , qui tali honore
digni fuerant iudicati. Igitur duæ jam appa-
rebant ejusdem corporis statuæ , una quidem
de vivo marmore superbè prostrans in pedes ;
altera ex aurichalco, adhuc Milonis ab hume-
ro pendens ; utraque tamen altera alteram
quàm verissimâ imagine repræsentans: illam
membrorum molem propè gigantæam ; illam
artuum prævalidam compagem, illos Muscu-
lorum colliculos , & humerorum robur , &
heroicum pectus , & ardorem vultûs , & spi-
ritum ex toto corporis trunco promicantem.
Itaque nuspîam ille incessit vel sibi ipsi gravi-
or , vel levior : quando se ad gloriæ culmen
efferre , ut ille tunc fecit , res magni laboris
est , & ponderis ; & nihilominus verum est ,
nullum pondus levius esse , quàm gloriæ :
nam quantumcunque pati necesse sit , ubi
quid

quid feliciter evenit, illa id omne leve, & propè dixerim dulce reddit, quidquid in præsentiarum mali adest. Verùm quid laudis & gloriæ in hoc Milonis factò magnopere miremur, cui id ipsum fuit vel se portare, vel taurum? nam & aliàs ad ostentationem virium suarum, taurum in humeros sustulit, per grande spatium detulit, depositum ictu pugni in frontem excussì mactavit, & intra diem solus devorare potuit. Non igitur ea magni nominis virtus fuit; imò ne hominis quidem, sed bestię, & magnæ quidem; quanquam Elephantò necdum conferri posset.

Illà vero Demosthenis, se ipsum, ut antè dixi, ex sua specu in forum proferentis; in aliud modò hominem ex se ipso renatum; & ex rudi garritore, qualis prius fuerat, balbo, & peius quàm muto, repentè in perfectissimum Oratorem propriâ industriâ conformatum; non est istud demum pro majori gloriâ habendum, quàm si multo labore sibi ipsi proprijs manibus laudatissimi Chalybìs, optimæque temperaturæ gladium (qualis profectò egregij oratoris lingua est) procudisset? in eoque scienter tractando se tam mirificè erudisset, ut jam nulli pugilum de palmâ concederet? Factumne aliquod gloriâ, an reprehensione dignum sit, inde judicandum, quo sine id sit patratum; num ut ab fideli Equite, an ut ab venali percussore; in tutelam, an injuriam æquitatis; ad aperiendam, an opprimen-

mendam veritatem & innocentiam? Igitur suos sibi mores ad recti normam reformare; & ubi naturæ pravitatem, vitiosasque inclinationes animadvertetis, citharæ malè concordantis similes, quibusdam passionum fidibus aut nimio subtensis, aut præquam fas foret, remissis, adeoque plus minùve extra rectæ rationis harmoniam errantibus; vosmetipsos ad virtutis consonantiam attemperare, relaxando eas, quæ plus æquo contentæ sunt, & lentiores adducendo; eousque, ut reapse dici possit, alios vos per vestram solertiam renatos, quàm à natura factos fuisse; hæc enim vero ultra quàm credi possit, gloria est longè illâ sublimior, quæ ceu summa Ciceroni data est, quòd humili ortu Arpis natus, suâ virtute ad summos quosque honores Romæ conscendisset: (H) *omnia incrementa sua sibi debuit.*

Indignationem simul ac misericordiam meritus est bonus Seneca, quando sui ipsius oblitus, efferendo Philosophiæ naturalis pretium, æstimationem morales Prudentiæ, in moderandis pravis affectionibus occupatæ, immittit. alterius contemplatione arbitratur hominem eousque sublevare, ut homine major fiat; de hac (I) inquit; *quamdiu, cum affectibus coluclamur, quid magnifici facimus? Etiam si superiores sumus, portenta vincimus.* Itane vero monstra debellare, domare hydras & leones in nobis stabulantes, quia natos nobiscum, & ita conjunctos, sicut rabidi illi canes ipsis Scyllæ lateri,

teribus concreti ac inviscerati sunt; ut prædian^{ti}
eos necquicquam defugere laborârit, dum

(K) *Quos fugit, attrahit unâ;*

Meritum non habeat, neque gloriam parem
scientiæ, cuius, quæso, rei? unde ventorum a-
nimi ac motus; cur mare fluctuet, & tellus
tremat; quæ fontium sint principia; quomo-
do arcus in roscidis nubibus pingatur, & gy-
rum faciat; qua ratione vapores in aëre con-
densentur, & in grandinem lapidescant; strin-
gantur in nives, destillent in pluvias? quod
nimirum totum illud est, quod qui inquiret,
in ipsa naturæ sacraria intrare censeatur; qui
inveniat, altissimæ ac divinæ cuiusdam sapi-
entiæ mysteriaprehendisse videatur? tum
id igitur magnæ virtutis opus sit, quod deni-
que nihil est, nisi acumen ingenij? quo fre-
quenter præcellit animus vitijs quàm maxi-
mè inquinatus? Et sanè ipse Seneca in septem
illis libris, quos de hoc argumento conscrip-
sit, vix aliud habet æstimabile extra eas mora-
les doctrinas, quas subinde sparsim intermi-
scet. Ut adeò melius ipsemet locutus sit, cum
poëtabatur, quàm cum philosophabatur; si
quidem eum bene in sensu morali accipimus,
quando Herculem repræsentat monstrorum
domitorem, ipsi etiam Junoni formidabilem:

(L) *Quæ fera tyranni iussa violento queant*

Nocere Iuveni? Nempe protelis gerit,

Quæ timuit & quæ fudit. armatus venit

Leone & Hydrâ.

scili-

scilicet id, quo eius inimici unicè formidabiles erant Herculi, ubi nunc in prædam ipsi cessit, illum ipsum hostibus suis timendum facit: ut squamosa Lernææ Hydræ pellis antepectus, jubosæ Leonis Nemeæi exuviæ in dorso, validissimi unguis, prælongi dentes, & horribilis rictus, cassidis vice caput inumbrans, adornât virum simul & armant; antea hostium eius firmamenta, & præsidium, nunc ipsius præda, & virtutis Trophæum, armatura, & vitæ munimentum; imò plus quàm armatura, posteaquam vel conspecta modò in eius dorso, omnibus possunt pavorem incutere. Ita planè fit (ut jam mox videbimus) cum devictis nostrarum passionum monstris; quæ victori non minus ad emolumentum serviunt, quàm ad Gloriam. Jam verò ut illud Stoici refutare pergam *Quid magnificè facimus*, cum furiosos nostros affectus nobis subditos domitòsque facimus? illud ipsum suum interroganti respondeo; *Portenta vincimus*. quisquàmne uspiam visus est, magis magnificum, magis gloriosum ingressum habuisse, quam cùm M. Antonius per conferta populo Rom. Urbis fora triumphali cursu invectus est, quatrijugis leonibus tracto, (M) jam planè domitis, qui paulo ante indomabiles fuerant; pavidis, qui nuper terribiles; lupato parentibus, qui modò effrænes & virgæ obloquentibus, superbis illis ferarum Regibus; incessu ad numerum dimenso, & fracto ad compedum patientiam furore;

X

erigen-

erigentibus quidem subinde colla, & iubeat
 quatientibus, sed confestim iterum submit-
 tentibus capita; veluti ex Leone solius genero-
 sitatis recordarentur, feritatis obliti; non am-
 plius silvestres, sed cicures; non inhumani &
 hostes, sed domestici & subjecti? (N) parem
 in modum ab devictâ Audaciâ & Irâ, quas in-
 ter affectiones nostras rectè Leones dicās, mil-
 lies velut in triumpho deductus fuerat Socra-
 tes ille, qui ab igneâ naturæ suæ temperie
 præservidus, iræque pronior, tamen non alio
 signo irasci notabatur, quàm cùm aspectu præ-
 ter morem placido erat, ac sereno, verbis ul-
 tra consuetum dulcibus, sono etiam vocis
 temperatiore ac submisso, & in omni actione
 comis magis, ac magis benignus. An non au-
 tem hoc est monstra edomare? an non *magnifi-
 cè facere*? an non superba istæc est victoria? Aut
 potest ulla major gloria esse, quàm seipsum
 vincere; & eam nostri partem, quæ nobis re-
 bellis est, rationis imperio subjugare?

Ut autem nunc de voluptate quoque fateamur,
 ex nullâ aliâ victoriâ tantam hauriri,
 eam vel semel tantum experiri suffecerit. A-
 mericus ille Vespucius, ab quo nomen sum-
 psit America, quanquam haud ab illo primi-
 tus detecta; cùm ad quandam Anthropopha-
 gorum Provinciam appulisset classem, obla-
 tus ei fuit illorum unus quispiam, omnium fa-
 cile strenuissimus, id est maximè barbarus;
 qui trecentos ex vicinâ & hostili gente captos
 gloria-

gloriabatur suâ se manu trucidasse, & in frustra dissectos, levitèrque ad ignem tostos, stillante adhuc tabo devorasse. (O) Hic ipse juratus confirmabat Vespucio, carnem magis sapi-
dam in mundo haud reperiri, quàm quæ ex hoste tuo sit, quem propriâ ipse manu pereme-
ris: nec mirari satis poterat, Europæos huius dicti indignatione atque nausæâ tangi. Sapor illius, aiebat, minimum utiq; est eius, quod in illâ sapit: quod autem ex hoste occiso maxime sapit, victoriæ est gustus. Etenim si aper, quem ipse vestigâris, venabulo exceptû confixumq; mactaveris palato plus arridet, quàm si em-
tus aut donatus foret, iccirco quodd ipsam qua-
si virtutis tuæ gloriam, quam ex occiso habes, manducare & gustare tibi videaris; quomodo non id ipsum ex inimico senties, quem tibi ob-
vium habueras, non solum duobus in rostro dentibus armatum, & paratum ab te deviare, si tu ipsum non invasisses, telo in latus defixo? In hunc modum barbarus ille disputabat, om-
nium planè totius Africæ belluarum maxima bellua: valeat id mihi tamen ad repræsentan-
dam illam oblectationem, quam Victoria af-
fert prævæ alicuius passionis devictæ, exarma-
tæ, & succisis nimis audaciæ nervis ante no-
stros pedes prostratæ.

Quod si præterea illa me prius sæpe supe-
raverat, egoque, tum verecundiâ superioris
ignaviæ animosior, tum damnis meis factus
cautior, nunc eam ipsam, unâque omnes eius

victorias devinco, profectò jam centies, atque amplius etiam cumulator erit mea gloria & gaudium. De quo tamen dicere non sit. necesse, cum per se satis sit perspicuum; tamen id volo ex eo quoq; recognoscatis, quod Romani apud se experti sunt, læpius jam maximo suo discrimine ab Pyrrho R. profligati: quem non solum Tarentini suis auxilijs adjuvabant, sed etiam ingentes Elephanti, quos magno numero conduxerat, super omnia faciebant terribilem; animal in Italia hætenus non visum, & nec odore, nec aspectu equis tolerabile; cum singuli non solum turrim armatis plenam in dorso portarent, sed proboscides quoque gladijs haberent emunitas, ad pugnam ipsi quoque egregiè instituti, demum tamen hic omnis apparatus non potuit Romanorum virtutem sustinere: quos ideo solum antea apparebat victos fuisse, ut uberiores gloriæ & voluptatis sensum referrent. Quippe Rege debellato, & ab Italiâ in suam Macedoniam rejecto, Romæ tam splendidus triumphus fuit actus, qualem ab Urbe conditâ nulli fastorum libri celebrabant: (P) cum ante hunc diem nihil nisi pecora Volscorum, greges Sabinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitium arma vidisset; Tunc si captivos aspiceret, Molossi, Thessali, Macedones, Brutius, Apulus, atque Lucanus: si pompas, aurum, purpura, signa, tabulæ, Tarentinæq; delitiæ. sed nihil libentius Pop. Rom. aspexit, quàm illas, quas timuerat, cum turribus suis belluas, quæ non sine sensu captivitatis, submissis cervicibus Victores equos sequebantur.

Pro-

Prodeat nunc Stoicus, & vanâ indignatione, quia viribus vacuâ, contra Iram accensus, Aristotelem duello provocet, pro illâ eatenus in secundis subsidijs stantem, ut contendat, non interimi in nobis illam perturbationem debere; sed generosi Caballi in morem domitari, frænari, subigi, & ad rationis obedientiam erudiri; cùm servire sciat quàm optimè, si sit, qui bene noverit imperare. Repe-
tat sanè ipsi per ludibrium (*Q*) *utendum illâ non ut duce, sed ut milite*; id est, virtutem se solâ nihil valere, nisi à vitio adjuvetur: & hominem ad agenda, quæ hominis sunt, bestię ac feræ alicuius, pro quali Iram habet, operâ indigere. Parùm quoque auxilij in bellissimo Cotis titulo esse, quâ exteri spiritus, & acui ingenia putentur: parum in fomitis, vitali calore pectus succendentis similitudine, quo sine anima implexis inter se manibus excors staret, ac sine viribus, ad perficienda egregia opera necessarijs; Chalybis instar, in quo nihil unquam sine igne elaborares. (*R*) Equidem videte, per fidem vestram, subjungit Seneca, indignabundi & deridentis medius; pulchrum illum calorem, qui ab Irâ provenit; & eximias vires, quarum nervos & vigorem subministrat: calorem scilicet amentię, & vires phrenetici moriturientis. Ita isti nempe nugari libuit: & perinde ac si Aristoteles per Iram, cuius se defensorem professus erat, crudelitatem & furorem intelligeret, Stoicus eius fadissi-

mas proprietates, & damnosos effectus exaggerat: planè velut ita ratiocinari voluisset; equus indomitus, effrænis, ferox, ad nihil magis, quàm ad inferendam pernitiem valet; igitur haud oportet in gyrum agi, fræno submitti, ad obedientiæ leges condoceri, & ad ea omnia adhiberi, in quibus, ubi rite mansuefactus est, non minùs in pace quàm in bello, maximas nobis quotidie utilitates solet exhibere.

Acriter quondam Romæ in senatu dimicatum fuerat, duobus Patrum auctoritate ac prudentia præcipuis, Catone seniore, & Scipione Nasica, in partes divisis. Litis materiam Carthago dederat, tunc felicibus Romanorum armis subjugata: cum dubitatio incidisset, utrum reipub. bono expediret, eam ita excindi ut non solum murorum vestigia, sed ne nominis quidem memoria extaret. ita Cato sentiebat. In oppositum Nasica tendebat, neutiquam id faciendum dictitans; sed ita infirmandam eam urbem esse, ut vix pedibus consistens, cum miseris illis egentium incolarum reliquijs spectaculum de se præberet comiseratione magis, quam irâ dignum. Post longam concertationem, argumentis in utramque partem ubertim allatis, cum pars una quidem plus generositatis, altera plus securitatis haberet; communi denique consensu placuit, neutri adhærere; sed in tertiam quandam mediàmque sententiam hoc modo decre-

decretum : Carthago ne omnino extet, neque prorsus destruat : transferatur paulo magis ab mari introrsum ; eoque loco constitutur , ubi situs eam non reddat expugnatu difficilem, si quando auderet denuo rebellare: (S) *nihil enim speciosius videbatur, quàm esse Carthaginem, quæ non timeretur.* ita profecto res habet cum naturâ malè concinnatâ, quæ in arma & bellum produxit perturbationes suas nondum subactas; hostiliter nos impetiit, ut Carthago Romam; compluribus prælijs devicit, uti Hanibal quatuor illos exercitus consulares, quos internectioni dedit. Proinde & nos exstimulatis seu contumeliæ pudore animis, seu malorum sensu, & peiorum metu, si verè volumus, possumus eam habere in manibus, non victam modò, & ex libitu paciscentem, sed ad nostrum arbitrium dedititiam. Superfit illa quidem; quis enim sibi cor ab pectore evulserit, alio in vicem substituto? quis se ipsum destruat, novâ humorum mixturâ, & passionum, quæ ab illis præcipuam in operando vim capiunt, inclinatione efferciendum? Igitur id modò licet, ut in alium habitum situmque eam transportemus, nudemus munimentis, exuamus armis, itaque debilemus, ut vel caput surrigere deinceps non audeat, vel ubi erexerit, tam pronum sit illud humiliare, quàm premere; verbo, *esse Carthaginem, quæ non timeatur.* Quamquam in consideratione bonorum, quæ illi afferet, qui prudenter ipsâ uti didicerit, parum

omnino est, nihil eam timendi habere: cum plures passionum, ubi ad parendum rationi assuefactæ fuerint, (quidquid tandem Stoicus obganniat) ad maximas quasque actiones, & heroibus dignas, quàm plurimum conferant adjumenti. Prorsus uti in Prunis contingit, arbusculo plane silvestri & immansueto. nam si truncatis ramis, unde nihil nisi infelices spinæ germinaverant, feracis plantæ furculum immiseris, ita eum stringet & complectetur, ut in unum corpus coaliti pariter succrescant; & ex duabus dimidijs arboribus, plurimùmque inter se differentibus, unum totum fiat, quod totum sit miraculum naturæ. & quidem radix non mutat rationem suæ essentiae; sed ex officio meliorem se præstat, dum humorem, quem in alimentum trahit, ad meliores usus convertit, fructificans cum fructiferis ramis, qui in eam insiti, ex eâ & vivunt, & crescunt:

(T) *Miratúrque novas frondes, & non sua poma.*

Demus autem id ipsum de naturâ sequiùs primum factâ, sed deinde emendatâ domitâque verum fieri, quod morum Præceptor de Leonibus, Ursis, & similibus alijs feris longo usu cicuratis affirmavit; ut aliquando meminerit *sui torvitæ mitigata*: & monstrando sensum offensæ, aut etiam gravius excandescendo, videantur recordari, se feras esse. Accidat sanè; cur negem? & sicut Poëta Claudianus, de frusto CrySTALLI, cæterà limpidissimo, sed semi tantum Eaturato, neque integrè solidato dixit; ex eo, quod

undæ aqua, unde crySTALLUS lentissimè condensatur, nondum potuerit penitus in lapidem durari, quidpiam undæ intus interceptum hæsisse, quod etiamnum traluceat, & ad omnem motum succutiat ac trepidet;

(V) *Non potuit toto mentiri corpore gemmam,*

Et medio mansit proditor orbe latex.

Ita sanè de nobis. prodigium hercle fuerit, si qui naturâ proclivioris est iracundiæ, ita se ipsum in potestate habeat, ut vitrea bilis penitus ipsi (liceat ita dicere) in lapidem sit concreta; tantopere quidem, ut ne commotionem, aut ebullitionem sentiat, quæ ipsi in memoriam refricet, se naturæ impetu leonem esse, quanquam virtutis magisterio jam non aliud sui signum prodat, quàm generositatem, studiûmque egregiè operandi. Rem sanè auditu memorabilem accipite. inter eas laudes, quas bellandi magister ille Sertorius, quàm plurimas maximasque est promeritus, fortè majornulla fuit, quàm quod errores suos optimè emendare calluerit: quanquam ij revera nò ipsius, sed legatorum fuerint, qui ardentius quàm prudentius in prælia ruentes, nonnunquam cladem acceperant. sed plus admirationis, inquit historicus, (X) *corrigenda accepta damna, quàm adversarii Duces vincendo promeruit.* Similiter vir strenuus plaris faciet, potuisse errorem suum corrigere, quàm de jacturâ dolere, inquam errando incurrit. Quem in finem repræsentabo vobis egregium facinus, & dignum

num, quod semper coram habeatis; (uti famosiorum pictorum operibus contingit;) quod illius quandam imaginem in vobis imitando exprimatis.

Corniserat de Platonis familia quispiam nescio quid delicti; sed necesse est, enorme fuisse atque insolens, quod sapientem illum, alias moderandis suis motibus attentissimum, potuit extra se suiue memoriam abripere. Itaque facinorosum jubet confestim detractâ subuculâ tergum expedire ad supplicium, atque ipsemet baculum violenter manu corripuit. Verum non ultra valuit in Platone iracundia, quæ illum per imprudentiam jam pæne in humeros servi impegerat. Euge videamus nunc, quid Plato, ubi impetum animi advertit, de suâ ipsius irâ statuerit. Atque utinam ingeniosus aliquis Apelles intervenisset, qui felicitate penicilli in telâ tam vivaciter id expressisset, atque Seneca calamo suo in chartâ effigiavit: servum de genibus, dorso investem, capite in terram demisso, contractisque in gibbum humeris, illo demum oris corporisque habitu, qualem imminens ab irato hero flagrorum tempestas extorquet: Dehinc Philosophû cum baculo in pugno, & brachio in altum protenso, velut jam ictum præcipitaret; sed ultra non magis se moventem, quàm si statua esset, artificiosè in illum gestum composita; quantum quidem apparebat, vivissima; sed tamen ad agendum inanimis:

(*r*) post-

(Y) *postquam intellexit irasci se, manum sustulerat, suspensam detinebat, & stabat PERCVSSVRO SIMILIS.* Ita quidem erga servum; nō æquè erga propriam Iram: quippe cuius tormentum & supplicium erat, se ipsum non commovere amplius: & duravit ille in hoc situ, donec fortè amicorum quispiā superveniens, rogare cepit, quid id portenti esset, ita quasi agendo nihil agere? cui Plato; Imò facio, inquit; facio: *Exigo pœnas ab homine iracundo.* Subjungit dein auctor ex suo: *velut stupens gestum illum sævituri, deformem sapienti viro servabat: oblitus iam servi, quia alium, quem potius castigaret, invenerat.* Ita nempe errata corriguntur cum maiore virtute & gloriâ, quàm fuerit erroris vitium & probrum.

Restat pro fine saluberrimum illud monitum afferre, ne animo viliter abjecto desperemus, velut in re impossibili, vinci, & ad moderationem flecti malignitatem naturæ posse, quando eam considerantibus tantum inculti occurrit, quod mitigandum sit; tantum senti, quod evellendum; tantum usu indurati, quod quasi ligonibus proruendum; tantum repugnantis & obstinati, quod cum violentiâ superandum, ut solo aspectu deterriti, consilium deferamus & opus. Si primi Materiæ inventores eam nihil nisi silvam esse, tam antiquam, tam densam, tam immensam conspicati, velis retro conversis, eam potius feritati suæ & bestiis, quibus per tot sæcula habitata fuerat, voluissent relinquere, non me hercle

cle post breve tempus eam tam delitiosam, frugiferam, omnibusque rebus abundantem, qualis hodieque est, experti fruitique essent. Non committam ego, quin, ubi ad famosas Thermopylas appulerimus, id quod paulo antè facturum recepi, ex fide proponam, quem modum in sui reformatione tenere oporteat: ac ostendam fortassis perfacile esse, quod nunc extra omnem spem esse videbitur. Hoc loco satis mihi erit, animos vobis fecisse ad aggrediendum tantj operis laborem: idque nullo alio argumento, quàm propositâ eius rei maximâ utilitate. quocirca duntaxat gloriosum Hannibalis suo cum exercitu iter in mentem vobis reduco, quod ille per altissima Alpium juga emensus est, occupandæ spe Italiæ animatus.

Terribilis fama Alpium, quæ passim per ora omnium volitabat, non aliter Carthaginenses perculsos habebat, quàm tempestatum, turbinum, & trementis soli recordatio; quibus non minùs valoris inest in nomine ad terrorem, quàm virium in potentiâ ad excidium inferendum. Sed quo die Hannibal à Druentia movens, ad earum radices accessit, maximus ille exercitus, qui ducentem sequebatur, terrore perculsus ad earum conspectum inhorruit, haud aliter, quàm si non ipsi altissimas illas rupes transcendere deberent, sed istæ in ipsorum capita descensuræ essent: namque ita suspensæ in nubibus, velut propediem casuræ,
vide-

videbantur jam capitibus eorum imminere. Tum viæ præcipites & saxosæ, passim imensæ altitudinis voraginibus adsitæ; & prominentes undiq; scopuli, alter altero major, & adiri difficilior; sparsis tantum per eorum vertices informibus tugurijs, cætera inculti, augebant horrorem. Armenta quoque visebantur supra extantes clivos pascentia, macra fame, ac gelu torrida. insuper montani homines sævo aspectu terribiles, prælongis barbis & capillamento, feris quàm hominibus propiores: atque in his ipsis tamen plus comitatis, quàm in quos per plana offenderant. Plantæ omnes mortuarum specie liventes ac hispidæ, aded viroris nihil habebant, ut ne frondem vivam reperires. Jam superiùs altissimæ nives; neque aliud quàm inviæ calles, ubi fallente vestigio in dirupta ferri necesse sit, montium altitudinem æquantia. Inde tam arduum laborem non citiùs, quàm novenùm dierum spatio terminari, donec ad jugi apicem veniatur: senos descendentibus dari; tantò majore periculo, quò viâ brevior, magisque in ruinam vergente. Adhæc meminerant continua cum montanorum copijs certamina, eos tumulos armis insidentium, aut ex editioribus locis grandes petras & laxa in subjectos, & per angustias arctè incedentes, impunè volventium. Deinde frigus, quo animantes, & inanima rigerent. major etiam in sociorum miserabili interitu consternatio, cum se mutuo

ceu annuli in catenâ aut traherent in casum,
 aut opprimerent. Tum ascensus editi diru-
 ptique; ubi plus manu nitendum foret, quàm
 pede: major etiam in descensu labor, in ab-
 rupta pendente, & perpetua glacie lubrico.
 Super hæc omnia novam viâ per solidas cau-
 tes manu & arte pandere, hoc est igni & aceto
 rupes macerare prius, quàm ferro perfodere,
 quàm immanis ausi opus esse, tametsi tridui
 tantum impendio finiatur? totum hoc Rom.
 Historiæ Parens T. Livius pæne sub oculos
 calamo repræsentat; ingratis quidem Sene-
 cæ, (Z) qui tam accuratam celeberrimi scri-
 ptoris solertiam, velut inutilem garritum
 damnavit. Ego hinc minimam tantum parti-
 culam volo decerpere, plurimum ad id, quod
 proposui, servientem. Erant Hannibalis mili-
 tes ab tantis incommodis laboris, famis, &
 sævissimi frigoris, unâ velut in scenâ ab ocu-
 los positis, ita consternati, ut animus illis ex-
 cideret ad alteram ærumnosissimi itineris
 medietatem aggrediendam; nisi Hannibal ipse
 in concionem progressus, exaggerando felici-
 tatis magnitudinem, quam propediem essent
 in manibus habituri, eos tantopere incantâ-
 set, ut ex eo momento haud aliter processe-
 rint, quàm qui aut non vident, aut non cu-
 rant, quid ante oculos, pedesque habeant:
progressus signa Hannibal, in promontorio quo-
dam, unde longè ac latè prospectus erat, consistere ius-
sis militibus, Italiam ostentat, subiectosque alpibus
mon-

montibus, circumpadanos campos: moenia eos sum transcendere non Italiae modo, sed etiam urbis Romae. Caetera plana, proclivia fore. uno, aut ad summum altero praelio, arcem & caput Italiae in potestate habituros. Ita ille dixit; ita isti credidere: caperuntque exinde se illius voluptatis fiduciam corroborare, quam quidem nondum adeptam, jam tamen fruebantur, quatenus in procinctu stabant eius possidendae.

Jam quis vestrum audivit sibi unquam à deserto oratore repraesentari, aut in idem vidit ab Seneca Philosopho designari, aut sibi ipsi cogitando ob mentis oculos posuit, qualis quantaque beatitudo sit animi bene ad virtutis normam contemperati, totum se in arbitrio habentis, dominantis suorum affectuum, & velut quoddam mare Pacificum aut navigantis, aut facti; nec damnati ad procellosas agitationes & naufragia furiosarum tempestatum illarum, in quas infelicem animum suae perturbationes coniiciunt, quando excusso rationis freno, suo impetu in praecipitium ruunt? Quis illam mentis serenitatem, quae videtur radius quidam esse à paradiso reflexus; adeo nunquam, aut perrarò ullae ærumnosarum cogitationum nubes eò penetrant, quae umbram aliquam offundant? namque cor vitiosorum affectuum corruptione dissolutum, unica illa lama est, quae vapores subministrat, unde illae gignantur. In summa, dum innumeri clausis oculis ad exitium properant, per eas omnes

omnes intereundi vias, quotquot mens per-
versa habere potest, vos interim calle securo
planoque incedere, & præsentis voluptatis
incredibili gustu delibutos, & majoris etiam
in futurum expectatione felices? Igitur ipsa
vestra desideria, pro me vobis exponant, qua-
les esse intus in animo velitis, ut videamini
beati esse. Quippe hic totius viæ terminus est,
ad quem sui ipsius Victoria & emendatio per-
ducunt. Hic si vobis placet (& quæ non pla-
ceat, vel eminus, & confusè tantum videnti-
bus?) ipsi vos tam jucundæ spei invitatu ani-
mate, & ad subeundum pulcherrimum labo-
rem accingite.

A. lib. 2. c. 2. B. Pausan. Eliac. prior. C. Philostr.
in vita Apoll. l. 5. c. 3. D. Plutar. in Demosth. E. Apa-
lei. Apol. pro se. F. Val. Max. l. 8. c. 7. G. Pausan. in
Eliac. post. H. Vellei. Pat. l. 2. I. Nat. quæst. proem. l.
1. K. Metam. l. 4. L. in Herc fur. M. Plin. l. 8. c.
16. N. Sen. l. 8. de ira c. 13. O. Americus Vespuc. in
relat. P. Flor. l. 1. c. 18. Q. l. 1. de ira. c. 9. R. ibid.
l. 3. c. 3. S. Flor. l. 2. c. 15. T. Epigram. de Cristal.
V. Plut. in Sertor. X. l. 3. de ira. c. 12. Y. Nat. quæst.
præf. l. 3. Z. Decad. 3. l. 1.

MITY,

MITYLENE.

STULTA CIRCA VITÆ CON-
 DITIONEM ELECTIO, LONGA
 PER TOTAM VITAM PÆNITENDI
 MATERIA.

HÆc ergo famosissima illa Insula Lesbos est:
 hæc Mitylene, omnium eius urbium prin-
 ceptis ac celeberrima: hic urbis portus ad A-
 quilonem, institorum convenarumque mer-
 cimonijs maximè frequentatus. Et ecce, sin-
 gularem omnino humanitatem ac honorem,
 quo fortuna primam adeo exscensionem no-
 stram, bene auguratam esse jubet. Tres in-
 clyti viri, Romanus unus, Græci duo; singuli
 in eâ, quam profitentur, arte famosissimi; Stra-
 bo Geographus, Plutarchus Philosophus,
 Vitruvius Architectus; tanquam nostri iti-
 neris præscij, hac ipsâ horâ adventum nostrum
 præstolari essent, obviam nobis procedunt, hu-
 manissimèque ad urbem invitant: monstraturi
 quisque pro se, quod exterorum curiositati puta-
 bit visu scituque fore jucundius. (A) Primò qui-
 dem Strabo, famosam illam, Regiam medicam
 an potius Academiam Pittaci nobis ostentat,
 unius ex septè Græciæ sapientibus, qui hic lo-
 ci natus, hic philosophatus est, hic regnum te-
 nuit: donec ingenuitate suâ indignum ratus,
 patriam, quam pro matre habuerat, ei pro ser-
 vâ esse, ipsam Reginam coronavit; seq; eius im-
 perijs.

perijs, ceu in catenâ, servum subjecit. Deinde solitarium æquè, ac reverentiâ vetustatis adoratum Alcæi poëtæ tugurium: cuius lyra à stili sublimitate, brevitate, parique facundia commendationem habuit, rarâ trium rerum, vix aliàs componibilium, symmetriâ. Denique jucundissimos hortos, celebratissimæ illius poëtriæ, Sapphûs; dignæ, quæ inter Musas decima connumeretur, si, non dicam Virgo, saltem magis pudica fuisset. (B) Plutarchus unicuique nobis ædificium monstrat, solennium spectaculorum theatrum; pari & pulchritudinis, & majestatis famâ; ita ut, quamvis tota Mitylene ob maxima, sumtuosissimâque ædificia videatur unum theatrum esse, nihil tamen hoc theatro suo habeat spectabilius. Nec verò putetis velim, illud rabidis ferarum bestiarum agitationibus, aut sanguinolentis gladiatorum pugnis, silvarum, & macelli negotio; sed innocentibus Oratorum, poëtarum, & quocunq; alio literarum genere eruditorum concertationibus; hoc est ingeniorum flori servire, quæ ex totâ Lesbo illuc spe gloriæ concurrunt, quam ij reportant, qui plus alijs scivisse judicantur. Ibi Pompeius M. laudes suas ab integro nobilium poëtarum choro celebrari audit, pro victoria canentium; tantâ quidē sua voluptate, quòd etiam in magno theatro Magnus haberetur, ut accepto secum eius iconisimo, dignum putârit, ad cuius formam aliud Romæ construeret, nominis sui immortalitati dedicatum.

Sequa-

o,
omæ co.
dicatum.

Sequamur nunc Vitruvium; (C) quamquam iste ad nullum certum locum nos deducat: & quod adhuc est mirabilius, quamvis hîc abunde sit operum videre, ab Architectonices arte insignium, in quâ ipse præcellit; de nullo tamē verbum facit; sed ante quamcunq; domum præterimus, sedulò nos auscultare jubet, quantus intrò fremitus audiatur, velut ad mortem tussientium, maximâque vi & cruciatu exscreantium: quodsi etiam sermonis vox efferatur, nullam nisi raucisonam percipi, etiam Juvenibus anginae laborantibus malo. Medius fidius, quid hoc novæ rei est? tantumne populum ex condicito credam uno die capisse anhelosum esse? Sed si hoc vobis admirationem ciet, eâ vos liberabit Vitruvius, majorem etiam concitaturus. Igitur si notastis, inquit, id quod frequenter per annum accidit, ut tota Mitylene uno die Nosocomium quoddam efficiatur, tot infirmos numerans, quot habitatores; scitote, vix diem alterum intercedere, ut iidem sani sint, optimoque colore, ac viribus, & ad sua de novo negotia agenda habiles. tantæ autem mutationis unam & eandem causam esse. (D) *In insula Lesbo oppidum Mitylene magnificenter est edificatum, & eleganter; sed* POSITVM NON PRVDENTER, *in quâ civitate, Auster cùm flat, homines ægrotant; cùm Caurus, tussunt; cùm septentrio, restituuntur ad sanitatem: sed in angiportis & plateis non possunt consistere, propter vehementiam frigoris.* En, quid non faciat

prava loci electio, in quo domum ponere, & vitam agere statueris; ut pro locatione necesse sit grandem miseriarum mercedem per omnem vitam persolvere: quando eundem locum deferere, in quo fundamentum posueris, æquè est difficile, quàm corrigere omnino impossibile. An non igitur digna vobis videtur Mitylene esse, ut eorum fatuitatis symbolum habeatur, qui id ipsum faciunt, quod poëta dixit?

Carpo viam, sed tanquam oculis & lumine captus;

Qui nescit, quò flectar iter, quo tramite currat:

Et tamen incerto se audet committere calli. volo illorum fatuitatem dicere, qui cæco quodam impetu acti, perpetuum quendam vitæ statum eligunt, quin prius naturam & conditionem eius dispiciant, nullâ boni ac mali, quod ipsis inde possit emergere, comparatione in deliberationem adductâ.

Improvisa febris in Achaia Gallionem, Senecæ fratrem corripuerat. huius ubi ille primis horroribus se succuti persensit, extemplo apparari navim, & ingressus, quanquam toto corpore attremere, vela ventis dari iussit, quocunque vellent, ferentibus; *clamitans, (E)* NON CORPORIS ESSE, SED LOCI MORBVM. Et sanè vera fuit illius divinatio. quippe tanquam febrim in litore reliquisset, ita integer libérque omnis mali discessit. Id ipsum quoque de vitæ ratione sequius assumptâ verum est.

est. Quàm multi enim exhinc ægro sunt animo? qui si inde excederent, hic ab Aula, ille à tentorijs castrensis, iste à Tribunali, Consilio, Prætorio; alius à mercimonijs & negotiatione, & ita ex alijs locis, confestim restituerentur sanitati. Vident id quidem, & apud seipso fatentur: sed quia ibi jam fundamenta & domum fecêre, tam necessaria illis videtur permansio, quàm difficilis abitio. Sunt, qui gravem suscipiunt cogitationem, inquit Plinius, inter tam multas laudatarum vitium species, eas deligendi, quæ sint optimæ: ex quibus proinde solis pergulas vineasq; complent: neque tamen advertunt, quantopere halucinentur: cum eos utique latere non deberet, ait ille; (F) *PATRIAM TERRAMQUE REFERRE, NON VVAM, & supervacuum generum confectationem; cum eadem vitis aliud alijs locis pullulet.* Ante omnia enim providendum est circa solum; cretosumne sit an solutum, in declivi an plano, grave an leve, umbræ an solibus objectum, pingue an arenosum, & nescio quid aliud: cuiusmodi ipsum est, talem & uvam alit. An hoc autem in vitibus, & non item in hominibus verum erit? interrogate sapientissimum illum Cyrum R. (G) qui à suis Persis diu multumque rogatus, ut eis regiones, quas incolebant, mutare, & à laboriosissimis illis ac montanis, ad planiora vallésque eos vellet deducere; nunquam aquiescere voluit, ut in tantum eos malum conijceret, quod tam effli-

Etiam sub gratiæ opinione flagitabant. Quippe id ipsum evenire hominibus, aiebat, quod plantis. robustissimæ optimæque in alpibus & petrosis gignuntur: planities, & inprimis valles, succosa, debilia, & verminosa poma educant. Similiter vivendi conditio in hoc aut illo diverso negotio, credi haud potest, quantum possit sive ad mores in naturam inducendos, sive ad bonitatem vel pravitatem moribus insinuandam.

Nam primò quorundam natura tantopere vitiorum incurfionibus est obnoxia, sicut Mitylene pestiferis flatibus ventorum; & prope modum, sicut ipsa, pariter incurabilis. Galenus initio trium librorum, quos *de sanitate tuenda*, inscripsit, protestatur, se neutiquam in eorum hominum gratiam scripsisse, *qui ambitionis, aut cuiusvis cupiditatis gratiâ, negotiis impeditam vitam delegerunt, quo minus corpori curando vacare queant: & subjungit; hi servire ultrò dominis, & quidem pessimis videntur. Quare his optimam prorsus curam scripsisse, supervacuum sit.* Nequam omnino servitus, quæ malis dominis servitur. exigit namque ita sese eorum negotijs impendere, ut nec facultatem, nec tempus relinquat cogitandi de se, aut misero corpusculo id concedendi, quod nec jumentis negatur; scilicet onus viribus commensum, & quietem laboribus necessariam: istis, ait, præcepta sanitatis conscribere tandundem sit, quàm surdis regulas musices tradere. An enim non longè est

est verissimum, dimidiam, (ut quàm minimum dicam) eorum partem esse, qui cùm totis diebus neque animæ, neque Cæli, aut Dei recordentur, non aliud causantur, quàm illos prægrandes & continuos negotiorum fluctus, quibus absorpti & mentem perdant, & tempus? Equidem si illorum labores saltem honesti sint, commiseratione dignos putaverim: neque de his quidquam profabor. Quod si verò quispiam eiusmodi vitæ genus apprehendit, in quo vel ambitio per suas tyrannicas leges ad adulandum, fingendum, & duos vultus gerendos, sicuti cor geminum, ad mentiendum, ad invidendum, ad deprimendos eos astringit, qui altiùs præ illis conscendere; vel insatiabilis avaritia ad fraudes, perjuriam, violentas aggressiones, dolos, ac furta impellit; aut juvenilis dementia (quam magnifico nobilitatis titulo insigniunt) ad arma & amores assuefacit; ad hos comitatus prætextu; ad illa sub generositatis nomine: & quodcunque demum eiusdem modi esse potest, idne arbitramini vitæ genus esse, cui quis possit salubrius ad animæ salutem, quàm Galenus ad corporis incolumitatem consilium & præcepta tradere? Jam si isti status Mitylenæ sunt persimiles, infinitæ morborum multitudini expositæ, quanta deinde erit adversantium ventorum, id est, vitiosorum affectuum varietas, qui illis dominantur? Verum non loquamur nunc de illis vivendi generibus,

bus, quæ ex proposito in exitium vergunt; sed de ijs tamen, quæ frequentibus ac magnis exerrandi periculis sunt implexa.

Navigantem, & animam suam ventorum arbitrio committentem, aut necesse est, aiebat Sophocles, egregiè stultum esse, aut vitæ suæ contemptorem, aut desperatum, qui de industria viam quærat quàm facillimè pereundi. Et quomodo eam non reperiatur? inquit Xenocrates, (H) dictum quoddam Biantis referens; quando qui in mari est, neque vivis potest adnumerari, cum sit in manu mortis; neque functis, cum à morte adhuc quatuor digitos distet, quos nempe navis lata est. Unde melius est, dicebat Antiphanes, egentem in terra esse, quàm opulentum in mari: & quamvis qui navigat, ætate adhuc sit juvenis, viribus robustus, maximisque effertus divitijs, auri montem æquantibus, quamdiu tamen in mari est, neque vita eius horam unam valet, neque eius opulentia sestertium. Audiamus & Stagiritam: Trium delictorum reum me profiteor, ac jugi pænitiâ ducor: quod secretum quidpiam fæminæ crediderim, velut persuasus, posse me ventum reti concludere; quod vel unum diem in condendo testamento protelaverim, temporis mihi spatium pollicens, quod sciebam mihi haud in potestate esse, vel retineri posse: & quod mari iter fecerim, cum terrâ potuissem. Quod si auctarij loco etiam Stoicum audire placet, mortis

mortis aliàs jactantissimè contemnentem, tunc quando de navigationis adito discrimine capit cogitare, (I) *quid non potest persuaderi mihi*, inquit, *cui persuasum est, ut navigarem?* Perinde ut si pelago se credere, omnium temeritatum maxima sit; ideóque minimè omnium debeat posse hominibus persuaderi.

Equidem multum ijs debemus, qui singulari omnino prudentiâ ita de ijs pronuntiaverunt, qui, cum aliter possent, maluerant vitam marinis periculis objectare: ego tamen omisâ inter vivendum & navigandum comparatione (quod superius ad Caput Bonæ Spei abunde fecimus) nunc vobis inconsultam illorum proterviam propono, qui se ad quendam vitæ statum, gravibus expositum periculis revinciunt; neque antè considerantes, se non in fabulosam quampiam Argo intrare, cujus tabulæ ex Dodonæis quercubus excisæ, sicut ab vicino oraculo cum humana voce etiam divini spiritum fortitæ erant, argonautas omnium, quæcunque instarent, periculorum præmonebant, Fortunæ se permittunt; hoc est cæcorum more procurrunt: quæ res qualem denique exitum habeat, dum principia quidem illectant, sed progressus obstrictos tenet, & finis nullum penitentiae remedium admittit, quæso ut ab Seneca accipiatis, qui id in uno ex maximè conspicuis humanæ temeritatis exemplis, egregiè vobis, tanquam in scena repræsentat.

T s

Jam

Jam pridem, ubi ad Cataractas Nili accesseramus, horribilem illam undarum faciem ac tumultum, oculis auribusque percepistis, quando ingens illud flumen ex altissimi montis faucibus, in profundissimæ voraginis abyssum præcipitatum, prope ad casus sui mensuram sursum resultat, spumeoque fluctu in tantam effervescit tempestatem, quâ nec in procelloso mari horribiliorem videre sit. In ijs montibus Æthiopes incolunt, qui nullo alio fine, quàm ut se homines esse ostendant, tale fortitudinis specimen exhibere solent, quod nulla etiam ferocissima bestia auderet. Intranst forte duo levem phaselum, inclinatis corporibus propemodum absconditi: unus gubernaculo, alter remo attendit: & in superiore Nili parte alveum ingressi, secundo flumini se permittunt; qui eos aliquamdiu leniter, velut oblectamenti gratiâ deportat: donec ubi intra angustias rupium arctatus, ac perpetuo saxorum objectu cursum morante tumidior & vorticofus, turbidum & indignantem evolvit amnem, tanto velocitatis impetu, ut oculorum quoque aciem obtundat. Inter hæc ad horribile illud ostium provecti, unde Nilus in apertum effusus, ad scopuli radices usque in subjectam planitiem excidit, ipsi quoque supini proruunt.

(K) *Et cum toto flumine effusi, navigium ruens manâ temperant. Qui eos videt toto pondere cum navicula præcipitari stantes (quippe prope terram.*

ram respicit, puppi ad cælum erectâ) & eâdem cum amni violentiâ subter aquas in profundæ voraginis hiatum, quem aquarum impetus aperit, intrare, eos pro submersis absorptisque habebit: cum interim, ubi oculos ad inferiora deflexerit, repentè eos longè isthinc conspiciet, ab Nilo ceu fundâ denuò in altum ejectos. Hoc experimentum omnes utique numeros habet absolutissimæ dementiæ: ut tamen etiam partem, quam continet, prudentiæ, non celemus; nemo illorum se discrimini permittit, quin prius & periculi magnitudinem secum expenderit, & animi vires, quo me herclè opus est, longè robustissimo; & dirigendi navigij peritiâ, quâ confidat se posse de periculo evadere. Quod si quis torrentem ingrediatur, eò solùm, quod videt illum impræsentiarum ad genij sui vota secundum decurrere, neq; ulterius prospiciat, ne fortè ad quoddam præcipitium, aut ineluctabiles vortices impellatur, quo in casu neque animi satis habeat, nec prudentiæ; putat isne id eiusmodi facinus esse, quod vel micam cerebri & humanæ mentis sapiat? Sic planè errat, quisquis inconsultò eam vivendi formam arripit, cuius per omnem vitam incassum pænitendum sit.

Quis te in voluntariam aulæ servitutem compegit? quis ad periculosam belli aleam; quis ad tale literati viri officium; quis ad mercaturam; quis ad pervagandi huc illúcque mundi curriculum; quis ad procurandas dignita-

gnitates, eminentiam, imperia, honorum fastigia, tam lubrica, quàm excelsa? Priùsne cum vestris cogitationibus fecistis, quod prudentissimi Athenienses cum filiis suis usitabant? quos priùsquam ad aliquod negotium applicarent, per urbem circumductos, videre omnia, & attentè considerare jubebant, expositis in utramque partem boni malique rationibus; quid utilitatis subesset, vel detrimenti. aut id potius egistis, quod veterum aliqui de Cometis asseriebant, prorsus sine regula circumvagantibus; eos ire, quàm pastum igni suo inveniant, (L) *INVITANTE MATERIA, non itinere?* Proinde quomodo longè aliter agere oporteat, ex Seneca intelligite, sub prudentissimæ comparationis simulacro id docente: (M) *Si quis Syracusas petenti* (scribit ille ad Marciam) *diceret; omnia incommoda, omnes voluptates futurae Peregrinationis tuæ antè cognosce; deinde ita naviga:* tum has atque illas exponendo profequitur. Primum quidem intueri maximam illam Siciliae Insulam, nunc vicinam, olim continenti adhæsisse Italiae: sed maris irati saevitia tam diu in eam insultando arietaverat, donec divulsis inter se terris, angusto transitum freto aperuit; & *Hesperium Siculo latus abscidit.* Videbis etiam fabulosam Charybdim, placidam illam ac mansuetam, quamdiu Austri silent; qui ubi vel modicè aspirare occaperint, tum illam in furias ire; & in se ipsam reciprocando, tam vastam aperire suo in sinu voram-

voraginem, cui non solum naves, sed mare ipsum ingurgitet. fontem quoque Arethusæ aspicias, Poëtarum carminibus celebratum: qui de fundo maris scaturiens, in largam liquidissimi liquoris venam ebullit: cuius aut tam amans est, aut avarus, ut non ultrà diffusus, undas suas circum se in stagni modum, circumfuso licet æquore, dulces & intemeratas conservet, semper & limpidior aspici, & purior; sive ibidem origines suas habeat, sive ab Arcadiâ usque, per tam longinquum spatium subter terrarum mariûmque dorso evolutus, ipsâ in amaritie dulcem, & inter sequiores aquas incorruptum se conservet, nec peregrinis confusus, nec alienas admittens. Postea in Syracusano sinu portum spectabis, cui comparabilem nec natura, nec artis ingenium hactenus pro receptu bellicarum classium ostendit: semper non minus tranquillum, quàm securum, nullâ seu pelagi, seu ventorum tempestate eius malaciam perturbante. Tum altissimos urbis muros, ante quos tota Atheniensium potentia contabuit: & famosum illud vivi carceris septum; qui depresso in imensam altitudinem saxo, intra montis ima viscera innumerabilem miserorum multitudinem claudebat: & laxiorem ipsius urbis pulcherrimæ ambitum, quàm multarum ditio & fines sunt: & tepidissimas hyemes; neque unquam diem ita nebulis inumbratum, ut eam Sol ridente vultu, saltem per nubium rimam

nam aliquam non aspiciat. Et hæc de bono dicta sufficiant.

Prodeat nunc etiam de malis eiusdem Urbis oratio. Primum quidem æstas, quæ immodicis caloribus eam regionem succendit, variisque morbis reddit obnoxiam, rependit hiberni temporis beneficium, mirâ locum salubritate perfundentis. Ad hæc Dionysius Tyrannus, publicæ libertatis, Justitiæ, atque legum exterminator, regnandi avidus, etiam Platone audito; & vivendi non satur, quamquam regno patriâque amissâ. Quid ibi nisi ferrum, & flammam, & ubique sub oculis cades aut levibus ex causis, aut etiam nullâ? hos percuti, illos mutilari, alios occidi: & amores denique Tyranni infamissimos, ipsis odijs nequiores. ista Syracusis reperiēs, ista exspectari à Dionysio debent. Hæc ubi Philosophus edixerat, confestim subdit: (N) *audisti, quid te invitare possit, quid abstertere. Proinde aut naviga, aut resiste.* Atque hoc solum ad meum propositum sufficiat: cæterum enim ille deinceps cum ingeniosâ contrapositione ad procreandos filios, aut matrimonio abstinendum applicat: cuius rei quanta bona malæve in nos redundent, omnium optimè parentes nostri quotidianis experimentis noverunt.

Ego autem utilius, credo, id eò intelligam, quemadmodum circa eligendam sibi certam vivendi conditionem decernendum sit, propositis primò ijs omnibus, quarum aliquam
ample-

amplecti quis posset : atque ut una conferri componique cum alterâ deliberando possit , singularum commodis & incommodis in medium allatis, securitate & periculis; quantum in eâ veræ ac solidæ bonitatis , quantum falsæ & apparentis deprehendatur : atque ita prudentis Navarchi more progrediemur , qui cum ignotum hætenus portum accessit, ne-tiquam plenis velis, totâque ventorum contentione per ostium intrò se conijcit , stultâ credulitate solam maris fallacem superficiem auguratus; sed contractis paulatim linteis, quàm lentissimè adrepat, bolide interim fundum explorans, num quæ forsan arenæ lateant, ubi adhærescere navigium possit; aut cæca scopulorum, quibus impingi ac rumpi. Idq; duabus de causis nautæ faciunt, sanè permagis, & tantundem securitatis præstantibus, quantum timoris: scilicet ut & damnum effugiant, quo majus esse non potest; & famæ probum, in exemplum immortale inexcusabilis temeritatis eos proposituræ, si in ipso aditu, & brachijs portûs ad hospitium invitantis, per tam socordem incogitantiam naufragantes, pro eo ut in terram exscenderent, profundo mergerentur.

Neque dubitari potest, cum, qui certam vitæ conditionem parat eligere, si prius sibi coram proponeret angores, pericula, ærumnas, casus & exitia, atque ex adversum serenitatem animi, securitatem, quietem, tranquillitatem,

tatem, & felicitatem, quæ hoc aut illud vitæ genus comitari solent; pro consultrice ad prudenter eligendum, fore sibi experientiam assumpturum, quæ ex æquo sapientibus & stultis optimam se rerum humanarum magistram præstat. Qui locum habitationi salubrem inquit, ubi aër sanus sit, & aquæ bonæ; eum jubet Palladius adhæc signa attendere animum, ad sanitatem, robur, vividum colorem, longævitatē incolarum; si tardè senescant, & prosperam adhuc ætatem degant.

(O) *Hæc, atque his similia si apud incolas pro maiori parte constare videris, nec de aëre aliquid, nec de fontibus suspiceris.* Id ipsum dico de vivendi conditionibus sentiendum. Ex bonis aut malis qualitatibus, quibus communiter præditos videmus eos, qui in tali conditione aut officio versantur, licebit de ipsâ iudicium capere minimè fallax. Illud quoque prudens M. Attilij Reguli consilium adjunxero, ab Columella annotatum; (P) *Fundum, sicut ne secundissimū quidem soli, cum sit insalubris, ita nec effeti, si vel saluberrimus sit, parandum: quod ad meum scopum tantundem est, ac dicere, stultè illum eligendo facturum, qui ad talem conditionem applicet animum, quæ præter bellam apparentiam utilitatis nihil afferat; stultissimè, qui eam sectetur, quæ, cum corpori quidem serviat, animæ tamen pernitiola sit.*

Proinde ut res prudenter agatur, priusquam aliquod stabile vitæ genus aggrediamur,

mur, in hanc considerationem utilissimè partem aliquam illarum cogitationum impendemus, quas postea, ubi id ab nostra opinione totum esse aliudprehenderimus, plurimas frustra expendemus in modo duntaxat, viâq; reperienda, quâ nos ab molesto labyrintho expediamus. Quare cupiditatum impetus maximè suspecti sint: quæ quò ardentiores sunt, tantò minùs etiam consilij, frâniq; patientes. In nostra rep. (monet Plato) nemo sit, qui ad uxorem ducendam proolet, quam super convivio cæperit deperire, quando semiplenus vino, semiebrius amore, nec sui, nec mentis bonæ compos est: quin potius ex opposito, (Q) *sponsam ac sponsam maxime mentis compotes esse oportet; cum vitæ non exiguam sortiantur mutationem.* Fortè ad honorum & officiorum Apices, ad imperiorum dignitates captandas immoderatio lubido vos extimulat, & dulcedo quædam se supra alios in splendore, & summorum sceptrorum viciniâ videndi, mundi gubernaculis admotum: neque tamen perpenditis, ægrè vos lembi modum implere, in onerariæ ministeria subligati, cuius ille vestigia non nisi remulco tractus consequitur: & audetis cum misero illo bipalmari vestro flammeolo velle in intempestuosi Oceani duellum profilire, velut ad paucorum illorum feliciū Navarchorum invidiam, enavigati terrarum ambitûs trophæum erecturi? Quid autem hîc eveniet, nisi quod in alio, simili tamen

Z

itine-

itinere, Phaëthonti improvido accidit: de quo posteris flamma nihil amplius, præter nomen, in exemplum temeritatis reliquit: neque ego ad præsentem instructionem aliud memorabo, quàm quod poëta de ipso prudenter sententiæ pronuntiavit:

(R) *Vitaret Cælum Phaëton, si viveret. & quos.*

Optârat stultè, tangere nollet equos.

Ita planè in omni aliâ specie negotiorum proin cavete, ne historia fiat de vobis, quod Plinius junior de inconsideratis quibusdam juvenibus fabulatus est: qui vineas, prata, hortos, fundos coëmunt, quorum non modò qualitates planè non perlustrârunt, sed ne fines quidem eminus aspexerunt: quos ubi postea instar infelicis deserti steriles reperêre, quoties ad eos revisunt, toties sibi videntur effectum illud solum, & emortuas veteresque plantas, & squallidam exuccamque humum, & emaciatas vites increpantes audire; ecce huc ad nos adspice; & quàm stultus fueris, nunc saltem vide. Hic tuarum opum fructus est: nunc i, & femora tibi plaude: ac serùm pænitendo, nos fructuosas fac, si potes. Ita sane est: (S) *Mala emptio semper ingrata est, eò maxime, quòd exprobrare stultitiam domino videtur.* (T) Rectè igitur Pythagoras primo inter prudentes loco eos collocabat, qui per se ipsos novissent meliora amplecti: secundo, qui id facerent alieno malo eruditi: pessimos dicebat inconsultos illos mortales esse, quoniam priùs volu-

lunt

tant pravæ electionis errorem agnoscere,
quàm eius infortunia malo suo experian-
tur. Quæ si mutationem haud amplius indul-
get, tum utique cassa erit poëtæ consiliatio;
et Qui de viâ erravit, citò relegat viam.

Quam, quibus id facere adhuc est integrum,
utique prudentissima Anaxandridæ responsio
satis innuit: qui cum rogaretur, eccur tanto
tempore Ephori (qui apud Spartam summus
magistratus erant) morarentur quosdam ma-
lefactores digno supplicio condemnare; (V)

quia, inquit, NON EST CORRECTIO ERRORI.

A. *Geograph. l. 13.* B. *in vita Pompei.* C. *lib. 1.*

D. *ibid.* E. *Sen. ep. 104.* F. *lib. 14. c. 6.* G. *Plut.*

in apophth. H. *in Axiocho.* I. *ep. 54.* K. *Sen. nat.*

quest. l. 4. c. 2. L. *l. 7. c. 21.* M. *Consol. ad Marci. l.*

17. N. *c. 18. & 19.* O. *lib. 1. c. 4.* P. *de Agricult.*

l. 1. c. 4. Q. *de Rep. l. 6. Athenæ. l. 10. c. 10.* R. *Ovid.*

Trist. l. 6. El. 1. S. *l. 1. ep. 24.* T. *Iamblic. in vita Py-*

thag. V. *Plut. in apophth. Lacon.*

XVI.

CAPREÆ.

VITAM MAGNORUM HOMI-

NUM, EO IPSO QUOD MA-

GNI SVNT, ABSCONDI NON

POSSE.

QVEM RVPES CAPREARVM TE-

TRA LATEBIT

INCÆSTO POSSESSA SENI?

ECcere; hæc est illa ipsa. Scilicet rupes

mari circumdata, tribus circiter leucis ab amœnissimo Surrenti Promontorio dissita: incomposita; nec facile oculis discernas, fabrica sit, an ruina ingentium saxorum, quæ mutuo sibi super caput scandentia, usque ad stellas horridum levant caput. quippe ex præruptis, & ascensu impervijs scopulis ingentes humeros ostentans, & per omnem, quâ circum patet, ambitum latè eminens, meritò videtur Rupes Desperatorum appellari posse: ita nusquam vel apex, vel supercilium aliquod, aut verruca montis apparet, cuius altitudo non tanta sit, ut qui inde præcipitet, certò in frustra comminuendus sit, aut in imâ pelagi, quo Insula undique ambitur, abyssò sepeliendus. Si natura de industria locum describere voluisset, solitudini tantùm, & nullis humanis negotijs aptum, quò in exilium ex toto mundo vitia quàm securissimè relegarentur, non alium sanè meliùs quàm hunc ipsum designare debuisset; (B) quòd uno parvòque litore Insula adeatur, septa undique præruptis immensæ altitudinis rupibus, & profundo maris. Atque me hercle, illuc vitia abière; non quidem in exilium, sed in loco naturâ deserto, contra naturam, paradisum deliciarum plantatura. Illuc omnia in se uno collecta, rancidus ille senex Tiberius importavit: qui sedecim quidem sæculis remotus, etiamnum tamen mundum fætoro nominis sui incæstat. Seianus eò hominem pellexerat; imò blanditiarum corruptelis planè

nè compulerat: quo suo fine, tunc demum aperuit, cum gloriatus est, (C) suâ quidem operâ Tiberium esse Comitem Caprearum factum, se verò Imperatorem Romæ. Ibi potentissimus Monarcha, totus (D) *in luxus & malum otium resolutus*, aut melius per popularem jocum dicendo, in Caprearum Insulâ Caper factus est, Vah! qui jam antè totus bestia, spurcissimus, obscænissimûsq; fuerat. Roma illum non aliter quàm leonem experiebatur; tantò magis furibundum, quantò angustius inclusum. Usq; abinde illum quotidie audiebat rugire condemnationes illustrium Senatorum ad mendicitatem, ignominiam, exilium, ferrum, venena: quando per id tempus virtutis studium profiteri, manifesta erat Principis injuria, & capitale læsæ majestatis delictum. Ad hæc timidus Senex, & tyrannidis exercendæ Magister, non sciebat, quâ arte melius, quàm iteratis identidem suorum cadi-bus palàm faceret, se vivere; & ibi quoque timendum, ubi non esset. Sed de hoc Politici viderint, penes quos Tiberius ceu prodigium prudentiæ habetur. Ego ad infames eius Capreas redeo, ubi (E) *secreti licentiam nactus, & quasi civitatis oculis remotus, cuncta simul vitia, male diu dissimulata, tandem profudit*: & ex eius errore, SECRETI LICENTIAM sibi promittentis, salutare documentum traho pro ijs, qui sibi, uti ille, persuadent, ubi ipsi clausis oculis alios non viderint, se quoque ab iisdem non videri.

Z ;

Ita-

Itane scilicet magnorum vitia unquam occulta sint? & se quisquam pro lubentia inquinare sceleribus possit, simulque confidere, ea velut in solitudine amissa, aut tenebris intercepta, vel silentio conssepulta, posse notitiam hominum, & publici conspectum, & æternitatem non minus memoriæ, quàm infamiae declinare? Vesuvius, qui non admodum longè à Capreis distat, ne millesimam famæ partem habet, quantum hæc Insula habet infamiae jam ab eo nigro infauftoque die, quo Tiberius in eam primum appulsus, causam fecit, cur Roma dicere ex vero potuisset, ad scopulum allisam virtutis suæ navem esse: ita nimirum exin sublapsa in profundum perijt ea gloria, quam majores eius maximis factis, ferè per octingentos annos pace ac bello pariter inclyti, comparaverant. Ibi continuo hæret sceleratus Senex & instar Promethei ad Caucaſum, nudus extenditur sub oculis totius mundi ad illa saxa catenis revinctus; non quidem sicut ille, tantum à poëtis ad pœnam vulturi traditus, continuo pastu jecur eius & pectus exedenti; sed Suetonius, Tacitus, Dio, & quicumque eius nefaria gesta posterorum memoriæ conscripserunt, illæ aquilæ sunt, quæ secantis pennæ veris vivisque moribus infamem eius vitam in hunc usque diem dilaniant. Quin aded ipsa Insula & infauſta rupes, olim nefariorum eius actuum secretaria, nunc in præconem mutata, cum spera-

speraretur sepulchrum fore, in quo ea per oblivionem computrescerent, perenne facta monumentum, cum omnibus suis scopulis habitum basis induit, super quâ omnium eius scelerum monstra vivis quasi imaginibus effigata, ad publicum orbis spectaculum collocentur: quando jam nulla prope faxorum pars vacat, cui non bipedalibus litteris incisæ sint illæ plus quam bestialium sceditatum memoriæ, quarum illa facile minima est, (F) *Tiberius Claudius Nero*, postea *Biberius Caldius Mero*; alibi in adolescentiâ *Bacchus*, hinc senex in *Venerem* deformatus; ex quâ tamen nihil nisi turpitudines habuit. Eat nunc aliquis, & tanquam *Capræ* extra mundum forent, hic libidinibus suis fræna laxet. *secreti licentiam natius.* qualenam enim ille secretum speret, si hæc imagines diligentius intuens, aut solum intueri se existimans, in eâ se deprehendet ad vivi speciem expressum?

Estne bestia (si tamen bestiam potius quam volucrem dicere oportet) *Struthiocamelus* magis stolidus, & mentis inops? (G) Dicamus sanè de grandissimis illis & gigantæis, quos *Ethiopia* alit: qui cum ingens corpus in aëre circumferant, tam altis levantur cruribus, ut ventre hominem, equo insidentem excedant. Ii tamen, sicut, ubi capti sunt, miram timiditatem ostendunt, ita in venatione persequentes summâ pedum velocitate effugiunt, aliquoque adjuti; ita tamen, ut navigij quandam

dam speciem faciant, quod velis non extensus sed vento solum permixtis volitat, in utramque semper partem fluctuum instat titubando. Ita hæc avis procurrit, donec agitatio vires fregit. tum enim aliam viam exorsa, ab ingenio mutuatur opem: & perinde ac si invisibilem se posset facere, collo ad se ipsam reflexo, caput sub alâ recondit, ceu rata, quando ipsa neminem viderit, pariter se à nemine videri.

(H) *si iam vestigia retro*

Clara sonent, oblita fuga, stat lumine clausa,

Ridendum revoluta caput: CREDIT QVÆ

LATERE,

QVÆ NON IPSA VIDET.

Ita de Struthionibus Poëta: & paulo veriùs etiam Historicus: qui cum bestię molem exaggerasset, subdit: (I) *non minor stoliditas, in tantâ reliqui corporis altitudine, cum colla frutice occultaverunt, latere sese existimant.* Equidem fatuitas huic par fingi potest, ut tantum bestię frustum se frutice putet abscondi, quia frutice potuit caput abscondere? & id, quod facit, ut ne alia videas, itidem ut non videaris, efficere? Audiant igitur id Grandes isti, quod eis sua granditas inculcat: (K) *Habet hoc primam magnassiam, tunc, quod nihil rectum, nihil occultum esse parum.* Lapidem aiunt, in modò perempti draconis capite reperiri, qui hominem homini invisibilem reddat: ea res tam certa creditur Philostrato, quàm Poëtis annulus Gygis. Il-
lud

Iud quidem ex opposito verum est, quòd simulatio, astutia, & ars technica illorum, qui se foris planè pro alijs, quàm grandium observatoribus gerunt, invisibiles reddat, quamdiu latitant, eos, qui nocte dièque vestigia illorum insidiosissimè speculantur; &, prope dixeram, ipsas etiam cogitationes divinant: Quæ igitur huic par sit fatuitas, putantium, eò solùm abscondi se posse, quòd eum non videant, qui ipsos videt? cùm tamen quævis res eatenus sit visibilis, quatenus magna est?

Eorum vitam, quos Fortuna in altum evehit, dicebat prudentissimus Socrates, (nos meliùs dicemus eorum, qui nobilitatis, dominationis, regiminis, & similium rerum intuitu apud plebem in æstimatione sunt) statux esse persimilem, in theatri umbilico supra stylobate prostantis, omniumque oculis ac iudicijs ex omni parte, prout merebitur, sive ad vituperium, sive ad laudem expositæ. Non sufficit, dicebat ille, anteriorem eius speciem bellè in oculos inspectantium incurrere, si retro aut nimis rigida adstet, aut incurva; si pedibus brevior, aut malè consistens, cæteròve situ aut gestu non satis decente; si totius corporis conformatione ad proportionum numeros non sit exactissimâ; si denique membrorum habitudo non correspondens, alijs musculosis, ut in heroë, grandibus extantibusque; alijs ut feminarum, teneris ac rotundis: unde dum primi suam partem laudant, quam con-

templantur, alteri aliarum deformitatem reprehendent, audienturque dicere, sicut de celeberrimo illo Mida,

(L) *Cætera sunt hominis: partem damnatur in unam, Induiturque aures lentè gradientis Aselli.*

Iam inter antiquiores, quas mundus maximè respexit, seq; ipsum pro theatro, in quo spectarentur, exposuit, ullane magnitudinem potuit Magni Alexandri æquare? & inter tot pulcherrimas partes, maximè illius pectus assimilare, quod tot Reges, & summi in arte bellicâ Impp. in seipsis effigiare studuerunt; tantò meliores se arbitrati, quantò plus hâc in parte de Alexandro habuissent? At enim, quis mihi dixerit, plurè ne hoc in prototypo partes ex regula perfectæ sint, an defectivæ? Nil jam dico de capite, longè supra humanum grandiore; in quo enormes illos spiritus ac desideria alebat, totum sibi Mundum subjugandi; cum ne quidem sciret, quid ipsi natura trans Oceanum, & ut eâ tempestate rebantur, extra Mundum servasset. Quàm monstrosa deinde brachiorum deformitas? quæ non modò nimis longa, sed malè etiam distorta habuit, & in suorum amicissimos fædè laxata: id quod *Alexandrum propemodum celo deripuit: (36)* & tres eius gloriosissimas victorias non mediocriter trium amicorum, tam indignè peremptorum, funeribus obscuravit: quando *Eysimachus leoni obiectus, Clytus hastâ traiecit, Callisthenes mori iussus.* Verum quod ad infamiam
 arti-

attinet, quæ perennare solet in vindictam Magnorum peccantium, eos in ipsorum effigie comburens; alibi ex occasione montis *Æt-næ* diximus. Hic, ubi de morali & Socraticâ statuâ loquimur, id est, Magnos Viros sub conspectu Orbis stare; unde nimis fanaticum sit præsumere, posse se sua delicta ab tot oculorum vigilanti industriâ celata tenere; illud supra poetam sapiens documentum Claudiani lubet subnotare, quo velut ex ore Imperatoris Senioris Juvenem Honorium erudire institit:

Hoc te præterea crebro sermone monebo,

Vt te totius medio telluris in orbe

Vivere cognoscas: cunctis tua gentibus esse

Facta palam: nec posse dari Regalibus unquam

Secretum vitiis.

Videamus nunc, an ipsorum callidissimæ artes, & ingenij sagacitas eiusmodi abscondiculum repererint, ubi vitia ipsorum tutò latent: & ex eo, quod Veteribus accidit, posterâ videant, quid sibi possit probabilis spei reliquū esse. Atenim nimis spissa est tam Veterum, quàm modernarum Historiarum turba, quæ nos pæne opprimunt infinitate quâdam voluminum, in quibus tū oculis, tum digitis commonstrat & nomina, & facta innumerabilium illorum imprudentium, qui in ipsâ nemorum lustra confugientes, mille curis se cruciabant, ut locum reperirent, ubi securè consultare possent, decernere, ordiri, & committere aliquid

quid ad, notitiam & memoriam vituperabile:
vano me hercle labore, dum post se foetorem
relinquebant, ipsis quidem usu nares deprava-
nte insensibilem, sed odoræ canum sagaci-
tati mox deprehensum; qui ex uno etiam
vestigio totam vastissimæ pestis seriem usque
ad caput ipsum persequi sciverunt. Unde in-
felicibus illis id postea evenit, quod Æneæ:
qui in ipsis nascentis Carthaginis Moenibus se,
& quidquid Troiæ, id est, in alio pæne mun-
do gesserat, vivissimis coloribus expictum re-
perit: & quò ne quidem nomen putabat suum
pervenisse, (N) ibi totam suam vitam inte-
græ gentis curiositati expositam conspexit.

Verùm de tot tàmque notabilibus eventis,
quæ se mihi in exemplum obijciunt, satis su-
perq; sit, saltem uni aurem locumque dedisse:
quando is, qui terram navigando legit, uti
nos, vel parum cessando, non parum itineris &
opportunitatis perdit. Et ecce exequias fune-
bres, quibus fortè pares Roma plurimis retro
annis non spectavit; sive innumerabilem Eque-
stris Ordinis comitatum reputes, pullis lugu-
brem vestibibus, sed vultu verisque singultibus
lugubriorem; sive Majestatem funebrium cæ-
remoniarum, ordini sociatam; & quæ utrius-
que augebant decorem, lamenta communem
modum egressa, velut non in alieno, sed pro-
prio fato complorantium. Nec immeritò;
quippe Britannicus plorabatur, filius Claudij
Imp. à natura ipsi successor in Imperio datus;
nisi

nisi quòd stolidus Senex, amore turpissimæ illius Veneris, Agrippinæ fasciatus, Neronem, huius filium, postposito Britannico, sibi hæredem adoptavit. Hic igitur in flore adolescentiæ defunctus, in eburneo lecto, aureis stragulis moestum refulgente, supra humeros primorum senatus Patrum effertur. Vos interim parumper contentis fixè oculis, quantum ex tam remoto licet, defunctum contuemini. Ibi cernere est pallorem illum, quem mors proprium habet; sed nescio quid vividi floris, & Juvenilis gratiæ inter malas etiamnum servantem. Situm quoque jacentis cadaveris tam habilem & amœnum, ut dormire credi possit, non fato rigere. Retinete bene animo impressam hanc imaginem, quam oculis hausistis.

Dum enim lentis ad gravitatem passibus mæstissima pompa procedit, ecce subito totum undique cælum nubibus obduci, murmurare, & in frequentes erumpere tonitrus, donec vix tandem medio in foro Britannicus deponi potuit; quando velut ex condicito ingentem imbrium procellâ tempestas effudit. Exoritur populi clamor, Deos ipsos, qui sibi flere nō possunt, ita ut possunt, hocce nubium diluvio acerbissimam Juvenis Cæsaris mortem deplorare. Sed vulgus nequiquam aptus Mysteriorum interpretes est, nec Consiliorum Divinorum aruspex. Vos potius ad Britannicum propius admoveite gradum; & continuo mirabile

rabile Veri arcanum deprehendetis. Ubi est nunc ille, quem paulo antè videramus, in vultu pallor? ubi illud, nescio quid, emortuis rosis simile, quo malarum decor subpunicabat? (O) Quin imò jam potius niger est, quàm lividus; totum vultum rubidis fædè maculis confusus; (P) horribili prorsus aspectu: unde tota Roma tam subitæ mutationis horrore turbata, cæpit tam manifestis sceleris notis, indubitabilem Neronis fallaciam non sine execratione divulgare; qui Britannicum fratrem suum, funestissimi veneni violentiâ (ab Locusta præparati, famosissima veneficâ, & velut inter regni thesauros servatâ) peremptum, gypsi pigmento incrustari curâisset: sperans, nefando sceleris talem posse colorem oblini, ut, quotquot demum oculos mundus haberet, nunquam ad tanti secreti fundum esset penetraturus. Verùm æther, qui defuncti faciem imbris spongiâ deterfit, simul venefici parricidium & fraudem nudavit.

Vah! tam infausa pingendi fingendique artificia, quibus & usus difficilis, & ætas modica, & perpetua subest infamia; quoties ea jam discoopertit, & in dies aperit vestigatrix prudentum solertia, temporis sagacitas, & arbiter Deus? & nonnunquam eo modo viâque, quam nulla poterat humanæ mentis astutia providere? uti in hâc tam inexpectatâ pluvîâ accidit, expictum Britannici vultum diluente. Et tamen tam multi sunt, quos

quos ista incrustandi ars, & falsos colores illinendi, & vultum alium aliâque apparentiam rebus impingendi, etiamnum delectat ! semperque ad manum habent fallendi artes, & mendacia blandimenta, veris non parum similia. Atenim ij omnium stultissimi sunt, qui id minimè omnium credunt: qui se ipsos longè omnium prudentissimos arbitrati, ita intra se abscondunt, ut ab extrinseco habitu nihil planè liceat deintrinseco augurari: solent tamen sive de suis, sive alienis rebus, etiam non interrogati vel coacti, rationem afferre: cui cum nemo contradixerit, putant plenissimè fidem haberi: atque hâc una re videntur sibi velut sub æquitatis imagine, invisibilem fecisse passionis suæ nequitiam. Neque vident, præterquam quòd ex se indecorum sit isthoc technarum & offutiarum negotium, grandem se hominibus iniuriam inferre, dum eos omnes præ se infantes ac bardos reputant, velut qui nesciant, inter veram faciem & adscititiam discernere.

Proinde nemo promittat Magnorum delictis, vel securitatem fidei à secreto, quo celantur; aut felicitatem ingenij ab arte, quâ volantur. Profectò haud est illam post tot exempla reperire amplius: aut sanè non aliam ab illâ *Ælij Veri*, qui sibi quot diebus (Q) candidissima liliorum folia in novas lecti stragulas consui jubebat. Cujus si aliquando vitam legistis, putatisne possibile fuisse, sub purissim

simi floris nitore tantas impuritates abscondere? Num audistis, cum propterea mundo aut virginem esse creditum, aut honestum saltem, & non potius bestiarum aliquam longe spurcissimam? Fortuna Magnorum, dicebat Plinius Junior Trajano, *non modò domos, sed cubicula ipsa, intimosque recessus recludit, omniæque arcana noscenda Fata proponit.*

Auscultate; & dum ego loquor, subducamus denuo vela, ut tandem ab istâ execrabili Caprearum rupe discedamus. Drusus, qui adhuc sub Roma felice & bonâ vixerat, architectum evocarat artis peritissimum, qui sibi domûs, quam in monte Palatino cogitabat extruere, formam designaret. Ubi ille loci situm consideravit, undique superiorum Palatiorum eminentiâ oblecti, quanquam Druso operis difficultatem ostenderet, tamen promisit, ab ingenio se impetraturum, ut vicinorum oculos ab interioris domus conspectu penitus prohiberet. Dignum autem fuit & famâ, & integerrimi Viri consuetudine responsum, quod ille artifice dedit: (R) *Tu verò, inquit, si quid in te artis est, ita compone domum meam, ut quidquid agam, ab omnibus perspicere possit.* Hoc sanè privilegium, quod Drusus sibi expetijt, Magni omnes, contra quàm petant ac velint, suis habent indultum Palatijs. Stant in conspectu publico; maximo quidem suo malo, si sibi persuadent, ea Cretensium vel Ægyptiorum Labyrinthi instar, intra seipsum conclusi,

clufa, arcanum quidquam & impenetrabile habere. Quin potius, ut Perficorum Regum tabernacula, (S) proprium sibi solem habent, etiam nocte resplendentem, & cryftallo inclusum, supremoq; culmini impositum. Imò quia Viri Grandes omnium in oculis versantur, nec latere possunt, ipsimet quidam soles sunt: quibus dici potest, quod Stoicus ad Imperatorem, suum discipulum scripsit; (T) *Tibi non magis quàm soli, latere contingit: & sicut sol, ait idem alibi, (V) spectatorem, NISI CVM DEFICIT, non habet*, ita nunquam ad eò ecclipsatur, aut tenebris involvitur Magnorum notitia, ut, tametsi fortè splendentium claritatem nemo aspexerit, non tamen infiniti sint oculi, qui deficientium obscuritatem haud perfunctorie speculentur, & observent. Et quis demum eos errores manifestat? quis in publicum producit fœdissima secreta illa?

(X) *O Corydon, Corydon; secretum divitis ullum
Esse putas? servi ut taceant, iumenta loquentur,
Et canis, & postes, & marmora.*

A, Claud. de 4. consul. Honor. B. Sueton in Tiber. 4.40. C. Dio. l. 58. D. Suet. ibid. c. E. ib. c. 40. F. ib. c. 42. G. Plin. l. 10. c. 1. H. Claud. in Eutrop. l. 2. I. Plin. l. c. K. Plin. in Panegir. ad Traian. L. in vita Apollon. l. 3. c. 2. M. Metamorph. l. 11. N. Val. Max. l. 9. c. 3. O. Dio. l. 61. P. Tacit. annal. l. 18. Q. Spartian. in Ælio Vero. R. Vellat. Patere. l. 2. S. Q. Curt. l. 3. T. Sen. l. 1. de Clement. c. 8. V. Nat. quest. l. 7. c. 1. X. Juven. sat. 9.

XVII.

M O L U C C Æ.

HOMINES ANIMO IN STUDIA
 ABSORPTI, ASPECTU PAR-
 RVUM CONCINNI, VSV PER-
 AMÆNI.

POSTEAQUAM quatuor, si non etiam amplius, milliarium millia tempestuosi maris remigio cogitationis percurrimus, ecce sub aspectu harum tam celebrium Helenarum consistimus, quæ sui amore mundum infatuantes, pæne sedibus suis emoverunt; longius sanè quàm à Mycænis Troiani usque, tot Regibus ad earum raptum, tot alijs ad earum vendicationem accensis. Hispania & Lusitania ingenuo modo, & armis Mathematicarum rationum pro illis decertaverant, classibus cis & ultra invisibilem Alexandri VI. lineam, in acie locatis. Aliter omnino Angli Hollandique de ijs disputationem exorsi sunt: non alijs rationibus, nisi ferri in manu: prætendentes, mundum illius esse, qui occupasset.

Cæterum nolite credere, me tam deformibus Insulis, quales hæ Moluccæ sunt, cæco more formosum Helenarum nomen indidisse. Non potuisti pulcrum facere, fecisti vitæ, aiebat olim Apelles; quendam suorum discipulorum deridens, qui imaginem Helenæ attulerat, neque formam, neque membrorum inter se proportionem, aut habitum gestumque com-

commendabilem; sed à vertice usque, ad aures, & collum, & totum vestis modum, gemmis ceu grandine offusam, auro gravatam magis quam ornatam: cuius sui operis ab eo iudicium expectabat. Huic Helenæ similes ego prædico Moluccas esse. Attendite primò ad deformitatem oculos; deinde ad opulentiam, quæ formæ vicem obtinet.

Quinque omnino sunt Insulæ; una ad caput alterius sitæ, tam recto ordine, ut eiusdem lineæ meridianæ filo colligentur; tam parvæ, ut ne earum maxima sex leucas ambitu complectatur: longitudine autem simul omnes vix, aut perparum gradûs unius spatium excedant. Fertilitatis ne quidem mentio hîc facienda: non vindemia, non messis, non herbarum mitium proventus, non rerum ad vitæ sustentationem utilium: adeò, ut etiam quæ illuc importatæ fuerint, soli malignitate extinguantur; quod non nisi fabulum est nigerrimum, exustum, & siti emortuum: unde quantumvis maximos imbres æther defundat, nunquam stilla in mare dimanabit, tellure continuò omnem liquorem penitus absorbente. Circa oram vix ad mille passus planitiem habent: tum in colles montesque assurgunt: demùm altissimis rupibus levantur, quarum aliquæ cælo se admovent. Tantæ porro siccitatis non de cælo causa est, quamvis illo quoque præfervido, & ad ipsam æquinoctialem lineam respondente; sed ab

inferno, quem sub se habent; id est, ignem intra viscera semper ardentem, uti Montium Vaporatoria ostendunt. Videte modò illum, cæterorum facillè altissimum, Ternate dictum: qui ab immani specu perpetuò non solum ignes fumique globos expirat, sed cineris procellas, saxorumque tempestates jaculatur.

Igitur tantò ditiores esse necesse est, quantum magis, etiam nullo venustatis illicio, mundum sui cupidine impleverunt. Et quidem verum est, quòd provida Natura, & in partiendis suis muneribus æqua, rarò in eundem locum accumulet speciosa, quæ oblectent; & utilia, quæ juvent. Illa tamen nemora, quæ videtis montium radices, ac latera grato virore convestire, Caryophylli sunt feracissima; aromatis tam ardentis, ut bene appareat, eius radices igni perquam vicinas esse. Hæc una re Moluccæ abundant; eâ quidem fertilitatis copiâ, ut toti mundo largè hinc provisum sit. Id alpigenæ illi mortales cum mercibus Indiæ ac Europæ permutant: unde fit, ut ubertim id omne habeant, quo infelix ipsorum terra caret. Jam si etiam semper homines quidam sunt, eximijs ingenijs præditi, quos, quia toti in mentis negotijs versantur, aliarum rerum planè incurij (Vulgus Studentes, Philosophos, aut Metaphysicos per jocum appellat, ceu ad alios, nisi meræ Mentis labores, ineptos ac inhabiles) liceat mihi vestrâ pace eos quatuor brevibus lineis secundum unam alteram,

ramque partem describere: vos autem ad has Insulas diligenter adspicite; & videbitis, cum istarum imagine, illorum exemplum perquam exactè respondere.

Igitur qui hos volet penitus pernôsse, qui sint, & quantum valeant, necesse est alios habeat oculos, quàm qui in externâ solum rerum superficie divagentur. quippe sicut rupes quædam, quæ pretiosiores naturæ thesauros, auri argentique venas, sinu suo habent reconditos, quantò intus opulentiores sunt, tantò foris magis inopes, ac inæstimabiles comparent; neque calvæ solum sine capillitio arborum, vertex ipsarum jucundè comantium; sed à capite usque ad calcem nudæ, & emacitatis rigidæ lateribus, aliud non videntur esse, quàm siccissimum ex congenitis scopulis ossuarium, aspectu etiam horridum: hæc tamen ipsæ quantum pulcri, pretiosi & desiderati intus tenent? proin ex illâ fortunâ, quam Veteres Illiciam vocabant, ijs tantum propitiâ, quos natura eleganti vultu, amantissimis moribus, & conversandi gratiâ tam amabili donavit, ut in quorum demum cunq; consuetudinem venerint, eos sui amore captos devinctosq; teneant; illi profectò ne tantillum quidem habent, quod inviscandæ capiendæque muscæ sufficeret: quin adèò & habitu neglecto sunt. & moribus inconcinnis rusticisque, & ore, potius attoniti quàm cogitabundi aspectum referente; ut quàm

verissimè credi possint fictitij illius Mundi mortales esse,

(A) *qui rupto robore nati,*

Compositique luto, nullos habuere parentes.

Unde sicut Alexander M. pulchriores quasdam Persicarum mulierum (A) *Dolorem oculorum* vocitabat; & ne dolor ab oculis ad cor transiret, eas fugiebat aspicere; ita istis planè in oppositum contingit, ut, qui eos non aliunde quàm ab extrinsecâ specie noverit, ubi obvius habuerit, horroris vitandi gratiâ aliorum adspiciat: perinde ut qui in ædificium offenderet operis pessimè regulati, & plures errores quàm membra habentis.

Verùm si alij eos negligunt, possum id vobis sincerè affirmare, utique æquis bilancibus trutinam consistere; dum vicissim istis apprimè proprium est, neminem magnopere curare: non id quidem timore aliquo animi, cæteros præter se despicientis (loquor autem de ijs hominibus, qui ex vero magni sunt; non de his, qui id esse videri cupiunt; quique cum non sint Viri magni, se monstrant magnos Pueros esse) utpote à quibus longissimè æmulatione illa abest, vanè alijs præcellendi: sed eò solum, quòd intra se abunde illius boni inveniant, quo fruenter tam beati sunt, ut extrà vix aliquid occurrat, quod amare velint; imò cuius vel meminisse. Nunquàmne audistis, quod de Cleone Atheniense memoratur, eum, cum ad reipub. administrationem aggrediretur,

retur, quotquot familiares & amicos habebat, domum suam convocasse, juratò coram ijs protestantem, sumà cum Justitiæ integritate statutum sibi esse negotia tam publica, quàm privata accurare: neque aliter jam se posse, ubi aliam voluntatem haberet, quàm suam. Igitur, cum tot hominis placita sint, quot amicos ille possidet, & à quam multis possidetur, ex hâc horâ inquebat, amicitiam vobis renuntio: talémque se deinceps Cleo præstabit, ut si heri primum ex alio mundo Athenas commigrâset. (C) Stultè; ut quidem non sine philosophici fellis acrimoniâ eum Plutarchus coarguit: & comprobare pergit, eum potius ab animo vitia, quàm à corde & domo amicos ejicere debuisse.

Hoc tamen factum in Cleone vituperabile, probari sanè potest, si non etiam laude dignum censeris; certè extra culpâ haberi in hominibus istis Metaphysicis: qui quoties se ad studia sua referunt, videntur totum ab se genus humanum abdicare: tantopere se ab alloquio subducunt, cogitationum ordinem confundente; curiositatem oculorum castigant, phantasie carceres laxantem; audiendi desiderijs temperant, mentis conceptiones partúsque enecantibus; velut tonante cælo gemmiferæ conchæ abortant. (D) Fugiunt igitur publicum: & non secus atque olim Osimandius mortuus, ipsi vivos se inter librorum scrinia consepeliunt. Ibi agunt soli, quanquam minimè

foli ; ut qui sibi ipsis sociati , egregij hominis consuetudine fruuntur ; quicum ipsis tam jucundum est sermonem habere , disputare , vincere ac vinci , ut dies toti in momenta ipsis transeant : & eorum more , qui mari prosperis auris dormientes vehuntur , & tum primum se advertunt iter fecisse , cum jam in portu ad exscensionem evigilant ; ita hi non prius , quàm deficiente solis luce advertant , jam sibi diem transisse. Præterea non minor ipsis cum Veterum doctissimis quibusque ratiocinandi copia : qui quidem abhinc jam quindecim , viginti , ac pluribus sæculis fato sublati , etiamnum tamen in scriptis suis superstites , meliore hominis parte , id est , mente gloriosam vitam degunt ; imò immortaliter victuri sunt.

Sic igitur , ubi postea à studijs suis prodiverint , haud aliter , quàm si ex Triphonij hypogæo venirent , ubi ille oracula dabat , & lætandi ridendique facultatem intransibibus adimebat ; tristes esse videntur & afflicti ; nec tamen sunt : sed sensus habent , ad externa stupefactos , cogitationibus eorum ab priore mentis condensatione nondum rarefactis : idque ijs accidit , quod navibus , quæ cessante repente vento aut remigio , non iccirco progredi desistunt ; quippe durante adhuc eo impetu , quo prius erant provectæ . interim id , quod in ijs tristitiæ & miseriæ speciem habet , est tuius continuæ quædam voluptatis fructus .

dum

dum sub nebulosâ fronte miram animi serenitatem obvelant.

Tetricus est vultus , tacito sub pectore secreti
Plurima dum versat, verique cupidine fervet
Impiger, & solers animus : lætusque laboris
Majestate sui, & pulcro contentus Honesto,
Exultat, gestitque sibi, plauditque.

Hinc provenit, ut qui eos duntaxat secundum
id, quod foris de se ostendunt, intuetur, de
ijs ut cæcus de colore judicet. Eo prorsus modo,
quo de Luna accidit : quæ, quò propius
ad solem accedit, eò plus luminis inde in se
trahit; donec, ubi ei planè unita fuerit, itidem
lucis erit plenissima. Verùm oculi nostri,
qui solum inferiorem eius partem obscuram,
non verò superiorem illuminatam, suspiciunt,
illam non modò lucis inopem, sed omnino
vacuam existimant, quamvis reapse sit plenissima
: sicut ex adverso tunc eis repleta apparet,
quando maximè inanis est; quippe cum
ab sole longissimè remota, vix minimâ sui
parte aliquid luminis potest haurire.

Quare cum hi homines assueverint cum animo
suo prorsus alibi versari, quàm ubi corpore
existunt; nemini jam mirabile videri debet,
eos non multum curæ sibi de alijs facessere,
quando eatenus mente abalienantur, ut
sui quoque ipsorum obliviscantur. Oculi nostri
tam arcto, & plus quàm fraternæ charitatis
vinculo colligantur, ut unum idemque
amborum velle sit, ac sentire : unde ex im-

perturbabili illâ concordia, quâ unus eodem respicit, quò alter, provenit, ut quamvis ipsi numero distinguantur, & quisque eorum proprios suos, distinctosque vitales actus habeat, objecta tamen ab ijs non videantur ut multiplicata: proin quocunque unus se vertit, eodem sequitur etiam alter; idque tam certò, ut si fortè unus obcæcabitur, amissaque luce tanquam animâ suâ, vivum quoddam oculi cadaver erit, non tamen iccirco cessabit etiamnum in eandem cum altero partem se obvolvere ac defigere, quantumvis solus alter videat, non ipse. Ita omnino in hisce magnæ mentis Hominibus, videntur mihi admirabili concordia animus & corpus simul incedere. namque istud circa res invisibiles planè cæcum, sequitur tamen illum videntem; vadit cum eo; sed quorsum, nescit: cum eodem se defigit, immobilémque gerit, ignarum quàm ob rem; neque videt illorum aliquid, in quas alter totus abripitur. Quoties enim ijs usu venit, qui mente aliò abstrahuntur, ut eant redeantque, nunc ad diversa, nunc ad eadem loca; jam citato, jam lentiore gradu sese circumferant, nec advertant tamen quoversus? neque oculi volaticas rerum species exercent, quas apertis, imò latè divulsis (ut pensabundorum mos est) pupillis palpebrisque accipiunt? annon hoc est videre, & non sentire? naturale prorsus miraculum, & moralis illi suppar, quod Agesilaus in se evenire dicebat

cebat, ut amor illi ultra oculos non progrediretur: sed quidquid demum illud pulcræ & venustæ rei foret, voluptatem totam intra oculos sibi resistere, (E) *tanquam in foribus animæ.* Inde enim est, ut ubi ad se demum redierint, seque ipsos tanquam longius ab se, seu potius intra se errore quodam digressos, ad se receperint, non perfunctoriè obstupeſcant, cum se id loci vident, quò non sciunt suâne, an alterius sponte pervenerint: & velut ab alio mundo peregre advenissent, ita hunc mundum ceu novam rem aspiciant, ac mirentur: ut illis perquam concinnè jocosissima illa interrogatio aptari possit, quam de se impurus ille, Neronis familiarium præcipuus, recenset his verbis: (F) *accedo aniculam quandam, quæ agreste olus vendebat; & rogo, inquam, Mater, nunquid scis, ubi ego habitem?* Scio equidem merum vigilantium somnium esse, quod ambæ scholæ, Pithagoræ & Platonis, non sine acri certamine propugnabant, sphæras cælestes, dum certâ quadam velocitate, & ad numeros illos harmonicos, quibus una alteram juxta consonantiæ divisiones (ut illi ponebant) excedit, proportionatâ circumgiran- tur, tam perfectam symphoniam efficere, ut si nobis Natura auditus organum non disturbasset, (quocirca non nisi quæ intelligimus, sentimus) aut sanè illud paulo amplius exacuisset, repenti in profundas extases abiremus, rerum omnium, nostri- que ipsorum obliti: neque jam agricul-

turam

jam agn

curam rustici, neque publicam rem Magistratus, neque negotia sua opifices curarent: id tamen utique verum est, quòd, etsi harmonia illa cælestis merum errabundæ mentis figmentum sit, res tamen ipsa & experientia comprobet, quando animus profundâ speculatione in sua objecta abreptus, se ipsum quasi amittit, corpus etiam neque sui recordari, neque de rebus ad sui sustentationem necessarijs providentiam habere. Atque ut de pluribus non dicam, ecce unum Carneadem mensam accumbentem: qui vixdum confederat, cum viva sui ipsius effigies factus, habitu cibum capientis, quem non accipiebat, elevatam propè ad os manum immobiliter retinebat, velut in lapidem conversam: cum ferè in modum, quo fulmine perstricti, eodem quo antè fuerant, videntis loquentisque situ, quanquam exanimis, putantur tamen etiamnum vivere.

Sola loquela deest; aliud nil fortè requiras:

Quanquam, si qua fides oculis est danda,
nec illam

Posse deesse putes.

Unde necesse fuit, ut Melissa eius conjuncta ipsi pro animâ sensitivâ esset; & brachium illi movens, cibum ori ad moveret, & ingereret. Aded homini mentem longè alibi, quàm in mensâ; & in alijs cogitationibus, quàm de cibo capiendò, Zenonis Philosophia detinebat, quam sibi oppugnandam desumpserat. (G) Ergo (bene concludit Historicus) *animo tantum vivit*

nitâ fruebatur ; corpore verò, quasi alieno & supervacuo circumdatus erat. Equidem hi tales vel solo aspectu sui, videntur mihi fortissimum argumentum præbere ad revincendam bestialem illam Epicuri, Galeni, & hisce similium philosophiam, qui homines naturâ faciunt bestias esse, quales quidem illi vitio suo erant, & ex eo quoque censerî poterant, quòd ratione non melius utebantur: arbitrati, animam nostram omnino mortalem esse, & corpoream ; quocunque dein modo illam sibi fingant, sive in subtilissimos spiritus tenuatam, sive harmoniâ quâdam humorum constantem ; quandoquidem illa satis reipsâ comprobât, operationes se habere tantopere animalibus corporeis eminentiores, ut quantò magis agit ut intellectualis, tantò magis à corpore recedat, minùsque agat ut sensitiva: cum tamen tota animalium sphaera sensitivo circumscribatur.

Sed nec illud quoque magnopere admirandum, quòd nonnunquam in mediâ amicorum turbâ relictò velut in depositum corpore, cum animo & sensuum comitatu plane abeant, quòd eos suæ cogitationes asportant, velut præter intentionem absorptos: ad eum modum, quo Nilus de medio cursu in apertam Voraginem dilapsus, evanescit, & subter terræ viscera diu invisibilis, demum post longum terræ tractum, denuò in altum atque auras prorumpit. Fortè genialibus amicorum ludis Cleomenes, ille Spartanorum He-

Hector, intervenerat: (H) præ cæteris oblectamentis Musica eminebat, selectissimis vocibus admodulata: quæ quamdiu duravit, nemo præsentium fuit, qui spiritum mitteret; præcipuè tamen Cleomenes attentus, immobilis, & velut incantamento ad stuporem rigidus: ad quem utpote hospitem, cum finito cantu omnes se convertissent, rogantes, num etiam alibi tam suavem sonorâque audivisset; ille inexpectato responso, hæc quidem de re, inquit, amici, hæc aures interrogate, quæ hic remanserant: ego enim ad Peloponnesum aderam, ubi me hercle Musicam non audiui. Et sanè verum dixerat: quippe cogitatione totus in ijs rebus ordiendis versabatur, quas postea effectas dedit; quâ Argos vinceret, Corinthum occuparet, Achaiam depopularetur. Et hæc tenus quidem de eo, quod in hisce hominibus Philosophicis extrinsecus inconcinnum ingratumque apparet, dictum sit satis: nam ad eos, qui ambitione quâdam famæ, titulum profundè speculantium affectantes, se abstractos, incultos, morosos, & usu sensuum quasi privatos fingunt, haud amplius attinet dicere, quàm eos de Philosopho nō plus adipisci, quàm odiosum corticem inurbani Cynici.

Proin redeamus ad primos: in quibus minime opus habeo demonstrare aliquam partem illius gazæ, quæ in eis reconditur, dignam sanè, cuius adipiscendæ saltem tantum itineris susciperetur, quantum ob aromata Moluccarum

rum. Atenim sapientiæ merces, quas mundus suis in nundinis non habet, quia pecuniæ non vendibiles, pauci sunt, qui vel unius passus impendio comparandas sibi ducant: alij satius sibi esse autumant, obesas animantes manere, quàm macros homines fieri, quales æstimant sapientes esse. Sed à celebratissimo Severi Imp. dicto auspicemur, omnibus quidem fortè notissimo, digno tamen, quod semper cœa novum in memoriâ revocetur: quando ob maximos pedum dolores lecto detentus, per absentiam suam indignabundo exercitui causam præbuit murmuris & immodestiae; aded ut res in castris non multum à seditione abesset. Vix dum facti huius rumor ad Imp. aures pervenerat, cum ille alienis pedibus supra bajulorum humeros portatus, ad exercitum descendit eo vultu, qui Severo & decebat, & proprius erat. Ibi Centurionum ac Tribunorum multitudine stipatus, non, ut plerique expectabant, ornatam verbis, & ad deliniendos animos sollicitè compositam orationem habet: sed confestim ad facta progressus, submitti sibi hastas, & nudatos produci gladios jubet. tum ~~pro tribu-~~ bunalicautas audire, citare reos, examinare testes, expedire Jus ac leges, ferre sententias: donec universus exercitus Imperatoris vigore ac virtute perculsus, coram in genua procidit, veniam delicti humiliter magnis clamoribus deprecatus. Itaque Severus; bene

ne hoc, inquit; nisi quodd seriùs quàm oportebat: Manùque caput sibi percutiens; *tandem sentitis*, ait, *CAPVT IMPERARE, NON PEDES*

Quis me nunc vetabit dominatum capitis ab armis ad scientias transferre; quarum thesauri ibi unice congregantur? ita ut, quamquam ijs, quos paulo antè descripsimus, concedam totum id deesse, quod in persona idoneum haberi, ac requiri solet; unde ad nihil esse habiles possint; nunquid adhuc tamen verum est, in homine *caput imperare, non pedes*? ita quidem, ut verissimè dici queat, totum hominem in capite suo consistere: quandoquidem celsitudinis & Divinitatis illius, quâ à brutis homo distinguitur, non plus habet homo, quàm quantum boni in capite habet, id est, quantum de mentis perfectione, & virtutum intellectualium habitibus, quorum iu totam felicitatis humanæ substantiam & medullam componi docebat Philosophus. Quin adeo pictores ipsi, ut Plutarchus sapienter adnotavit, ut totum hominem repræsentent, caput proponunt; (1) *nec de cæteris membris magnopere curant*: quippe neque vos ad hoc, ut hominem tanquam hominem describeretis, reor, eum à capite ad pedes per membra respiceretis; quando in solo capite quisque monstrat, qualis sit: pari modo de prudentia sentiendum, quæ ostendit, quinam inter homines verè sint homines: haud secus, quam lineamenta vultus unum ab altero distinguunt.

guunt. Cui proinde caput est, imò qui ipse totus caput est, quatenus ut sic dicam, totus anima, totus mens & cogitatio est; etsi in ipso consideres omnia, dignus tamen erit eo in pretio haberi, in quo ea habemus, quæ raritas & perfectio sua omni æstimatione majora facit. Et qui unum talem possidet, quantum inde spei sibi facere queat, si eo bene uti sciverit, ex felici illo augurio ratiocinamini, quod postea tam fortunatis successibus comprobatum fuisse scimus: quando primi illi Urbis Romæ progenitores eo tempore, quo in vertice Montis Capitolini terra pro fundamentis famosissimi Jovis templi effodiebatur, hominis caput egestum reperêre: (K) *quæ species*, subjungit Historicus, *haud per ambages, arcem eam Imperii, caputque rerum fore portendebat.*

Atqui non habent elegantiam: imò nec amabilitatem inquam. Non student culturæ corporis, non morum gratiæ, non venustati, animorum visco: & hoc concedo. Nil possunt, etsi vellent: scilicet nec vellent, etsi possent. Idcirco qui tantum Veneres sectatur & gratias, ubi hosce viderit, aliò se, gressumque vertat. Quod si Vir bonus quæritur, hi mehercle sunt, qui desiderantur, qui in pretio habentur. (L) sicut de quibusdam salutaribus herbis non sine ratione fuit creditum, eis ab naturâ singulari providentiâ sentum quidpiam atque hispidum adjunctum fuisse, tum in caule, tum in foliorum marginibus, & floris ambitu, ut

Bb

ipse

ipse aspectus doceret, non frustra naturam in earum custodiâ tantum sollicitudinis posuisse: sed id ipsum argumento esset, magnam ijs medendi sanandique vim inesse: neque temerè vel ab hominibus vellerentur, vel depascerentur à bestijs. Silvestres quidem illas esse; sed valetudini percurandæ prævalidas: despectas ijs, qui delicias quærunt; caras ijs, quibus vita & eius præsidia cara sunt. Interim earum duntaxat copia hortos onerat, quarum (M) *flos tantùm iucundus, reliquæ partes ignavæ*: eosque homines signant, qui ad speciem ficti ac facti, bellè oculos explent; quales in Zeilano offendimus: quorum tota virtus, quædam oculorum oblectatio est, in superficie hærens. Primos aiebat Zeno Citticus (N) aureis illis nummis esse persimiles, quos Athenis cudebant; frustum metalli temerè de laminâ præcisum, multis angulis inæquale, pessimè etiam expressis signorum notis; tamen pondere æquum excedente, auro optimo, & ne minimâ æris mixturâ vitiato: cum econtra ij, quos Alexandria faciebant, ad circini orbem rotundi essent, & imagine bellicissimè exsculptâ, & planis ad splendorem usque extensis, ita ut vel aspectus pretium haberet; reapse tamen impostura oculorum; quippe hypocrisis seu simulacrum auri (quale in pellibus) & alchimisticum mendacium. Igitur Athenienses ab his expetebantur, qui ficeri auri intelligentes erant; Alexandrini ab illis, quos speciosè decipi delectabat. Pla-

Platani hem, quàm plena Majestatis planta sunt? gigantes arborum, & ut ita loquar, quidam Briarei, centum brachia levantes; quot nimirum robustissimi rami sunt, quos circum undiq; protendunt. quàm bello dein ordine in quincuncem dispositæ? adhæc quàm densâ frondium foliorumque comâ? unde singulæ possint silvæ speciem referre. Sed tam vana cultura Machina quo emolumento stat? (O) UMBRÆ GRATIA; nullius rei alterius. Exadversum quàm malo cultu aspectuq; ficus est? à capite ad pedem arthritica; adeò ne unum ramum satis rectum habet: sed quales chiragricorum digiti sunt, nodosi distortique: ipse etiam arboris truncus ceu pedibus læsus, atque ægre consistens. Gustate dehinc eius folia, corticem, medullam; omnia pæne supra alœn amara sunt. Eâ scilicet de causa, uti super hâc materiâ prudens quidam senex in doctissimis illis Plutarchi convivij philosophatus, post alios minùs perspicaces affirmavit; quòd (P) *expresso in fructum suum, quidquid dulcis inerat arbori, reliquum amari succi est.* Quare cum tota ad utilitatem, neutiquam ad gratiam nata sit, non eam quisquam æstimabit, nisi qui fructus eius gustaverit: tum verò quantumcunque invenuto sit corpore, & inconcinno, id perinde habebit. Jam autem quantum boni in hisce hominibus insit, quorum conditionem istæ arbor tam aptè exprimit, non possum verius elegantiusque, quàm

dicto Socratis confirmare, qui & ipse vel maximè illorum unus fuit: (Q) *cùm os suum aperuit sapiens tanquam Templum, ibi animæ simulacra pulcherrima conspiciuntur.*

Nihilominus ad extremum commonere oportet, ipsâ experientia abunde demonstratam fuisse Platonis sententiam, cùm diceret, huiusmodi homines, qui mera mens essent, ad expedienda negotia, ad suscipiendos pro rep. labores, & præsertim ad aliorum gubernationem apprime esse inutiles. idque fortasse duabus ex causis: quarum una est, quòd de rebus non percogitant, uti impræsentiarum reapse cum suis circumstantijs occurrunt; quas proinde vel maximè considerare vir prudens debet: sed velut in abstracto, puraque mentis idæâ, quales omnino inter homines contingere nunquam solent. quare his præconceptionibus malè persuasi, leges ac statuta formant aded ab ratione aliena, ut etiam bonorum virorum contra se indignationem consciscant: quòdque priore etiam peius est, uti naturâ usûque mentem minimè habent volaticam, sed stabilem atque fixam, ita voluntatem peræquè immobilem ac pertinacem. Altera causarum est, quod humanorum officiorum, & materialium actionum inexperti, (ut quos genius suus pridem ad aliud negotiorum genus traduxit) stant in mundo perinde, ut globus perfectè rotundus in planitie, quam non ultra quàm in indivisibili puncto

puncto contingit, toto quod sui reliquum est, (est autem ipse totus) sursum, & in aëra ex-
rans: aut sinobiliore modorem explicare pla-
cet, ita Plato eos describit, velut (R) *existiman-
tes, se etiam in hac vita à negotiis humanis semotos,
in Scatorum insulis habitare.* Holce igitur potius
sub tutore, à quo ceu pupilli procurentur,
oportet constituere; quàm alijs præponere,
malè utique gubernandis: neque ad ea officia
admittere, quæ iudicium practicum requi-
runt, concordiam sententiarum, & unionem
voluntatum. aliter id ipsum facient, quod Her-
cules cum Argonautis, robustus utique, sed
tam malè dexter ad remigandum, & unà ex
composito jungendum cum alijs impetum,
ut plus ferè impedimenti afferret, quàm au-
xilij, etiam tunc cùm adjuvabat: unde qui-
dam antiquus (S) dixit, eum non plus præsti-
tisse, quàm quod *semiremex* solet.

A. Iuven. sat. 6. B. Plut. in Alex. C. in precept.
polit. D. Diod. Sic. l. 2. de fab. E. Max. Tyr. ser. 9.
F. Petr. Arbit. G. Val. Max. l. 8. c. 7. H. Plut. de
compar. anim. I. Spartian. in Sev. K. init. vitæ Alex.
L. Liv. dec. 1. l. 1. M. Plin. l. 22. c. 6. N. ibid. l. 2. 1. c.
7. O. Laërt. in Zen. P. Plin. l. 12. c. 1. Q. Sympos. l.
5. quest. 9. R. Stob. serm. 1. S. lib. 7. de Rep. T. Se-
renus.

XVIII.

PROMONTORIUM

CAPHAREUM.

ADULATIO SCOPULUS SUB

AQUA LATENS; MAGNORVM

NAFRAGIIS FAMOSVS.

QUOD antiqui Oratores tam Græci, quàm Latini solitabant, ut ante oculos Judicum & populi ipsam homicidij, latrocinij, vel alterius enormis facinoris actionem ad vivum depictam collocarent, tanto valentius contra auctores talium scelerum peroraturi, quando ex auditoribus quasi spectatores fecissent; id si ego quoque possem, incomparabile mihi hodie adjumentum providissem. Ad veterem illam, maximique nominis Insulam, Eubæam consistimus; quam hodie Itali Negroponte dicunt: grandem sanè illam; quam inter, & maritimum Bæotix latus, cum quâ demum prope Chalcidem ponte jungitur, per duodecim ferme vices quot diebus fluxus refluxusque suos inexplicabilis ille Euripus reciprocatur, velut insolubile naturæ ænigma; eo fine id loci implexus, ut vicinam Athenis Philolophantium arrogantiam confunderet, semper aliàs garrientium; in hoc solo Eubææ freto elinguium: dum rationem nullam probabilem expedire valent, quâ de causâ ibi mare perpetuò se infundat refundatque, nocte dieque sursum ac deorsum cursitans; haud

haud aliter, quàm si modò seipsum fugeret, modò resumtis animis iterum retro in fugam compelleret; & cum semper sibiipsi à tergo validè incumbat, nunquam tamen fugientis assequi possit pernecitatem. Cæterum huius Insulæ caput, quod ab Andro versus septentriones mare Icarium respicit, Promontorij Capharei nomen habet, tantopere à Geographis, nec minùs à Poëtis celebratum. Advertite quæso, oculos: neque enim alibi per totum hunc Ægæi ambitum, uspiam vel oram videbitis amœniorem, vel mare magis sedatum, aut ventos tam blandulè alludiantes. Scire tamen debetis, id se perinde gerere, uti latro ante Iudices raptus: qui abjectis miseriter brachijs, & fracto in speciem corpore prociduoque, caput in sinum usque demittit, oculos humi defigit, totus alius ab illo furioso sanguinario, & omnis pietatis experte homicidâ, qualis in cute est. Deberem sanè nunc in tabulâ exhibere pelagi istius scelera: quorum facile primum esset, quòd Græcorum victoriosam mille navium classem fædissimè contudit, ac fundo dedit:

(A) *Saxa triumphales fregère Capharea puppes.*

Hoc mare minimè iracundum, sed potius Pacificum placidumque est; nisi quòd vel amœnioris auræ flatibus, leviter crispantibus cærum marmor, ridentis ludentisq; faciem induens; vah, quàm duras, cæcas, & acutas cautes fallaci abscondit sinu! Hic & canales ha-

bet ad intrandum apertos ; & faventissima ventorum flabra , in pernitiem impellentia : neque aliud ultra est opus , ut confestim videas miseram navem in frustra ire ; tum æquor tabulis , litus cadaveribus natare. Imò quod occultæ proditionis haud dubium argumentum est, etiam prius, quàm eò accedatur, (quo modo, haud constat) sed tamen (B) *vis est illa navigiis, cum longè à Caphareis saxis, nullis depugnata turbinibus, nullis quassata decumanis, adulate flatu, labente cursu, letante comitatu, intestino repente percussu, cum tota securitate desidunt.* Qua in re videor mihi quàm verissimè expressas duas illas partes recognoscere, adulationis propriissimas ; quòd insidiosè illectat, & mortalissimè enecat. Et sicut ubi æquor latentibus saxis scatet, longè faciliùs impingunt ac feriuntur majora navigia, utpote carinâ profundius infra aquam desidente ; quàm parvuli lembi, qui velut in solâ superficie natantes, aut innoxie supèr transeunt, aut modico saltem cum damno: ita inter homines, longè faciliùs ad occultos adulationis scopulos offendunt frangunturque Magnates. At enim cum vel unus istorum naufragium facit, jactura, (seu proprium, seu aliorum quoque damnum æstimes) longè major est, quàm si mille naviculæ interirent, quæ vix plusculum sunt, quàm ligneum nucis putamen.

De laudis blandimento quàm optimè dici posse existimo, quod Aristippus Philosophus
de

de odoriferis unguentis pronuntiavit. Ista Athenis magnâ copiâ vendebantur, ad delicias eorum Juvenum, qui amoribus dediti, dies otio geniôque ducebant sacros, fæminis pæne ipsis magis effæminati: quibus quò magis arriderent, pretiosis se perfundebant liquoribus, volatilem maximè jubarum fastum irrigantes: nec tamen poterant tantum odoris à floribus & aromatis petere, quantum factoris sua illis bestialis spurcicies & flagitia adspirabant. Unde eorum usus Viris gravibus summè indecens, in Philosophis sapientiæ Magistris, non solum res maximæ offensionis fuisset, sed monstro planè simillima; ideoque Aristippo ne ex sensu quidem nota. Cæterum accidit, ut illi forte Myrothecium præberetur, insolitæ artis ac bonitatis refertum: cuius fragrantia adeò captus est, tantumque sibi roboris ac vigoris sensit suppeditari, ut non sine magnâ indignatione contra nitidulos illos, & cerussatos semimares stomachari cæperit, qui lasciviâ suâ optimis odoribus tantum præjudicij, atque odij creâssent: (C) *malè, inquit, istis effæminatis eveniat, qui rem tam bellam infamaverunt.* Et ego meliore etiam causâ malè illis auguror, quicunque rem tam suavem & odoram, cuiusmodi Laus est, infamaverunt. quæ cum tantæ virtutis sit, ut animos nobiles ac generosos ad eximia quævis, atque ardua virtutis facinora aggredienda possit admirabiliter corroborare, isti eam ad infame

394 XVIII. Promontorium Caphareum.

adulationis ministerium abutendo, vitijs servire coëgerunt.

(D) *Affürgit spiritus, si laudatur*, ait Stoicus, & *in spem sui bonam adducitur*: nec in adolescentibus tantum, sicut in Africanis Mannulis, quando primâ vice ad metam emittuntur: nec in spem nascituræ duntaxat virtutis; quando etiam merita præstantibus factis acquisita, non aliâ magis remuneratione oblectantur, quàm laudis. Ita fortissimus ille liberator Græciæ Themistocles, cum Athenis ad Theatrum intraret, excellentes quospiam musicos auditurus, qui publicè ad specimen cantare, & ex Judicum sententiâ coronari debebant; rogatus, quósnam præcipuè audire mallet; (E) eos respondit, qui in Conventu Græciæ, qualis tunc erat, labores eius & egregiè facta, & Perlarum clades, & quidquid per tot annos pro patriâ aut fecisset, aut tolerasset fortiter, cum encomio recantarent. Cæterum verum sit, nec ne, in Siciliâ fontem esse, immobili aquarum stagno veluti mortuum, quamdiu aut silentium ibi est, aut voces sine consonantiâ: at ubi fistula insonuerit, reviviscere mortuum; namque ille antè immobilis, (F) *exultabundus ad cantum elevatur*; & *quasi miretur dulcedinem vocis, ultra margines intumescit*: illud certè est verissimum, dulci illâ laudis Eccho, quæ meritorum sono respondet, spiritus excitari, & totum sanguinis florem in pectore succendi. quippe illa, ut Plato dixit, (G) non aureo Euripidis calamo,

mo, sed Platonicis Cælorum pennis nobiles animos exfuscitat ad maximos quosque labores, egregiæque discrimina subeunda. Verum sicut apud Romanos sacrilegus ille Arelius (H) nobilissimam Picturæ artem in contemptum atque odium adduxit; qui Dearum imagines sub amasiarum suarum vultibus proponebat, amorum suorum flagitia ad publicæ Religionis fastigium ausus velle extollere: ita qui lucri gratiâ alios laudant, mendacio Veritatis vultum imponunt; & efficiunt, ut illorum vitia credantur virtutes esse.

Recedamus nunc quoad hinc possumus: & ex adverso adulationis faciem curiosius contemplemur. neque enim quicumque eam adspicit, idem & agnoscere eam valet. quòd si agnita non erit, nec securè respicere eam licebit. Unde si inter Medicinæ Coriphæos in Græcia Mnesitheus & Callimachus operam se perutilem facere putaverunt, non nisi de Coronis scribendo, multâ florum distinctione nominatim eos diligentes, qui capiti & temporibus admoti, nocumentum afferrent; (I) *quoniam & in hoc est aliqua valetudinis portio*: quanto potiore studio monstrare convenit venenosos illos laudis flores, quibus si coronari, imò involvi vobis caput sinetis, periculum est, ne sensum ac iudicium perdati? Est igitur primò una species, quæ minimè videtur adulatio esse; attamen hem quàm illa omnium est sincerissima pessimæque! & tam exquisitæ nequitix

quitiæ artem colens, ut eò sit subtilior, quò magis animo duplex. neque ego, me hercle scio, quâ ratione vobis eius malitiam satis depromam.

Equidem viris magnis nebulam obtendere ante oculos, eòsque pro libitu modis maximis circumducere, & in extrema adducere discrimina (id enim omne adulationis est negotium) idque de die medio, apertis oculis, & in faciem, videri possit esse eiusmodi, cui nulla satis par sit animi ac vultûs constantia, quin ille intus aliquantillum turbetur, hic foris rubedine aspergatur; & lingua, si non omnino obmutescat, titubet tamen hæsitétque: unde si animo Illi esse attento vellent, facile aut deprehendere pestilentissimam fallaciam possent, aut certè eius vestigandæ indicia capere. Verùm enimvero ista, quâ de loquor, adulatio omnium nequissima id & potest, & facit; modòque agit tam ambiguo simul & cauto, ut nescias, clausa sit an aperta, personata an nuda: quando totum eius artificium est, in purissimæ sinceritatis similitudinem se transformare; ita ut ab ore ipsa prodire mentis simplicitas putetur: neque loqui aliquid antè cogitatum, ac multò minùs expensatum; sed cum tam gracili rusticitatis mixturâ, ut quantò plus inculti, tantò minus vafri habere; eòque veracior esse credatur, quò mendacia castiora sunt: quæ proinde, quia nullo provocante aut invitante, sed quasi sponte venientia,

tia, nihil metuens cum eâ libertatē ac securitate offundit, quâ unquam offerri veritas possit. Itaque cum sit tota in eo posita, ne quid artificij ostendat; tota tamen merissimum est artificium. Bene id notavit Stoicus, per-accuratus observator & anatomista vitiorum, in illo tam amplo & pleno morbidorum Hospitali, quod eius ætate Roma erat; (K) *alius*, dicit ille, *adulatione clam utetur parçè; alius ex apertopalam, RVSTICITATE SIMVLATA: quasi simplicitas illa, non ars sit.*

Non occurrit mihi, qua in re melius fraudulentas eius actiones effigiare possim, quàm in solenni pompâ, quâ famosissimus ille Conf. Rom. Metellus Pius in Hispaniâ exceptus fuit. Epulum erat regali magnificentiâ apparatus: ubi cum vix accubuisset, repentē capiti eius corona aurea insedit, & pretio, & arte, ac formâ prædives; quin tamen appareret, unde advenisset. (L) Lupercalium occasione conatus erat M. Antonius, & ipse Luperci larvam indutus, Julio Cæsari aliam, simplicioris formæ, coronam imponere; tacitè inuens, se illi Romæ Imperium offerre. verum Julius, ubi manum vidit, eam à capite rejecit. Non ita Metellus, quanquam insignitè Pius. quia enim manus non apparebat, à quâ id decoris veniret, credebatur id de cælo sibi venisse: & (M) *demissas lacunaribus aureas coronas, velut celesti capite recipiebat.* Ita scilicet adulatio incedit, id laborans, ut nequaquam artifi-

artificium esse, sed natura censeatur: unde libenter pro veritate, meritum coronante, recipitur, quod planissima fraus est, quâ verus adulator sibi ab deceptâ simplicitate gratiam conquirat. Hisce illos adjungite, (si tamen eiusmodi est reperire) qui vitæ non modò gravis, sed etiam severæ tenorem profitentes, persuadent sibi, tam stabilem fidei ac rectitudinis suæ opinionem se apud omnes possidere, ut quanquam manifestis lenocinijs factum in modum alios decipiant, mundus tamen, licet tam oculeus lynceusque, illud aut non visurus sit, aut non pro adulatione habiturus: neque agniturus, id ab animo non minùs vili, quàm superbo provenire. Ut adeò putem, Senecam pari æquitate de istis queri posse, uti de illis, qui (N) *sub specie Stoicæ sectæ hortantur ad vitia.*

Tota ex opposito eius, quam hucusque depinximus, est altera illa, nihil dissimulata, sed potius audax & aperta meretrix: quæ ubi tantum os aperit, suo fatente halitu se prodit puram putam adulationem esse. quare qui in ea merce negotium faciunt, necesse est, sui, nominisque sui curam nullam amplius habere; insuper eum, cui sic os oblinunt, non pluris quàm bové habere sacrificio destinatum; qui nò advertat, eò sibi cornua deaurari, ut ad Macellum præparetur; quando tam manifestarum & immodicarum adulationes nò minùs acceptanti probrosæ sunt, quàm deferenti. Quare

re

re si ille honoris sui adhuc æstimationem retinet, quomodo ad tam apertam injuriam non excandescit? Carò sane, non tamen supra meritum, Atheniensibus tam inverecunda adulatio constitit: quando acervatim tota simul civitas, magistratus, & plebes usque ad puerilem turbam, M. Antonio obviam effusi, Bacchi habitu incessuque adventantem Urbem receperunt. Dicite nunc, poterátne illi, qui comestatoris & ebriosi numinis formam indutus accedebat, prudenter alius honor exhiberi, & personâ, quam assumerat, dignior, quàm ut ei claves reconditorum cellarum offerrent; simulque prægufts gratiâ, mille crateres & pateras exquisitissimorum vinorum omnis generis? Si Diogenes adhuc superstes fuisset, nullus dubito, quin ei dolium suum adversum obvoluisset, non sine mille convitijs, & ridiculo quopiam donario. Sed vanissimi Athenienses volebant sublimiore passu ingredi, & sacrilegium Antonij, adulatione triplum majore ac pejore vincere; novo Deo Palladem suam in sponsam offerentes; ipsam quoque Deam, & inter Deas alias facile principem; & hætenus duntaxat virginitatis tenacissimam; ut quæ ipsum efflictum expectasset, quem solum conjugij sui dignum æstimasset. Ita quidem ipsi: sed Antonius, seu verè seu joco ita dicerent, acceptavit hanc nuptam: & (O) dotis nomine imperare se illis mille talenta respondit: neque hanc debere immensam & exorbitantem.

bitantem videri; quando, si vel decies amplio-
rem postulasset, ea longè infra conditionem
& meritum Deæ, Jovisque filiaë erat futura.
Igitur eam numerare necessum fuit; cum jam
serum esset, joculariaë adulationis pænitere
velle; negare oblatam, inutile; deprecari,
idem quod ventos rogare; insupportabilis
summæ saltem remissionem aliquam, aut in-
ducias ad colligendum flagitare, totum in-
cassum.

At chim si incompetentes laudes accervan-
tibus idem præmium solveretur, quod inju-
rijs, (cùm eæ, mehercle, id ipsum sint, quod
laudatum publicis jocis risuique exponere)
quantò minus licentiæ, & plus modestiæ,
in tot Compositionum formis videremus, (pla-
cet enim ita generatim loqui) nihil aliud,
quàm inverecundam adulationem referen-
tium; & non modò insolentibus, sed mon-
strosis omnino exornationibus turgentium;
ita ut qui eas leget, non possit non id ipsum af-
firmare, quod Plinius dixit auro & gem-
mis accidisse, hodie in ornamenta etiam vi-
lis plebeculæ aptatis: (P) *quid omnino Dies re-*
linquimus? & alibi: (Q) *eodem ebore Numinum gra-*
spectantur & mensarum pedes. Ita sanè: si laudan-
da aliqua Divinitas foret: tota humanæ men-
tis contentio amplius, quod dici posset, non
inveniret supra id, quod aliquando audimus,
aut legimus de tenui homine quoquam prædi-
cari, qui sive claritate operum, sive splendore
meri-

meritorum ne cum aliqua nitedulâ comparari possit: & tamen præstigiatores isti circularij audent etiam cum juramento proclamare, eum alterum mundi solem esse. Qui cuiuspiam encomia aut calamo divulgat, (quod non est aliud, quàm eum conspicuis ornamentis convestire) ut id bene faciat, Pictorum necesse est prudentiam imitetur: qui cum figuris habitum circumdant, ad nudi corporis habitudinem oculos advertunt: ita enim non committent, ut Pigmæi collo togam Polyphæmi iniçiant; & cui vix interula in facultatibus est, eundem multâ diploide, & mille ligularum tæniarúmque sparsilibus phaleris onerent; sÿrmate etiam adjecto, quale vix Regali pallio deceret.

Interim duæ rationes jaçtantur, à senibus, & in ista arte effectissimis Magistris dictatæ, neque parcè, neque clandestinè adulandum esse probantibus. Et quantum ad id, quod volunt, non occultè, circumspectè, & cum respectu procedi oportere, velut tectis remis, & abscondito lenocinio; ita ut id quidem sit, sed non appareat; aiunt, id non convenire cum intento utilitatis fine, qui est Magnorum gratiam & beneficentiam aucupari. quippe ubi ars celata est, meritum amitti. Itaque Senecæ ætate Plancus, quem ille omnium adulandi peritorum longè principem facit, ita præcipere solebat: (R) *non esse occultè, nec ex dissimulato blandiendum.* rationem quoque allega-

vit ab comparatione amantium petitam: *perit*, inquit, *procuri*, *si latet*. Adhæc, cur adulando fines credibilitatis & verisimilitudinis fines tam liberè ac sine metu transcenduntur, (nam veritatis respectus jam pridem nullus fuit) necessitatem quandam videtur illorum stultitia imponere, qui in omni genere laudis, à nobilitate, ingenio, fortitudine, prudentiâ, magnos se & eximios jactitant; idque tam audenter, ut auribus ad proprias laudes jam assuefactis & obduratis, necesse sit omnino exoticam illam esse, quæ ipsis possit sensum sui aliquem commovere: adeò ut, cum modestè eos laudaveris, perpetuâ illâ maximorum encomiorum assuetudine elati, læsos sese putent; perinde ut si honoris sui diminuti injuriam accepissent. Quippe voces, quibus.ij utuntur, quos in suam consuetudinem admittunt, non ex communi dictionario petuntur; sed ex alio peregrino, ex Falsitatis Linguâ compilato: ~~ibi~~ non aliud nisi miracula, Hyperbolas, superlativos est reperire: ubi noctuæ vocantur aquilæ, Anseres Cygni, formicæ leones, jumenta oneraria alati Pegasi, & palmæres fulæ oceani, emortui carbones soles nunquam occidui appellantur. In genere autem virtutis, qui arrogans est, nomen generosi habet, qui timidus considerati, qui avarus temperantis, qui lascivus elegantis & amæni, qui prodigus magnifici, callidus prudentis, ~~desperans~~ audax cordati, atque ita de alijs cogitate. ex hac

hâc novâ linguâ illis sermo omnis componitur: (S) & quò apertior est adulatio, quò improbius, quò magis frontem suam perfricit, cecidit alienam, hoc citius expugnat. Eò enim iam dementiæ venimus, ut qui parçè adulatur, pro maligno sit.

Num verò credere quis possit, hosce homines instar rigidi illius Laconis esse, qui iactabat, quidquid tandem venustæ formæ videret amorem sibi ultra oculos non intrare? hosce inquam, quidquid blandiloquæ adulationis audissent, eius voluptatem ultra aures non admittere; ita ut neque cor eis dulcedine commollescat; neque animus, si venenata illa sit, inde inficiatur, & morbum contrahat? Ego sanè, quantumcunque velim, haud mihi, ut credam, persuadere valeo. Legò apud Pindarum, Custodem Jovis, semper vigilem (T) aquilam, quæ alis perpetuò extensis volanti similis, eius sceptro insidet; si quando Phæbus cytharam pulsare occipiat, tam rare harmoniæ dulcedine paulatim vinci, nictare, & quantumcunque velit coneturque stare in vigiliâ, tandem conquinescere, positóque capite obdormire. Video etiam apud Homerum, (V) Ulyssem, ubi propter Sirenum Insulas adnavigârat, duplicato funium orbe semet ad navis malum deligâsse; prudenti utique consilio, ne latronum illarum cantu, non dulci minùs, quàm insidioso illectus, & in somnum deditus, brevem voluptatem morte persolveret, illarum præda simul & esca factus.

Quamvis autem animo tam bene comparato roboratoque esset, ubi tamen illæ occinere cœperunt, tanta nihilominus incantamenti vis fuit, ut quasi ipse jam non idem, qui paulò antè, Ulysses foret, sui planè oblitus & veluti impotens, huc & illuc se convolveret, ac laboraret retinaculis expedire: cùmque id efficere non posset, sociorum quoque opem in id ipsum implorârit. Neque dubium fuit, si non Eurilochus & Perimedes fuissent, qui cæteris sapientiores, non parendum insanix rati, vincula etiam manibus pedibûsque furentis circumdederant, quin Ulysses eo æstro percitus, de navi prosiluiisset, quò eum Sirenix præstigiæ trahebant. Quod totum in mysterio dictum, documento est, nimidò plus ad victoriam valere id, quod placet: voluptas quæ de remoto in odio & contemptu est, de vicino trahit odientem, enervâtque priora proposita: tantæque jam periculi omnis oblivio succedit, tanquam ne metus quidem periculi subesse posset. Sicut

(X) Quem semel Paphijs Cupido vinculis
Jugavit sibi, subditumque fecit,
Mox omni rapitur decore captus;
Quin ipsâ rapitur decoris umbrâ,
Undâ mobilior fluente, & ipsis,
Cùm nubes glomerant, polúmque verrunt,
Flabris mobilior procacis Austri.

Ita periculum, dum non timetur, incurritur.
Eheu! quàm multi malè cauti, dum se ex ijs

mede

metiuntur, quæ de se adulatorum crepantibus buccis plus quàm admiranda magnificè prædicari sentiunt, pro eo, ut deberent tantò minùs ea de se credere, quanò illa omni fide maiora sunt; ea tamen sibi quam maximè persuasa habent, quamvis nec quomodo sciant, nec quare: sed velut oculorum præstigijs decepti, & mentis fascino corrupti, aliam de se ipsis opinionem sibi formant, ac novum estimationis gradum ultro occupare non verentur; eo pacto enormem sui arrogantiam, simul & aliorum contemtionem intolerabilem palàm commonstrantes. Verùm quàm prònum & delectabile est, seipsos plus æquo amantibus, velle ac posse decipi? neque alio majore impendio, quàm liberaliore imaginatione, se ex contemtibilibus in admirabiles transmutare? dummodo se in adulatorio illo triangulari vitro contemplentur, in quo quidquid videtur, stipitum licet & truncorum genus sit, centones & quisquiliæ, scoria & lutum, mox tamen omnia ceu aurum, purpura, & gemmæ resplendent, quot & quales natura proferre non posset, omnes licet ditissimi Orientis thesauros vacuaret.

Equidem hac in parte miserrima est Magnatibus conditio, quòd non facillè quempiam inveniant, qui tam gravi offensionis periculo se velit exponere, ut ijs Verum dicat, quibus id frequenter injucundè & acerbè ad aures accidit; dum interim infinita eorum turba est,

Cc 3

qui

qui in id unum intenti , ut maiorem apud dominos ineant gratiam , & interiorē benevolentiae occupent locum , non sine acri inter se æmulatione contendunt, id omne ipsis persuadere , ut de se credant , quidquid credentes oblectare potest. Non est consuetum magnatibus ex occulto auscultare , quid de ipsorum gestis homines liberè loquantur, sicut Apelli, iccirco publicā utique memoriā celebrato: qui cū suas picturas populi iudicio exponeret , retro illas latitans , id emolumenti referebat , ut modò commodas , modò iniquas de se spectatoris vulgi sententias pernosset. Totus de ipsorum rebus cū ipsis sermo est : & vā illi , qui ignoret , aliud , quando cum ipsis loquendum est , usurpari idioma debere ; aliud , quando de ipsis ; semper diversum , & frequenter omnino contrarium : ita ut, si utrumque audirent , vah quā sæpe id de narrando replicarent , quod de salutando , nescio quis ille , Posidippus quidam dixit. Iste quamdiu cum fortuna divitem ac beatum voluit, splendido incedens habitu , multoque comitatu conspicuus , prope jam labori par non erat, ut tot salutantium votis , & demissè reverentium honoribus , quibus passim obruebatur , unus responderet. Ubi postea, ut in rebus humanis accidit , fortuna ei tergum , ut vulgus loquitur , obvertit , coactus est paupere indutus lacernā , non alio, nisi miseriarum suarum, quas solas suis impensis alebat , commeatu la-

tus

tus tegente, Urbem obire: quippe tanquam subito invisibilis nunc foret, ita nemo illum ne noctu aliquo dignabatur. Quod cum animadvertisset, simulque rei causam subnotasset; (T) vah exclamavit: igitur non me ante, sed vestem salutabant. Ita omnino evenire aio, quando cum dignitate, cum Regali purpura, cum magnatum insignibus sermo habendus est; alio nempe modo, quam cum remoto ab oculis eo splendore (qui cum præsens est, ipsos in majestate continet, alteros in reverentiâ) liberiùs linguæ suæ fræna laxantur. Vidit hoc Galba Imp. & clarè Pisoni pronuntiavit eo die, quo soli seorsim familiarissimè collocutus, de adoptando illo, & Imperij successore constituendo tractans, (Z) ego, inquebat, & tu simplicissimè inter nos hodie loquimur. Ceteri libentiùs cum fortunâ nostrâ, quam nobiscum. Adjungo ego tantundem; cum magnorum fortunâ loqui fortunam pusillorum, quæ est utilitatis respectus: cuius quale idioma sit, haud reor necesse esse vobis exponere, cum sit vulgare & communiter usitatum; imo unum idémque per omnes etiam peregrinas linguas & nationes: nisi quòd in Academijs Aularum majore studio excultum, pluribus, ut apud Ægyptios lingua sacra, mysterijs refertum, & purius reperiatur; ubi scilicet ad aures magis delicatas & indignationi pronas, velut ad censuram affertur: & plus emolumenti habet, scire bene ad illarum gustum loqui.

Dignum sane auditu est, referente Dione Historico, secretum quoddam colloquium, quod cum Liviâ suâ Augustus Cæs. habuit jam ætate devexâ; & nescio, utrius magisterio, prudentiæ, an diuturnæ experientiæ, melius eruditus. Dum autem ille de utilitate & damnis sermocinabitur, quæ in Principem redundant, amicos familiares & intrinsecos habentem, aut iisdem destitutum; maximè vitam & mortem respiciens, quæ in manibus illorum collocata videatur; vos in vicem manuum, linguam supponite; eiusdemque bonos & malos effectus esse vitam illam aut mortem, de quâ Augustus meminit, putate: cum enim per vos ipsos, totum id de adulatione dictum esse intelligetis. (44) Haud est opus, inquit ille, ut tibi integram historiam eorum Principum pertexam, qui familiarium suorum manibus ac ferro perierint: cum illorum duntaxat numerus justo maior sit, qui tragœdis materiam præbuere, theatra lacrimis & sanguine replendi. Atque est ea sanè una de maximis Magnorum ærumnis, quod sibi non minùs à domesticis quàm externis, ab familiarium intimis cavere debeant, quàm ab inimicis. quippe si ab his timendum, quod apertis viribus congrediantur, quantò magis ab illis, qui occultè & ex insidijs incumbunt? Et plerumque tunc primùm periculi sensum accipimus, quando jam omnia sub ruinâ sunt. Nam ut pectus tueamur, oculi in
fron-

fronte stant, qui opitulentur; manus à latere, quæ propugnent: soli humeri & cæci, & opis nudi sunt; quâ parte proditores invadunt. Adhæc ubi nos hostes impetunt, ijs amicos opponimus: ubi hi pro hostibus faciunt, quis id nobis aperiet? quis ab ijs proteget ac tutabitur? Insuper quàm illis promptum nos prodere? Noctu inermes ac sopiti in eorum manibus acquiescimus: non aliud, quàm quod ipsi miscuerint, bibimus; quod illi porrigunt, edimus: ipsâque quotidianæ sustentationis necessitas continuam ipsis occasionem offert nos perimendi, nobis perpetuam pereundi. Ita ut paris malitiæ sit, seu habere amicos, seu non habere: sicut non habere, qui me velit defendere; & habere, qui me nihil suspicantem, ipsemet opprimat. unde ab utrôque necesse est pari vigilantia te custodias: nisi quod ille, cui te non fidere monstrabis, vel hinc incipiet velle infidelis esse.

Ita Augustus. Et quidem quod ad amicos attinet, si numerare solum nomina voluisset, innumeros habebat; si ad factorum bilancem illa expendere, non plures duobus, Agrippam & Mæcenatem, fidelissimos; & quod etiam in intimorum primis rarissimum est, monendi, ubi oporteret, intrepidos liberósque: quando alij, quem in faciem laudârunt, mox retrò ciconiâ pinsebant. Proinde istis mortuis, unâ omnis in Augusto voluptas erat emortua: non

410 *XVIII. Promontorium Caphareum.*

edò maximè , quòd tantopere eorum vitam desideraret ; sed quia prius id per illorum oculos videbat , quod postea nec suis , nec alienis videndo , millies calamitasior pater evasit , quàm fortunatus unquam Princeps fuisset. Nam Julia eius filia (sinamus id Senecam dicere) (*Bb*) *ex adulterâ in quæstuariam versa* , vilissimi prostibuli more se vulgare cæpit. Sciebat id universa Roma , quatenus videbat , eam ita omnibus esse communem factam , ut jam nulli se negaret. Cantabantur passim satyræ sub thalassionis titulo ; totùmque orbem defamatoria scripta pervolabant : solum Augustum , cui uni ea res notificari debuerat , celebrabatur. Perinde ut si eius Palatium , somni Regia fuisset , (cuius in portâ silentium custodias agit) omnes sub ipso aditu muti fiebant : ita nemo unus unquam de Juliæ flagitijs mutire auditus , quanquam Patris ignominia , quæ in dies crescebat , jam per , quantum erat , Imperium increbuisse. Qui tunc maximè cavebant , ut ne minimum eâ super re verbum proferrent , amicorum intimi erant : quibus nec amoris , neque fidei ratio ulla persuadere potuit , ut tam tristem , ac dolituræ rei notitiam , primi vellent ad Augustum deferre : idque non charitate in illum , sed amore sui ; quòd nollent cum tam ancipitis periculi nuntio , se discrimini exponere , incertum plus odij , an gratiæ relaturi. Quamvis autem ad extremum , nescio cuius relatu , id cognoverit ,

, an g
emum, ne

id

id tamen tunc primum accidit, quando nō ipse
minus quā illa, aded pudorem omnem exu-
erat, ut ad imminuendum ipsius probum,
& istius improbitatem puniendam, opus fue-
rit, illam longē inde in Palmariam, infelicem
Tyrrheni maris Ins. deportare. Ex eo tem-
pore dies nullus Augusto serenus illuxit: au-
ditusque est persæpe secum infelicitatem su-
am lamentari, cū diceret: (Cc) *horum mihi
nihil accidisset, si aut Agrippa, aut Mæcenæ vixisset.*
Aded (prudentissimè Stoicus prosequitur) *tot
habenti millia hominū, duos reparare difficile est.*
Sed quā ego eum malle, non jam inutili
suspicio mortuos amicos desiderantem audi-
re, sed videre utilissimè vivos castigantem:
supra quorum juratā fide tam securè indor-
miebat, ut ne suspicaretur quidem eiusmodi
aliquid, quod, si ipsum amarent, tacere non
possent; neque magis odisse, quā si tacuis-
sent. Quis enim non in frustra comminueret
tam fallax speculum, quod, tametsi cum fa-
cie luridā & inquinatā ante id constitisset,
eam tamen ipsi mundam, bono colore, &
plusquam bellam repræsentaret? si ille inte-
rim eius fide confusus, liberè prodisset in pu-
blicum, suas fæditates ostentans, & opprobria
plebis reportans. Habeat sanè eiusmodi, qui
tales amicos tolerat, qui eum blanditijs, lau-
dibusq; student hallucinantem facere. Hem,
exclamat Stoicus, (& vos mecum de amicis
accipite, quod ipse de speculis profatur) (Dd)
quid

412 **XVIII. Promensorium Caphareum.**

quid sibi rerum natura voluit, quod cum vera corpora dedisset, etiam simulacra eorum aspici voluerit? & subdit: Non in hoc scilicet, ut ad speculum barbam faciémque velleremus, aut ut faciem viri poliremus: Inventa sunt specula, ut homo ipse se nosceret.

Jam verò si econtrario illa, quæ positant ante se deformitatem verè referunt, tanquam moderationis expertia invidiosa, maligna, humi abijcerentur, possétne aut condemnatio magis injusta, aut ira minùs rationalis cogitari? (Ee) Philoxeno, excellenti Poëtæ, Dionysius unam suarum tragoediarum corrigendam dederat: & ille majorem eius partem, uti merebatur, delevit. quippe barbarus ille theatrum à Macello non distinguens, cum nesciret fingere tragoedias, veras duntaxat faciebat. Ecce enim mercedem laudatissimæ operæ: jubet emendatorem, ceu vivum sepeliret, intra profundas marmorum fossuras recludi. (Ff) Thræseas Poëtus, unus ille verè Romanus, quod muliebres Neronis delicias solenni applausu non celebrasset; (Gg) neque divinæ eius voci, quando Imp. in cytharistam transformatus, ad populi oblectamentum in scenâ cantabat, publicum laudis sacrificium fecisset; adigitur, sibi ipsi venas secare. Designaverat Imp. Adrianus formam templi cuiuspiam: tum Apollodorum architectum evocat, jubetque sibi omnes singulatim errores ostendere, quibus ea delineatio nimio opere scatebat: scilicet ab eo facta, qui regularum

haud

haud intelligens, nesciebat neque totum aptè in sua membra partiri, neque membris debitas proportionēs tribuere, (*Hh*) antè cucurbitarum pictor, nunc Orbis Modimperator. Igitur dignum se præmium artifice persolvit, sed in guttur adactâ. Quæ improba merces infausæ veritatis, Barbaro illi manifestatæ, docuit Phavorinum Philosophum, ut quando recta Veri via ad necem ducebat, eam devio falsi tramite evitaret: & quidquid ad literaturam pertinens deliranti Cæsari ab ore excideret, id omne ad cælum extolleret, velut oraculis & miraculis suppar; quantumcumque meræ aut ineptiæ essent, aut inscitæ: eoque assentari callens, ut se ab illo asino etiam pateretur in dialecticis erudiri. Unde ab aliquibus reprehensus, quòd magis aulicum ageret, quàm Philosophum; & adulatorem potius quàm amicum; hortantibus, ut se pro eo, qualis reapse erat, literatissimo viro gereret; (*Ii*) *non rectè suadetis, inquit, amici: qui non patimini me illum omnibus doctiorem iudicare, qui habet triginta legiones.*

Perrari sunt, qui suo periculo volunt alios adjuvare: perpauci, qui Magnatibus ausint, (*Kk*) quod generosissimus Phocyon Antipatro, dicere: *non potes me simul uti amico, & adulatore.* Rari, quibus ea laus, quæ (*Ll*) Socrati, posset tribui; neque esuriens adulabatur: ita ut minime ei competeret, quod Poëta Italus cecinit;

Quandóque esuriens pauper facit ipse,
quod olim Ante

414 XVIII. Promontorium Caphareum.

Ante famem , alterius damnare solebat in actis.

Pauci, qui tutâ fide, quod Diogenes, respondeant. quem cum fortè Aristippus Syracusis vidisset in publico fonte aliquot herbarum pugillos lavantem, & ut erant crudæ, coenitantem, eundem congreditur: & seu risu, seu consilio; (Mm) *si Dionysium, inquit, adulari velles, ista non esses.* cui promptissimè Diogenes; *imò, inquit, si tu ista esse velles, non adulareris Dionysium.* Vah, quàm multos horum similes omnis aula habet! homines uti virtute & prudentiâ eximios, ita animo quoque excelso: qui tamen aut in oblivione sunt, aut pro verecundis & superbis exosi, quòd nullo lucri respectu ad eam vilitatem adduci possunt, ut animi nobilitatem indigno velint assentandi officio conspurcare. quanquam id si velint facile utique possint: neque enim solius Demetrii Philosophi est posse dicere; (Nn) *facilem sibi esse ad divitias viam, quo die penituisset bonæ mentis.* Fortunata (dúmque hæc dicimus, simul ab fallaci isto & insidioso Promontorio aliorum flectamus iter; cuius litora tot naufragorum ossibus albescunt, quot istac peregrini adnavigant) fortunata, inquam, fuerit illa Aula, in quâ id de adulatoribus lege statueretur, quod Plato de mendicis statuit: (Oo) *Nullus in civitate nostrâ mendicus sit. Quicumque verò id tentaverit, victumque inexplebilibus precibus colligere ceperit, à rerum venalium curatoribus à foro pellatur:*

ab edili magistratu urbe eiiciatur : ex totâ denique regione ab agrario magistratu exterminetur : ut ab eiusmodi Animali omnino universa regio munda sit. Et sanè qui rem bene considerat, reperiet duas illas artes, mendicandi & assentandi, habere se ut matrem & filiam. quapropter prisca jam Poësis, mores earum intuita, utrâmq; in una Parasitorum personâ copulavit: qui tam blandiloqui sunt, quam insatiabiles: neque minùs ingeniosi, quàm famelici: & sicut Polypus, qui totus nihil nisi spissa acetabulorum & brachiorum congeries est, cuicunque rei adhæserit, eius & colorem arripit; ita isti unice huc contendunt, ut illius se genio, affectibus, desiderijs, virtutibus vitiisque assimilent, quem abs se exsuctum volunt: deposito interim candore, (proprio veritatis colore) quò se sub alienâ specie securiùs insinuare in amicitiam illius; & id, quod ipsi sunt, certiùs celare possint. Quod sanè illud ipsum artificij genus est, quod Vegetius (Pp) ijs præscribit, qui in mari explorare hostium classem, aut maritima castella, ostia, aut portus debent; uti latera navigiorum, temonem, remos, arborem, funes, ac vela, maris colore tingant, NE CANDORE PRODANTUR.

Quippe perdifficile ijs accidit, qui non plus supra communem sagacitatis habent, in homine verum ab apparenti distinguere: cum plerique, dum animo maximè exultant, tam doctè sibi sciant vivissimum dolentis vultum im-

416 XVIII. Promontorium Caphareum.

imponere, ut intus mala mea derideant, quando foris calientissimis lacrimis mihi complorant. Si unquam à Poëtis, quin & à Stoicis, dolentem audistis Nioben memorari, scitote verissimum esse, quod in montibus Sipyli spectatur: statua scilicet prægrandis, muliebri facie, cum alijs septem circa eam minoribus; diverso, quantum ab inventione artis expectari posset, habitu singularum, ac gestu: major ad desperati doloris similitudinem conformata; alteræ in modum cadaverum temerè abjectæ: subter quas rivulus promicat, inde per jugi latus multo cum strepitu in subiectos scopulos defusus. Jam, uti Stoicus (*Qq*) in proposito de adulatoribus inquit, *falsis à vero semper veritatem peti*; ab isto vero, quod hîc visitur, Poëtæ sibi Niobes fabulam commentandam sumserant, in medio occisorum filiorum, immanitate doloris in saxum mutatæ; & etiamnum, ut si viveret, illum undarum rivulum elacrimantis. Ego, scribit Pausanias, cum diffiderem eminus certius aliquid asseverare, (*Rr*) *Nioben ut viderem, Sipyllum montem ascendi*. Audite nunc totum aliud, quod ibi invenit. *Silex, & prærupta crepido eminent; quæ prope astanti neque mulieris, neque lugentis formam ostendat. Qui verò procul aspexerit, lacrimantem, & moerentem sibi videre videtur*. Ita ille de se, & de illâ apparente specie, eatenus solum fallente, quatenus in remoto est. Absentium oculos præstigijs illudit, & hallucinari facit: qui de montis

pede

pede eam adspicit, quàm planissimè lugentem, & totam in lacrimas solvi arbitrabitur: qui autem tutam rei fidem expetit, ascendat viciniùs; & mox eam reperiet non nisi informe, insensibile, ac prædurum scopuli frustum esse. Parem in modum assentatores eatenus decipiunt, quamdiu de longe cernuntur: dummodo propinquitatem oculi non eandem putes intelligi, quæ pedum est; sed quam Rex Agefilaus, (Rr) intendebat; intus eos perspicere debere, & in mores eorum velut (Ss) medicæ sectione inquiri: ventrem explorari præcipuè & caput; illène famelicus, istud ventosum sit: nam cupiditas & ambitio sunt illi imprimis cordatis & subdoli adulatoriæ artis doctores; quæ nulli magis, quàm audacibus & fraudulentis quæstuosa est.

A. Propert. l. 3. el. 7. B. Terrull. de animâ c. 52. C. Sen. de benefic. l. 7. c. 23. D. lib. 2. de irâ. c. 21. E. Val. Max. l. 8. c. 15. F. Solin. c. 11. G. de Rep. H. Plin. l. 35. c. 10. I. id. l. 21. c. 3. K. Quæst. nat. l. 4. præf. L. Plut. in Anton. M. Val. Max. l. 9 c. 1. N. Ep. 123. O. Sen. Suasor 1. P. lib. 36. c. 2. Q. lib. 12. c. 1. R. Præf. l. 4. nat. quæst. S. ibid. T. Ode 1. V. Odys. l. 12. X. Dantes in Purgat. Y. Stob. serm. 14. Z. Tacit. l. 1. Hist. Aa. Xiphil. in Aug. Eb. lib. 6. de benefic. 631. Cc. ibid. Dd. Nat. quæst. l. 1. c. 17. Ee. Stob. serm. 66. Ff. Tacit. annal. l. 17. Gg. Xiphil. in Nero. Hh. Id. in Adria. Ii. Spartian. in Adri. Kk. Plut. de vit. pud. Ll. Laërt. in Socra. Mm. Val. Max. l. 4. 43. Nn. Sen. præf. l. 4. nat. quæst. Oo. de leg. l. 1.

Dd

Pp. lib.

Pp. lib. 4. c. 37. Qq. ubi sup. Rr. l. 1. in Attic.
Sf. Plut. in Apophth.

XIX.

ANTIPODÆ.
INVERSUS ILLORUM GE-
NIUS, QUI ET AGENDO, ET
SENTIENDO ALIIS ADVERSARI
AMANT.

Non equidem velim, vos mendaci imaginatione captos existimare, itinere ferè quinque milliarium millium (quanta nempe est huius ab opposito mundo distantia) opus fore, ut, quò vos perducere constitui, Antipodas videatis. Id enim vero penitus foret contrarium: & ita quidem, ut illuc proficisci, sit ipsa via nunquam eò perveniendi. Cuius rei manifesta est ratio: namque Antipodæ non sunt, nisi qui pede sibi contra pedem sunt oppositi: neque aliter opponi sibi directè possunt, nisi supra apices diametri terræ: necesse igitur est, medio inter nos mundo simus sepositi. Quòd si eò ire aliud non est, quàm eos aspicerè, ubi eos viderimus, possemus fortè gratio-
so illo joco uti, (A) quo Demonax Philosophus nugatorem quendam elinguem reddidit, nova quæpiam & admiranda de Antipodis haud secus narrantem, quàm si recèns inde revenisset. Cùm enim diutius, non sine singulari admirationis demonstratione, garrienti auscultasset, cum sensim ad puteum, deduc-

deduxit : iussitque in profundum despicere ; ubi ei duas ipsorum imagines in aqua monstravit ; sed , ut sit , reflexione inversas : tum lætū subridens , ecce , inquit Antipodas , de quibus tu tanta nobis mirabilia recenses . Cum hisce nunc paulisper colloquere & exquire , nunquid aliud interim contigerit scitu dignum : & ubi quid cognoveris : quæfote , uti per occasionem aliàs mihi significes . & cum hoc dicto gerronem reliquit , demisso adhuc in puteum vultū spectabundum . Vulgus dum ignorat , quanta vis sit illius puncti .

(B) Ad quod omnia , quæ gravant , feruntur suo pondere ;

uti Poëta de centro terræ ac mundi dixit , quando in eius transitu tantopere laboravit : miratūque est , tam se , quàm ductorem suū Virgilium

Caput vertere , quā pedes stetissent :

Vulgus , inquam , non sibi potest persuadere :

(C) *circumsundi terræ undique homines , conversisque inter se pedibus stare : quin etiam rogare audent , quomodo non in cælum cadant ? Tanquam non ratio præstet sit , ut nos non decidere mirentur illi : aut ut magis philosophicè loquamur , tanquam ascendere esset cadere : atqui à terra ad cælum non nisi ascendendo , pervenitur . Igitur imaginatio labitur , eversa que est , cum putat , quidpiam posse sursum cadere . Sed omittamus de huius rei probatione disputare , cuius hic locus non est : sed proprietates tantum af-*

feramus, quæ nobis superstruendæ doctrinæ moralis fundamentum præbeant. Habent igitur Antipodæ anni ac naturæ conversiones, nostris omnino contrarias. Illis sol oritur, cum nobis occidit: noster meridies ipsis noctem dimidiat; & nobis tunc nox media est, cum ipsis dies medius illuxit. Sub Cancri Solstitium dies illis brevissimi, nobis longissimi sunt: dum hîc æstas, illic hyems vadit: & noster Autumnus, ipsis vernos tepores affert. Ad summam, ut breviter cum Pomponio Meladici; (D) *PARIA AGUNT TEMPORA; SED NON PARITER.* Quâ in re nunquid putatis quam naturalissimè illud exoticorum hominum genus depingi, qui vivunt, loquuntur, judicant, omnia contrà, ac alij faciunt?

Venite parumper mecum, ait Stoicus, & observate diversos à communi mores, & contrariam vitæ rationem quorundam hominum, semper in aliud obnitentium: tum verò negate, si potestis, (E) *ESSE QUOSDAM IN EADEM URBE ANTIPODES.* Hyeme rosas velle, æstate nives, num id non est anni stationes velle oppositas, quales sunt apud Antipodas? Oritur sol; & ipsi cubitum dormitumq; concedunt: occidit; cum illis surgere placet. Noctem jam concubiâ jubent prandium apparari; ac ubi diluculat, cænam inferri. Examine nunc tempestatum vices, & reperietis, eos dormire, vigilare, edere, quando id agunt Antipodes; tempore, situ, ordine contrà, quem natura nobis

nobis constituit, & è diametro inverso. (F) *Talis horum contraria omnibus, non regio, sed vita est.* Videntur dedignari cum alijs communiter se gerere; & eisdem, quibus populus & plebes victat, horis, temporibus, & actionibus uti: cumque haud dubiè stultum putarent, (& hercle essent stultissimi) si eapropter solùm, ut ne sicut vulgus, incederent, vellent Manibus & Capite in terra stantes ingredi, pedibus in altum erectis; nunc putant se prudenter, nec sine multâ sui admiratione facere, quòd humanæ vitæ consuetudines evertant, dies in noctem, mane in vesperam demutando. Hactenus Seneca, mille similium elegantium cogitationum prædives: in eo solùm mihi admirabilis, quòd præter suum morem, non ad alias quoque fatuitates flagellandas se accinxit: Senem quempiam canis temporibus, sed cerebro puerilium nugarum pleno; &

Ore Cupidineos sæpe sonante modos.

An non hoc quoddam in nivibus ver est? Juvenem in ætatis vigentissimo flore inertem, otiosum oblanguescere; nunquid hoc est dormitum ire, quo tempore sol exoriens, totum mundum ad laborandi solertiam exuscitat? Et jam rigente hyeme, & flantibus Apeliotis, nudum sinum atque humeros circumferre; (Stoicus utique vendibiles faminas, & ad specimen prostantes diceret) quid id est, nisi ex Januario Julium facere? & ad harum similitudinem, vah quot, & quales alias naturæ

tudi

Dd 5

inju-

injurias, vitiorum monstra, & simillimas antipodum contrapositiones!

Etiamnum sub oculis totius orbis exposita visitur urbis Ravennæ effigies; opus antiquissimum, utpote Sidonij Apollinaris manu depicta, circiter abhinc annis mille ducentis. Percurrite illam semel oculis; & si unquam Luciani Historiam Veram legistis, dicite, num Ingenio illi, poëticarum phantasiarum aliàs foecundissimo, unquam in mentem venerit Urbem fingere, huic adæquè impossibilem, nō tantum visu auditūq; insolitam tum enim verò facile in modernâ Ravennâ, discordantis eorum genij ac vitæ imaginem deprehendetis, de quibus modò dicebam, naturæ humanæ Antipodum. (G) *Ravennæ*, ait ille, *miri cadunt, aquæ stant, turres fluunt, naves sedent, agri deambulant, Medici iacent, algent balnea, domicilia conflagrant, sitium Vivi, natant sepulti, vigilant fures, dormiunt potestates; & paulò post; Negotiatores militant, student pilæ senes, alea iuvenes, armis evnuchi, literis fœderati &c.* Quod si hac in urbe non est inversum mundum, plenumque eiusmodi hominum reperire, qui alijs sint Antipodes, ubi quæso aliam monstrabitis, ex diametro magis oppositam? Mihi certè ne prisca quidem Roma tempestate Julij Cæs. magis antipoda videbitur, quando menses extra memoriâ, & anni putari poterant ebrij esse, cum illos quidem nemo sciret, ad quam de quatuor anni partibus pertinerent; isti planè secum non convenirent,

nirent: idque ob peregrinum illum & insolentem morem, (H) Januario messem faciendi, Aprili vindemiam; cum jam nives Julium gelarent, Decembrem Canicula exureret: quæ miraculorum monstra Sacerdotum Omnipotentia procudebat: qui cum ex officio ordinandorum fastorum curam haberent, auro à Publicanis corrupti, prout istorum usurarijs rationibus expediret, annum nunc brevem, nunc longum faciebant, intercalando, aut non; nec jam dies tantum, sed hebdomades ac menses: donec Julius Cæs. Dictator, pietate patriæ ductus, adhibito in eam rem Sosigene, Viro in Astronomicis eruditissimo, Calendarium reformavit: Menses ad proprias stationes revocavit; emendavit vitia non jam anni innocentis, sed Sacerdotum: populum atque Urbem ad antiquum suum clima reduxit, quæ mutatis temporum stationibus, planè ad oppositam mundi plagam transportata credebatur.

Verum alia adhuc species Antipodum occurrit, longè numerosior ijs, qui naturæ ordinem intervertunt; ac magis etiam importuna. Neque enim simplici tantummodo alijs se contraponunt; sed acerbâ quadam studiorum æmulatione, & inflexibili animorum pertinaciâ repugnant; tam maligno contradictionis spiritu obsessi, ut, ubi modò olfecerint, alijs hac de re istud vel illud videri aut placere, nullâ causâ vel ratione aliâ opus sit, ut quàm incensissimis

animis se in adversum opponant : eoque majore obstinatione, quò cum pluribus est contendendum : adeò ut , si cum toto mundo congregiendum foret, tum enimverò & singulari gloriæ , & voluptati id sibi ducerent ; persuasissimi, se unos ac supremos totius Universi magistros esse. Quodsi quis cupiat tam mali humoris venam divinando deprehendere, idem etià velit Quadraturam Circuli reperire. Ista igitur una inprimis est, atq; improbissima Antipodù generatio: quæ si ad locum sibi proprium amandari debeat, utiq; ad ipsos Antipodas sit expellenda. Si enim Scipio Africanus nepoti suo desuper ab æthere terram, eiúsq; in quinq; Zonas seu circulos partitionem ostendens, (I) *Australis ille, dixit, in quo qui insistant, adversa vobis urgent vestigia*, NIHIL AD VESTRUM GENVS: quæro, si nihil, quod nobis eum agant, habent ij, qui pedes nobis ad versus tenent ; quomodo ij quidquam commune habebunt, qui caput nobis tam contrarium gerunt, ut semper aliud sentiant, jubeantque ? alterius utique conditionis mortales ; de quibus pariter dicas, *nihil ad nostrum genus ?*

Jam si de familiari consuetudine loquamur, quæ in honestis conventibus inter literatos, amicos, populares intercedit ; ubi quod maxime delectat, unio est cum varietate : ad eum modum, quo qui choreas agunt, nunc stringentes orbem, nunc laxantes, aut in contrarias partes medium transilientes, videntur
tunc

tunc dissentire inter se, & ludum velle dirimere, quando vel maximè sibi consentiunt, ad mensuram, ac numerum seu celerandis gressibus, seu lentandis, circuituum spatia convertentes: ita quidem pro se singuli, ut tamen ad alios quàm maximè intenti, ad omnes eorum motiones respondeant; totum utique chorum turbaturi, si vel unus præter ordinem aut excedat rhombo, aut subeat. Audete nunc de obstinacibus istis, quibus anima Inversi moris in corpore insidet, invitare aliquem: & attendite, utrum tanta potuerit esse voluntatum consensio, quam illi non dissociant; & quidpiam tam bene cæptum ordinatūque, quod isti non continuò dissipent & evertant? Ubi namque omnes alij in rem unam quampiam, delectabilem pariter, honestamque consentient, ea ipsa concorditas, & læta animorum comprobatio, in horum mentibus contrarium efformat judicium; idque mox collaudant, quod non magis loco, tempori, personisq; aptum sit, quàm illa apud Æsopum adversantissima epulandi ratio Ciconiæ & vulpis. Ita enim communiter accedit in ijs, quæ secum isti cogitant aut volunt; in negotijs, quæ suscipiunt; in sententijs quas ferunt; ut ea ab recto tanto longius devient, quantò ad eorum gustum, sensumque magis accesserint. Væ mundo, si ex istorum placitis, non obliqua modò, sed prorsus absona statuerentium, gubernari deberet! hoc enim ordine

D d §

omnia

omnia sursum deorsum volvi necesse foret; hoc est, contra atque nunc eunt: parique stultitiâ res in orbe disponi videremus, quâ olim Alabandæ in palæstra atque foro collocatas fuisse statuas memorant. (K) Nam cum uterque locus hisce ornamentis esset oblitus, quot statuæ, tot monstra animi visebantur, ac iudicij eorum, qui eas collocaverant. Namque in palæstrâ, ubi juvenus luctâ, disco, cæstu, gladijs, cursu exercebatur, Oratorum Judicûmq; effigies prostabant; eo corporis habitu, tanquam illi causam dicerent, hi sententiam aut leges ferrent. In foro autem, ubi haberi judicia solebant, circa tribunalia, famosissimorum athletarum, luctatorum, pugilum, & cursorum imagines cernebantur; succincti, levatisque ita pedibus, ut etiamnum emicare, & currere putarentur. Quod ubi Licinius Mathematicus vidit, peramcœnũ jocatus dixit: vel hinc apparere, hasce profectò statuas esse, quod se ab eo loco non moverent. nam si vel tantillum sensûs haberent, utraque stationem mutaturas; & illas de palæstrâ in forum, istas è foro ad arenam migraturas. Quanquam autem immobiles essent, non tamen pariter ita elingues erant, ut non vel solo sui aspectu apud omnes, qui cæci non essent, graviter de eorum fatuitate conquererentur, qui eas suâ in patriâ Antipodas fecissent; omnino contrâ eas locando, atque ipsarum vita ac spiritus requirebant.

Dixi

Dixi paulò antè, obstinaciam istorum hominum, quâ se communibus omnium sententijs & moribus audent opponere, ab arroganti quâdam complacentiâ provenire, maius aliquid supra commune hominum genus de se suspicantium: neque dubitantium, si possent, contra totius etiam, ubi opus foret, mortalitatis torrentem soli consistere. Et sanè dum suas rationes, quibus ad illam obnitiendam inducuntur, ceu solas optimas, validas, necessariò veras, & ineluctabiles intuentur ac mirantur, tantum inde voluptatis concipiunt, ut citius Archimedes mundum, (quod tantopere jactabat) machinarum suarum ingenio sedibus suis emovere potuerit, quàm istorum bipedum aliquem quisquam de sententiâ, cui semel institit, valeret deducere. Ita quidem, ut etiam tum, quando evincere, quod volebant, contra alios non potuère, adhuc velut reportatâ victoriâ ovantes discedant; eò saltem, quòd tam densâ inimicorum acie non modò non superari, sed ne flecti quidem potuerint. Cuius rei oppidò velim vobis hic (ex proportionum mysterio) quàm simillimam imaginem deformare; & unâ hinc ex istâ spontaneorum generis humani Antipodum viciniâ navem nostram auferre; ut quos faciliùs in versos capite monstraveris, quàm in rectum denuò situm converteris. Verùm excellenti ad hoc Apelle quodam opus esset, qui mihi Diogenis quoddâ factum, & ante omnia ipsum Diogenem effigiaret.

An-

Antiquiores picturæ & sculptoriæ artifices eum seu in tela, seu marmore Venerem aut Mercurium volebant producere, ex quâpiam Phryne, tanquam vivissimo exemplo, formam Veneris; ex Alcibiade vultum Mercurij sibi capiebant. igitur ad Charontem statuendum, haud videtur ullius magis similis, & connaturalis, quàm Diogenis effigies esse. Senex rubigine decolor, spississimâ barbâ, & impexis capillis horridus: nive candidior; ut qui jam amplius nonaginta hyemes in gibbo bajulet: harum tamen ingratijs tam vegetus & vivax, ut non nisi violentâ morte credatur perimi posse. Corporis magnitudo paulò infra mediam: idem tamen quo pressus, hoc robustius, grandibus juncturis & torosis, brevibus membris, & ossium potius mole firmum, quàm carne obsitum. Adhuc hirtus totus, & propemodum squammatus: quales hominum primos rebantur, in antiquo Poëtarum mundo, quercuum pinorûmque ventribus effusos. Habitus de in Cynicorum honestate, seu necessitate finitus: quarum illa tenuem admitteret, ista nullum exposceret. sua illi pellis pro vestitu, quin & pro muni-mento erat, contra temporis malignitates; aded illam solidam durâmq; reddiderat, tot annorum ad solis ignem, & pluviarum undas patientia. Os ipsum (quod meliùs rostrum diceret) macie squalorêque horridum: quod, quanquam hominis esse omnes opinentur, tale

~~iste~~ tamen erat, ut (quod olim pictura primum nascens faciebat) adscribi oporteret, huncce hominis vultum esse: aliter poterat canis credi: cum & canis de more viveret; & strictis in obvios dentibus ringeretur, allatraret, insiliret, morsu impeteret. Et hem, si eum vel una dies cum Philosopho Porco (Epicuro) junxisset, quid non festivi spectaculi Græcia vidisset? irruere hunc iratissimum canem, infigere bestię dentes, & quàm firmissimè illam tenere; donec vel unus aurem grunientem perderet, vel alter dentes. Denique ut aspectus congrueret, ex Senecâ petendum putarem; quanquam nec iste satis significativus est, quem ille *vultum legis* (L) appellat; Judici reos ad mortem damnanti aptatum. Magis ille Diogenem spirat, quem Theseus apud eundem narrat in Plutone se vidisse:

(M) *Vultus est illi Iovis;*

Sed fulminantis. Magna pars regni trucid

Est ipse Dominus: cuius aspectum timet,

Quidquid timetur.

Profectò enim Diogenis severa facies, hispidum supercilium, terribilis aspectus, nescio quid communi majestate & asperitate maius habebat; cum illum ij quoque timerent, qui timebantur: sat gnari, nulli eum parcere solere, qui eius linguæ supplicia meruisset. Hunc igitur, ecce, uno die, cum ingens populus Corinthi de theatro exiret, in confertos ob-

niten;

nitentem, intrudentem se cum impetu, & contra tam rapidum plebis fluctum, se ipsum densè propellentis, contendentem non sine multâ dimicatione in theatrum perrumpere. Neque iccirco, quodd impetu vulgi rejectus, longèque hinc in ipsâ turbâ portatus esset, cedendum putat: sed majori spiritu in seipsum collectus, humeris subductis, & capite hirci instar, in adversarium arietatus, demisso, redit, iteratque ausum, in medios incurfans: egregiè contentus, & pro victoriâ interpretatus, quod omnibus unus contrâ occurrisset. Ridere alij, alij indignari; omnes illum respicere, nemo tamen interrogare, num sat animo sibi constaret; cum per se satis appareret, eum mentis planè emotæ esse: sed exclamare modò singuli, quid faceret, quid sibi vellet? Cum iste grandè boans; (N) O stulti cæcique, intonat: num igitur jam primùm advertitis, me vobis collatâ fronte & pectore, adversum niti? omnis mea vita vestræ opponitur, velut inter se se Antipodes: quippe hanc mihi legem imposui; ut qui nec sapienter cernere possim, nec facere, nisi ubi contrâ, ac vos agitis. Et hoc dicto (O) *Socrates insanus*, ut eum Plato vocabat, inde lætissimus discessit: relicto, ut ego reor, vivo speculo, in quo quàm planissimè se contueri possint isti mei interversæ mentis Antipodes: qui id summam sapientiâ esse putant, omnibus contrâ stare; & se pro ijs venditare, qui soli cauti, providentes; magno
consi-

consilio, intrepido animo; soli in hoc mundo soles sint: cum idipsum putent dicere se posse, quod sol apud Poëtam:

(P) NITOR IN ADVERSVM: nec me, qui cetera, vincit

Impetus; & RAPIDO CONTRARIIS EVE-
HOR ORBI.

A. Lucian. in vita. Demon. B. Dantes. in Infer. c. ult. C. Plin. lib. 2. c. 15. D. de situ Orbis. l. 1. c. 1. E. Sen. epist. 122. F. ibid. G. lib. 1. ep. 8. H. Salin. c. 3. I. Cicero in Somn. Scipio. K. Vitruvi. l. 7. c. 5. L. lib. 1. de Ira. c. 16. M. in Herc. Fur. N. Laërt. in Diog. O. Ælian. l. 14. c. 33. P. Metamorph l. 2.

XX.

R H O D U S.

VIGOR ANIMI, ETIAM IN
SUA CALAMITATE TRIUM-
PHANTIS.

HEus, peregrini Geographi; portus hic, cuius nunc intra fauces invehimur, pulcherrima Rhodus est, illa quondam Orbe clarissima Solis Civitas, & Archipelagi Regina; tot gloriæ radijs coronata, quot dies in ducentis tredecim annis numerabis, quibus illa sub dominatu Illustrissimorum Equitum fuit, tunc ab Rhodotitulum habentium; nunc ab Malta, non minoris famæ Insula. Verum ex quo Solimannus, abhinc centum & quadraginta añis eam nobis eripuit; haud quidem sui valore ingenij (neq; enim inde Barbarus ha-

bet,

bet, quod jaceret) aut virium potentia, quæ trecentis Turcarum millibus nitebatur: quidquid enim foris poterat, nihil erat; cum nihil nisi foris posset: ut tandem aliquid intus quoque posset, intus subsidium, à perfido proditore invenit, cuius ne nomen appellari fas est; adeò ipsa vox dictu audituque *Amara* est. Igitur exinde omni intercepto splendore, neque jam Regina auro redimita ac luce, sed vilis ancilla ferro & catenis onerata, tam profundè decedit, quàm altè sol, cuius Civitas antè fuerat, supra Lunam eminet, cuius sub cornua dehinc procubuit.

Ad recordationem tam lacrimosi casus, video, quanta animos vestros tristitia occuparit, cum vultus ipsos mæstissimè in sinum demittatis. Quod si ob eorum Principum vecordiam facitis, qui frequenter in opem rogati, cum facillè possent, ne quidem signum aliquod ferendi auxilij dederunt; bene profectò erubescitis illorum vice: sic ut Rhodus deinceps vel nominata duntaxat, semper viva & iustissima accusatio sit futura, quæ illorum ossa in sepulcris quiescere sine improprio non sinet. Quod autem ad Equites illos pertinet, erigite sanè generosas frontes, & in pristinam serenitatem dissipate mæstitiæ huius nebulam. Nàmque hîc speculum vobis offertur, si quod unquâ virtus in nobili Christianoque pectore dedit, longè clarissimum. Neque id vos magnopere affligat, quòd Rhodus

us interim conciderit. Cecidit illa quidem ; sed quamvis universali illo seu naturæ, seu legis cælestis fato, rebus mortalibus, modò his, modò illis ruina incumbat, Virtus tamen, quæ Casuum injurijs subjecta non est, non solum se adhuc monstrat invictam, sed vincit etiam ac triumphat : ita ut, si rem bene suis momentis libremus, jactura longo intervallo minor sit emolumentis ; neque Rhodus, etiam integra florénsque, se tam gloriosam jactare poterit, quàm nunc possit in ruinis suis consepulta. Id autem quo pacto se habeat, primò quidem in umbrâ, deinde etiam in verâ eius imagine vobis demonstratum eo : attendite.

In ostio Rhodiensis huius portus, ubi in anchoris stamus, ante decem & octo sæcula, nominatissimus ille Colossus, seu statua solis confliterat : de quâ non facile dixerim, majusne ille miraculum immensitate molis, an incomparabili raritate artis fuerit. Charetis Officina, qui magni Lysippi discipulus fuerat, ventris, ubi conciperetur ac nasceretur, illi vicem præbuit, intra ariferi montis viscera constructa. neque minus quàm duodensio artifex opus habuit, ut tam vasti corporis membra, unum post aliud expediret, donec universæ machinæ modus conformatus esset : quippe cum nihil gigante minor gigni deberet, septuaginta & amplius cubitos longus. Ita igitur prognatus, ut jam toti mundo foret conspicuus, non plus necesse fuit, quàm ut in pe-

Ec

des

des erigeretur : ut à mundo inter septem miracula numeraretur, suffecerat, conspectum esse.

Quare jam longè major earum navium numerus ad hunc portum convolabat, quas ex longinquis regnis curiositas, quàm quas mercaturæ studia adduxissent; eius tantum lucri avidas, quod ex nobili illà oblectatione capitur, quam emuncti iudicii gustus ex illarum rerum admiratione haurire novit, quæ vel naturæ ingenio, vel artis magisterio communem modum excellunt; cuiusmodi sanè hic Colossus erat. quam admirationem etiam cum domum rediissent, experiebantur: pleni equidem; sed nunquam laturi inexplicabilis voluptatis: quando præter consummatissimæ artis prodigium, non tantum dissimulatæ, aut reconditæ, sed quasi in hoc opere penitus exhaustæ ac prope perditæ, credebatur hoc corpus, ut olim Deucalionæi homines ex lapidibus, ita ipsum Divino quodam artificio, ab seipso prodixisse. Atque ut nonnihil de libratissimâ membrorum proportionem dicam, omnia tam perfectè ad naturæ regulas respondebant, ut tororum cuniculis, & vallicularum intercapedine, & venarum intercurrentium flexu, nihil verisimilius. Vivacissima corporis habitudo erat, quâ non modo in loco consisteret, sed se suprâ semetipsum attolleret ad sidera. facies deinde tanta venustatis, & (quod unâ reperire difficillimum) gravitatis mixturâ,

turâ, ut discerni non posset, plûsne ambilitatis eniteret, quæ solem deceret; an majestatis, quæ Deum. Talis erat Rhodius hic Colossus; cuius fama semper alios aliósque populos ad eius spectaculum evocabat: eoque etiam magis, quòd non solum alliciebat advenas, sed attractos etiam eminus ad se ipse ductabat: quando qui interdiu sol erat, noctu cum grandi lampade, quam ardentem dextrâ sustinebat, navigantibus pro duce, instar polaris stellæ serviebat.

Cæterum velut non solis hominibus, sed etiam metallis, imaginem hominis gerentibus, certa annorum mensura præfixa esset; & moriendi lex iccirco saltem imposita, quòd videantur vivere; ingens hic Colossus, qui immortalitatem vivere dignus fuerat, ne quidem anno ætatis suæ sexto & quinquagesimo defunctus, interiit: quando non repentinâ magis, quàm validâ agitatione omnis Insula ita succussa est, ut perinde, ac si una Symplegadam foret fundo carens, inter undas fluctuârit. Ibi ille emotis sedibus haud se ultra sustinens, proclinari retrorsum cæpit, ac prorueret; totumque illud litus, lamentabilis truncus immanium membrorum fragminibus complevit. Quid autem necesse fuit, ad minuendam eius gloriam etiam vitæ insidiari, cum illa soleat defunctis etiam auctior accrescere? Jacet ille etiamnum extensus; (ut de suâ ætate Historicus loquitur) (A) & cum ipse

procidui montis speciem habeat, membra eius possunt rupium frustra & fissuræ putari; *vasti specus hiant de fractis membris.* Prius tamé quàm hæc illi ruina accideret, non aliud de illo iudicium ferebatur, quàm quod oculi ab distantia præstigijs decepti tulissent: quibus omnis etiâ maxima moles, in minimos modulos reducta, contemptui fit; tantóq; seipsâ minor habetur, ut ipse sol, qui integer quidâ mundus est, luce coruscans, nil nisi globus videatur, vix palmi orbem excedens. Interim quod olim ingenioso Timantis penicillo pæne supra Poëtarum ingeniumolari placuit, (B) ut Satyrorum turmam faceret, perticâ dormientis Polyphemi pollicem metientium; id hîc reapse evenit: ubi, dum permulti extensis brachijs conantur unius digiti crassitiem stringere, *pauci pollicem eius amplectuntur.* Denique ut uno verbo quamplurima eloquar; (C) IACENS QUOQUE MIRACULO EST. Neque ego plura de illo edixero, quando jam ibi sumus, ubi oportet, in conspectu nempe Colossi, & Urbis Rhodi: quorum nunc quidem uterque occidit, sed tamen uterq; ex æquo *Iacens quoque miraculo est.*

Prodeat ergo in apertum Historia: & si unica terræ commotio ad evertendum Colossum valuit, Rhodi Urbs ad quatuor & quinquaginta eiusmodi succussiones vobis numerabit, militaris artis ingenio adornatas: ita cuniculos illos nomino, pulvere sulphureo fartos; quot scilicet inimicorum furor ad ever-

everberanda & disijcienda Urbis moenia intruxerat. Adhæc innumerabiles illas machinas cernite, magnam pelagi partem insidentes; hoc est, quadringenta Turcica navigia, velut totidem castella in mari ædificata; imò potius in aëre, si ventum attendas, quem desperato tam difficilis expeditionis exitu Barbari captabant, quantocyus cum dedecore domum redituri, unde cum tam immani arrogantiâ accesserant. Terrestres copias pæne infiniti laboris fuerit, singulatim in censum mittere: imò, quo modo Xerxes exercitum suum, ita vos hæc copias ad mensuram redigite, amplissimi ambitus septuaginta extructo, decem millium capace; itaque tricies impleto, ac iterum vacuato, videbitis trecenta bellatorum millia coram urbe constitisse. Jam oculis tam innumerabili hostium multitudine obrutis, ad Urbis muros vos convertite: & invictos illos Equites, quos vobis Crux, in singulorum pectoribus relucens, facile distinguet, itidem vocate in numerum; unicam sanè illos, sed invictam loci tutelam. Ipsa scilicet se amittet sub aspectu paucitas; vix bene sexcentorum manipulum explens. itaque vel si tot fuerint, singulis contra sexcentos hostium confliendum erit: quod tantundem ferme fuerit, ac dicere, sic fuisse paria comparata, ut sexcentis exercitibus contra sexcentos homines fuerit depugnandum. Ita productis in ordines aciebus, euge, insonent tubæ classi-

Ec 3 cum,

cum, misceant cruentum martem, procurant Solimanni Copiæ, & ad manum ac ferri arbitrium res deveniat. Priùs tamen pro Equitum parte id boni augurij fiat, quod (D) Archidamus, Agesilaus, Leonidas, pro suis Spartanis adhibere soliti: qui in ipso aggressu certaminis, Musas sacrificio propitiabant; velut qui animo prodirent ad eas res gerendas obfirmato, quarum perpetua deberet extare memoria; unde & Historici gloriosarum narrationum materiam caperent, & Poëtæ gravissimum argumentum, heroici carminis tubâ recantandum. At enim Turcis ne utique vel animus est armis decernere, vel aperta fronte: quin adedò ne hominum instar in campum exeunt; sed cuniculorum more sub terram se abscondunt. Laxantur arcus, recluduntur in vaginam enses, & otiante omni bellico instrumento, sarculis tantùm & lignibus, & marris demandatur negotium; quibus sexaginta millia, vilissimum vulgus, armati, sub terram se, velut diaboli in infernum penetrant, mox per occultas fossas & ignem, & furias ipsas, cum magna murorum parte in aëra diffilaturi. Quatuor & quinquaginta earum fuisse dixi. at enim quo eventus? nunquam Rhodus magis secura, & validiùs clausa fuit, quàm cum tot tamque vastis ruinis aperta. Succedunt in murorum vicem ipsa Equitum fortissima pectora: neque ulla mœnium pars valentior erat, quàm quæ prociderat; neque
 ulla

ulla impenetrabilior, quàm quæ sic hosti patebat. Quatuor illæ impressiones, quibus Solimannus uno tempore, & diversis locis, totâ virium suarum potentiâ urbem arietavit, profectò quatuor macella fuêre, ad barbararum gentium perniciem comparata. In unâ duntaxat parte, non sine maximâ strage in fugam profligati Turcæ, quadraginta vexilla propugnatoribus reliquere. Uno tantum in affultu, ad viginti millia trucidati, impias animas Orco despuerunt; corpora pontus hausit; quorum & sanguinem bibit, latè per ingens spatium foedissimo tabo purpuratus. Jàmque toties per murorum suorum strages, libero hostis contemptu, victricia signa generosissimi Equites produxerant, ut tota bellî fors atque alea mutata videretur: neque illi pro obsessis haberi possent, qui intra urbem essent, sed qui foris. Ita de Hercule, quando vastum in Oetâ rogam conscendit, quidquid mortale & terrenum dorso gestabat, flammis consumpturus, egregiè ad Herois illius describendum animum Poëta cecinit: (E)

*Inter vapores positus, & flammæ minas,
Correpta flectens membra, adhortatur, monet,
Gerit aliquid ardens. Omnibus fortem addidit*

Animum ministris: VRERE ARDENTEM PVTES.

Rhodus igitur, dum sic Equites suos per mœnium rudera in hostem emittit, & cum gloria reduces excipit, quid nisi ruinas suas in Portas triumphales mutarat? Verum ubi ne-

queillarum incurfionum , neque cædium finis fiebat , ipſæ jam Victoriæ victores ſuos conſumebant : quippe quibus plus damni peremptorum hoſtium cadavera inferrent , auris peſtilenti tæbe corruptis ; quàm vivi cum armis incurſantes.

Igitur cum jam amiſſis ad nonaginta ſuorum millia , etiam ſpem victoriæ Tyrannus amiſſet . poſitâ , quod impoſſibile credi poterat , arrogantiffimi ſpiritus elatione , impedimenta & exercitum comportarat in naves , propediem inde vela factururus ; ita tamen , ut tam indecora fuga minimum dedecoris , plurimum honeſtiſſimæ neceſſitatis haberet ; relictis etiam in ſanguinolento campo grandibus duobus palis , & infixis duorum Imperatorum (Baſſas ipſi vocant) Muſtafæ & Pericorporibus : quos ab exercitu ſagittis configi juſſerat , quòd inauſpicati Conſilij auctores , ipſum ad obſidionem non ſine totius mundi riſu , & Imperij Ottomannici contemptu adduxiſſent . Quid autem poſtea ſucceſſerit , potius tacendo placet indicare : tum quia , quod verbis explicari poteſt , nondum ad doloris ſummam pervenit : tum quia ipſo dolore major etiam pudoris cauſa ſubeſt , quæ ſe publicari vetat . Suffecerit dicere , Rhodum ex ſe ipſâ deviſtam periſſe . Tantò ſcilicet ad eius interitum plus valuit unius interni proditoris perfidia , quàm trecentorum Turcarum millium foris oppugnantium violentia.

Sic

Sic ergo deniq; Rhodum Solimanus habuit. Cuius tamen in ingressu illud suspirans con-
geminare potuit, quod alius quidam, Roma-
nis ab se superatis, olim ingemuit: ubi iterum
sic vicerimus, debellari erimus. Nam si hoc
quidem est vincere, quid igitur vinci erit?
Cæterum Equites primo die anni 1523. urbe
egressi, dum nondum habent, ubi armamenta
tantæ jacturæ colligant, per omnes Europæ
partes incerti sparguntur. Sequamur illos,
tametsi usque ad remotissimas mundi plagas
necesse foret: quippe illa ipsa dispersio id effe-
cit, ut vera animi potius, quàm sanguinis no-
bilitas, simulque Religionis Christianæ glo-
ria, pietas, ac bellicæ virtutis robur, & eque-
stris Ordinis commendatio, toto orbe dilata-
rentur. Quod ut vobis tanto melius ob oculo-
s ponam, veniat vobis in mentem victricis
illius Romanæ classis: quæ cum post primum
Punicum bellum, numerosâ navium manum
cum duplici thesauro, & spoliis, & hono-
ris, Italiani versùs reduceret, ad ipsam Afri-
cæ oram geminâ tempestate, & ventorum, &
undarum, tam sævè afflicta fuit, ut nulla nau-
tarum ars utriusque elementi furori par esset.
Primum igitur consilium fuit, levatis jacturâ
navibus, arbitrio se tempestatis permittere:
sed incassum; utpote cum frustra esset, eam
velle effugere, quæ illos, quocunque irent,
portabat: & modò cum hac, modò cum illâ
nave, modò cum pluribus simul, pro suâ lu-

Ee 5

bidi-

bidine cum ludum ludebat, quem ludere immanes tempestates solent. Nam & venticias inter se fædè collidere, & circumfufum procellis mare agitas proruerè in profundum: donec mutuis inter se impulsibus, latera laxarent, ac solverentur. Quædam infano impetu in syrtium arenas coniectæ, cum proris fixæ ac immobiles hærent, fluctuante puppi sustinebant undarum insultum; quibus denique obruebantur. Complures uno duntaxat scopuli ictu perfractæ, in plura frustra quàm tabulas dissilierant. Ita intra paucas horas illa non minùs gloriosa, quàm opulenta Romanorum classis, (F) *naufragio suo Africam & Syrtes, omnium Imperia gentium, insularum litora implevit.* At enim quid postea consecutum est? num fortè cum navibus etiam Victoria, & debita Romanis gloria, eodem naufragio in profundum subsedit? Quin imò inde grandior ampliorque evasit: ita ut, ubi prius sola Roma receptis navibus suis, devictæ Carthaginis triumphum conspexisset, illa nunc superatâ victricis sue classe, & dispersis per omne, quàm longè patet æquor, prædis ac spolijs, in omnibus mundi partibus triumphârit; velut ipsius tempestatis operâ, totidem debellatæ Carthaginis nuncijs ac testibus, quaquaversum dimissis. (G) *Magna clades, sed non sine aliquâ Principis populi dignitate, interceptâ tempestate victoriâ, triumphum perisse naufragio. Et tamen cum Punica præda omnibus Promontorijs Insulisque fluitarent, Populus Romanus triumphavit.* Ita

Ita planè in naufragio Rhodi eiusque Equitibus, per diversa Europæ Regna & Provincias, velut à fortunæ tempestate disiectis evenit, ut id, quod Rhodo incolumi fuisset Heroicæ ipsorum virtutis triumphus, in solâ Rhodo visus, eâ amisâ, ipsisque quaqua versum dispersis, ad totius mundi notitiam & celebritatem pervenerit. Ut autem aliquid saltem dicamus, quomodo id acciderit, videamus per ordinem aliquas, quæ inde prodire,

(H) *Tot bellorum animæ ;*

quæis fronte in ipsâ visitur Virtus sua,

Insculpta generosis notis.

Insculpta, inquam, cælo lancearum & telorum, scalp pro securium & gladiatorum, quibus eminus cominusque continuò, & quotidie colluctabantur : quibus Heroum istorum imagines eam in formam incidebantur, ut qui eorum corpora plena honestissimis cicatricibus vidisset, facile sibi inde animorum speciem concipere potuisset. Quàm multi eorum plura vulnera numerabant, quàm membra ? quàm multis viva crux in pectore hastis sagittisque velut clavis affixa gestabatur ; cum iste manum, ille crus in prælio amisisset ? trunci hominum, sed tantò pulchriores, quantum plus deformati ; tantò magis integri, quantum magis defectivi, ac manci. Et sicut vetustissimarum statuarum fragmenta, quas Phidias, Praxiteles, Glycon, cæterique artis huius Semidei reliquere, incomparabile quoddam

dam apud solertes posteros imitationis momentum habent; ita quisque illorum Equitum, si vel unâ sui parte remanserat, cæterâ ad armorum usum deinceps inhabilis,

(1) *Exemplum, non miles erat.*

Quod deinde ad commeritam ipsorum gloriam attinet, nolite ipsam erubescere,

quod te machina crebra perforârit;

dixerat Sidonius Poëta ad Narbonensem urbem: quæ eâ ætate, ob crebram arietationem, mœnia habebat alicubi perrupta, alibi crebris fissa rimis, alicubi in propinquam ruinam nutantia:

Namque in corpore fortium virorum

Laus est amplior, amplior cicatrix.

Claudicabat uno crure Philippus Rex, quod illi in urbis expugnatione, hostilis balista oblæserat: cuius in aspectu, (K) ô bellum incessum aiebat, tunc Juvenis, sed jam ex eo tempore magnus Alexander, eius filius; tam gloriosum defectum patri invidens. addiditque dicti causam: quippe qui ne passum unum brevior istoc pede moves, quin te ille virtutis admoneat, quâ talis factus est. cûmque te confestim pes alter elevet, imò potius exaltet, supra communem excrescis mensuram, téque ipso maior es. unde incessus tuus, si bene intelligo, perpetuus quidam & publicus triumphus est. Audiamus id ipsum in propriam laudem dictum ab magno illo bellicæ rei magistro, Sertorio: (L) qui cûm Romanus esset,

non

non tamen minus Romanis formidabilis fuerat, quam Hannibal: cuius ut magis vivam speciem referret, ipse quoque uno captus oculo erat, quem in prælio sagittâ saucius, poterat videri victoriâ commutasse. Istum dicere solitum accepimus; irent nunc alij, & in testimonium bellicæ suæ virtutis aureas manicas gestarent, hastas puras ostenderent, coronas ferrent cuiuscunque demum & materiæ, & operis: illas tamen aut frequenter deponi oportere, aut aliquando amitti posse; certè non semper in oculis & conspectu haberi: suum decus ab ipso vultu separabile non esse: ubicunque se demum circumferret, mox ipsâ in fronte non modicam suæ Historiæ partem primo obtuto evolvi. Unde pro una vulgaris lucis scintillâ, quæ mihi uno in lumine extincta est, quantam gloriæ lucem recipio? quâ qui clarus est, eum solum aspici monstrarique dignum judico: & inter verè conspicuos illum magis felicem esse, qui suorum meritorum notas, & quasi vivos virtutis characteres, ipsâ in carne monstrare possit: maximè uti in meo oculo evenit; quando tale vulnus immortale reportatæ victoriæ monumentum agit.

Ita ille de se: & cum illo pariter tota illa nobilissimorum Equitum manus, pretiosæ nominis Rhodij reliquiæ. Atque utinam sicut defunctorum nomina in immortalitate perennant Historiæ, in splendore famæ, in veneratio-

ratione posteritatis; eadēque Meritum (cui soli tanta potestas) grandibus ex auro literis descripta, in gemino Virtutis & Honoris Templo de sublimi tholo suspendit; ita eorundem statuae Pario marmore ad vivam speciem effigiatae, in amplissimo quodam theatro per coronam circumpositae spectari possent! videremus sanè captas pedibus, manu ac naribus carentes, pluribus membris mutilatas, truncamenta hominum; sed tamen si verum fateri placet, longè perfectissimam Christiani Equitis effigiem: ita ut toto orbe ars pictoria meliorem Academiam non haberet. Interea malè auspicata Rhodus, quamdiu aliud fata non dabunt, sit illa sanè, cuius est hoc tamen nunquam eveniet, ut qui eam nunc tenet Barbarus, ab eius solo grandia illa heroicae virtutis vestigia eradat, quae suo in habitu ultimi illi Equites indelebiter impreserunt: sed quamdiu Rhodus in mundo erit, quoties aliquis vel in eius litora exscendet, vel in imaginem in pictura aut literis incurret, admiratione virtutis illorum exultans, longè iustius exclamare audietur, quàm Aristippus Philosophus; cum vi tempestatis ad eas oras eiectus, in arenis paucas quasdam Geometricas figuras dispiceret, ingeminasse dicitur;

(M) VESTIGIA HOMINUM VIDEO.

Euge animosi Juvenes Equites: Adamas, qui ab suae Originis sinu recens venit, rudis & informis, haud dubiè satis opum ab natura

tura

turâ secum affert, dum habet, se adamantem esse. Quia tamen tota eius laus in eo constat, si monstrari viderique possit; quid ei proderit adamantem esse, si beneficæ manûs studium, & labor artis defuerit? Idcirco primò ad sectarum datur, quò extantes asperæque minutia rescindantur: tum ad rotam limamque extergitur, complanandus pariter, & perpoliendus: neque unquam artis magisterium ab ministerio manûs sejungitur; sed potius huius laborem illa continud ex regulâ dirigit, planorum, angulorumque mensuras ritè præscribens. hinc namque habet, posse ita lucem variè ad oculos reflectere, & mille coloribus purpurare; ut in uno adamante putes omnium gemmarum decora ac venustates concludi; imò promicare; quando unus omnium colores æmulatur: tam vividum resplendere, ut oculos pæne feriat; & nescio quid stellis habere simile videatur: idque totum ex salubri illo tormenti genere, quo in eam figuram nitoremque semel fuerat conformatus. Jam verò interpretet tibi, credo, opus non erit, ut intelligas, de te mihi sermonem esse. Dum in nobiles editi estis cunas, Adamantis genus accepistis: id quidem Originibus debetis, unde recisi estis; generosi sanguinis venæ, qui ab maioribus in vos dimanat. Illud nunc attendere oportet, dum vos Equestri Ordini consecratis, vos illi gemmam offerre rudem adhuc,

adhuc , quam elaborare necesse sit ; adaman-
tem informem, qui perpoliri debeat; & ab artis
magisterio , hoc est , à disciplinâ cum Religio-
sâ , tum militari illud incomparabile utrius-
que virtutis decus accipere , quo sine parum
utique valent simplices illæ naturæ dotes.
Quodsi rudes & impoliti uniones , quantum-
cunque grandes ac pretiosi sint, in terrenorum
regum coronas non inseruntur ; quantò mi-
nus in Diadema Dei , qui pro suo , imò vestro
honore, hunc in finem vos delegit ?

Nolite igitur putare , præproperè ac duri-
ter vos haberi , quando in difficiles casus ex-
positi, etiam de capite periclitandum videtis.
Sic enim Religio mox à primis annis studet
vobis pectus sincerâ chalybis temperaturâ
obdurare ; mox tamen auri opulentiâ ador-
nandum: quemadmodum senex ille Chiron
Juvenem Achillem contra leones in duellum
educebat , ut cæsorum comminutis ossibus,
medullâ tam robustâ puerum saginaret :

(N) *Sic Amphionæ pulcer sudore palæstræ*

Alcides , phætras Dirceæque tela solebat

Prætentare feris , olim domitura gigantes.

Ut in eorum virtutes , & incomparabiles ani-
mos succedatis , de quibus paulò antè dixe-
ram , profectò haud à minoribus rudimentis
peti initium potest. Ita generosæ aquilæ , qui-
bus ad usque nubes , imò supra etiam evolan-
dum est , non nisi in supremis Tauri , Amani,
Caucasi , & similium arduarum rupium jugis
nidos

nidos locant; semper vicinæ, & frequenter circumfrementium fulminum mediæ; inter ventorum prælia, & tempestatum furores politæ: nec earum pulli, cum primos audere volatus parant, more vilium passerulorum ab ramo ad ramum transfultant; sed ab unius scopuli vertice, ad remotæ cautis apices se ejaculantur, quoddam velut aërij pelagi profundum transfretantes: & me hercle, si quidem verè aquilarum genus sunt, securè volant, ipso animi robore alarum debilitatem supplente.

Jam verò ex quo alio pectore illi spiritus procedunt, quos Religio, altera vestra meliôrque parens, vobis instillat, dum innox in primis, & quasi pullaribus adhuc annis, in maritimas expeditiones longo & periculoso itinere vos dimittit? ubi si aliud nihil sit nisi navigationis horror, certè id etiam solum magnopere æstimabit, seu qui navigat, seu qui navigare timet; sapiens illud Anacharsidis Philosophi dictum sectatus, (O) eum, qui in mari est, neque mortuis adnumerari posse, ut qui adhuc mori possit; nec viventibus, quia jam in eo sit, ut sepeliatur. Et tamen in vestris navigationibus minima pars periculorum in navigando consistit: sed perinde, ut qui in densissimam silvam se immittit, venatu Elephantorum, tigrium, urforum prædam facturus; ita vos in longè terribiliores feras, Turcarum inquam agmina, bellum circum-

Ff

fertis;

fertis; posteaquam cōmunem illum Christiani nominis hollem, vobis in specialem inimicum delumfistis: & ubi innumeralij velis remi, que ad amica refugiunt litora, ne Modularum illarum rictus obtueantur, quarum horrore possent in lapides obrigescere; vestri Instituti vestræque singularis gloriæ est. illos de industria vestigare ac persequi: ita quidem, ut vobis longè melius illud diverbium competat, quod de suis Lacedæmonijs Agis Rex jactitabat: (P) eos non quærere, quotnam hostes, & quàm fortes habeant; sed ubi ij sint, rogare: quos proinde adipisci, cominúsq; manu hastaque invadere, (tunc enim vero illa exardescunt fulmina. de quibus modò ante dicebam) & non tantum dicam, pectus apertum, sed Candentis Crucis vestræ insignibus prætextum objicere, cuius vel aspectus tetros illos daemones gemino furore succendit; id scilicet jam vobis diu proprium ac solenne est. Quidnam igitur Plato (Q) nunc sentiret; qui nobiliores Juventutis ex æali sua Rep. jubebat quidem prælijs interesse; sed spectatores, longè extra periculum, ac velocibus equis impositos: ut ubi res posceret, maturè in saluum se recipere possent: si in vobis, militiæ adhuc Novitijs, & prima experimenta auspicantibus, eos admirari animos deberet, quos non nisi in Ducibus & armorum Magistris requirere audebat!

Dum ergo hunc in modum & ad probitatem

Virtus ex ærumnis triumphat. 451

tem, & ad bellicam virtutem erudimini, sub exemplis & æmulatione illustrissimorum ex vestro Ordine Equitum, in quorum animas, bono Religionis publico consecratas, vestrae succenturiantur; & quorum immortalem famam merito gloriosissimorum operum æquiparare contenditis; advertite tantum, quænam laudum encomia vos expectent: illa certè, quæ Achillis memoriam toti mundo illustrem fecere: quod dum se ad bellum comparat, quod postea universa Græcia mari gerentem vidit; centies alibi conflisset, centum Victorijs inclytus;

(R) *Et tanta gessit bella, dum bellam parat.*

A. Plin. lib. 34. c. 7. B. id. lib. 35. c. 10. C. id. ubi sup. D. Plutar. de Instit. Lacon. E. Sen. in Herc. Oet. F. Flor. l. 2. c. 2. G. ibid. H. Iuven. Sat. 21. I. Lucan. lib. 2. K. Plut. de fortit. Alex. Orat. 13. L. Plut. in Sertor. M. Vitruv. proem. l. 6. N. Claudian. de 4. Consul. Honor. O. Plut. in apophit. P. id. in apophit. Lacon. Q. Dial. 5. de Rep. R. Sen. in Traged.

XXI.

MARE GELATUM.

TIMOR PRUDENS, ET FATA
TUA TIMIDITAS.

DE illo septentrionali æquore loquor, in quo & animum & ingenium perdidit illa, quæ aliàs merum ingenium & animus est, ars navigandi: antehac tam secundis usa successibus, ut in unâ nave, cui Victoriæ nomen fecerant,

cerant, totum Oceanum edomuerit, periculossissima pervaserit freta, Insulas repererit, in remotissimas Orbis plagas velut in exilium reiectas; terras aperuerit nunquam prius cognitae, & novos ipsi mundo mundos dederit. Neque tam longis itineribus adhuc fatigata, neque tam continuis periculis exterrita, imò magis quàm unquam aliàs novorum adeundorum discriminum audax, & laborum suscipiendorum avida; ubi ei in mentem venit illud, æquè gloriosum ac difficile consilium, complanandi per altissimi Septentrionis maria itineris; acceptavit illud confestim, & ad tam ardui moliminis cœptum sese cœpit accingere.

Igitur expeditis aliquot, tum animo, tum usu probatoribus Hollandorum & Anglorum navigijs, ipsamet manum clavo admovit: & intrepidè à gradu ad gradum, altiùs versus Polum processit. Quodsi consilio eventus defuit; neque eò perventum, quò illam ingentis animi peræquæ spes vocabant, naturæ, si qua culpa interfuit, tribuenda est, quæ id voluit hætenus impossibile esse. namque ubi jam octogesimum altitudinis gradum navigando conscenderant, compertum fuit, hîc demum fixos esse mortalium audaciæ terminos, quos transire neque vis ulla, nequa ars posset; hoc est, mare alperrimo frigore saxi in morem astrictum, per quod nulla navigijs via pateat. Quare (si Djs placet) aliquando

non

non deerunt, qui aliam transmeandi rationem tentare velint, grandibus trahis & curribus, velorum remigio instructis, per lubrica glaciati æquoris dorſa procursuri. Istic igitur necessitati cedere, & retro viam capeſſere coacta, mundi finibus, ceu re sacrâ & inviolabili adoratis, anchoras sublegit; & de muricibus unius illorum monſtrium ſuſpēdit, quos agitata ventis mare, densis glaciei cruſtis, unis ſupra alteras accumulatis, infinitos identidem erigit: eo monumento ſecuturis ſæculis conſeſſata, nullam ſe illis fauſtæ temeritatis ſperam reportare: ne quis fortè nautarum audacior, quanquam per alia quævis infortunata maria fortunatus, tantum de ſe præſumere audeat, ut illuc penetrare velit, ubi mox ipſo in ingreſſu potius neceſſe ſit vota pro reditu facere, quàm præſidij aliquid ad progreſſum poſſit ab arte expectari.

Cæterum ut fideliter rationes eius conſilij exponamus, quod animoſos illos Hollandiæ Angliæque navarchos induxit, ut ſe in eiufmodi mare intromitterent. quod ad decem plerumque menſes glacie obſitum conſiſtit; id enim vero fuit, quòd ſperarent, ſe paucarum hebdomadarum labore, ultimæ & grandis Tartariæ. quâ Polo proximè obtenditur, terras ac litora legendo, utique multorum menſium viam compendij facturos, brevi trajectu ad ultimas Orientis partes aperto. inde ad dextram converſis velis, aſpirantibus à

puppi aquilonibus, fretum Anianum (nisi id potius sinus quidam est) ingressis, primum ad Coræam, Sinas, atque Japones descensum fore; ad Philippinas deniq; & Moluccæ Insulas, quò eos Caryophilli odor (cuius ibi maximus proventus est) & ingentis lucri, quod jam certâ spe devoraverant, lator & prægustus quidâ suavissimè invitârant. Verùm tantæ expectationis conatus ad glaciales novæ Zemblæ; Spitbergæ, & Neulandiæ fyrtes, quousque duntaxat progredi licuerat, obhæsit & dirigit. Neque satis ad exitum providentissimis illis navigatoribus valuit, tam opportunum itineri tempus delegisse, ut sub Julij & Augusti Menses asperum illud mare intrarent, dum id maximè altum tepidumque erat; quippe nisi solis tepore glaciem marisque crustam solvente, non jam in glaciale pelagus, sed in meram solidissimamque crystallum incursum. Et quidem egelatum tunc invenerant mare: sed mox iterum pertinacissimè congelandum. Accedebat furiosissima fluminum, quæ se versus Polum magno numero id loci exonerant, eruptio; tam vastas glaciei moles secum devehentium, ut quàm verissimè & procul ab omni poëtico figmento diceres,

Liberas fundo Cyclades vagari
Per mare Ægæum.

Quare meritò horribilis prodigij species videbatur inexpertis illis navicularijs, cum viderent, immotam in anchoris stare navem suam,

am, & tamen integros scopulos contra eam supra mare procurrere: tantâ cum violentiâ, ut minimo quovis contactu, navis haud aliter diffunderet, quàm si glacies aut vitrum foret; & glacies vini quandam adamantis haberet. Quod tamen eò magis citra admirationem esse videbitur, si earum molium immodicam vastitatem attendemus. Namque ad portenti memoriam, uni quæ fortè in arenis impacta cohælerat, adhibere mentorias regulas voluere. & erat Augusti dies septimus, quando id, quod undis superexstabat, sex & nonaginta palmorum altitudinem æquare deprehensum est: ducentos & sedecim, quod aquis regebatur. Et tamen ea inter maximas, una de minoribus fuerat.

Omitto memorare horribiles tonitrus, bellicarum etiam ballistarum bombis crudiores, quoties glaciata illæ rupes modò una, modò plures dissiliebant in partes, calidis vaporibus, quos intus inclusos gerebant, solis accessu rarefactis, & angustia impatentiâ violenter exitum emolitis. Omitto illas, minimè jocularias, sed theatrales & cruentas cum ursis monstrosæ magnitudinis luctas; tantò robustioribus, quantò magis fame efferatis: ut ea terra credi posset, nova Africa esse, tam ferax ferarum, quàm pabuli infœcunda. Quod complures infelicium illorum Batavorum miserabili interitu comprobarunt quando sub annum 1596. à glacie conclusi, coacti-

que in novâ Zembla hibernare , plus molestiæ ab urfis terrestribus sustinuerunt, qui eos quotidie infestabant, quàm à cælestibus, quæ supra eorum capita circumgirabantur. Ibi ex ruderibus suæ navis compactâ , nescio , meliùsne dicam casâ , an carcere vel sepulchro , noctem unam continuato nonagenûm & octo dierum spatio exegere in tenebris ; quamdiu nempe sol morabatur denuo supra horizon-tem eniti, & in istius hemisphærij conspectum venire. Quid illis postea acciderit , non est hujus loci & materiæ prosequi.

Igitur mare glaciale (seu meliùs mortuum dixeris) non est campus, in quo vel generositas audendo, vel ingenium arte & industriâ quidquam possit, quod gloriosi, aut utilis speciem aliquam habeat, ad finem bonum perducere : quod in idiomate symbolico, seu formâ per figuras loquendi, idem mihi esse videtur, quod dicere ; animum frigore timiditatis congelatum, non concedere viam cogitationibus, ad egregium aliquid faciendum ducen- tibus. Vix aggressæ nobilis cæpti iter, quan- tumvis tempestate quàm maximè ardente, hoc est, dum eos amor & desiderium (ignis & calor animorum) plurimùm accendit ; ab hyeme se apprehensas, & à glacie obsessas ob- strictasque sentiunt ; unde vel retrocedere necesse sit, vel inibi turpissimo rigore siderari.

Neutiquam tamen illud mihi propositum est asseverare, omnem timorem grandibus, & idcir-

Idcirco difficilibus cæptis, (quæ generositas proposuit, spes persuasit, audentia exequitur) inimicum & conturbatorem existere: quin aio, eum plurimum ad ea opis consiliiq; afferre: cum necesse sit, ex commistione spirituum timoris, qui quàm maximè frigidi sunt; & audentiæ, qui ad summum calentes; salubre eiusmodi temperamentum enasci, quale poëta dixit, Deum admirabili arte ac judicio in terra effecisse, contrarijs Zonis, quàm aptissimâ ad concordiam locatione dispositis:

(A) *Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu:*

*Nix regit alta duas; totidem inter utraq; locavit,
Temperiemque dedit MISTA CVM FRIGORE
FLAMMA.*

Prudentia, cuius Judiciorum forma utique quàm optinio ordine constituta est, inter senatores suos primum dicendi locum Timori assignat; velut inter reliquos consultores Seniori, Amantiori, & magis considerato: & cuiuscunque demum generis & utilitatis opus sit, quod Cupiditas proponit: (maximè cum id vel effectum difficile est, vel ubi non sine labore effeceris, facili ruinæ obnoxium) nunquam pars affirmativa vincet, quanquam calculorum numero copiosa & potens, quamdiu Timor repugnabit; hoc est, quamdiu contrarijs eius rationibus non fuerit satisfactum: quippe cuius natura, studium, & peritia est (multo usu acquisita) sollicitè eas invenire, & cum singulari orationis efficacitate proponere.

re. Hunc in finem binos in fronte oculos habet, planè lynceos, semperque apertos, tam acuto ac penetrabili visu, ut quocunque intendant, etiam id, quod non est, videant; dummodo possibile sit, id esse; ac multo magis si probabile sit eventurum. quin aded (quod sapienter judicare, & securè progredi volentibus præcipuè necessarium est) non minus earum rerum, quæ retro sunt, quàm quæ ante ipsum, etiam eminus est perspicax. Quia in re Timor, qui re ipsa non est aliud quàm amor, haud dubiè ipsi præstat. hic namq; cum in gaudio totus sit positus, non nisi cæcorum more discernit, palpando bonum illud, quod sibi præsens habet: at verò Timor, totus in providendo occupatus, mala etiam longè distantia coràm intuetur, & ventura prænuntiat, & vias accessusque ostendit, maturèque ad defensionem se componit; ita ut nullus Geometer tam peritè proportionem tractare sciatur, nec Philosophus ex Suppositis conditionalibus tam certò concludere, quàm Timor.

Demus deinde, auditis jam reliquis Prudentiæ Senatoribus, decretum esse, id in opus deducere, quod Cupiditas proposuerat; namque etiam tunc negotium Timori dabitur temperandi mandata, & Audentiæ potestatem certis legibus definiendi, appositis velut ad custodiam Circumspectione, ne quod damnum incurrat; & Advertentiâ, ne quid periculi ad securitatem negligatur, hoc enim
facto.

facto, tum demum feliciter à Consilio ad res patrandas pervenitur. Quippe eo prorsus modo necesse est negotia ad bonum finem, sicut navem ad constitutum portum perducere. Ingentes linteorum sinus (seu Desiderij cupiditates) grandis ventorum impetus (hoc est, audentiæ fervor) post paucos passus eam inclinabunt in latus, evertent, & in profundum mergent, nisi Timor, velut saburræ pondus, nimiam causarum desuper agentium violentiam, in imo ad quandam æquilibij moderantiam, refringat: ita ut eius unius resistentia profectò navem erectam firmamque sustineat, dum aliorum studia, ardentius illam quàm securius propellentium, ad quandam regulati & æquabilis cursus normam condofacit, & clavo parere jubet, quem Prudentia gubernat.

Hinc est, quòd Plato, dum quàm optimam, atque assequi cogitando posset, reip. formam voluit depingere, in re alià nullà longius contentiùsque, sicut nec in ullà utiliùs elaboràrit, quàm quemadmodum inseparabili concordia Senum Timorem cum audaciâ Juvenum; prudentiam eruditiorum cum animositate fortium; frigidorum illorum in deliberando tarditatem, cum ardentium istorum ad agendum præcoci pernecitate colligaret. Quare cum neque soli primi per se quidquam valeant efficere, utpote manuum ministerio destituti; neque alteri quidquam de se soli bene expedi-

pedire, quia capitis directione laborantes; eos insolubili mutuae indigentiae nodo perquam valenter constrinxit & copulavit, dum neque robur potest consilio carere, neque robore consilium: non minus arcte ea inter se commixta revinctaque esse desiderans, quam fila recta staminis, cum transversis tramae licijs, mutuo complexu ita inter se inseparabiliter intricantur, ut in unam omnino telam confluant ex duabus mataxis.

Quodsi alterutro eorum defici necesse foret, aut ego hallucinor, aut res ipsa nimio clare ex ijs malis demonstrat, quae tunc existerre contingit, cum illi rectae rationis limites transcenduntur; longe minus periculi ab Timore, quam ab audentia metuendum. Verum quidem est, illum, quia pericula cautiùs declinat, novi nihil acquirere: ceteroquin acquisita conservat; id quod eius quasi centrum est, circa quod totum suarum sollicitudinum Orbem convolvit. Econtra Audentia quandoque fortunam habet in consilio, & lucrum facit: plerumque tamen si non totum perdit, saltem haud parum amittit. Atque Dij dent, ut ne istorum, quibus tantò plus animi, quantò minus consilij est, (quia neque metuentibus, neque providis futurorum) semper magnus sit numerus, qui sub clavâ fatuorum Principis, hoc est, serae & inutilis paenitentiae, miserabilem tandem lessum lamentari cogantur. Plenae sunt funestissimorum eventuum omnes histo-

historiæ: neque ullum pravi exempli genus est, quod non præceps ille ardor suo malo nos doceat accidisse; ubi cæco impetu progressi mortales, non antè oculos aperuerunt, quàm ubi malo jam præsentè, non auxiliari amplius, sed illacrimari duntaxat stultitiæ suæ potuerunt. Veruntamen nunc etiam de illo timore eiusque proprietatibus dicendum est, qui non est advertentia, & frænum quoddam bene consultæ prudentiæ; sed naturale quoddam frigus spirituum, sideratio cordis. & ut ita dicam, animarum hyems: quas tametsi fortè aliqua generosi operis cogitatio subeat, non aliter eam illa elidit, quàm bellicis Trajani Imp. navibus in Istro accidisse legimus, eas non solum medio in decursu, frigore astrictas constitisse; sed tantâ vi glaciei compressas fuisse, ut velut Antæus inter Herculis brachia nexûsque intercluso spiritu præfocatus, disruptæ sint. Sed jucundum fuerit, ante omnia videre quàm languidam vim Cupiditati excitandæ spes Utilitatis & Honoris admoveat, quando non sine difficultate operis expectari possunt.

An unquam per somnium dormientibus occurrit, velut si ab hoste diffugeretis, jam fatale ferrum capiti intentante? vel tauro à canibus agitato, & rabidis cornibus in vos irruente? aut rapidi torrentis impetu everfos, in præceps trahi? neque tamen, omni licet vitium contentione, possibile esse, longius pedem

dem promovere, quàm si curtissimæ compedes, aut dolentissima podagra palo lectore alligatis gressum interceptissent? dùmque nullo profectu plurimùm laboratur, tantum angoris sudorisque sustineri, quantum ne bene longa fervensq; decursio expressisset? Hunc planè in modum non minùs laboriosè, quàm inutiliter timaces seipsi exagitant, cùm ad grandium rerum apices magis pervenisse cupidi, quàm pervenire, animi vilitate opprimuntur: neq; tantum roboris habent, quo obstantium difficultatum agmen perrumpant; quæ unica via sunt, qua ad glorias & fastigia pervenitur. Perinde me hercle, ut si brevis & biremis lembulus, sub uno remige contra ferociam torrentis enitatur: quantumcunque iste totis brachijs humerisque incumbat, ludet, ac rumpatur propemodum, frustra tamen speret eum altius posse provehere: sed ubi totum diem exhausserit, multùm sanè profecerit, si vespere ibi se reperiatur, ubi manè conscenderat.

Generosus Hannibal, imbellis Xerxes, uterque constitutum habebant, ille Italiam, iste Græciam sibi armis subijcere: sed ubi in aggrediendo negotio tantam in ambobus animi differentiam perspexeritis, abundè id suffecerit, ut extemplo etiam de differente armorum belli exitu divinetis; scilicet de illius gloriosis victorijs, & istius foedissimis cladibus atque fugâ. Verùm uterque alibi nobis memoran-

morandus occurret ; igitur loquum de ijs innu-
isse impræsentiarum satis sit. Obijciebant se
animoso Pæno nubivola alpes : non iccirco
expavit , non retro se vertit , non ad fugam
respexit ; sed eas inscendit , itaque perdomuit ,
ut ubi prius ne quidem angustus trames pa-
tebat , amplissimam viam aperuerit. Moraba-
tur Xerxis iter primus fortunæ limes , inter-
jectus mons Athos : & ignavus ille , tantæ al-
titudinis transmeandæ pertæsus , minacibus
litteris ei imperat ; facefferet ex hoc loco , sibi-
que transitum quàm largissimè cederet. Mi-
graret hinc usque cum imis radicibus ; &
quocunque aliò placeret , trajectus , relinque-
ret ipsi planum & æquabilem , propemodum
etiam dixerat , floridum) campum , ad posses-
sionem Græciæ adëundam.

Necquicquam ergo eam mercedem expe-
ctat , quæ seu Musas , seu Martem , literas aut
virtutem sectantibus , quocunque demum
pretio solvitur , seu opum , seu famæ , aut ho-
noris : frustra eam , inquam , desiderat , qui
non in seipso per fortitudinem superat Timo-
rem , quo retrahitur , ne se audeat per medias
difficultates , & laboriolas contentiones , ad
cupitam meritorum metam penetrare. Pro-
inde nunquam eò ignavi pertingunt : qui cum
non velint pedem proferre , nisi in plano &
pavito , vel eminus jam subsistunt ; contenti ,
propositum terminum sterili saltem desiderio
atque oculo libasse. Ajunt etiam ipsi (& ut
putant,

putant, cum singulari prudentiâ) quod factus ille Orator, Sabinius Atidius: qui, cum non sine verborum phaleris, coram confertâ concione, plenum illud generosissimi spiritûs dictum prædicâset, quando Leonidas, (C) instante jam innumerabili Xerxis exercitu, cui non sine cruento horarum aliquot certamine transitum erat prohibiturus, trecentos suos Spartanos ad curanda corpora invitavit: *prandete*, inquit, *apud inferos cenaturi*: Ego vero, gravissimâ voce subjunxit Atidius, *illi ad prandium promississimi; ad cenam renuntiâsseni*. Quid autem fiet hisce meis formidolosis, ubi forsitan spei blandimento decepti, aut necessitatis violentiâ adacti, in arma & aciem intraverint, pro libertate, patriâ, aut Religione dimicaturi? Bellissimum sanè contrapositum, in superabilem Equitum Rhodiorum virtutem, de quibus paulò antè differebam: unde & his fortitudinis suæ gloria cumuletur; & illorum iners timiditas tantò magis ex contrario ad victuperium publicum dilucescat.

Nunquam equidem credidi Palladio (D) scribenti, tonantis ætheris tumultu adeo externari cervorum hinnulos, ut propemodum exanimentur. Plinio tamen facile in eo assensus sum, quòd (E) *tonitrua solitariis ovibus abortum inferant*: cui prohibendo remedium sit, *congregare eas, ut cœtu iuventur*. Igitur pavidî illi, qui, non dico, ad ardentia fulgura & armatos bombardarum tonitrus, sed unius tympani sonitum abor-

abortiuntur, animúmque teu infelicem fœtum deijciunt, adeò ipsis òvibus ignaviores sunt, ut cum istæ tunc solum, cum solitariae sunt, abortare soleant, isti etiam numero suo suorum septi exercitu, animum perdant. Verùm quid pavidos intuemur, velut in acie & prælio stantes; cum nimio opere verum sit illud miraculum, quod Euripides cum ijs evenire scribit; (F) *Timidos, in pugna præsentem abesse & ipsaque eorum umbra, quam ibi præsentem habent, eatenus solum cunctetur se hinc, quam longissimè queat, fugiendo proripere, quatenus metu inhihetur: ubi id tutò possint, fugam sibi pro victoria ducant: & velut hosti opulentissimam gloriosissimamque prædam subduxissent, dum victoris è manibus evaserunt, triumphum agant illi parem, quem M. Antonius duxit, semivir ille (an semimulier?) certè scoria nominis Rom. cum hinc aspectu Octaviani Augusti exterritus, inde Cleopatrae blanditijs evictus, aciem destituit: & Amasiam strenuè persecutus, (G) suam fugam, quia vivus exierat, victoriam vocabat.*

Alexander, quando suos contra hostem in ordines educebat, (H) omnibus disipi dorsuales loricas jubebat, velut jam nunc ad mortem condemnans, hostium telis lanceisque configendos, quicumque ausus esset ipsis tergum obvertere. Hæc ratione totum animi robur illis in pectus coibat, omnisque fiducia in armatas manus proruebat: ut illud sibi ma-

ximè honorificum putarent, quod & maximè proficuum, intrepido vultu in hostem ire, & adversarium potiùs occidere, quàm retro ver-
 ti, & ab eo perimi. Atenim ad cohibendâ illo-
 rum fugacitatem, quibus tantum in sanguine
 frigus est, quidnam remedij satis suffecerit, ni-
 si pedes ac genua succidisse? ut discant id,
 quod fortissimus Antroclidas, respondere:
 (1) qui cùm ligneo pede fultus in pugnam
 procederet, à commilitonum aliquo risu ex-
 ceptus, aspernantis potiùs, quàm indignantis
 habitu ad ipsum conversus; tunc, inquit, me
 jocum facis, quòd pede uno te minùs habeam,
 qui duobus cares? etenim non ad dimican-
 dum, sed ad fugiendum comparatus, quatuor
 tibi pedes optas, ubi mihi ad configendum
 vel unus abunde est, non solum loco cedens
 nescio, sed ad standum etiam, velut implanta-
 to & radicato. tum monstratis ipsi fortiter mem-
 bris; isthæc membra, repetijt, in milite at-
 tendere oportet, quibus lepores, & cervi e-
 gent; aliter tam bene pedibus, actu, instructi;
 utpote quibus itidem armatura in pedibus, &
 fugiendi celeritas pro victoriâ est.

Anno 1594. & seqq. A. Metam. 1. B. Plut. de
 primo frig. C. Sen. Suas. 2. D. Mense Mart. tit. 9. E.
 lib. 8. c. 49 F. Meleag. G. Vell. Paterc. l. 2. H. Polien.
 4. Strat. I. Plut. Apoph.

THERMOPYLÆ.
 VITIA SIMUL OMNIA VINCI
 NON POSSE; UBI SINGU-
 LA IMPUGNENTVR,
 SVPERARI.

ID quod Plinius de smaragdis, rubinis, adamantibus, aliisque pretiosis lapidibus asseveravit, (A) totam naturæ majestatem in ijs quasi in nodo collectam latere; ego potius joco dixerim de istis, haud utique aspectu jucundis, quin potius horridis rupium scandulis; non tamen vos aut laboris, aut asperi itineris, per quod demum huc evasimus, pigere debere: namque hic aut major, aut melior pars bellicæ Græcorum gloriæ inclusa jacet. Et si rubinos, adamantes, smaragdos velim, facile reperirem pulcherrimi sanguinis florem, indomabile robur, generosam immortalitatis spem, quam trecenti illi Spartani in memoriâ posteritatis habebant repositam: quorum nomina pretiosissimis laudibus coronata, coràm grandibus incisa literis videtis in his ipsis vivi saxi laminis, adæque per eorum famam nunc illustribus, atque antè obscuris, mundoque incognitis.

Jam intelligitis, credo, istic famosas illas Thermopylas esse, antiquitus à calidarum aquarum, quæ erumpunt, scaturiginibus appellatas, Herculi consecratis. Rupes, quæ hâc

parte nobis imminet, (B) ab summo jugo usque ad calcem, ubi adstamus, velut ad pendiculum præfecta; pars quædam & latus est montis Oetæ, in quo Poëtæ Alciden combusserunt. Hæc altera priori peræquè similis: cuius in præcipitia Callidromus desinit. Via, quæ per medium inter hæc prærupta montium iter pandit, ubi in arctum stringitur, viginti non amplius pedes in latum habet; ubi maximè patet, sexaginta: ad stadia triginta excurrit, hoc est, paulo minùs quàm duas leucas. Extra hanc transitus nullus est, ubi vel pedem figas; sed omnia acutissimæ cautes, scopuli naturâ præcisi, & immania alpium juga, visu horrida, invia trãjectu. hæc ergo duntaxat aditus patet, Græciam, quâ meridiem spectat, intrare volentibus. Voluerat Xerxes; & per has fauces statuerat septingenta peditum millia, quadringenta equitum traducere; in reditu non modò omnia sibi aperta, sed universam Græciam in potestate suâ fore pollicitus. Verùm præter expectationem eas angustias à Leonidâ cum trecentis Lacedæmonijs, (flore Spartani exercitus; qui ad sustinendum ferocissimum torrentem, imò mare barbararum gentium, freti more Græciæ campos inundare parantium, etiam soli credebantur sufficere;) tam fortiter infestas invenit, ut si cum desperatis veniendum ad manum esset, videret superbus Rex, aut demoliendas sibi illas rupes esse, viâmq; , ut paulò

paulò antè per Athi montis viscera, ferro aperiendam, aut retro signa vertenda; pudore potius quàm armis devicto. Igitur vix eas fauces intrare paraverat, cùm validissimo Spartanorum objectu subsistere coactus est; stupore quodam animi ita extra se positus, ut cum otioso exercitu quatrimum ibi exegerit, neq; pugnam retentare ausus; neq; sibi ipsi credens, (quod oculis intuebatur) tam paucis tantum animi fuisse, ut tam multis se opponere non vererentur. Ubi deinde collecto animo turpius sibi fore judicavit, metu quàm armis superari, Medos ferociter irrumpere in obstantes jussit: quos tamen confestim majore, quàm intraverant, impetu reiectos concisòsque recepit. Istis phalanx successerat, virtute, ut credebatur, insuperabilis, summo apud Persas nomine, atque *Immortalis* dicta. Verùm si id unquam habuit, hinc certè & opinionem, & titulum amisit. Ipsamet sibi cadaverum suorum multitudine viam, quàm ante fuerat, impeditiorem fecit. Quare Xerxes, qui ex editiore tumulo suorum cladem speculabatur, amentis habitu ter exilisse de sella dicitur; complosisque manibus, & oculis in cælum sublevatis, solem patrio more invocasse; incertum, suisne vitam, an sibi mortem deprecatus. Ita (C) *Divina & humana impellentem & mutantem, quidquid obstiterat, trecenti stare iusserunt.* Quare pudore quàm damno miserior, malè coeptum iter reliquit: ipse sibi ex infausto principio au-

guratus , qualem demum res foret exitum habitura. Quid deinde proditore Ephialte secutum sit , qui per occultos, sibi que notos calles , inter montium circuitus Persas in sublimē eduxit , parte copiarum à fronte , parte à tergo in Spartanos inductâ , nostri consilij non est describere: quippe nobis orationem ad morum correctionem fingentibus , locupletem sanè materiam præbet infallibilis illa , quemcunque numerosissimum hostem vincendi ratio , quam loci opportunitas cum animo , aut vincere , aut mori parato , pugnantibus in manum præstat. Id nunc breviter vidistis in Persis ostensum : videte id ipsum paulo fusiùs in vitijs demonstrandum.

Antiquissima apud Babylonios lex erat, (D) Herodoto teste, ut, quicumque aliquem de suis ægrum haberet, eum in plateâ publicâ exponeret ; neque fas esset , cuiquam illac prætergredi , quin prius ex infirmo de morbi specie percontatus , integrâ fide aperiret . quidquid vel in se, vel in alijs contra id morbi genus utile esse , aut secus habere cognovisset. Me quidem si quis roget , quanquam pessimarum & irroboratarum affectionum multitudine prope ad desperandi necessitudinem laborans, quâ ratione quàm optimè con sanari possit , extemplo id occurreret , quod in huiusmodi infirmis nunquam non felicissimè succedereprehendi : nimirum id, quod Spartani egerant, facere juberem; hostium suorum

paucos aliquos sibi pro unâ vice desumere; & primò quidem cum his configere, qui periculosius incumbunt: cæterorum (liceat ita nunc dicere) interim non plus rationis habere, quàm si non adforent: atque idipsum profari, quod trecentis illis Spartanis Pompeius Silo apud Declamatorem, Senecæ Patrem (E) suggestit: *nihil refert, quantas gentes in nostrum Orbem effuderit, quantumque Nationum Xerxes secum trahat: TOT AD NOS PERTINENT, QUOT LOCUS CEPERIT.*

Profectò enim, si Aphorismus ille, quem militiæ Rom. Magister præcipit, uspiam locum habet, ut (B) *qui secundos optat eventus, dimicet Arte, non casu*; certè hoc in puncto locum habet: modicis viribus magnas vinci; & ingentes copias, in brevem contractas numerum profligari oportere: quo documento Alexander in Assyriâ Darium, & prope Salaminam Xerxem Themistocles concidit; quando, ut alibi memoravi, in angusto sinu cum paucis navibus innumerabilem armatarum & onerariarum classem, victas in foedissimam fugam conjecit: quòd Barbarus nõ nisi paucas unâ, quot nempe angustia brevis campi admitteret, inducere in pugnam potuit. Vitiorum turba, quæ animo malè affecto dominantur, non unicum & commune collum habent, quale Caligula Urbi Rom. optarat; (G) quo succiso, omnia simul uno ictu truncentur: sed uti magnus ille bellandi Magister Sertorius (H) militibus

suis ardentius, quam consultius pugnam poscentibus, agendum ostendit: qui valentissimum adolescentem iussit equo verulo debili-que caudam detrahere. quam cum ille universam unâ non potuisset, licet omni conatu, evellere; equum deinde robustum valentem-que produxit, & caudâ ad miraculum spissâ: quam ei puer invalidus facile deraravit, pilis sensim & particulatim subtractis. Aded etiam ad hortorum culturam Columella consultum putavit, areolarum divisiones in minutulos quadrantes partiri: quod ipsâ suâ parvitate non modo laborantium curam non terreant, sed industriam provocent; ubi exadversum vel aspectus tantum ingentis soli, quod laborare necesse sit, jam ante laborem vires enervet ac frangat; (1) *ipsa hortulorum descriptio, quanto est minoribus modulis concisa, fatigationem velut minuit; & stimulat eos, qui opera moliantur; & ad festinandum invitat: nam ferè vastitas ingentis laboris, animos debilitat.*

Jam quod ad modum attinet contra sua vitia decertandi, hoc est, quænam primo loco impugnanda sint, quænam postea; haud necessum est, multis rationibus demonstrare, uti ex hostibus eum, qui vitæ nostræ est insensissimus, ita ex animi vitijs illud, quod maxime noxium nobis infestumque est, primitus ad excidium aggredi oportere. Qui cum tribus inimicitias gerit, à quorum singulis impeti bello potest, eum cum uno pacem facere,

re, cum altero inducias pacisci, cum pessimo bellum gerere prudentissimus ille fortissimûsque Mediolanensium Dux jubebat: ubi enim hunc superaverit, jam quasi ex dimidio alterum quoque debellatum fore. Istud nempe est, (quod Tarquinius fecerat) virgâ papaverum capita decutere, si quæ alijs vivaciùs eminuissent; tyrannicæ dominationis arcum in illo superbo politico; hîc verò documentum pariter & justum, & sapiens: uti illud quoque alterum ab ijs doctoribus celebratum, qui non alios nisi Tarquinius sibi discipulos volunt; *si vis regnare* (dicerem ego, *si vis vincere*) *divide*. Et si in materia bellica (quandoquidem hinc exordium huius orationis sumimus) placet propositæ rei quandam imaginem videre, recordamini illius tam vulgatæ omnibûsque notæ Victoriæ, quam tota Roma, unius duntaxat bellatorum suorum ferro reportavit; à T. Livio non minùs amoenè quàm graviter (qui perpetuus eius mos, & propria ars est) ita ad vivum repræsentatam, ut eam legere, non tantùm sit verissimiliter ex historiæ legibus depictam videre, sed verè, ut gesta est, quasi oculis intueri. Tres Curiatios, patriâ Albanos, fratres uterinos, sicut totidem Horatios Romanos, in campum, inter duos exercitus medium, ad duellum prodire; spectante utroque populo, eatenus solùm otiosè, quatenus quisque suis civibus favore clamorèque opitulabatur; eandem, quæ cuique suo-

nam obvenisset, fortunam participaturus. quando in istis paucis, communis totius populi aut salus, aut servitium sub incerto discrimine agebatur. Quare ita eos hortabantur, ut meminisse juberent, (K) *Deos patrios, patriam ac parentes, quidquid demum civium domi, quidquid in exercitu sit, illorum tunc arma, illorum intueri manus:* Jamque dato tubis utrinque signo, movebant illi in se, paribus in manu armis, & in pectore tantis animis, quantos accendere tam gravis causa, & periculi magnitudo proterant. Et sane mox in primo congressu patuit, quàm veris odijs ea pugna patraretur. quippe tres Albani saucij, ex Romanis duo interemti, uno tantum (quæ Rom. populi fortuna fuit) incolumi integròque. Sed quid spei esset in uno corpore, trium gladijs undique obfesso; quorum mucronibus à fronte, latere, & tergo peteretur? Atenim ecce artem, quam in ipso facto docendam mihi sumsi: *ut universis solus nequaquam par, sic adversus singulos ferox. Ergo ut segregaret pugnam eorum, capeisset fugam.* Et illi quantà possunt, pedum velocitate post eum; inæqualibus tamen spatijs, prout quemque sua vulnera magis debilitarant. Ita in divisos reversus, uti viribus animòque singulis erat superior, facile unum post alterum confecit, (L) **ADDITIONE AD VIRTUTEM DOLO.**

Tantum refert dividere, & in divisione ab uno ad alterum ordine progredi: ubi, qui simul omnia invaderet, haud dubiè opprimeretur,

retur. Quod non minus in vitijs ita se habet, quàm in inimicis. Qui unum solum expugnare constituit, contràque illud omnes corporis & artis vires evocat, cæteris tantisper ad breve tempus sepositis; ubi istud subegerit, tum verò in secundum feratur: & me hercle, nisi id jam in primo semivictum deprehendet, & ante pugnam vacillans in casum. Neque metuat, ne labor primo adhibitus in tædium versus, vires ipsi exhauriat, ad secundum, & tertium, & mille sequentia prælia non amplius duraturas. Nam Victoria nec fastidium parit, nec fatigationem: quin potius pulso fastidio, mirâ voluptate animos mulcet, & corroborat. Ita in seipso expertus, tantò certius affirmare potuit fortissimus ille Coriolanus, quando acie Volscos superavit. Pulvere sudorèque sordidus, neque minus suo quàm hostium sanguine perfusus, cùm adhuc in acie persisteret, non minus strenuè militis munia, quàm Ducis defungens, fuère, quieum hortarentur, reciperet se tandem ad tabernaculum, & necessariam quietem captaret: quibus ille perinde, ut si nunc primum ex castris ad pugnam accederet, animo corporèque vegetus, respondit; (M) NON EST VINCENTIUM, FATIGARI.

Dixi (& ut spero, non injucundum erit, etiam fusiùs iteratim cognoscere) primum, & suorum vitiorum maximum vicisse, idem esse, ac etiam primo proximum, quin imò reliqua

qua omnia ex dimidio superâsse. Etenim pravam aliquam animi concitationem expugnare, reapse non est aliud, quàm seipsum devincere; eamque sui partem, quæ naturâ animalis, usu etiam bestialis facta erat, ad honesti regulam & rationis imperium condocere. Jam utercunque sit de duobus appetitibus, siue concupiscentiæ, ut vocant, siue irascentiæ, cuius furiosi impetus in ea violentiore perturbatione virtutis studio enervantur; jam ille, ubi semel in unâ fuerit perdomitus, etiam in posterioribus alijs commotionibus, impressam sibi eius potestatis memoriam atque metum conservat, à qua ad moderationem ac obedientiam erat adactus. Adhæc non minus vitia, quàm virtutes, mutuò sibi, pro virium diversitate, auxilia ac suppetias ferunt: unde cum in eo, quod prævalidum erat, amputata fuerit præcipua illa radix, ex quâ pleræque cætera, aut non pauca, succum vitamque ducebant, necesse est, eodem ictu, istis quoque vires vitamque præcidi. ac id ipsum quisque comperit in suis ipsius victoria evenire, quod olim Roma in oppugnanda capiendâque antiquissimâ Syracusarum urbe experiebatur. Multum ibi (neque enim negari potest) sudatum fuit: quippe ea civitas ita situ, operibus, omnique ad defensionem apparatu communita fuerat, ut reliquæ omnes totius Insulæ Civitates, huius unius respectu possent mapalia videri. Triplex murorum cinctus;

totu-

totuplex ad interiora receptus : tria validissimi operis propugnacula frontem emuniebant, tum inexpugnabile ingenium, & prodigiosæ machinæ Archimedis; insuper Insulanæ peregrinæque militiæ flos ad tutelam delectus. Nihil tamen minus virtuti Marcelli ea urbs succubuit : & extemplo, sicut capite protrito, simul etiam reliqua membra emoriuntur ; ita cum hâc unâ civitate, omnium cæterarum vis extincta, bellumque finitum fuit : (N) *tota enim Insula in unâ urbe superata est.* Pari modo ubi terribilis ille R. Mithridates, & (ut eum Velleius nominat) (O) *odio in Romanos, Hannibal,* sublatu s fuit, longo tempore Romanus exercitus gaudium egit, ludis, sacrificijs & solennibus epulis indulgens ; (P) *in uno Mithridate, infinitos hostes periisse rati.*

Quantum porro animi vigorisque una victoria ad prosequendas reliquas subministret; quis nescit, superato hostium potissimo, fiduciam animumque augeri, ad minores tanto facilius exterminandos ? Testatum id nobis faciat magnus ille, seipsum vincendi magister, Socrates Atheniensis : cuius uxorem Xantippen alij feram, alij furiam appellant; neutri sat bene, cum ea utrumque fuerit; superba, garrula, arrogans, morosa, obstinax, & tantò indies persequendi viri contumacior, quantò ille in sufferendarum iniuriarum assuetudine duratior: adeò ut cum illa videret, id sibi, quod Borealibus auris accidere, glaciale

cialē mare perflantibus, quod pro eo, ut commoveant, magis consolidant; maiore in eum indignatione debacchabatur, fiebatq; ab eius virtute deterior. Igitur invictā eam tolerantiam Philosophus supportabat: (Q) ipsaq; domus sua ipsi perpetuò pro palæstrā erat, ubi cum irā suā luctando exerceretur: sæpe exclamare auditus, incredibile quantum sibi talis fæminæ convictus prodesset; & quā illa præcellens virtutis magistra esset! Nam sicut, qui indomito & pervicaci equo impositus, tantò magis condiscit firmè dorso consistere, & stapedibus consistere, quantò ille in omnem partem proruendo, subsultando, subnitendo petulantius lascivit; ac postea securius alio quocunque mansuetiore vehitur; ita Socrates intolerabilis fæminæ consuetudine mollitus, nihili faciebat sive populi opprobria, sive æmulo- rum ex alijs sectis maledicta & sannas.

Hucusque ergo ab utilitate probavimus, primò omnium illi vitio frænando incumbendum, quod è nostris potissimum est; aut illi perturbationi, quæ nobis maiore cum damno & periculo dominabatur: quòd sic unā victoriā complures hostium subjugentur; & domito eo, cui plus virium terrorisque inerat, cæteri quàm facillimè leges & imperia admittant. Nec sanè aliter aggredi rem oportet. Interim etiam prudentissimum illud Xenophontis documentum, (eius, qui Cynegeticum scripsit) suo consistere loco patiamur:

non

non debere canem juveniculum sub æmulatione adulti expertique, in patente campo in venationem admitti. ubi enim & pedum, & virium imbecillitate, neque socium assequi, neque prædam potuerit, cum seu verecundiâ, seu desperatione evilesceat, ac segniores fieri. quin potius intra non maximum septum, lepusculum includunt, qui huius institutionis peritiam habent: eoque in cursum incitato, tum demum canem tam aptè submittunt, ut non magno labore prædam consequatur: quo pacto eum mirificè animari, & ad venationem aptari aiunt. Similiter ubi fortè erit, cui non sit tantum roboris, ut cum ferâ aliquâ, & immani bestia, cuiusmodi sanè erit, quod vitiorum eius maximum est, contumax, inquietum, rebelle, & longæ dominationis consuetudine imperare affectans, experiatur ille se cum alio quopiam minùs valido: & ex ipsâ victoriâ, quam de isto referet, illud præcipuè addiscat, non ita rem se habere, uti sibi pusillanimes imaginantur: sed ubi viderit istud vinci posse, sumto fortiori animo, audeat etiam alia superare.

Redactâ jam in potestatem eâ Insulâ, quam Hispaniolam vocant, (R) ab Eximio viro Colombo detectam, (S) cum Castiliani ad alteram S. Joannis, itidem unam ex plurimis illius Oceani Insulis, victricia arma transtulissent, non plus opus fuit, quàm ut ducenti eorum, ad pompam simul ac terrorem egregiè
arma

armati, barbaros duello provocarent. eò enim factò hi tantopere consternati animis fuère, ut confessim se suosque arbitrio victorum permitterent: audacissimæ insanix esse rati, subjugatâ jam Hispaniolâ, cui ipsi nec locorum amplitudine, neque hominum numero pares essent, victoribus se audere opponere. Verum quidem est, nihil ad eos subigendos plùs valuisse, quàm illorummet falsa quædam persuasio, Europæos ex Oriente advectos (nam cum ipsi longè magis sint occidui, noster occidens illis pro Oriente est) filios Solis esse, & corpora habere naturâ cælestia, privilegio immortalia, opinantium: idque hanc ob causam, quòd armatos ipsi ferire haud possent, barbaro solum more instructi, ligneis hastis telisque in ferri vicem aut saxo præfixo, aut osse, aut sudibus flammâ in aciem duratis: neque aliud nudis corporibus munimentum, nisi quernus asser pro scuto objectus. Posthæc tamen satrapis & magnatibus Insularis dubitatio mentem subierat. quare indicto secreto concilio, frequentes coeunt. ibi post longam philosophantium disputationem, tandem decretum, in communem rem expediens videri, nunc quidem Castilianis haud aliter parere, quàm velut indubiè immortalibus: interim an verè tales essent, debere eius rei cum tempore irrefragabile aliquod experimentum peti. Aderat eâ tempestate Urajoanus, Provinciæ Jaguacæ Regulus, homo versutus, & gerenda-

rendarum rerum apprimè intelligens; præsertim verò communis libertatis longè omnium studiosissimus: qui tantæ rei comperienda negotium in se ultro recepit. Neque eum diu occasio destituit: quando per ipsius ditionem fortè Salsedus quidam, Juvenis Hispanus, iter faciens, in eius manus defertur. Hic barbarus tempore utendum ratus, primò hominem omni humanitatis simulatione occupare; comitati dehinc ipsemet aliquamdiu; demum de servitio suo ad viginti juvenes, per honoris & securitatis speciè ei adungere, la-certis validos, & de toto consilio, quàm probissimè per omnia loci, temporis, ac modi momenta subornatos. Hi, ubi ad flumen Guaratum pervenère, Juvenem in humeros sublatum, ut magnatibus fieri mos est, vado transportant: donec, ubi alveus maximè altus erat, nihil tale suspicantem, in vortices repentè violenter excutiant, omnesque certatim pedibus tamdiu luctantem conculcant, ac in fundo tenent, quoad pridem extinctum esse necesse erat, si mortalis esset. Tum verò in ripam extractum, circum adgeniculantes, velut adhuc sentientem, veniam rogant: & mille excusationum titulis allegatis, tum saxorum, tum ipsiusmet jacentis offendicula, & torrentis impetum causati, hortantur, surgeret; cæptumque iter porro proseguere vellet. Ubi Salsedus nihil se movet, ut qui revera esset mortuus, barbari veriti, ne illa tantum animo

H h

debi-

debilitati species foret, auribus propiùs se admovent, totaque vocis contentione eadem inclamant; sua ei obsequia, pedes, humerisque in viam appromittentes. Verum non plus clamando proficiebant, quam postea etiam in pedes erigendo. ita triduum morati, opperiebantur, si quod fortè spirantis indicium motu, vel halitu prodidisset. Inter hæc unum de suis ad dominum ablegant, & quid egissent, nuntiant: adolescentem non modò nullum viventis signum dare, sed in tumorem versum, scèdè jam in vultu deformari: neque jam satis tolerabilem esse foetoris magnitudinem. unde illum haud dubiè verè mortuum videri, & putredine corrumpi captum. Iste in re tanti momenti haud quaquam alijs, quam suismet oculis credendum ratus, confestim eòdem approperat: variisque experimentis usus, non cessavit de morte vel certitudinem habere: donec jam palam sanie cadaver difflebat; & metus erat, ne viventes ipsi quodam mortalitatis contagio laderentur. Igitur hætenus solùm tam falsæ persuasionis religio, metus & subjectio durârunt. Confestim namque ab uno Satrapa ad alios tam optatæ rei missi nuntij: tandem certis experimentis in uno Orientalium compertum esse, eam quoque gentem haud immortalem esse. Quare consilio inter se habito, ferociter conclamant: quid ultra morandum esse, quin extemplo universos occiderent, quando jam

consta,

constaret, mori posset? Nec sanè longiùs dilata res est, quàm concurrì ad arma posset, & in improvìsos impetus fieri : quo factò abolitâ stultissimæ opinionis fide, se, suos, Insulâmq; in carissimam libertatem postliminio vindicarunt. Jam verò quàm multi longè pessimæ servitutis catenis innexi, hoc est vitiorum passionûmq; tyrannide subjugati, non audent ad libertatem suspirare, eò solum, quòd de intimis illis inimicis suis eam opinionem concepère, invincibiles esse? neque unquam experiundi gratiâ, manum cum ijs voluère conferere? quin ne in minimo vitiorum suorum, & quasi puellulo, virium suarum periculum facere, id deicere, sub pedes mittere, premere, & suffocare; ac demum in uno perspicere, ne reliqua quidem potioris conditionis, & insuperabilia, vel immortalia esse. Huius rei ex se ipso exemplum Plutarchus proponit, omnium, qui de morum & politicæ gubernationis præceptis tradiderunt, longè sapientiâ, facundiâ, doctrinâ præstantissimus, & Trajani Magister. qui cùm vehementi naturæ ardore, supra modum iræ tyrannidi sese obnoxium videret, cæpit contra suam ignaviam excandescere : & modò hunc, modò alium furoris, quo exstimulabatur, impetum, prout quisque primò occurrerat, per gulam prehendere ; & indignabundas illas voces, in quas exspirare pectoris flammam parabat, intra fauces elidere : quo ex tempore nunquam ampliùs victo-

riæ dubius confligit. (T) *mibi igitur, ait ipsemet, postquam semel atque iterum iræ restitissim, accidit id, quod Thebanis : qui cùm primùm repulissent Lacedæmonios, tum ut videbantur invincibiles; postea nullo in prælio ab his superati sunt.*

Restat nunc, ut exponam, quinam sit, aut quemnam existimem teneri modum debere cum vitijs depugnandi, victoriæ inprimis certum. Varij de hoc argumento tractatus circumferuntur: verùm, ut eiusdem Plutarchi amœnissimo verbo utar, (S) eorum magna pars quibusdam odoramentis sunt similes, quæ plurimum robustissimæ acrimoniæ habent; ideoque ad excitandos eos, qui apoplexie aut comitiali morbo sensum amiserant, multum valent; malo tamen minimè medentur. Huius ferè modi sunt pulchræ quædam bonæque considerationes: quæ tantum vigoris animo subiiciunt, ut frequenter eos, qui collapsi sunt, sui memores efficiant, & à casu se furrigere: cæterùm ut non denuo labantur, quoties ea pestis eos incesserit, id verò non efficiunt. Ut igitur tale malum radicitus evelatur, plusculum aliquid, maiorisque efficacitatis adhibere oportet. quod si delicatis ac renitentibus stomachis acrimoniæ quidpiam, imò acerbitalis habere videbitur, meminisse debent, non eis ceu catillonibus dulciarias cupedias præberi, sed medicinam.

Veteres proverbio dicebant. (V) eum, qui olivetum arat, quasi precando id exoratum velle

velle ad fructum ferendum ; qui stercoreat , idipsum rationibus ei persuadere ; sed qui ferro cædit , ac rigidiusculè putat , vi adigere. Volo dicere , rigoris aliquid adhibendum esse , quò vos terribiles vestris vitijs efficiatis ; ita quidem , ut ubi solùm imperaveritis aliquid , expavescant impofterum , & ceu semivicta manus dent : quandoquidem usu compertum est , illa non valdè abfimilis Crocodili naturæ esse , de quo Historicus affirmat : (X) *TERRIBILIS CONTRA FVGACES hæc bellua est , FVGAX CONTRA SEQVENTES.*

Igitur tempestivum nunc videtur , illud edicendo exequi , quod tunc , cùm ante Materiam in anchoris stabamus , enarrare distuleram , quemadmodum Princeps Oratorum Demosthenes totum se ad stuporem usque reformaverit. Foeda inprimis erat , perpetua illa humeri unius succusio , velut oneris quidpiam identidem abijcientis. Hunc nævum tali remedio emendavit , ut prius eum sibi detraxerit , quàm necesse esset , illud frequentius adhibere. fuit autem huiusmodi. Speculum erat , quod illi pro magistro serviebat ad gestus motionesque corporis ritè conformandas. Ante hoc nudum expediebat humerum , suspenso desuper gladiolo , nec acuto nimium , nec obtuso ; sic ut pungeret magis , quàm feriret. Ita quidquid erat , recitans , sicubi sui propositi oblitus , supra quàm decebat , humerum extulisset , in mucronem gladij offen-

Hh 3 dens,

dens, admonebatur erroris: & possum id vobis quàm certissimâ fide confirmare, quàm paucissimos dies intercessisse, quibus ei impressa doloris memoria, jactabundi humeri licentiam tam constanter compescuit, ut postea, etiam cum opus esset, eum aliquantò assurgere, non nisi iterato imperio levaretur. Quare si pari modo incompositi animi motibus dolorifera quædam castigatio admoveretur; volo dicere, si desumpto ad disciplinam certo vitio, quoties contra propositum errare contingeret, fragilitatem nostram supplicio aliquo plecteremus, (quantò ad sensum acriore, tantò utique ad correctionem amplius profecturo) dubitare haud licet, quin intra breve spatium, non sine nostri ipsorum admiratione, eo malo nos liberos deprehenderemus: præsertim ubi inter delictum & pœnam nihil intercedere temporis sineretur. credi enim vix potest, quantum ista ad futuri remedium conferant; præsens ob oculos culpa, pudor, exprobratio, & propria contra seipsum indignatio.

In bubus nonnunquam pervicaces habemus, qui inter arandum medio in sulco obstinatissimè restitant: quos si agricola & clamore ciere, & stimulo perurgere institerit, additâ ad audaciam pervicaciâ, ultro se in terram prosternent. Hic tu, (Columella (1) rusticum affatur) ne ante tempus desperaveris; neque tamen ita excandesças, ut ferro ac igni doman-

domandam bestię obstinationem putes: quippe cui citius cornua de fronte, quàm vecordia de cerebro excusseris. Sed id age: ferocem ab aratro ablaquea, & iugo collum exime: tum eodem in loco, ubi procubuerat, robustis funibus pedes colligato; jacentem relinquito. ubi jacendo fessus erit, surgere conitetur; sed in cassum: commugiet etiam, velut temeritatis veniam postulans. at tu ne ob id misericordiã movearis; sed ibi eum finito, usque dum fame, molestiã, contemptu, & dolore plüs etiam quàm satis, fuerit maceratus. tum demum eum exolvito; ac videbis, nunquam eum deinceps restitorem futurum: ita ei omnis sulcus videbitur ille ipse esse, ubi priorem temeritatem tam carò piaverit.

Quodsi fortè eveniet, ut vitium aut animi perturbatio semel domita, audeat denuo ad insolentiam reviviscere, ex Veteribus Scytharum memorijs discite, quemadmodum eas celeriter facillèque liceat ad pristinum modestiæ jugum revocare. Bellum illis fuerat unum alterumque: quod uti patrarent, per multas Asiæ regiones procul domo, non minüs septem annis, vagabundum circumduxere exercitum. Rebus demum ex sententiã confectis, ubi fessi laborum, quamvis victoriã prædæque graves, patriam repetebant, ecce in finibus suis aditum sibi à proprijs servis interclusum reperiunt, quos ante septennium ad gregum domorumque custodiam optimã fide

reliquerant. Hi namque dominorum oculis ac metu liberi, ad herilem fortunam aspirare ausi, conspiratione factâ, formidabiles contraxerant copias; quasi non jam pro furto, sed patrimonio decertaturi. Neque dubium erat, si res armorum discrimini permetteretur, duplo majores vires pro rebellium parte statueras. Verum uni illorum raræ, & consultissimæ sapientiæ consilium in mentem venit; uno ab omnibus animo approbatum: quod illis exemplo bellum ex integro confectum dedit. Id fuit, in tam indignâ belli causâ, belli quoque gerendi aliam suscipi rationem oportere. Proin debere eos (Υ) *mutare genus pugnae: memores, non cum hostibus, sed cum servis præliandum: nec armorum sed dominorum iure vincendos. Verbera in aciem, non tela ferenda; omissoque ferro, virgas, & flagella, cæteraque servilis metus paranda instrumenta.* Nullâ unquam memoriâ bellum vel à partibus conditione tam disparibus, vel armorum genere tam inæquali, vel magis justâ & gloriosâ victoriâ gestum fuit; cum hinc Domini non aliâ re armati, quàm virgis, scuticis, loribus, catenis, easque in alto cum sonitu quassantes incederent; velut non aliud, quàm callosa servitij sui colla in Ordinem, & sub antiquum jugum missuri: illinc latronum tenderet exercitus, arcubus, lanceis, ac sagittis validè instructus, numero etiam multis vicibus, illorum copijs antecellens. Cæterum ubi primum in conspectum venere, hi veteris metus

consue-

consuetudine, & conditionis recordatione oculos perstringente, obliti, militatum se venisse, abjectis confestim animis atque armis, latè in fugam se effuderunt. Nec morati sunt domini illorum vestigia premere: adeoque illos perculerunt, ut quas ferro non poterant, metu verberum vincerent: fugamque non ut hostes victi, sed ut fugitivi servi capefferent.

Omnia vitia conditione vivunt servili, contra rectæ rationis justum dominatum rebellia. Quantumcunque animi & audaciæ in nobis aggrediendis monstrent, ipsa tamen vilissimæ qualitatæ suæ conscientia, eadem in fugam conijcit, ubi primùm flagra & virgas conspiciunt, ad quas nata, & quibus aliàs suo cum dedecore à nobis subagitata se meminere. Ex æquo cum illis velle procedere; nudis ensibus, hoc est, cum æquitatis prætentu, & rationibus agere; id verò est ea in honore ponere, & fastu ad contumaciam provocare; nobisque ipsis periculum accersere, ne ea unquam superemus. Nam neque ipsis suæ defensionis argumenta desunt, naturæ fragilitas, occasionum violentia, exempli vis, necessitatis angustia, iuventutis ardor, & similia, ipsis pro excusatione, hoc est, pro armis servientia: quæ tam peritè tractare sciunt, ut frequenter prævaleant. Baculum non sustinent: sui confestim meminere: ponunt audaciam, armisque projectis, tergum Victoribus præbent.

A. *Præfat.* l. 37. B. *Herodot.* l. 7. *Livi.* Dec. 4. l. 6. *Strabo.* l. 9. *Æmil. Prob. in Themist.* C. *Sen. de benef.* l. 6. c. 31. D. *Clio.* l. 1. E. *Suasor.* 3. F. *Veget. proleg.* l. 3. G. *Dio. in Calig.* H. *Plutar. in Sert.* I. lib. 4. c. 18. K. *Liv. Dec.* 1. l. 1. L. *Flor.* l. 1. c. 3. M. *Plutar. in Coriol.* N. *Flor.* l. 2. c. 6. O. lib. 2. P. *Plutar. in Pompei.* Q. *Laërt. in Secr.* R. *Hist. Ind.* l. 16. c. 8. S. *Ramus.* to. 3. fol. 174. T. *de cohib. ira.* V. *ibid.* X. *Colum.* l. 5 c. 4. Y. *Plin.* l. 8. c. 25. Z. lib. 6. c. 2. Aa. *Iustin.* l. 2.

XXIII.

THESSALIA.

SEMIHOMINES ET SEMI-BESTIÆ.

Fatigatio, quam difficillimo enixu per hæc confragosa suscepimus ; & amoenissimi theatri aspectus, quod se circum montis huius latera undique aperit ; ad considendum, & tam raræ voluptatis opportunitate fruendum nos invitant. Ecce has duas vicinas rupes, quæ de grandibus humeris, inter densam silvarum caliginem, nudi saxi asperissimos vertices in sublime protollunt : hi sunt famosus ille Pindus, & terribilis Ochrys, antiqua Lapitharum statio. Sed alter ille, in austrum obversus, tantopere nobis eminens, ut vertice etiam ventos ac nubila transcendat, etiam si nihil ego dixero, per sese ostendit, montium se Regem, & Olympum esse. Nunc oculos demittamus ; & ecce limpidissimi fluminis tra-

tractum, inde usque jugi allapsu montis ima lambentem; donec per magnum terræ spatium evolutus, multo aquarum fastu tumidus, adversum nos adpropinquat, famosissimo nomine Peneus dictus. Ibi verò quos de longe montes videtis, misto horrore amœnos, (nescias, claustra sint, an apertura regionis) per quorum præruptas crepidines Peneus se devoluit; ille omnium ore & calamis decantatissimus Græciæ Paradisus jacet, quem Tempe vocant: merum nemus, semper virentibus lauris consitum; mera umbra, & umbræ socium frigus, quod perpetuæ rîvulorum venæ alunt, per omnia scopulorum latera profilientes. Nusquam maior jucundissimi aspectus varietas: cùm identidem post centum vix amplius passus, novæ silvularum facies, & intercurrentium collium, pratorum, rupiumque vicissitudo, aliam aliâmq; promoveant scenam, mirâ curiositatis voluptate; majore etiam quam credi possit, ludentis naturæ miraculo, ubique gratiosum cum horrido, delectabile cum incondito, artificiosum cum nativo, tam arctè jucundèque còpulantis, ut nullum artis ingenium ne millesimam diversissimarum cogitationum partem penicillo assequi possit: adèò, ut qui in fingendis camporum regionumque vultibus quantumcûq; peritus & artifex, si elaborare ad nominis excellentiam quidquam velit, nunquam meliores idæas apud se excogitaturus sit, quàm

quàm hîc loci veras formas ſit inventurus. Illud autem minimè amœnum, ſed terrificum potiùs, quod non inde procul oculis ſe ſubijcit, excidij ſpectaculum, ad pedem illorum collium, quibus Scotuſſa accumbit; ſeu veriùs, magna rudera non maximæ urbis. Illic Pharfalicus campus tenditur, omnium gentium memoriâ celebratus: ubi Roma gemini capitis monſtrum facta, Cæſaris ac Pompeij, funeſtiſſimo prælio utrumque collitit: donec uno in fruſta comminuto, alteri coronam porrigeret; utpote confortij, id eſt diviſionis non patientem.

Ex his, quæ hæcenus vobis explicui, ſatis intelligitis, hanc regionem eſſe Theſſaliam: & hunc montem, cuius in vertice aſſidemus, Oſſam eſſe. Oſſam, inquitis; & Theſſaliam? ubi Centauri ſtabulantur, ſemiviri & ſemicalli, Ixionis progenies; omnium circa populorum terror & clades? At ego vos bono eſſe animo jubeo. Centauros nunquam veros iſta vidit Theſſalia; ſed illa imaginatitia, in cerebro Poëtarum nata. Iſti, ut noſtis, alium mundum habent, ſibi proprium: igitur cſi in hoc noſtro egeni ſint, famelici, ac mendici; in illo tamen ſuo taracta cum poteſtate dominantur, ut quidquid ibi habere cupiant, conſeſtim ibi ſit; nullâ ſanè morâ: cùm ipſum facere non aliud ſit, quàm fingere. Ars tamen fingendi geminum modum habet: unum, cùm merum imaginationis opus, velut in æ-

re

re subsistit : alterum , cùm labor veri nixus substantiâ , arte prodigia molitur ; perinde ut si ingens rûpes super Iudis apice implantata monstraretur. ex hoc secundo genere Centauri sunt. Quippe qui hunc montem antiquissimis ætatibus habitârunt , (& deinceps horum imitatu universa Thessalia) primi institère equos domitare , & ad belli usus adhibere. Hinc poëtæ sumtâ (ut ijs semper fas fuit) licentiâ , equos cum hominibus in unius corporis habitum congefferunt ; quos Centauros vocitârunt. Quod si tamen vobis lubido est , non ad pascendam modò oculorum curiositatem , sed ad morum utilitatem quandam , intueri tam inconditam semibestiæ & semihominis , in unum aliquid coniunctionem , convertite sanè hîc circùm oculos : & dicite mihi audacter , an non omnes quaquaversum regiones deprehendatis esse quandam Thessaliam ?

Atque utinam id ita foret : vah , quantò melius mundo ageretur ! Nam ut verum proloquar , ea hominis medietas , quæ in Centauris spectabatur , alteri , quæ bestiam referebat , ceu inferiori ac subditæ superposita imperitabat : ubi autem Ratio sensui submittitur ; & ea pars , quam cum animalibus communem habemus , equitem agit , ac dominatur , (id quod hominis proprium est) ex tam conturbatâ partium coordinatione , quis vel cogitandi assequi , vel pingendo re-

præ-

præsentare possit, quàm absonæ, ac deformes monstrorum formæ sint proditura? Ego mihi indubiè persuadeo, si Diogenes, quando sub ipsum meridiem cum philosophicâ suâ lampade forum Corinthi obambulavit, sollicito adæquè oculo, ac pede, in densissimo populo, qui illi in re tam novâ circumfundebatur, hominem quæritans; & obvios quosque velut animalia, non minùs turpissimis figuris, quàm scedissimis vitijs horrentia abominans; si inquam, eo in opere quempiam obvium habuisset, qui ab eo seu verè ex animo, seu joco petiisset; enimvero quando tu nos adedò confidenter pro animalibus habes, edic sodes, quâ nos ratione velis denuo in homines reformare? ille, ut erat in jocando argutus & comis, sine morâ respondisset; si vos invertero, homines fecero. Cùm enim contra rectum naturæ ordinem, Animalis appetitus in vobis Ratione sit superior; ubi vos sursum deorsum statuero, profecto ad naturalem illâ habitudinem, quâ ferri hominem decet, vos reduxero. Et sanè Natura, quæ non solùm vivendi nobis mater est, sed etiam magistra rectè vivendi; ubi studiosè eius arcana penetrare voluerimus, clarè id nos tunc docuit, cùm ostendit, quomodo herbæ, cùm in alienam speciem (ut aliquando fit) degeneraverint, emendari corrigique possint. *Mentha domestica*, ait (A) *Columella*, cùm fortè depravata, ex nobili in menthaltrum fædi odoris silvescet, in versis ca-

cum

guminibus superficiem depange in terrâ, radices in sublimè promitte : confestim, quas deinde cymas fecerit, teneræ, optimoque odore erunt : ita sine alio impendio, quàm ut statû eius comutes, ex ferâ denuo mansuetam habebis.

Hem (compellat Lucilium suum Stoicus) (B) an non ita esse videmus, ut omnis natura ac rerum species, quiddam ab alijs diversum, sibi tamen peculiare habeat, ceu propriam dotem ; verum ac legitimum pretium, quo se offerat, ac triumphet ? *Omnia suo bono constant. Vitem fertilitas commendat, sapor vinum, velocitas serum. Quare sortia dorso iumenta sint, quæris ? quia eorum unus hic usus est, sarcinam ferre. In cane sagacitas prima est, si investigare debet feras ; cursus, si consequi ; audacia, si mordere & invadere. ID IN QVOQUE OPTIMUM EST, CUI NASCITUR, quo censetur. In homine optimum quid est ? Ratio. hæc antecedit animalia, Deos sequitur. Quod deinde egregiè prosequitur, ijs dotibus in exemplum adductis, quæ in homine sunt ; planè quidem suæ, sed non item suæ optimæ, quod non in ipso solo reperiantur. Homo, ait ille, robore, spiritu, animositate pollet : verum & leones. formâ & pulchritudine excellit ; pariter & pavones. Cursu valet ; sed illum equus consequitur, & se parem contendit. Neque enim nunc de victoriâ loquor in his rebus, quæ ad qualitatem, vel quantitatem pertinent ; neque pugno, quid in homine magis sit, sed quid in homine solo sit, inquirò. Habet ille corpus ; equidem ;*

sed quanta sint arborum, pinorum, abjetum, quercuum videte. Habet, ut appetere aliquid, movere & convertere se pro libitu suo possit: at non minus id omni animali competit; quia & vermibus. Quid jam de voce dicemus? quantò clarior ea est in canibus, penetrantior in aquilis, profundior in Tauris, suavior & volubilior in Philomelis? Igitur inter tot ac tantas eius dotes, (quæ tamen ita duntaxat eius sunt, ut etiam aliorum sint) quid in homine proprium? Ratio. & ita quidem propria; ut ex eâ ne minimam quidem particulam vel animalia participent, vel plantæ, vel aliæ quævis rerum istarum visibilibus, siue simplices sint, siue compositæ. Hoc ubi ita comprobavit, stringit ille demum ratiocinationem suam hâc deductione: si illa solum res in suo genere dici felix potest, quæ perfectè potitur optimo suo: & optimum cuiusque, pariter & proprium illius est: propria autem hominis est Ratio: Ratio vero Honesto perficitur: Honestum certè tota hominis felicitas. Ita ille juxta Zenonis sui scholam; in hoc ex parte diversam à Peripateticâ; ab Epicureâ verò penitus alienam.

Quod si jam totum id, quod in animalibus boni reperitur, collectim sumtum, non potest hominem meliorem facere, quia non in eo, quod hominis est proprium, perfectionem facit; qualem se igitur homo efficiet, ubi omnia animalium mala, hoc est, naturalia illorum

rum vitia, ob quæ in infamiâ sunt, in se collegerit? Et sanè liceat illa, ad maius eorum odium, nominatim percensere; ursum voracitatem, Taurorum æmulationem, inertiam asini, luporum rapacitatem, ovium stoliditatem, immunditiam porci, canum invidentiam, furias Leonis, serpentum malitiam, implacabiles Tigridum iras. Nam fraudulenter agere, non est (uti Spartanus Rex Lyfander, in excusationem perfidiæ ac simulationis suæ dicebat) vulpinam pellem ad pauxillum tempus dorso injicere; sed est cor ipsum cordi inferere, & in vulpem transmutari. Atque utinam eam artem scirem, ac docere valerem, quâ materiâ, aut figurâ confici ea specula possint, quæ monstrosas vitiôrum figuras, quibus hominum mentes tam fœdè deformantur, sub illorum animalium facie, quibus illa per naturam propria sunt, sub oculos & aspectum proponunt! quàm multi forent, qui in sui ipsorum tam calamitoso intuitu, extra se rapti, animo deficerent? gravius sanè, quam in fabulis Jo, quæ in Juvenecam transformata,

(C) *nova ut conspexit in undâ*

Cornua, pertinuit, seseque exterrita fugit.

Et ecce, profus tempori, unam quampiam coram speculo plorantem, & inter profundos anhelitus exanimandæ similem. (D) Sabina est, Romanæ Aulæ Cleopatra, Neronis conjux; nam ex grandibus, me hercle, argenteis

conchis illam agnosco, quingentarum asinarum lacte plenis, quæ bellè pastæ, ad ipsius obsequium, de mille uberibus, fontes & thermas fundebant, in quibus lavari, & tenerum ac succosum servare corpus posset. Et quid eam flere arbitramini? id ego ex paucis eius verbis intelligo. In speculo se non satis bonâ formâ, & pauxillulûm defectam, graciliorémque conspexerat: ob id in extremo luctu & lamentis est. cûmque ei molestissima cogitatio pensandum obtulisset, qualis olim senicula futura esset, cana, rugosa, edentula, pallida, informis, instar floris elanguidi; hinc animo excrucietur, cohorrescit, plangit, mente linquitur, & mori prius omnibus votis exoptat. Præstat, inquit, bellam mori, quàm turpem vivere. Et sanè ex merito digna fuit, quàm citissimè voti sui compos fieri. Unus calcis ictus, quo certius eam suæ quingentæ asinæ ferire non potuissent, illam tanto metu expedit. Namque Nero, ille etiam magnarum bestiarum maximus, gravidæ tam fortiter pedem in ventrem illisit, ut exanimato quamprimum foetu abortiens, animam simul effuderit. Ergone tantum horroris illa ex vultu suo conciperet, paulo minùs quàm bellissimo; & nullum ex animo longè plus quàm turpissimo, hoc est, penitus bestiali? quippe Juvenula, & sponsa; sed tamen vel jam tunc inveterata & putida meretrix. Quod si se illa in Veritatis speculo esset contemplata, magis quàm,

quàm illa, de quâ paulo antè, Inachia Juvenca, per seipsam exterrita, seipsam quoad liquerat, fugere studuisset.

Protrahamus nunc in medium aliud par monstruosorum Centaurorum, quò nobis sui spectaculum præbeant; utique non minùs utile, quàm aspectu grave futurum: ad eum modum, quo (E) Spartani servos suos vino inebriare, & sub filiorum conspectum adducere solebant: ut isti visâ brevis huius amentix, & quæ illam comitantur, indecentiæ ac improbitatis turpitudine, bene animo eam speciem imprimerent; quàm spurca & contaminata res sit, homo ebrius. quo pacto illud planè consequebantur, quod volebant: ut juvenculi vinum non mitius, quàm magicum quempiam potum abominarentur, homines in bestias transmutantem. Sed ut primum horum monstrorum tantò commodiùs in lucem producam, viam mihi autoritate Solini (F) complanavero, Taprobanam (quam hodie Somatram dicunt) jam suâ ætate celeberrimam, & inter Indiæ Orientalis Insulas propè maximâ, describentis. Hanc memorat, in longum septena stadiorum millia excurrere; in latum quinque millia protendi. Transversim flumine secatur: duarum partium una, nò aliud quàm terribiles bestias nutrit; altera hominibus habitatur: ita ut ipsa quoq; inter Insulas quidam Centaurus sit; hîc bestia, illic homo.

Prodeat nunc foras Imp. Tiberius, & vide-

li 2

bimus,

bimus, quàm prorsus similem ipse Somatræ speciem gesserit, unâ sui parte homo, alterâ nihil præter bestias habens. ita enim abbreviator Dionis (G) de eo tradit; poterátque omnino ceu Epitaphium, sepulcro eius incidere: *Tiberius, Homo Magnis Virtutibus præditus, & Magnis Sceleribus coopertus. Ambobus pariter usus, quasi tantum in altero se exercuisset. Vixit annos LXXVII. Regnavit XXII.* Atque hic recordor; quàm graviter tunc errârit Tiberius, quando per versutissimam simulationem odium gubernationis præseferens (quam tamen ardentissimè anhelabat) amicis & assentatoribus, non minori figmentorum artificio identidem rogitantibus, cederet mundi votis, & acceptaret orbis Imperium; *nescitis, respondit, quanta bellua sit Imperium: (H)* cum verius dicere debuisset; *nescitis, quanta bellua sit Imperator.* Profectò enim tam vasta erat bellua, ut si pro mundi securitate arctè satis concludi debebat, ne quidem ea cavea suffectura fuerit, in quâ miserimus Imp. Baiazetes, ascensuro in equum Tamerlano, pro scabello serviebat. Adhæc ex tam multis bestiis compositus, ut id non aliter possim exprimere, quàm illud commemorando, (I) quod in equâ contigit, quàm Apelles depinxerat; scilicet ad illius aspectum caballos perinde, ut ad vivæ præsentiam adhinniisse: & in parabolâ volo dicere; si Tiberius similiter expositus in campo stetisset, ubi omnium immundorum animalium stabulum fuisset,

fuiſſet, nunquam pejoris modi muſicam audi-
ri potuiſſe ; cùm in eo viro quævis beſtiarum
ſuam propriam ſpeciem recognoſceret ; eiſque
ad rugiret Leo , grunniret porcus , ulularet
lupus, latraret canis, mugiret Taurus, rude-
ret neſcio quis ?

Sed ecce Centaurum alterum, Caligulam;
bene utique Tiberio adjunctum : etſi enim
paſſu uno poſt ipſum ſtat , quatenus illi in Im-
perio ſucceſſit ; in ſcleribus tamen, totis eum
paraſangis præceſſit. Qui de ipſo ſcripſit, non
aliter quàm de Centauro ſcripſit : quippe du-
as in eo partes contrarias complexus ; de ho-
mine quidem perquam modicè pauca ; de be-
ſtiâ vero, ſine meſura ac numero multa. Ita-
que ubi modicum illud , quod ad laudem po-
terat, commemorâſſet ; & ad reliquum, quod
totum , nihil niſi horribile quoddam flagitio-
rum & facinorum chaos eſt, accedere pararet,
commiſſuram his omnino verbis ſignavit : (K)
*HACTENVS QVAſI DE PRINCIPE ; RELIQUA
VT DE MONSTRO narranda ſunt.* Atenim qui-
bus partibus monſtrum erat ? ſive qualium
vitiſum homo ? Liceat ſanè verum dicere ;
non mihi nunc ſuccurrit , quomodo aptiùs
magiſque id ex primere poſſim , quàm ante o-
culos vobis conſtituendo Pyramides , olim ex
Ægypto in Italiam delatas. Quanta ibi per
omnia quatuor latera omnis generis animal-
um, reptilium , volucrum, quadrupedum va-
rietas cernitur ? ſcarabæi, bubones, ſimiæ,
I i 3 acci-

accipitres, noctuæ, sphynxes, & quædam aliquid hominis habentia, & homines ex parte bestiam referentes; & gryphes, & canum rictus, & avium rostra, & bestiarum manus, & oculi sine capite, & capita velut à torno rotunda; verbo, congregatio quædam rerum inconvenientium: nisi quodd in illius gentis sacrâ linguâ non monstra erant, sed mysteria. Non alium in modum vita Caligulæ scribi oportebat; figuris bestiarum, quas in mundo reperire sit deformissimas, & naturæ suæ vitia significantes. Quanquam incertum est, an tota ars & ingenium Ægyptiorum Mystarum, qui illius hieroglyphicæ litteraturæ auctores fuere, invenire scripturam compendiarium posset, ex tam peregrinis, absonisque bestiis configuratam, quæ vel duas solum illas lineas de vitâ Caligulæ, ab Historico quodam relictas, posset adæque exprimere: *solebat hominum frequentia (L) & alloquio delectari; mox verò solitudinem amare.* Succensebat sæpe ijs, qui nihil ab eo petissent; aliàs rogatus aliquid, in furias exardescebat. Impetu quidvis aggredi; re nullâ perfectâ segniter desistere assuetus. Plusquam prodigus in effundendâ pecuniâ; plusquam sordidus in corradendâ. Ut adulantium immodicè amans, ita veritatis audiendæ impatiens, & osor. Sceleratissimis quibûsque ignoscere; innocentissimos perimere solitus; quandôque inimicorum injurijs toleratis, amicorum benevolentiam haud secus,

secus, ac injurias puniebat. Omnino creditum Romæ pro vero fuit, idcirco Tiberium sibi illum pro successore substituisse, ut ipse pessimi metalli homo, in comparatione Caligulæ, adhuc pro auro haberetur. In quo, me hercle, non vanus augur fuit; nisi quod ipsa tam scelesti capitis substitutio, tam flagitiosa fuit, quàm omnia substituti flagitia fuere. Quanquam nemo magis, quàm ipsum illud infelix sæculum in culpa fuit: quod non de utroque istoc monstro id, quod (M) Hanno, fecit; quando Gorgonas (vel ut hodiè appellamus, Insulas Promontorij viridis) detexit. Cum enim silvestres homines, quibus illæ habitabantur, complures venatu cepisset, duobus pellem detrahi jussit, & ad posteritatis fidem in templo suspendi; quò deinceps constaret, quales ea Insula cultores habuisset; incertum an monstra, quæ homines credi possent; an homines, qui monstra viderentur: re enim verâ tam hirtæ squammosæque exuvia, Crocodili corio, quàm hominis cuti similiores erant.

Equidem hucusque feci ad eorum instar, qui merces suas vendituri, ad noticiam faciendam pauculas aliquas, sed in signioris notæ, palam ad spectaculum proponunt. Quare non velim, malo reliquarum, quas non explico, præiudicio eam suspicionem vulgari, quasi nulla mihi similium hominum, qui semibestiæ sint, copia supersit; nisi eorum, qui balsamo

conditi, jam ab sedecim minimùm sæculis, vetustate carieque consumti sint, & teredipum iniuriâ infestati. Utinam tam felix mundus foret, ut, sicut Basilisci non nisi in vastissimis, nulloque humano pede tritis Africæ desertis nascuntur, ita nullos tales semiferos homines, nisi in antiquissimis Idololatriæ monumentis inveniremus. Neutiquam fabula est, sed mysterium, Circe illa; secundum cuius litora navigans errabundus Æneas, audit

(N) gemitus, iræque Leonum,

Vincla recusantùm, & serâ sub nocte rudentum:

Setigerósque sues, atque in præsepibus ursos

Savire, ac formas magnorum ululare luporum:

Quos hominum ex facie, Dea sæva potentibus herbis

Induerat Circe in vultus, ac terga ferarum,

Circe est perturbatio illa, cuius dominatui nos permittimus. Illa phialam incantati liquoris offert, sive sensualis voluptatis; cuius venenata vis in quamcunq; bestiam transformare nos potest, cui nos bestialiter vivendo similes facimus. Quod si Stoicus ne quidem ad complementum beatitatis committere voluit, ut sensuum oblectatio adiungeretur; eum putaret, partium naturâ tam differentium compositionem, non posse non monstri-
ficam esse; qualis apud Poëtas scylla fuerat, ex dimidio puella, ex dimidio piscis; unde exclamavit; (O) *quæ invenietur tam discors inter se iunctura corporum? fortissimæ rei, inertissima adstruitur; severissimæ, parum seria; sanctissimæ, intempe-*
rans

rans usque & indigesta : quanto igitur maius portentum faciet, qui nihil omnino honesti in se habet, sed merum vitium est, & pura puta bestia?

Egregium naturæ miraculum quotannis Ægyptus videt, quando Nili aquæ, quæ totam planitiem altè inundaverant, paulatim diffluunt, aut subsidunt. Ibi per omnem regionem passim animalium pisciumque exluto species, velut principia quædam reperiuntur, magis, minùsve elaborata. etenim fecundissimus Nili humor *etiam glebis infundit animas, ex ipsâque humo vitalia effingit*, (P) inquit Pomponius Mela: unde (subiungit paulo infra) *ex parte iam formata, ex parte terra visuntur* Causa est, quod, cùm nondum aut pinnulis, aut pedibus adjuvare se potuerint, & cum deficiente aqua decurrere, aut aliorsum diffugere, id loci solummodo ad sui spectaculum & stuporem remanent; dum omnes avidè mirantur animal, in quo

(Q) *Altera pars vivit, rudis est pars altera tellus.*

Ita igitur in Ægypto per breve anni tempus contingit. Illud autem quàm auditu visûque indignum, omni tempore & loco Semihomines reperiri, quod per naturam sunt; & semilutum, in quod sponte se convertunt? contrario prorsus modo, ac in Ægypto contingit, alienam affectantes naturam. Ibi enim id, quod inferius & duntaxat limus est, nobilitatur, quando melius aliquid, & animal existit:

hic verò id, quod in homine Divinum ac celeste est, tantò deterius depravatur, quantò vilior res est limus, quo etiam abjectissima animalcula nutriuntur.

Et hem ! quantus eorum est numerus, qui, si oculorum exquiras de ijs iudicium, foris omnino aliud esse creduntur? quod si etiam id, quod intus sunt, posset perspicui, profectò necesse foret earum pectoribus inscribere, quod de Claudio Imp. eius mater Antonia dictitabat; (R) eum esse *PORTENTVM HOMINIS; nec absolutum à natura, sed TANTVM INCHOATIVM.* In quam multos id ipsum dixeris, quod Marcus Philippus, (S) cum apud Amicum Calpurni diversatus, appositum ex vicino flumine lupum canitasset? quòd enim lutei saporis aliquid haberet, confestim quantum gustaverat, expuit: & peream, inquit, nisi piscem putavi: indicans, potiùs limum esse sub piscis schemate. Ita profectò cum hominibus usu venit, ut aliud exterius appareant, aliud sint intus: & qui eorum periculum facit, jurare possit; ita me dii perdant, si hunc non hominem credidi: sed ut video, vulpes est, aut Tigris, aut lupo, aut bos, aut asinus, aut aliud obicænum pecus.

A. l. 11. c. 3. B. *epist.* 76. C. *Metam.* l. 1. D. *Xiphil. in Nero.* E. *Plutar. Instit. Lacon* F. *cap.* 56. G. *Xiphil. in Tiber. in fine.* H. *Sueton. in Tiber.* c. 24. I. *Plin. l. 35. c. 10.* K. *Sueton. in Calig.* c. 22. L. *Xiphil. in Calig. imit.* M. *Solin. c. 60.* N. *Æneid.* l. 7. O. *Sen. ep.* 92. P. *cap. 9. & Died. Sic. l. 1. c. 2.*

Q. *Ma-*

Q. Metam. l. 1. R. Suet. in Claud. c. 3. S. Colum.
l. 8. c. 16.

XXIV.

LIBYA DESERTA.

QUI SOLUS EST, ET NON EX
STELLIS REGITUR,
PERIIT.

HÆc est sanè Libya, id est, maximum & ferocissimum ex omnibus Africæ monstris; inconstantis soli pelagus: ita quidem mobile, ut ad venti flatum incrispetur, ebulliat, in fluctus convoluatur, & tempestates ciat. Egæis & Atlanticis non mitiores: & quod tanti mali pessimum auctarium est, nec portum habet, nec ostium, aut receptum alicuius scopuli vel Insulæ, ubi liceat insanientium elementorum furias declinare. Immensa, quam coram cernitis, planities, quam finire oculo, nisi in extremo cæli limbo haud potestis, nihil nisi sterile solum & arena est; Desertum, & emortua solitudo: ubi neque semen fructificat, neque herba ulla adolescit: cui neque sol vitam, nec aspectus stellarum sensum, neque temporum orbita fecunditatem conferre possit.

(A) *Temperies vitalis abest, & nulla sub illâ
Cura Iovi terrâ est: Naturâ deside torpet
Orbis, & immotis annum non sentit arenis.*

Neque tamen sterilitas ista maximum eius malorum est; imò mortalis ista inertia adhuc opta-

optabilis videbitur, si cum eius immanibus furijis comparetur, quibus efferuescit, cum irritata fuerit: ita ut Oceanus quoque illâ adhuc mitior videatur. hic enim quantumvis montibus pares fluctus in altum levet, eos tamé extra se haud procul eiacularur: ubi assurgunt, ibi denuo in planum ac seipsos subsidunt: at verò hîc; ubi mobile sabulum in tempestatem excitum est, maris instar in auras sublimè evolans, medium ipsum diem densis tenebris obnubit. tum per horribiles turbines volutum, tamdiu undique in unum condensatur, donec ad extremum ponderis vi, ventorum alas prægravante, subitò tota procella in unam ruînam dirumpat. Tum verò miseros viatores! in quos volatiles illi arenarum montes præcipitant, vivosque momento sepeliunt.

(B) *Ita etiam Continens naturam maris patitur; nec interest, ubi potius sint procellæ, cum ad exitum viantium elementis congruentibus, in terris flabra sæviant, in mari terra.* Atque hæc insuperabilis violentia Africi est, totam Libyam tam sævâ tyrannide tenentis: quæ cum, ut alibi diximus, planissimo æquore tendatur, neque alpes aut montes habeat, quibus violentissimi venti cursus aut retardetur, aut in petus elidatur; ille

(C) *Æoliam rabiem totis exercet arenis.*

Cum igitur numerosissimæ negotiantû turmæ, ad mille & plus capita, illac iter ineunt, cælo temperato, nullâq; tempestatis aut ventorum suspicione; quoniam nulla itineris restare pos-
sunt

sunt vestigia, quæ per illum infinitæ solitudinis campum viam demonstrent; ipsiq; arena-
rum montes de die in diem, pro ventorum ar-
bitrio locum mutant, infidi utique viarum
duces; exercitato naviculario opus est, qui
pariter ut in mati, continuè cælum respec-
tans, inde regulam petat huius deserti pera-
grandi. ita (D) *quamvis terra pergentibus, I T E R*
S I D E R I B V S D E S T I N A T V R: nec aliter
cursus patescit.

Mirabile atque utilissimum documentum
pro ijs, qui per infaustum aliquod desertum,
(cuiusmodi in humanâ vitâ occurrunt, hor-
rida, longa, periculosa) peregrinari debent.
Quamvis autem non ignorem, eam, si bene
consideretur, aliud non esse, quàm continu-
um inconstantis sabuli desertum; eò quòd hu-
manæ res, tenuissimi pulveris instar levissimæ
sint, & pariter uno flatu mutabiles; juvenus,
forma, vigor corporis, lenta illa mors, quam
quotidie morimur, & vitam vocamus: attamen
hîc eas solum vitæ nostræ partes præci-
puè attendemus, quæ etiam bonorum, ad sen-
sum voluptatem pertinentium sunt steriles.
Quare per Desertum certas quasdam extra-
ordinarias calamitates intelligo, bona nostra
devastantes; in quas necessum omninò est,
identidem velut ex transitu incidere. Ita huic
amicorum quispiam moritur, in quo pæne
magis, quàm in seipso vivebat. Illi vetus jam
amicus fidem fallit, in quo tamen plus spei,
quam

quam in seipso habebat repositum. Alteri repentinus turbo domum funditus everit; & infelix familia, heri adhuc beata, hodie sub ruderibus mendicitatis, & opprobrij contumulata jacet. Iste suum nomen, quod nuper tam fulgentibus famæ radijs inclaruerat, videre debet fuligine obscuratum. Alius ex præcelso gratiæ culmine, ad quod non sine plurium annorum sudore, manibus pedibusque reptando eluctatus tandem fuerat, præter omnem metum, unâ horâ dejectus est; quin saltem scire possit, à quo protrusus, vel in præceps actus: & quæ aliæ sunt innumeræ ærumnarum formæ.

Vah; quàm difficile & paucorum est, ubi in talem solitudinem inciderint, animo non concidere; non seipsos perdere, ubi via trita non extat, quam sequantur: non seipsos infinitis implicare erroribus, ubi & afflictio, & periculi metus augentur; nisi ad reperendum exitum, ut in locis Desertis fit, ductor de cælo accipiatur. Ut ne autem fines, quos mihi initio circumposui, moralis duntaxat doctrinæ transcendam, id volo per sublationem oculorum ad stellas significare, non debere quempiam animo viliter abiecto, humi jace-re: sed se potius salubri quâpiam cogitatione, quarum copia magna facile præstò est, in sublime attollere; quæ quamvis fortè non totum dolorem planè auferant, magnâ tamen ex parte diminuunt. Sicut enim, qui sub onere per-

incom-

incommodè in humeros imposito, facile succumbit; ubi verò id rectiùs juxta centrum gravitatis aptatum fuerit, jam rite locatum, ceu levius, decorè & cum aptâ corporis habitudine deportat: ita cum eo contingit, qui neque meliorum desperatione; neque præsentis ærumnæ magnitudine opprimi se sinit: sed prudenti aliquâ consideratione subnixus, & se ad miseriam, & miseriam ad se accommodat. O quantò jam ille se minùs gravatum sentit! quàm valenter se sustentat? quàm decorè gestitat? adeo ut nihil pulchrius sit videre, quàm hominem generosum, in adversâ fortunâ sibi constantem: qui cum meis peregrinis potiùs illic animo circumit, ubi oculos defixos habet; quàm ibi corpore versetur, ubi pedibus ambulat.

Virtus non ut fortuna se gerit, quæ solùm splendet, cum serenum est; solùm comitatur, quousque floribus via obseritur; solum tamdiu blanditur, donec prosperitas arridet. Illa etiam cælo nubilo, & cum res inter sacrum & saxum hærent, cum in fundo sunt, & pæne spes omnis decollavit, tum verò clariùs affulget, fideliùs affectatur, teneriùs simul ac robustiùs consolatur. Num Phidias (quærit Stoicus) celeberrimus ille inter sculptores artifex, artis suæ miracula solùm in auro, ebore, aut candidissimæ venæ Pario marmore, & non adæque in cretâ, æsculo, vel tilia faciebat? (E) *Et si adhuc viliorē materiam obtulisses, fecisset, quale ex illa*

illâ fieri optimum potest. Sic sapiens virtutem in divitiis, si licebit, explicabit; si minus, in exilio. Quamcumque fortunam acceperit, aliquid ex illâ memorabile faciet. Ita est. Virtus suis ad Insulas Beatorum, & pariter ad Deserta miserorum, socia vadit: & ubique ipsa in illis; & illi in ipsâ prodigia faciunt. Quodsi tamen fateri verum volumus, ista alterius cuiusdam modi ac operis venustatem, & pretium habent: dum eos illa docet mentem ad tam sublimes cogitationes attollere, ad quas aut nunquam, aut perrare felices pertingunt.

Maximo suo bono Philippus Macedonum Rex, & M. Alexandri pater, quondam ceciderat: & seu pulvis, seu lutum id fuerit, ubi eum lapsus ille, ad mensuram corporis, in solo extenderat; postquam à suis sublevatus est, convertit se: & formam sui attentè contemplatus, haud aliter, quàm si Rex quidem cecidisset, Philosophus autem surrexisset; id, quod nunquam in Regali sellâ positus intellexerat, nunc se ostendit profundissimè penetrasse, in luto prostratus. Itaque ad suos, tanquam deterso errore, aspiciens, exclamavit,
(F) Di boni! universum Orbem expetimus, tam exigua
terrae portione nobis tributa. Subsistamus hîc paucillum: namq; iste hominis est quidam typus,
qui nobis philosophandi campum aperit, si
non cum summâ ingenij subtilitate, certè cum
multò majore utilitate, si inde mensuram
Animi magni deprehenderimus, quàm dùm
(G) Py.

(G) Pythagoras ex vestigio Herculis, in Olympicis Stadijs impresso, per regulas proportionum, totam corporis illius Herois posituram invenit. O bonam ruinam, quæ animum ad tam proficuae veritatis notitiam sustollit! cuius auxilio, videte quæso, quantum falsæ miseriæ, & veri doloris pondus, animo calamitate oppresso detrahatur. Nos, nos uni miseriæ nostræ fabri sumus: qui putamus, illas felicitatis nostræ partes substantiales esse, quæ cupiditatis nostræ superfluitates sunt. ex quo evenit, ut cum illa nobis vel ex toto, vel parte adimuntur, nos inter miseros numeremus. Percontamini ex animo habendi avido; & videbitis, nec modum, nec mensuram in illius votis inesse: jamque pro miseriâ censerî, ubi quid non habet, quod vult; aut ubi quid eorum, quæ habuit, amisit. Postea verò naturam interrogate: ista tam paucis contenta est, ut infinitos in omni vitæ conditione reperero, qui licet in omni bonorum genere ne miliesimam quidem partem eorum possideant, quæ vobis adhuc reliqua sunt, tamen cum illo modico velut semibeati, gaudio exultant ubi vos in mediâ abundantia, tanquam miseri ac deserti, lamentis infordescitis. Ita nempe fit: non qui plus habet, ille contentus est; sed qui minus appetit. imò copia est, quæ miseros facit. quippe (novum, & dictum incredibile, sed compertum nimis certum vulgatumque miraculum) quò plus devoratum est, gravior incre-

scit fames; eò quodd ex ipsâ rerum adeptione, etiam non adeptorum desideria existunt: (H) *Et qualem dicimus esse seriem causarum, ex quibus nectitur Fatum, talem Et Cupiditatum; altera ex fine alterius nascitur.* An non igitur rem egregiam præstiterit, qui sibi quandam putatitiarum miseriarum infinitatem præciderit, quando de suo casu intelliget, quænam justa magnitudinis suæ mensura sit? atque illius rei jacturam, quâ tantopere excruciamur, non aliter in beneficio putet, quàm si quis ipsi prælongam vestem, quæ inter deambulandum impedimento erat, & periculo, pauxillò breviorē fecisset?

Nec sanè deessent homines maximo animo & sensu, qui de suis ruinis in omni miseriarum genere, sublimiter omnino secum ratiocinabatur. Ingressi in Desertum longarum, cruciabilium, & alijs intolerabilium ærurnarum, noverunt ibi non solum patientiam, sed etiam delicias reperire: sicut Seneca octennio in Corsicam relegatus; ubi super exilio suo librum conscripsit, incertum magisne utilem, an ingeniosum: quem cum maximè, ut meretur, laudaveris, cum dices Senecæ partum esse. Placet tamen unum duntaxat pro omnibus nominare, Agrippinum Philosophum: (I) qui, ut Epictetus de eo memorabat, quæcunque in eum calamitas cecidisset, sicut fossores auri intra cava sua sese defodiunt, ita ille ipsamet sua mala scrutabatur, si quid boni posset

set eruere, ad animum sibi magis locupletem ac beatum faciendum: tantamque eorum bonorum copiam inveniebat, ut de singulis, etiam gravissimis milerijs, eximias panagyres commentaretur. ita de paupertate, exilio, & (quâcunque demum horâ illa advenisset) de morte perorabat.

Atque istud demum est, in Deserto, per quod itur, non nisi pedes, hoc est. partem nostri infimam vilissimamque habere. oculis, cogitatione, mente ad stellas erectis: dum se animus earum veritatum aliquâ gubernat; quæ non minus fideliter ducant, quam potenter ad tantam generosi spiritus sublimitatem extollunt, ad quam vel non pertingat ullus dolor; vel ita depuratus & levis, ut sensu prope modum percipi non possit. Aliter profectò, quam Lucanus fabulando voluit Pompeij animam stellis inserere, quando illi Achilles, hoc solo latrocinio notus, caput à corpore rescârât. quippe serò nimis eum facit ex æthere oculos ad terram declinantem, videntem ibi, & deridentem eas injurias, quæ in eius infestum corpus exercebantur. Evolavit, ait ille, Magni illius animus ad cælum, ubi communis est Heroum mansio sub lunæ circulo: unde conversis deorsum ad nos oculis,

(K) *Vidit, quantâ sub nocte lateret*

*Nostra dies: RISITQVE SVI LVDIBRIA
TRVNCI.*

Fortè autem mihi dicent, me tantum polcend-

K k a

do,

do, nimis multum exposcere: ut quis lunæ in morem faciat: quæ, si quando in umbram Terræ incurrit, ac deficit, quamvis luce orba, incedit tamen, nullo ab orbita suâ exerrandi periculo: sed rectâ adversus solem pergit procurrere; perinde ut antè faciebat, quando plena luminis erat. & quasi alter sol, nempe noturnus. ut instar tragoedorum agat in theatro: qui longè ab omni doloris sensu, aut infelicitatis opinione, ornatum ac personam commutant, prout chorago visum erit, qui singulis suas partes diviserat: unde fit, ut qui paulò antè in purpurâ & coronâ, cum sceptro, Majestate, & comitatu aulæ velut Rex comparuerat; post paucas scenas in habitu mendici prodeat, solus omnino, & centonatus; aut etiam sub servi formâ, cum catenâ in pede, & stigmate in fronte, miseræ servitutis indelebili sigillo. Verùm quod ad id attinet, ut quâvis forte contenti simus, id sanè Epictetus aureis illis verbis imperat: (L) *Memento, Actorem te esse fabulæ, quamcumque is velit, qui docet: si brevem, brevis; si longam, longæ. Si mendacium agere te velit, & tunc ingemose age: si claudum, si principem, si privatum. Ad te enim pertinet, datam tibi personam bene agere; eligere, ad alium. Ita sine aliâ, quàm propriæ mentis philosophiâ, egit generosa illa Sisigambis: quæ ex Reginâ & matre Darij, facta Alexandri ancilla, professa est. (M) sæpius se cogitare captivam esse, quam Reginam fuisse. Denique ut cor, sicut Adrianus. (N) caput lu-*
um,

um, vel ad nullum incommodi sensum, vel omnis incommodi patientiam, assuefactum habeant: qui juxta sub ardentissimis Ægypti solibus, ac sub frigidissimis septentrionum nivibus, adduci nunquam petuit, ut vertice operto esset. Atenim eiusmodi cor in perpetuâ quâdam fortunæ varietate, non magis per extrema adversorum casuum agitato, quàm semper magnanimus, R. ille Mithridates, habuit; (O) *aliquando fortunâ, semper animo maximus.*

Quod si verò tantum exigere, nimium esse videbitur, utar eâ in miseros indulgentiâ, ut ijs indolere sibi, & flere permittam; dum modo intra Convenientis & moderati terminos: *Lamentationes*, ((P) Seneca ab exilio ad Helviam scripsit) & *ululatus*, & *alia*, per quæ fere muliebris dolor tumultuatur, amove. Nolite esse (& utar ad hoc figurâ, quam Dantes alio in negotio adhibuit)

Ut viridis stipes, qui partem tostus in unam
Fumigat, & stridulo lacrimam de cortice
fundit:

Ne vestri causâ antiquam illam Lyciorum legem renovare opus sit: (Q) qui ad moderandam suorum in adversis lugendi intemperantiam, ceu parum virilem, decreverant, ut quisquis acerbitate malorum victus luctum pararet, id non nisi muliebrem indutus stolam perageret: *ut deformitate cultûs commoti, maturius stultum proicere macrorem velint.*

Kk 3

• Quam-

Quamvis igitur vobis quam verissimè dictum illud competeret, quod ad explicandam miseriarum suarum magnitudinem Diogenes usurpabat; (R) *imprecationes tragicas*, inquit, *sibi occurrisset*; hoc est, dies obscuros, noctes inquietas esse; intus fathem, extus nuditatem; desuper Jovem tonantem, infrà sterilitatem dominari: vel ignotum, vel à suis contemptum, patriâ se egere & domo, nullo receptu, totius mundi exulem, peregrinandum, erronem, mendicum; qui & fugiat, & fugiatur: denique & mortem, eò solum, quodd efficitur sibi in votis sit, impendiò negari; non tamen supra modum excruciaci vos velim: sed eam moderaminis legem præscribo, quam Rom. Philosophus vobis tradit. & sanè si quæ ulla est, ea est quàm maximè universalis ac solida: (S) *est aliquis*, ait ipse, **ET DOLENTI DECOR.** *Hic sapienti servandus est.* Quantum ætati, gradui, vitæ conditioni, lugentis qualitati, denique mali magnitudini convenit, dedecere non potest: quin imo apud prudentes, & rerum pretia sapienter pensitantes, nescio quid mirificæ venustatis habet: eius omnino modi, quæ in actionibus scenicis relucet, ex decoro factis; tunc quidem rarior ac difficilior, sed iccirco etiam laudabilior, quando causa subest animi immoderantiùs concitandi: & indifflando pectoris æstu id, quod perturbationis est impetus, videtur remedium naturæ esse.

Cuius rei in exemplum capiamus sanè par
no-

nobile hominum : quorum unum Poësis , alterum Historia nobis considerandum proponit ; de industriâ & sexu , & conditione diversos ; hoc est , illam quidem Virginem simplicem ; istum autem Virum , & Philosophiæ , & belli artibus perinde inclytum : in illâ decentissimum quendam timorem crudelis , & jam imminentis lethi ; in isto dolorem de irreparabili malo , jam præsentem. Uterque autem cum tantâ perfectione leges Decori servabunt , ut vel merito pares sint ; vel si quæ erit differentia , ea duntaxat erit , quod veritas figmento superior sit futura. Et quantum est de Poëticâ Virgine ; videtur Manilius (cuius illa inventio & labor est) cùm eius effigiem commentaretur , non tam intendisse Andromedam depingere , catenis ad scopulum deligatam , & in momenta horribile monstrum de marinis fluctibus præstolantem , cuius unguibus dentibusque in escam lacerata , etiam humanâ sepulturâ careret ; quàm mentem , in præsentis quidem periculi contemplatione defixam ; ita tamen affectibus bellè compositis , ac seipsâ superiorem , ut ne gestum quidem unicum notari in se sinat minùs decentem , quique eam deformet , & non potius ultra omnem comparisonem magis pulcrâ venustâque efficiat : Ita ut illud non tam poëticum figmentum , quàm moralis Philosophiæ documentum credi possit.

(T) *At simul infesti ventum est ad litora ponti,*

K k 4

Mol-

§ 20 **XXIV. Libyæ Deserta.**

Mollia per duras panduntur brachia cautes.

Adstrinxere pedes scopulis, iniecitque vincla,

Et cruce Virgineâ moritura puella pependit.

Servatur tamen in penâ vultûsque, pudôrque ;

SV PPLICIA IPSA DOCENT.

Ita nempe potest dolor intra fines modôſque cohiberi ; & præcis illis ad insaniam usque , aut animæ defectionem, desperabundè lamentantium deformitatibus, alia ei gratia , vultus, actio indui: ita ut plus generositatis in afflictâ anima appareat, quàm doloris: in eam omnino formam, quâ de bellissima suâ sponsâ, Gallici generis puellâ defunctâ, Italus Poëta cecinit :

Dulcis in Idalijs errabat somnus ocellis,

Ultima quem stulti fata, necémq; vocant.

Verum est; illam animus reliquerat. At-
tamen ipsa

Mors, in tam pulcrâ bella fuit facie.

Jam autem & ad alterum quoque veniamus; possitne aut virtus cum majore animi moderatione, aut Decorî venustas cum ampliore gratiâ, in maximo ac justo dolore expectari, quàm Xenophon ostenderit, vir bello ac pace, armis & literarum studijs clarissimus; cum de morte filij, in acie perempti, funestissimum nuntium intellexit? (V) Stabat jam senex pater ad aram facturus, cum victimâ in manu; quando accepto tam inexpectato nuntio, Sacrificium de manu aræ imposuit, & aliquamdiu immotus, ac in seipsum collectus, silens-
que

que substitit, velut secum ipso in re tam acerbâ ratiocinaturus. tum succussis leviter humeris, non aliud paterno dolori indulsit, quàm ut capiti coronam detraheret, placidèque ad altaris pedem deponeret. Interim qui hoc nuntiârat, mille laudibus Juvenem extollere: eius in certamine robur ac fortitudinem prædicare; quàm multos hostium ille Orco ferox demiserit, priusquam occisorum cumulis, & circumfuso sanguini victor super incubuisset. Id ubi senex audivit, vultu serenum renidente coronam reprehendit: & inter generosissimi sensûs dicta, denuo capiti imposuit, sacrificiûmque absolvit. Nulla scena etiam ingeniosissima, quamvis multo cum studio meditaretur affectuum, & actionum humanarum specimen proponere, posset virum quempiam, cum majore Decori observantiâ dolentem effingere, quàm res ipsa atque veritas in Xenophonte exhibuit, digno sanè Socratis discipulo; patrem, senem, repentino, & gravissimo, quàm in hominem evenire ferme possit, casu obrutum. quis enim addendo, aut demendo, formam magis concinnam invenerit, ad exprimendas primas, idèôq; fortissimas tantæ ægritudinis incursiones?

Succurrit mihi nunc illud celeberrimi Romanorum Oratoris encomium:) (X) qui plurimum in decoro corporis motu repositum credens, pane plus studii in eodem elaborando, quàm in ipsâ eloquentiâ affectandâ impendit. Itaque nescires, utrum cupidius

ad audiendum eum, an ad spectandum concurreretur: sic verbis, Oratoris aspectus; & rursus aspectui verba serviebant. Et sanè singularis artis est (imò obstinatissimæ industriæ studiique) ex decoro totum corpus, vultum, oculos, omnem gestum motumque, tam concinnè ad dictionem adaptare, ut id ipsum quod auris audit, videant oculi: quod propemodum idem est, ac efficere, ut etiam surdi, duntaxat videndo, totum intelligant. quem in finem quis non videt opus esse, ut idem homo continuò in alium atque alium se transmutet; & ad omnem etiam diversum, aut contrarium affectum, mentis suæ propensiones configuret, celerrimâ, sed hem, quàm difficili metamorphosi? Inter mille omnis generis Oratores, prodigio vicinum erit vel duos reperire, qui ad hanc laudè processerint, ut in vili materiâ non ad comicos, in affectuosâ non ad histriones deflectant: id quod tantò peius est, quàm inconcinnè rusticèque agere, quantò simiæ bubus deformiores sunt. Quod si tam arduum ac laboriosum est, Decorè imitari velle, quid demum erit, quidpiam ita ex verò agere? Et si hoc perquam paucum est, & non nisi longo studio, meditatâque exercitatione acquiritur; quâ ratione id sibi jam quivis ausit promittere, nullo etiam in perdomandis, & ad rationis obedientiam assuefaciendis animi perturbationibus, labore impenso; cum tamen ratio sola sciat, quantum, & quomodo quid vis juxta Decoris leges sit

sit factitandum? Qui tamen auxilio generosa constantiæ eò demum pertinget, illi profectò, ut alibi ostendemus, etiam subiti casus pro expectatis advenient.

Quare, ne aut viam, aut nos ipsos, per ærumnarum, quæ in humanâ vita multæ maximæque occurrunt, solitudinem circumvagando amittamus, non parum proderit, quod initio admonui, oculos ad cælum attollere, stellas pro ducibus capere; id est, illarum veritatum luce se gubernare, quas longè clarissimas fidelissimâsque sibi resplendere sentiet, quisquis oculos in Rationem defiget. Ita de nobis perquam congruenter poterit intelligi, quod poëta de viatoribus scripsit, per deserta Africæ ac Libyæ iter facientibus; (r)

*Iamque iter omne latet: nec sunt discrimina terræ
Vlla, nisi ætheriæ, medio velut æquore, flammæ:
SIDERIBVS NOVERE VIAM.*

A. Lucan. l. 9. B. Solin. c. 30. C. Lucan. ibid. D. Solin. sup. E. Sen. ep. 85. F. Plutar. de exilio. G. Aut. Gell. l. 1. c. 1. H. Sen. epist. 19. I. Stobæ. serm. 48. K. lib. 9. init. L. Enchirid. part. 1. c. 22. M. Q. Curt. l. 8. N. Xiphil. in Adri. O. Vell. Paterc. l. 2. P. Consol. ad Helvi. c. 3. Q. Val. Max. l. 2. c. 1. R. Plutar. Consol. ad Apoll. S. Laert. in Diog. T. Sen. ep. 99. V. Astron. l. 5. X. Plut. cons. ad Apoll. Y. V. Max. l. 8. c. 10. Z. Lucan. lib. 9.

XXV.

ANTICYRA.

SAPIENS COMMONITIO TEM-
PORI ADHIBITA, EX FA-
TUO SAPIENTEM FACIT.

AD hunc portum & Emporium, facile u-
num de celebrioribus Græciæ civitatibus,
non idcirco vos perduxī, quòd vel infinitas
opes, vel superba palatia, aut geminos popu-
los monstrare vobis possim, unum ex statuis,
alterum ex hominibus; & illos quidem præ
istis pretiosiores: talium enim prodigiorum,
si quæ vobis videndorum cupido insedit, non
procul Corinthum habetis, & paucas leu-
teas ulteriùs etiam Athenas, ubi explere abun-
de hæc vota poteritis. Hæc porro, quam in-
tramus, urbs Anticyra est; diversissimâ, sed
incomparabili præfusa prærogativâ nobilis;
quòd Universi mundi Valetudinarium est:
tòtque miracula facit, quot infirmos censeat.
Namque illa tam universalis, tam magnâ, &
in paucis curabilis ægritudo vitiati Cerebri,
infallibilem hîc reperit medicinam. Circum-
ferte pauxillum oculos: quotquot peregrinas
naves in hoc portu adspicitis, prorsus ad ter-
ram conversis fundatas, aliæ ab Africa, aliæ
ex remotissimis Europæ Asiæque regnis acces-
sere; non alterius mercimonij gratiâ, quàm
quod utique pretiosissimum est, Judicij. Et
quos ibi raptari in catenis videtis, furiosos, in-
infa-

ſanientes, rabidoſ; ac item alioſ illoſ, paulo
mitiùſ habitoſ, propriiſ quidem pedibuſ incede-
re; ſed hunc pueriliter nugari, hunc ſidera-
ti in morem ſtupere, illum ſecum ipſo diſpu-
tare, cantare alium, alium obmutelcere; om-
neſ ſatuoſ eſſe; eoſdem poſt duar hebdomadeſ
videre poſſetis capite iterum cerebri pleno;
cuiuſ id prioribuſ nunc prorſuſ inane eſt, al-
teriſ magnâ ex parte vacuum. Quare Italuſ
ille Poëta, qui ſibi Equitem ſuper dorſum ala-
ti gryphiſ ad cælum Lunæ evehendum ſum-
pſit, ut inter infinitaſ ampullulaſ illam repe-
raret, in quâ Heroiſ ſui infatuati meſ ac ſen-
ſuſ, ſub arctâ ſigilli cuſtodiâ ſervabatur; lon-
gè expeditiuſ (niſi quòd Poëtæ ſemper leviſ-
ſimè volant per aëra) eum Anticyram perdu-
xiſſet, herum extemplo ſanum habituruſ: idq;
vi ſaluberrimâ naturalis cuiuſdam magiæ,
in unâ tantum doſi hellebori comprehenſâ:
cui tantum virium ineſt, ut homineſ ſibi ipſiſ
reſtituat, qui in tot aliarum naturarum ſpe-
cieſ erant transformati, quot ſtultitiarum claſ-
ſeſ ſunt, quæ illoſ perverſæ imaginationiſ vio-
lente ludibrio, & mente deturbat, & ſeipſoſ
facit credere, aut vitro, aut aëre conſtare, aut
florem eſſe, aut urceum; hunc teſtudineum,
aut volucrem; illum jam fato functum, & ca-
pitiſ minutum: nullum tamen videas, qui ſe
putet cerebri eſſe inopem. atque id neceſſa-
riò quidem; quando id ij ſolum de ſe ſuſpican-
tur, qui cerebrum habent, & quandoque per-
abunde.

Ve-

Verumtamen scire vos velim, helleborum non de eo herbarum genere esse, quas pleniorare buccis liceat; sive album sit, ex monte Aetha; sive nigrum, quod ab Helicone & Parnasso laudatissimum venit; fecundioribus hellebori ad purganda stultorum capita, quàm ad coronanda Poëtarum tempora. Præparare id antè ex artis Regulis oportet: quâ sanè scholas omnes alias Anticyra, velut Magistra antecellit. Adhæc observant, ne cuiquam cælo nubilo præbeatur; secus medicinam potius in venenum transire compertum habent. neque nisi stomacho prius saltem perseptendum expurgato, nec dementibus album propinant; quòd tetræ illæ nigrantis pituitæ fuligines, ad nigrum duntaxat, ob quandam similitudinem adhærescunt. neque in tam modicâ massulâ, quæ conturbare solummodo malum, & angores pectoris ciere, non expellere pestem, & sanare ægrum possit. (A) cum celerius erumpat, quò largius sumitur. Unde Erophilus, *medicinæ vates*, ut illum Historicus appellavit, helleborum Imperatori comparare solebat: qui ad depopulandam Urbem ingressus, ubi tantum compilavit, quantum voluit, idemmet prior egreditur, in vestigio totâ eum prædâ sublequente.

Denique non magnopere ea res anxiosa habere debet, ubi Convulsiones, deliquia, angores cordis, furores, variæque symptomata succedere advertetis, ad quæ robustissimum medicum

dicinæ virtus hostem suum , (B) MAGNO
TERROR E FAMÆ quasi adigit. Namque hæc
ipsa indicio sunt, illam cum inimico confertis
manibus in arctum certamen descendisse: un-
de quò periculosior & atrocior pugna fuerit,
eò celerior gloriōsiórque victoria subsequetur.

At enim quâ morum utilitate hæc non par-
ca, de naturâ & proprietatibus Hellebori, e-
narratio? videamus, si in istis illas ostendere
valebo, quas salubris Admonitio habet, si pru-
denter, sive (ut artis vocabulo utar) Cano-
nicè fuerit adhibita: non minus illis auxilia-
tura, qui cordis intemperie dementantur,
quàm Helleborum illis medeatur, qui cere-
bri morbis laborant. Neque mirabile vobis
videatur, quòd ægritudines inter se æquipa-
ravi. Nam si Philosophus Jamblicus (C) jure
potuit syllogismum nomine Hellebori vocita-
re, quòd illo Dialectica, mentium expertissi-
ma medicatrix, eas ab erroribus repurget,
conceptus animi tam pravè pervertentibus, ut
dum Philosophari volunt, quàm pessimè de-
sipiant quantò potius id ipsum mihi, respe-
ctu mentis concedendum est, quam bona
prudensque admonitio mille erroribus, &
morum vitiosis redundantibus evacuat? quas
nempe tot illæ stultitiæ generabant, quot utri-
usque appetitionis concitationes sunt, quarum
effrænatis motibus aut penitus, aut magnope-
re turbatur, ne vel sentiat, vel agat, uti ho-
minem condeceret. Hinc enim exiit, ut fatu-
orum

orum instar ac stupidorum, quæ minimè
convenit, proloquantur: per falsa imagi-
menta delirantes, pæne ad phrenesin ex-
descant: amoris vehementiâ non perfun-
ciè stultescant: irâ propemodum usque ad
biem inflammentur; cupiditatum immod-
erantiâ haud obscurè desipiant; in rebus læ-
tis infantiliter prorsus exultent; ad summam,
tam multa pro insano faciant, quàm multa
præter normam rationis.

Multo tempore, & pari patientia opus es-
set, si totum moralium medicorum, de cu-
randis animi morbis disputantium Collegi-
um, viritim audire vellemus. qui, cum omnes
eius valetudines, vitio prædominantis alicu-
jus insolentis perturbationis, in alterutro ap-
petitu oriri dicant, easdem reducunt ad cor-
ruptæ mentis delirium, ad intelligentiæ de-
ceptæ errorem, ad puram putam stultitiam:
tantà etiam inter naturalia & moralia sym-
ptomata similitudine vel parilitate, ut Sene-
ca vobis audeat in unam manum robusti cha-
lybis compedes porrigere, in alteram nigri
Hellebori poculum, in Anticyra præparari;
producturus extemplo illinc hominem phy-
co furore percitum, hinc alium gravi iracun-
diâ correptum: certoque sibi pollicetur, fore,
ut spectato externo habitu, facie, sermone, ac
gestis, dijudicare non possitis, utri eorum, ve-
lut desperato & incurabili, catena debeat;
utri credi possit, haud dubiè posse cerebrum
helle-

helleborò reconciliari Audiamus illum : & quia paulò longiusculum sermonem meditatatur, quò ab omnibus intelligatur, euge mutuum ei præstabo linguæ meæ obsequium. Sic igitur inquit : Reputate mecum animis , an, quem ira cepit, & quem dementia invasit, in aliquo sint dissimiles : & utriusque mores atque habitudines inter se diligenter conferte. Quippe qui physico malo furunt, tam certa sui morbi produnt indicia, ut nemo eos videat, quin cognoscat : ferox ijs & minax aspectus, frons truculenta, oculi & tristitiâ turbidi, & irâ obliquum ciente tumidi; incessus quoque præceps & varius, tum brachiorum agitatio; ipse color non unus, atque stabilis; demum frequentes, & ab alto subducti anhelitus, oppressæ animæ & languentis testes.

Idem omnino irati habitus, eadem figura. Oculi ardentes, ac propediem scintillas vibraturi: vultus calore sanguinis, imo de pectore bullientis, ceu flammâ subjectâ, rubeus: labra incertum cur trementia; loquine nesciant, an non possint: os, etiam clausis dentibus, aliquid non sine stridore rodens; seu iram, seu hostem, in quem fremit ipsa capillatura atrociter inhorrescens: spiritus sæpe interclusus, & vacillans; semper tamen contentior, & velut ab camino fumans: multa membrorum contorsio; manuum præsertim, usque ad articulorum crepitum, resupina contritio: pro sermone mugitus, aut dimidiata voces, per-

Ll

petuis

petuis gemitibus interceptæ : tum & palmas videbitur sonore complodere ; & humum pede ferire ; totâque corporis agitatione minas furiasque portendere : ad summam ; spectaculum de se præbere adæquè horribile , ac visu deformem neque faciliè forsan dixerim , magisne monstrifica sit talis vitij species , quæ intus est , an quæ extrâ apparet. Ita ille de eo vitio , quod plurimum antiquorum phrasi , (D) *brevem Insaniam* appellavit : brevem fortè in comparatione perpetuæ ; de reliquo , me hercle , sanatu perdifficilem : ita quidem , ut ipsemet putârit , eius curationem non minùs quam nonaginta & quinque sumptionibus Hellebori curari posse , quot nempe ille capita tribus suis libris *de Ira ad Novatum* , complexus fuit : in quibus Naturam , Principia , Effectus , & Indicia huius morales stultitiæ descripsit ; ac simul totum artificium usumque philosophicæ suæ medicinæ exposuit. Nunc autem , ut id quoque referamus , quemadmodum Admonitio utiliter fieri debeat , aio , me eam etiam propterea Helleboro comparâsse , quòd eadem conditiones ac leges , quas illud dementiæ antidotum exigit , etiam in hoc universali pravæ concitationum , & ad stultè operandum nos trahentium , Alexipharmaco observandæ videantur , dum verò id ostendo , stabo promissis : neque in Concionatorum fines intra bo , qui de Corrigendo fratre. Autoribus alijs utuntur , & testimonijs , & stilo.

Primò

Primo autem illud eſt animadvertendum, non omni ægritudini convenire Helleborum; uti Stoirus ſubmonet: (E) *inſanire omnes ſtultos dicimus, nec tamen omnes curamus Helleboro.* ita pariter non ad omnem minimum errorem adhibenda eſt Admonitio. quid enim aliud eſt, alicuius frontem ad verecundiæ ruborem, qui admonendo prolicitur, auſſuefacere, quàm illum effrontem reddere: & tam iterato verecundiæ remedio illuc demum perducere, ut vel non erubeſcat amplius, vel ruborem non ſentiat? ſicut in remigum turbâ nulli inſolentiores ſunt, quàm illa mancipia, quibus dorſum ab quotidianâ fuſtigatione incalluit. Ita Princeps medicorum Auguſti Imperatoris, Cornelius Celfus annotavit; (F) cavendum, ne unquam ſtomachus medicinis aſſueſceret: neque ipſâ frequentatione natura eas ſibi tam familiares redderet, ut ex remedio tranſeant in cibum: & quæ prius ſine neceſſitate uturpabantur. poſtea etiam, cum neceſſariæ ſunt, nihil adjuvent. Quippeni; ſi denique plenis phialis mortaliffimum toxicum ingurgitatur? uti eius rei in ſe periculum fecit, ſuo quidem bono, quàm diu vivere voluit; pari autem malo, cum perire maluiſſet, Mithridates ille, non minor medicus, quàm maximus Rex: jam uſque à crepundijs ed aſſuefactus, ut teſte Gellio, (G) *ultro, & oſtendendi gratiâ, venenum rapidum & velox ſæpenumero hauſerit; atque id tamen ſine noxa.* Unde cum de-

mum jam senex, post tantas victorias devictus, profligatus, & in fugam conjectus, quàm posset, longissimè se Pompeio properaret subducere; jamque desperatâ omni aliâ evadendi viâ, *mori decrevisset, & venena violentissima festinanda necis gratiâ frustra expertus esset, suo se ipse gladio transegit.* Tantundem de Correptione oportet existimare. Cum necessitas urgebit, adhibenda est: extra eum casum si usurpare illam consueveritis, verissimum esse sentietis axioma illud; *ab assuetis non fit passio.* Sæpe satis fuerit obliquo oculo percussisse: & tacendo illud dicere, quod Neptunus Ventis;

Quos ego! Sed motos præstat componere finem.

Aliàs notitiæ quædam signa dare: frequentius ne quidem ostendere, te quid scire: sed eorum more, qui ferali rogo, in quo defunctus comburendus erat, ignem subijciebant; manum quidem ad mœstissimæ pietatis obsequium extendere, vultum autem in contrariam partem avertere: sicut qui dicit, se non esse illum, qui id facit, quod non videt. Certè nonnunquam tonitru sufficiet, sed inerme; & quod non aliud faciat, nisi paululum contremiscere. Nam vetustissimorum Augurum Tuscorum Doctrinâ tradebatur. Iovem fulminibus, manum non admove, nec ea cuiusquam damno excutere, nisi prius duodecim Deum maiorum Senatu habito, & rogatis sententiis.

Atq; hoc iis dictum volo, qui mirificè aliorum

rum

rum bonitatis procurandæ solliciti, re tamen verâ magis eam desiderantes, quàm prudenter procurare scientes, ubique necessitatem prætendunt: ita scilicet minima quæque res, speciem aliquam mali habens, iis sufficit, uti confestim ad Helleborum Admonitionis currant; idque neutiquam avaro pondere præbeant. Sed quia hoc non magis virtus est, quam vitium animi, nimis plus calentis; (*H*) *ex prærapidâ celeritate apparet, illos non ire, sed proiici;* uti Stoicus de illis fatuis ignibus dixit, quos stellas cadentes appellamus. Et si huius istorum (vocemus sanè ita) instinctûs officium, tribus expressum vocibus (ad quod aliàs mille non sufficerent) placet cognoscere, eas nobis Plinius mutuas concedet, eo loco usurpata, quo Myricæ, silvestris plantulæ naturam, vires, & qualitates depromit; eam (*I*) *scopis tantum natam* esse pronuntians. Ita isti videntur toti ad hoc facti, nec aliud scire aut posse, quàm omnia ab sordibus munda servare. Et quamquam unus de maioribus Herculis laboribus fuerit, ideóq; tantum semel Heroi isti imperatus, Augiæ stabulum, non sanè maximum, repurgare; istis lubido subit, immensum illud, quod universus mundus est; & ob tantam bestiarum intus stabulantium multitudinem; omnis generis spurcitiarum plenissimum, ad eam munditiem concinnare, quam ne speculorum lævor atque puritas æquaret. Verum quantumvis per omnia sco-

pa sint, ad istud tamen gradissimum ~~manus~~ nihil omnino serviunt. Quia enim eorum desiderium ita semper integrum manet & insaturabile, ut ei satisfieri nunquam possit; ubi vel in pauculas feces, quidpiam vitij olentes incurrunt, cum tantâ linguæ asperitate, & virium contentione in illum, in quo id labis deprehenditur, irrunt & incumbunt, quæ viz toti mundo repurgando deberet impendi: tam robustè illum defricant, tanque crudè perpoliunt, ut miserculus totus pudore perinde ac sanguine perfundatur.

Et ecce, dum hæc ego proloquor, unus istorum in publicum proruit, Philosophus Menedemus; sed alio prorsus habitu, quàm Philosophi; imò ne hominis quidem figuram indutus. (K) Solebat ille, quàm posset maximè, in similitudinem Furia se convestire. itaque caput pro crinibus, implexarum inter se hydrarum cumulo obvoluebatur: nigerrima horrebat facies, & inquinati cruore oculi; ex humeris grandes volabant alæ: par nudo corpori habitus, squamis hirtus; & ocularibus maculis, qualibus draconum picta corpora videntur, interstinctus: in pectore grandis flammæ species emicabat; ardens dexteram facula armabat. & quò per omnia posset Furia credi, jam nec animum in illo furialem desiderares: ita rabidos volutare oculorum orbis, insanum agitare caput, furiosum stridere dentibus, rapi potius quàm ire, & in quamcunque

que liberet, domum incurſare, ex Inferno ſe venire vociferans, ab Judicum ternario miſſum, cum poteſtate & officio publici peccantium admonitoris; quodſi à ſcleribus non deſiſterent, etiam accuſatoris futuri. Hæc ubi in unis ædibus declamitârat, mox iterabat in alijs, donec eo labore fractus, aut raucedine prohibitus, ne ſaſtidioſiſſimam continuaret comœdiam, ad ſcholam ſuam revolabat, (plendido blandimento ſibiipſi os, animúmque oblinens; nunc ſcilicet toti Eretriæ, ubi ſcholam aperuerat, primæ notæ Helleborum ſe infuſiſſe, & uno die urbem virtute philoſophicæ ſuæ ſtultitiæ, ad prudentiam reduxifſe. Verùm longe aliud plerúmque conſequebatur; nempe ut omnes Philoſophiam pro furore animi, Menedemum verò pro ſano haberent. Interea tamen, ſi verum. Quodum eſt, erat ille in ſuo genere ſtultitiæ, adhuc centies probabilior, quàm in ſuo, proriſus contrario, Heraclitus: qui dies ac noctes aliud facere non ſciebat, quàm alienis erroribus dolentiſſimè illacrimari; homo, (ut & bona eius, pariter ac mala profiteamur) Senecæ quidem ſententiâ, *(L) miti animo, ſed imbecillo.* Quia namque incurabilem illorum arbitrabatur dementiam, quibus nihil remedij alterius, præter animi cruciabilem ægrimoniam impendebat, profeſſo & ipſe inter deplorandos erat. Quantumcunque aliquis ferociat, indomabilis & beſtialis appareat, neutiquam tamen pro deſperato habendus

bendus est. Adhuc restat Anticyra : ubi seu dolo , seu violentiâ dosin unam Hellebori ager acceperit, poterit ad sanitatem restitui. Id ex seipso Philosophus Polemon testabitur, cui per omnia vitiorum & impuritatum genera , neque prius fortè , neque postea multis annis parem Gracia habuit : ebrius adhuc eo ipso die , quo floribus redimitus , & delicijs omnibus emollitus , scholam Xenocratis intravit , non aliud, nisi sapientiam optimi Senis delusurus. Id si Heracrito evenisset, in quæ non ille lamenta & planctus prorupisset ? nec utique in minores risus & ludibria Polemon. Atenim nunc totum aliud & Xenocrates dixit, & Polemon fecit. (M) Ille à quæstione, de quâ tunc disputabat, dexterrimè ad aliam, præfationem cessitati magis convenientem digressus, cepit de honestatis pulchritudine, & insipientis foeditate, copiosissimâ oratione, nihil minus, quàm sub monitoris vultu, gravissimum monitorem agere : simul iste veluti musicâ incantatus, avidissimè illum & audire, & quantò amplius audivisset, tantò magis, etiam inadvertenter, transformari in alium. Igitur rejecto à vertice unacum stultitiâ, omni coronarum nemore, & à reliquo corpore ceterâ muliebris mundi pompâ, totus in animo fieri alius, atque novus ; velut ex seipso renatus ; quamquam aded nunc ab seipso dissimilis, quantum & melior. Ita nempe cum intrasset fatuus, horæ unius spatio Philosophus convit;

vit; pari deinceps & virtutum, & ætatis progressu: donec in eâdem cathedrâ Magistro Doctor successit, non solum severissimæ sed & gravissimæ omnium sectæ, quæ tunc Athenas occupârant: atque hanc morum contemperatissimam harmoniam ita per omnem postea vitam conservavit, ut Xenocrates in Polemone renatus esse crederetur. Eant nunc Heracliti isti, pusillamines ac desperabundi: sêque ipsos maximè deplorent, velut aliorum bono planè inhabiles: dum Xenocrates quispian factò ipso demonstrat, nullam fatuitatem tam desperatam videri debere, quam Hellebori vis, seu prudens Admonitio, medicari non possit. Sequitur nunc, ut illa quoque præcepta proponamus, quæ servare oportet, ut ne medicina in venenum evadat.

Asclepiades, nescio an sincero animo ac prudenti, an potius ostentandi sui gratiâ, pronuntiavit, hoc officium medici esse, (N) *ut Turbido, ut Celeriter, ut Lucundè cures.* isto tamen textu melior est Celsi glossatio: *Id votum est. nam serè periculosa esse nimia & festinatio, & voluptas solet.* Eúmne medicum censeretis prudentem esse, an potius crudelem carnificem, qui misero infirmo, dum in summâ febris accensione totus æstuat, ardet, furit, atque animo linqûitur; refrigerandi cordis ergò, venam ferro aperire, & bullientis sanguinis veller cyathum educere? latrocinantium ista pietas est: & eandem, id temporis brachium lanceolâ ferire, quàm

candem eius gutturi defigere ; *juxta certissimum illum aphorismum: (O) si vehemens febris ardet, in ipso impetu eius sanguinem mittere, hominem ingulare est.* EXPECTANDA REMISSIO. Jam quid aliud agit, qui in aliquem illatus, primò adhuc iræ fervore tumentem, qui, ut eum Seneca paulò antè descripsit, fumum ab ore, & scintillas ab oculis exhalat, seipsum manibus cædit, & vnguibus dilacerat, lymphato ore ardentem proflat spiritum, spumat, & planè sui impos est ; subitò manum ad medicinam, id est. ad rubiginosæ simul & acutæ linguæ tormentum admovet, & ineptissimè pius arbitratur, se eum, cùm reprehenderit, admonuerit, coarguerit, mox ad pristinam animi tranquillitatem posse retrahere ? Aedepol, nihil unquam minus effecerit. Imò quid inde eventurum putatis ? Illud planissime, quod stulto illi, qui aquæ venam obturaturus, quam de humo videt subsultim ebullire, ora illa, salientesque fistulas, & undulantem in circi, nos crysallum, pergeret velle palmis contundere : num hac ratione putatis, fonticulum tranquilliorẽ, & non multò amplius turbatum fore, excitatâ insuper naturalis cursus indignantiâ, quem injecta retardatio violentum fecit ? (P) Non tu erubescis, a jehas quidam talis imprudens monitor Cleostrato, tunc fortè ebrio, tam foedum de teipso spectaculum præbere ? Cui extemplo reponit Cleostratus: neque te pudet, tam insigne stultitiæ

titia tuæ specimen dare, qui ebrium corrigere insistis? Verissime omnino: quandoquidem is, qui ebrius est, seu vino, seu cholera, aut aliâ quâcunque violentâ animi concitatione, non est ille ipse, qui prius fuerat, sed alius planè homo; tamque ab seipso diversus, ut postquam ad se redierit, veluti somno excussus, ad eorum, quæ fecit aut dixit, contuitum obstupefcat ipsemet, *nec sese agnoscat in illis.*

Per hoc tamen non cogito asleverare, debere huiusmodi misellum furori impetuorum passionum prorsus relinqui; ne quidem, cum illæ in supremo ardoris gradu exæstuant. Imò, me Hercle, etiam tam difficili tempore via est, quâ ad captandam utilitatem evadas; scilicet divertendo turbati animum, ac longiusculè ab dementiâ abducendo; veluti pisces lino aliquantum permisso, paulatim ducimus. Id certè medicina cum aliquibus morbis usurpat, qui plus incensionis habent, & acuti vocantur: contra quos adèd nihil remedia primò proficiunt, ut non modò inde non mitigentur, sed etiam vehementius exasperentur. Igitur in eo tunc artis apex laborat, ut expertos naviularios imitetur: qui, cum irrefragabilis ventorum glomus in eos incidit, omnes velorum sinus, magnos parvosque deijciunt; submitunt antennas; quin & malum ipsum amputant, ac navem rectâ jubent turbinis viam insistere, nihil oblucentes, sed velut obsecundando se conservantes. At ubi furor ille *Æo-*
lius

lius remiserit, tum verò omne licebit genus rationum proferatur, quibus non modò te ipsum tueâre, sed impugnando etiam, debilitatum ægri animi impetum devincas. Ita planè (Q) *nulla alia spes malis magnis est, quàm ut impetum morbi trahendo, aliquis effugiat, porrigat úrque in id tempus, quod curationi locum præstet.* Id ipsum ergo artificium cum ijs usurpandum, qui præferoci aliquâ affectione, ceu tempestate oppressi sunt. Nam robur Rationis contra robur passionis velle componere, non plus ad salubritatem profit, quàm suavis cantus ad surdum aliquem leniter captandum; vel pulcrum spectaculum ad cæcum detinendum. Robusta enim passio quid nisi cæca, ac surda est? Potiùs id agendum, ut suaviter apprehensâ manu, à præcipitio, ad quod ruebat, jam unum, jam alterum passum seducta, cohibeatur. Interea ubi se ardor proflaverit, eat ille sanè in auras, id est, in vana futuri proposita; dum tamen nihil in præsens agatur. SIC EXPECTANDA REMISSIO, donec bullitio illa confederit, locúmque admonitioni indulserit: quam tunc geminâ vestrâ laude facietis; tum quia non importunè; tum quia temporis. Verè enim de illâ id existimandum est, quod Antiqui de Gratijs dicebant, eas Horarum sorores esse: namque ut bene fiant, cum tempore fiant oportet.

Quod verò ad quantitatem pertinet, quâ Helleborum jam præparatum, medica proferre manus debet, magnus se mihi dicendi

cam-

campus aperiret, in vituperium vel nimis par-
cæ, vel nimis ponderoſæ & liberalis menſuræ;
quandoquidem medicina non ſolùm cum
magnitudine mali comparari debet; ſed etiam
utriuſque robur cum viribus infirmi: cuius
ægra viſcera pro campo ſunt, in quo duo illi
inimici depræliabuntur; uterque adverſando
fortiſſimus; quòd alter in aggrediendo ſum-
mè ſit violens, alter in reſiſtendo maximè ob-
ſtinatus. Ego tamen præcipuè locum dabo
ultimæ legi, & inter alias ipſo uſu magis fa-
moſæ, ideòque etiam majoribus literis in An-
ticyranâ Academiâ deſcriptæ eo loco, ubi me-
dici, qui pro ſanandis ſtultis conducti ſunt, de
Helleboro utendo præceptiones tradunt: (R)
*Cavendum eſt felici quoque curâ, NE NVRILO DIES
DETVR; quippe impatibiles cruciatus exiſtunt.* Quan-
do dies non ſerenus, aura placida, cælum ri-
dens, ſol limpidus, omnia tranquilla, vah in-
fortunatum illum ſtultum, qui ſibi hellebo-
rum inglutit! ſceleſtiſſimum illum medicum,
qui id eâ tempeſtate præbet! quantumvis e-
nim ille forſan ad ſe redeat, & amiſſum ſen-
ſum recuperet, tamen infelix mortalis eas cor-
dis anguſtias, viſcerum contorſiones, tremo-
res cordis & deliquia patietur, quibûs ipſa
mors neque longius, nec acerbius tormentum
habet: præterquam quòd periculum ſit, ne
Hippocratis Aphoriſmus verificetur; (S) *con-
vulſio ex helleboro lethalis.*

Ita de propoſito circa admonitionem ſen-
tienti-

tiendum. Avertat Deus, ne illam cælo nubilo, id est, animo turbato; modo in amœno, cum vultus austeritate, verborumque acrimoniâ aut contumeliâ faciatis. Tametsi misellus extracto de visceribus nocivo humore sanitatem reciperet, cogeretur ille tamen pari contra vos sensu exclamare, quo Poëta, cum Romæ in amphitheatro, gravidæ feræ ventrem vidisset tam vasto vulnere laceratum, ut per illud immaturus adhuc partus in lucem profilierit :

(T) *O Lucina scrox! Hoc peperisse fuit?*

Crudum, nec tamen iniquum fuit Platonis votum, quod libro de Rep. tertio vulgavit, ut omnes medici, in ætate juvenili, omni morborum genere conflictarentur : quod per experientiam discerent, (sive remedia, sive modus illa præbendi spectentur) de curâ similium ægrorum prudenter divinare. Jam vos ego interrogo, qui tam rigidos Machaonas agitis cum eo, qui immoderantiâ nimium calentis affectionis in dementiam lapsus, ideoq; commiseratione dignus est; nunquàmne in his annis vel eâdem, vel simili aliquâ, aut etiam pejore stultitiâ, vobis corrupta mens fuit? quod si tunc fortè supervenit, qui ad sanitatem vestram collaboraturus, eâ spiritus acerbitate, tam crudo & implacido agendi modo, eâ vultus austeritate, & verborum asperitate usus est, quam vos nunc usurpatis, idne animo satis æquo tolerare potuistis? Et si adhuc hodie quis-

quispiam in vestros, neque admodum raros, neque omnino levissimos errores, tanto cum furore involaret, uti vos in alienos, num id palato vestro saperet; & non potius majore perviciâ adacti, etiam ingratis tam importuni correctoris, in majora forsan flagitia profiliretis?

Equidem haud ignoro, quod paulo antè allegatus Plato dicere solitabat, (V) *difficile esse, Imperantibus bonam voluptatem, Ægrotantibus salubrē invenire*: neque illud, (X) Pythagoram juveni cuidam Taurominitano, qui duabus vehementissimis affectionibus, amoris, & Iræ, ad insaniam usque exarserat, integrum planè sensum, non alio quàm Cytharæ remedio restituisse: cùm ei carmen grave lentissimo spondæorum incessu, recantari iussisset. Iterùm hoc quoque scio, talia uti facilè scribuntur, ita nusquam nisi in chartâ spectari solere. Cuiusmodi etiam illud est, quòd ursa suum partum, qui (Y) *malè viva caro est*, non scapello acutissimorum dentium vel unguium, sed mollissimæ, & flexibilis linguæ blandimento, & materni amoris artificio exsculpat ac perpoliat; talèmq; effiguret, qualem cupit, sibi persimilem. Sed utique verissimum est, ubi amor sit, ibi & ingenium, & dexteritatem esse, si necesse sit, etiam miracula in aliorum salutem faciendi; nihil iis minora, quæ de Pythagora & Ursâ perhibentur: & ego unum duntaxat commemorabo, quocum videbitis ne quidem in

in comparationem venire posse factum illud medici cuiusdam, tantopere à Seneca celebratum: (Z) *quem aiunt, cum Regis filiam curare deberet, nec sine ferro posset, dum tumentem manum leniter sovet, scalpellum spongiâ tectum induxisse, repugnante puella remedio palam admoto.* Unde verissimum illum aphorismum collegit, non minus in animi, quàm corporis curationibus frequenter pensitandum; **QUÆDAM NON NISI DECEPTA SANANTUR.**

Sedebat fortè Alcon venator, inter densa prunorum dumeta abditus, feris insidias parans, quarum exitio iam paratum in arcu iaculum tetenderat: nec inde procul filiolus per herbas effusus, liberum in umbrâ captabat somnum; quando pater seu casu, seu mentis occultâ diuinatione, conversis illuc oculis, videt nigerrimum draconem, geminato volumine circa pueri collum irreplisse; quo fine, nemo ab serpente requirat, cuius voluptas est mordere; & natura, occidere. Quis iam, nisi ipsemet pater sit, assequi cogitando possit, quàm graves & contrarij affectus miserum Alconis animum in eo aspectu strangu-lâriat? iam ille abicere spem atque animum, iam resumere: modò desperare, & mox iterum audere velle: donec ubi res tempus longiori consilio non permittebat, statuit sanè filium discrimini, etiam cum maiore periculo, creptum ire. quippe iam nunc suppetias accurrere, oppidò tardum erat; aliud verò auxilium

xilium, quod non niſi eminus afferri poſſet, debebat eſſe quàm dexterrimum ; ſcilicet ſerpentem in ipſo gulæ complexu tam certo ſagittæ iactu configere, ut non modò puerum non laderet, ſed ne tangeret quidem. Quàm multa Poëticæ inventionis opera non ſine ſpectantium plauſu in ſcenâ repræſentantur, in id unicè collaborantis, ut inexpectatos gravium periculorum exitus comminiſcatur : qui tamen ne centeſimam venuſtatis aut admirabilitatis partem habent, quam huiuſce caſus veritas, legentium mentibus ſubjicit. nam & arcum contra filium transferre, & tam rectâ oculi collineatione dirigere, tamque fortiter ejicere, ut in draconis capite deficeret, quin vel gulam pueri vel ſonnum etiam libaret; id totum celerius pater facere potuit, quàm ego dicendo renarrare. Ex quo ſagittas jaci captû eſt, iſtus iſto neque felicior, neque artiſicioſior extitit : ut haud dubiè arcus iſte & ſagitta digni fuerint. quos Apollini Pythio ad æternam facti huius, & Alconis memoriam ſu. penſos, tali inſcriptione dedicarent :

*(A) Qui nato, ſerpentis corpore cincto,
Pluſtimuit, dum ſuccurrit : dum iactibus iſdem
Interitum, vitæque daret ; ſtabilemque teneret,
Corde tremente, manum ; totâmq; exiret in artem
Spe propiore metus : dans, inter membra duorum,
Vnus mortem.*

Verum quòd manus iſta iaculum, corde liſet tremente, tam firmè tenuerit ; & oculus,
M m quan-

quamquam erroris dubius, tamen ad metam tam certò collineârit; nequaquam inter miracula repono: namque tam felix jctus non à sagittariâ arte profectus erat: (nec sane illum hæc sibi tribuit) non ille Alconis *Venatoris*, sed Alconis *patris* fuit. Intra ipsum sagittarium, Amor ~~et~~us, sagittarius extitit: quamquam nec iste tam felici jactu fuerat, nisi Amor paternus fuisset. Itaque sicut alius Poëta in hoc facto Timorem præcipuè celebravit, ita Manilius longè verius prudentiùsque Amori id adscripsit; sub Augusti ætatem ita modulatus:

(66) *ARS ERAT ESSE PATREM. Vicit natura periculum,*

*Et pariter iuvenem somnòque & morte levavit,
Tunc iterum natum, & fato per somnia raptum.*

Nemo nunc desideret, ut ad propositum meum ista ego applicem: omnia enim tam dilucida sunt, ut interprete non egeant. Ut innocenter, imò salubriter arguatur, qui peccavit, oportet vestrum cor in ipsius pectore reponatis; & affectu in ipsum patres sitis, quales naturâ non estis. Amor esse Magister debet, qui doceat, quibus telis instruenda lingua, quomodo dirigenda sint verba, quæ per ipsam ejaculamini. Duas ante vos habetis metas; dormientem filium, & pestiferum draconem; id est Hominem, & Culpam: contra hanc, non in illum dirigenda & evibranda sunt spicula: hanc ferire necesse est, & occidere. O quàm appositè ad Alconis factum, in hoc ipso argumento

mento, cum eâdem Hominiſ amandi, & Cul-
pæ perimendæ diſtinctione, alicubi (Cc) S.
Auguſtinus peroravit! Quærat ex eo, qui vo-
let: ego enim, ut promiſi, hoc opus totum æ-
qualiter volo ad finem perducere; ſic ut pictu-
ram agnoſcatis, coloribus duntaxat terrenis
abſolutam.

A. Plin. l. 25. c. 5. B. *ibid.* C. *in vita Pythag.*
D. lib. 1. de ira c. 1. E. Sen. lib. 2. de benefic. c. 35. F.
lib. 1. c. 3. G. A. Gell. lib. 17. c. 17. H. Sen. nat.
quæſt. q. 1. c. 1. I. lib. 16. c. 26. K. Laërt. in Mened.
L. lib. 2. de ira c. 10. M. Laërt. in Polem. N. Corn.
Celf. l. 3. c. 3. O. *id.* l. 2. c. 3. P. Stob. ſerm. 88. Q. Cor.
Celf. l. 2. c. 5. R. Plin l. 25. c. 5. S. Sect. 5. aph. 1.
T. Martial de ſpeſt. ep. 12. V. Stob. ſer. 38. X. Iambl.
in vita Pythag. Y. metamorph. l. 15. Z. lib. 3. de ira.
c. 39. Aa. Sidon. Apoll. carn. 5. præſ. Bb. Aſtronom.
l. 5. Cc. Serm. 94. de temp. ERV DIMINI.

XXVI.

TERRA INCOGNITA.
QUI IN OBLIVIONE HOMI-
NUM SEMPER MORTUI; QUI
IN GLORIA SEMPER VIVI.

Hic neque vela ſubducere, nec otium dare
remigio, neque anchorâ fundum quærere
ſas eſt: TERRA EST INCOGNITA. Eam vel
nominâſſe ſufficit, ut ſciatur, quidquid de eâ
ſciri poteſt. Ecce vicina mari huc litora: o-
culis quidem luſtrata; ſed humano nondum
pede veſtigata. Quod ſi aſpexiſſe duntaxat,
Mm 2 vobis

vobis citra cupiditatem est; & placet, interrogando amplius loci periculum facere; euge, illuc proram advertite, & clamate; Ohe incolæ; qualis est hic mundus vester? quæ regio? quæ tellus? Veréne Insula mari circumdata? an potius Continens, & firma tellus? Tum quos illa homines alit? quâ linguâ, moribus, religione utitur? quale numen colit? Régne habet, & magistratus, & populos: hominum numerosos cætus & urbes? an palabundè, sparsim, ac incertum vivitur, ut vaga Scytharum natio solet? Et ecce, nemo prodit, qui vocem reddat: Sed responsi vicem altum silentium tenet: quod tamen ijs, qui bonas aures habent, vel maximè pro responso est. dum enim de hac regione tacetur, de eâ jam diei potest, quid sit; nempe *Terram esse Incognitam.*

Num autem putabimus, ad Existimationem naturæ pertinere, quòd etiamnum tam magna Orbis pars, extra notitiam jaceat? Quasi aliter, (uti Stoicus de Universi magnitudine philosophans, affirmavit; (A) *pusillares Mundus est, nisi in illo, quod quærat, omnis mundus habeat*) si inciperet mundus nihil sui amplius occultum habere, simul nobis desineret mundus fieri; arbitrantibus, mundum rem exiguam esse? Num idcirco sibi semper tam multum reservat in Septentrionibus, tantum in meridie Incognitum, tantum quâ parte ad mare vergit; tot Insulas, quasi parvos mundos, separa-

separatim per immensitatem Oceani sparsas; sicut Democritus & Epicurus in philosophicis suis somnijs, maximos mundos intra infinita vacui spatia perspexerunt? Ita nimirum opinabimur Terram permagnam esse, posteaquam verè dici potest, tot jam sæcula, (quot nempe Tempus in Annalibus suis numerat) in patefaciendis eius partibus laborasse homines; & tamen adhuc sequentibus sæculis, (Deus scit, quàm multis) locum quærendi superesse. Dum igitur ita paulatim sese nobis aperit, & semper vivum sui noscendi desiderium alit, nec satietate obruit, nec de sua æstimatione quidquam deperdit. Quod sanè liceat mihi vestrâ veniâ, velut in mysterio exprimere, Taciti verbis ad hoc adductis; quibus malitiosè quoddam Poppææ factum interpretatur, quantum aliàs foris pudibundæ, tantum intus inverecundæ mulieris, etiam priusquam in thorum Neronis intrasset: (B) *rarus in publicum egressus; idque velatâ parte oris, NE SATIARET ASPECTVM.* Verum hunc in modum de Terrâ ratiocinari, quid foret aliud, quàm nescio quæ phantasmata Poëtica fingere? abstinenceamus ergo longiùs in hisce imaginamentis orationem perdere: sed ex instituti nostri præscripto, ad morum utilitatem vestigandam studium convertamus.

Quantum mihi quidem licet augurari, Terra Incognita omnium Orbis partium longè maxima est, maximèque populosa. tantus

M m ;

scili-

scilicet perpetuò eorum accursus est, qui densis agminibus eam intrant, & sine revertendi animo, inibi sedes figunt;

(C) *Quàm multa in silvis, autumnì frigore primo,
Lapsa cadunt folia: aut ad terram gurgite ab alto
Quàm multa glomerantur aves, ubi frigidus annus
Trans Pontum fugat, & terris immittit apricis:*

Et quamvis tam innumerabilis eò commigrantium multitudo sit, nullus tamen metus est, ne illa unquam cultoribus plùs æquo oppleatur; quin imò sicut flumina omnia in mare decurrunt; ita maximus quisque populus non modò ibi locum reperit, sed se planè amittit. Atque hinc venit, cur illa nunquam repleatur, quòd illuc Intrare non aliud sit, quàm se amittere. Meâ quidem sententiâ illuc infinita eorum turba intrat, seque ibi perdit, quos mundus unquam vixisse nesciit, nisi quia mortui sunt: ita nihil laudabilis & durabilis operis post se reliquerunt, unde apud homines illorum ceu hominum memoria permanisset: nunc quia aliud non fecerunt, nisi sterile vivere, omnia moriendo amisère.

Malè agit, qui inter homines vivens, de virtute haud secus disputat, ac si homines adhuc mera Promethei creta forent, aut Deucalionis saxa, nondum optimè in carnem ac vultum transformata. Sic autem de eâ disputant, qui eam se solâ contentam faciunt, neque extra se curantem aliquid, aut sollicitam: circulatorum more, qui, ut Plutarchus ait, circa suum duntaxat

taxat Centrum vertuntur, nec ad hoc aliquid externi spatii requirunt. Natura non minùs provida, quàm amantissima mater, cum ijs actionibus, quæ ad conservanda individua, & multo magis, quæ ad stabiliendas rerum species sunt necessariae, inseparabili nexu voluptatem copulavit: velut præsentì mercede studium illud remunerans, quod cum in nobis ipsis conservandis, tum in relinquendâ posteritate impendimus, à qua post nos, ac nostram in vicem, mundus iste habitetur. Quod si illa pro bono eius partis, quæ in nobis ignobilior est, (utpote cum animalibus communis) tantum providentiæ gessit, num eam, quæ sola eximia est, itaque hominis propria, ut per eam ab animalibus discernatur; hoc est, ex rationis dictato agere, juxta Honesti principia vivere; num, inquam, credibile est, hanc ipsi curæ non fuisse? Ergone sola virtus, quæ sanè optimum, si non totum hominis bonum est, nihil voluptis illiciti habebit, quo nos ad sui exercitationem trahat: nihil saporis, quo in nobis non tantum famem exfulcitet, sed etiam orexin accendat? Præsertim cum eius bonum plus perpetuitatis habeat, latiusque pateat; ita nimirum, ut sæpe ad totius speciei emolumentum pertingat? Quod si igitur ratio id evincit, necesse est, aut nullum virtute dignum oblectamentum existere, aut id in gloriâ esse repositum, quæ ex merito pronascitur; quæque illi velut pro secundâ vitâ est,

nempe nominis Immortalitas, in sæculorum omnium memoriâ perennatura.

Clamitet sanè, quantis potest præcordiorum viribus, Stoicorum Secta (homines in hoc puncto parum humanitatis olentes) Virtutem non ita tam profundè demittere, ut ad ullam voluptatem respiciat, præter solam boni operis conscientiam : id credo haud persuadebunt, nisi pauculis quibusdam suo de numero insensilibus statuis. Monstret etiam grandis illa Scipionis Anima Juveni suo nepoti, ad ipsam inter stellas ope Philosophici somnij Ciceronis asportato ; hinc terræ habitæ angustias, illinc memoriæ rerum humanarum excidia, diluvijs, terrarum concussionibus, pestilentia, bellorum vastitate, & quod omnium loco tantumdem etiam solum potest, temporis edacitate inuecta: hinc tamen plus non concludas, quàm gloriâ virtutis præmium non esse : haud item, eam non saltem illius fructum esse; ita quidem exquisiti saporis, ut meritò nos alliciat ad eam nobis virtutis studio promerendam. Et si ad id, quod in rebus ipsis solet accidere, volumus, ut par est, advertere animum, illæ tam arcto mutue inter se productionis vinculo connexæ sunt, (quòd virtus ab amore Gloriæ, & Gloria ab virtutis merito nascatur) ut ubi una in contemptum venerit, confestim etiam alteram despectam esse necesse sit. quapropter à prudentibus illis viris, suggerente Tacito, (D) magno cum

eum iudicio pronuntiatum fuit, perinde uti verum est; optimos mortalium altissima cupere; ita usu constare, CONTEMPTU FAMÆ CONTEMNI VIRTUTES.

Quo de argumento ne, quæso, molestum vobis sit, breviter disputantem Divinum Platonem audire: qui cum prius probare studuisset, eos, qui indispensandæ famæ essent incurij, socordes, inutiles, sui oblitos, fungos magis quàm homines esse; e contra qui in nobilitate spiritûs, magnitudine animi, generoso honesti amore, heroicarum virtutum exercitio, aliquid quasi divini saporis sentiunt, eos maxime illius cupidos ac studiosos esse: inde cum multâ ratione deducit, profectò non extingui in homine, sed post mortem quoque remanere portionem illius meliorem, hoc est, animam: & consciam esse laudis, quam opera post se utiliter, sive ad usum, sive ad imitationem viventibus relicta consequentur: eiusque dulci quodam sensu tangi; maxime quod earundem virtutum propagatione in hominibus quasi seipsam multiplicet, quoties ex eius recte factis quædam imago bonæ operationis desumitur. Aliàs enim natura, quæ nihil frustra facit, (ita ut ne unus quidem musculus, aut minimi nervi filium, non venula, non pellicula quæpiam, non ossiculum, aut quidvis aliud in corporibus nostris, proprio suo fine ac ministerio careat.) cur talem animo cupiditatem ingenerâset, etiam à morte in famâ, virtutis

M m 5

meri-

merito comparatâ supervivendi, si vel animâ unâ cum corpore emoritur; vel, ubi semel aliò abscesserit, ibi nullam amplius huius mundi notitiam accipit, quidque homines de ipso sive in laudem, sive in vituperium pro meritis sentiant, ac loquantur? Sed age, ipsum magistrum audiamus: (E) *Cura habenda est temporis subsequētis. Fit enim naturâ quadam, ut ignavissimi homines nihil curent, quæ sit de ipsis futura opinio. Probatissimi autem viri cuncta faciunt, quò futuris sæculis bene inter homines audiant. Quare ego coniecturam facio, esse aliquem sensum iis, qui mortui sunt, rerum nostrarum; quoniam optimi animi sic fore divinant; deterrimi autem nequaquam. Validiora autem sunt divinatorum virorum Præfagia, quàm aliorum.*

At enim priorum perpaucus est numerus, alterorum infinita copia, quorum mors illis navibus est persimilis, quas immanis aliqua tempestas, in medio immensæ solitudinis, id est, Oceani superobruit: & primò huc illuc pro arbitrio procellarum, & ventorum ludibrio iactatas, demum ubi resistere tantæ violentiæ non possunt, everfas aut confractas profundo mergit, nemine aded vidente, qui mundo aut tempus, aut locum infelicitis sepulcri indicare posset. Vah, quàm multis par omnino interitus continget, quos nunc ante nos contuemur fastu & gloriâ sublimes, pari omnium metu & reverentia potentes! hosce auri tam plenos, ut fabulosum illū Midam æquent, qui propemodum vivam intra ipsa viscera metal-

metallifodinam habuit : illos plurium figurarum monstra in familiæ suæ insignibus ostentantes,quàm in Ægyptiis Pyramidibus formæ Hieroglyphicæ spectentur : istum pluribus titulis oneratum,quàm Imp.Commodus gessit ; (F) de quorum numero duodenis anni mensibus nova nomina appellavit : alios cum tanto antè retróque famulitij obsequio,ut Sol ipse & splendore , & stellarum comitantium numero, victum se fateatur : hos in tantâ habitus maiestate & pompa , ut Rex ipse Cræsus , quo die se contemplandum Soloni præbuit , potuerit inops & centonatus videri. Omnes isti , sicut plerumque amat contingere , famâ post tergum , & virtute infra pedes abiectâ ; aliud non scientes , quàm gaudere præsentibus ; facto suo profitentur , quod (G) Tiberius ausus est etiam verbis profari ; antiquum illud sæpe ingeminans ; *Me misceatur igne terra mortuo* ; neque post se ullius rei laudabiliter actæ memoriam relinquunt. Sed quantumcunque nunc magnificè suis in palatiis vivant , illa tamen (etiam ipsorum ingratis) nihil aliud,quàm Hospitia sunt, & ipsi Viatores: quorum totus labor est, ad *Terram Incognitam* habitatum proficisci; id est , desperatis rebus omnibus, in Oblivione, Obscuritate, Silentio, & Ignominia sepeliri: quæ nempe quatuor magni illius mundi Plagæ sunt.

Veniat nunc Seneca Philosophus, & describat nobis horribilia damna,quæ Terræmotus secum

secū infert: ob quæ dici quàm verissimè potest, mundum supra seipsum ruere; imò seipsum devorare ac deglutire: (H) *Non enim domos solas, familias, ait, aut urbes singulas haurit, sed gentes totas regionesq; subvertit: & modò in altam voraginem condit; ac ne id quidem relinquit, ex quo appareat, quod non est, saltem fuisse: sed supra nobilissimas urbes, sine ullo vestigio prioris habitus, solum extenditur.* Ergo celeberrimæ urbes integræ absorptæ: numerosissimi populi in abyssu confepulti; ipsâ voragine, quæ eos ingurgitavit, desuper occlusâ? adcone & terrenum ita complanatum, ut hodie campus sit, quod heri civitas erat: & de eius habitatoribus ne vestigium restet, cuius indicio dici possit; hîc fuere? Quànto autem verius id ipsum de ignaviâ est dicendum; eam (quod sanè cum illius natura pugnantissimum videtur) cum ad nihîl efficiendum vires habeat, tamen tam horrendis calamitatibus posse orbem pessundare? Id enim quotidianis ruinis commonstrat urbium ac regnorum, hoc est, maioris hominum partis, nullam sui ac futuri curam suscipientium? obductâ etiam desuper infausstæ telluris cicatrice, non sine titulo *Terræ Incognitæ*: cum revera ne vestigium appareat, unde laudabilis aliqua sepulcorum memoria notari queat.

At enim sufficiant, quæ de magnitudine & infelicibus *Terræ Incognitæ* qualitatibus hætenus dicta sunt. Nunc pauxillum aliquid de honesto gloriæ amore, quæ virtutis merito debe-

debetur, dicamus: cū illa sola sit, quæ

Non sinit functos penitus perire:

Sed vel ex ipso rapiens sepulcro,

Redditos vivis, iubet in perenni

Nominis famâ, superesse fato.

Gloriæ nomen omnium, quæ mundus loquitur, idiomatum Vocabularia, grandibus ex auro literis scribunt. scilicet unus omnium sensus est, in eorum bonorum indice, quæ ad summam honestæ felicitatis adijci possunt, (sive illorum pretium pensetur, sive duratio, sive vis quæpiam, possidentem certo quodam modo beatum faciendi) inter omnia sine comparatione unam Gloriâ excellere: ita ut si cætera deorent omnia, illa sola cæterorum posset absentiam explere. Quem eius valorem inde æstimes, quodd illam ij, qui maximè intelligunt, non tantum cæterorum omnium impendio, sed ipsius etiam vitæ jacturâ sibi emendam putant. Quod sanè non cujuscunque virtutis instinctu efficitur; sed illius, quæ omnium maximè generosa est, Fortitudinis: cuius decor, semper adiunctam habens difficultatem, etiam præ quàm aliæ, pro præmio Gloriam reportat.

Adhæc ista vox, Gloria, aliud quidpiam sibi unice proprium habet: quodd vel sola eius pronuntiatio quendam dulcissimæ harmoniæ sonum habet, quo audientes trahit, rapit, ac suavissimè incantat. Paulo tamen postea videbimus, quantum illa ad recantandos fascinosos valeat;

valeat ; & quos ceu bestias reperit, plus etiam, quàm in homines reformare soleat. Neutiquam tamen illam Poëtico Orphei barbito similem existimetis : cuius amænissimus concentus indiscriminatim truncos cum hominibus, bubones cum aquilis, lepores cum Leonibus ad se pertrahebat. Invitatio enim ad opera gloriosa, quæ soli magnanimi possunt suscipere & conficere, cytharæ famosissimi Timothei conferri debet : qui cùm militare carmen, & confligentium certamen animosè insonuisset, tantum bellici impetus ardorem in Alexandri M. pectore succendit, ut adolescenti non solum vultus inardesceret, & oculi fulgurarent ; sed necesse fuerit, hastam violenter de manibus extorquere, ne ardore in furorem verso, sui impos in amicos raperetur, ubi inimicos non invenisset. De hoc tamen incendio prudentissimè Dio Chrysostomus subnotavit, (1) eundem illum cantum, quo Alexander tam œeleriter ac tantopere inarserat, milites etiam ab Olympo & Marfya, laudatissimis musicis recantatum, ne unam quidem fervoris Martij scintillam in corde Sardanapali excitaturum fuisset ; ut qui vitio suo totus effeminatus, naturâ etiâ peior quàm femina fuisset. E contra ubi Alexander auditis chorearum modulis alæ indormisset, futurum fuisse, ut Sardanapalus vel è somno expergilceretur : nec eum Regalis Majestas cohibere posset, quominus saltem manibus per aëra gestiret, si non etiam pedibus subsultaret. Ut

Ut nunc autem de pulcherrimis æquè, ac mirabilibus effectis aliquid etiam dicamus, quæ Gloria vel eminus solum spectata, in generosis pectoribus operatur, nolo, uti possem, tribus duntaxat verbis me expedire: atque totum hoc propositum ita duntaxat absolvere, ut dicam; **DUM SPECTAT, INEBRIAT**; id quod Sidonius peramoenè de Baccho dixit. Re enim verâ tam dulces, ac pariter robustos spiritus ita per oculos ejaculatur, ut in quemcunque illos figit, eundem ad sese adtrahat; eum nimirum penitus inebriat. Sicut tamen Poëtas suus furor ad insolita, & vulgo ignota proloquenda incitat, ita Gloria magnas animas ad ea factitanda, quæ communi formâ viribusque superiora sunt, extimulat. Quis non ex veterum monumentis incomparabilem Pausiæ, Græci hominis, in pingendis floribus peritiam celebrari audivit: quos ille pæne cum naturâ ipsa certantes faciebat? Huic in arte pro magistro fuit amor Glyceriæ: quæ mira nectendarum coronarum artifex, gratissimâ colorum varietate flores sciebat in seriem filatim disponere. Ita omnino Gloria agit; coronas texens, quarum flores nesciunt languescere: sed immortalis vigore rutilantes, etiam quos coronant, immortales faciunt. Adhæc illa omnes, qui eam aspiciunt, sui amore capit: eodémque pariter illorum operum, quorum illa opifex & magistra est, tam studiosos sedulosque facit, ut eorum cogitationes

nes ab omni viliore negotio avertat, unicéque ad sua illa eximia traducat.

Ecce unum è milli; sed qui unus pro milli sufficiat; inclytus ille Themistocles: cui Athenæ & Græciæ suam potentiam & sceptrum debuerunt, quæ illis Xerxes patabat de manu eripere, serviles pro ijs catenas impositurus. Nemo facile explicet, fueritne ille in virili ætate virtutibus clarior, an adolescens vitijs deamator; insuper quò vitio potior, cum per omnia æquè esset inquinatissimus. Id autem eatenus duntaxat, donec aliquando oculos attentius per Miltiadis trophæa circumtulit: & in illâ triumphali coronâ detinuit, quâ illi militaris Gloria caput ornavit, eius merita toto mundo fecit celebria, & immortalitati famæ magnum illum liberatorem Græciæ consecravit: ob victoriam, qua Darium Regem in Campis Marathonij casum protigatumque, finibus eiecit, uti vobis à principio monstrabam. Ab hoc aspectu sicut novum Cor in pectus, aut novus spiritus in cor Themistocli incessit, ita ab illâ hora crepit in alium hominem transformatus esse. Ille paulò antea dissolutus, mollis, otiosus, jam etiam necessariæ quietis erat impatiens: cum ei perpetuò ante oculos verarentur trophæa Miltiadis, superiorem eius ætatem in flagitijs attritam, asperrimè objurgantis: semper claficum & tubæ, ad pugnam invitantes, auribus insonarent: denique brevissimi soporis, quo dehinc

dehinc utebatur, somnia, eundem continuò apud exercitus, in acie, in prælijs exercerent, itaque eius innumeri amores, in unicum & in exsaturabile Gloriæ desiderium; multiplices illæ cupiditates, in eam unam cogitationem conversæ fuerunt, quomodo per arduos laborum calles ad Gloriæ adeptionem eniteretur.

(H) Ita est profectò: *insurgunt mente, qui non modò proximum tempus, lucemque præsentem intueri satis credunt, sed omnem posteritatis memoriam, spatium vitæ honestæ, & curriculum laudis existimant.*

Profectò dici satis non potest, quàm prudenter Romæ constitutum fuerit, ut in sacrâ humo victoriosi illi laurei rami depangerentur, quos triumphans aliquis dexterâ prætulisset. atque ij tam feliciter provenère, ut integra inde densaque silvula excreverit: ubi quot rami, tot coronæ virebant. pro illorum meritis, quorum triumphalis Virga in arborem plantata, in cortice incisum gerebat nomen, & memoriam velut perpetuò triumphantis. Illuc ad captandam in eâ umbra frigidam auram confidebant, quotquot ex Juventute Rom. generosiores gerebant spiritus; inde non antè discedere soliti, quàm novo, & auctiore Gloriæ amore, ac Triumpho desiderio exarsissent; eodem ad laborum, sudoris, periculorum, vulnerum, spargendi sanguinis non modò contemptum, sed cupiditatem etiam egregiè animati. Hunc itaque primum ac potissimum effectum videtis in ijs,

Nn

quos

quos Glorizæ Amor profundius occupavit , ut sibi egregijs virtutibus maxima merita conquirant : non aliter quàm si de ipsis Romanus agriculturæ magister Palladius scripisset ; (M) CUI PLACET CURAS AGERE SÆCULORUM, DE PALMIS COGITAT CONSERENDIS. Fuerit sanè alicui in delicijs , præsentem vitam in desidiâ profligare , plantandis rosis intento , quas de die in diem legeret , eò quòd ultra unum diem durare nesciant : ubi tamen futuri cura animum illi invaserit, dedignabitur sanè manum , nisi ferendis palmis deinceps admove- vere. Num autem , uti in naturalibus , integro sæculo opus erit, quoad earum dulces gustare fructus liceat ? Imò verò , qui palmas grandium meritorum seminat, quibus ad memoriam sæculorum gloriam suam propaget, fructum etiam prius, quàm habeat, jam prægustat. ad quod sanè nunc præbandum accingor ; utpote sine quo necquicquam omnem hætenus disputationem suscepero.

Non tamen hîc in auxilium fabulas evocabo ; in quarum mysteriis contemplerini, qualis & quanta oblectatio grandem illam Herculis mentem perfuderit , quoties ille cælum serenum intuitus , exclamabat : (N) *Victor è terris meos specto labores* : cum per ingens ætheris spatium stellis, velut musivo opere, expictas monstrorum figuras aspiceret, ab ipso perdomitorum. Sed potius fortunatum quempiam senem vobis memorabo, (O) Diagoram : (non qui-

quidem Atheum illum, sed qualemcunque alium) cui cum repente tres filij superbissimo comitatu occurrerent, ut qui spectante universâ Graciâ, tribus Olympicorum ludorum certaminibus, luctâ, pugilatu, & pancratio victoriam reportassent; dum & ipsi patrem simul amplexu, osculis, & coronis suis obruunt; & ipse universos tenerè stringit; & gaudij plenus in lacrimas solvitur; & loqui vult, nec potest; omnium lætitijs & gloriâ velut in tunum cumulatis; impar voluptatis ponderi, inter filiorum manus expiravit: tali morte, quâ utique Beati morerentur, si mori possent: si quidem mori ut beatum, non nisi gaudio deberet accidere: ita tamen, ut simul vivere & florere perseveraret; quemadmodum Diogenes, in vitâ & gloriâ suorum filiorum. An verò non quid simile hîc accidit, saltem si inexplicabilem illorum voluptatem attendimus, qui se operum suorum coronâ vident circumdatos, quorum merito semper gloriosi perennabunt? An non ita sensit magnus Thebarum Ductor Epaminondas: cui cum exprobratum esset, eum totum aliquando emoriturum, quod posteritatem nullam haberet, in quâ superviveret; respondit: *(P) ex me Natam relinquo, pagnam Leutricam; quæ non modò mihi superstes, sed etiam immortalis sit, necesse est.*

Pergrata, & totius mundi approbatione stabilita fuit, uti *(Q)* Historicus affirmat, illorum inventio, qui magnorum hominum statuas

quam maximè vivas, in ære aut marmore ex-
xerunt ; eorundem nominibus in basi excul-
ptis : nempe ne illa duntaxat in sepulcro legi
deberent ; in quæ tamen sola morti nulla est
Jurisdictio : ita quidem, ut per ipsam primùm
incipiant Immortalitatem indipisci. Ubi au-
tem iste, quondam ita æstimatus honor, & non
nisi paucissimis tributus, paulatim communis
fieri, omnibûsque, nullo jam virtutis respectu
aut concedi, aut ultro usurpari cæpit, ob idi-
psum magnopere eviluerat, quodd innumeri
essent, qui minùs valerent, quàm ipsorum sta-
tuæ ; & hæ ipsæ plus honoris afferrent artifi-
cibus suis, quorum opus erant, quàm defun-
ctis, quorum imaginem referebant: Gloria in
aliud prorsus modum, suorum memoriam
sibi perpetuandam sumsit ; tam eximio qui-
dem opere, ut metalla marmoræque, quan-
tumcunque Praxitelis aut Phidiæ scalpro ela-
borata, necquicquam sperent se illud unquam
æquare posse. Id autem sunt clarissimorum
Scriptorum membranæ, in quibus visibili cha-
ractere invisibiles animorum vultus expri-
muntur, mehercule ad vivum, id est, ex vero
secundum vivorum merita depicti : quorum
historiæ sub tam multis ac varijs aspectûs ge-
stuumque formis proponuntur, quàm multæ
sunt virtutum illarum species, quarum actio-
nibus illi singulariter effulserunt. hæc enim
sola veræ, & nunquam marcescentis animo-
rum pulchritudinis lineamenta sunt. Adhæc

non

non perinde, uti marmora ac metalla in statuam ducta, intra brevis fori aut theatri caveam, ad unius tantum populi satiandam curiositatem recluduntur; sed ipsorum theatrum totus mundus est; pro spectatoribus omnes nationes: pro luce autem, ad cuius radios videri omni momento possint, intus quidem suum ipsi meritum habent, quo ceu proprio fulgore resplendent; foris autem communes laudum applausus, quos ab omnibus jure suo reportant. Ad extremum etiam statuis sua mors incumbit; ac videri (quod est totum illarum vivere) desinunt, cum in foedâ membrorum frustra seu vi, seu ætate collabuntur: ex adversum illæ animorum Imagines æternæ sunt, ac tam longè ab interitu remotæ, ut identidem per novas exemplorum formas, quas ab ijs petunt, qui virtutis æmulatione succensi sunt, multiplicatæ, semper de novo renascantur; non sine eorundem vivo spiritu, quorum effigiem repræsentant. Et quî non? quando & invitant ad imitandum, & objurgant, & persuadent, & consiliantur, & animos faciunt, eundemque virtutis amorem, cuius egregijs factis isti gloriam consecuti fuerant, etiam ijs inspirant, qui eas attentius animis collustrant.

Age sanè, producamus istorum par aliquod. & quem alium primo loco, quàm insignem illum Spartanorum R. Agesilaum? qui moriens vetuit sibi statuam poni. Res enim mortalis,

inquietabat, non est æquum virtutis præmium, cuius meritum immortale est. Pro statuis mihi facta mea sufficiunt, quæ post quatuor & octoginta ætatis annos, & regni quadraginta unum, relinquo. Ista mei effigiem longè verissimam ostentabunt; ut in quibus semper existere persevero: & vitam mihi conservabunt; quando non prius Agesilai memoria, quàm virtutis amor in mundo extinguetur. Aliter enim ad quid prosunt statuæ, quàm ut inter vivos mortuus, in inanimato saxo compareat? Verissimè; uti etiam Romanus Orator assentitur: (Z) *unus Xenophonti libellus, in eo Rege laudando faciliè omnes Imagines omnium, statuâsque superavit.* Alter sit C. Julius Agricola: cuius vitæ effigiem ab optimo penicillo, nempe Cornelij Taciti, profectam habemus: quam qui bene considerat, difficulter pronuntiare poterit, potiusne laudari debeat, quòd ille pessimis temporibus bene vixerit, quando virtus pro maximo, quod esse posset, delicto habebatur; an quòd eam tam bene hic autor repræsentare scivit, qui meritò etiam de se potuit sub pede huius vivæ Imaginis subscribere: *ut vultus hominum, ita simulacra vultus, imbecilla ac mortalia sunt: FORMA MENTIS ÆTERNA: quam tenere & exprimere, non per aliquam materiam & artem, sed tuis ipse moribus possis.* Quidquid ex Agricola amavimus, quidquid mirati sumus, manet, mansurumque est in animis hominum, in æternitate temporum, famæ perenni. Nam multos veterum, velut inglorios & ignobiles

les, oblivio obruet : Agricola posteritati narratus , & traditus, superstes erit. Ita ille. an autem videtis, eum digito nobis Terram hancce Incognitam comonstrare, dum tam multos obscuros & ignotos meminit, quos oblivio sepultos facit ?

Verumenimverò ubi est præsens illa voluptas secuturæ gloriæ, cuius demonstrandæ gratiâ totam hanc, de caducâ corporum Imagine in statuis, & æternâ animi duratione in Historiâ, tractationem susceperam ? Pro responso duobus tantum verbis utar, quibus philosophus quidam Africanus, (quicunque demum ille) accusatori satisfacit, à quo arguebatur, quòd se in speculo videret : (V) *Piculum*, inquit, *decernis, speculum philosopho ! an tu ignoras, nihil esse spectabilius homini nato, quàm formam suam ?* Pergit exin de statuis, quin & de filiis dicere, qui sunt imagines nostræ ; illæ quidem mortuæ, hi autem vivæ : in quibus se inspicere magnam oblectationem habet. quanto proin majorem ; sitte vivum in teipso vivo, intra speculum videas ? Omnis imago alia, nihil nisi imago est : ista adedò *tota ego est*, ut non sit aliud quàm ego ; nec ego aliud, quàm ipsa. Ita ille, quantum ipsi ad suum argumentum opus erat. Vobis autem illa, de quâ paulo antè dixeram, in memoriam recurrat, sola vera, & semper viva animi Imago : *quam tenere, & exprimere non per alienam materiam & artem, sed tuis ipse moribus possis : tam pulcram, quàm potes ipsemet velle : ac dignam, quæ & ipsa, & per*

ipsam tu , in memoriâ & oculis mundi , in splendore gloriæ, & honore sæculorum sis superstes. Eam verò contemplari, num dubium esse potest, permagnæ id voluptati esse? Tantæ, me hercle, ut extra se nemo unquam tantam sit experturus. An non igitur bene ab me dictum reputatis , plurimum ad id referre, ut procul à *Terrâ Incognitâ* absumus, ubi illi se amittunt, qui præsentibus tantum intendunt, oculos mentemque in altum levare, ut ea, quæ remota sunt, videantur; & illud interminum, quod aliquando succedet, in pretio habeatur? illudque generosè dictum penitus in corde insculpere; (X) *paucis natus est, qui populum ætatis suæ cogitat. Multa annorum millia, multa populorum supersunt. Ad illa respice.*

A. *Sen. nat. quest. l. 7. c. 31.* B. *Annal. l. 13.* C. *Æneid. l. 6.* D. *Annal. l. 4.* E. *Ep. 2. ad Dionys.* F. *Xiphilin. in Commodo.* G. *Dio. l. 58.* H. *Nat. quest. l. 6. c. 1.* I. *Orat. 1. de Regno.* K. *Carm. 22.* L. *Plin. l. 35. c. 11.* M. *Quintil. l. 12. c. 2.* N. *Plin. l. 15. c. 30.* O. *In Octobri.* P. *Sen. in Herc. Oct.* Q. *A. Gell. l. 3. c. 15.* R. *Æm. Prob. in Epamin.* S. *Plin. l. 34. c. 4.* T. *lib. 5. ep. 12. ad Lucei.* V. *Apulei. in apol. pro se.* X. *Sen. ep. 79.*

LACUS AVERNUS.

FLATUS PESTILENS MALEDICORUM.

VNicum nobis hîc deest indicium, quominus omnia habeamus, sciamûsque, nos in sterili ripâ consistere illius tam decantâti, quàm fugiendi Lacus Avernî. nam quidquid de eocùm Historici, tum Poëtæ scripserunt, id omne, testantibus etiam oculis nostris, apparet esse verissimum. Ecce continentem illam montium coronam; in quorum vallâ profundissimâ, centrum hic locus occupavit: ita depressum, ut neque mane, neque vespere, hyemè, aut æstate, sol illum aut reflexu quopiam radiorum videat, aut ab illo videatur; unde infelix istud stagnum tam tristis caligine obsidetur, ut Inferni tenebras videatur mutuo accepisse. Jam & spississimus silvarum horror, undique pro sepimento adjectus, ingeminat densissimam umbrarum cacitatem. Ita ex omni parte clausus, ne minimâ quidem rimâ potest tenue aliquod rivi filum foras effundere; quò vel tam levi motu ostenderet, se mortuum non esse: sed intra riparum caveam restagnans, planè ut cadaver aqueum, foedo putore resolvitur. De Cimmerijs, qui proximi habitant, aliud non licet, nisi digito indicare, ibi sub terrâ, eorum cavernas stare. cætera vivi sint an functi, non liquet: cùm idem cæ-

N n §

vum

vum, quod illis casa est, etiam sepulchrum fit. Ex altero tamen latere, in illo scopuli recessu nigrum atque horridum montis os, seu potius voraginem despiciat. illuc intro se iniiciunt, qui per terræ viscera audent velle vivi (si possint) ad Campos Elysios descendere; sin minus, (quod est verosimilius) ad Infernum.

Nihil igitur ultra, quod videamus, deest, quam fortè incautam alitum turmam, in densas hasce auras, quæ Lacui incubant, & pestilenti halitu infectæ sunt. temerario volatu irrumpere. Namque ubi dirum vaporem attraxerint, repentè universas videremus uno impete in undas præcipitare; incertum morituri, an jam mortuas. Verùm diutius sub hac infelicitis stagni spondâ consistere, ubi sulphuratus foetor & cerebrum nobis exedit, & gulam strangulat, tam indignæ curiositatis nimis carum pretium foret. Igitur proripiamus istinc gradum eò, unde accessimus: neque interim aluculare pigeat, dum vobis pro fabuloso Averno, verum ante oculos pono; maioribus etiam damnis periculisque horribilem; hoc est. Os maledicentiæ assuetum: cuius halitus pestilentibus dictis ita intoxicatus est, ut siue columbæ, siue Aquilæ etiam procul prætervolent, eas de cælo ac sereno æere, ex ipso cursu, quo super alios eminebant, felicitate abreptas, deorsum trahat: idq; cum ijs faciat, quod paulò post non sine gemitu cernetis.

Si quis per annum dies est, aiebat Plato (4)
in

in quo etiam maximè sobrijs inebriari fas sit, is sanè unus erit, quo festum Bacchi agitur, Inventoris vini. Sed quantò prudentius ille dixisset, si quis sit, in quem etiam optimus quisque licitè possit maledicta jacere, cum sanè alium non esse, quàm qui ipsemet sit maledicus. sicut de rabidis canibus agitur: ubi unusquisque in merito ponit, si eum potuit bono publico immolâsse: neque ulla tam impiè pia manus est, quæ illi parsum velit. ubi aliud ad manum telum non erit, lapide ferit. Ita Maledicentibus faciendum; quibus aliorum mors in ore est: in omnes discrimine nullo irruunt: mordent, à quibus nihil offensus & mordendo etiam lethiferum, ac non rarò insanabile salivæ suæ venenum infundunt.

Ut igitur primò pestilentissima horum natura, & quàm ij omnium odio digni sint, perspiciatur, cogitemus, Leonum, Ursorum, Tigrium, Luporum, aliarumque ferarum atrocitatem, quâ contra nos sæviunt, profecto quod minùs culpabilem videri, quò major necessitas est, quâ ad illam ferociam irruuntur. Natura illos ad venatum edidit: hinc illi robusti manuum ungues, prævalidi per immania ora dentes, immensum robur, ingens pernitas, rabida audacia. Venatores sunt: & ita quidem, ut nisi raptò vivant, sint mortui. igitur non voluptati, aliorum mortes immolant, sed necessitati. imò verò, cum ab eorum insultu securi sumus, (ut contingit in Leone catena

catenato) potius volupe nobis est , aspicere horribilem eorum animositatem , attendere silvestrem generositatem , admirari gravem ferociam , indomabilem audentiam æstimare. Quid autem utilitatis scelerata serpens habet, quid araneus , aut scorpio , cum hominem perimunt , cuius neque sanguine pascuntur , neque carne ; sed infixo lethaliter dente vel aculeo , transfusoque insimul veneno ac perniciæ , abscedunt , occidisse contenti , & exatiatâ nocendi libidine hilares. Unde Ægyptij pro symbolico charactere , qui os significaret , serpentis formam ponebant : quòd serpenti tota vis in ore sit , uti vetustissimus Hieroglyphicorum scriptor Horapollon (B) interpretatur.

Multus est Seneca in objurgandâ eorum vesaniâ , qui tantis sumptibus ac periculis , numerosam armatarum navium classem , sub velorum alis educunt intrepidè : & suas animas non minus Ventorum perfidiæ , quàm Undarum insanix concedunt , ultra mare procursum : quo fine ? ad inferendum bellum & exitium : quibus ? genti , à quâ non modò nunquam læsi sunt , sed quàm ne oculis viderunt. (C) *Hoc verò quid aliud quis dixerit , quàm insaniam ? circumferre pericula , & ruere in ignotos ; iratum sine iniuriâ , occurrentia devastantem ; ac ferarum more occidere , quem non oderis.* Atenim ut feras suus pastus , ita milites honor victoriæ , & utilitas prædæ illectat : ubi econtrario , si infelicem

cem illam in perfricandâ linguæ scabie voluntatem demas, quid quæso, tristissimi lucri esse potest, quod Maledicentia suo opere emendicet?

Est enim vero: & primò quidē Infamia. num enim aliquid ad infamiam probrolius, magisq; dedecorum dici de quoquam potest, quàm malæ linguæ hominem esse? Ulysses apud Homerum cum Therсите gravissimâ altercatione collisus, (D) non illi vilitatem obscenissimi vultus exprobravit, & caninum rostrum, simasque nares, non oculorum rotas scedè luscientium, non ciliorum aggeratum nemus, aut scabri verticis calvitium, & dorsi clivum, & pedes non simpliciter vitiosos, & quidquid aliud in ipso natura peccaverat: duntaxat *malam linguam* appellavit: & hoc solo convitio magis eum vituperari judicavit, quàm si omnes animi labe, & corporis turpitudines, quibus monstrum illud scatebat, ei in faciem objecisset. (E) Infaustam & infamem Antiqui illam Urbis portam appellabant, perquam rei ad supplicium trahebantur: quapropter etiam reliquas urbis immunditias illâc efferri volebant: vitabatur ea vicinia, neque fas erat sacri quidquam illò accedere; non Sacerdotibus, non victimis transire tutum, quin pro contaminatis haberentur. (F) Verum infausta quidem; haud dum tamen nocens; sicut illa Romæ, per quam trecenti sex Fabij ad pugnam contra Veientes egressi sunt: de quibus cum nullus

nullus in patriam vivus rediisset, illa ad perpetuam infamiam, sub titulo *sceleratæ* damnata fuit. Quid jam vobis de funesto illo ac pestifero ore statuendum videtur, per quod nemini transire tutum, ut non omnes pariter, sive nocentes sint, sive innoxij, ad supplicium raptet? liberè quidquid vult, & vir honestus maximè nollit, effutias; ac bonam apud homines existimationem, famæ celebritatem, & nominis dignitatem, quam omnis vir bonus ipsi vitæ parem, imò potiore judicat; ignominiosè divexans? Ego liberè vobis meam sententiam aperiam; cuius optimam rationem mihi textus quidam Ulpiani in ff. (G) *tit. de verb. & rer. significat.* suppeditat: ubi sapiens ille Jurisp. definit, Titiones neque Carbones dici posse, neque Ligna; sed quid nescio tertium ex utrisque compositum; cum reapse neutrum omnino sint. Ita ego quoque de obtreptatoribus censeo, quorum foetentissima lingua fumat, denigrat, ignem suscitatur: eos profectò Titiones esse; quòd neque Carbones, neque ligna; non Diaboli, non homines credi possint, sed aliquid ex hisce mixtum: quo nomine, dicat qui novit: ego enim id tantum scio, pessimum id esse nomen debere.

Et ecce præter Infamiam, alia non minor pæna succedit; (illorum tamen meritis quàm maximè debita;) quòd omnes ab eorum consortio, quasi velis remisque, ut dicitur, diffugiant: cupiantque non aliter ab illis abesse, quàm

quàm navigantes infamia Circes litora devitabant ; ne, si illuc appulissent, cùm incantamento verborum, tum Magicæ Virgæ affectu, ab illâ in porcos, urlos, simias, asinos, lupos transformarentur. Omnino enim simile est maledicæ linguæ veneficium : quæ Virum probum in illius bestię similitudinem deformat, cuius vitia & effectus illi impingit. At enim quid prodest, procul se velle ab his hominibus tenere, quando perversa hæc progenies proprium id habet, ut, quencunque volunt, etsi nunquam viderint, præsentem sibi faciant, ore corripiant, dentibusque collaerent ? ita ut hîc nihil valeat illud Senecæ consilium ; (H) *Ira seris catenario cani ? Recede longius, & ride.* Cælius Metellus quoties Scipionem Africanum obvium habebat, vel alios de illo loquentes audiebat, aut ipsemet eius recordabatur, oculis manibusque in Cælum levatis, Dis gratias habebat, (I) quodd tantum, ac tam prudentem, ac fortem belli Ducem, non Carthaginensem, Macedonem, Gallum, aut in aliâ inimicâ populi Rom. gente nasci voluissent. namque væ Lupæ Romuleæ, si cum Leone illo Africano in rixam incidisset. At vero hîc vanum sit Deo gratias dicere, quodd obrectatorem non inimicum habeas : quando ut pro inimico trañteris, non plus opus est, quàm ut tui memoria in sermonem venias. Quapropter criminator omnibus odio est, quia in metu : ut à quo nullum seu longinquitas

tas securum præstet, seu vicinia, neque demum innocentiae suae fiducia.

An fortè Poëtarum relatu de periculo navis Argûs accepistis, quando per Symplegades transijt, quâ Bosphorus Thracius per angustissimas fauces, totum Pontum Euxinum admittit? Ubi illa ventorum auxilio, jam proram intra formidabilem fluctuantium, & velut concursantium scopulorum segetem immiserat,

(K) *Palluit audax Tiphys, & omnes*

Labente manu misit habenas.

Orpheûs tacuit torpente lyrà:

Ipsâque vocem perdidit Argo.

Et haud dubie conclamatum de illâ fuerat, nisi Pallas, cuius in curâ illa Puppis, & Velleris aurei negotium fuerat, illam repentè in Columbam mutasset: pennis additis, quarum remigio de illis silicibus evasit. neque sic tamen tam integra prorsus & illæsa, quin illi celerius se clauderent, quàm ista in sublime erumperet, caudali syrmate mutilata. Huius figmenti sensus historicus ille erat, Argo ibi ad scopulum allisam, gubernaculum amisisse. more tamen suo per Mylteria & symbola loquentes, docere volebant, ne Columbarum quidem candidissimam, & comprobatam innocentiam, per ora mordacium oblocutorum ita innoxias transire posse, ut non aliquot penarum iacturam faciant.

At enim Regales Aquilæ; volo dicere,
Prius

Principes saltem supremi , (utpote quibus cum fulmen in manu , & ferire in arbitrio sit , terrorem atque metum conciliat) sui formidine horum Ora indemnes evadunt. Quinimo hi ipsi fortè sapius fulminantur : quando ipsæ linguæ maledicæ eius generis fulgura sunt ac fulmina , quibus neque lauro coronati Vertices etiam Cæsarum , & de toto mundo triumphantium , in metu ac respectu sint. Et sicut lethifera Stygis unda , (*L*) quæ de nigra rupe prope Tœnarum malignis guttis exudat , (cuius peste Alexandro *M* vitam Invidia sustulit) non alio vase , quàm asini ungulâ servari potest ; ita sæpe accidit , ut ab aliquo lixâ aut nebulone pessimè traducantur ij , quos omne Jus Divinum ac humanum exigit , summo in honore ac reverentâ haberi. Neque infrequenter contingit , ut infelices isti etiam jactitare idcirco se audeant ; & Magnos se arbitrari , ac Magnis nequaquam impares , quando cum ijs ad verborum contumelias licentissimè progressi , hostes se ipsis profiteri potuerunt. Intuemini , quæso , tres coronas , quas foetens ille Sophista magis , quàm Philosophus , Phavorinus , sibi ipsi gloriabundus imposuerat ; nescio , an idcirco admirabilis , ut ipse credebatur ; an potius superbus ; (*M*) *Quod Gallus græcè loqueretur ; Quod Eunuchus de adulterio causam ageret ; Quod cum Imp. (Adriano) contendere , & viveret : hoc est (ut tantum ultimam paraphrasin addam) quod culex in vastissimum*

leonem involat, pungat, & stillulam sanguinis
 exfugens, dormientis somnum rumpat; Ille
 verò in istius corpusculo neque membra in-
 veniat, quæ suis unguibus dilaniet; neque of-
 fa, quæ dentibus minutim conterat. Hancne
 vos generositatem putatis gloriatione di-
 gnâ? Virtutem, quæ stupore ac plausu ex-
 cipiatur? & tamen excipitur: sed ab quo ho-
 minum genere? non volo, id ex me audiat;
 sed à Plinio Jun. ad amicum suum Luper-
 cum, velut in imagine propositum adspiciatis:
 (N) *Vides, ait, qui per funem in summa nituntur,*
quantos soleant excitare clamores, cum iam iamque casu-
ri videntur? Sunt enim maximè mirabilia, quæ maxi-
mè insperata; maximè periculosa, quæ grandi sunt sub-
iecta discrimini. Ita fit cum istis, tam desperatè
 periclitari amantibus. Nemo eos in aëre vi-
 det, qui non obstupescat, quòd eos humi non
 videat tali casu afflictos, unde nunquam sur-
 recturi sint. Et sanè permultis ita evenit: non
 enim temeritas semper secum fortunam ha-
 bet: neque mirum est, si qui diu cum fune lu-
 sit in aëre, eodem denique sine joco aut impli-
 cetur, aut elidatur. Non omnibus contingit
 mordacitatem suam tam leviter luere, (O)
 uti Philemoni Poëtæ: qui simul Cygnum &
 Vulturem agens, in pauculis versibus, quos
 cantârat, non pauca vulnera Regi Magnæ
 faciem inflixerat. Sedi ite non aliter se ostē-
 tus, quàm ut armigerum mitteret, qui
 isto gladio cervicem insani tangeret solitus,
 nec

nec re aliâ factâ dictâve discederet: ostendens, quantò pronior esset ad benefaciendum magnanimi Regis animus, quàm ad maledicendum malè siderati Poëtæ lingua vel calamus.

Verum quidem est, *studium* illud, uti Columella (P) vocat, *locupletissimos quosque allatrandi*, compluribus pro arte vivendi usurpari; desperatiùs etiam contra Grandes in eum finem, ut, sicut canibus vel mordacibus, vel latrando importunis, ita ipsis objecto pane os obturetur: cum enim quid accepere, tacent. At ubi eos fortè deturpandos sibi sumunt, à quibus neque metuant, neque sperent, id eò faciunt, ut apud alios metum sibi aut spem præparent; quò velut intemptum mare, eos cogant tantum jactum anticipò facere, qui sufficiat ad redimendum submersionis periculum. Equidem aliud omnino speciosissimè obtendunt; ut qui optimè cognoscant, quàm infame & dedecorosum sit hocce studium: quapropter in id præcipuè contendunt, ut quàm honestissimum colorem maleficio suo possint illinere. Verùm hic ita aptus est, ut vel talpâ magis cæcus sit, qui non advertat, Æsopicum asinum, licet rudendo se non prodat, tamen leonem non esse; quamvis eius pellem induxerit. Prætexunt pulcherrimum Libertatis nomen: quàm qui amet, ut ipsi faciant, nullius omnino rei respectu metuque, non posse id utique, nisi ab animo eximiè generoso, verèque magno proficisci; imò in ipsis à

tam vehementi ardore (non tantum tenero quodam virtutis Zelo) oriri, ut si quem eorum videre contingat, necesse sit vel eminus proclamare; viam cives; machina procedit: *Tertius è caelo cecidit Cato.* Sicut Alcibiades fortè cum uno rixatus, qui & robore, & dexteritate prominebat, cum se ab eius pugnis & amplexibus expedire vix nullà posset, dentibus ei in faciem involavit. hinc alter exclamare; hem canem! itane me ut femina comordes? mentiris, ajebat Alcibiades: ego te ut leo mordeo. Ita hi magnorum obrectatores, gloriose de se perhibent, & ab alijs credi volunt; neutiquam id caninam rabiem, aut muliebris vindictæ genus esse, quorum tota armatura in lingua & dentibus est; sed generosi Leonis indignationem esse, qui in terrâ Iustitiæ Custos sit, sicut in cælo Astræa, cui stat omnino vicinissimus; ea utique de causa, ut in eos mordendo irrumpat, quicumque illam violare ausint. At enim itane ipsi vivunt procul ab omni culpâ, vitæ integri, vitiorum puri, ob quæ tantopere contra alios excandescunt? (Q) Lingua nigra infirmi, medicorum iudicio; lingua maledica obrectatoris, Plutarchi testimonio, malignitatem cordis significat, lethali ardore succensæ & ille apparens nigror fumosa quædam fuligine est, à corde exhalans. O si etiamnum Diogenes viveret! quantò ille hos famionos hominibus caninæ Philosophiæ dentibus insectaretur, quam olim (R) Grammaticos percutit, qui

qui diu noctūque aliud nihil severius agitant, quàm per singulos quasi passus, evagantis in Homeri Poëmate Ulyssis errores vestigare: cùm interim pessimè concinnata ipsorum vita pluribus vitijs scateret, quàm Ulysses toto itinere passus fecerat, donec à Trojâ in suam Ithacam remeasset.

Et hætenus quidem de ijs dixi, qui aperte maledicentiam factitantes, quamvis plus imprudentiæ habeant, magis timeantur, & ubique exosi sint; re tamen verâ non itidem magis sunt alijs improbi ac damnabiles. Etenim quando compertum est, ipsos hoc alienæ famæ oblādendæ opificium profiteri, & velut per naturam malè linguatos esse, fit, ut calumnijs, quibus infamiam aspergere alijs conantur, tantò minùs fidei tribuatur, quantò certius de ipsorum malignitate præjudicium communis opinio vulgavit. Pessimi omnium sunt, qui occulti: tantòque primis pestilentiores, quantò facilius est, se à professo hoste defendere, quàm ab insidioso proditore. Horum perniciosissima ars in eo desudat, ut iudicii sinceritatem profiteantur, merita percentent, & egregias dotes infelicium illorum, quorum navem sibi perfodiendam sumserunt. itaque id, quod in ijs commendabile existit, illi non laudant modò, sed supra communem modum, usque ad culmen admirationis extollunt. Hoc modico mellis velut ad promulsidè propinato, nequissimæ vespæ jam

securè aculeum figunt, & tam acerbè noxièq; illius, paulo antè perquam ardenter celebrati famam dilacerant, ut prodigium fuerit, si quis tam perfidæ linguæ jam non plus, quàm proprijs oculis credat. Et tanquam hoc adhuc parum sit, en fraudulentissimæ sinceritatis ingenium, quo clavum semel fixum, à tergo prævalidè retundunt: estq; planè id ipsum, quod frequenter Seneca in Historicis reprehendit; nec tamen destitit ipsemet factitare: (S) *cùm multa mentiri sunt ad arbitrium suum, unam aliquam rem nolunt spondere; sed adiiciunt; penes auctores fides erit.* Satin' igitur verum est, quod a Jebam, alteram istam maledicentium speciem longè illâ superiore, quamquam pessimâ, deteriorem esse? tantò profectò, quantò verior ille Cornelij Celsi Aphorismus est; (T) *acuto, quàm retuso telo vulnerari commodius est.* Minus nocet gladius, qui gladij more ferit, quàm qui baculi modo tundit: non enim sanguinem foras prolicat, ut curari vulnus possit; sed intus simit, non sine mortis periculo computrescere.

Philostratus Jun. in suis imaginibus etiam ex eo celebrat picturæ ingenium, quod vel cum ipsa cerussâ sciat Aethiopem ita ad verum expingere, ut nemini possit aliud, quàm niger Africanus videri. (V) minutulus ille ac simus nasus, & oculi plani, & labiorum repandus tumor, & pellis infuscus nitor, & capitis densum crispata lana, nihil nisi candidus color sunt; neq; tamen Oedipo illuc opus est,

est, ut dicas, Maurum esse. Avertant superi, ne vos unquam talis peniculus simili colore deformet; id est, infidelis lingua, candorem sinceritatis obtrudens, quo nigrum faciat; laudans, quò acerbius criminetur. Verum igitur est, quòd, sicut ad extremum unus tantum scit, quantum alter; ita quantumcunque improborum malitia satagat sese abscondere, sapientum tamen oculi non minus in eà detegendâ sint lyncei: & hoc PESSIMUM INIMICORUM GENUS, LAUDANTES, (uti Tacitus (X) quosdam ævi sui homines appellavit) non possit se ijs, qui vel parum cauti sunt, celare. sicut enim, cum Taurorum cornua auro & Coronis ornabantur, signum erat, eos ad victimarij securim destinari; ita cum isti gloriose & præconicè de quodam prædicant, constat, illud tristissimæ accusationis esse exordium; trucidandi innocentis præparamentum; non sincerum honorandi desiderium. Prorsus uti Domitianum, spongiam illam humani sanguinis, audisse magnificis verbis virtutem Clementiæ celebrantem, ecce quàm bellorum operum illud præfagium fuerit: (Y) *nunquam tristiores sententiam sine præfatione clementiæ pronuntiavit: uti non aliud iam certius atrocis exitus signum esset, quàm principii lenitas.* Et hem! quid non mereretur, qui encomiastarum istorum fallacium contumelias, eiuscemodi sarcasmo occuparet, quali Martialis Fescenniam, bibacissimam mulierem perstrinxit: quæ

O o 4 cum

cum omni horâ mero se perlueret, tamen quod turpissimæ rei notam evitaret, odoratos identidem pastillos masticabat, foetorem vini aromaticum gustu emendans.

(Z) *Notas ergo nimis fraudes, deprensâq; furtâ*

Iam tollas ; & SIS EBRIA SIMPLICITER.

Et quantum est de pestiferi Oris Averno, sit hucusque abunde dictum. Prius tamen, quàm finiamus, videntur etiam quorundam aures vellicandæ, tam libenter ijs vacivas præbentium, qui aliorum facta liberrimè criminantur : & ubi virili pugno sceleratorum ora deberent obserare, demonstratione voluptatis, quam audiendo percipiunt, eas latius aperiunt : nec fastidiunt, tam immundæ cloacæ vomitum suis auribus excipere. Si obrectatores, sicut sunt Basilisci, etiam eminus venenato flatu perniciem adspirantes, ita Basiliscorum instar exosi, omnium consortio prohiberentur, quàm beata foret Innocentia, beatus & mundus.

(Aa) *Ante venena nocens, latè sibi summovet omne*

Vulgus, & in vacuâ Basiliscus regnat arenâ ;

Scripsit de hoc monstro Poëta. At ego debiliore quidem argumento, spero tamen plus efficaciam ad persuadendum me inventurum. Si enim oblocutoribus etiam anima foetet, nunquid id morbi genus, cum ex natura venit, tam insupportabile videtur, ut in nullo honesto congressu eum quis vicinum sibi velit, cuius halitus olet ? O miserum humanæ mentis stuporem, & in cognoscendis veris
malis

Flatus pestilens Maledicorum. § 85

malis prorsus obcæcatæ ! Itane impudentissimus Obtrectator pestilens suum os , velut *Cloacam Maximam* , coram vobis aperire ausit : & tantam immunditiem spurcitiemq; , quanta sunt ea mala , quæ de alijs narrat (& de vobis alibi renarrabit) vobis in os offundere : idque vos patiamini ; quin imo gratum jucundumque habeatis ? & hoc pacto ei audaciam , quam de se non haberet , subministretis ; imò auctiorem faciatis ? Accipite , quod de aspide , venenatissimâ serpentium , haud dubiè verum est ; sed de maledicâ linguâ , nihil sanè minus pestilente , longè est verissimum :

(Bb) *Ipsa CALORIS EGENS, gelidum non transit in orbem*

Sponte suâ, Nilôque tenuis metitur arenas.

Sed quis erit nobis lucri pudor ? inde petuntur

Huc Lybiæ mortes, & FECIMVS ASPIDA MERCEM.

Lingua maledica tam infamis res est, & obtrectare negotium tam erubescendum, ut dubitaverim dicere, an calore, an audaciâ sit præditum. Non reperitur, ubi regio est frigida, ubi nausea & fastidium eius audiendæ ostenditur. Ibi tantum nidulatur, ubi *Obtrectatio & livor* promis auribus accipiuntur, uti principio suæ Historiæ Tacitus scripsit. Qui gustum inde monstrat, eam prolecat, invitat, ad sese trahit, non minore suo, quàm aliorum malo ; *facit aspidam mercem.*

Non mihi persuadeo, si id vobis accideret,

Oo §

quod

quod pluribus cognovi accidisse, ut impene-
trabile illud naturæ miraculum intueri oculis
deberetis, quando mustela (quidquid demum
occultæ violentiæ illud sit, quod eam ad hoc
adigit) viva, atque ultro, in os spurcissimi bu-
fonis irrepit; ipsâ naturali commiseratione
urgente, vos ab innocentis bestiolæ defen-
sione temperaturos, quin arrepto saxo voracis-
simæ pesti caput & fauces elideretis: dum ista
immobilis aperto rictu, fixisque in misellam
trucibus adstat oculis, quæ huc & illuc trepi-
dè cursitans, semper tamen propius, non sive
stridulo ejulatu, suum in interitum raptatur.
Quod si tam vilis animaculi miseratio vos tan-
geret, tangat sanè multò justius hominis, con-
tra quem venenata bestia, nempe obtrektor,
feralem rictum aperit, ex eo pastum sibi factu-
rus. Servate innocentis famam incolumem,
quæ ipsi præ vitâ suâ est carior. simul vosmet-
ipso servate, ne in partem tantæ inhumani-
tatis veniatis: quod sanè fiet, si maledicenti
animum addetis, sermone illius benevolis au-
ribus admisso. O quàm prudenter Simonides
eum repulit, qui ei referebat, multos ipsi apud
se detrahère: (Cc) *ecquando tandem defines*, in-
quit, *AVRIBVS CALVMNIARI?* nam si minùs
linguâ, auribus certè obtrektor, qui eas obtre-
ktanti auscultantes facit. Denique si prohibe-
re non licet, quominus ante vos linguæ male-
dicæ compareant, facere tamen cum eorum
baiulis licet, quod Imp. Nero (Dd) cum Tiri-
date;

date: qui negabat, se in publicâ cēlebritate, quādo ab eo coronari Rex Armeniæ debebat, sine gladio comparere posse. igitur illi gladius clavis cum vaginâ confixus fuit. Ita Rex gladiatus, Imperator sine periculo fuit. Sit ita, non possit detractoribus acutissima lingua sua penitus avelli: at verò intra os illam religare potestas erit; illâ aspectus severitate, ex quâ intelligere debent, in vestrâ præsencia de alijs aut sibi bene loquendum esse, aut tacendum.

A. Laërt. in vita Plat. B. c. 45. C. Nat. quest. l. 2. c. ult. D. Plut. de audac. Poëtar. E. 14. de curiosit. F. Flor. l. 1. c. 13. G. L. CARBONVM. L. 56. H. de ira. l. 3. c. 30. I. Plut. in apophth. Lac. K. Sen in Medea. L. Plut. de primo frig. M. Philostr. in vit. Soph. N. l. 9. ep. 26. O. Plut. de cohib. ira. P. Præf. l. 1. Q. Plut. l. c. R. Laërt. in Diog. S. l. 4. nat. qq. c. 3. T. l. 5. c. 26. V. lib. 2. c. 10. X. in vita Agric. Y. Suet. in Domit. c. 11. Z. l. 1. ep. 55. Aa. Lucan. l. 9. Bb. ibid. Cc. Stob. serm. 16. Dd. Dio. l. 63. Xiphil. in Nero.

XXVIII.

SCYLLA ET CHARYBDIS. DESPERATIO, MINORIS MALI FUGA, IN MAJUS PRÆ- CIPITANS.

SCylla & Charybdis inter omnia maris monstra maxime terribiles, divisum inter se fretum tenent, quo Italia ab Sicilia dirimitur: cuius extrema claustra hinc atque illic obſident.

(A) Dex-

(A) *Dextrum Scylla latus, laevum implacata Charybdis
 Obsidet; atque imo barathri ter gurgite vastos
 Sorbet in abruptum fluctus; rursusq; sub auras
 Erigit alternos; & sidera verberat undâ.
 At Scyllam cecis cohibet spelunca latebris
 Ora exertantem, & naves in saxa trabentem.*

At ego, qui utramque pluries de vicino per-
 vidi, ut eas vobis quàm naturalissimè depin-
 gam, neutiquàm Poëtarum phantasijs opus
 habeo; id est, rabidos memorare Molossos de
 Scyllæ lumbis circumextantes; aut fallacia
 Virginis ora pube tenus; ac geminam subin-
 de caudam Pistricis ac Delphinis, in imum
 denique commissam. Equidem Scylla & Cha-
 rybdis sunt monstra, sed naturæ: unum insi-
 diosum, alterum violentum, utrumque vo-
 racissimum: eo solum discrimine, quòd Cha-
 rybdis immani gurgite, quem ceu gulam ape-
 rit, integras naves vorat; Scylla fortè cru-
 delior, eas primùm intra sua saxa minutim
 contractas contrasque, deglutit. Charybdis
 piscatorum more, grandi ambitu rete jacen-
 tium, donec ex orbe collectum, angustè in ri-
 pâ colligant; eminus ingentes, sed lentissimos
 gyros voluit, unum intra alium (uti milvus
 in æthere orbem ex orbe nectit) sed quantò
 arctiores, tantò rapidius incitatos; quibus
 quidquid semel complexa est, ad grandem in-
 tus voraginem trahit, ubi demum etiam se-
 ipsam absorbet. Scylla non se extendit; sed
 intra se, hoc est, densa scopulorum suorum
 confra-

confraga immobile ſedens, oppenitur, donec tempeſtas, illic rapidiſſimo impetu incitari ſolita, miſeros navigantes ei velut intra fauces importet. Denique Charybdis velut in inſidijs quietè ſe convolvens, prædas agit: Scylla violentiæ plena, irrugire, fremere, tonare creditur: tantòquē per cautes ſuas tumultu furit, reciprocatis in ſeipſam undis, ac longè in altum eliſis exæſtuans, ut vel eminus tam fero aſpectu ſui terrorem ſpargat. Nec tamen id navigantibus pro indicio ſervit, ut hinc conentur profugere: namque ubi viciniùs acceſſerint, ita animis conſternantur, ut nec arte uti jam poſſint. Id verò malorum longè eſt peſſimum, quòd mutuis ſeſe auxilijs ita juvant, ut qui unam evitaverit, in alteram incidat: quandoquidem maris huius curſus, nuſpiam alibi tam inſtabilis, & ad lunæ mutationes varius; ubi vel minimus Aultri ſtatus acceſſerit, ultra omnem modum inſanit. Charybdis vero occulto quodam, & paucis cognito refluxu, inſtar torrentis contra Scyllam fertur: ita quas naves illa non apprehendit, iſta, niſi filum exitioſi fluxus quàm cauſſimè perſequerentur, retractas ſibi ingurgitat. Igitur parum expertis, neceſſitas quædam incumbit pereundi: per quam antiqui illorum deſperatorum conditionem figurabant, quibus cum neque tantum mentis ſit, ut miſeriam ſuam poſſint evadere; neque tantum animi, ut eam ſupportare velint; ſeipſos in majores etiam arum non precipitant.

Om;

Omnium haud dubiè miserrimus est, qui
 nescit esse miser: qui velut oppignerato sibi
 Fortunæ monte, ratus, se debere esse felicem,
 ubi spes suas & facultates delapsas videt, quasi
 in auctarium, seipsum in eandem ruinam de-
 volvit. Num vobis aliquando accidit, ut sere-
 nissimo cælo, tranquillo mari, aspirantibus
 à puppi placidissimis auris altum ingressi, aut
 nostri Mediterranei, aut magni Oceani, ubi jam
nihil nisi Pontus & Æther in oculis erant, momen-
 to, & celerius quàm in theatro scenarum fa-
 cies se convertunt, omnia vobis in contra-
 rium mutarentur? diffugerent sidera, & nu-
 bibus densum agglomeratis, geminaretur a-
 tra nox: tum violens subiret Lybicus vel Eu-
 rus, tam furiosam conciens tempestatem, ut
 non esset quisquam tam Stoicus, cui non ani-
 mum simul ac vocem terror eriperet, ad sola
 vota precésque durabilem? Tum fulminum
 fremitus, undique circumsonantium; & un-
 darum mugitus, immanibus procellis inter se
 adversum concurrentium: adhæc crebrò in-
 termicantes fulgurum ignes, quorum lumen
 ipsis tenebris horribilius, super nigrorum flu-
 ctuum dorsa discursans, perpetuam impen-
 dentis exitij speciem oculis repræsentat. Inde
 ventorum inter se præliantium furiosi fremitus:
 inde maris, à fundo usque convoluti insa-
 na agitatio: inter quæ miserabilis pinus, velut
 de Alpestribus jugis in imas vallium voragi-
 nes identidem jactari, ac præceps ire; neque
 aliter.

aliter gemere , quàm ſi in momenta ſolutis compagibus ruinam factura ſit, procellis nunc in hoc, nunc illud arietantibus latus: quando jam etiam mali laxum titubant, & antennæ defractæ ſunt, & apertis latè rimis mare navem occupat, etiam deſuper ab omni jam parte inſultans. Hinc ultima ſpes in levamento eſſe; & vectores nautis juncti, quantis poſſunt viribus, properè exonerare navem: non jam mercibus, nò alteri inſtrumento parci: vita ſola pretium habere. ita demum cum rate emergitur, quæ jam parabat ſubſidere, Nunquam tamen videritis, quantumvis alia omnia profundo data ſint, etiam gubernaculum fuiſſe abjectum. (B) *quid enim ſalutis ſuperèſt ei, qui amiſerit clavum?* Sine hoc neceſſe eſt navem ire, quò eam venti proiſciunt, modò rectà, modò in latus, prout undæ impulerint: neque ex arte modus erit, vel illis obviæ eundi, vel eas declinandi, vel per adverſas perrumpendi: ſed arbitrio tempeſtatis objecta, ſenſim aut aquis operietur, aut ſeiſſam aperiet, & in fundum ibit.

Quodſi ſervato adhuc clavo, ſuperante ineluctabili tempeſtatis violentiâ, ventis undarumque lubentiæ navis permittitur, donec in aliquam terræ oram eiſciatur, tum videritis, ubi alvi compages diſſolvi primùm incipit, vectores undique in mare deſilire, natatu ſive à mari, ſive à navi ad ſalutem evadere quærentes: & ecce timor eſt, qui eos præcipitat, quam

quam ipsi audaciam putabant, optimam consultatricē. Cū verò impossibile sit, impetum insani maris aut sustinere, aut perfringere, arte, animoque, ac viribus superatis, amaram bibunt mortem, & in abyssum feruntur. Vidi ego ipse in tali periculo constitutus, permultis, cū jam vix decem passus à terra abessemus, miserabiliter submersis, renovari, quod Poëta de Romanis in Africas Syrtes impulsis cecinit;

(C) *Nondum sparsâ compage carinae,*

Naufragium sibi quisque facit.

Quantum autem nunc dixi de insuperabili maris violentiâ; de jacturâ, quâ vel inviti nostra perdimus, ne perdamur; de temonis quoque; ad extremum abjectione, & eorum vesaniâ, qui metu prosilientes de navi, ne pereant, pereunt; id totum eò dictum est, ut ostenderem, quàm inconsultæ rationes, violenta consilia, ac miserabiles effectus sint, quorum Autor esse Desperatio solet. Ista quasi naturalis Impatientiæ proprietas est, ut miseris consilium auferat; estque longè verissimum quod in se expertus Poëta, de omnibus affirmavit;

(D) *Crede mihi, miseros prudentia prima reliquit;*

Et sensus cum re, consiliūque perit.

Id, quod paulò ante dixeram esse, gubernaculum tunc amittere, quando maximè necessarium foret: & quo perduto proximum sit, te quoque ut perdas. Tanta est nigrae pituitæ cluvies, quæ miseris illis cor inundat: unde tanta funestissimi fumi nebula sursum evapora-

rat, cerebrumque offundit, ut haud ſecus, quàm in ijs, qui acutâ febris ardent, Imaginatio turbetur, ac maniſeſtiſſimè deliret. igitur omnia umbrarum plena ſunt, formidinum, ter-riculamentorum, furiarum, quæ extremis angoribus triſtiſſimum pectus excruciant, ipſo Poëtarum Tityo peius, qui immortale jecur non ſatiando vulturi in paſtum præbet:

(E) *Et nocte reparans, quidquid amiſit die,*

Plenum recenti pabulum monſtro iacet.

Torquentur nocte triſtiſſimis ſomnijs; ſed non minus interdium vigilantes cogitationibus ſuis excarnificantur: ita ut jam Infernum quendam tolerare credi poſſent, niſi Deſperatio adhuc ſpem aliquantillam admitteret, poſſe fortassis malorum ſuorum exitum reperriri. Hinc inquit in omnem partem agitatio, nihil furore clementior: donec ſe præſentis mali fugiendi ſtudio, in maius aliud conjece-rint, quod ſtultè, quia cæcè, & idè ſolum eligunt, quia remediij quandam ſpeciem præfert, ſed non niſi longinqui. At verò quàm mædè afflictiſ rebus illud auxilium poſſit, quod deterioreſ facit; neque aliter ſenſum ruinæ tollit, niſi præcipitio, quo elidit?

Igitur hiſ perinde uti cervo (F) evenit, cuius in caput irritata fame Aquila inſedit, namque ubi inter cornua beſtiæ ungues cervicibus infixit, agitando alas, quidquid pulveris antè de indiſtriâ volutatu per arenas collegerat, totum in trementiſ oculos excutit, illato pariter & terrore, & cæcitate. Nec ille in

tam gravi metu quidquam moratur, quin ad extremas furias adactus, præcipitem capeſſat fugam; nec unde, nec quò feratur, diſcernens. At illa neque alis fugientem ceſſans percellere, neque roſtro in fronte ferire, eoſque trepidantem impellit, ubi ſui neſcius, & periculi cæcus, ex præaltæ rupis crepidinibus, in ſubjectam vallem repente effunditur, mox cruentæ venatrici pabulum futurus: quæ ad primum ruentis impetum omiſſâ præda, in apertum evolans aerem, non ſine feſto clangore, famis ſuæ felicitati applaudit. Vah! quàm multos deſperabunda pauperies in præceps egit: ut pro infami lucro, ſuas ipſi carnes aliorum libidinofæ fami, & famenti libidini objicerent? Quàm multis perſuadet, ut vel Providentiam Deûmque eſſe negent; vel non credant, ab eo videri ſive ipſorum merita, quæ nondum ſentiunt præmiata; ſive aliorum ſcelera, necdum punita? Quàm multos frustrata Principis gratia, litis opulentæ amiſſio, competitæ dignitatis negatio, frustrata deamata ſponſæ deſiderium, ad venena, laqueos, undas, præcipitia impulit? Animi concitatio, quæ illos rapit, ſimul etiam obcæcat. Etenim ſi vel parum mala ſua proſpicerent, id potiùs facerent, quod Spartanus ille: (G) qui cum juratò ſponſendiſſet, de rupe quâdam deſulturum; tibi in eius apice conſtitit, & formidabile circa profundum oculis eſt emenſus, reſiliit, ad amicos; *neſciebam*, inquit, *votum hæc maiori voto indigere.* (G).

Quis

Quis verò unquam credidiſſet (neque abs re erit, pauculum iſtud hoc loco interjicere) potuiſſe Stoicam ſapientiam, quæ aliàs confidentiſſimâ ambitione ſibi arrogare auſa eſt, (H) tantum inter Stoicos, & cæteros ſapientiam profeſſos intereſſe, quantum inter Mares & feminas; tantopere delirare, ut ſuiipſiûs occiſionem, quâ nihil etiam ab amente fieri poteſt magis inhumanum, & minùs excuſabile; non modò approbaret, ſed ſuaderet etiam; & tanquam generoſum, egregium, & heroicum facinus dilaudaret? Et ubi Martialis, nugarum & jocorum (ſuâ ipſius ſententiâ) Magiſter, ſolo naturæ philoſophantis lumine quàm optime pervidit, ac etiam enuntiavit de Fannio quodam, qui ſeiſpſum peremerat, quò ſe ab inimici periculo liberaret;

(I) *Hic, rogo, non furor eſt, ne moriâre, mori?* è contrario iſti, de FORTISSIMIS VULNERIBUS detriumphali ſanguine, de maximo animo, & plus quàm humano pectore (K) Catonis Jun. qui, ut Cæſaris iram evaderet, ſeiſpſum pugione confoderat; quas non laudes accumulanti, inter prodigia ſupremæ virtutis, gloriæ, veræque philoſophiæ id factum recentientes? Quòd (L) Maſſilia in Gallijs, quòd Julida in Cæa Inf. præparatum, ibi in pulvere, hîc in poculo, exitiabile venenum aſſervârît, ad finiendas miſerorum civium calamitates, qui id levamenti petiſſent; haud negaverim, aliquid moris barbari olere: non tamen eoſque abo-

minabile: quod id nulli concedebatur; nisi prius accurato examine de causis p  titionis public   fuisset judicatum. posteaquam enim concordi sexcentorum sententi   (quot nempe veteris Massiliæ senatum implebant) pronuntiatum erat, miseri ægritudines & prælongas videri, & dolore insupportabili, ac sine humano remedio esse, tum ver   pietas habebatur permittere, ut longam miserabilis vit   mortem, liceret brevi hor   commutare, quæ illam pauculis toxici sorbitionibus, & celeri pectoris oppressione terminaret. Verùm Stoicus (accipite, amabo hominis pietatem; ad quantam ne quidem crudele illud natur  , & nescio cuius Philosophi   monstrum, Timon quidam, Misanthropus pervenit: hic enim nullum s  vit   su   instrumentum, nisi infelicem arborem habuit, quam gratis commodabat aptab  tque illis, qui se ex e   suspendere voluissent) ille autem vos & impens   allicit, & muliebris ignavi   reprehendit, nisi pareatis; & venena, funes, sicas porrigit; æquora monstrat, & flumina, & puteos, ubi vos mergatis; & montium prærupta, unde vos deliciatis. (M) quocunque respexeris, ibi malorum finis est. Vides illum præcipitem locum? illac ad libertatem descenditur. Vides illud mare, illud flumen, illum puteum? libertas illic in imo sedet. Vides illam arborem brevem, retorridam, infelicem? pendet inde libertas. Vides ingulum tuum, guttur tuum, cor tuum? effugia servitutis sunt. Nimis tibi operosos exitus monstramus, & multum
animi

animi ac roboris exigentes. Queris, quod sit ad libertatem iter? qualibet in corpore tuo vena.

Huic non ut aliæ sunt, simpliciter stultæ; sed insolitum furiosæ immanique passioni, notandum est, eos præsertim esse obnoxios, de quibus velut in proverbium ivit illud, *ex Beato Miser.* Ab uno extremo confestim transire ad alterum; tam est naturæ insupportabile, ut quandoque lethale sit. Atque ita ijs accidit, qui in sublimi vitæ conditione positi, sive natalium sorte, sive propriâ industriâ, aut alieno beneficio; si fortè ad miseriam humanarum profundum oculos demittunt, tam certò putant, similia sibi eventura, quàm nunc ab ijs procul sunt: iccirco fortè, quia (N) *Imprudentium ista fiducia est, Fortunam sibi spondere.* Quare ubi deinde Catastrophe aliqua inexpectata incidit, hem, quæ animi tormenta subeunt, & inconsolabiles planctus, & non infrequenter desperatissima consilia? Vah! exclamabat pæne irrugiens immenso dolori suo, Dionysius ille, paulo antè Siciliae Rex, nunc apud Corinthios ludi Magister; quoties ferulam manu prehensens, sceptri recordabatur, quod tam vili instrumento permutare debuerat; (O) *quàm beati sunt, qui à puero infelices fuerunt.* Et sanè id ipsum congreginare poterat famosus ille Licinius Crassus; cui immensa opulentia Locupletis cognomentum dederat: quicùm subitò conturbasset, rebus omnibus hastæ subjectis, uno die pauper, mendicus, &

miser factus est: ac (P) ita quoque amarâ sugillatione non caruit: qui dum Egens ambularet, Dives ab occurrentibus salutabatur. Quæ res illum utique ad desperationem adigebat: cum videretur sibi toties de novo ad inopiam recidere, quoties ipsi & opum suarum in mentem veniebat, & præsentis inopiæ ludibrium pensitabat.

Et sanè si videre lubet, quas cordis oppressiones, animique angores efficere possit desperabilis ex altissimâ fortunâ in miserandæ calamitatis abyssum prolapsio, euge, videamus eius rei exemplum; & Alexandriam Ægypti nos transferamus: ubi in intimo palatij penetrâli auguremur, quidnam rerum misera Cleopatra machinetur, posteaquam constitutum jam habet, prius se mortuam in manus immedicabilis sui doloris projicere, quàm vivam Augusto, & servam, ad ignominiosam posterorum memoriam reservare. Atenim ut sine periculo spectatores simus, aliquantulum discedamus ad hoc latus; ut ne aliquis venenatus vapor ab illis fornaculis medicis transpiret, nôsque vento apportante lethali ter inficiat. Ego vel eminus vobis ostendam, quanti periculi foret, si velletis propinquiùs contueri. quippe ibi mors non solum animata, sed tormento ignis etiam exacerbata, si per aliquod illorum clibanorum fumariolum nos versùs evaporet, non segniùs nos peremerit, quàm nos eam cum aëre traxerimus. Jam illi herbarum fascès, tristi virore pallentium, quos

quos ibi videtis, merum aconitum, Napellus, Cicuta sunt ; plantæ maleficæ ; queis pestis in succo natat, & vegetabilis mors in venis crescit. Illæ segmentorum minutia, etiamnum sectili animâ palpitantium, & reptare volentium, sunt viperarum, aspidum, Cerastrarum, Scorpionum, & Rubetarum pessimæ reliqui : quarum caudæ, fel, capita in illos clibanos congesta sunt, lento ardore excoquenda : donec flos quidam, & purissimus toxici spiritus inde hauriatur, turbidum quendam vaporem submittunt, qui sub turbinis camerâ in liquorem densatus, lentis minimisque guttulis foras destillat. Ipsa verò Regina pallida & consternata, quæ inter circumjacentes in terrâ moribundos, ac miserè discruciatos sedet media, nunc hunc, nunc illum aspicit, observans per singulos livorem vultus, & convulsiones membrorum, & sudorem ferali angore expressum, & pectoris arctati palpitantiam, & animam inter gemitus deficientem ; omnes denique motus & symptomata pereuntis vitæ : illa, inquam, famosa Cleopatra, Ægypti Venus : quæ devicto in acie M. Antonio, suo Marte (quia adulteriorum suorum complice) (Q) eodem prælio & ipsa suum Regnum, & desperatione vivendi animum amisit : ne comparere triumphata debeat ac serva, mavult à seipsâ perimi adhuc Regina. Igitur quia Basiliscum non habet, cuius solo aspectu enecetur, in illis infelicibus mortalibus vim pharmaco-

rum, quæ decoxit, explorat: singulorum præ-
gustum per illos capiens, priusquâ ipsa unum
sibi deligat combibendum. Quia verò omnium
gustus & tormenta displicent, omnia repudiat.
nam quæ minùs sævè cruciant, lentius etiam
perimunt: atqui sic diutius vivere, longum
mori est. Quorum autem potentia atrocior, ea
brevis quidem morâ expediunt; sed dolore in-
supportabili. atqui illa cûperet acerbam vi-
tam dulci morte permutare; quæ ipsi teneri-
ter proliceret animam, non evelleret. itaque
simul ac repentè vellet extinguì; sic nempe, ut
levi tantum suspirio expiraret. Cùm igitur
inter artefactas mortes, & manu laborata ex-
itum tale nullum reperiat, Aspidi mordendum
brachium exhibet, cuius veneno dormiens
intereat: rata, sic mori aliud non esse, quàm
somnia se mori. Annon autem hoc est ab u-
no extremo transire ad alterum, extremè re-
motum? Reginam Ægypti, cuius unicum
& continuum studium fuit, meracissimum me-
rum, & ut dicunt, extractum, seu quintam
essentiam sapidissimarum deliciarum bibere,
quas per viginti duos annos, quibus Regno
præfuit, in omni genere voluptatum, summa
arte Regalis potentia eliquare, quàm ex-
quisitissimas solitârat; ad eam infelicitatem
redigi, ut jam ipsamet sibi toxica decoquat, &
funestissimas mortes? idque propterea, quòd
nec vivere sciat, nec beata esse; multò minùs
esse misera, quod nunquam fuerat? & tanquam
id

INA, al *Ad*
TERRA

Oriens

600.

ASANTA

cidens

M E D M

4456

TV-10000

1000

id nunquam eſſe poſſet, ſemper præſentibus gaudens bonis, nunquam vel à longè cogitârât, id evenire ſibi unquam poſſe? Jam verò miſerijs miſeriter onerata, penitûſque oppreſſa eſt. Cùm Amante enim animum amiſit: cum coronâ & caput, & ſenſum; cum libertate denique ſeiſſam totam. Quare non eſt antidotum reperire venenatiſſimæ tritiſtiæ, quæ illi cor intoxicavit: non Dictamnium, qui ſagittas ærumnarum illius extrahat: non aliud eius deſperationi, niſi in morte, remedium.

A. *Æneid.* l. 3. B. *Veget.* l. 4. cap. ult. C. *Lucan.* l. 1. D. *Ovid. de Ponto.* l. 4. Eleg 12. E. *Sen. in Thyſt.* F. *Plin.* l. 10. c. 4. G. *Plutar.* H. *Sen. de Conſtant. Sapient.* c. 1. I. lib. 2. epigr. 80. K. *Val. Max.* l. 3. c. 2. L. *Id.* l. 2. c. 1. M. *Sen. de ira.* l. 3. c. 15. N. *Id.* l. 4. de benef. c. 34. O. *Stobæ. ſerm.* 272. P. *V. Max.* l. 6. c. 11. Q. *Plut. in Anton.*

XXIX.

MARE MORTUUM.
NOBILITATEM SANGUINIS,
IGNOBILITATE MOR-
RVM AMITTI.

Quia rem ipſam ſub oculis habetis, facile conſentietis, extra omnem iniuriæ culpam Geographos eſſe, qui hunc infelicem Iudææ lacum, mutato Asphaltites nomine, maluerunt MARE MORTUUM appellare. Ipſe ſitus immobilis, quem neque ventus ullus ciet, vel leviculè percellit, mortuum oſtendit: Intolerandus foetor, quo totam circùm viciniam

corrumpit, cadaver esse probat. Quòd autem tot jam sæculis in sua corruptione incorruptus persistit, id eò accidit, quòd pice in aquas liquatâ conditus est : quas illa tam steriles noxiâsque facit, ut neque nasci ibi vivens quidquam, aut conservari possit : adhæc tam graves atque densas, ut etiam saxa injecta supernatent. Neque tantum mortuus est infaustissimus lacus, sed etiam sepulcrum mortuorum; quatuor populosissimis urbibus, cum tota regione, quæ ad miraculum usque omnibus delicijs florebat, uno naufragio (seu potius incendio) absorptis. Non ergo vos miseret amoenissimi fluminis Iordanis, qui in hoc ipsum foedum, nigrum, & foetens Mare Mortuum se effundit, sub cuius ostium de industria vos adduxi? Ille inter Libani Cedros prognatus, quæ ipsius fontales cunas coronabant, in planitiem descendit : ubi, quidquid amoenissimarum aquarum circumjectis è collibus ac montibus profluum, undique felicitatis solius ubertatem interluit, suum in alveum derivat : unde identidem seipso major ac turgidior, per mille anfractus superbum evolvens amnem, præcipuas quasque civitates præterfluit ; mirè omnium agros foecundans. Itaque si uberima regio, quondam Cælo tam propitio usa est, ut lacte ac melle manaret, id sanè ab Iordane mutuata erat: ipse Cedris, Palmis, Olivis, Balsamo, frugibus, laudatissimisq; vineis, majori ex parte pro succo vitæq; habitus. Ita medio

dio ferè itineris sui spatio subsistit : repertò-
que grandi terræ sinu , intrò diffusus , non pi-
scolum minus , quam amœnum lacum effi-
cit, incolis Genesareth dictum. Hinc velut ex
seipso renatus, averrà egreditur parte: rectissi-
mòque cursu à septemtrionibus in Austrum
vergens, ad quinquagenas leucas emeritur.
Hic verò intuemini miserum & commiserab-
ilem gloriæ suæ, ac limpidissimæ amnis finem:
dum & illam, & istum, in hâc foetentissimâ
cloacâ sepelit, velut in pestilentem Avernum
projectos. Quod ipsum multò cum ingenio
Historicus subnotavit : (A) *amnis amœnus, As-
phaltitem lacum, dirum naturâ petit, à quo postremò
ebibitur: AQVASQUE LAVDATISSIMAS
PERDIT, PESTILENTIBVS MISTAS.*
Quâ in re videre mihi illud videor, quod non
rarò videri contingit, clarissimæ Originis lan-
guinem, longo lustrorum cursu inter Balsama,
Palmas, & Cedros, id est, ex maioribus, vir-
tute, liberis, gloriâ, in pace ac bello clarissi-
mis, feliciter descendente, denique in uno
aliquo, à priorum virtute & egregio spiritu
penitus degenerante, si non omnino extin-
gui, certè plus quàm foedè conspurcari. Quod
si Seneca Demetrii Cynici, amici sui dictum,
(B) *qui vitam securam, & sine ullis fortunæ incurssi-
bus, MARE MORTVVM VOCAT,* suo quo-
que judicio approbandum putavit ; eo quòd
iners ac pigra sit, cui nulla fortunæ adversitas
spiritum ad audendum aliquid præclarum su-
scitâ-

scitârit ; quantò peior illa erit , quæ in turpi orio putrescens , ceu morticina vitijs suis dissolvitur ? quantò proin major ratio mihi suppetit , eam MARE MORTUUM vocandi ? Sed primùm videamus , quantâ cum veritate dicatur , majorum gloriam à descendantium ignominiose factis ignominiam accipere , imò pernitiem.

In thesauro Romanarum Antiquitatum inter eas, quæ pretio & arte maximè celebrantur, prægrandis imago M. Sergij monstratur, hastarum, ensiumque ictibus excisa : digni profectò, quem, si Roma septem fortes, quot Græcia Sapientes, numerâsset, utique inter primos collocaret. Tot tamque amplis vulneribus pectus viro perfossus erat, ut jam novum vulnere locus, nisi in vulnere, deesset ; nec jam membra, sed cicatrices feriri possent. In proelio quodam dextram amiserat, prorsus in ipsâ brachij commissurâ præcisam, ergo ferream sibi aptari curavit ; tametsi non pro voto satis ad belli munia obedientem. igitur sinistrâ orsus se exercitare, brevi tempore eoque profecit, ut uno die quatuor subinde prælijs interfuerit, vivus atque victor, quamquam confossis sub ipso pluribus equis, medios inter hostes destitutus. Bis in bello sub Hannibale captus ; totos viginti menses, feri leonis instar, ferreis compedibus vinctus, in custodia fuit : utrobique tamen partim vi, partim ingenio sese ad fugam expedit. Ad
Tici-

Ticinum, ad Trebiam, ad Thrasymenum, ubi post cruentos, & adversos Romanis conflictus; pæne de libertate ac salute Italiæ actum fuerat, ipse militaria præmia & civiles coronas promeruit. in ultimâ demum clade ad Cannas, ubi honorem ac titulum victoris habuere, quicunq; de Rom. per confertos hostes sibi viam ad fugam aperuissent; Sergius sub Hannibalis oculis fortissimè pugnans, in eodem vestigio constitit: donec trucidatis circum se plurimis hostium, & suorum compluribus servatis, geminæ victoriæ gloriâ insignis, ad castra se recepit. Hic igitur campus gloriæ Sergij, hic meritorum cursus, honoris & triumphus fuit. At ecce MARE MORTUUM degeneris cuiusdam nepotis; in quo omnia illa trophæa periire: (C) *Beatus profectò tot suffragiis gloriarum, nî hæres in posteritatis eius successione, Catilina, tantas adores, odio damnati nominis obumbrasset.* An enim non putatis, vicanos illos ternos sanguinis fonticulos, quos acceptis pro Patriâ vulneribus Sergius effudit, non periisse in mari quodam sanguinis, quando Catilina cum suis conjuratis, totam nobilitatem Rom. ad cædem ac macellum destinavit? Illas Coronas *ob servatum civem*, quas minimùm decies è bello Sergius reportarat, non omnem penitus florem tunc perdidisse, cum sceleratus Pronepos consilium inijt, totius Pubis Rom. trucidandæ? Decertaverit sanè Sergius sub Hannibalis oculis: at Catilina alterum ac
peior

peiores Hannibalem in seipso resuscitavit: sic ut Fabio Maximo, qui Ducem Poenum longè ab Romæ manibus submovit, non inferior Ciceronis gloria fuerit, qui hunc Patriæ everforem, & jam ferrum cervici omnium civium infligentem, Urbe finibusque expulit, ob id alter *Patriæ Pater* nuncupatus.

Similem in modum Armodius, nobili quidem prosapia oriundus, sed perinde flagitijs contaminatus, cum Iphicrati, fortissimo Atheniensium Duci, patre tutore genito, exprobrare originis vilitatem ausus esset, egregio retusus responso, obmutescere debuit: cum ille inferret, (D) *meum genus à me incipit, tuum in te desinit.* Ita filio Scipionis Africani, homini nequissimo, amici annulum de digito abstraxerunt, in cuius gemmâ tam famosi viri, sed per filij scelera infausti patris, facies insculpta viscebatur. Ita inter Æneam & Neronem, quorum ille primus, hic postremus Regij Cæsarium sanguinis fuit, non sine jucundo æquivo-co, memorabilis illa oppositio fieri potuit, quod Æneas quidem patrem de incendio supra humeros asportasset; iste verò (C) matrem trucidasset.

(E) *Quis neget, Æneâ magnâ de stirpe Neronem?*
Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.

Itaque ipso adhuc superstite, famosa illa Laurus (F) ab radice exaruit, quæ familiæ Cæsarium, quorum gloria tot retro sæculis florētissime viguerat, miro prodigio triumphaverat.

phales coronas proferebat. Ita & de alijs agitur, qui à progenitorum virtutibus scèdè deficient: ut adeò superfluum sit, in hoc argumento longiùs diffundi. Illud ergo potius videmus, quod non minus verum est, nobilitatis peræque magnam dignitatem, atque obligationem esse.

Et quod ad primum attinet, relinquo Satyricis suas fannas, cum obganniunt:

(G) *Tota licet veteres exornent undique Cera*

Atria, Nobilitas sola est, atque unica, Virtus

& multò magis Stoicis suam vecordiam, quàm Nobilitatem perpetuò allatrant ac mordent; perinde ac si ipsi omnem bonum sanguinem, quem illa à generosa vetustate derivatum in se habet, vellent exugere; simulque eos spiritus detrahère, qui eam, ut ipsi quidem putant, contra jus ac fas animo elatiorem faciunt. quasi verò inter sanguinem & sanguinem non major intercederet differentia, quàm inter varias aquarum venas; quantumvis una per marmoreos canales deducta, per Satyrorum buccas & utriculos in Pariam Concham defiliat, non sine jucundo murmure, & liquentis argenti lusu: altera naturali genio de pumice scabrâ crepidine scaturiens, ubi sub rusticâ specu, in simplicis typhi lintrem se defudit, inde per horti & agrorum viciniam, inter scrupulos obstrepentium lapillorum margines, & silvestrium herbarum adnascencia oscula, limpidum rivulum evolvat. Ita inter Africanos

man

mannulos pro fatuo rideretur, qui, ubi ad metam cursu certandum est, sibi idcirco bravium deberi, contenderet, quòd per longam successi-
 onem majores suos ostenderet, pernicitate pedum victores extitisse; explodendus, si vel Pollucis Cyllarum inter tritavos numeraret. In eundem modum Stoicus decernit: (H) *non facit Nobilem atrium plenum fumosis imaginibus. Nemo in nostram gloriam vixit: nec quod ante nos fuit, nostrum est. Animus facit Nobilem; cui ex quacunque conditione supra fortunam licet surgere.* Ita quidem ille pro more, & genio supercilij sui, ipso Catone rigidioris: qui ipse ob eandem causam, ut Cicero refert, in petendo consulatu Romæ repulsam tulit, quòd de hominibus judicaret, non prout in populo Rom. reperiiebantur, sed in rep. Platonis. similiter planè Seneca, non multum existimationis obtinet, quando de rebus humanis contra communem hominum, etiam prudentissimorum opinionem, sententias profert: cum videatur eius Philosophia potius idæalis duntaxat esse quàm ad usum huius mundi, in quo nunc vivimus, accommodata: cum quâ proinde meritò ad Democriti mundos amandetur, inquisitum, si forte quempiam invenerit, cuius habitatoribus ea melius convenire videatur, quàm nobis.

Profectò enim Patres in filijs, avi in nepotibus renascuntur. Quod si jam illorum merita & virtus, etiam in ipsorum statuis non sine honore recognoscuntur, quæ tamen sive ex
 mar-

marmore, sive ære sint, mortuæ tamen sunt, neque sentiunt; quantò magis in vivis eorum Imaginibus, nempe filiis & nepotibus, eâdem carne concretis, eodem generoso sanguine atque spiritu animatis? Reperire est familias, in quibus omnes, qui ab eâdem stirpe descendunt, inde ab materno utero impressum sibi certum generis characterem ferunt, seu lineamentorum, seu maculæ alicuius, seu quidpiam aliud. Neque id nobis satis pro documento erit, quod natura in paucis tam signanter facit, id reipsa in omnibus evenire? nempe generationem, esse quandam sui in alios transfusionem, ob quam in posteris progenitores debeant agnoscere? quid igitur causæ est, quominus pariter eorum merita, ac honor in æstimationem veniant: ita uti in quavis familia is, qui ultimus est, certum in modum viva historia, & compendium sit majorum suorum? Aut fortè etiam barbararum gentium iudicio æquum censebitur, ut arces, villæ, tituli, privilegia & jura, quæ præclari homines in remunerationem eorum, quæ in pace aut bello eximiè fecerant, operum accepere, hæreditario nomine ad eorum posteros devolvantur; ipsorum autem gloria, quæ summum ac præcipuum illud fuerat, cuius gratiâ tam impensè pro rep. desudârunt, cum ipsis eâdem humo obruatur: neque in manus eorum familiæ, hoc est, ipsorummet sanguinis deveniat, velut pretiosissima possessio & patrimonium

nium domui suæ jure optimo maximo acquisitum? Verum haud est opus super hoc diutius aut contentius litigare, cum in id facile omnes, etiam maximè peregrinæ linguæ totius Orbis consentiant: omniumque sæculorum mores istud, ceu naturale benè operantium privilegium, firmum ac stabile tueantur; (K) *Gloria parentum, thesaurus est filiorum*: ita quidem, ut perquam justè agi omnes autument, cum pænæ nepotum facinoribus committæ, in favorem progenitorum condonantur. Cum enim juxta Jurisperitorum, ut illi vocant, *fictionem legis*, utrique unam personam constituent, æquissimo jure fit, ut reus in innocente absolvatur, ne innocens videatur iniquè fuisse in reo castigatus. Quod quidem ita verum est, ut, nescio quo pacto, Stoico publica illa professio de calamo profugerit; (L) *Hic egregiis maioribus ortus est. ergo qualiscunque est, sub umbrâ suorum lateat.* Unde si Athenarum urbem, quondam fortissimorum Heroum virtute, & doctissimorum Philosophorum scientiâ celebratissimam; postea verò per quam multa suorum maleficia dignam, de qua memorabile vindictæ exemplum mundo statueretur; tamen Julius Cæsar ab excidio conservavit, ad priorum virtutes potius, quam præsentium perversitatem respectans: & ad memoriam præclarum fore arbitratus, si diceretur, (M) *cum multa deliquerint Athenienses, à mortuis conservari*: quanto magis ita de ijs existiman-

mandum, quibus non tantum cum præclaris viris commune solum, sed per generationem idem omnino sanguis est? Proinde manet id id nunc probatum, quod initio posueram, nobilitatem magno in pretio habendam. Sequitur jam, ut ostendamus, non minus obligationis pondus vicissim illi incumbere.

Qui super suorum merita levatus incedit, prægrandi basi stat impositus, præclarâ majorum gloriâ coruscans: simul tamen grandibus mundi ludibrijs expositus, si pro eo, ac deberet ingens gigas esse, ac vastissimæ stylobati respondens, pygmæus tantum sit, vix duorum palmarum longitudine ab humo subrepens; qui (N) *parvus semper est, licet in monte constiterit*. Perius etiam, si ut Plutarchus (O) observat, fortè arbitrabitur, ad æquandum se Colossis id modò sufficere, si se in eam formam jactabundè protollat, quâ stulti sculptores Colossos solebant, cruribus laxum divaricatis, pectore extante & colliculoso, capite tam arduo, ut prope à trunco separatum, videatur velle in cælum discedere; ita ille superbo incessu, ac rigentis modo extentus, perinde ut si supra montium cacumina ingrediatur: adhæc in seipso absorptus, non aspectu amæniori, non fronte affabili, multò minùs urbanâ corporis inclinatione quemquam dignabitur; haud aliter, quàm si ipsius Majestatis statua foret: vel ut Epictetus (P) optimè facetissimèque loquitur, ac si Vaticanum Obeliscum deglutisset, etiamnum

intra sua viscera erectum. Huiusmodi, ut rectè Seneca. (Q) NOTI MAGIS, QUAM NOBILES SUNT. eisdem Plutarchus (R) Cervis ait esse simillimos : quos propter cornuum in fronte altitudinem, licet quidem vel eminus conspiciere ; nemo tamen pro bellicoso generosoque animali reputabit, cui geminum illud hastile, tot acutis robustisque cuspidibus armatum, ad actiones nobiles, generoso pectore dignas serviat ; nisi fortè æmulatione contra amorum suorum rivalet suscepta. Non aliter illi, qui de suis gloriosis progenitoribus aliud nihil, nisi duas ramosas plantas paterni maternique stemmatis, in fronte portant, infructuosæ ipsimet, ac infauftæ stirpes:

(S) *Quis enim generosum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Insignis?*

Igitur pergit Poëta, nō debere vestros Avos duntaxat in vestrâ fronte posse suos titulos, auro scriptos legere, sed suarum etiâ virtutum imitamenta inspicere : unde appareat, etiamnum in vobis optimi metalli venam perennare, ex quo ipsi fuere compositi : ita quidem, ut si omnes nunc in lucem prodirent, singuli, ac præcipuè ij, qui cæterorum meliores fuerant, de vobis illud Spartanz matris (T) dictum, glorianter pronuntiare possent ; quæ cum egregia filij sui gesta sibi denarrari audiret, fortè tunc in cruento proelio occisi ; sed non aliter quàm ferocis leonis instar, qui non
ferit.

ferit, quin vulneret; non vulnerat, quin occidat; ipsa ad singula eius fortitudinis exempla, gaudio collacrimans repetebat: *nimirum meus erat.* In summâ, ut compendio, quantum dici potest, edicam, tales vos esse decet, ut, si unquam arbor vestrorum natalium, quocunque demum infortunio amitteretur, eadem vestrorum Avorum decora perinde in vobis relucere, ut nemini esse ambiguum posset, vos ex eorum gente ac progenie esse, Sic negante Lyco Herculem Jovis filium esse, Amphitryo prudentissime ad irrefragabilem probationem, nempe opera, provocavit.

(V) *post tot ingentis Viri*

*Memoranda facta, postque pacatum manu,
Quodcunque Titan ortus, & labens videt;
Post monstra tot perdomita, post Phlegram impia
Sparsam cruore, postque defensos Deos,
Nondum liquet de patre? mentimur Iovem?*

Quod si verò non modò maiorum virtutibus careatis, sed insuper propria vitia adiciatis, percipite, ad quid Illustrissimæ Domus splendores unicè valeant; (X) *ut loca sordida re-*
percussu solis illustrantur, ita inertes maiorum suorum
luce resplendent. Imò non solum ad id valent, ut omnium oculis & abominationi pateat tam detestabilis vita, quæ velut ad vivos solis radios exposita, mundo celari non potest; sed etiam, ut eius dedecus & vituperatio tantò magis augeatur: posteaquam omne maleficio tantò maiorem reprehensionem incurrit, quantò

Qq 3

magis

magis ab auctoris sui statu & conditione alienum est. Unde meritò Aristoteles Gorgiæ facetiâ, velut jucundissimè dictam, memoriâ commendavit, cum ille hirundinis rusticitatem, quæ fortè transeuntis caput suis immunditijs commaculârat, ita duntaxat vituperavit, ut diceret; foedum facinus, O Philomela: namque (ut Philosophus (r) eius dicti causam prodit) volucris id utique fecisse turpe non erat; Virgini autem turpissimum: jam verò Nobili quantò turpius?

Eant nunc tales, & plenâ buccis Genitorum suorum merita laudésque nobis recantent; id quod frequenter ij potissimùm faciunt, qui quàm minimè deberent: ut qui sub alienâ pulchritudine conantur suos defectus obnubere: ita ferè, sicut mancipijs, quæ in foro nuda vœnum prostabant, teste Stoico (2) mangones faciebant; quâ parte corporis labes quædam comparuisset, eam sericâ quâpiam taniâ obvelantes: ita ut ornamentum putaretur, quod operimentum vitij, & fallaciæ ingenium erat. Igitur quantumcunque simplices isti sibi persuadeant, posse se objectâ Avorum claritudine, quibus unicè gloriantur, aliorum oculos obcæcare; re tamen verâ res ipsis omnino procedit in contrarium: & quidem eapropter, quod contrariorum propria solet illavis esse, ut inter se opposita, mutuo se magis in notitiam producant; ut in isto exemplo, ad propositum peraccommodo, dilucidè

lucidè videbitis. In grandi illo stultorum theatro, quale, me hercle, tempestate Senecæ Roma erat, plena infinitæ multitudinis ex omni, etiam raro fatuorum genere, aderat Calvisius quoque Sabinus; homo de unâ aquæ guttulâ, & modica pulveris scobe oriundus, ut ranæ per æstatem nascuntur. Verum uti ea tempora huiusmodi prodigiorum erant foecundissima, ita ille brevi ad tantam pervenerat magnitudinem, ut, quod Æsopi rana non potuerat, id certè potuerit Calvisius; bos factus & patrimonij amplitudine, & honorum; maximis de populo ipse maior: simul opimitate ventris, & stupiditate cerebri, nulli saginario tauro non modò non secundus, sed omnibus facile superior. adhæc tam infelici memoriâ, ut ultra duas, aut summum tres, sed bene breves voculas, capere plus haud posset: & si plures intrare vellent, necesse foret, priores antè egredi, & in oblivionem abscedere. Nihilominus tantum habebat misellus iste recordandi desiderium; imo per ambitionem jactandi, scire se, quantum quisquam ætate sua sciret; ut (accipite quæso bellissimam hominis longè ingeniosissimi inventionem, quâ sibi ipse memoriæ inopiam supplevit) centum millibus (nescio cuius monetæ) electum servorum gregem comparaverit, usque ab Oriente coëmtum: quippe quos non nisi excellenti memoriâ præditos, & Græci idiomatis callentissimos vellet. Hos ubi in manum ha-

buit,

Qq 4

buit, eis velut scenicis, suas cuique partes distribuit, quas memoriâ complecti deberent: Hesiodum uni; duobus Iliadem, & Odissæam Homeri; novenis alijs totidem Lyricos: atque ubi suum singuli pensum optimè didicerant, haud secus, ac si ipsorum capita trunco Calvisij essent infititia; ita credebat id ipsum se callere, quod illi omnes: nec jam erat aliud super, quàm ut eius rei specimèn amicis daret, ad sumtuosissimum epulum invitatis. atque id vixdum ad summum processerat, cùm ille audiendo inquietare convivas: & uno solùm oculi nictu, modò Patrem Homerum, modò Hesiodum Pindarumve excitare, & Sappho, aut Divinum Orpheum, & quotquot alij aderant ad recitandum constituti. quod cùm illi perquam expeditè facerent, tanta Calvisium oblectatio rapiebat, ut vix lacrymis temperaret: reputans, quantò nunc plus à priori tempore scire didicisset, nec tamen literarum abundantia ad insaniam redigeretur. tantùm potuit sibi homo fatuus persuadere. Et quanquam identidem memoriâ laberetur, quando Poëtis suis aut Polyphemi excæcationem, aut raptationem Hectoris recitandam imperabat, aut ventos utre clausos, aut equum Epei, aut Sinonis fallacias; ac identidem nomina permutaret, Ulyssæm pro Achille, Polyphemum pro Sinone, Agamemnonem pro Priamo nominans, vel Hecubam pro Circe: aut Pindarum juberet Theogoniam dicere;

dicere; ab Hesiodo Cantilenam Olympicam exigeret; neutiquam eo commovebatur, perinde ut si nemo propterea eum pro immemori haberet. namque (Aa) in eâ opinione erat, ut putaret se scire, quod quisquam in domo suâ sciret. Ex quo epiphonemate tam dilucido perspicitis, opinor, clarissimè, quidnam respiciat ista de Calvisio narratio: id scilicet præcipuè, non quod domi tuæ habeas, idem & in capite tuo esse: Dein sicut bovis illius obliviositas, juxta servulorum felices memorias exposita, manifestius prædebatur; ita qui inter majores suos potest præclaros viros monstrare, si ipsemet fungus sit & longè dissimillimus, tanto peiorem in ipsorum conspectu appariturum, quantò illi meliores fuere: igitur istorum gloriam ipsi ad probrum atq; dedecus provenire.

(Bb) *Quod si præcipitem rapit anxitus atq; libido,*

Incipit ipsorum contrite stare parentum

Nobilitas, clarumq; faciem præbere pudendis.

Hunc in modum Plato in extasi Erâs, quâ decem illos de Rep. libros (Cc) terminavit, coram illâ manes improborum inducit, ad id supplicij condemnatos, ut ante Avorum suorum oculos procedant, quorum præclarum sanguinem, vitiorum suorum turpitudine commaculassent, aliquando ne in plebeijs tolerabili. Neque reor aliâ potius ex causâ, quàm ut posteros suos cum exempli venustate, tum improperij metu, ad æmulanda priorum illustria facta extimularentur; sole-

Qq s

bant

bant Romani ante palatiorum suorum vestibula, præclarorum virorum, qui illic olim habitassent, dimidiatas imagines, virili magnitudine, ex marmore vel ære expressas suffigere; circumpositis, quæ ex hostibus retulerant, spolijs, ensibus, armillis, hastis; coronis quoque, alijsque pub. præmijs, virtutis eorum testibus: quibus & tituli jungebantur, & insignia, & gestorum Magistratum splendor, ad quos per sua merita ascendissent. neque cuiquam fas erat, hæc decora inde refigere: sed triumphabant, ait Historicus, (Dd) etiam dominis mutatis, ipse domus. Et erat hæc stimulatio ingens, exprobrantibus tectis quotidie, imbellem dominum intrare in alienum triumphum.

A. Plin. l. 5. c. 15. B. Epist. 67. C. Solin. c. 6. D. Plutar. in apophth. E. V. Max. lib. 3. c. 5. F. Suet. in Ner. c. 39. G. Id. in Galba. c. 1. H. Juven. Sat. 8. I. Sen. ep. 44. K. Plato in Menex. L. Sen. l. 4. de benef. c. 30. M. Xiphil. in Iul. Cæs. N. Sen. in epist. O. ad Princip. in erud. P. Arian. l. 1. c. 21. Q. de benef. l. 3. c. 28. R. Orat. 2. de fortit. Alex. S. Juven. Sat. 8. T. Plut. in apophth. Lacon. V. Sen. in Herc. fur. X. Sen. de Benef. l. 4. c. 30. Y. Rhet. l. 3. c. 3. Z. Sen. ep. 80. Aa. Sen. ep. 27. Bb. Juven. Sat. 8. Cc. Plutar. de his, qui sero &c. Dd. Plin. l. 35. c. 2.

TERRA SANCTA.
SUAM CUIQUE DOMUM DE-
BERE TERRAM SANCTAM
ESSE.

PAriter & Lacrimas doloris, & basia pij affe-
ctus, Venerando huic solo debemus: quod
non curiositate stimulante, ceu Geographi;
sed religione trahente, ut devoti peregrini,
nudo pede ingredimur. ea enim est TERRA
SANCTA: quam convenit deosculari ob re-
verentiam eius, quod fuit; & dolentibus la-
crimis spargere, ob recordationem eius, quod
nunc est. Arrogantia fastuosi Jactatoris fuit,
cùm Plinius Italiam suam eâ laude ornavit,
quòd sit (A) *numine Deum electa, quæ cælum ipsum
clarius faceret*: ea nempe de causâ, quòd illa pri-
mis illis falsis Numinibus, etiam secunda ad-
deret Imperatorum Rom. quos consueta jam
adulatio Senatus, solennissimâ Apotheosi in-
ter stellas reponebat. ex quibus tamen, siqui-
dem rite suis sedibus collocarentur, non aliæ
possent constellationes, quàm ex melioribus
quidem Centauri ac semibestiae formari; ex
reliquis autem malefici Scorpiones, Capri &
Tauri, totis adulterarum gregibus maritiae
immanes leones, ad edendas duntaxat hominum
strages, & orbis excidia nati. Verè autem talis
est hæc Terra; sola ex omnibus quæ in mun-
do sunt, electa, quæ cælum clarius faceret:
quod

quod ne quidem uspiam clarum, nisi hic duntaxat videre erat; quando, quidquid reliquum Orbis habet, tam densis erat tenebris sepulcrum, quàm crassa ignorantiae & vitiorum caligo erat, quæ illum involuerat, hominùmq; animos ab recti studio, & veri notitiâ abducebat; abyssus quædam obscuritatis, & nox errorum perpetua.

Hic naturalis prudentiæ lac plenis currebat torrentibus; & mel supernaturalis sapientiæ velut diluvio quodam de cælo depluebat; cuius dulcedine hodièque mûndus perfruitur, venturis etiam sæculis suffecturâ. Hic supra Regum sceptrâ, velut in proprio caule, emicant pulcherrimi Virtutum omnium flores; & sanctitas illorum diademata coronabat. Hic victoriosæ Dei Exercituum phalanges, ad Hebræorum ducum signa nomen succenturiabant, castra ponebant, & in pugnam descendebant. Hic ineffabile illud Dei nomen: quod in fronte Sacerdotis duntaxat auro descriptum, ceu visibile Numen radiabat, non magis mortalium cultu inclytum, quàm beneficijs. quibus mortales honestabat. Hic lingua cælitibus propria, Oraculis præclara, vaticinijs veracissima. Hic sacrorum musicorum tubæ, & Ministrorum Orpheia Organa, in dulcissimam harmoniam cum animorum affectibus concordantia, per vices cum superis choraulis, Dei laudes decantabant. Hic Orationes publicæ, communia vota, & accensa
suppli-

supplicantis populi desideria, sub sacri Thymiamatis fragrantissimâ nube, cælos transgressa; sub conspectum Dei se penetrabant, propitijs semper auribus admissa. Hîc sacrificiorum immensus fumus, iratum serenabat æthëra, & indignationis caliginem detergebat. Hîc sanctissimæ leges cordibus animisq; insculptæ, fixius quàm in lapideis tabulis hærebant. Hîc triumphales crescebant Palmæ, & odorata stillabant balsama, & incorruptibiles virebant Cedri, pariter naturæ dona, amatum terrenum ita felicitantis; & mysteria earum virtutum, quibus felicissimi incolæ exornantur. Hîc vera florebat Religio; & sincerus Dei cultus, sacerrimique ritus: hîc augustissimum templum, cuius magnificentiâ & ornatu post cælum nihil elegantius; ubi Deus se mortalibus præsentem monstrabat, & Paradisi majestas sub nebulæ figurâ se videndam exhibebat. Ad summam, hîc Deus Legislator, Magister, Armorum Dux, Judex, Consiliarius, Pater, Omnia. Quod si jam isti splendores omnem mundanam gloriam obscurant, magis quàm sol meridianus parvulam ignis scintillam obumbrat; quid vobis videbitur, si dicam, ea non aliud esse quàm splendores umbraticos; seu ut aliter dicam, non aliud quàm umbras illius pulchritudinis; quæ postea huic Terræ tam amabilis mirabilisque supervenit, ut etiam Paradiso invidiam fecerit: quando (id quod de illo dici non potest) vera patria,

patria & propria Dei mansio facta fuit? neque solum eius vestigijs honorata, quibustantopere Cherubini gloriantur, se posse sua capita subijcere; sed etiam lacrimis perfusa, & pretioso sanguinis diluvio inundata: cuius quidem hinc loci cataraclas tam largè aperuit, ut in mundo non sit pedis spatium invenire, quod non humectarint.

Verum ut intra terminos duntaxat antiquitatis persistamus, vos ipsi eligite, quam in partem de quatuor mundi plagis potissimum procedere placeat, ad ea, quæ hinc admirationem habent, curiosius inspicienda. Quod si tamen reverentia quidquam valet, passum non protolletis, quin pedem continuò retrahatis: ita nempe omnia miraculorum, mysteriorum, & sanctissimarum memoriarum plena sunt. Quam in rem liceat mihi quàm verissimè illud hinc usurpare, quod de famosâ Troiâ Lucanus cecinit, jam tempore Jul. Cæsaris inter ruinas suas consulptâ:

(B) *Tota teguntur*

Pergama dumetis: etiam periêre ruinae.

& tamen ille inter rudera, reliquias membrorum inquit, super se mutuò coacervatorum: hinc grandis illa turris stabat, Astryanactis præcipitio defamata: hinc Pryami Regia: hinc fatalis porta, cuius dejecta moenia fraudulento equo aditum stravere: ecce campum, unde Ganymedem Aquila Jovi asportavit: ibi autem Scamandri alveus; ibi Idæus mons; Et
ibi.

Ibi. sed quid me necquicquam fatigo, tantumquam possibile esset per omnia currere, & omnia percensere, quando (C) *nallum est sine nomine saxum*? Verum quantacunque Poëtarum lubentia, aut potius furori, libertas fuerit, quavis in re chimæras fingere; non tamen de sua ipsorum Græciâ, non tam historiis quàm fabulis inclytâ, tanta commentum sunt, ut sicut ad Trojam, omne etiam saxum celebre ac nominatum fecerint. Ita tamen prorsus hîc in Terrâ Sanctâ: ubi si ductum sacræ Historiæ sequemur, pedem non movebimus, quin se miraculum euntibus offerat, mysterium pandat, vestigium prodat admirabilis cuiusdam operis à Deo patrati. Atenim dum vobis aperio, qualis fuerit, tædium subit, longius de eâ memorare: dum aspicio, qualis illa hodie, & sub cuius dominatu, & quæ huius calamitatis causa & origo sit; ita mihi dolor pectus convellit. Et tamen peius ipso etiam damno probrum est, & ignominia. Heu, male usurpata Christianorum arma! Heu infauusta vestra bella! quæ si inter vos debellantur, queiscunque demum nationibus contra se mutuo confligentibus, bella profectò sunt civilia; nec victoribus gloriosa, nec victis memoranda: de qualibus Poëta capit; (d)

bella geri placuit, nullos habitura triumphos.

& quid dico nullos? si vestrorum præliorum triumphum pænes nostros inimicos stant? ipsis vincitis, dum vos invicem superatis. ipsos fortiores

res

res redditis, dum vos mutuo enervatis. ipsi otiosi spectatum assident; vos etiam non advertentes, pro ipsis in acie statis. Vobis quidem dubia vertitur martis alea; ad ipsos vero, quicumque demum è vobis vicerit, semper securam redit victoria. Verum abstinere me longius ab tam lacrimabili argumento: quippe qui vos huc perduxerim, ut cum voluptate discatis, non cum dolore ploretis. quid autem aliud discatis, quam ut quisque suam domum sibi Terram Sanctam faciat? Et quidem hæc super re nihil variato stilo, quem hætenus usurpabam, disputabo: neque telam hanc ex diversâ materiâ, partim lanâ, partim auro pertexam, sedmero simplici que lineo filo.

Primum autem moneo, ne vos Sanctitatis nomen conterreat, persuasione minimè verâ imbutos, Sanctitatem esse Phænicem, qui nusquam videri dignetur, aut nidum struere, nisi in felice Arabiâ; ubi omnes silvæ pretiosis stant aromatis consistæ, myrrhâ castissimæ integritatis, & thure incensorum affectuum. Terrenum ipsum omni tempestate anni, & quasi omni horâ odoriferis illis lacrimis complutum, de felici ac semper virente plantario stillantibus: unde aura ipsa tam suaviter adhalat, ut non modò nihil ingrati odoris unquam sentiat, sed nec ipse paradysus credi possit aliter respirare. Quod si vobis nihilominus allubescat credere, Sanctitatem eius-

Sua cuique domus sancta sit. 825

eiusmodi Phœnicem esse; etiam mihi credito, nostram Italiam, & vestram cujusque domum posse talem Arabiam esse, ubi illa quàm libentissimè nidum ponat. Ubi autem naturæ quoque vires spectabimus, quanquam fortè putabitis impossibile id esse, tamen id fidei Columellæ, antiquo Romanæ Agriculturæ Magistro demus, qui suis ipse oculis vidit, Rœmæ suo tempore, hoc est, sub Neronis Imperio, odoriferas Myrrhæ ac thuris stirpes passim in hortis effloruisse: (E) ac subiungit: *hīs exemplis nimirum admonemur, curæ mortalium obsequentissimam esse Italiam; quæ pæne totius Orbis fruges, exhibito studio colonorum ferre didicerit.* Quare videtis, in manu vobis esse, ut possitis ex vestris domibus parvulam vobis Felicem Arabiam condere; id quod fortasse rebamini, rem non nisi alterius mundi esse. Totum in vestra ipsorum industriâ situm est; namque terræ ipsius (per quam vestras intelligo familias, & ex parte præcipuâ vos ipsos) dispositio talis est, ut nullum pretiosissimorum fruticum ferre recuset: neque ullum bonarum cogitationum semen est, quod hîc non possit sedem capere; nec sanctorum operum radix, quæ non gliscat ipsa, hîc felicia germina mittere.

Et quia, si bene vosmetipsos pernoscetis, jam mihi pæne confectum erit negotium, ut illud, quod nunc mihi proposui, vobis demonstrarem, in arbitrio vestro consistere, ut illa humus, quam, quia nunquam vobis percolen-

R r

dam

dam sumfistis, emortuam, sterilem, atque improlem esse putabatis; ad tantam fertilitatem perducatur, quâ prodigio similis, omnium admirationem provocet; rem unam auditote, quam in genere naturæ ceu miraculum suspicietis; quanquam ea aliud omnino non est, nisi fructus industriæ, & non magni laboris maximum emolumentum. Forte nunquam vobis ad aures nomen Tacape pervenerit; civitas medijs Africæ arenis locata: populo frequens, & inter circumjectas horridas solitudines, mirificè rerum omnium abundans. (F) Loci amplitudo ternis fere millibus passuum per omne latus clauditur, *felici super omne miraculam irriguo solo*: quod totum varij generis arboribus spissè confutum, nemoris speciem refert. Palmæ grandes ac plurimæ visuntur, quarum singulis olea subditur; huic ficus, fico malus punica; isti vitis supposita: sub vite feritur frumentum, mox legumen; demum oleris domestici & obsonij varium genus: *omnia eodem anno, omniâque alienâ umbrâ teguntur. Super omnia est, biferam vitem bis in anno vindemiari.* Cæterum tam prodigiosæ abundantiz in solo tam angusto; (ubi fortè nō minorem admirationem varietas meretur, quàm copia;) ecce causam, quàm Historicus adnotavit. Natura ibi vivi fontis perpetuam scaturiginem aperuit; quamvis non maximæ venæ, largam tamen. At enim quomodo ista sola posset parens ac nutrix esse tanto fructum populo, qui

qui inde crescit, alitur, ac fructificat, nisi habitatorum sedulitas in eâ bene utendâ omnem operam adhiberet? Igitur totam planitiem arcti modi fossulis & Euripis, quales undulantis rivuli capaces sunt, quaquaversum perfulcant. Per has aqua certis horarum spatijs in incolas dispensata, gelidissimo humore alluit stirpium radices; cuius illæ sub tam vicini solis æstu semper sunt sitientissimæ. Non quidem, quasi omnes continuò bibant: id enim nec ipsis prodesset; nec eousque fons unus posset sufficere: sed ingenio cataractarum & repagulorum nunc hæc, nunc illac deductus liquor, adquat successim omnes. ita solum humectu commollescit eatenus, ut etiam teneræ plantæ radices mittant. Tantum scilicet valet ad prodigiosam fecunditatem, vel in mediâ solitudine plantandam, unicus fons rite solertérque usurpatus.

Equidem si hic vobis deest, jam ego causâ cecidi; neque vos ego ratione ullâ possum reprehendere, quòd vobis alicubi domus in eremum silvescat, non feracem eorum operum, quæ Legi, quam profitemini respondeant: aut venturo sæculo, ubi aut vitam infinitè beatam sperare, aut mortem nunquam morituram timere, sacra nos oracula jubent.

Verùm scio, non audetis de fontis inopiâ queri; quando etiam flumina, imò maria gratiarum & cælestium auxiliorum vos inuadant, per quæ possitis domos vestras, id est ani-

mas, TERRAM SANCTAM facere, quam Deus inhabitet, deamet, & singularibus favoribus locupletet. In eo igitur res consistit, ut sulcos aquæ aperiatis, suo tempore ad vestrum terrenum derivandæ: quod fit, (ut clarius totum, quod volo, edisseram) liberalitate in egentes, jeiunio, Oratione, salutarium librorum lectione, & alio quocunq; opere ex virtute patrato. Adhæc licet vobis vestrisque subditis, (id quod materiales plantæ non possunt) vos ipsos, ut cæcus ille dixit, arbores ambulantes facere: & ad illa sancta loca transferre, ubi Gratia, quæ mater est spiritualis fecunditatis, abundantissimè profunditur: eaque vos ad plenum exsaturare. Postquam ergo sufficienter de potestate probavi, eam vobis ad manum esse; nunc de voluntate utendi eâ potestate dicamus; ac de eo ordine, quem natura observat: apud quam primum esse solet, ut antiqua forma de subjecto expellatur, in quod nova deberet succedere.

Exoticum, quamvis si rectè adhibeatur, perutile erat consilium, quo Diogenes solebat (G) novitios suos discipulos instruere; ut aliquando præter meritorium stabulum accederent, aut etiam intrarent, ubi infames mulieres mercatum faciunt: & cursim observarent, illa gestientium lenocinia, saltantium insolentias, inverecundos lascivientium jocos, improba ludentium dicta, & quidquid aliud libidinis ardor canibus illis, fædissimisque bestiis

bestijs dictat, in contemptum omnis modestiæ, continentiæ, honestatis, decori, boni moris, ac virtutis. Ita, velut de macello putentium jam cadaverum profugissent, anxij simul & indignabundi domum se reciperent : & quàm optimè jam docti, quantum inter vitium & honestatem intersit, omnes sui angulos lustrarent, & ipsas adeo pectorum rimas scrutarentur, num quid non solùm eiusmodi immunditiæ atque sordium adhuc delitescat, sed etiam annon saltem aliquis vitij odor menti adhæserit. Jam si vos manu vellem per loca, alijs etiam vitijs infamata circumducere; & eodem modo ea monstrare, quæ, si in vestrâ quoque domo fortasse invenirentur, extemplo ante omnia foras projicienda essent; foret id negotium non modò prælongi temporis, sed etiam non minùs mihi, quàm vobis periniucundum : tametsi aliud non facerem, quàm sicut Solon quendam amicorum, extremâ mæstitiâ pæne consumptum, iuberem altissimæ turris tabulatum conscendere, unde vobis totius urbis aspectus sub oculis esset; & monstratis unâ post alteram ædibus, aperirem, quidquid in singulis ageretur : ubi fortè occursura essent, quæ neque sol posset intuens tolerare, quin tenebris flagitium, vel suos sibi oculos obvelaret. Etenim si in Seneca legistis, inveniri homines tam inveteratæ & audacis malitiæ, ut non modò de eâ apud se non erubescant, neque eam tenebris palliare,

re, aut silentij sigillo curent concludere, sed etiam cum in theatris vident audiuntq; ad vivum ita repræsentari, ut populus illos digitis quoque designet; scelerati illi (H) *plaudant, & vitiis suis fieri convitia gaudeant*; credite mihi, tam effrontem improbitatem, ad quam denique velut ad culmem aut abyssum vitiorum potest perveniri, non pænes veterem duntaxat Romam, & Neronis sæculum reperiri: omnis profectò ætas eiusmodi vecordes habuit, qui sibi gloriæ ducerent, de ipsorum familijs eam famam volare, esse illas, quales vidimus Capreas esse, & Thessaliam, & Strophadas, de quibus adhuc dicendi locus erit. Verùm ego omiſſis hiſce veris, fictam vobis aliquam pro Orationis materiâ intuendam proponam, quam ſpero ad meum finem tantundem facturam, quantum nulla de veris.

Iſta eſt Impietatis Aula; quemadmodum appellari meretur, ſpurca illa & ſanguinolenta Polyphemi, Cyclopum principis caverna:

(I) Dj bene! quodd celerem

Natura retraxit manum,

Quando ſceleſti operis

Expavit ipſamet nefas:

Obſtupuitq; feras

Noſtris condi ſub artibus,

Immanésque animas.

Reliquit ergo artem ſuam,

Abſtinuitq; opere

Ab

Ab tam nefasto dexteram :
Quippe mali quod habens,
Damnosioris plurimum,
Utilitate caret.
Namque ubi ad Ingenij
Malum calorem, nequior
Mens volet ire comes ;
Et improbas Potentia
Tertia iunget opes,
Hominum soluta legibus ,
Temnere sueta Deos ;
Mortale vah ! periit genus :
Nec reparare modus
Supereſt ſalutem. vincitur
Improbitate mali Virtus, Ratioque.

Quis vitæ tenor, quæ familiæ regendæ ratio
apud Cyclopem fuerit, peſtilentiſſimæ eius
Maximæ nobis declarant, quas Euripides in
eo dialogo adduxit, in quo ipſum cum Ulyſſe
altercantem facit : quando iſte injecto Super-
rûm metu, timere Jovem iuſſit, ſclerum
omnium ſeverum vindicem : conatus ad bo-
nam mentem revocare virum, & à diro pro-
poſito abſtrahere, quo ipſum ſociósque furori
ſimul, & ingluviei ſuæ immolare decreverat.
Tum ſcilicet ille infrendere dentibus ; ſimul
& deridere vana iſta mulierum terriculamen-
ta : & ſlagitium hominis, inquit ; cui tam pa-
rum iudicij, quàm multum dicacitatis ineſt :
audi nunc, quàm longè ego ab te diſſentiam.
Sapienti ſuæ facultates, ſuæ opes pro Deo
R r 4 ſunt ;

sunt ; quippe à quibus & vitam , & animi voluptatem habet. Unde ego, qui & ipse de Sapientibus unus sum , & tantò potior , quantò Major , & qualem me esse vides ; aliud Numen præter meipsum haud agnosco. Equidem memini, me de tuo illo Jove accipere ; irasci illum quandoque , & fremere, & intra cæcam nubium caliginem gravi cum murmure intonare ; non sine fulgurum spiculis , missilibus fulminum , quibus cælum ac terram consterneret. At ego cum id audio , intra hoc cavum me recipio. tonet ille modò, quantum lubet ; & fulminet , quantum valet : solidissimæ istæ rupes, quibus meæ domus compages stat, tale mihi munimentum circumdant, ut vel mille fulmina , quæ de cælo jaculabitur, ad primæ crustæ contactum , vim aciémque suam defringant ; non alio tantæ iracundiæ fructu , quàm ut modicas aliquas silicis micas deiiciât. Hic intus supra lectum extensus, etsi totus æther ruat, & mundus ab imo vertatur, securus dormio , & lætus epulor , seu vitellus, seu ferinæ modius ad cœnam promisit : ad quæ dulcem lactis cadum greges mei pocillantur, quibus ego potum imputo, & illæ mihi pascua sua debent. ita bellè satur ac vicens , ubi vestem mihi succutio, & versus cælum eventilo, cum fremitu reddo sua Jovi, ac paria fulmina. Quodsi ab Aquilonibus rigidum frigus incidit , & mista nivibus glacies undique terram astringit ; ne tum quidem Jovi supplico, quem
dudum

dudum flocci facio : sed ad villosas meas vestes, & ligna, & focum recurro: & ingratis licet Boreæ atque hyemis, me concalefacio. Jam Tellus quoque, velit nolit, herbam pecori meo producat necessum est ; quod ego, (& meministi, credo) quoad lubitum, mihi ac ventri meo, utique Deorum omnium maximo, hecatomben facio. Sapienter equidem : nam lautè esse ac bibere, neque curâ ulla tangi animum, hoc demum est verè ac pro homine vivere. Aliter qui sentit, infinitis obruetur miserijs : quæ ut ei, quemadmodum commeritu' sit, etiam duplicatò eveniant, precor atque apprecor.

Hunc in modum Poëta disputantem introducit grandem illam Cyclopicam bestiam: & in eandem sententiam illa hominum monstra conrudunt, quibus non nisi unus in fronte oculus videt ; id est, Sensuum Cupiditas; altero Rationis lumine orbatis. Quos si vestigare, necesse esset, ut olim Cyclopes, in speluncis Ætnæ, vereor, ne tam facile foret integras domos in medio habitatarum urbium reperire, quàm deprehendere multos eorum, qui haud secus, quàm si neque Providentia, neque Deus in mundo sit, nunquam oculos ad cælum attollunt, velut ad eorum bonorum originem, quæ illis Terra subministrat: rati, fontem non ex mari provenire, unde adserpit; sed ex saxo, unde scaturit. Hinc enim putant, id ex necessitate quâdam naturæ existere,

R r 5

quod

quod ex liberalitate & beneficentiâ Dei habetur; sanitas, robur, sensuum vigor, membrorum integritas, uberes messes, copiosæ vindemiæ, fructuum abundantia, domesticorum negotiorum prosperi successus, numerosa soboles, dignitates, honores, acumen ingenij, morum gratia, facilitas mentis; & quidquid in omni alio bonorum genere esse potest: id enim omne Dei quoddam munus est, talem in modum ab illo dependens, ut absolvi ab eo non possit; sicut neque radij à sole: qui inde usque ad terram se protendunt, adæquè in nos benefici, dum aureâ sua luce nobis diem accendunt, quàm dum corporibus vigorem instillant. Annon enim stultissimi, non solum ingrati fuerimus, si non alio argumento persuaderi nobis fineremus, illa esse beneficia; quàm si donatoris manus non minùs, quàm dona ipsa, nobis ad oculum fiat conspicua? Eius manus, eius dispensatores, eius Eleemosynarij, profecto omnes creaturæ sunt, quibus ipse non tantum præsens est, sed etiam intimus: atque illud duntaxat, ac tantum nobis dant, imò dare possunt de suo, quod, & quantum à Deo accipiunt, cum expresso nobis communicandi imperio. neque aliunde venit, quòd aliquando nihil illæ nobis elargiantur, quàm quòd ipse sua bona parciore manu pænes se retineat. Quòd ubi facit, quid illæ sunt, aut valent? id, me hercle, quod torrentis alveus, undæ vacuus aridusque, ad inundandum pratum valet.

Atque

Atque utinam non contingeret, ut hominum major pars, stultorum more, nisi sub ferulæ magisterio, sensum non recipiant. Hinc enim fit, ut ubi domum sibi sub pedibus intremere sentiunt, facultates in periculo jacturæ fluctuare, sub incerto stare honorem, liberos, dignitatem, spes, & quidquid aliud in amoribus ac voto habent; tum verò ea à Deo supplicabundi flagitent, à quo tunc primum, ubi domum ille concutit aut proturbat, agnoscunt, eam prius sustentatam fuisse. Valeat sanè non tam ad similitudinis quandam formam obijciendam, quàm ad rem ipsam memoriæ fixiùs imprimendam, mirum quoddam eventum, quod Petrus Martyr in sua Historia adnotavit, quam de novo mundo, illuc ex Europa profectus, conscripserat. India Occidentalis arbores gignit tantâ crassitudine, ut earum truncum octo & plurium virorum connexa per manus brachia, non complectantur: eâ insuper altitudine, cui Europa similes non fert: tantâ verò robustissimorum ramorum circumfusâ proceritate, ut impositis latè trabibus ac tabulatis inter se strictim commissæ, non ferendis modò palatinis ædibus, sed regalibus quoque palatijs firmos humeros supponant. Talem aulam habitabat Regulus ille Abibeiba; quando fortè ex improvîso Vascus Nugnez ad arboris pedem comparuit, imperans, confestim ad se descenderet: habere se, quæ ipsi de plano & in aurem, nomine sui

Regis

Regis communicaret. Indus in eo munimento aërio, subductis maturè scalis, securum se contra Europæos ratus, quos utique alas in humeris habere non videbat, quibus ad se per auras niterentur; neque ullam Regis mentionem ad aures sustinebat admittere; neque aliter legationem, quàm ex sublimi auscultare, ad loricæ adminiculum, unde prospectus erat, non sine fastu truciter reclinatus. Hoc responso irritatus Hispanus, extemplo suos jubet, expeditis, quas ex præparato attulerant, securibus, arboris trunco vim admove-
 vere. Vix dictum, cum tantus iratorum furor in opus incubuit, ut tum strepitu, quo nemus totum atque Aula personuit; tum volantium schidiorum assularumq; nimbo perterritus Barbarus, cum videret, propediem se, suos, simulque totum palatium unâ ruinâ ad Hispanorum pedes præcipitandum, prioris arrogantiae fastum posuerit. namque ferrum, & asciarum violens ac fulminea acies, qualem nunc oculis ipsemet comprobabat, nova eis res, & ante hunc diem incomperta erat. Igitur expugnato metu Regulus ipse muliebriter vociferari; regem Nugnij suum quoque regem velle; ipsumque Nugnium dominum sibi, ac Patronum vocare: parcerent modò arbori, parcerent vitæ suæ, innocentique familiæ: atque dejectis celeriter scalis, non segnius ex alto decurrit ipse, quàm si ab incendio erupisset.

Ita ijs ajebam evenire, quorum domus
 ama-

amænissimo virore florens, atque omni tempestate anni fructificans, ad eam jam altitudinem sive eminentium honorum, sive immensarum opum excrevit, ut non videatur amplius terram contingere. etenim si alicubi paradysus terrestris est, in quo necesse sit mansionem figere; ubi id potius fecerint, quàm inter frondentes ramos tam excelsarum & nobilium plantarum? Quare dum totum id, quidquid in felicibus ipsorum domibus boni bellique abundat, terræ duntaxat imputant, in quâ illæ radicem habent, & ex quâ etiam vitale alimentum assugunt, unde sustentantur & crescunt; aded nihil de cælo cogitant, ut Deum, velut rem alterius mundi, nihil ad sese pertinere arbitrentur. Atenim fingamus, insonare dolabrarum crepitum, radicibus arboris minitantium; jamque non modicis fructis amputatis, id est, iteratis fortunarum jacturis, immensam arboris vastitatem ad angusti stipitis tenuitatem reduci; aded ut prodigij instar sit, adhuc eam suo pede consistere; tunc nempe ad extremum sensus redit: demittuntur cum cristis etiam manus, Numinis pedibus substernendæ: curritur ad poenitentiam, meliorumque promissa: oratur venia; & quidquid aliud metus novit suggerere, optimus probitatis magister: qui solus novit cerebrum fatuis mortalibus restituere, quod à Ratione prius mutuari nesciebant. Atque hoc jam tam commune fortunatorum quasi factum

tum est, ut de centenīs vix denos reperias, qui suarum familiarum bona à Deo se habere recognoscant, priusquam eas vastatas depopulasque conspexerint. Hæc verò tam exucta modicâque pietas, quid est nisi immanis illa Cyclopi impietas : à qua expurgandâ dixi, initium sumi debere in omni domo, quam volumus TERRAM SANCTAM facere. Videamus nunc, quid illâ procul effugatâ, introduci deinde oporteat.

Ex decem vel undecim carbasis, quæ in bene instauratâ nave ventis expandunt, quod eorum maximè sublime pendet, plurimum adiumenti affert : eiusdemque superior pars flatu longè potissimùm oneratur, & ad propellendam navem valet. (K) *Nulla res æque adiuvat cursum*, inquit Stoicus, *quàm summa pars mali. illinc maximè navis urgetur.* Cuius rei manifesta est ratio, quare aliter fieri non possit : quòd nempe in tali machinâ Virtus eo loco maximè incipiat, qui à puncto, in quo effectus ostenditur, est remotior; sicut in staterâ vel longurijs, quibus moles atq; onera levantur, facile licet conspicere : quibus si quod pondus immiseris, tantò plus efficiet, quantò vicinius ad extremum caput pependerit. Pari modo illa adiumenta, quibus ad bene instituendam & sanctificandam domum opus est, inæqualem vim habent : maiorem, quæ desuper à rebus cælestibus veniunt; minorem, quæ infernè, in sollicitâ cura Patrisfam. sunt reposita. Dicamus
de

de utrisque pauxillum aliquid ; sed primò de primis. Qui cogitat habitationem potius pro vivis , quàm sepulturam pro mortuis extruere , ante omnia eò intentus est , unde lumen possit accipere. quem in finem audire lubet prudentissimum Vitruvij, Architectonices Magistri documentum : utique non multùm ei hanc in rem laborandum esse , qui in libero apertoque campo ædificare velit ; quando cælum , unde lucis origo , omni ex parte de quatuor suis plagis , abunde vivi limpidique luminis illi affundet. Difficultatem tunc occurrere , quando intra urbium angustias ædificatur, ubi spissa inter se ædificia stant ; & nonnunquam circumposita altissima palatia , omnem circùm viciniam non modò inumbranti , sed pæne cæcam faciunt , non nisi modico malignoque die admisso. Cui sanè malo non aliter , quam ingenio & arte Architecti provideri posse : (L) *ad summam* , inquit , *ita est gubernandum , ut à quibuscunque partibus cælum prospici poterit , per eas fenestrarum loca relinquantur. sic enim lucida erunt ædificia.* Hoc igitur præceptum , quod in beneficium terrenarum domorum de materiali luce Magister tradidit , perquam appositè ad lucem spiritualem retuleo ; sine quâ domus animæ (ita sanè dicendum est) tantum Inferni habet , quantum tenebrarum ; quæ utique non minima calamitatum eius sunt portio.

Qui proinde extra loca habitata ædificat ,
sive

sive (ut in cœptæ orationis phrasi progrediar) qui extra mundum, sibi duntaxat & animæ bono, qui soli Deo vivit, sæcularium curarum negligens; huic nunquam deerit, unde tantum cælestis luminis, & æternarum veritatum notitiæ hauriat, quantum necesse erit: quandoquidem nihil erit, quod ei cælestium radiorum influxum prohibeat obstruatque: sed quamcunque in partem sustulerit oculos, undique cælum sibi apertum habet, quando id verè unicéque respicere desiderat. Qui verò media in urbe habitat, necessitate quâdam conditionis suæ, curis mundi circumfusus, quæ naturâ suâ animo tenebras offundunt; & ubi paulo spissius incubuerint, pæne cæcitatem inducunt; facile est cognoscere, quantâ in caligine, imò tenebris victurus sit: & quod hinc consequitur, quantis, quâmq; periculosis casibus expositus, nisi providerit, ut quotquot ubivis possit, fenestras, lumina, & foras saltem, ac spiracula aperiat, patentem cœli aspectum, & quantum possit, luminis admittentia. quod sine mysterio tantundem est dicere, nisi ad animæ culturam sese applicaverit: effeceritque, ut etiam ij, qui sub eius curâ sunt, certum tempus in eandem curam præfixum habeant, idque diligenter impendant. Neque tantum peto, quantum rei dignitas exposceret, id est, quantum res æternæ temporalibus præcellunt: sed illius tantum temporis dimidium, aut particulam, quod
tam

tam copiosè simul ac inutiliter in res prorsus inutiles noxiâsque profunditur. Num autem in tam gravi negotio minus aliquid potest exigi? Num aliquid iustius concedi, vel iniquius negari?

Non jam vobis Erythræa conchilia memorabo, quæ sub primam auroram, cælum versus sese discludunt, plenôque sinu (M) *excipiunt matutini roris semen*, pretiosis illis foetibus gravidanda. Non flosculos, quæ, cuiuscunq; demum sint generis, omnes eatenus sunt solsequia, quatenus ad primum diluculi exortum (N) *omnium folia ad Solem oscitant, interiores partes tepesceri volentes*. Turpe omnino, maximôque nobis dedecori fuerit, si naturæ, omnis cognitionis expertes, hominem docere debeant, quomodo rite pro homine vivere, suâsque utilitates captare conveniat. Ipse ille rationis instinctus, qui vobis dictat, pro eo plus laborandum esse, unde maioris lucri adjumenta sperantur; infallibilis quædam est fidei nostræ Maxima, ante mentis oculos ea vobis cõtueda, velut præsentia expandens, quæ aliquando certò eventura sunt: simulq; magnopere cohortans, ut quotidie manè tantillum temporis spatium vobis ipsis tribuatis, quo aliquè radium, imò scintillam saltem illius vivæ lucis, quam æternarum Veritatum meditatio solet spargere, in animam introducere possitis.

An enim nihil ab insensatis jumentis differimus, neq; aliud nisi caro & ossa sumus, in unius

Sf

corpo-

corporis molem configurata; duobus pedibus incedentes; neque aliâ animâ viventis, quàm materiali, corruptibili, eodémque luto formatâ, paritérque cum corpore interiturâ? ita ut non longiùs, quàm ego vivam, mea perdurare vel gaudia possint, vel miseræ: & post mortē nihil mei supersit, unde vel sperare aliquid ab secururâ æternitate debeam, vel timere? Vah insaniam! Imò verò melior nostri portio immortalī spirītu constat. & si corporis quīdem corruptione animalibus æquiparamur, animæ tamen immortalitas Angelis similes facit: quæ, cū illud semel ab se projecerit, non recipiet denuo, quin illi aut vitam secundam, aut mortem communicet; utramque nullo ampliùs sine terminandam: illam quīdem bonorum omnium infinitudine cumulata; istam vero malorum quādam abyssō infelicitissimam. Vah! ad quem usum nati sumus? quo fine spiritum ducimus? cui dignæ rei studium, curas, operam impendimus? quodsi nulla rerum species in hoc tam elaborato, sapientissimæque composito & gubernato Universo, non certum suum finem habet, ad quem condita sit, & cuius adeptio eam certo modo beatam reddat, qualem esse nostrum putamus? An fortè non alium ab eo, ad quem bruta facta sunt: quorum tota oblectatio circa bona sensibilia versatur, & præsentium usu finitur? aut illud duntaxat boni habebimus ulterius, ut scientijs, æstimatione, gloriâ polleamus:

mus: quæ consecuti, tum demum perfectè felices erimus? O anima! ad tuam ipsius sententiam appello: edic modò sincerè, quod scis: estne aliquid in his rebus inferioribus, quâ posselsâ nihil ultra desiderare possis? Et si una sola utique parum est, cedò, finge tibi, quantamvis, ex terrenis rebus felicitatem maximam, experière tamen (& jam te audio id ipsum respondere; estque longè verissimum) eam ne millesimam aviditatis tuæ partem satiare; ne millesimam capacitatis tuæ, quæ immensis tenditur desiderijs, partem explere: ea propter omnino, quòd ista non vitio quodam, sed naturæ suæ præcellentiâ, nec mensuram, nec terminum habeat. Quare si id non incassum factum est (uti sanè non incassum talis appetitus præstantissimæ huius mundi parti, nèpe homini, ingeneratus est;) sequitur, te iccirco natam esse, ut tibi eiusmodi bonum procures, quod æternum sit, quòque æternum frui gauderèq; possis. Ubi autem tale bonum, in quo utraque ista qualitas conveniat, extra Deum reperies? At enim unum modò passum amplius nunc progrediamur. Ubi nempe ad æterni illius boni, quod Deus est, possessione non pertigero, quid quæso juverit, cæteris omnibus; & toto demum mundo, centum, imò mille annis pro genio potiri fruique potuisse? Ubi sunt modò illi Monarchæ, Reges, Principes, exercituû Ductores, qui tanto strepitu ac fragore mundum conturbant? ubi divites,

docti, formosi, honoribus & famâ ubique gentium inclyti? fortè ex omni illa affluentia jam nihil illis, nisi inane nomen remansit, utique nulli amplius adjumento futurum: quanquam de tam multis quàm pauculi sunt, quibus aliquid nominis memoria reliquum fecit? quid autem iisdem in altero mundo agatur, ad quem moriendo transiêre, id ipsi maximè sciunt, qui experiuntur: ita quidem, ut nullo unquam tempore eius, in quo nunc existunt, statûs mutationem sint subituri. In eundem modum de istorum laboribus, eleemosynis, austeritate vitæ, vigilijs, abstinentiâ, cæterisque bonis operibus est cogitandum: si quid in his asperum, difficile, molestum fuit, id sanè finem habet: cùm interim nulla tam diuturna sæculorum possit conversio cogitari, quæ illorum interminabilem felicitatem, quâ in Deo fruuntur, non dico finire, sed ne momento decurtare possit. Jam de his duabus tam contrarijs conditionibus, quarum una in summa beatitate, altera in summa miseria constituitur; ita quidem, ut impossibile sit, neutram mihi obtingere; non jam quæro, utram peruepiam: nam dubitari nequit in eo, qui pro homine habeatur; id quæro, qualisnam mea futura sit? Obscura profectò omnis futurorum notitia est, neque nisi hariolantium opinionibus similis: videor tamen audire, qui dicat, multâ cum ratione illos agere, qui studeant ex ipsâ viâ de termino prænuntiare. Proдите ergo

ergo huc in medium, ut vos videam, singulofque noverim, ô transactæ vitæ meæ dies. Ad utram earum partium me ductatis? Cuiusmodi etiâ illa sunt, quæ me in hoc continuo ad Æternitatem itinere comitantur, merita; bonane illa, an mala? Heu me! cor unâ oculique solvuntur in gemitus & lacrymas: neque ultra intueri sustineo. dum enim tam malè vobis abusus sum, totidem mihi inimicos, & vitæ meæ condemnatores constitui, quot duces. Itaque hæc est illa, quam pro tam multis beneficijs Deo referre debebam, gratia? & tam diuturna eius in me tolerando patientia, aliud nihil effecit? ita neque præmia eius æstimo, omne pretium superantia; neque minas curo, omni horrore plenissimas? Quodsi vixissem, qualis mori opto, quàm beata illa vita, quàm plena gaudij mors foret, si in Rationibus Dei, qui summâ fide bonorum meritis præmia rependit, tot creditorum nomina mihi solvenda haberem, quot bona opera forent, in quorum studio vitam naviter traduxissem? At enim quod præterijt, revocari jam nequit; quod omissum est, restitui in integrum non potest. Ergo ad id, quod præsens est, admoveo manum: & velut si tardiùs vivere incoepisses, gradum concita, operam adauge; ita ut unus dies tantundem bonæ frugis afferat, quantum multi.

Qui talem in modum, quanquam breviter, secum ratiocinatur, aperit sibi, si non plus,

Si ;

certe

certè unum aliquod spiraculum , per quod animæ tantum limpida lucis de cælo immitatur , quantum solet ab æternis veritatibus hauriri. & quantumvis ea foret permodica , illæ tamen tenebræ & caligines modicæ non sũnt, de quibus illa miserum animum extrahit, qui in ijs cæcum in morem , nullâ futurorum malorum recordatione incedens, in eas calamitatum voragines præcipitat , quas non advertit , nisi cùm jam modus & via non est resiliendi. Hoc ita jam posito, num videri potest imprudenter à vobis peti , ut tantillum temporis quotidie in salutem animæ impendatis, quod respectu reliqui diei, quem curando corpori & temporalibus curis donatis, vix quinquagesima pars erit ? (O) Placet híc sanè magnanimum Barbari Africani , Habu Henon, Regis Fessæ, dictum adducere. Jusserrat ille palatium extrui, cui simile vel sumtuositate , vel magnificentiâ , aut venustate id terrarum nullum esset; atque eiusmodi, quale volebat, perfectum fuit. Igitur ad id inspicendum egressus , ubi illi rationes impensarum videndæ, & subscribendæ prolatae sunt , & in primâ statim fronte libri , octoginta florenûm millia occurrerunt ; (& hem , quanta restabat adhuc , etiam majorum sumtuum farrago examinanda ?) obstupuit scilicet , tantas opes in hoc opus effusas esse : neque ultrâ legendo progressus, complicuit librum , & in amnæm , arci præterfluentem abjecit, cum dicto ; rem pul-

pulcram non debere caram videri. Jam & ego vos iubeo domum ædificare, dignam in quâ Deus habitet; imò ubi vos cum ipso, in eâdem familiâ: proinde vel hoc solo nomine talem, cui, si omne mundi aurum ac pretiosæ gemmæ, in unius palatij fabricam compaginatæ comparentur, tametsi vestra lignea tantum sit & exigua, profectò illæ non aliud, nisi vilis casula, & agreste tuguriolum debeant reputari. Demus nunc, primi folij expensas (quod est matutinum tempus, pietati destinatum) summum quod possit, ad quadraginta minuta, sive duos horæ trientes ascendere: num eas nimio graves potestis credere, si ad illa, quæ hinc vobis redundant, emolumenta animum attendetis? aut timebitis, ne fortè illud, quod pro Deo, pro cælestibus rebus, pro animâ vestrâ agitis, damnum afferat utilitatibus vestris domesticis? nunquam id sanè accidit; neque accidet porro unquam. namque calamitates non ex eo proveniunt, quod tibi Cælum propitias, quodd benignum Dei aspectum concilias. Ita Joannes II. Rex Lusit. censuit, & eundem sensum posteris suis profundè impressum voluit, quando Emanueli nepoti suo, & Coronæ hæredi, quòd eum ad prosequendas novi Orbis vestigandi expeditiones efficacius animaret, non Terram in tabula depictam, sed Cælum in sphaera repræsentatum reliquit.

Quantum nunc de sollicitudine, quam patremfam. habere decet (quæ erat altera de

propositis duabus partibus, quas mihi probandas necessarium esse duxeram ad hoc, ut quisque domum suam TERRAM SANCTAM faciat) dicendum occurrit, id tam copiosum est atque exuberans, ut necesse foret librum incipere, cum jam finiendus est. Igitur ad id duntaxat me restringo, ut breviter commoneam, quantopere referat, unumquemque animo fixo quantocyus adhibere operam, ut id omne procul ab sua domo ejiciat, quod cuiuscunque demum pravâ consuetudine introductum, & quantumcunque longo usu irradicatum, deprehenditur vel noxium esse, vel nocendi periculo propinquum. aliter, hæc sive iners timiditas, sive negligentia, haud dubiè illarundem culparum reum faciet, quæ ab eius familiâ committuntur: & in ipsum prorsus quadrabit, quod Vespasiano Imp. (P) evenit: ad quem cum ex officio pertineret, communem munditiem maximè in Palatio Imperiali percurare, idque facere per negligentiam prætermitteret, Caligula ipsum iussit vestem in sinum colligere, & quidquid recrementorum, luti, & sordium per aulam sparsum jacebat, quoad caperet, colligere, & ad se afferre. Quin imò ipsæ res insensibiles, tegulæ, imbrices, lapides, trabes, & quidquid eiusmodi foret, cuius illapsu quispiam peremptus esset, (Q) antiquissimâ Atheniensium lege, in perpetuum exilium extra regionis fines asportabantur. Quantò æquius est, ab aliquâ domo

domo exterminari eos libros, qui animarum stragem edunt, quas mortaliter vel in capite feriunt pestilenti aliquâ doctrinâ, vel in corde impudici amoris incentivis oblædunt? Nulla enim planè afferri ratio potest, cur hominibus, qui talem Legem, religionem, vitæ statum, qualem nos, profitentur, ea debeat res peregrina, grandis, & difficilis putari, ad quam Lacedæmonij illâ, vix umbratili moralis Honesti regulâ, quâ gubernabantur, obligatos se esse credidere. Cum enim Spartæ vulgata essent Archilochi Poëmata, & ad severissimam Ephorum censuram perlata; (R) *quòd eorum parum verecundam & pudicam lectionem arbitrarentur*, ab urbe relegata fuerunt; & si denud rediissent, flammis addicta: simulque ea carnifex extra urbem efferre iussus, incertum, ut in Eurotâ demergeret; an ad oppositam ripam, id est, extra fines deportaret. Ita *maximum Poëtam*, inquit Historicus, ideo solum, quòd morum honestati periculosus esset, *carminum exilio multarunt*,

Quid autem iuverit, ea quæ nocent, aut periculum afferunt, foras eliminasse, si portis apertis relictis, semper eodem redeundi potestas fiat? Reperire est viros sanè Magnos & egregios, numerosam alentes familiam, qui immensis distenti curis, quas vel in aulis Principum, aut negotijs publicis impendunt, ita planè totos dies in alienis rebus occupantur, ut suarum obliviosi nesciant, quis domi suæ

Si;

status

status ac mores sint , in quos non inquirunt ; neque satagunt inquirere : iccirco etiam , quodd tristissimi doloris atq; tædij molestiam vereantur , ubi plus malorum fortè occurreret , quàm quibus mederi facile possent. Unde ipsorum domibus accidit , quod pomario , maceriâ ac sepe destituto ; ex quo potius bestiae , quàm homines aluntur. Quæ potest , inquit Strabo , (S) felicitas infelicio , & sapientia magis fatua videri , quàm illorum , qui totos dies Astronomicis contemplationibus absorpti , nullum nisi cum stellis commercium habent ? eorum motus tam studiose dimentientes , ut singulos pæne passus in numerato habeant : jam distantias earum , & mutuos aspectus notant ; & ecclipses longè antè significant : & triplicitates ; & quæ maxima earum sit futura coniunctio ; & quid inde prosperi vel adversi in centum annos augurari liceat : eousque , ut denique erubescant , nihil videri de agriculturâ intellexisse ; cùm interim proprios agros negligant , quos securè sinunt in solitudinem & vepreta silvescere ? unde fit , ut quando ab illo sterili cælorum aëre mentem demittunt , jam terra emaciatis illorum corporibus nihil necessarij alimenti possit suppeditare. Neque tamen consilij mei est , ab eo quemquam abducere , quod vos vel ingenij habilitas , vel officium , & inprimis Communis boni utilitas admoverunt : sed id persuadere , ut cogitationes vestras inter proprium & alienum

num ex æquo dividere velitis : & id, quod per vos ipsimet fortè in bonum vestræ familiæ præstare non potestis, eiusmodi hominis curæ committatis, de cuius fide id affirmare possitis, quod Philippus Macedonum Rex de familiarium suorum intimo dixit, cùm urgente maximarum rerum necessitate, debuisset utique ipsam etiam auroram prævertere ; somni tamen seu dulcedine, seu violentiâ passus esset, aliquot in diem horas in lecto se detineri : (T) *securè dormiebam ; quippe excubabat Antipater.*

Talis amici solertia vel cum mille oculorum vigilijs, & acutissimâ aurium custodiâ, ad domus vestræ limina excubabit, ne utiquam indiligentiùs, quàm ad Plutonis infernam Regiam Cerberus, (V) *sentire & Umbræ solitus.* Provolabit : & si non aliud, certè allat,abit, quemcunque non optimè habebit perco-
gnitum ; scilicet ingenuo illo & Philosophico affectu, quem Plato canibus tribuit ; (X) *quoniam aspectum nullâ re aliâ amicum & inimicum discernit, quàm quòd hunc quidem novit, illum autem ignorat.* Neque ad portam solum, sed ubi malignitas per fenestras penetraverit, id ipsum advertet, vobisque renuntiabit : sicut (r) M. Varro, fortè Corcyræ in insula maris Jonij diversatus, cùm repenti eius ædes, ob ægrorum multitudinem, in Nosocomium versæ essent, claudi obturarique fenestras iussit : quo uno remedio omnes brevi iterum incolumes habuit. Tantum refert, deprehendas, quâ parte malum
lum

lum in domum irrepperit : & nonnunquam tam facile remedium , maximis avertendis calamitatibus par est.

Denique ne omnia haftenus dicta incassum sint , admonere opus est , ne quid ab diligenti familiæ curâ unquam remittatur : sed quantumcunque parum in eius utilitatem adhibeatur , illud tamen ipsum iubeatur perpetuum esse. namque etiam modica bona , si continua fuerint , grandia esse incipiunt. Prodigium , imò monstrum olim Romæ apparuit , duo Curiones , ex nobilissimo vetustissimoque sanguine , pater & filius , in eisdem ædibus , vitâ moribusque magis contrarij , quàm loco futuri , si unus in Oriente , alter in Occidente vixissent : pater maximâ temperantiâ celebris ; filius summâ morum dissolutione infamis. (Z) *Itaque (ingeniose scripsit Historicus) eodem tempore, & in iisdem penetralibus, diversa secula habitarunt , frugalissimum alterum , alterum nequissimum.*

Mihi autem ab his parum differre illi videntur , qui uno die ipsam pietatem , modestiam , devotionem agunt , omnia ad animum referentes ; operâque dant , ut qualem ipsi , eandem etiam sui vitam ducant : sed ita , ut postridie illud Poëtæ recini de ipsis possit , esse nunc *campos , ubi Troia fuit*. Brevis una nox tantum valuit destruere , ut de toto hesterni nihil restet , nisi vecors illud & inane , *fuit* : lingua liberrima , & in jocos fescenninos solutissima ,
ope-

operatio omnibus flagitijs contaminata ; ut nihil immoderantiæ, nihil malorum possis desiderare. Atenim quid hoc aliud est, quàm virtutem ceu vestem aut personatum vultum in comœdiâ induere : ubi vixdum sub Regali habitu post siparium intrarunt, cùm ecce denuo ut fures prodeunt, aut moriones ? Quid aliud, quàm hodieque repræsentare, quod se suâ ætate Stoicus querebatur : (Aa) QUIDAM ALTERNIS VATINII, ALTERNIS CATONES SVNT : & modò parum illis severus est Curius. parum pauper Fabricius, parum frugi & contentus vili Tubero : modò Licinium divitiis, Apicium cænis, Mecænatem delitiis provocant. Maximum indicium est malæ mentis, fluctuatio ; & inter simulationem virtutum, amorémque vitiorum assidua iactatio. Hisce talibus, ita animo affectis, æstimo quàm aptissimè illud convenire, quod de quibusdam corporis ægritudinibus Lex definivit : (Bb) febris Tertianâ, Quartanâ, Podagrâ, morbo comitiali laborantes, ne iis quidem diebus, quibus morbo vacant, sani dicuntur.

A. lib. 3. c. 5. B. lib. 9. C. ibid. D. ib. lib. 7. E. lib. 3. c. 8. F. Plin. l. 18. c. 22. G. Plut. de educ. fil. H. Epist. 108. I. Dantes in Infer. c. 31. K. Sen. ep. 77. L. lib. 6. c. 3. M. Solin. c. 6. N. Plin. l. 6. c. 24. O. Io. Leo. l. 3. in Africa. P. Xiphil in Calig. Q. Pausan. in Eliac. post. R. Val. Max. l. 6. c. 3. S. Greg. lib. 1. T. Plut. in apophth. V. Sen. in Herc. Fur. X. de Rep. l. 2. Y. Varro de re Rust. l. 1. c. 4. Z. Val. Max. l. 9. c. 1. Aa. Epist. 120. Bb. L. qui tertiana. ff. de edil. edic.

I N D E X.

RERUM MEMORABILIMUM.

A.

*Adamanti fortitudo & virtutes Equitum Rhodien-
sium comparantur.* 446. &c.

Adami mors, & vestigium. 185.

*Admonitio paterna ex amore, eleganti exemplo
descripta.* 546. *Eadem prudens & tempestiva.* 527 &c.
eius vis. 536. &c. *praecepta, quomodo & quando fa-
cienda.* 537. &c.

Adversa dant intellectum. 512. &c. *ditant ani-
mum.* 514. &c. *Quomodo ferenda.* 519.

Adulatio nocens, maximè Magnatibus. Disc.
XVIII. per totum.

Adulatores Polypis similes. 415. *eorum falsa si-
mulatio* 415. &c.

Adulatio suiipfius. 99 &c.

Adulationis species recta: 395. *alia aperta & au-
dax* 398. &c. *ab Atheniensibus facta M. Antonio, false
punita.* 399. &c. *eius enormis excessus.* 400. *dictiona-
rium Hyperbolicum.* 402. *eâ sapientissimi quandoque
vivuntur* 403. &c. *Vitro triangulari similis* 405. *An-
gusti de ea prudens sermocinatio.* 408. &c. *ab ea pauci
immunes.* 413. &c.

Ætatis juvenilis præsagia. 71. 72.

Æternitas beata & misera. 644. &c.

Ætna Mons. 47. &c.

Ager ab herili oculo fertilis. 180. &c.

Agri-

Index.

Agricultura facilis, & uberrima. 166.

Alexander M. Iovis se filium iactans, confunditur.
98. *à matre castigatur ingeniosè.* 114.

Alpes constantiâ & fortitudine Hannibalis superata. 332. &c.

Aquilis comparati Equites Rhodienses. 448. &c.

Ambitio ineptorum stulta. 143. &c. *temeraria Phaëtonis, malè à Seneca laudata.* 147.

Amici veri pauci. 409. &c. 411.

Amoris & affectûs paterni in filii periculo, illustre exemplum. 544. &c.

Amor sui ipsius homini congenitus. 82. &c. *fallax.* 83. &c. *cæcus.* 87. &c. *temerarius & arrogans.* 87. &c.

Amor turpis. 206. *Eius validum incantamentû.* 404.

Anatomistarum inventa. 216.

Animæ immortalitas probata à Platone. 553. &c.
Eius à corpore differentia, & pretium. 641. &c. *habilitas ad sublimia.* 643.

Anticyra urbs. 524. &c.

Antipodæ. 418. &c.

Apum mira mellificatio: Geographis, & utiliter peregrinantibus comparata 1. 2. &c. *Apum à vespis differentia.* 197.

Arbor vastissima, propugnaculum, & sedes regia.
635. &c.

Archimedis machinæ. 162. *Providentia in futurum.* 273.

Asinini lactis balneum. 498.

Atheismus & Superûm contemptus. 630. &c.

Atheorum error. 136.

Atlas

Index.

Atlas mons. 126. &c.

Avaritia causa scivitæ. 299. 300. &c. *Eidem serviens Iustitia.* Disc. XIII.. per totum.

Avernus lacus. 569. &c.

Aula ventorum patria, caverna. 36. &c. *Scale similis* 46. *Aulæ fuga felix* 28. 42. *Aulæ Neronis miseria.* 37. *Aulicorum miseria.* 26. 27. 28. &c. 47. *eorum ita, & non.* 29. *simulationes.* 29. 30. &c. *deceptiones.* 30. &c. *paupertas.* 32. &c. *servitus.* 33. &c. *Mercēs aut nulla, aut modica.* 38. 39. &c. *tormenta, desperatio.* 42. 43. *Aulicorum spes vanæ.* Disc. I. per totum.

B.

Bestia viva Tiberius Imp. 500. &c. *Caligula.* ibid.

Bona tantum extrinseca habentes. Disc. IX. per totum. *Bonæ spei Promont.* 256. &c. *Bonum ex integra causa.* 361. &c.

Boves pervicaces edomandi ratio. 486. &c. *Bovis caput, omen magni eventus.* 70.

C.

Calamitates humane. 509. &c. *in iis animus erigendus.* 510. &c.

Calvisij Sabini stulta ex alienis scientiis arrogantia. 615. &c.

Campi Urabani. 165. &c.

Canum ad venationem assuefactio. 479.

Capreæ Ins. 355.

Caphareum Promont. 390. &c.

Caput imperat, non pedes. 383. &c.

Cariophylli ubertas in Moluccis. 372.

Castitas Hyppoliti. 121. 122.

Catilina optimi avi pessimus Nepos. 605.

Caci-

Index.

Cæcitas seipſos non cognoſcentium. Diſc. IV. per totum.

Cælorum harmonicus concentus. 379. &c.

Celeritas. 159. 160.

Centauri fabuloſi, unde. 492. &c.

Cervus ab aquila infeſtatus. 593 &c.

Cognitio ſuiſpius, quantum valeat. 81. primum & præcipuum *Ethica* documentum. 83. &c. quomodo inſtituenda. 90. &c. eius maxima utilitas. 91. 95. &c.

Coloſſus Rhodius. 433. &c. brevi ſubverſus. 435. &c. iacens quoque præ miraculo eſt. 436.

Concordia animi & corporis in Sapientibus. 378. &c. *Concordia animorum.* 103. *Concordia diſcors.* 250. &c.

Conſtantia animi & fortitudo in emendandis vitiis. 331. &c. exemplo *Hannibalis* alpes ſuperantis. 332. &c. *Conſtantia in bono.* 652.

Converſationis bonæ utilitates. 242. &c. eius materia. 246. &c. amica ſit & ſuavis. 245. &c. 249. &c. Eius diverſi fines. 237. &c. otioſa, garrula. 237. &c. triſtis, tetrica. 242. &c. laudabilis. 239. &c. 243. &c.

Corporis humani dotes, ratione longè inferiores. 495. &c. Eius magnitudo ad regimen per ſe inepta. 142. robur in *Milone.* 317. &c.

Crocodili Ægyptii. 283. natura. 485.

Crudelitas blanda & fallax. 294. immanis. 295. eius cauſa *Avaritia.* 300. &c.

Cupiditas immodica. 178. &c. nunquam ſatiabilis. 513. &c.

Cynnamomi proventus maximus. 187.

Tt

D. Del

Index.

D.

Dei, eiusq^{ue} gratiarum summa præ omnibus ratio habenda. 638. &c.

Demosthenis Oratoris defectus naturales maximi, miro labore & studio emendati. 312. &c.

Desperatio pernitiosa. Disc. XVIII. per totum.

Diligentia excolendi animi. 177. &c. ex parvis magna efficit. 182. &c.

Diogenis descriptio, & genius adversativus. 428. &c.

Discretio, in concedendo & negando. 110. &c. dexteritas in eodem. 112.

E.

Ebrietatis vituperium. 499.

Electio ad officia prudens. Vide Prudentia. Stulta 138. 142. 145. Electionis malæ circa vitæ conditionem damna. Disc. XV. per totum.

Elephanti primùm formidabiles, postea in triumphum ducti. 324.

Eloquentia vana & fallax. 196. &c. Eloquentia quatenus liceat affectus commovere. 89.

Epicteti virtutes. 207. &c.

Equinur caput, pro omine 70.

Equus, Consul. Rom. à Caligula stultè designatus. 138.

Europæi immortales crediti à barbaris. 480. experimento contrario eam fidem perdunt. 482.

Examen sui ipsius. 91. 180. &c. 255.

Exempla bonorum perutilia. 253. &c.

Exercitatio laudabilis. 146. 147.

Externi exosi, contempti. 76.

F. Fal-

Index.

F.

- Fallaciæ ac fraudes malorum Politicorum.* 366. &c.
Famæ, etiam posthumæ appetentia. 61. &c.
Felicitas hominis in Honesto. 496.
Fluviorum in medio mari mirabilis natura. 210.
 213. &c.
Fons ad cantum exultans. 394. *Fontis latentis indicia.* 71.
Forma corporis deformis. 373. &c. *animi siformosa.*
 377. *Forma Iustitiam corrumpens.* 292. &c.
Fortitudo bellica M. Sergii. 604. &c. *Fortitudinis*
bellicæ omen. 70. *Rhodiensium; Adamanti comparata.*
 446. &c.
Fortuna ex aliorum infortunio. 288. &c. *'fallax.* 32.
 &c. *vaporis instar.* 35. *mutatio.* 406. &c.
Fortunatæ Insulæ, nomen sine re. 23. 24. &c.
Fuga timidorum turpis. 465. &c.

G.

- Garrulitas; stulta, arrogans, tenieraria, clamosa*
 &c. 152. &c. *Nova referentium.* 159. &c. *Garrulorum &*
blateronum indoles. Disc. VII. per totum.
Genij; suavis violentia. Disc. III. per totum.
Genius adversativus. Disc. X!X per totum.
Geographiæ iucunditas, utilitas. 3. 4. *eius officium,*
 9. 10. &c. *eius ignorantia probrosa.* 5. &c. *Philosophiæ Mo-*
rali socianda. 9. &c.
Gloria, fructus Virtutis. 551. &c. *Eius ex rebus bene-*
gestis laudes & efficacia. 557. &c. *Gloriæ pondus leve.*
 317. *Gloriose gesta, & remuneratio Sicinli Dentati.* 55.
 56.

Index.

H.

- Harpyiæ.* 284. &c *politica* 285. &c.
Hellebori vis ad curandum cerebrum. 525. &c.
Historiæ officium & utilitas. 11. 12. &c. *sine Geographiâ cæca.* *ibid.*
Homines in bestias degenerantes. 497. &c. *Hominum studia & intentiones diversissima.* 235. &c.
Honestum, felicitas hominis. 496.
Honoris appetentia, stimulus. 60. 61.
Horologii custos. 176. *eius usus.* *ibid.* &c.
Horti cultura, divisiim facienda. 472.
Hyperboles natura, usus, & abusus. 156. &c.
Hypocrisis 193. 506. *bene docentium & malè viventium.* 201. &c. *Vide Seneca.* *item* f. 398.

I.

- Infamia, frænum licentiæ.* *Disc. II. per totum.* *fulmini similis.* 52. *posthuma magnatibus timenda.* 57. &c. *Eam improbi non effugium.* 62. 63.
Inimicitia ponenda ob bonum pub. 241.
Iordanis fl. amenitas &c. 602. &c.
Ira edomanda. 325. &c. *Platonis egregio exemplo.* 330. *à Plutarcho superata.* 483. &c. *Iratus, amenti simillimus.* 529. &c.
Judicia & sermones vulgi. 226. &c. *Vide Populus, Multitudo.*
Judicium in defunctos reges. 59.
Justitia Avaritiæ serviens. *Disc. XIII. per totum.* *corrupta à formâ.* 292. &c. *crudelitati prætexta.* 294.
Justitia sub mercatu. 305.
Justitiam administrantium exiguum salarium. 287.
eandem administrantes sine manibus sint. *ibid.* &c. *Iniquitas*

Index.

quæ administrantium avara & rapax indoles, artes. 290.
&c. 297. *&c. manifesta rapinae.* 299. *&c. damna ma-*
xima 302. *&c. c magnetes ferro armati.* 304.

Juventus improvida. 173. 174. *&c. immodicè cu-*
pida. 179.

L.

Laudis usus & abusus, unguento odorifero similis.
 393. *&c. Laus, generosi animi stimulus.* 394. *&c.*

Leges sine usu & fructu. 293. *&c.*

Liberalis quis? 109.

Libertas, maledicorum fallax prætextus. 579. *&*

Libertatis pretium. 33. 34.

Libra seu statera Regis Mogorum. 85. *&c.*

Libri memoriam immortalem conservant. 564. *&c.*
Eorum copia. 198.

Libya deserta. 507. *&c.*

Lilia impuritati servientia. 367. *&c.*

Lingua mala, maximum probrum. 573. *&c. Lin-*
guæ pruritus. 238.

Luciani lepida Deorum irrissio. 133.

Lucri bonus odor. 299.

M.

Magistratus laudatissimi Sinensium. 79.

Magnates nec latere possunt, nec velle debent. 367.
&c. timeant oculos subditorum. 51. *&c. eorum vita omni-*
bus expofita 53.

Magnes ferro armatus, avarus Iustitiæ minister. 304.

Magnitudo quæ vera. 192.

Maledici feræ bestię 571. *&c. infames.* 573. *su-*
giendi. 575. *&c. occulti, omnium pessimi.* 581. *laudantes*
insidiosè. 581. *&c. Eis aures negandæ.* 584. *&c.*

T t 3

etiam

Index.

- etiam Principes & honoratos insectantur.* 577. &c.
Malorum præsentia. 266. &c.
Mare gelatum. 451. &c.
Mare mortuum. 601.
Materia Inf. 307. &c.
Medici officium. 537. *Eorum ridicula laus.* 43.
Mediocritas laudata 239. &c.
Mendici lege proscripti. 414. &c.
Mæssis uberrima. 166. (doles. 74.
Michaëlis Angeli Pictoris matura ad artē suam in-
Ministri Regentium, inepti, maximè noxii. 154. &c.
quales eligendi. 137. &c. 139. 140. &c. *Ministri seu Of-*
ficiales iniustissimi &c. Vide Iustitiam administrantes.
Mitylene, urbs. 337. &c.
Moluccæ Insula. 370. &c.
Mores politissimi. Sinensium. 78. &c.
Mors aulicorum, ex phrasi. 44.
Mors desperata Cleopatæ. 598. &c. *Licinii Crassi.*
597. &c. improbe probata à Stoico. 596. *Mors Diagonæ*
parentis, ex gaudio. 563. &c. *Mors & exequiæ funebres*
Britannici. optimi Principis. 364. &c. *Mors subitanea*
optata 44. *Mortem sibiipsis inferentium insania, per*
infamiam castigata. 53. &c. *Mortis memoria.* 241.
Mulier, oculorum dolor. 374. *Mulieris pessima in-*
doles. 477. &c. *à Socrate egregiâ virtute, & cum emu-*
lumento tolerata *ibid.*
Multitudo improborum non curanda. 221. &c. *no-*
xia. 223. *contemnenda.* 224. 226.
Musices vis. 558.

N.

- Natura paucis contenta.* 513. *Eius miracula recon-*
dita.

Index.

*ditā. 210. &c. 213. &c. Naturæ propensione quid de-
beatur. 68. &c. eius facilitas & efficacia. 72. 73. &c.
semper sibi constans. 75.*

*Naufragantium spes in levamento navis. 190.
&c.*

*Navigantium pericula. 344. Navigatio Columbi
mirè impedita. 214. eius difficultas. 215. vitæ humanæ
similis. 217. &c. Navigatio per Septentrionales plagas
difficilis, & memorabilis. 452. &c. eius scopus & con-
siliū ibid.*

*Nautarum providentia. 273. &c. veterum ars
exigua. 105. &c.*

*Negotiorum impedimenta ad virtutem, amoven-
da 342. &c.*

*Neronis stulta in senatu propositio, & improvidus
animus 268. &c.*

*Nilus fl. 150. &c. eius cataraetæ. ibid. eiusdem
Ægyptum inundantis utilitas. 296. &c.*

*Nobilitas sanguinis amplissimè commendata. 607.
&c. eiusdem abusus. 611. &c. illam ipsa facta probant.
612. &c. solo nomine nobilium vana arrogantia.
614. &c. Nobilitas quænam ignobilis. Disc. XXIX.
per totum.*

*NON Promontorium. 104. &c. solâ hac syllaba
Philippus R. à Spartanis absterritus. 124. &c.*

*Nummi aurei Athenienses, diversi ab Alexandri-
nis. 386.*

O.

*Oculis servire, gravis servitus. 187. &c. magni
impendii. 188. fallax. 194. &c.*

Oculorum concordia & consensus. 377. &c.

T t 4

Ora-

Index:

- Orator. *Vide Eloquentia, Ineloquens.* 221.
 Otiosa confabulatio. 237. *Vide Garrulitas.* Otiosa
 & inutilis vita. 168. 169. 170. &c.
 Ovium natura, vulgi sensus persimilis. 218. &c.
 P.
 Passiones animi, quomodo continendæ. 327. &c.
 Patientia auscultantis garrulo. 164.
 Patriæ amor & æstimatio. 65. &c. 231.
 Paucitas victrix multitudinis. 471.
 Paupertas seu indigentia, utilis & necessaria. 107.
 Pecuniæ Iustitiam corrumpentis vis. 285. 287.
 pro eâ vendita Philosophia. 286.
 Peregrinatio quanam utilis. 7. 8. quomodo instituē-
 da. ibid. & s. 2. 3. &c. eius incunditas erudita. 247. &c.
 Petere quid sit. 108. &c. petere rem indecoram,
 iniuriosum. 121.
 Philolophia moralis cum Geographiâ associan-
 da. 9. &c.
 Pictura artificiosè fallens. 193. Æthiops, solâ ce-
 ruscâ pictus 582. &c. Zeuxis, 122. eiusdem in arte
 Principatus. 209.
 Piratæ periculis assueti. 288. &c.
 Platani & fici discrimen. 387. Platanus mirè re-
 florestens. 44.
 Pænarum terror improbos cohibet. 90. &c.
 Picturæ examen. 90.
 Pænitentia sera. 173. &c. 354. &c.
 Popularis sensus violentia, Diss. X. per totum,
 ovium natura similis. 218.
 Populi seu vulgi nomine, qui intelligendi. 220. eim
 obrectatio gloriose spreta. 224.

Porta

Index.

Porta urbis, infamis. 973. &c.

Potus nimis prudenter repulsus. 120.

Princeps, quis malus, quis pessimus. 110.

Promotio sine meritis. 190. &c. *Vide Electio.*

Prudentia in eligendâ vitæ conditione. 351. &c.
belli Ducis. 111. &c. *Regentis, in indagandis aptis ministris.* 131. &c. 136. &c. 141. &c. 195. &c.

Providentia & circumspectio circumstantiarum in agendo. 348. &c. 350. &c. *Providentia futuri, quomodo instituenda.* 277. &c. *quæ eius documenta sèp Maxima.* 280. &c. *Exemplum Anaxagoræ.* 282. *fortunâ favente habenda.* 273. &c. *Archimedis.* 277.
Providentia sera. 173.

Pugna cum hostibus divisim incunda. 473. *exemplo Horatii Romani.* *ibid.* &c.

Pugna Pharsalica. 11. *in Campis Marathonis.* 12. *ad Portum Saronicum.* 13. *pugnandi mira ratio in rebelles.* 487. &c.

Pyramides Ægyptiæ, bestiarum imaginibus plena. 501. &c.

R.

Ratio sensuum domina, perversè iisdem serviens. 493. &c. *Ratio, optimum in homine.* 495. &c.

Repulsa seu negatio rei indecoræ. *Disc. V. per totum.* *laudata in Daphne.* 113. *quomodo faciendâ.* 116. 117. &c. 119. &c. 124. &c.

Rhodiensium Equitum, hodie Melitensium, amplissima laudes. 443. &c. *Paucorum contra innumera- biles Turcas gloriosa pugna & victoria.* 437. &c.

Rhodus Ins. 431. &c.

T t 5

S. San-

Index;

S.

- Sanctitas morum & familiae, quæ vera. 624. &c.
 Sapientis Os, Templum. 388.
 Scientiarum æstimatio & valor apud Sinenses. 79.
 Scientiæ humanae & ingenii exilitas. 211. &c.
 Scioli, omnia garrientes. 159. &c.
 Scylla & Charybdis, 587. &c. (&c.
 Secreti fides. 161. servari à garrulis nequit. 161.
 Secretum, seu latibulum frustra inquirunt improbi
 363. &c.
 Senecæ & Epicteti comparatio, quorum hic bene
 docuit & vixit, ille docuit bene, vixit malè. 205. &c.
 Senectus, quanam vituperabilis. 167. 168. 169.
 172. &c. eius miserie. 266. &c.
 Servi serviliter castigandi. 488. &c. sic & vitia
 489.
 Servitutis laboriosæ onus. 70.
 Silva densissima. 307. &c.
 Sina Regnum. 76. &c. eius ubertas. 77. admiranda
 opera. 77. &c.
 Sirenes ab Ulyssæ elusæ. 118. aliter ab Orpheo. 119.
 Solitudo laudabilis 375. &c. mala. Disc. XI. per
 totum. maximè 233. &c. bona. 234. &c. miscenda
 cum frequentia. 240. &c.
 Speculatio animum abstrahens. 379. &c. 382.
 Speculum Demostheni pro Magistro. 485. &c.
 languentem formam prædens, lacrimas ciet. 497. &c.
 Statuæ, quo fine posita. 199. Earum usus & abu-
 sus 563. &c.
 Strophades Insula. 283. &c.
 Struthiocameli stoliditas. 359. &c.

Super.

Index.

Superbia arragans Achaeorum. 102. &c. *Flaminii,*
& Armini. 123. *Sinensium.* 80. 81. *aliorum.* 81. 82.
 87. &c. 100. &c. *Superbia ex bonis non suis.* 93. &c.

Supplices libelli ad Iovem. 110.

Syracusanae urbis commoda & incommoda expen-
sa 348. &c.

T.

Taprobana Ins. unâ sui parte homines, alterâ be-
stias alens. 499.

Temeritas presumptuosa. 95. &c. 97. &c. *Vida*
Superbia. Ambitio. stulta, amantium pericula. 346. &c.

Temporis dispendium. 172. &c. *eius pretium,*
 174. &c. *utilissima impensa,* 640. &c. 646. &c. *ma-*
tutini pretium. 641. *eius exacti ratio.* 645. *Tempori &*
loco quid conveniat, spectandum. 248. &c.

Terra incognita. 547. &c.

Terra punctum, quid doceat. 19. 20. 21. *Terra,*
motûs damna. 555. &c.

Terræ sanctæ laudes maxima. 619. &c.

Thermopylæ. 467. &c.

Thessalia. 490. &c.

Thule ultima, 230. &c.

Tiberij Imp. vita infamis. 356. &c.

Timor fatuus, inutilis & noxius. 461. &c. *Timor*
mali, cogit ad bonum. 635. &c. *Timor prudens utilis-*
simus. 457. &c. *primus Prudentiæ Consiliarius.* *ibid.*
perspicacissimus. 458. *executor circumspectus.* 458. &c.
necessario sociandus. 459. &c. *Timor sui ipsius, utilis.*
 96. &c.

Tonitruï terror noxius, 464.

Torrentes in medio Oceano mirabiles. 209. &c.
maximè à s. 217. &c. Traia-

Index.

✱ Traiani erga saucios milites charitas. 39.

V.

Vanitas rerum humanarum. 15. 17. 280. earum mutationes, interitus. 17. 18. &c.

Vestigal turpe. 297. &c.

Verecundia, & pudor pro freno sunt. 53. 54.

Veritas raro Magnatibus dici solita. 405. &c. Augusto malè celata. 410. dicta infelicitè. 412. &c.

Vestis, non homo, salutata. 406. &c. Vestium splendor. 189. &c. castigatus. 191. stultus. 192.

Victoria ex triumphantis classis naufragio celebris. 441. &c. Victoria suiipsius. 476. unum hostem devicisse, animum addit ad superandos plures. 476. &c. Victoria suiipsius, & passionum gloriosa. 219. &c. videnti incunda. 322. &c. 335. &c. 475.

Vigilantia galli gallinacei. 171. Paris fam. 651. &c.

Vires, negotiis æquandæ. Disc. VI. per totum.

Virtus ex Ærumnis triumphat. Disc. XX. per totum. Iucunditate sua non caret. 551. dolo adiuta. 474. Inter adversa constans. 511. &c. post funera vivit. 553. &c. sub informi latens. Disc. XVII. per totum. Virtutis fructus, Gloria. 551. &c.

Vita hominis, ut ager excolenda 167. &c. multorum sterilis. ibid. &c. vino similis. 174.

Vita humana Navigationi similis. 217. &c. 263. &c. Vita longa in votis & curâ, non item bona. 179. quæ verè longa. 183. &c. Vita parentum in posteris. 199. &c. Vita in meliorem emendatio. Disc. XIV. per totum. Insignis in Polemone. 536. &c. in Themistocle. 560. &c.

Vita

Index.

Vitia è domo eliminanda. 648. &c. *Vitia singulatim impugnanda.* 470. &c. *Serid & cum rigore.* 485. &c. *serviliter castiganda.* 489. *Vitiorum monstra debellare, gloriosum.* 219.

Vitrum triangulare, Adulatio. 405.

Ultio mitis. 578.

Ulyssis laus. 64. &c. *Sirenes eludit.* 118.

Voluptuosa Pacuvii vita. 169. 176. *Sybaritarum.* 171.

Urbanitas politissima Sinensium. 78. &c. *in conversatione habenda.* 442.

Vulnera gloriosa. 444. &c.

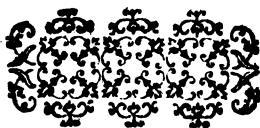
X.

Xerxis probrosa clades. 13. 469. *stulta maris castigatio.* 14. *stulta litteræ ad Montem Arbum.* 463.

Z.

Zeila inf. 185. &c.

FINIS.

MENDA EMENDATA.

Fol. 9. lin. 7. lege: imaginationis. f. 12. l. 19. aciem. l. 13. l. 9. confestim. f. 14. l. 15. Elementum indignabatur, sub pontis forma &c. f. 164. l. 8. Spartanæ. f. 174. l. 14. inconsulte. f. 199. l. 13. & 14. cuius seu indulgentiæ seu ingratijs. f. 204. l. 14. acutissimarum. f. 206. l. 17. quod utique. f. 209. l. 8. quoscunque. f. 213. l. 11. effusi, majore. f. 217. l. 8. petebat. f. 234. l. 19. istorum. f. 272. l. 3. unde. f. 293. l. 18. pecunia. f. 321. l. 6. urges. f. 341. l. 5. itaulij ex alijs. f. 359. l. 25. Æthiopia. f. 361. l. 5. vestigia. f. 399. l. 14. prægustus. f. 435. l. 1. amabilitatis. f. 448. l. 23. pharetras. f. 457. l. 24. fatalis. f. 459. l. 11. æquilibrij. f. 509. l. 6. mari. f. 528. l. 27. pollicetur. f. 534. l. 1. grandissimum. f. 586. l. 14. animalculi. f. 588. l. 21. contritasque.

Bayerische
Staatsbiblioth. &
MÜNCHEN

